Ibn Kajjim el-Dževzijje

AHIRETSKA OPSKRBA

Zādu-l-me'ād

بسم الله الرحمن الرحيم

Naslov originala:

ابن قيم الجوزية

زاد المعاد

في هدي خير العباد

Preveli:

Ahmed Purdić
Hfz. Sabahudin Skejić
Ismet Purdić
Mensud Bisić
Esad purdić

Redaktura i recenzija:

Prof. dr. Šefik Kurdić
Hfz. Munir Mujić
Hfz. Dževad Hrvačić

CIP – Каталогизација у публикацији

Народна библиотека Србије, Београд

28-1

28-36

ИБН Кајим ел-Џевзије

Zadu-l-me'ad / Ibn Kajjim el-Dževzijje ; [prijevod Ahmed Purdić]. – Novi Pazar : El-Kelimeh, 2006 (Sarajevo: Bemust). – 535 str. ; 24 cm

Tiraž 300. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 86-83707-62-8

a) Мухамед (570-632) b) Исламска теологија

COBISS.SR-ID 130429708

Ibn Kajjim El-Dževzijje

Ahiretska opskrba

Zādu-l-me'ād

Novi Pazar, 2006.

بسم الله الرحمن الرحيم

Dovoljan mi je Allah i divan li je On zaštitnik

UVOD:

Hvala Allahu, Gospodaru svih svjetova, lijep ishod pripada bogobojaznima, a neprijateljstvo se pokazuje samo prema nepravednicima. Nema boga osim Allaha, Boga prvih i potonjih, Upravitelja Nebesa i Zemlje, Vladara Sudnjeg dana. Prava pobjeda je u pokornosti Njemu, a snaga u poniznosti Njegovoj veličini. Bogatstvo je u pokazivanju potrebe za Njegovom milošću, a uputa se traži pomoću Njegova svjetla. Pravi život je u sticanju Njegova zadovoljstva, blagodat pri Njegovoj blizini, a čistoća srca i uspjeh je u iskrenosti prema Njemu (ihlas), i usmjeravanju ljubavi samo Njemu, koji, ako Mu se bude pokorno, zahvali, a ako se prema Njemu ogriješi, On pređe preko toga i oprosti, kada se zamoli, On se odazove, a za trud nagradi.

Hvala Allahu kojem su sva Njegova stvorenja posvjedočila da je On Gospodar (rububijjet), i sva bića koja je On stvorio priznala da samo On zaslužuje obožavanje (uluhijjet), oni su pomoću nadnaravnosti i divnih znakova (ajeta) koje je On u njih usadio posvjedočila da je on Allah, i da nema boga osim Njega. Slava Allahu i hvala Mu brojem Njegovih stvorenja, koliko Sam On poželi, koliko Mu

prijesto teži i koliko treba tinte za Njegove riječi. Nema boga osim Allaha, Jedinog. On nema sudruga u obožavanju (uluhijjet), kao što nema sudruga u stvaranju (rububijjet). Nema ništa slično Njegovom biću (zat), niti Njegovim djelima, niti Njegovim svojstvima. Allah je najveći, Njemu pripada zahvala, slava Mu ujutro i navečer. Slava Onome koga slave nebesa i ono što je u njima, zvijezde i njihova sazviježđa, Zemlja i njeni stanovnici, mora i njihove ribe, doline i planine, drveće i kamenje, brežuljci i pustinje, i sve vlažno i suho, i sve živo i mrtvo.

﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدَهِ وَلَـكِن لاَّ تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيماً غَفُوراً﴾

"Njega veličaju sedmera nebesa, i Zemlja, i oni na njima; i ne postoji ništa što Ga ne veliča, hvaleći Ga; ali vi ne razumijete veličanje njihovo. – On je doista blag i mnogo prašta." (El-Isra, 44)

Svjedočim da nema boga osim Allaha, Jedinog, Koji nema druga. To su riječi na kojima opstaju Zemlja i nebesa, radi kojih su stvorena sva stvorenja, sa njima je Uzvišeni Allah slao svoje poslanike, objavio Knjige, propisao zakone. Radi njih su postavljene vage, zapisivane knjige djela i uspostavljena trgovina Dženneta i Džehennema. Zbog njih su se stvorenja podijelila na vjernike i nevjernike, čestite i grješnike. One su uzrok stvaranja i naredbi, nagrade i kazne. One su Istina zbog koje su stvoreni ljudi i džini, o njima i njihovim pravima će biti pitanja i obračun, i zbog njih će biti nagrada i kazna. Zbog njih je određena kibla, zbog njih je formirana vjera, zbog njih su potezane sablje džihada. One su Allahovo pravo kod svih Njegovih robova, a to su riječi islama, ključ mira, o njima će biti pitani i prvi i potonji. Kada rob stane pred Allaha, bit će upitan za dvije stvari: "Šta ste obožavali? I kako ste odgovorili poslanicima?"

Odgovor na prvo pitanje je primjenjivanjem la ilahe illallah (nema boga osim Allaha) kroz spoznaju, prihvatanje i praktikovanje.

Odgovor na drugo je primjenjivanjem Muhammedun resulullah (Muhammed je Allahov Poslanik) kroz spoznaju, prihvatanje, poslušnost i pokornost.

Svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Njegov Poslanik, Njegov povjerenik za Objavu, Njegov izabranik među stvorenjima i Njegov izaslanik između Njega i Njegovih robova, koji je poslan sa čvrstom vjerom i jasnim Pravim putem. Allah ga je poslao iz milosti prema svim svjetovima da bude vođa bogobojaznima, i svjedokom protiv svih ljudi i džina. Poslao ga je nakon što je neko vrijeme prekinuto slanje poslanika, pa je njime uputio na najbolji put i najjasniju stazu. Svojim robovima je naredio da mu budu pokorni, da ga pomognu, poštuju i vole i da mu daju njegovo pravo. Sve puteve (staze) Džennetu je zatvorio, osim njegovog, i otvorit će se samo onome ko dođe njegovim putem. Grudi mu je prostranim učinio, spomen na njega visoko uzdigao i bezgriješnim ga učinio. Onoga ko se njemu suprotstavi, ponizio i prezreo. Ahmed bilježi u *Musnedu* od Ebu Muniba el-Džurešijja, a on od Abdullaha ibn Omera, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Poslan sam sa sabljom, pred Sudnji dan, da se obožava Allah Jedini, Koji nema sudruga. Moja opskrba je u hladu (sjenci) moga koplja, a poniženost i prezir pripada onome ko se suprotstavi mojoj odredbi (vjeri). Ko oponaša neki narod, on je od njih (njihov)."[1] Kao što je poniženost određena onome ko se suprotstavi njegovoj odredbi (vjeri), tako isto snaga pripada onome ko ga slijedi i ko mu je pokoran. Uzvišeni Allah kaže:

﴿وَلاَ تَهِنُوا وَلاَ تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾

"*I ne gubite hrabrost i ne žalostite se; vi ćete pobijediti ako budete pravi vjernici*" (Alu Imran, 139).

---

[1] Bilježi Ahmed (2/50) i (92), lanac prenosilaca mu je dobar (hasen), a takvim ga smatra i Ibn Tejmijje u svome djelu *El-Iktida,* (str. 39). Takvo mišljenje ima i Ibn Hadžer u *El-Fethu* (10/230), a Hafiz el-Iraki smatra da je vjerodostojan (sahih). Zadnji dio ovog hadisa bilježi Ebu Davud (4031). Jedan dio ovog hadisa kao muallak bilježi i Buhari u svome *Sahihu* (6/72).

Uzvišeni je rekao:

﴿وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾

"A snaga je u Allaha i u Poslanika Njegova i u vjernika" (El-Munafikun, 8).

Također je rekao:

﴿فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلْمِ وَأَنتُمُ الْأَعْلَوْنَ وَاللَّهُ مَعَكُمْ﴾

"I ne budite kukavice i ne nudite primirje kad ste jači, jer Allah je s vama" (Muhammed, 35).

Njegove su riječi i:

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾

"O Vjerovjesniče, Allah je dovoljan tebi i vjernicima koji te slijede" (El-Enfal, 64).

Dakle, dovoljan ti je sam Allah, i dovoljan je tvojim sljedbenicima, i pored Njega ne treba vam niko drugi.

Ovaj ajet ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ moguće je tumačiti na dva načina:

Prvi je da veznik (vav) "i" vezuje odnosnu zamjenicu (men) "onima" za spojenu ličnu zamjenicu drugog lica jednine (kaf) "tebi – ti" koja je (u arapskom jeziku) u genitivu, a dozvoljeno je, po mišljenju većine, vezivanje za spojenu ličnu zamjenicu u genitivu bez ponovnog spominjanja prvog člana genitivne veze. Dokazi za to su mnogobrojni, a sumnje onih koji to poriču su neosnovane.

Drugo tumačenje je da veznik (vav) ima značenje (mea) "sa", a odnosna zamjenica (men) "onima" je u akuzativu. Riječi (hasbuke) imaju značenje kao i (kafike) tj. Allah je dovoljan tebi i dovoljan je onima koji te slijede. Kao što Arapi kažu: "Hasbuke ve Zejden dirhemun" (Dovoljan je tebi i Zejdu dirhem).

Od prethodna dva tumačenja, drugo je ispravnije.

Postoji i treće tumačenje, a to je da odnosna zamjenica (men) "onima" bude u nominativu kao subjekat (na početku rečenice), i glasilo bi: "Onima koji te od vjernika slijede, pa i njima je dovoljan Allah."

Postoji i četvrto tumačenje, ali ono je pogrešno, u kojem se kaže da je odnosna zamjenica (men) "oni" u nominativu i da se vezuje za riječ Allah. Značenje ajeta bi bilo: "Dovoljni su ti Allah i tvoji sljedbenici." Iako su ovo značenje spomenuli neki ljudi, ono je potpuno pogrešno i ovaj ajet nije dozvoljeno tako tumačiti. Riječi (hasb) i (kifaje), to jest, "dovoljnost" pripisuju se samo Allahu, kao što se i tevekul (oslanjanje), takva (bogobojaznost), i ibadet (obožavanje) pripisuju samo Njemu. Uzvišeni Allah je rekao:

﴿وَإِن يُرِيدُوٓاْ أَن يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ اللهُ هُوَ الَّذِيٓ أَيَّدَكَ بِنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ﴾

"*A ako htjednu da te prevare, – pa, tebi je doista dovoljan Allah; On te podržava Svojom pomoći i vjernicima*" (El-Enfal, 62).

Ovdje je napravio razliku između dovoljnosti (hasb) i podržavanja (te'jiid). Dovoljnost je pripisao samo Sebi, a podržavanje je pripisao Sebi, ali preko Svoje pomoći i Svojih vjernika. Allah je od Svojih robova pohvalio pripadnike tevhida i tevekkula jer oni dovoljnost (hasb) samo Njemu pripisuju. Uzvišeni je rekao:

﴿الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُواْ لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَاناً وَقَالُواْ حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾

"*One kojima je, kad su im ljudi rekli: 'Neprijatelji se okupljaju zbog vas, treba da ih se pričuvate!' – to učvrstilo vjerovanje, pa su rekli: 'Dovoljan je nama Allah i divan je On Gospodar!'*" (Alu Imran, 173).

Oni nisu rekli: "Dovoljni su nam Allah i Njegov Poslanik." S obzirom da su njihove riječi bile ono što je spomenuto u ajetu i da ih je Uzvišeni Gospodar zbog toga pohvalio, nije moguće da On svome Poslaniku kaže: "Dovoljni su ti Allah i tvoji sljedbenici", a njegovi sljedbenici su već dovoljnost priznali samo Uzvišenom Gospodaru, i nisu mu Njegovog Poslanika pripisali kao sudruga u tome. Tako isto je nemoguće da Njegov Poslanik pripiše svoje sljedbenike kao sudruga Allahu u dovoljnosti. To je najveća greška i to je jednostavno nemoguće. Poput tog ajeta su i riječi Uzvišenog:

﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوْاْ مَا آتَاهُمُ اللّهُ وَرَسُولُهُ وَقَالُواْ حَسْبُنَا اللّهُ سَيُؤْتِينَا اللّهُ مِن فَضْلِه وَرَسُولُهُ إِنَّا إِلَى اللّهِ رَاغِبُونَ﴾

"A trebalo bi da se zadovolje onim što im daju Allah i Poslanik Njegov i da kažu: 'Dovoljan nam je Allah, Allah će nam dati iz obilja Svoga, a i Poslanik Njegov, mi samo Allaha hoćemo.'" (Et-Tevba, 59)

Kao što je u prethodnom ajetu davanje pripisao Allahu i Njegovom Poslaniku, isto tako, na drugom mjestu je rekao: ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا﴾ "*Ono što vam Poslanik da, to uzmite*" (El-Hašr, 7), pripisujući dovoljnost samo Allahu. Nije rečeno: "Rekli su: 'Dovoljni su nam Allah i Njegov Poslanik'", nego je to isključivo Allahovo pravo, kao što je rekao: ﴿إِنَّا إِلَى اللّهِ رَاغِبُونَ﴾ "*mi samo Allaha hoćemo*" (Et-Tevba, 59). Ni ovdje nije rekao: "i Njegova Poslanika", nego je čežnju (ragbe) pripisao samo Njemu. Isto tako se navodi i u riječima Uzvišenog: ﴿فَإِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْ * وَإِلَى رَبِّكَ فَارْغَبْ﴾ "*A kad završiš, molitvi se predaj i samo se Gospodaru svome obraćaj (čezni)!*" (El-Inširah, 7-8). Čežnja (ragbe), oslanjanje (tevekkul), i dovoljnost (hasb) pripadaju samo Allahu, isto kao što se obožavanje (ibadet), bogobojaznost (takva), sedžda, zavjet i zakletva čine samo Uzvišenom Allahu. Primjer toga su i riječi Uzvišenog: ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ﴾ "*Zar Allah Sam nije dovoljan robu Svome?*" (Ez-Zumer, 36). Uzvišeni i Slavljeni ističe da je On Sam dovoljan Svome robu, pa kako onda

da Poslanikove sljedbenike udruži sa Allahom u ovoj dovoljnosti? Dokazi koji ukazuju da je ovakvo tumačenje ajeta pogrešno su mnogobrojni i ovdje se ne mogu svi spomenuti.

Cilj nam je ukazati da će shodno stepenu slijeđenja Poslanika biti čast, zaštita i pomoć, kao što se shodno stepenu slijeđenja Poslanika dobija Uputa, uspjeh i spas. Uzvišeni Allah je postizanje sreće na oba svijeta uvjetovao slijeđenjem Poslanika i odredio je nesreću na oba svijeta onome ko odbacuje njegovo slijeđenje. Njegovim sljedbenicima pripadaju Uputa i bezbijednost, uspjeh i ugled, pomoć i pobjeda, podrška i pomaganje i lijep život na dunjaluku i ahiretu. Onome ko ne prihvati njegovo slijeđenje, pripadaju poniženje i poniznost, strah i zabluda, poraz i nesreća na dunjaluku i ahiretu.

Poslanik, s.a.v.s., je rekao:

لا يُؤمِنُ أَحَدُكُم حَتَّى يَكُونَ هو أَحَبَّ إِلَيْهِ مِن وَلَدِه وَوَالِدِه وَالنَّاسِ أَجْمَعِين.

"Nijedan od vas nije vjernik, sve dok mu ja ne budem draži od njegovog djeteta, njegovog roditelja i svih ljudi."[2]

A Uzvišeni Allah se zakleo da nije vjernik onaj ko Poslanika ne uzme za sudiju u svim svojim sporovima s drugim, zatim, da bude zadovoljan njegovom presudom te da u svojoj duši ne osjeti nimalo tegobe zbog presude i da mu se sasvim pokori i poslušan mu bude.[3] Uzvišeni je rekao:

---

[2] Hadis bilježe Ahmed u *Musnedu* (3/207), Buhari (1/54, 55), Muslim (44), Nesai (8/114, 115) i Ibn Madža (br.67). Svi hadis prenose od Enesa ibn Malika, r.a. Buhari, Nesai i drugi, također, ga prenose i od Ebu Hurejre, r.a. Ibn Bettal, Kadi Ijad i neki drugi kažu: "Postoje tri vrste ljubavi: ljubav iz poštivanja i uvažavanja, kao što je ljubav prema roditelju, zatim ljubav iz nježnosti i samilosti kao što je prema djetetu i ljubav zbog sličnosti i divljenja kao što je ljubav prema ostalim ljudima. Ljubav prema Poslaniku, s.a.v.s., obuhvata sve vrste ljubavi. Negacijom u Poslanikovim, s.a.v.s., riječima "nije vjernik" negira se potpunost imana, jer osnova imana postoji i kod onog ko ne posjeduje ovo svojstvo."

[3] To se razumije iz riječi Uzvišenog: "*I tako Mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i da onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete i dok se sasvim ne pokore.*"(En-Nisa, 65)

﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَن يَعْصِ اللهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُّبِينًا﴾

"Kada Allah i Poslanik Njegov nešto odrede, onda ni vjernik ni vjernica nemaju pravo da po svom nahođenju postupe" (El-Ahzab, 36).

Uzvišeni i Slavljeni odbacuje mogućnost izbora nakon Njegove naredbe i naredbe Njegova Poslanika. Vjernik nema pravo ništa birati nakon Poslanikove, s.a.v.s., odredbe, jer kada on naredi njegova naredba je konačna. Pravo izbora se ima kada neko drugi nešto odredi, ukoliko nije poznat Poslanikov stav o tome, pod uvjetom da je poznavalac Poslanikovog sunneta. Pod ovim uvjetima mišljenje te osobe je dozvoljeno slijediti, ali nije obavezno. Niko nije obavezan drugog slijediti, osim Poslanika, nego vrhunac može biti da je dozvoljeno slijediti nekog drugog. Ako osoba ne uzima mišljenja drugih, nije zbog toga grješna prema Allahu i Njegovom Poslaniku.

Postavlja se pitanje ko su ti ljudi u odnosu na onog kojeg su svi šerijatski obveznici dužni slijediti, a zabranjeno im je proturječiti mu i obavezni su odbaciti svaku odredbu radi njegove (ako su kontradiktorne). Niko nema pravo suditi pored njega, određivati, niti donositi zakone mimo njega. Svakog drugog je obavezno slijediti, samo ako naređuje ono što je on naredio i zabranjuje ono što je on zabranio. Tada ta osoba samo prenosi i obavještava, a ne donosi nove propise niti ih izmišlja. Onog ko obznani mišljenje i uspostavi pravila shodno svome razumijevanju i tumačenju, ummet (ljudi) nije obavezan da slijedi, niti sudi po njegovim pravilima, sve dok se to ne uporedi sa Poslanikovom praksom, pa ako bude kompatibilno i podudarno s praksom, i ona ga potvrdi kao ispravno, onda se prihvata, a ako bude u kontradikciji s njom, obavezno se mora napustiti i odbaciti. Ako nijedna od ove dvije mogućnosti ne bude očita, onda se o njemu ne određujemo, i u najboljem slučaju dozvoljeno je suditi i davati fetve po tome, a dozvoljeno je i odbaciti

ga, ali nikako nije obavezno to slijediti.

Uzvišen je i Slavljeni Allah, Jedini On stvara i odabira među stvorenjima. Uzvišeni Allah kaže: ﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ﴾ "*Gospodar tvoj stvara šta hoće, i On odabira*" (El-Kasas, 68). Pod izrazom "odabira" (ihtijar) ne misli se na volju (irade) na koju ukazuju apologetičari. Oni ovom terminu daju značenje (Allah radi šta hoće). Međutim, On i radi šta hoće, ali ovdje se ne misli na to značenje jer ta vrsta izbora je obuhvaćena riječima Uzvišenog "*stvara šta hoće*". Ovdje se pod izborom misli na odabiranje i odlikovanje, a to dolazi poslije stvaranja. Opće (oda)biranje je biranje prije stvaranja i ono je sveobuhvatnije i prethodi mu, a gore spomenuto odabiranje je konkretnije (ehas) i ono se dešava kasnije, znači, ovo je odabiranje između stvorenja, a prvo odabiranje je za stvaranje. Između dva mišljenja ispravnije je ono koje kaže da se prilikom učenja treba stati kod riječi "*i On odabira*" (ve jahtar), a sljedeća rečenica ﴿مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ﴾ "*Oni nemaju pravo da biraju*" će biti negacija (odrična), to jest, ovaj izbor ne pripada njima, već on pripada samo Stvoritelju. Kao što jedino On stvara, isto tako jedino On odabira stvorenja. Niko ne može stvarati, niti odabirati mimo Njega, jer On najbolje poznaje koga treba izabrati i s kim je On najzadovoljniji, ko je podesan za odabir a ko nije, i niko drugi ni približno nije na tom stepenu.

Oni koji nemaju dovoljno znanja niti verifikacije (preciznosti) smatraju da je čestica (ما) u riječima Uzvišenog (ما كان لهم الخيرة) odnosna zamjenica i da je ona objekat od glagola (يختار) te da je značenje ajeta: "I odabiru oni koji imaju (pravo) izbora." Ovakvo tumačenje je netačno iz više razloga:

Prvi: U tom slučaju, odnosna rečenica nema ličnu zamjenicu (العائد) koja odnosnu rečenicu spaja s njenim antecedentom, jer riječ (الْخِيَرَةُ) "izbor" je u nominativu s obzirom da je ona subjekat pomoćnog glagola (كان), a njegov predikat je (لَهُمُ), pa bi značenje ajeta bilo: "I odabire stvar koja izbor je bio njihov." Ova konstrukcija je potpuno nemoguća.

Ako bi se pokušalo ovu konstrukciju učiniti prihvatljivom, smatrajući da je povratna lična zamjenica izostavljena (mahzuf), rečenica bi glasila: "Bira stvar koju oni imaju pravo birati."

Protuargument je da je ovo neprihvatljivo zbog drugog razloga, a to je da ova konstrukcija nije od onih slučajeva u kojima je dozvoljeno izostavljati ličnu zamjenicu koja odnosnu rečenicu spaja s njenim antecedentom. Nju je dozvoljeno izostaviti ako je u genitivu zbog istog prijedloga kao i njen antecedent, i ako im je značenje identično, kao što je u riječima Uzvišenog:

﴿يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ﴾

"Jede ono što i vi jedete, i pije ono što i vi pijete." (El-Mu'minun, 33)

Drugi: Da se željelo postići ovo značenje, onda bi riječ (الْخِيَرَةُ) bila u akuzativu, a nju niko nije tako pročitao, iako bi rečenica tada imala smisla.

Treći: Uzvišeni Allah govori o kandidiranju nevjernika i njihovoj želji da oni odabiraju. Uzvišeni im, zatim, to negira i objašnjava da jedino On odabira. On kaže:

﴿وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِّنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ * أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَةَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُم مَّعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضًا سُخْرِيًّا وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ﴾

"I još kažu: 'Trebalo je da ovaj Kur'an bude objavljen nekom uglednom čovjeku iz jednog od ova dva grada!' Zar oni da raspolažu milošću Gospodara tvoga? Mi im dajemo sve što im je potrebno za život na ovom svijetu i Mi jedne nad drugima uzdižemo po nekoliko stepeni da bi jedni druge služili! – A milost Gospodara tvoga bolja je od onoga što oni gomilaju" (Ez-Zuhruf, 31-32).

Uzvišeni im je osporio njihovo selektiranje (odabiranje) i obavijestio ih da to ne pripada njima, nego Onome ko je među

njima raspodijelio što im je za život potrebno, kao što su opskrba i životni vijek. On, također, među odabranima raspodjeljuje odlike shodno svome poznavanju odabranih, ko ih je dostojan, a ko nije. On je jedne iznad drugih za nekoliko razina odlikovao, među njima je raspodijelio životne potrebe i razne odlike i On Jedini to raspodjeljuje. Tako je Allah u ovome ajetu objasnio svoj ekskluzivitet po pitanju stvaranja i odabiranja i pojasnio da On najbolje poznaje koga treba odabrati, riječima:

﴿وَإِذَا جَاءَتْهُمْ آيَةٌ قَالُواْ لَن نُّؤْمِنَ حَتَّى نُؤْتَى مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللّهِ اللّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُواْ صَغَارٌ عِندَ اللّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُواْ يَمْكُرُونَ﴾

"*A kada njima dokaz dolazi, oni govore: 'Mi nećemo vjerovati sve dok se i nama ne da nešto slično onome što je Allahovim poslanicima dano.' A Allah dobro zna kome će povjeriti poslanstvo Svoje*" (El-En'am, 124).

Dakle, Allah najbolje zna ko je podoban za Njegov izbor, počast i dodjeljivanje poslanstva i vjerovjesništva.

Četvrti: Uzvišeni je za Sebe rekao da je čist od širka koji proizlazi iz njihove tvrdnje da i oni imaju pravo kandidiranja i biranja, rekavši:

﴿مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾

"*Oni nemaju pravo da biraju. Hvaljen neka je Allah i vrlo visoko iznad onih koje s Njim izjednačuju*" (El-Kasas, 68).

Njihov širk nije bio u tvrdnji da postoji drugi stvoritelj (mimo Allaha), pa da Allah za Sebe tvrdi da je čist od tog širka. Razmisli o ovome, jer ovo je krajnje suptilan stil.

Peti: Ovo je slično riječima Uzvišenog u suri El-Hadždž:

﴿إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللهِ لَن يَخْلُقُواْ ذُبَاباً وَلَوِ اجْتَمَعُواْ لَهُ وَإِن يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئاً لاَّ يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْـمَطْلُوبُ * مَا قَدَرُواْ اللهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِنَّ اللهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾

"...*'Oni kojima se vi, pored Allaha, klanjate, ne mogu nikako ni mušicu stvoriti, makar se radi nje skupili. A ako bi im mušica nešto ugrabila, oni to ne bi mogli od nje izbaviti; nejak je i onaj koji se klanja, a i onaj kome se klanja!' Oni ne poznaju Allaha kako treba; a Allah je, uistinu, Moćan i Silan*" (El-Hadždž, 73-74).

Zatim kaže:

﴿اللهُ يَصْطَفِي مِنَ الْـمَلاَئِكَةِ رُسُلاً وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ * يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَإِلَى اللهِ تُرْجَعُ الأُمُورُ﴾

"*Allah odabire poslanike među melekima i ljudima. - Allah sve čuje i sve vidi; On zna šta su uradili i šta će uraditi. A Allahu se sve vraća*" (El-Hadždž, 75-76).

Ovo je identično Njegovim riječima u suri El-Kasas: ﴿وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾ • *Gospodar tvoj zna ono šta srca njihova kriju i ono što oni iskazuju*" (El-Kasas, 69). Također je identično i Njegovim riječima u suri El-En'am: ﴿اللهُ أَعلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ﴾ "*A Allah dobro zna kome će povjeriti Poslanstvo Svoje*" (El-En'am, 124). Na svim ovim mjestima Uzvišeni govori o Svom sveobuhvatnom znanju zbog poznavanja onih koje je on odabrao, jer je znao da su samo oni prikladni za to. Analizirajući kontekst ovih ajeta uviđa se da on sadrži ovo značenje, i više od toga, a Allah najbolje zna.

Šesti: Ovaj ajet je spomenut nakon riječi Uzvišenog:

﴿وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ الْـمُرْسَلِينَ * فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ الأَنْبَاءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لاَ يَتَسَاءَلُونَ * فَأَمَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحاً فَعَسَى أَن يَكُونَ مِنَ الْـمُفْلِحِينَ * وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ﴾

"A na Dan kad ih On pozove i upita: 'Šta ste poslanicima odgovorili?' toga Dana oni neće znati šta će odgovoriti, pa ni jedan drugog neće ništa pitati. A onaj koji se bude pokajao, i koji bude vjerovao, i koji bude dobra djela činio, on će postići šta je želio. Gospodar tvoj stvara šta hoće, i On odabira" (El-Kasas, 65-68).

Pa kao što ih je jedino Uzvišeni i Slavljeni stvorio, tako je među njima odabrao i one koji su se pokajali i vjerovali i dobra djela radili, oni su Njegovi odabrani među robovima, i najbolji među stvorenjima. Taj izbor je rezultat Njegove mudrosti i poznavanja ko je sposoban za to, a nikako rezultat idolopoklonika i njihovih prijedloga. Slavljen neka je Allah i iznad onoga što Njemu pripisuju.

POGLAVLJE O ALLAHOVIM POČASTIMA I ODLIKOVANJIMA

Ako posmatraš stanja odabranih stvorenja, vidjet ćeš da ovaj odabir i darivanje ukazuju na postojanje Uzvišenog (rububijjet) i Njegovu jednoću, te savršenstvo Njegove mudrosti, znanja i moći, On je Allah, nema drugog božanstva mimo Njega. On nema sudruga koji bi stvarao kao što On stvara, niti odabirao kao što On odabira, niti upravljao kao što On upravlja. Tragovi ovog odabiranja, upravljanja i dodjeljivanja u ovome svijetu su jedni od najvećih dokaza Njegovog postojanja i gospodarenja, i najbolji dokazi Njegove jednoće, savršenstva, i iskrenosti Njegovih poslanika. Ukazat ćemo na mali dio njih, da skrenu pažnju na ostale i upute na druge.

Allah je stvorio sedam nebesa i odabrao najuzvišenija među njima da budu prebivalište Njegovih odabranih meleka, i odlikovao ih je nad ostalima blizinom Njegovog prijestolja (Kursijj) i Pijedestala (Arša), i u njih je nastanio koga je želio od Svojih stvorenja.

Ona imaju prednost i odliku nad ostalim nebesima, a dovoljno im je i da nemaju ništa drugo osim blizine Uzvišenog i Slavljenog.

Ovo odlikovanje i ekskluzivitet, iako su sva nebesa od iste materije, najbolji su dokazi Savršenstva Njegove moći i mudrosti i da On šta hoće stvara i odabire.

Tome slično je i uzdizanje Firdevsa nad ostalim Džennetima i njegovo odlikovanje jer se nalazi ispod Njegovog pijedestala (Arša).[4] U nekim predanjima se navodi: "Doista ga je Uzvišeni Allah zasadio (stvorio) Svojom rukom, i odabrao ga je za Svoja najbolja stvorenja."

Isto tako je među odabranim melekima izdvojio neke nad ostalima kao što su Džibril, Mikail i Israfil. Vjerovjesnik, s.a.v.s., je govorio:

اللهُمَّ رَبَّ جبْرِيلَ وَمِيكَائِيلَ وَإِسْرَافِيلَ،فَاطِرَ السَّماوات وَالأرض، عَالـم الغَيْبِ وَالشَّهادَةِ، أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبادِكَ فِيما كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ، اهْدِنِي لِمَا اخْتُلِفَ فِيهِ مِنَ الحَقِّ بإذْنِكَ، إِنَّكَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيم

"Allahu moj, Gospodaru Džibrila, Mikaila i Israfila, Oblikovatelju nebesa i Zemlje, Poznavaocu tajnog i javnog, Ti presuđuješ Svojim robovima o onome u čemu su se podvajali, Uputi me, Tvojom dozvolom, na Istinu u onome oko čega su se (drugi) podvajali. Ti upućuješ koga hoćeš na Pravi put."[5]

Spomenuo je ovu trojicu meleka zbog njihove odlikovanosti, odabranosti i blizine Allahu. Koliko ima drugih meleka u Nebe-

[4] Buhari bilježi u djelu *Knjiga o tevhidu* (13/349) hadis od Ebu Hurejre, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "U Džennetu ima stotinu deredža (stupnjeva), koje je Allah pripremio borcima na Njegovom putu. Između dvije deredže je kao između neba i Zemlje. Pa kada molite Allaha, molite ga za Firdevs. To je središnji i najuzvišeniji dio Dženneta. Iznad njega je Pijedestal (Arš) Milostivog, i iz njega izviru džennetske rijeke."

[5] Hadis bilježi Muslim (770) od Aiše, r.a., da je Ebu Seleme ibn Abdurrahman ibn Avf pitao Aišu, r.a., kako je Allahov Vjerovjesnik, s.a.v.s., počinjao svoj noćni namaz. Ona je odgovorila: "Kada bi noću ustajao, svoj namaz bi počinjao: 'Allahu moj, Gospodaru Džibrila...'"

sima, a imenovao je samo njih trojicu? Džibril je donositelj Objave u kojoj je život srca i duše. Mikail je melek koji spušta kišu u kojoj je život za zemlju, životinje i biljke, a Israfil je vlasnik roga u kojeg kada puhne, Allahovom dozvolom, puhanjem će oživjeti mrtve i izvest će ih iz njihovih mezara.

Slično tome, Uzvišeni Allah je među ljudima odabrao vjerovjesnike, alejhimus-selam, kojih je bilo sto dvadeset četiri hiljade, a između njih je odabrao tristo trinaest poslanika, kao što se navodi u hadisu kojeg bilježe Ahmed i Ibn Hibban u svome *Sahihu* od Ebu Zerra.[6] Između njih je odabrao "vlasnike čvrste volje" (ulul-azm), a to su peterica spomenutih u surama El-Ahzab i Eš-Šura u riječima Uzvišenog:

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِّيثَاقاً غَلِيظاً﴾

"*Mi smo od vjerovjesnika zavjet njihov uzeli, i od tebe, i od Nuha, i od Ibrahima, i od Musaa, i od Isaa, sina Merjemina ...*" (El-Ahzab, 7).

I rekao je Uzvišeni:

﴿شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحاً وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُواْ الدِّينَ وَلاَ تَتَفَرَّقُواْ فِيهِ﴾

"*On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisao Nuhu i ono što objavljujemo tebi, i ono što smo naredili Ibrahimu i Musau*

[6] Hadis bilježe Ahmed u *Musnedu* (5/178, 179) a u njegovom senedu (lancu prenosilaca) imaju trojica slabih prenosilaca. Bilježi ga i Ibn Hibban (br. 94) u dužoj formi, i u njegovom lancu prenosilaca ima Ibrahim ibn Hišam el-Gasani. Ebu Hatim i drugi za njega kažu da je lažov. Ahmed ga bilježi i od Ebu Umame, i u njegovom lancu prenosilaca, također, imaju trojica slabih prenosilaca. Hakim u *El-Mustedreku* (2/262) bilježi hadis od Ebu Umame da je neki čovjek pitao: "Allahov Poslaniče, je li Adem bio vjerovjesnik?" Poslanik odgovori: "Da. Bio je podučen i razgovarano je s njim." "Koliko je bilo između njega i Nuha?" "Deset vjekova." "Koliko je bilo između Nuha i Ibrahima?" "Deset vjekova." Rekoše: "O Allahov Poslaniče, koliko je bilo poslanika?" On reče: "Tri stotine i petnaest (velika skupina)." Hakim smatra da je njegov lanac prenosilaca autentičan po Muslimovim kriterijima, a s njim se slaže i Ez-Zehebi.

i Isau: 'Pravu vjeru ispovijedajte i u tome se ne podvajajte!'" (Eš-Šura, 13).

A od njih je odabrao dvojicu prisnih prijatelja (halil): Ibrahima i Muhammeda, neka je Allahov mir i spas na njih dvojicu i njihove porodice.

Slično tome, Uzvišeni je odabrao Ismailovu djecu nad ostalim ljudima, zatim je između njih odabrao sinove Kinane ibn Huzejme, zatim je između njih odabrao pleme Kurejš, od njih Hašimovo potomstvo, a između njih je odabrao prvaka Ademovog potomstva, Muhammeda, s.a.v.s.[7]

Također je izabrao njegove ashabe između ostalih ljudi, među njima je odabrao prve muslimane, a od njih je izabrao učesnike Bedra i prisege na Akabi, a njima je darovao vjeru, najbolji zakon i najčišći, najljepši i najpravedniji moral.

Odabrao je Poslanikov, s.a.v.s., ummet nad ostalim ummetima. Imam Ahmed u svome *Musnedu*, a i drugi učenjaci bilježe hadis od Behzab ibn Hakima ibn Muavija ibn Hajdea, koji prenosi od njegovog oca, a on od djeda da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

أَنْتُمْ مُوفُونَ سَبْعِينَ أُمَّةً أَنْتُمْ خَيْرُهَا وَأَكْرَمُهَا عَلَى اللهِ.

"Vi upotpunjujete sedamdeset ummeta (vi ste sedamdeseti ummet) i vi ste među njima najbolji i najodabraniji kod Allaha."[8]

---

[7] Bilježi Muslim u svome *Sahihu* (br. 2276) od Vasila ibn el-Eskaa, r.a., da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da kaže: 'Allah je odabrao Kinane u Ismailovom potomstvu, a odabrao je Kurejševiće između Kinanija, a od Kurejševića je odabrao Benu Hašim (Hašimove potomke), a mene je odabrao iz Benu Hašima (Hašimovih potomaka).'" Kinani su skup nekoliko plemena čiji je otac Kinan ibn Huzejme. Ovaj hadis bilježi i Tirmizi u sličnoj formi (br. 3612), a u dužoj formi bilježi ga pod brojem (3609) i glasi: "Doista je Allah od Ibrahimovih sinova odabrao Ismaila, a od Ismailovih potomaka Benu Kinan (Kinanovo potomstvo), a od Kinanovih potomaka odabrao je Kurejšije, a iz Kurejšija je odabrao Benu Hašim (Hašimovo potomstvo), a mene je odabrao iz Benu Hašima (Hašimovih potomaka)." Tirmizi kaže: "Ovaj hadis je hasenun sahih." On je upravo takav kao što je rekao.

[8] Hadis bilježe Ahmed u *Musnedu* (5-5), Ibn Madža (br. 4288), Tirmizi (br. 3004) i on kaže: "Ovaj hadis je dobar." Hakim ga smatra autentičnim i s njim se slaže Ez-Zehebi.

Alijj ibn el-Medini i Ahmed kažu: "Hadis kojeg prenosi Behzab ibn Hakim od svog oca, a on od djeda je autentičan."

Tragovi ovog odabira se vide u njihovim djelima, moralu, vjerovanju, položajima u Džennetu i stanjima za vrijeme suđenja. Oni su iznad ljudi, na uzglavlju iznad njih i posmatraju ih. Tirmizi bilježi od Burejde ibn el-Husajba el-Eslemija da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

أهل الْجَنَّةِ عِشْرُونَ وَمَائَةُ صفٍّ، ثَمَانُونَ مِنْهَا مِنْ هَذِهِ الأُمَّةِ، وَأَرْبَعُونَ مِنْ سَائِرِ الأُمَمِ

"Stanovnici Dženneta će biti u sto dvadeset safova. Osamdeset će pripasti ovome ummetu, a četrdeset ostalim ummetima."[9] Tirmizi kaže: "Ovaj hadis je dobar." U *Sahihu* Ebu Seid el-Hudri prenosi od Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je prilikom govora o odvajanju džehennemlija rekao:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنِّي لأَطْمَعُ أَنْ تَكُونُوا شَطْرَ أَهْلِ الْجَنَّةِ.

"Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša, ja se zaista nadam da ćete vi činiti polovicu džennetlija."[10] Nije dodao ništa više (preko polovice). Može se reći da je ovaj hadis autentičniji. Navodi se: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., je poželio da njegov ummet čini polovicu džennetlija, pa ga je Njegov Gospodar obavjestio, rekavši mu: "Njima od sto dvadeset safova pripada osamdeset."[11] U tom slučaju nema kontradikcije između ova dva hadisa, a Allah najbolje zna.

Od Allahove blagodati prema Poslanikovom ummetu je i to da im je poklonio znanje i blagost kakvo nije poklonio ni jednom drugom ummetu. El-Bezzar u svome *Musnedu*, a i drugi autori

[9] Tirmizi (br. 2549) kaže da je hadis dobar. Ahmed (5/347), Ibn Madža (br. 4289) kažu da mu je lanac prenosilaca autentičan. Ibn Hibban i Hakim ga smatraju autentičnim.

[10] Ovo je dio dugog hadisa kojeg bilježi Muslim u svome *Sahihu* (br. 222) od Ebu Seida el-Hudrija, r.a. Buhari ga bilježi od Ibn Mesuda.

[11] Ibn Hadžer u *El-Fethu* kaže: "Kao da je nakon što se Poslanik, s.a.v.s., ponadao, na osnovu milosti svoga Gospodara, da njegov ummet bude polovica džennetlija, Allah mu to dao i još više od toga." (11/336).

bilježe hadis od Ebu Derdaa da je rekao: "Čuo sam Ebu Kasima, s.a.v.s., da kaže:

إِنَّ اللهَ تَعَالَى قَالَ لِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ: "إِنِّي بَاعِثٌ مِنْ بَعْدِكَ آمةً إِنْ أَصَابَهُم مَا يُحِبُّونَ، حَمِدُوا وَشَكَرُوا، وَإِنْ أَصَابَهُمْ مَا يَكْرَهُونَ، احْتَسَبُوا وَصَبَرُوا، وَلاَ حِلْمَ وَلاَ عِلْمَ، قَالَ: يَا رَبِّ، كَيْفَ هَذَا وَلا حِلْمَ وَلا عِلْمَ؟ قَالَ: أُعْطِيهِمْ مِنْ حِلْمِي وَعِلْمِي".

'Uzvišeni Allah je rekao Isau, sinu Merjeminu: 'Ja ću poslije tebe poslati jedan ummet koji, ako im se desi ono što vole, oni zahvale, a ako im se desi ono što ne vole, oni se strpe i suzdrže. Nema blagosti niti znanja.' Isa reče: 'Gospodaru, kako to (šta znači) nema blagosti niti znanja?' On reče: 'Ja ću im dati od Svoje blagosti i Svoga znanja.'"[12] Od počasti Uzvišenog prema ovom ummetu je i odabiranje najboljih i najčasnijh mjesta i prostora za ovaj ummet, a to je prostor Svetog Harema. Uzvišeni ga je odabrao za Svoga Vjerovjesnika, s.a.v.s., i odredio je da se obredi čine u njemu. Naredio im je da u njega dolaze izbliza, i iz mjesta dalekih, i da u njega ulaze ponizni, skromni i puni strahopoštovanja, otkrivenih glava, bez ovosvjetske (dunjalučke) odjeće. Odredio ga je svetim, bezbjednim, da se krv u njemu ne prolijeva, niti da se drveće kida, niti da se lov lovi, niti da se zelenilo (trava) uništava, da se izgubljena stvar uzima samo kako bi se vratila vlasniku, a ne da se prisvaja. Odredio je da posjeta Hramu bude čišćenje od grijeha, brisanje prijestupa i opraštanje greški. Oba *Sahiha* bilježe hadis od Ebu Hurejre, r.a., u kojem se kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

مَن أَتَى هَذَا الْبَيْتَ، فَلَمْ يَرْفُثْ، وَلَمْ يَفْسُقْ، رَجَعَ كَيَوْم وَلَدَتْهُ أُمُّهُ.

"Ko dođe ovoj Kući i ne bude spolno općio niti činio grijeh, vratit će se čist od grijeha kao kad ga je majka rodila."[13] Za posjeti-

---

[12] Također ga bilježi Ahmed u *Musnedu* (6/450) i njegov lanac prenosilaca je dobar. Navodi ga i El-Hejsemi u *Medžmeuz-zevaidu* (10/67) i kaže: "Bilježe ga Ahmed, El-Bezzar i Et-Teberani u *El-Kebiru* i *El-Evsatu*. Prenosioci hadisa kod Ahmeda su isti oni koji imaju svoje hadise u *Es-Sahihu*, osim El-Hasana ibn Suvara i Jezida ibn Mejsere, a oni su pouzdani (sika).

[13] Bilježe Buhari (3/302) i Muslim (br. 1350), i ovo je njegova verzija.

oca nema druge nagrade do Dženneta. U *Sunenu* od Abdullaha ibn Mesuda, r.a., se prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

تَابِعُوا بَيْنَ الحَجِّ وَالعُمْرَةِ، فَإِنَّهُما يَنْفِيَانِ الفَقْرَ وَالذُّنُوبَ كَمَا يَنْفِي الكِيرُ خَبَثَ الحدِيدِ والذَّهَبِ وَالفِضَّةِ، وَلَيْسَ لِلْحَجَّةِ الـمبْرُورَةِ ثَوَابٌ دُونَ الجنَّةِ.

"Obavljajte hadždž i umru, jedno za drugim, jer oni odstranjuju siromaštvo i grijehe isto kao što kovački mijeh odstranjuje prljavštinu sa gvožđa, zlata i srebra. Za propisno obavljen hadždž nema druge nagrade osim Dženneta."[14]

U oba *Sahiha* zabilježen je hadis od Ebu Hurejre, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s. rekao:

العُمْرَةُ إِلَى العُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا، وَالحَجُّ المَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلاَّ الجَنَّةَ.

"Umra do umre je otkup za grijehe koji budu učinjeni između njih. A za primljen hadždž nema druge nagrade osim Dženneta."[15] Pošto je Sigurni grad (Mekka) najbolje mjesto, Allahu najdraže, On ga je izabrao između ostalih mjesta i odredio njen prostor za obrede Svojim robovima i naredio im njeno posjećivanje. Taj obred je proglasio jednim od najobaveznijih farzova islama. Njome se zakleo na dva mjesta u Svojoj Časnoj Knjizi rekavši: ﴾وَهٰذَا البَلَدِ الأَمِينِ﴿ "*I grada ovog, bezbjednog*" (Et-Tin, 3). I rekao je Uzvišeni: ﴾لَا أُقْسِمُ بِهٰذَا البَلَدِ﴿ "*Kunem se gradom ovim*" (El-Beled, 1). Na zemaljskoj kugli ne postoji drugo mjesto koje mora posjetiti onaj ko je to u stanju, i obilaziti oko kuće u njemu, niti postoji mjesto koje se treba poljubiti ili dotaknuti, niti da se u njemu opraštaju greške i grijesi, osim Crnog kamena i jemenskog ugla Kabe. Potvrđeno je od Vjerovjesnika,

[14] Bilježe ga Tirmizi (810), Nesai (5/115), Ahmed (3669) i njegov lanac prenosilaca je dobar. Ovaj hadis ima potporu u hadisu od Omera kojeg bilježe Ahmed (167), Ibn Madža (2887), i drugom od Ibn Abbasa kod Nesaije (5/115) te na osnovu ta dva predanja on postaje autentičan (sahih). Njegove riječi "Obavljajte ih jedno za drugim", znače da se odmah iza jednog treba obaviti i drugo, to jest, ako ste prvo obavili hadždž obavite onda i umru, a ukoliko ste prvo obavili umru, onda još obavite i hadždž, jer oni jedno drugo slijede.

[15] Bilježe Buhari (3/476) i Muslim (br. 1349).

s.a.v.s., da je namaz u Mesdžidul-haramu vrijedan kao sto hiljada namaza (na drugom mjestu). U Nesainom *Sunenu* i Ahmedovom *Musnedu* s autentičnim senedom od Abdullaha ibn ez-Zubejra se prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

صَلاَةٌ في مَسجدي هَذَا أفْضَلُ مِن ألفِ صلاَة فِيمَا سِوَاهُ إلاَّ المَسْجدَ الْحَرَامَ، وصَلاَةٌ في الـمَسْجِدِ الحَرَامِ أفْضَل مِنْ صَلاَةً في مَسْجدي هَذَا بمِائَة صَلاَة.

"Namaz u ovoj mojoj džamiji je bolji od hiljadu namaza u (bilo kojoj) drugoj džamiji, osim u Mesdžidul-haramu. Namaz u Mesdžidul-haramu je bolji od namaza u ovoj mojoj džamiji za stotinu namaza."[16] Ibn Hibban ga bilježi u svome *Sahihu*. Ovo jasno govori da je Harem najbolje mjesto na Zemlji, i otuda je putovanje ka njemu obavezno, a na druga mjesta je pohvalno, ali nije i obavezno. Ahmed, Tirmizi i Nesai bilježe od Abdullaha ibn Adijja ibn el-Hamra da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako sjedeći na svojoj jahalici na Hazvereti[17] kod Mekke, kaže:

وَالله إنَّك لَخَيْرُ أَرضِ اللهِ وَأَحَبُّ أَرْضِ الله إِلَى الله، وَلَوْلاَ أَنِّي أخْرِجْتُ مِنْكَ مَا خَرَجْتُ.

"Tako mi Allaha, ti si najbolji dio Allahove zemlje, i najdraži dio zemlje Allahu, i da nisam istjeran, (nikada) iz tebe ne bih izašao." Tirmizi kaže: "Ovaj hadis je hasenun sahih."[18]

U njene odlike spada i to da je ona kibla svim stanovnicima zemlje, i na zemaljskoj kugli ne postoji druga kibla.

Njena odlika je i da se zabranjuje okretanje prema njoj, ili okretanje leđa prema njoj, prilikom obavljanja fiziološke potrebe, za razliku od ostalih dijelova zemlje (gdje ta zabrana ne postoji).

---

[16] Ovog hadisa nema u Nesainom *Sunenu*, ali možda se nalazi u *Sunenu el-kubra*, a u Ahmedovom *Musnedu* je u (4/5), i lanac prenosilaca mu je autentičan. Ibn Hibban ga, također, smatra autentičnim (1027).

[17] El-Hazvere je mjesto u Mekki, a u osnovi to je mali brežuljak, nazvano je tako jer je tu bio mali brežuljak.

[18] Bilježi ga Ahmed (4/305), Tirmizi (3921), Ibn Hibban (3108). Lanac prenosilac mu je autentičan. Ibn Hibban ga smatra autentičnim (1025).

Ispravnije mišljenje o ovome je da nema razlike između obavljanja fizološke potrebe u prirodi ili objektu (toaletu). Postoji preko deset dokaza koji to potvrđuju, ali ih nećemo spominjati jer su spomenuti na drugom mjestu, a onaj ko pravi razliku između obavljanja fiziološke potrebe u prirodi i objektu nema tako jake dokaze. Osim toga, oni su kontradiktorni kod određivanja veličine (obima) prirode i objekta, a ovo nije prilika da iznosimo argumente obje strane.

Njena specifičnost je i to da je Mesdžidul-haram prva džamija na Zemlji, kao što se bilježi u oba *Sahiha* od Ebu Zerra, r.a., da je rekao:

سألتُ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم عَنْ أوّل مَسجد وُضِعَ في الأرض؟ فقال: "المَسْجد الحَرَامُ" قُلْتُ: ثُمَّ أي؟ قَالَ: "المَسْجدُ الأَقْصَى" قُلْتُ: كَمْ بَيْنَهُمَا؟ قَالَ: "أَرْبَعُونَ عَاماً"

"Pitao sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., o prvoj sagrađenoj džamiji na Zemlji, pa mi je rekao: 'Mesdžidul-haram.' 'A koja onda?', upitao sam. 'Kuds', odgovorio je. 'Koliki je vremenski razmak između njihove gradnje?', upitao sam. 'Četrdeset godina.'"[19]

Ovaj hadis je zbunio neke koji ne znaju šta se njime želi reći. Oni kažu: "Poznato je da je Sulejman ibn Davud bio taj koji je sagradio Kuds, a između njega i Ibrahima bilo je više od hiljadu godina. Ovo ukazuje na njihovo neznanje jer Sulejman je, naime, bio samo obnovitelj Kudsa, a ne njegov osnivač. Njegov osnivač je bio Jakub ibn Ishak, neka je na njih dvojicu i njihove porodice Allahov mir i blagoslov, i to u spomenutom vremenskom razmaku nakon Ibrahimove gradnje Kabe.

Među stvarima koje ukazuju na odabranost Mekke je i to da je Uzvišeni Allah za nju rekao da je ona Ummul-kura (Majka naselja). Sva naselja nju slijede i iz nje su nastala. Ona je osnova naselja i zato u tim naseljima njoj ne može ništa biti ravno. Ona je kao i

[19] Hadis bilježi Buhari (6/290-291)

Fatiha u Božijim objavama, za koju je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao da je Ummul-Kur'an[20], i njoj u Božijim knjigama (objavama) nema ništa ravno.

Njena odlika je i to da nije dozvoljen ulazak u nju bez ihrama, osim onima koji imaju stalnu potrebu za ulaskom. Ovu odliku nema nijedno drugo mjesto. Ovaj stav ljudi su prenijeli od Abdullaha ibn Abbasa, r.a. Prenose se, sa slabim lancem prenosilaca, od Ibn Abbasa riječi koje on pripisuje Poslaniku, s.a.v.s.:

لا يَدْخُلْ أَحَدٌ مَكَّةَ إلا بِإِحْرَامٍ، مِنْ أَهْلِهَا وَمِنْ غَيْرِ أَهْلِهَا.

"Neka niko ne ulazi u Mekku bez ihrama (a da nije u ihramima), stanovao u njoj ili van nje." Ovo predanje bilježi Ebu Ahmed ibn Adijj, ali u lancu prenosilaca ima El-Hadždžadž ibn Ertah i drugi prenosilac prije njega, a oni su slabi prenosioci.

Islamski pravnici o ovome imaju tri mišljenja: negiranje (ovog propisa), njegovo potvrđivanje i pravljenje razlike između onog ko je unutar mikata i onoga ko je van njega. Onaj ko je van njega može ga proći samo u ihramima, a onaj ko je unutar mikata njegov tretman je kao tretman stanovnika Mekke. Ovo je mišljenje Ebu Hanife, a prva dva mišljenja pripadaju Šafiji i Ahmedu.

Među odlike Harema spada i to da se u njemu kažnjava pomisao na činjenje grijeha, makar se (grijeh) i ne uradio. Uzvišeni kaže: ﴿وَمَن يُرِدْ فِيهِ بِإِلْحَادٍ بِظُلْمٍ نُّذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ "*I onome ko u njemu bilo kakvo nasilje učini daćemo da patnju nesnosnu iskusi*" (El-Hadždž, 25).

---

[20] Muslim bilježi u svome *Sahihu* (395) u poglavlju o namazu pod naslovom: Obaveznost učenja Fatihe u namazu, od Ebu Hurejre, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Ko klanja namaz a ne prouči Ummul-Kur'an (Fatiha), taj namaz mu je nepotpun." To je ponovio tri puta. Drugi hadis bilježe Ahmed (5/114), Tirmizi (3124) i Nesai (2/139) u poglavlju o tumačenju riječi Uzvišenog: "*Mi smo ti objavili sedam ajeta, koji se ponavljaju, i Kur'an veličanstveni ti objavljujemo.*" Prenosi se od Ebu Hurejre, a on od Ubeja ibn Ka'ba da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah nije objavio ni u Tevratu ni u Indžilu ništa poput Ummul-Kur'ana (Fatihe), i ona je sedam ajeta koji se ponavljaju." Allah je rekao (u hadisi kudsiji): "Ona je podijeljena između Mene i Moga roba i Mom robu pripada ono što traži..." Lanac prenosilaca je autentičan i Ibn Hibban ga smatra autentičnim (1714).

Treba obratiti pažnju na to da je ovdje glagol htjeti (irade) došao s prijedlogom "bi" a to se upotrebljava samo u značenju izvršavanja jake želje (namjere) - (hemm), zato se kaže: "hemmemtu bi keza" (naumio sam to). Allah je zaprijetio onome ko naumi činiti nasilje u njemu da će mu dati da okusi patnju bolnu.

U ovo se ubraja i uvećavanje težine grijeha u njemu, ali ne i uvećavanje njihovog broja (količine). Za loše djelo slijedi kazna. Tako je, za veliko, kao i za malo loše djelo, kazna adekvatna njegovoj veličini. Loše djelo u Allahovom haremu, Njegovoj zemlji i okolici opasnije je i veće nego na nekom drugom mjestu. Stoga, onaj ko se zamjeri (ne posluša) vladaru iz njegove blizine (svite) nije kao onaj ko ga ne posluša, a on je daleko od njegove kuće i blizine. Ovo je rješenje za sporenje oko uvećavanja loših djela, a Allah najbolje zna.

Tajna ovog odabira i odlikovanja se vidi u privlačenju srca te njihovim željama, simpatijama i ljubavi prema ovom sigurnom gradu. On privlači srca jače nego što magnet privlači željezo.

Zbog toga nas je Uzvišeni obavijestio da je on zborište ljudi, to jest, mjesto kojem će se oni stalno vraćati tokom vijekova i sa svih strana, i neće ga se zadovoljiti, već će, što ga češće posjećuju, sve više željeti.

Zapitajmo se koliko je radi njega ubijeno, oteto i ranjeno, koliko je iz ljubavi prema njemu žrtvovano imovine i duša. Zaljubljenik u njega drage volje se rastaje sa svojom djecom, porodicom, prijateljima i domovinom stupajući pred razne vidove straha, nesreća, neprijatnosti i poteškoća, i on u svemu tome osjeća slast i užitak, i smatra to, ako se u njegovom srcu pojavio vrhunac ljubavi, slađim od slatkih ljudskih zadovoljstava, njihovog luksuza i užitaka.

Nije zaljubljenik onaj ko patnju smatra svojom nesrećom
ako to (ona) čini zadovoljstvo voljenom.

Sve ovo je tajna njegovog pripisivanja Uzvišenom i Slavljenom u riječima: ﴿وَطَهِّرْ بَيْتِيَ﴾ "*I očisti ovaj Hram Moj*" (El-Hadždž, 26). Ovo direktno pripisivanje prouzrokovalo joj je svetost, ugled i ljubav, kao što je Allahovo pripisivanje Njegovog roba i poslanika Sebi, prouzrokovalo to isto. Na isti način je i Njegovo pripisivanje Njegovih robova, vjernika Sebi, njima priskrbilo ugled, ljubav i dostojanstvo. Sve što je Uzvišeni Gospodar Sebi pripisao ima nad ostalim (stvorenjima) prednost i karakteristike koje zahtijevaju tu odabranost i odlikovanost, zatim mu Allah tim pripisivanjem podari dodatni kvalitet, odabranost i ugled koje nije posjedovao prije pripisivanja. U razumijevanje ovog značenja (tajne) nije upućen onaj ko izjednačava bića i stvari, vremena i mjesta, i tvrdi da nijedna stvar nema prednost nad drugom, nego da je to neopravdano (neargumentovano) vrednovanje. Ovo mišljenje se pobija sa preko četrdeset dokaza koji su spomenuti na drugom mjestu. Dovoljno je da se ovo mišljenje samo predstavi pa da se vidi njegova neispravnost. Shodno tome, bića poslanika su (potpuno ista) kao bića njihovih neprijatelja, a njihova prednost nad njima nije vezana za kvalitet (odabranost) njihovih bića zbog osobina i vrlina kojih nema kod drugih. Isto tako je i sa mjestima, sva su ista i nijedno mjesto nema prednost nad drugim, nego se ona vrednuju prema dobrim djelima koja se dese na njima, i nema prednosti mjesto gdje je Ka'ba, niti Mesdžidulharam, Mina, Arefat nad bilo kojim drugim dijelom zemlje, nego se prednost daje na osnovu drugih, vanjskih stvari koje nisu vezane za zemlju, niti za stalno njihovo svojstvo. Uzvišeni i Slavljeni Allah je odgovorio na ovo pogrešno mišljenje uzvišenim riječima:

﴿وَإِذَا جَاءَتْهُمْ آيَةٌ قَالُوا لَن نُّؤْمِنَ حَتَّىٰ نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُوا صَغَارٌ عِندَ اللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ﴾

"*A kada njima dokaz dolazi, oni govore: 'Mi nećemo vjerovati sve dok se i nama ne da nešto slično onome što je Allahovim poslanicima dano.'*"

Uzvišeni Allah im odgovara: "*A Allah dobro zna kome će povjeriti poslanstvo Svoje*" (El-Enam, 124). To jest, nije svako sposoban i podoban da nosi Njegovo poslanstvo, nego ono ima odabrane ljude, samo oni su ga zaslužni i ono samo njima pripada, a Allah najbolje zna ko je za to. Da su bića ista (jednaka), kao što oni tvrde, onda u ovome ne bi bio njima odgovor. Isto tako je sa riječima Uzvišenog:

﴿وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوٓاْ أَهَٰٓؤُلَآءِ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنۢ بَيْنِنَآ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ بِٱلشَّٰكِرِينَ﴾

"*I tako Mi jedne drugima iskušavamo da bi nevjernici rekli: 'Zar su to oni kojima je Allah, između nas, milost ukazao?' - A zar Allah dobro ne poznaje one koji su zahvalni!*" (El-Enam, 53).

Dakle, On najbolje zna ko mu zahvaljuje na Njegovim blagodatima, pa ga On izdvoji Svojom dobrotom i uzdigne ga nad onima koji Mu ne zahvaljuju. Nije svako podesan za Njegovu zahvalu, niti podoban za dar (dobročinstvo) i uzdizanje ukazivanjem počasti.

Stvorenja kao što su bića, mjesta i osobe, koja su odabrana i odlikovana nad drugima, posjeduju svojstva i osobine u samima sebi, a ne van njih, a Allah ih je i odabrao zbog tih karakteristika. On je taj koji ih je počastio tim karakteristikama i odlikovao ih izborom. To su Njegova stvorenja i to je Njegov odabir: ﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ وَيَخْتَارُ﴾ "*Gospodar tvoj stvara šta hoće, i On odabira*" (El-Kasas, 68). Kako je jasna neosnovanost tvrdnje da je prostor na kojem se nalazi Ka'ba identičan ostalim mjestima, da je bitak (suština) Crnog kamena isti kao i ostalo kamenje na Zemlji, da je biće Allahovog Poslanika, s.a.v.s., identično bićima ostalih ljudi, a da je prednost koju oni imaju nad drugima vezana za stvari (okolnosti) koje su van njihovih bića (zat) i svojstva koja se nalaze u njima. Ove riječi i njima slične su dio nepravde koju su apologete nanijele Šerijatu i pripisale ga njemu, a on je čist od njih. Najviše što oni imaju je zajedništvo svih bića u općoj stvari, ali to ne zahtijeva njihovu jednakost

u suštini (stvarnosti), jer različite stvari mogu imati nešto zajedničko u općoj stvari, a razlikovati se u svojim ličnim (posebnim) osobinama. Uzvišeni Allah nikako nije izjednačio miris miska i urin, niti vodu i vatru. Očita razlika između časnih mjesta i njihovih suprotnosti, i velikih ljudi i njihovih neprijatelja, puno je jasnija od te velike razlike. Između Musaovog, a.s., bića i faraonovog bića je razlika veća nego između miska i urina. Isto tako, razlika između Kabe i kuće nekog vladara je, također, puno jasnija od te razlike. Pa kako da se ta dva prostora izjednače u suštini i vrijednosti pored ibadeta, zikra i dova koji se tu dešavaju?!

Nije nam cilj detaljno izlagati odgovor na ovo odbačeno i jadno mišljenje, nego ga samo želimo predstaviti, a razboriti, pravedni i pametni će presuditi. Allah i Njegovi robovi ne pridaju važnost nevažnim stvarima. Uzvišeni Allah odabire nešto, daje mu prednost i favorizuje ga samo zbog odlike (značaja) koja zahtijeva njegovo odabiranje i favoriziranje. Da, On je taj koji daje tu odliku i poklanja je. On je taj koji ga je stvorio, zatim ga je odabrao nakon stvaranja, a Gospodar tvoj stvara šta hoće i odabire!

Primjer toga je i Njegovo odlikovanje nekih dana i mjeseci nad drugima. Najbolji dan kod Allaha je "jevmun-nahr" (dan klanja, a to je prvi dan Kurban-bajrama) kao i dan "najvećeg hadždža" (el-hadždžul-ekber)[21]. U *Es-Sunenu* se prenosi od Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je rekao:

أَفْضَلُ الأَيَّامِ عِنْدَ اللهِ يَوْمُ النَّحرِ، ثُمَّ يَوْمُ القَرِّ.

"Najbolji dan kod Allaha je jevmun-nahr, a zatim jevmu-l-karr (dan odmora, smještaja)."[22] Od Šafijinih sljedbenika se prenosi: "Dan

[21] Nazvan je dan najvećeg hadždžda zbog toga što se većina postupaka i obreda hadžddža nalazi (obavlja) u njemu.

[22] Jevmul-karr je dan iza jevmun-nahra, a to je jedanaesti dan zul-hidždžeta, jer se ljudi u njemu smjeste na Mini, s s s s s obzirom da su obavili tavaf, klanje kurbana pa su se odmorili i smjestili (skrasili). Hadis bilježi Ebu Davud (1765) i Ahmed (4/350), s autentičnim lancem prenosilaca. Hakim ga smatra autentičnim (4/221) a sa njim se slaže i Ez-Zehebi.

Arefata je bolji od njega." Oni tvrde da je to dan "najvećeg hadždža" i da se onome ko posti tog dana opraštaju grijesi za dvije godine.[23] Nema dana u kojem Allah oslobodi više robova (od vatre) kao (što to učini) na dan Arefata.[24] Uzvišeni se u tom danu približi Svojim robovima, zatim se ponosi ljudima koji su na Arefatu pred melekima.

Prvo mišljenje je ispravno jer hadis ukazuje na to i nema ništa dovoljno snažno da ga ospori. Osim toga, dan velikog hadždža (el-hadždžul-ekber) je prvog dana Kurban-bajrama (jevmun-nahr) zbog riječi Uzvišenog:

﴿وَأَذَانٌ مِّنَ اللهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الأَكْبَرِ﴾

"I proglas od Allaha i Njegova Poslanika ljudima na dan velikog hadždža" (Et-Tevba, 3).

Potvrđeno je u oba *Sahiha* da su Ebu Bekr i Alija, r.a., to obznanili na prvi dan Kurban-bajrama (jevmun-nahr), a ne na dan Arefata.[25] U Ebu Davudovom *Sunenu*, s najautentičnijim senedom se prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, rekao:

يوم الْحَجِّ الأَكْبَرِ يَوْمُ النَّحرِ.

"Dan velikog hadždža je dan klanja (jevmun-nahr)."[26] Ovo je stav Ebu Hurejre i grupe ashaba. Dan Arefata je priprema za

[23] Bilježi ga Muslim u svome *Sahihu* (1162). Ebu Katade el-Ensarijj, r.a., kaže: "Upitan je Allahov Poslanik, s.a.v.s., o postu na dan Arefata, pa je rekao: 'Oprašta (grijehe) za prošlu i iduću godinu.'"

[24] Bilježe Muslim (1348), Nesai (5/250) i Ibn Madža (3014) od Aiše, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Dan u kojem Allah oslobodi najviše Svojih robova od vatre je dan Arefata. Doista se On spusti i ponosi se njima (ljudima) pred melekima, govoreći: 'Šta oni žele?'"

[25] Bilježe Buhari (8/240) i Muslim (1347) od Humejda ibn Abdur-rahmana da je Ebu Hurejra rekao: "Poslao me Ebu Bekr, r.a., u tom hadždžu s ostalim glasonošama koje je poslao da na dan Kurban-bajrama na Mini obznanimo da poslije ove godine idolopoklonik neće moći obaviti hadždž niti go oko Kabe tavafiti." Humejd kaže: "Zatim je Vjerovjesnik, s.a.v.s., poslao Aliju ibn Ebu Taliba i naredio mu da obznani suru El-Berae (Et-Tevba)." Ebu Hurejra kaže: "Zajedno s nama, Alija je, na dan Kurban-bajrama ljudima na Mini obznani El-Berae, i da nakon ove godine ne obavlja hadždž idolopoklonik, niti da oko Kabe tavafi go (nag)."

[26] Bilježe ga Ebu Davud (1945), Ibn Madža (3058) od Ibn Omera i njegov sened je autentičan, Buhari ga u svome *Sahihu* bilježi kao muallek hadis (3/461).

dan klanja (jevmun-nahr) koji dolazi poslije Arefata. Dan Arefata je ispunjen stajanjem, skrušenošću, pokajanjem, poniznošću, moljenjem za oprost, a zatim sljedećeg dana se obavlja posjeta i zbog toga je tavaf tog dana nazvan "tavafuz-zijare", odnosno tavaf posjete jer su se hadžije na dan Arefata očistili od grijeha, zatim im je njihov Gospodar dozvolio da na dan klanja (jevmun-nahr) izvrše posjetu (da Ga posjete) i da uđu u Njegovu kuću. Zbog toga se u ovom danu kolju kurbani, brije kosa s glave, bacaju kamenčići i obavlja većina hadžskih radnji. Radnje na dan Arefata su kao čišćenje i kupanje za dolazak ovog dana.

Isto je i sa odlikovanjem deset dana zul-hidždžeta nad ostalim danima. Ti dani su najbolji dani kod Allaha. Buhari u svome *Sahihu* bilježi od Ibn Abbasa, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

"مَا مِنْ أَيَّامِ العَمَلُ الصَّالح فِيهَا أَحَبُّ إِلَى الله مِنْ هذه الأَيَّامِ العَشْرِ" قَالُوا: وَلاَ الجِهَادُ فِي سَبِيلِ الله؟ قَالَ: "وَلاَ الجِهَادُ فِي سَبِيلِ الله، إِلاَّ رَجُلٌ خَرَجَ بِنَفْسِهِ ومَالِه، ثُمَّ لَمْ يَرْجِعْ مِنْ ذَلِكَ بِشَيْءٍ"

"Nema dana u kojima je dobro djelo draže Allahu od ovih deset dana." Upitali su: "Čak ni džihad na Allahovu putu?" Rekao je: "Čak ni džihad na Allahovu putu, osim ako čovjek izađe sa svojim životom i imetkom i ne vrati se ni s čim od toga."[27] To je deset dana kojima se Allah zakleo riječima: ﴿وَالْفَجْرِ ۞ وَلَيَالٍ عَشْرٍ﴾ "*Tako mi zore, i deset noći*" (El-Fedžr, 1-2). Zato je pohvalno u njima što više izgovarati tekbir, tehlil (la ilahe illallah) i tahmid (el hamdulillah), kao što je rekao Vjerovjesnik, s.a.v.s.:

فَأَكْثِرُوا فِيهِنَّ مِنَ التكبِيرِ وَالتَّهْلِيلِ وَالتَّحْمِيدِ.

"U njima što više činite tekbir, tehlil, i tahmid (zahvalu)."[28]

---

[27] Bilježi ga Buhari (2/382, 383), a verzija koju je autor spomenuo nalazi se kod Ebu Davuda (2438), Tirmizija (757) i Ibn Madže (1727) s autentičnim senedom.

[28] Bilježi ga Taberani u *El-Kebiru*, (3/110/1) od Ibn Abbasa kao merfu' predanje: "Nema vrednijih dana kod Allaha, niti da su djela u njima draža Allahu, od deset dana (zul-hidždžeta),

Njihov omjer prema ostalim danima je kao omjer mjesta na kojima se obavljaju obredi nad ostalim dijelovima zemlje.

Slično tome je i odlikovanje mjeseca ramazana nad ostalim mjesecima i odlikovanje zadnjih deset noći ramazana nad ostalim noćima, kao i odlikovanje noći Kadra nad hiljadu mjeseci.

Na pitanje kojih deset je bolje, deset od zul-hidždžeta ili zadnjih deset u mjesecu ramazanu, ili koja je noć bolja, noć Kadra ili noć Israa, odgovor je:

Što se tiče prvog pitanja, pravi odgovor je da se kaže: zadnjih deset noći mjeseca ramazana su vrednije od deset noći u zul-hidždžetu, a deset dana zul-hidždžeta su vredniji od deset dana ramazana. Ovom podjelom nestaje nejasnoća. Deset noći mjeseca ramazana su odabranije zbog noći Kadr, a ona je u njima, a deset zul-hidždžeta su odabraniji zbog njegovih dana jer su u njima Kurban-bajram, dan Arefata i dan pojenja.[29]

Što se tiče drugog pitanja, šejhul-islam, Ibn Tejmijje, Allah mu se smilovao, bio je upitan koji od dvojice ljudi je u pravu, onaj koji tvrdi da je noć Israa bolja od noći Kadr, ili drugi koji tvrdi suprotno?

On je odgovorio: "Hvala Allahu, što se tiče onoga koji kaže da je noć Israa bolja od noći Kadr, ako pod tim misli na noć u kojoj je Vjerovjesnik imao noćno putovanje, i njoj odgovarajuće noći u svakoj narednoj godini, da su one bolje za Muhammedov, s.a.v.s., ummet od noći Kadr, tako da je klanjanje i učenje dova u njima bolje nego u noći Kadr, to je pogrešno i to nije rekao niko od muslimana." Njegova neusklađenost s vjerom islamom je očita. To je

---

pa u njima puno učite tesbih (subhanallah), tahmid, tehlil i tekbir." Svi prenosioci ovog hadisa su pouzdani osim Jezida ibn Ebi Zijada koji je upitan ,i niko drugi ne prenosi riječi: "Pa u njima puno učite..." , i pored toga El-Munziri u svome djelu *Et-Tergibu vet-terhib* (Poticaji i upozorenja) (2/24), ovaj lanac prenosilaca smatra dobrim, a El-Hejsemi u *El-Medžmeu* (4/17) kaže: "Njegovi prenosioci su prenosioci autentičnih predanja."

[29] Jevmut-tervije (dan pojenja), to je osmi dan zul-hidždžeta, a nazvan je tako jer su hadžije taj dan pojili svoje deve i uzimali vodu pripremajući se za odlazak na Arefat. (primj. prev.)

tako, ukoliko se zna tačno kada je noć Israa, a šta tek reći s obzirom da ne postoji pouzdani dokaz koji određuje njen mjesec, niti deset dana niti preciznu noć. Predanja o tome su nepovezana i različita i nema čvrstog dokaza. Muslimanima nije naređeno da obilježavaju noć u kojoj se pretpostavlja da je bila noć Israa ibadetima niti bilo čim drugim, za razliku od noći Kadr, za koju je potvrđeno u oba *Sahiha* da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

تَحَرَّوْا لَيْلَةَ القَدْرِ فِي العَشْرِ الأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضانَ.

"Tražite noć Kadr u zadnjih deset (noći) ramazana."[30] Također, u oba *Sahiha* se bilježi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

مَنْ قامَ لَيْلَةَ القَدرِ إيمانًا واحْتِسابًا، غُفِرَ لَهُ ما تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.

"Ko provede Lejletul-kadr u ibadetu, vjerujući (u njenu odlikovanost) i nadajući se (nagradi), bit će mu oprošteni raniji grijesi."[31] A Uzvišeni je obavijestio da je ona bolja od hiljadu mjeseci i da je u njoj objavljen Kur'an.

Međutim, ukoliko se gore spomenutim riječima misli na jednu određenu noć u kojoj je Vjerovjesnik, s.a.v.s., prenesen i doživio u njoj što nije doživio u drugim noćima, bez njenog obilježavanja nafilama ili drugim ibadetom, to je onda tačno. Ako je Allah svome Vjerovjesniku, s.a.v.s., dao neku blagodat u nekom mjestu i vremenu, nije obavezno da to mjesto i vrijeme budu bolji od ostalih mjesta i vremena. Ovo je prihvatljivo jedino ako pretpostavimo da postoji dokaz koji potvrđuje da je Allahova blagodat Poslaniku u noći Israa bila veća od Njegove blagodati koje mu je podario u noći Kadr objavljivanjem Kur'ana i davanjem drugih blagodati.

Za govor o ovakvim pitanjima potrebno je poznavanje suštine stvari, vrijednost blagodati koje se mogu spoznati samo pomoću Objave, i nije dozvoljeno nikome da govori o njima bez znanja.

[30] Bilježe ga Buhari u svome *Sahihu* (4/225) i Muslim (1169) od Aiše, r.a.

[31] Bilježe ga Buhari u svome *Sahihu* (4/98) i Muslim (759) od Ebu Hurejre, r.a.

Nije zabilježeno ni od jednog muslimana da je uzdizao noć Israa nad drugim noćima, a pogotovu nad noći Kadr. Ni ashabi, ni tabini, niti iko od onih koji su ih slijedili u dobru, nisu ničim obilježavali noć Israa, niti su je spominjali i zato se i ne zna koja je to noć. Iako je Isra jedno od najvećih Poslanikovih, s.a.v.s., odlika, i pored toga nije propisano obilježavanje tog vremena, niti tog mjesta nekim ibadetom. Čak ni pećinu Hira, u kojoj je počela Objava i u kojoj se Poslanik, s.a.v.s., osamljivao prije poslanstva, nije posjećivao Poslanik niti neko od ashaba, poslije poslanstva za vrijeme svog boravka u Mekki. Tako ni dan u kojem mu je spuštena Objava nije obilježio ibadetom ili nečim drugim. Ničim nije obilježio ni mjesto ni vrijeme u kojem mu je počela Objava. Onaj ko, zbog ovog i tome sličnih pojava, obilježava mjesta i vremena po svojoj volji nekim ibadetima, sliči sljedbenicima Knjige koji su uzeli vrijeme u kojima su se desili Mesihovi slučajevi za praznike i obrede kao što je dan rođenja, dan krštenja i druge stvari iz njegova života. Omer ibn el-Hattab je vidio jednu grupu ljudi kako žure na neko mjesto da bi u njemu klanjali, pa ih je upitao: "Šta je to?" Odgovorili su: "Mjesto na kojem je klanjao Allahov Poslanik, s.a.v.s." On im reče: "Zar želite da tragove svojih poslanika uzmete za džamije!? Oni koji su bili prije vas uništeni su zbog toga. Koga zatekne namaz u njemu neka ga klanja, u protivnom, neka produži."[32]

Neki ljudi kažu: "Noć Israa je za Vjerovjesnika, s.a.v.s., bolja od noći Kadr, a noć Kadr je za njegov ummet bolja od noći Israa. Noć Kadr je bolja za ummet, a noć Israa je bolja za Allahovog Poslanika, s.a.v.s."

Postoje oprečna mišljenja koji je dan bolji, petak ili dan Arefata? Ibn Hibban bilježi u svome *Sahihu* od Ebu Hurejre, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

---

[32] Bilježi ga Ibn Ebi Šejbe u svome *El-Musannefu* (2/84/1), a lanac prenosilaca mu je autentičan.

لاَ تَطْلُعُ الشَّمْسُ وَلاَ تَغْرُبُ عَلَى يَوْمٍ أَفْضَلَ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ

"Sunce ne izlazi niti zalazi nad danom boljim od petka."[33] U njemu se, također, nalazi hadis od Evs ibn Evsa u kojem se kaže:

خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ يَوْمُ الْجُمُعَةِ.

"Najbolji dan u kome se sunce rađa je petak."[34]

Neki učenjaci smatraju da je petak odabraniji od dana Arefata pozivajući se na prethodni hadis. El-Kadi Ebu Ja'la navodi predanje od Ahmeda da je noć uoči petka odabranija od noći Kadr. Međutim, ispravno je da je petak najbolji dan u sedmici, a dani Arefata i Kurban-bajrama su najodabraniji dani u godini, a isto tako je i sa noći Kadr i noći uoči petka. Otuda dan u kojem se poklopi petak i dana Arefata ima nad ostalim danima odlike iz više razloga:

Prva, jer je u njemu je spajanje dva najodabranija dana.

Druga, jer je to dan u kojem ima trenutak kada se sigurno prima dova. Većina mišljenja je da je to u posljednjem satu nakon ikindije.[35] Sve hadžije tada stoje na Arefatu radi dove i ponizne molbe.

---

[33] Bilježi ga Ibn Hibban u svome *Sahihu* (551), a lanac prenosilaca mu je dobar.

[34] Ovu verziju koju je naveo autor bilježi Muslim (854), Tirmizi (488) i Nesai (3/89, 90) od Ebu Hurejre. Što se tiče hadisa od Evs ibn Evsa, njegova verzija kod Ibn Hibbana glasi: "Doista u najbolje vaše dane spada petak (od najboljih vaših dana je džuma). U njemu je Allah stvorio Adema, u njemu je on umro, u njemu će se puhnuti i u njemu će sve pomrijeti. U njemu puno donosite salavat na mene jer, doista, vaši salavati se meni pokazuju." Rekoše: "Kako se naši salavati tebi pokazuju, kada ćeš ti istruhnuti?" On odgovori: "Slavljeni Allah zabranio je zemlji da jede naša tijela." Njegov lanac prenosilaca je autentičan, a bilježe ga i Ebu Davud (1047) i Nesai (3/91).

[35] Bilježe Ebu Davud (1048) i Nesai (3/99, 100) od Džabira ibn Abdullaha da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Petak ima dvanaest, misli se časova (vremena), koji god musliman zamoli Uzvišenog Allaha nešto, Allah će mu to dati. Tražite to u posljednjem času nakon ikindije." Lanac prenosilaca mu je dobar, Hakim smatra da je autentičan (1/279), a sa njim se slaže i Ez-Zehebi. En-Nevevi kaže da je autentičan, a Hafiz Ibn el-Hadžer da je dobar. Ovaj hadis ima potporu u drugom hadisu kojeg bilježi Tirmizi (489) od Enesa ibn Malika, a koji glasi: "Tražite čas (vrijeme) u kojem se nada, u petak, nakon ikindije do zalaska sunca." Njegov lanac prenosilaca je dobar.

Treća, jer je na taj dan Allahov Poslanik, s.a.v.s., stajao na Arefatu.

Četvrta odlika: U njemu se okupljaju stvorenja u svim dijelovima zemlje radi hutbe i džume namaza, a to se poklapa sa okupljanjem hadžija na dan Arefata na Arefatu, na taj dan se muslimani okupe u njihovim džamijama i mjestima okupljanja (na Arefatu) i upućuju dove i ponizne molbe, kao ni u jednom drugom danu.

Peta: Petak je blagdan, a dan Arefata je blagdan za one koji su na Arefatu, zato je pokuđeno onome ko je na Arefatu da posti taj dan. Nesai bilježi od Ebu Hurejre, r.a., da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je zabranio da se posti dan Arefata na Arefatu."[36] U njegovom lancu prenosilaca ima slabosti jer Mehdi ibn Harb el-Abdijj nije poznat, a sva predanja idu preko njega, ali u *Sahihu* je zabilježen hadis od Ummul-Fadl da su se na dan Arefata kod nje ljudi prepirali o tome da li taj dan Allahov Poslanik, s.a.v.s., posti ili ne posti. Neki od njih su tvrdili da posti, drugi da ne posti, pa mu je ona poslala vrč mlijeka dok je bio na Arefatu na svojoj devi i on ga je popio."[37]

Nije poznato kakva je mudrost u tome da ne posti na dan Arefata onaj ko je na Arefatu. Jedna grupa učenjaka smatra da je razlog za to kako bi hadžija bio snažniji za upućivanje dove. Ovo mišljenje zastupaju El-Hirekijj i drugi. Drugi, a među njima je i šejhul-islam, Ibn Tejmijja, pak, kažu da je to zbog toga što je taj dan blagdan za one koji su na Arefatu i zato nije poželjno da ga poste. Dokaz za tu tvrdnju je hadis koji se nalazi u *Sunenu* da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

[36] Bilježe ga Ebu Davud (2440), Ibn Madža (1732) i Ahmed (2/304, 446). Njegov lanac prenosilaca je slab zbog nepoznavanja Mehdija ibn Harb el-Abdija, kao što je spomenuo autor.

[37] Bilježe ga Malik u *El-Muvettau* (1/375), Buhari (4/206), Muslim (1123) i Tirmizi od Ibn Omera da je on, upitan o postu na dan Arefata, rekao: "Obavio sam hadždž sa Vjerovjesnikom, s.a.v.s., i on ga nije postio, i sa Ebu Bekrom a i on ga nije postio, i sa Omerom a i on ga nije postio, i sa Osmanom a i on ga nije postio. Ja ga ne postim niti naređujem da se posti, a i ne zabranjujem." Prenosioci ovog hadisa su prenosioci autentičnih predanja.

يَوْمُ عَرَفَةَ، وَيَوْمُ النَّحرِ، وَأيَّامُ مِنَى عِيدُنَا أهلَ الإسلام.

"Dan Arefata, dan klanja i preostala tri dana Kurban-bajrama blagdani (praznici) su za nas, sljedbenike islama."[38]

Ibn Tejmijja kaže: "Dan Arefata je blagdan za one koji su na Arefatu zbog njihovog okupljanja u njemu, za razliku od onih koji su kod svojih kuća jer se oni okupljaju na prvi dan Bajrama pa je zato njima blagdan taj dan. Kada dan Arefata bude u petak, onda su se spojila dva blagdana (praznika) zajedno."

Šesta: Taj dan se poklapa sa danom kada je Uzvišeni Allah upotpunio vjeru svojim robovima vjernicima, i Svoju blagodat prema njima ispunio, kao što je zabilježeno u Buharijinom *Sahihu* od Tarika ibn Šihaba da je rekao:

جاء يهوديٌّ إلى عمرَ بن الخطاب فقال: يا أميرَ المُؤمنين آيةٌ تَقْرَؤونَها في كِتابِكُمْ لَوْ عَلَيْنا مَعْشَرَ اليَهود نَزَلَتْ وَنَعْلَمُ ذلك اليَوْمَ الذي نَزَلَتْ فيه، لاتَّخَذْناهُ عيداً، قال: أيُّ آية؟ قال: ﴿اليَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الأَسْلامَ دِيناً﴾ [المائدة:٣] فقالَ عُمَرُ بنُ الخَطَّابِ: إِنِّي لأَعْلَمُ اليَوْمَ الَّذي نَزَلَتْ فِيه، وَالمَكانَ الَّذِي نَزَلَتْ فِيهِ، نَزَلَتْ عَلَى رَسُولِ الله صلى الله عليه وسلم. بِعَرَفَةَ يَوْمَ جُمُعَةٍ، وَنَحْنُ وَاقِفُونَ مَعَهُ بِعَرَفَةَ.

"Došao je jevrej kod Omera ibn el-Hattaba i rekao mu: 'Zapovjedniče pravovjernih, vi, uistinu, imate jedan ajet u vašoj Knjizi – koji da je nama jevrejima objavljen i da znamo taj dana kada je objavljen – mi bismo uzeli dan njegove objave za praznik.' On je upitao: 'A koji ajet?' Odgovorio je. "*Sada sam vam vjeru vašu usavršio i blagodat Svoju prema vama upotpunio i zadovoljan sam da vam islam bude vjera*" (El-Maida, 3). Tada Omer reče: 'Doista, ja znam dan u kojem je on objavljen i mjesto u kojem je objavljen. Objavljen

[38] Bilježe ga Ahmed 4/152, Ebu Davud (2419) od Ukbeta ibn Amira, r.a, u verziji: "Dan Arefata, prvi i preostala tri dana Kurban-bajrama blagdani su za nas, sljedbenike islama. To su dani jela i pića." Njegov lanac prenosilaca je autentičan. Bilježi ga i Tirmizi (773) tvrdeći da je hadis hasenun sahih. Hakim ga smatra autentičnim (1/434), a sa njim se slaže i Ez-Zehebi.

je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., u petak dok smo sa njim stajali na Arefatu.'"[39]

Sedma: On se poklapa sa danom najvećeg okupljanja i najstrašnijeg stajanja, Danom sudnjim. Sudnji dan će biti u petak, kao što je rekao Vjerovjesnik, s.a.v.s.:

خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ يَوْمُ الْجُمُعَةِ، فِيهِ خُلِقَ آدَمُ، وَفِيهِ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ، وَفِيهِ أُخْرِجَ مِنْهَا، وَفِيهِ تَقُومُ السَّاعَةُ، وَفِيهِ سَاعَةٌ لاَ يُوَافِقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ يَسْأَلُ اللهَ خَيْراً إِلاَّ أَعْطَاهُ إِيَّاهُ

"Najbolji dan koji je sunce obasjalo je petak: u njemu je stvoren Adem, u njemu je uveden u Džennet, u njemu je izveden iz njega, u njemu će nastupiti Dan sudnji, u njemu ima period, u kojem, ukoliko rob musliman zatraži od Allaha neko dobro, Allah će mu ga dati."[40] Zato je Uzvišeni i Slavljeni Allah odredio (propisao) svojim robovima dan u kojem će se okupljati i prisjećati se početka i kraja, Dženneta i Džehennema. Uzvišeni Allah je ovome Ummetu sačuvao petak jer je u njemu bio početak, a u njemu je i kraj. Vjerovjesnik, s.a.v.s., je petkom na sabah-namazu učio dvije sure: Es-Sedždu i El-Insan,[41] zbog toga što one govore o onome što je bilo i što će biti u tom danu: kao što je stvaranje Adema, spominjanje početka i kraja, ulazak u Džennet i Džehennem. Tako je on podsjećao ummet toga dana šta se u njemu desilo i šta će se desiti. Na ovaj način se čovjek podsjeti najvećim stajanjem na zemlji, a to je stajanje na Arefatu, najvećeg stajanja pred Uzvišenim Gospodarem, a to će biti upravo u tom danu. Taj dan se neće završiti dok se stanovnici Dženneta ne smjeste na svoja mjesta, a stanovnici Džehennema u svoja.

---

[39] Bilježi ga Buhari u svome *Sahihu* (1/97, 8/203 i 13/208), a bilježi ga i Muslim u svome *Sahihu* (3017).

[40] Bilježe ga Malik u *Muvettau* (1/108), Muslim (152 i 854), Ebu Davud (1046) i Tirmizi (488).

[41] Od Ebu Hurejre ga bilježe Buhari (2/314), Muslim (880) i Nesai (2/159), a od Ibn Abbasa ga bilježe Muslim (889), Tirmizi (520), Ebu Davud (1074), Nesai (2/159) i Ahmed (3/234).

Osma: Pokornost od strane muslimana u petak i noću uoči petka je veća nego u ostalim danima, čak većina grješnika poštuje petak i noć uoči petka te smatraju da će onome ko se ogriješi u petak Allah ubrzati kaznu i da ga ona neće mimoići. Ovo je kod njih općeprihvaćeno a saznali su to kroz sopstveno iskustvo. To je tako zbog veličine ovoga dana i njegovog položaja kod Allaha i njegove odlikovanosti od strane Allaha nad ostalim danima. Nema sumnje da je u tom sustezanju odlika tog dana nad ostalim danima.

Deveta: Na taj dan će biti "povišica" (mezid) u Džennetu, a to je dan u kojem će se okupiti stanovnici Dženneta u dolini Efjeh, pa će im biti postavljene mimbere od bisera, mimbere od zlata i mimbere od topaza i safira na misku i oni će gledati svoga Uzvišenog i Slavljenog Gospodara. On će im se otkriti i oni će Ga vidjeti svojim očima.[42] Prvi će Ga vidjeti oni koji su najranije dolazili u džamiju, a najbliži će mu biti oni koji su bili najbliži imamu. Stanovnici Dženneta će žudjeti za tim danom zbog blagodati koje dobijaju u njemu, a to će biti petkom. Pa kada u petak bude i dan Arefata, onda je to dodatna odlika, vrijednost i blagodat koju nemaju drugi dani.

Deseta: Uzvišeni i Slavljeni Gospodar se u predvečerje dana Arefata približi onima koji su na Arefatu, zatim se hvali (ponosi) njima pred melekima govoreći:

مَا أَرَادَ هؤُلاءِ، أُشْهِدُكُم أَنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَهُم.

"*Šta žele ovi? Ja vas uzimam za svjedoke da sam im oprostio.*"[43]

---

[42] Hadis bilježi Šafija u svom djelu *El-Umm* (1/185) od Enesa ibn Malika. U njegovom lancu prenosilaca nalazi se Ibrahim ibn Muhammed ibn Ebi Jahja el-Eslemijj, a on je odbačen (kao prenosilac), i Musa ibn Ubejde, a on je slab. Bilježi ga i Et-Taberi u *Džamiul-bejanu* (26/175) u kraćoj verziji, a u njegovom lancu prenosilaca nalazi se Osman ibn Umejr el-Bedželijj, a on je slab.

[43] Hadis bilježi Muslim (1348) od Aiše, ali bez riječi: "Ja vas uzimam za svjedoke da sam im oprostio." Zabilježili su Ibn Huzejme (1/279/2), Ibn Hibban (1006) i El-Begavi u *Šerhus-sunne* (1931) od Džabira da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada bude dan Arefata, doista se Allah spusti na dunjalučko nebo i ponosi se njima pred melekima, govoreći: 'Pogledajte u Moje robove! Došli su mi čupavi, prašnjavi, žrtvujući se iz svih dalekih mjesta. Ja vas uzimam

Prilikom Njegova približavanja njima, ima trenutak u kojem se ne odbija molba molitelja. Oni se u tom vremenu približe Njemu upućivanjem dove i poniznošću, a Uzvišeni se približi njima na dva načina. Prvi način je sigurnim uslišavanjem dove u tom vremenu, a drugi vid je Njegova posebna blizina za one koji su na Arefatu i Njegovim hvaljenjem njima pred melekima. Vjernička srca osjete ove stvari i postaju još jača, radosnija, veselija i ponosnija sa više nade zbog blagodati i plemenitosti njihovog Gospodara prema njima. Zbog ovih i njima sličnih stvari, odlikovano je stajanje na Arefatu u petak nad drugim danima.

Što se tiče tvrdnje koja je raširena kod običnog svijeta, da taj dan ima vrijednost sedamdeset i dva hadždža, ona je lažna i nema nikakve osnove da je to rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s., niti neko od ashaba ili tabiina, a Allah najbolje zna.

POGLAVLJE O DVJEMA VRSTAMA BOŽIJIH STVORENJA

Uzvišeni i Slavljeni Allah je od svih vrsta Svojih stvorenja odabrao najbolje za Sebe, i jedino je s tim zadovoljan, jer On je lijep i voli samo lijepo. On od postupaka, riječi i sadake prihvata samo

za svjedoke da sam im oprostio.'" Prenosioci ovog hadisa su pouzdani, jedino u njemu ima tedlis od strane Ebu Zubejra. El-Minziri bilježi u *Et-Tergibu vet-terhibu* (2/128) od Ibnul-Mubareka, on od Sufjana es-Sevrija, on od Ez-Zubejra ibn Adijja, on od Enesa ibn Malika da je rekao: "Ustao je Vjerovjesnik, s.a.v.s, na Arefatu kada je sunce gotovo zašlo i rekao je: 'Bilale, ušutkaj mi ljude.' Bilal je ustao i rekao: 'Poslušajte Allahovog Poslanika, s.a.v.s.' Ljudi su zašutjeli, pa je on rekao: 'O, ljudi, maloprije mi je došao Džibril i prenio mi od moga Gospodara selam i reče mi: 'Doista je Allah oprostio onima na Arefatu i onima na Mešaru (brdo kod Muzdelife) i poštedio ih je kazne.' Omer ibn el-Hattab ustade i upita: 'O, Allahov Poslaniče, da li se to odnosi samo na nas?' On odgovori: 'To je za vas i za sve one koji će doći poslije vas do Dana sudnjega.' Omer tada reče: 'Divno li je i mnogobrojno Allahovo dobro.'" Ovaj lanac prenosilaca je autentičan.

ono što je lijepo i Njegov izbor obuhvata samo ono što je najbolje od svih stvari.

Njegova stvorenja se, općenito, mogu podijeliti u dvije kategorije pomoću kojih se raspoznaje čovjekova sreća ili nesreća. Onome ko je dobar, odgovara samo dobro i samo je s tim zadovoljan. Samo dobro ga čini odmornim i njegovo srce smirenim. U govoru koristi samo lijepu riječ, jer samo se ona uzdiže Uzvišenom Allahu, a udaljava se od razvratnog govora, ružnih riječi, laži, ogovaranja, prenošenja tuđih riječi, potvore, lažnog govora i lažnog svjedočenja.

On radi samo najbolja djela, odnosno postupke čiju su dobrotu potvrdili vjerozakon (Šerijat), razum i ljudska priroda. U ovu vrstu djela ubrajaju se obožavanje samo Allaha, bez činjenja širka, davanje prednosti Njegovom zadovoljstvu nad vlastitim željama (prohtjevima, strastima), trošenje truda i energije radi Njegove ljubavi, činjenje što više dobrih djela Njegovim stvorenjima. Od dobrih djela je i postupanje prema ljudima onako kako bi volio da oni postupaju prema njemu, zatim, da ih poštedi od onoga što bi volio da oni njega poštede, savjetuje ih onako kako samog sebe savjetuje, sudi im onako kako bi volio da se njemu sudi, podnosi od njih neprijatnosti, a ne čini je njima, susteže se od omalovažavanja njihove časti i ne uzvraća im istom mjerom, obznani njihovo dobro, a prekrije loše, opravdava ih, što može više, u onome što je u okviru Šerijata i ne krši Allahovu naredbu niti zabranu.

Od moralnih osobina posjeduje najbolje i najčasnije kao što su: blagost, staloženost, smirenost, milost, strpljivost, pouzdanost, jednostavnost, dobroćudnost, iskrenost, čistoća srca od zlobe, prevare, mržnje i zavisti, skromnost, blagost prema vjernicima, a ponos i grubost prema Allahovim neprijateljima, čuvanje ugleda (obraza) od poniznosti bilo kome drugom osim Allahu, čednost, hrabrost, velikodušnost i svaka moralna osobina oko koje su se suglasili vjerozakon, ljudska priroda i razum.

Isto tako, od hrane odabire samo najbolje, a to je halal ukusna i zdrava hrana, koja na najbolji način hrani tijelo i dušu, bez kasnijih posljedica za čovjeka.

Kako bi zadovoljio svoga Gospodara, za upražnjavanje strasti odabrao je najbolji i najčišći način, od mirisa, najprijatnije, a za drugove i prijatelje samo dobre od Njegovih robova. Njegova duša i tijelo su dobri, ponašanje (moral) dobro, djela i riječi dobre, hrana i piće dobri, odjeća dobra, brak dobar, ulazak i izlazak dobri, povratak dobar i, općenito, sav njegov život je dobar. O takvima je Uzvišeni Allah rekao:

﴿الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلامٌ عَلَيْكُمُ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾

"One kojima će meleki duše uzeti - a oni čisti, i kojima će govoriti: 'Mir vama! Uđite u Džennet zbog onoga što ste činili!'" (En-Nahl, 32).

Takvima će čuvari Dženneta reći:

﴿سَلامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ﴾

"Mir vama, od grijeha ste čisti, zato uđite u nj, u njemu ćete vječno boraviti" (Ez-Zumer, 73).

U ajetu je upotrijebljen veznik "fe" koji označava uzročno-posljedičnu vezu, odnosno, daje sljedeće značenje: "zbog vaše čistoće uđite u njega". Uzvišeni Allah kaže:

﴿الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ﴾

"Nevaljalice su za nevaljale, a nevaljali su za nevaljalice! Čedne su za čedne, a čedni su za čedne" (En-Nur, 26).[44]

---

[44] Ovdje smo zbog konteksta odstupili od prijevoda Besima Korkuta i poslužili se prijevodom dr Enesa Karića jer je sveobuhvatniji (primj. prev.).

Ajet je protumačen tako da nevaljale (ružne) riječi pripadaju nevaljalim ljudima, a čedne (lijepe) riječi dobrim ljudima, a, također, je protumačen i tako da su čedne žene za čedne muškarce, a nevaljale žene za nevaljale muškarce. Ajet obuhvata sva ova tumačenja, ali i puno više. Čedne riječi, djela i žene odgovaraju čednima, a nevaljale riječi, djela i žene odgovaraju nevaljalim. Uzvišeni i Slavljeni Allah je sve čedno odredio za Džennet, a sve ružno za Džehennem. Stvorio je tri svijeta (mjesta): svijet (mjesto) samo za čedne i on je zabranjen drugima, a sve čedno je sabrao u Džennetu, svijet koji je samo za nevaljale i nevaljalo i u njega ulaze samo nevaljali, a to je Džehennem, i svijet u kojem je pomiješano čedno i nevaljalo, a to je ovaj svijet.

U skladu sa Allahovom mudrošću, a zbog ove izmiješanosti i isprepletenosti, događaju se iskušenja i kušnje. Na dan povratka stvorenja, Allah će razdvojiti nevaljale od čednih. Čedno i njegove sljedbenike će nastaniti u svijet u kojem će samo oni biti, a nevaljalo i njegove pristalice će nastaniti u svijet u kojem niko osim njih neće biti, i tako će biti samo dva svijeta: Džennet, a to je svijet (mjesto) za čedne, i Džehennem, svijet (mjesto) za nevaljalce. Uzvišeni Allah je ovisno od djela ove dvije vrste ljudi odredio njihovu nagradu, odnosno kaznu. Čestite riječi, djela i moralno ponašanje čestitih su suština njihove nagrade i uživanja. Najveću blagodat i sreću odredio im je u toj čestitosti. Ružne riječi, nevaljala djela i ponašanje druge vrste ljudi, suština su njihove kazne i patnje. Najveću kaznu i patnju uspostavio im je u toj nevaljalštini. Allah je kroz Svoju mudrost i pobjedničku snagu pokazao Svojim robovima savršenstvo Svoje moći, mudrosti, znanja, pravde i milosti, a Svojim neprijateljima da su oni – a ne Njegovi iskreni i nevini poslanici – bili lažljivci! Uzvišeni Allah je rekao:

﴿وَأَقْسَمُواْ بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لاَ يَبْعَثُ اللَّهُ مَن يَمُوتُ بَلَى وَعْداً عَلَيْهِ حَقّاً وَلَكِنَّ
أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُونَ * لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يَخْتَلِفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُواْ أَنَّهُمْ

كَانُواْ كَاذِبِينَ﴾

"Oni se zaklinju Allahom, najtežom zakletvom: 'Allah neće oživjeti onoga koji umre!' A hoće, To je Njegovo obećanje koje će se, doista, ispuniti, – samo što većina ljudi ne zna–, da bi im objasnio ono oko čega su se razilazili i da bi saznali oni koji nisu vjerovali da su lašci bili." (En-Nahl, 38-39)

Dakle, Uzvišeni i Slavljeni je i za sreću i za nesreću odredio znakove po kojima se one prepoznaju. Sretnom i čestitom priliči samo dobro, on radi samo dobro i od njega se čuje samo dobro. Nesretniku i pokvarenjaku priliči samo loše. On radi samo loše i od njega dolazi samo ružno. Iz njegovog srca izvire samo zloba koja se manifestuje na njegovom jeziku i drugim organima, a iz srca čestitog izvire dobrota koja se vidi i odražava na njegovom jeziku i drugim organima. Nekada u jednoj osobi postoje oba ova elementa, pa koji nadvlada, on postaje njegov sljedbenik. Ako mu Allah želi dobro, očisti ga od elemenata pokvarenosti prije smrti, pa ga na Sudnjem danu nagradi kao čestitog i nema potrebe da se čisti vatrom. Njegovo čišćenje na ovom svijetu biva iskrenim pokajanjem, dobrim djelima koja brišu loša ili nedaćama zbog kojih mu se opraštaju grijesi, tako da je prilikom susreta sa Allahom čist od grijeha. Nekome Allah uskrati ovo čišćenje pa na Sudnji dan dođe sa lošim i dobrim djelima. Mudrost Uzvišenog zahtijeva da u Njegovoj blizini budu samo čisti, stoga će on takvog baciti u Džehennem, da bi se očistio. Kada se završi odvajanje prljavštine od njegovog imana, tada on postaje podoban za Njegovu blizinu i druženje s Njegovim čestitim robovima. Dužina boravka ove vrste ljudi u vatri zavisi od brzine čišćenja od prljavština. Ko se prije riješi i očisti, on će prije i izaći, a kod koga čišćenje bude teklo sporije, on će kasnije izaći. Bit će to pravedna kazna, a tvoj Gospodar nije nepravedan prema robovima Svojim.

S obzirom da je idolopoklonik (politeista) loše prirode, lošeg bića, vatra ne čisti njegovu prljavštinu, štaviše, kada bi izašao iz nje,

ponovo bi bio loš kakav je i bio, poput psa koji uđe u more, a zatim izađe iz njega, i zato je Uzvišeni Allah zabranio Džennet idolopokloniku (politeisti).

S druge strane, s obzirom da je čestiti, pročišćeni vjernik očišćen od prljavština, on je zabranjen vatri jer u njemu nema ništa što iziskuje čišćenje njome. Slavljen neka je Onaj čija je mudrost nadmašila sve pametne i umne. Čista ljudska priroda i razum Njegovih robova posvjedočili su da je On Najpravedniji Sudija i Gospodar svih svjetova. Nema boga osim Njega.

POGLAVLJE O NUŽNOSTI SLIJEĐENJA ONOGA SA ČIME SU POSLANI POSLANICI, A.S.

Iz prethodnog poglavlja se vidi nasušna potreba ljudi, koja je iznad svih drugih potreba, to jest, da spoznaju poslanike i ono sa čim su došli, i vjeruju u ono što su rekli, pokoravaju im se u onome što su naredili, jer nema drugog puta do sreće i spasa na dunjaluku, niti na ahiretu, osim puta vjerovjesnika. Nema drugog načina, osim preko njih, da se detaljno spozna dobro i loše. Allahovo zadovoljstvo se može steći samo uz njihovu uputu. Sva čestitost riječi, djela i morala sadržana je u njihovoj praksi i uputama. Oni su mjerilo (kriterij) naspram čijih riječi, djela i morala se vagaju riječi, moral i djela općenito. Zbog slijeđenja vjerovjesnika, sljedbenici upute se odlikuju nad sljedbenicima zablude. Naša potreba za njima je veća od potrebe tijela za dušom, potrebe oka za svjetlom i potrebe duše za njenim životom. Potreba čovjeka za poslanicima je puno veća od bilo koje potrebe i nužde koje se pojave. Šta misliš o onome, bez čije bi se upute i onoga sa čime je došao, ukoliko bi ti bili uskraćeni samo za tren, tvoje srce pokvarilo i postalo poput ribe koja je odvojena od vode i stavljena da se prži. Stanje čovjeka u momentu kada

mu se srce odvoji od onoga sa čim su došli poslanici slično je tom stanju, čak i gore, ali to osjeća samo živo srce jer:

Mrtvac ne osjeća bolove rane.[45]

S obzirom da je čovjekova sreća na oba svijeta vezana za Vjerovjesnikovu, s.a.v.s., uputu, svako onaj ko sebi želi dobro, uspjeh i sreću, mora da iz njegove upute, sire i života spozna ono što će ga odvojiti od neznalica i uvrstiti u skupinu njegovih sljedbenika, pomagača i pristalica. Ljudi se o ovome dijele na one koji su uzeli malo, puno ili pak ništa. Blagodat je u Allahovim rukama i daje je kome On hoće. Allah je neizmjerno dobar.

POGLAVLJE O VJEROVJESNIKOVOM, S.A.V.S., PORIJEKLU

Vjerovjesnik, s.a.v.s., ima, apsolutno, najbolje porijeklo od svih storenja na Zemlji. Njegovo porijeklo je najčasnije i to su potvrdili čak i njegovi neprijatelji, a među njima i njegov savremenik i neprijatelj, Ebu Sufjan, prilikom susreta sa bizantijskim vladarem.[46] Najčasniji narod je njegov narod, najčasnije pleme je njegovo pleme, najčasnija porodica je njegova porodica.

On je Muhammed, ibn Abdullah, ibn Abdu-Mutallib, ibn Hašim, ibn Abdu Menaf, ibn Kusajj, ibn Kilab, ibn Murre, ibn Ka'b, ibn Luej, ibn Galib, ibn Fihr, ibn Malik, ibn En-Nadr, ibn Kinane, ibn Huzejme, ibn Mudrike, ibn Iljas, ibn Mudar, ibn Nizar, ibn Meadd, ibn Adnan.

---

[45] Ovo je drugi dio stiha kojeg je izrekao El-Mutenebbi, a njegov prvi dio glasi:

Ko je ponižen njemu je poniženje lahko.

Ovo je stih iz njegovog *Divana* (4/277), iz kaside u kojoj hvali Ebu Hasana ibn Alija ibn Ahmeda el-Merijja el-Hurasanija.

[46] U dugom hadisu od Ebu Sufjana, kojeg bilježi Buhari (1/32) stoji: "Prvo što me je o njemu pitao bilo je: 'Kako se među vama cijeni njegovo porijeklo?' Rekao sam: 'On je kod nas uglednog porijekla.'"

Njegovo porijeklo do pretka Adnana je vjerodostojno i poznavaoci rodoslovlja se slažu da je ono tačno te da nema nikakvog sporenja oko toga, a razilaze se oko porijekla prije Adnana. Oni se slažu da je Adnan jedan od Ismailovih potomaka, a Ismail je onaj koji je trebao biti žrtvovan, prema ispravnom mišljenju ashaba, tabiina i onih poslije njih.

Postoji i mišljenje da je to bio Ishak, međutim, ono je neispravno na osnovu dvadeset argumenata. Čuo sam šejhul-islama, Ibn Tejmijju, Allah ga blagoslovio, da kaže: "Ovo mišljenje je preuzeto od sljedbenika Knjige, mada ga i njihova Knjiga poriče, jer u njoj se kaže: 'Allah je naredio Ibrahimu da zakolje svoga sina prvorođenčeta.' U drugom predanju se navodi 'jedinog'." Sljedbenici Knjige, kao i muslimani, ne spore da mu je Ismail bio prvorođenče. Međutim, ono što ih je zavelo je to što se u Tevratu kojeg oni posjeduju kaže: " Zakolji svoga sina Ishaka." Ovaj dodatak je proizvod njihove devijacije i laži i u kontradikciji je sa riječima: "Zakolji svoje prvorođenče" i "svoga jedinog". Jevreji su zavidili Ismailovom potomstvu na toj časti, poželjeli su da ona pripada njima, da je prisvoje sebi i prigrabe samo za sebe, bez Arapa, ali Allah svoju počast daje samo onome ko je zaslužuje. Kako je moguće reći da je "žrtva" Ishak kada je Uzvišeni Allah obradovao Ishakovu majku s njim i njegovim sinom Jakubom?! Uzvišeni Allah kaže za meleke da su, kada su donijeli Ibrahimu radosnu vijest, rekli:

﴿لَا تَخَفْ إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَىٰ قَوْمِ لُوطٍ * وَامْرَأَتُهُ قَائِمَةٌ فَضَحِكَتْ فَبَشَّرْنَاهَا بِإِسْحَاقَ وَمِن وَرَاءِ إِسْحَاقَ يَعْقُوبَ﴾

"'Ti se ne boj!' – rekoše oni–, 'mi smo Lutovu narodu poslani.' A žena njegova stajaše tu, i Mi je obradovasmo Ishakom, a poslije Ishaka Jakubom, i ona se osmjehnu"[47] (Hud, 70-71).

---

[47] Učači Kur'ana se razilaze oko padeža riječi Jakub. Ibn Kesir, Nafi', Ebu Amr, El-Kissai i Ebu Bekr su pročitali od Asima riječ Jakub u nominativu, a Ebu Amir, Hamza i Hafs od Asima su je pročitali u akuzativu. Ez-Zedždžadž kaže: "Nominativ riječi Jakub ima dva

Nije moguće da je obraduje sinom, a zatim naredi njegovo klanje. Nema sumnje da spomenuta radosna vijest istovremeno obuhvata i Ishaka i Jakuba, a to je očito iz samog teksta, ali i iz konteksta.

Ukoliko bi spomenuto mišljenje bilo ispravno, onda bi riječ "Jakub" bila u genitivu jer se nadovezuje na riječ "Ishak", to jest: "I Jakuba poslije Ishaka." Činjenica da je riječ "Jakub" u nominativu ne sprječava mogućnost da radosna vijest i njega obuhvata, jer radosna vijest (bišara) je svojstven govor, i to je prva, radosna, istinita vijest, a Allahove riječi. "*a poslije Ishaka Jakubom*" su sintagma koja sadrži ove uvjete i zato je ona radosna vijest (bišara). Štaviše, radosna vijest (bišara) je u suštini predikatska rečenica. S obzirom da je radosna vijest (bišara) govor, onda čitava ta rečenica ima značenje akuzativa kao da izgleda: "I rekli smo njoj: 'a poslije Ishaka Jakub'." Kada neko kaže: "Obradovao sam ga (fulan) dolaskom njegovog brata i njegove porodice iza njega", iz njegovog govora se razumije da ga je istovremeno obradovao s oboje. Oko ovog uopće nema dvojbe za pametne. Zatim, riječ "Jakub" ne može biti u genitivu zbog još jedne činjenice, a to je da je rečenica: "Merertu bi Zejdin ve min ba'dihi Amr" (Prošao sam pored Zejda, a poslije njega Amra), jezički slaba jer sastavni veznik ima ulogu prijedloga i ne može se odvajati od imenice u genitivu, kao što se ne odvaja između prijedloga i imenice koja je u genitivu zbog njega.

Na ispravnost našeg mišljenja ukazuje i kazivanje o Ibrahimu i njegovom žrtvenom sinu u suri Es-Safat, gdje Uzvišeni kaže:

﴿فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ * وَنَادَيْنَاهُ أَن يَإِبْرَاهِيمُ * قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ * إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ * وَفَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ * وَتَرَكْنَا

---

tumačenja. Prvo: da je to subjekat i značenje bi bilo: 'Jakub će joj doći nakon Ishaka', i drugo: 'Potvrđen joj je nakon Ishaka Jakub.' Onaj ko ga je pročitao u akuzativu učinio je to zbog značenja ajeta, jer njegovo značenje je: 'Poklonili smo joj Ishaka, i poklonili smo joj Jakuba.'" *Zadul-mesir* (3/132) sa našom kritičkom obradom.

عَلَيْهِ فِي الآخِرِينَ ❊ سَلَامٌ عَلَى إِبْرَاهِيمَ ❊ كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ❊ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾

"I njih dvojica poslušaše, i kad ga on čelom prema zemlji položi, Mi ga zovnusmo: 'O Ibrahime, ti si se objavi u snu odazvao; - Mi ovako nagrađujemo one koji dobra djela čine, - to je, zaista, bilo pravo iskušenje!' i kurbanom velikim ga iskupismo i u naraštajima kasnijim mu spomen sačuvasmo: 'Nek je u miru Ibrahim!' Eto tako mi nagrađujemo one koji dobra djela čine, a on je, doista, bio rob Naš, vjernik" (Es-Saffat, 103-111).

Zatim je Uzvišeni rekao: *"I obradovali smo ga Ishakom, vjerovjesnikom i čovjekom dobrim"* (Es-Saffat, 112). Ova radosna vijest mu je došla od Uzvišenog Allaha kao zahvala za strpljivost pri izvršavanju naredbi. Ovdje je očito da se radosna vijest ne odnosi na prvo dijete, štaviše, toliko je jasno kao da je izričito rečeno.

Postoje tvrdnje da se druga radosna vijest odnosi na njegovo vjerovjesništvo, navodeći da je, pošto se otac strpio, a i dijete se pokorilo Allahovoj naredbi, Allah ga nagradio tako što mu je dao vjerovjesništvo.

Neki kažu da se radosna vijest odnosi na sve: na njegovo biće i postojanje, kao i na to da će biti vjerovjesnik, te je zbog toga riječ "nebij" u akuzativu u funkciji zamišljene priloške odredbe, to jest, njegovo vjerovjesništvo je određeno. Zbog toga je nemoguće razdvajati radosnu vijest tvrdeći da se odnosi na jednu osobu, a zatim da se jedan njen sastavni dio odnosi na drugu osobu; to je u govoru nemoguće. Dakle, ako radosna vijest nagovještava njegovo vjerovjesništvo, onda ona, apriori, nagovještava i njegovo postojanje.

Također nema sumnje da se "žrtva" trebala prinijeti u Mekki, zato je klanje kurbana, na dan Kurban-bajrama, propisano u njoj, kao što je saj propisan između Safe i Merve, i bacanje kamenčića u znak sjećanja na Ismaila i njegovu majku, s namjerom spominjanja Allaha. Općepoznato je da su u Mekki boravili Ismail i njegova

majka, a ne Ishak i njegova majka. Otuda su mjesto i vrijeme klanja vezani za Časni hram u čijoj su gradnji učestvovali Ibrahim i Ismail. Prinošenje žrtve u Mekki je jedan od obreda hadža čije su izvršenje, na tom mjestu, dugo vremena praktikovali Ibrahim i Ismail. Da se "žrtva" trebala prinijeti u Šamu, kao što tvrde sljedbenici Knjige i oni koji su to od njih preuzeli, onda bi se kurbani i žrtve prinosili u Šamu, a ne u Mekki.

Osim toga, Uzvišeni Allah je za sina "žrtvu" rekao da je "blag", jer nema veće blagosti od onoga ko pristane da bude zaklan iz pokornosti prema svome Gospodaru. Međutim, kada je spomenuo Ishaka za njega je rekao da je "učen". Uzvišeni kaže: ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِينَ ۞ إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ قَوْمٌ مُنكَرُونَ﴾ "*Da li je doprla do tebe vijest o uvaženim gostima Ibrahimovim kad mu oni uđoše i rekoše: 'Mir vama!', i on reče: 'Mir vama, ljudi neznani!'*" (Ez-Zarijat, 24-25), i nastavlja sve do riječi: ﴿قَالُوا لَا تَخَفْ وَبَشَّرُوهُ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ﴾ "*'Ne boj se!' – rekoše, i obradovaše ga dječakom koji će učen biti*" (Ez-Zarijat, 28). Ovo se, bez sumnje, odnosi na Ishaka jer je on sin njegove žene, i ona je njime obradovana, a Ismail je sin robinje. Osim toga, Ibrahimu i njegovoj ženi dijete je nagoviješteno u njihovoj starosti, kada su bili izgubili nadu u potomstvo, a to nije bio slučaj sa Ismailom, jer on je rođen prije toga.

Također, Slavljeni Allah je učinio da roditelji prvo dijete više vole od ostale djece. Ibrahim, a.s, je molio Allaha da mu podari dijete i On mu ga je podario. Tada se jedan dio njegovog srca vezao za sina, a Allah je Ibrahima već bio uzeo sebi za "prisnog prijatelja" (halil). Iskreno prijateljstvo (hulle) zahtijeva potpunu ljubav, koja se ni s kim ne dijeli. Budući da je sin uzeo jedan dio očevog srca, ljubomora iskrene ljubavi je došla da ga iščupa iz srca "prisnog prijatelja", te mu je naređeno da zakolje voljenog sina. Pošto je odlučio da ga zakolje, i time pokazao da mu je ljubav prema Allahu veća od ljubavi prema djetetu, iskrena ljubav je bila očišćena od primjesa suparništva i više nije bilo potrebe za klanjem, jer cilj klanja je i bio

da se "prisni prijatelj" odluči i duhovno pripremi na taj čin. Cilj se ostvario i naredba je derogirana. Ismail je zamijenjen kurbanom, "prisni prijatelj" (halil, to jest, Ibrahim) se na san odazvao i na taj način se ispunila Allahova volja.

Poznato je da se ovaj ispit i ovo iskušenje desio kod prvog djeteta, a ne kod drugog, čak kod drugog djeteta nije ni bilo opasnosti da se naruši iskreno prijateljstvo (prisna ljubav) pa nije bilo ni potrebe da se naredi klanje, i ovo je potpuno jasno.

Osim toga, Sara, Ibrahimova, a.s., supruga, bila je strašno ljubomorna na Hadžeru i njenog sina. Nakon što je robinja Hadžera rodila Ismaila, kojeg je otac zavolio, Sarina ljubomora se znatno povećala. Uzvišeni Allah je naredio Ibrahimu da odvoji Hadžeru i njenog sina od Sare, i da ih nastani kod Mekke, kako bi se Sarina ljubomora umanjila. Ovo je bio jedan vid Allahove milosti i pažnje prema Sari, i nemoguće je da se poslije toga naredi klanje njenog sina, a ostavi dijete robinje netaknuto. Naprotiv, Njegova savršena mudrost zahtijeva da se naredba o klanju odnosi na dijete robinje kako bi se srce gospodarice smilovalo prema njoj i njenom djetetu, a grubost zavidnosti prerasla u milost, i kako bi primijetila blagoslov te robinje i njenog djeteta, odnosno, da Allah neće dozvoliti da se ona i njeno dijete izgube. Da bi pokazao robovima Svoje spajanje nakon razdvajanja, blagost nakon grubosti, kao i nagradu za strpljenje Hadžere i njenog sina na udaljenosti, usamljenosti, odvojenosti i pokoravanju klanja djeteta, Allahova je odredba da njihovi tragovi i mjesta po kojima su hodili budu mjesta žrtvovanja i obreda za Njegove robove do Sudnjega dana. Ovo je zakon Uzvišenog Allaha koji kada želi da nekoga od Svojih stvorenja uzdigne, dadne mu blagodat nakon što je bio tlačen, ponižen i poražen. Uzvišeni Kaže: ﴿وَنُرِيدُ أَن نَّمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُواْ فِي الأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ﴾ "*A Mi smo htjeli da one koji su na Zemlji tlačeni, milošću obaspemo i da ih vođama i nasljednicima učinimo*" (El-Kasas, 5). To je Allahova blagodat i On je daje kome hoće, a Allah je neizmjerno dobar.

Vratimo se na naš primarni cilj, to jest, govor o Vjerovjesnikovom, s.a.v.s., životopisu, uputi i moralu. Nema dvojbe da se rodio u gradu Mekki i da je rođen u godini slona. Događaj sa slonom je bio priprema koju je Allah priredio za Svoga Vjerovjesnika i Svoj Hram. Vlasnici slonova su bili kršćani i njihova vjera u to vrijeme je bila bolja od vjere stanovnika Mekke, koji su bili idolopoklonici. Allah im je nad sljedbenicima Knjige podario pobjedu, u kojoj nije bilo djelovanja ljudskog faktora, nagovještavajući i pripremajući dolazak Vjerovjesnika, s.a.v.s., koji će se pojaviti u Mekki, i odavajući počast Svetom hramu.

Postoji sporenje oko perioda smrti njegovog oca, Abdullaha, odnosno, da li je umro dok je Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio fetus ili je umro nakon njegovog rođenja? Postoje dva mišljenja, a ispravnije je ono koje kaže da je umro još dok je Allahov Poslanik bio fetus. Po drugom mišljenju, on je umro sedam mjeseci po Poslanikovom rođenju. Nema razilaženja u mišljenju da mu je majka umrla u El-Ebvau,[48] mjestu između Mekke i Medine, vraćajući se iz Medine gdje je bila u posjeti njegovim daidžama. Poslanik, s.a.v.s., nije bio napunio ni sedam godina kada je ostao i bez majke.

Brigu o njemu preuzeo je djed Abdul-Muttalib, ali i on je umro kada je Allahov Poslanik imao oko osam godina, mada neki kažu šest, a neki deset (godina). Preuzeo ga je amidža Ebu Talib i on se nastavio brinuti o njemu. Kada je napunio dvanaest godina, amidža ga je poveo u Šam (neki kažu da je tada imao devet godina). Na tom putovanju ih je susreo svećenik Behira, i nakon što je vidio Poslanika, s.a.v.s., zamolio je Ebu Taliba da ga ne vodi u Šam, strahujući za njega od Jevreja. Amidža ga je vratio sa svojim momcima u Mekku. U Tirmizinoj zbirci,[49] i još kod nekih drugih autora, stoji

---

[48] To je selo u blizini Medine. Između njega i El-Džuhfe, koja je uz Medinu, ima dvadeset tri milje.

[49] Tirmizi bilježi hadis od Ebu Musaa el-Ešarija: Fil-menakib, babu ma džae fi bed'i nubuvveti'n-nebijj (3624), njegov lanac prenosilaca je autentičan. Hafiz Ibn Hadžer u *El-Isabi* kaže: "Njegovi prenosici su pouzdani, a spominjanje Ebu Bekra i Bilala u ovom hadisu nije

da ga je poslao sa Bilalom, a to je očita greška, jer Bilal se najvjerovatnije nije bio ni rodio u to doba, a ako i jest, nije bio sa njegovim amidžom, niti sa Ebu Bekrom. El-Bezar u svome *Musnedu* spominje ovaj hadis i nigdje se ne navodi da ga je amidža poslao sa Bilalom, nego je rekao "s nekim čovjekom."

Kada je napunio dvadeset i pet godina, otišao je u Šam kao trgovac robom. Stigao je do Busre[50] a zatim se vratio. Nakon povratka oženio je Hatidžu, kćer Huvejlidovu. Navodi se da ju je oženio kada je imao trideset godina, mada neki kažu da je imao dvadeset i jednu, a ona četrdeset godina. Ona je njegova prva žena, i prva koja je umrla od njegovih žena. Za vrijeme njena života nije se ženio drugom ženom. Džibril mu je naredio da joj prenese selam od Allaha.[51]

Nakon toga, Allah mu je omilio samoću i razmišljanje o Gospodaru. Osamljivao bi se u pećini Hira u kojoj je određeni dio noći provodio u razmišljanju.[52] Zamrzio je obožavanje kipova i vjeru svoga naroda i ništa mu nije bilo mrže od toga.

Kada je napunio četrdeset godina, obasjalo ga je svjetlo vjerovjesništva i Uzvišeni Allah ga je počastio poslanstvom. Poslao ga je Svojim stvorenjima, odlikovao ga je Svojim počastima i učinio ga povjerenikom između Njega i Njegovih robova. Svi se slažu da je prvu Objavu dobio u ponedjeljak. Razilaze se oko mišljenja u kojem je to mjesecu bilo. Jedni tvrde da je bio osmi dan rebiul-

---

zabilježeno (kod drugih)." Bilježi ga i El-Bezzar u svome *Musnedu* i kaže: "i poslao ga je amidža s nekim čovjekom." Više vidi u djelu *El-Bidaje* od Ibn Kesira (2/285, 286).

[50] Busra se nalazi jugistočno od Damaska i udaljenja je od njega 124 km.

[51] Buhari bilježi u svome *Sahihu* (7/105) hadis od Ebu Hurejre u kojem kaže: "Došao je Džibril Vjerovjesniku, s.a.v.s., i rekao: 'O Allahov Poslaniče, evo, dolazi Hatidža sa posudom u kojoj je mesna čorba, ili neko drugo jelo ili piće. Kad dođe kod tebe, prenesi joj selam od Gospodara njezina i mene, i obraduj je kućom od kasaba (prostrani šuplji biser kao visoki dvorac) u Džennetu u kojem neće biti ni buke ni muke.'"

[52] Ovo je dio dugog hadisa kojeg bilježe Buhari (1/21) i Muslim (160) od Aiše, r.a., da je rekla: "Prvo čime je počela Objava Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., bilo je u vidu istinitih snova. Sve što bi vidio u snu obistinilo bi se poput jutarnjeg svitanja. Kasnije je zavolio samoću. Osamljivao bi se u pećini Hira. Tu je boravio u pobožnosti i provodio brojne noći u molitvi."

evvela, četrdeset i prve godine od godine slona. Ovo je mišljenje većine. Drugi tvrde da je to bilo u ramazanu. Njihov dokaz su riječi Uzvišenog: ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِيَ أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾ "*U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana*" (El-Bakara, 185), i kažu da je prvo čime ga je Uzvišeni Allah počastio od vjerovjesništva bilo objavljivanje Kur'ana. Ovo je mišljenje jedne grupe učenjaka, među kojima je i Jahja es-Sarsarij,[53] koji je izrekao stih:

Imao je četrdeset, pa ga je obasjalo
svjetlo poslanstva u ramazanu.

Sljedbenici prvog mišljenja kažu: "Kur'an je u ramazanu, u noći Kadr, odjednom u cjelini spušten na nama najbliže nebo (bejtul-izzeti), a zatim je postepeno, tokom dvadeset i tri godine, objavljivan shodno prilikama i događajima."[54]

Jedna skupina tumači riječi Uzvišenog ﴿أنزل فيه القرآن﴾na sljedeći način: "Objavljen je o njemu Kur'an", to jest, o njegovom (ramazanovom) značaju i veličini, i naređen je u njemu post.

Neki kažu da je početak Objave bio u mjesecu redžepu.

Allah je na nekoliko načina Poslaniku spuštao Objavu:

Prvi način: Istinito snoviđenje i na ovaj način je počela Objava Poslaniku, s.a.v.s. Sve što bi vidio u snu obistinilo bi se poput jutarnjeg svitanja.

---

[53] On je Džemaluddin Ebu Zekerija Jahja ibn Jusuf ibn Jahja es-Sarsarij iz Sarsara, mjesta kod Bagdada koje je od njega udaljeno dva ferseha. Bio je hafiz, najbolji lingvista u svome vremenu i dobar pjesnik. Poezija mu je bila priznata i raširena. Poređen je, u svome vremenu, sa Hassanom ibn Sabitom. Ubili su ga Tatari kada su osvojili Bagdad 656 h.g.; *Šezeratuz-zeheb* (5/285, 286)

[54] Bilježe Ibn Džerir, (2/144) i Hakim u *El-Mustedreku* Ibn Abbasov komentar riječi Uzvišenog: "*Mi smo ga objavili u noći Kadr*" (El-Kadr,1), u kojem kaže: "Kur'an je odjednom spušten u noći Kadr na zemaljsko nebo i imao je položaj zvijezda. Allah ga je kasnije objavljivao Svome Poslaniku, s.a.v.s., dio po dio." Uzvišeni kaže: "*Oni koji ne vjeruju govore: 'Trebalo je da mu Kur'an bude objavljen čitav, i to odjednom!' A tako se objavljuje da bismo njime srce tvoje učvrstili, i mi ga sve ajet po ajet objavljujemo.*" Njegov lanac prenosilaca je autentičan i takvim ga ocjenjuje Hakim a sa njim se slaže Ez-Zehebi. Es-Sujuti ga spominje u *Ed-Durrul-mensur* (6/370), i još ga spominju Ibn el-Munzir, Ibn Ebi Hatem, Ibn el-Merdevejh i Bejheki u *Ed-Delailu*.

Drugi način: Objava koju je dobijao u srce i pamćenje od meleka, a da ga ne vidi, kao što kaže Vjerovjesnik, s.a.v.s.: "Doista je Džibril (Ruhul-Kudusi) dostavio mome razumu da nijedna osoba neće umrijeti dok ne potroši svoju nafaku. Pa, bojte se Allaha i molite Ga na najljepši način. Nemojte da vas sporost dolaska nafake navede pa da je tražite u grijehu, jer ono što posjeduje Allah može se dobiti samo pokornošću."[55]

Treći: Dolazio bi Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., melek u ljudskom liku i razgovarao bi s njim tako da bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., shvatio šta govori. Nekada su ga i ashabi viđali kada bi primao Objavu na ovaj način.[56]

Četvrti: Melek mu je nekada dolazio u vidu zvonjave zvona. Ovaj način je bio najteži za Poslanika, s.a.v.s. Melek bi se naslonio svom težinom na Poslanika tako da bi mu znoj oblio čelo, iako bi dan bio veoma hladan,[57] a ako bi bio na devi, ona bi se od silne

---

[55] Hadis, uz druge njemu slične, dostiže stepen autentičnosti. Bilježi ga Ebu Nuajm u *El-Hiljeu* (10/26, 27) od Ebu Umame. U njegovom lancu prenosilaca nalazi se Afir ibn Ma'dan i on je slab, a ostali prenosioci su pouzdani. Navodi ga i El-Hejsemi u djelu *El-Medžmea* (4/71, 2), pripisujući ga Taberaniju u djelu *El-Kebir*, i navodi mu slabost zbog Afira ibn Ma'adana, ali ovaj hadis ima potporu u hadisu Ibn Mesuda kojeg bilježi Hakim (2/4), i (4/325), i u drugom hadisu od Džabira kojeg bilježe Ibn Madža (2144), Ibn Hiban (1084) i (1085), Hakim (2/4) i (4/325) i Ebu Nuajm u *El-Hilje* (3/156, 157) i (7/158), i u trećem hadisu od Huzejfe kojeg bilježi El-Bezar kako se navodi u djelu *El-Medžmea*, (4/71). Uz sva ova slična predanja hadis dostiže stepen autentičnosti.

[56] Pogledaj hadis od Omera u Muslimovom *Sahihu* (8), u kojem se kaže: "Vjerovjesnik, s.a.v.s. je rekao: 'Omere, znaš li ko je ovaj što pita?' Rekao sam:' Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju.' Reče: 'Doista je to Džibril. Došao je da vas pouči vašoj vjeri.'" Nesai bilježi predanje s autentičnim lancem prenosilaca od Ibn Omera da je rekao: "Džibril je dolazio Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., u liku Dihje el-Kelbija."

[57] Hadis bilježe Ahmed (6/158, 163, 257), Malik (1/202), Buhari (1/20), (6/122), Muslim (2333), Nesai (2/146, 147, 149), Tirmizi (3638) prenoseći od Aiše, r.a., da je rekla: "Haris ibn Hišam je pitao Allahova Poslanika, s.a.v.s., rekavši: 'Allahov Poslaniče, kako tebi dolazi Objava?' Allahov Poslanik, s.a.v.s, je odgovorio: 'Ponekad mi dolazi poput zvonjave zvona. To mi je najteži način Objave, i kada (zvonjenje) prestane, ja sam svjestan onoga što je (Džibril) rekao. Ponekad mi se melek ukaže u liku čovjeka. On mi govori, a ja pamtim šta kaže.' Aiša, r.a., dalje kaže: 'Vidjela sam ga kako mu stiže Objava jako hladnog dana i kada je prestala, čelo mu je bilo obliveno znojem.'"

težine savijala do zemlje.[58] Jednom prilikom Objava mu je došla dok je bio oslonjen na Zejdovu nogu, i Zejd je mislio da će mu je zgnječiti od težine tereta.[59]

Peti: Da Poslanik, s.a.v.s., vidi meleka u njegovom pravom liku, u kojem ga je Allah stvorio. On bi mu obajvio ono što Allah želi da mu se objavi. Ovo mu se desilo dva puta, kao što je spomenuto u suri En-Nedžm.[60]

Šesti: Ono što mu je Allah objavio na nebesima u noći uzdignuća (lejletul-Miradž) a vezano za namaz i druge stvari.

Sedmi: Direktan govor Allaha Poslaniku, s.a.v.s., bez posredništva meleka, kao što je Allah govorio Musau, sinu Imranovom. Ovaj način Objave je potvrđen Musau kur'anskim tekstom, a njegovo pojavljivanje kod našeg Vjerovjesnika, s.a.v.s., je potvrđeno hadisom o Israu.

Neki su dodali i osmi način Objave, a to je direktni govor Allaha Poslaniku, licem u lice, bez zastora. Ovo je mišljenje onih

---

[58] Imam Ahmed bilježi hadis od Aiše, r.a., (6/118) da je Vjerovjesniku, s.a.v.s., ponekad dolazila Objava dok je on bio na devi, pa bi ona spustila svoj vrat i ne bi se mogla pokrenuti. Hakim za ovaj hadis kaže da je autentičan (2/505) i sa njim se slaže Ez-Zehebi, i on je doista takav. On ima potporu u hadisu kojeg bilježi Ahmed (6/455) od Esme bint Jezid, i drugom hadisu, također, kod Ahmeda od Abdullaha ibn Amra.

[59] Buhari bilježi hadis (8/196) od Zejda ibn Sabita da mu je Vjerovjesnik, s.a.v.s, diktirao riječi Uzvišenog: *„Vjernici koji kod kuće sjede nisu jednaki onima koji se bore na Allahovu Putu."* Dok mu ih je on još diktirao, došao je Ibn Umi Mektum, a bio je slijep, i rekao: "Allahov Poslaniče, tako mi Allaha, kada bih mogao da se borim, borio bih se s tobom." "Tada je Allah objavio Svome Poslaniku, s.a.v.s.: '*osim onih koji su za borbu nesposobni*', a njegova noga je bila na mojoj i bilo mi je toliko teško da sam se prepao da će mi nogu zgnječiti.'

[60] Muslim bilježi u svome *Sahihu* (177) od Aiše, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Vidio sam ga (misli na Džibrila) samo dva puta u liku u kojem je stvoren. Vidio sam ga kada se spuštao s nebesa, svojom grandioznošću zatvorio je prostor između nebesa i Zemlje." Ahmed je pojasnio hadisom od Ibn Mesuda da je prvo viđenje bilo kada je Poslanik, s.a.v.s, tražio od njega da ga vidi u njegovom liku u kojem je stvoren, a drugo viđenje je bilo prilikom Miradža. Tirmizi bilježi predanje (3274) preko Mesruka od Aiše, r.a., da je rekla: "Muhammed je vidio Džibrila u njegovom liku u kojem je stvoren samo dva puta: jednom kod Sidretul-muntehaa, i jednom u Edžjadu." (dio Mekke, prim. prev).

koji kažu da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., vidio Uzvišenog Allaha, a to je pitanje oko kojeg su se razišle i ranije i potonje generacije. Većina ashaba, čak svi, podržavaju mišljenje Aiše, jer Osman ibn Seid ed-Daremij bilježi saglasnost ashaba oko ovoga.

POGLAVLJE O OBREZIVANJU VJEROVJESNIKA, S.A.V.S.

Postoje tri mišljenja o ovoj tematici:

Prvo: On je rođen obrezan i s odrezanom pupčanicom. Bilježi se predanje koje govori o tome, ali ono nije ispravno, a zabilježio ga je Ebu el-Feredž ibn el-Dževzi u djelu *El-Mevduat* (*Apokrifna predanja*), i nema prihvatljivog hadisa koji to potvrđuje. To nije jedna od njegovih odlika, jer mnogo muškaraca se rodi obrezano.

El-Mejmuni kaže: "Pitao sam Ebu Abdullaha šta da se radi sa djetetom koje je obrezano ali mu nije dovoljno kožice odsječeno?' Rekao je: 'Ako je odrezano do pola glavića i više, obrezivanje se neće ponavljati, jer se glavić stvrdnuo, a sve što se više stvrdne, kožica se povećaje. A ako kožica prekriva više od pola, smatram da se obrezivanje treba ponoviti. Rekao sam: 'Ponavljanje je vrlo bolno, i plaše se da mu to ponove.' Rekao je: 'Ne znam', a zatim je dodao: 'Ovdje ima čovjek kojem se rodilo dijete obrezano, pa se on zabrinuo. Rekao sam mu: 'Ako te je Allah poštedio muke, zašto si onda zabrinut?'"

Govorio mi je moj prijatelj Ebu Abdillah Muhammed ibn Osman el-Halilij, učenjak hadisa iz Jerusalema, da je on rođen obrezan i da ga porodica nije obrezivala. Ljudi govore za onoga ko je rođen takav da ga je obrezao mjesec, ali to su njihove izmišljotine.

Drugo mišljenje: Vjerovjesnik, s.a.v.s., je obrezan na dan kada mu je melek rasporio srce dok je bio kod dojilje Halime.

Treće mišljenje: Djed Abdul-Muttalib ga je obrezao sedmi dan po rođenju, pripremio gozbu u njegovu čast i nadio mu ime Muhammed.

Ebu Omer ibn Abdul-Berr kaže: "O ovome ima jedan garib hadis. Kazivao nam je Ahmed ibn Muhammed ibn Ahmed, a njemu Muhammed ibn Isa, a njemu Jahja ibn Ejub el-Allaf, a njemu Muhammed ibn Ebu es-Serijj el-Askelani, od Ikrime, a on od Ibn Abbasa da je Abdul-Muttalib obrezao Vjerovjesnika, s.a.v.s., sedmi dan po rođenju. U njegovu čast priredio je gozbu i dao mu ime Muhammed."[61] Jahja ibn Ejub kaže: "Tražio sam ovaj hadis i nisam ga pronašao ni kod jednog učenjaka hadisa koje sam sreo, osim kod Ibn Ebu Es-Serijja." Ovo pitanje je bilo predmet rasprave između dvojice uglednih ljudi. Jedan je napisao djelo u kojem je ustvrdio da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rođen obrezan i citirao je mnoga predanja koja nemaju ni početak ni kraj. Bio je to Kemaluddin ibn Talha, a odgovorio mu je Kemaluddin ibn el-Adim. On je objasnio da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., obrezan po arapskom običaju, i da je to bila ustaljena praksa kod Arapa. A Allah najbolje zna.

POGLAVLJE O VJEROVJESNIKOVIM, S.A.V.S., MAJKAMA KOJE SU GA DOJILE

Jedna od Poslanikovih, s.a.v.s., majki po mlijeku je Suvejba,[62] štićenica Ebu Leheba. Dojila ga je nekoliko dana. Zajedno sa njim

[61] Ebu Hatim kaže za Muhammeda ibn Ebu es-Serijja da je slab prenosilac (lejjinul-hadisi), a Ibn Adijj za njega kaže da ima puno grešaka. El-Velid ibn Muslim je mudelis a ovdje je primjenio to. Stoga ovo predanje nije validno.

[62] Buhari u poglavlju: I pomajke vaše koje su vas dojile (9/124) bilježi da je Urve rekao: "Suvejba je bila robinja Ebu Lebeha, pa ju je Ebu Leheb oslobodio. Ona je zadojila Vjerovjesnika, s.a.v.s., kada je umro Ebu Leheb. Neko od njegove familije ga je sanjao u lošem stanju, pa ga je upitao: 'Kako ti je?' Ebu Leheb je odgovorio: 'Nakon rastanka s vama nisam doživio ništa dobro, osim da sam napojen iz ovog', pokazao je na udubinu koja je ispod palca, 'zbog oslobađanja Suvejbe.'"

dojila je i Ebu Selemu Abdullaha ibn Abdil-Esed el-Mahzumija. U to vrijeme ona je imala dojenče po imenu Mesruh. Osim njih dvojice dojila je još i Vjerovjesnikovog, s.a.v.s, amidžu, Hamzu ibn Abdul-Muttaliba. Učenjaci se razilaze oko njenog prihvatanja islama, a Allah najbolje zna.

Zatim ga je dojila Halima es-Sa'dije mlijekom njenog sina Abdullaha. Osim njega, imala je još Enisu i Džudamu, a ona je Eš-Šejma, i svi su djeca El-Harisa ibn Abdul-Uzzaa ibn Refaa es-Sa'dij. Učenjaci se razilaze oko prihvatanja islama od strane njegovih roditelja po mlijeku, a Allah najbolje zna. Sa njim zajedno dojila je i amidžića mu Ebu Sufjana ibn El-Harisa ibn Abdil-Muttaliba. On je bio veliki neprijatelj Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa je primio islam po oslobođenju Mekke i nakon toga je postao dobar musliman. Poslanikov amidža, Hamza bio je na dojenju u plemenu Beni Sa'd ibn Bekr. Jednog dana, njegova majka po mlijeku podoji Allahovog Poslanika, s.a.v.s., dok se nalazio kod svoje majke po mlijeku Halime. Tako je Hamza bio brat po mlijeku Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., s dvije strane: preko Suvejbe i žene iz plemena Es-Sa'd.

POGLAVLJE O VJEROVJESNIKOVIM, S.A.V.S., DADILJAMA

Njegove dadilje su bile: njegova majka Amina, kći Vehba ibn Abdi Menafa ibn Zehre ibn Kilab.

Među njih se ubrajaju Sevba i Halima, Eš-Šejma, Halimina kćerka. Ona mu je i sestra po mlijeku i pazila ga je sa svojom majkom. Ona je žena koja se spominje u predanjima da je izašla pred njega u delegaciji plemena Hevazin, pa joj je on prostro svoj ogrtač i stavio je na njega, ukazujući joj time dužno poštovanje.

Među njima je bila i časna Ummu Ejmen koju je naslijedio od svog oca. Ona je bila njegova babica (akušerka). Udao ju je za svog miljenika Zejda ibn Harisa kojem je rodila sina Usamu. Za nju se veže predanje da su joj Ebu Bekr i Omer došli nakon smrti Vjerovjesnika, s.v.a.s., i našli je da plače, pa su joj rekli: "Umu Ejmen, zašto plačeš? Ono što je kod Allaha bolje je Njegovom Poslaniku?" "Ja znam da je ono što je kod Allaha bolje za Njegova Poslanika, ali ja plačem zbog prekida Objave sa neba." Tako je i njih dvojicu nagnala na plač te su se i oni rasplakali.[63]

POGLAVLJE O VJEROVJESNIKOVOM, S.A.V.S., POSLANSTVU I PRVOJ OBJAVI

Allah ga je počastio poslanstvom u četrdesetoj godini, a četrdesete su godine zrelosti. Kaže se da u tim godinama poslanici dobijaju Objave. Što se tiče tvrdnje da je Isa uzdignut na nebo u trideset i trećoj godini, ona nije utemeljena na pouzdanom predanju koje bi se moralo prihvatiti.

Prvi oblik poslanstva koji je dat Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., bili su istiniti snovi. Sve što bi vidio u snu, obistinilo bi se poput jutarnjeg svitanja.[64] Kažu da je ovaj oblik objavljivanja trajao šest mjeseci, a poslanstvo je trajalo dvadeset i tri godine, stoga su ovi snovi jedan dio od četrdeset šest dijelova poslanstva, a Allah najbolje zna.

Zatim ga je Uzvišeni Allah počastio poslanstvom. Došao mu je melek dok je bio u pećini Hira u kojoj je volio da se osami. Prvo što mu je objavljeno bile su riječi Uzvišenog: ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ﴾ "*Čitaj, u ime tvoga Gospodara, koji stvara*" (El-Alek, 1). Ovo je

[63] Hadis bilježi Muslim (2454).

[64] Buhari bilježi (1/21) od Aiše, r.a., da je rekla: "Prvo čime je počela Objava Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., bilo je u vidu istinitih snova. Sve što bi vidio u snu obistinilo bi se poput jutarnjeg svitanja..."

mišljenje Aiše[65] i većine učenjaka.

Međutim, postoji i drugo mišljenje. Džabir navodi: "Prvo što mu je objavljeno bile su riječi Uzvišenog: ﴿يَاأَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ﴾ *'O ti, pokriveni!'*"

Aišino mišljenje je ispravnije iz više razloga:

Prvi: Njegove riječi: "Ja čitati ne znam" su jasne i govore nam da on prije toga nije ništa čitao.

Drugi: Naredba o čitanju je po redoslijedu prije naredbe o opominjanju, jer kada pročita u sebi, onda opominje na ono što je pročitao. Zato mu je prvo naredio da čita, a zatim da opominje na ono što je pročitao.

Treći: Džabirov hadis i njegova tvrdnja da mu je prva Objava bila: ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ﴾ "*O ti, pokriveni!*" su Džabirove riječi, a Aiša nam je na tu temu prenijela Poslanikovo, s.a.v.s., kazivanje o samom sebi.

Četvrti: Džabirov hadis koji se koristi kao argument, nedvojbeno navodi da je melek dolazio Poslaniku, s.a.v.s., prije objave riječi "*O ti, pokriveni!*" jer se u njemu spominju Poslanikove riječi: "Podigao sam glavu i vidio meleka koji mi je došao u pećini Hira. Vratio sam se kući i rekao: 'Umotajte me. Pokrijte me.' Zatim je Allah objavio: '*O ti, pokriveni!*'" U ovom hadisu se navodi da mu je melek koji je došao u pećini Hira objavio: "*Čitaj, u ime tvoga Gospodara, koji stvara.*" Sam Džabirov hadis ukazuje na kasnije objavljivanje riječi "*O ti, pokriveni!*" Dokaz je u tekstu hadisa, a ne u njegovom mišljenju, a Allah najbolje zna.

---

[65] Bilježe ga Buhari (8/551, 552 i 553), Muslim (160), Tirmizi (3636) i Ahmed (6/153, 232).

POGLAVLJE O FAZAMA POSLANIKOVOG, S.A.V.S., POZIVA

Prva faza je poslanstvo, druga opominjanje bližnje rodbine, treća opominjanje svoga naroda, četvrta opominjanje naroda kojem ranije nije dolazio poslanik, a to su svi Arapi. Peta faza je opominjanje svih džina i ljudi do kojih dopre njegov poziv, sve do Sudnjega dana.

Poslanik, s.a.v.s., je tri godine tajno pozivao u islam, a zatim mu je objavljeno: ﴿فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ﴾ "*Ti javno ispovijedaj ono što ti se naređuje i mnogobožaca se okani.*" Poslanik, s.a.v.s., je obznanio poziv, a njegov narod mu je odgovorio otvorenim neprijateljstvom koje se prema njemu i muslimanima svakodnevno povećavalo, dok im Allah nije dozvolio da učine dvije seobe.[66]

POGLAVLJE O POSLANIKOVIM, S.A.V.S., IMENIMA

Sva njegova imena su pridjevi i nisu vlastita imena kojima se postiže određenost. Ta su imena izvedenice od njegovih svojstava koja on posjeduje i koja iziskuju pohvalu i savršenstvo.

Muhammed je jedno od tih imena. Ono je njegovo najpoznatije ime. Pod tim imenom je spomenut u Tevratu, na što smo jasnim dokazima ukazali u djelu *Dželaul-efhami fi fadlis-salati ves-selami ala hajril-enami*. To je jedinstveno djelo na tu temu i nema mu sličnog zbog mnogobrojnih koristi koje nudi. U njemu smo naveli hadise koji govore o salavatu na Poslanika, s.a.v.s. Razdvojili smo autentične, od dobrih i slabih predanja. Kod slabih predanja smo ukazali na njihove nedostatke. Zatim smo pojasnili tajne ovih salavata i njihovu vrijednost, kao i mudrosti i koristi koje se u njima kriju. Potom smo govorili o vremenu u kojem se uče salavati te

[66] To jest, dvije hidžre u Abesiniju.

dužini obaveznog salavata, ali i razilaženju učenjaka o ovome. Preferirali smo odabrano mišljenje i ukazali na slabosti drugih mišljenja. Stvarna vrijednost ovog djela je neopisiva.

Kao što smo rekli, njegovo ime Muhammed je izričito spomenuto u Tevratu i s tim se slaže svaki učenjak vjernik od pripadnika sljedbenika Knjige.

Jedno od njegovih imena je i Ahmed. Tim imenom ga je nazvao Isa, zbog tajne na koju smo ukazali u gore spomenutom djelu.

Od njegovih imena su i El-Mutevekkil, El-Mahi, El-Hašir, El-Akib, El-Mukaffi, Nebijut-tevbe, Nebijur-rahme, Nebijul-melhame, El-Fatih i El-Emin.

Uz ova imena dodaju se još: Eš-Šahid, El-Mubeššir, El-Bešir, En-Nezir, El-Kasim, Ed-Dahuk, El-Kattal, Abdullah, Es-Siradžul-munir, Sejjidu veledi Adem, Sahibu livail-hamd, Sahibul-mekamil-mahmud i druga imena. Ako ime ima značenje pohvalnog pridjeva, onda on ima ime od takvog pridjeva. Međutim, treba praviti razliku između pridjeva koji se veže samo za njega ili većim dijelom samo za njega, jer se od od takvog pridjeva njemu izvodi ime, i zajedničkog pridjeva za sve ljude, iz kojeg mu se ne izvodi ime.

Džubejr ibn Mut'im kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., nam je spomenuo svoja imena rekavši: 'Ja sam Muhammed, ja sam Ahmed, ja sam El-Mahi (Brisač) kojim Allah briše nevjerstvo, ja sam El-Hašir (Sabirač) kod koga će se sabirati ljudi, ja sam El-Akib (Posljednji) poslije kojeg nema više vjerovjesnika.'"[67]

Postoje dvije vrste Poslanikovih, s.a.v.s., imena.

---

[67] Bilježe ga Buhari (8/492), Muslim (2354), Tirmizi (2842), Ahmed (4/80, 81, 84). Riječi na kraju hadisa: "Poslije kojeg nema više vjerovjesnika" su pojašnjenje riječi El-Akib od strane nekih ravija. U Muslimovoj i Ahmedovoj verziji stoji da je Muamer rekao: "Rekao sam Zuhriju: 'Šta znači El-Akib?' Odgovorio je: 'Onaj poslije kojeg nema vjerovjesnika.'" U drugom predanju kod Muslima stoji: "Ja sam El-Akib poslije kojeg nema više nikoga." A kod Tirmizija: "Ja sam El-Akib poslije kojeg nema više vjerovjesnika." Pogledaj *El-Feth* (6/406).

U prvu vrstu se ubrajaju imena koja nisu imali drugi poslanici, kao što su: Muhammed, Ahmed, El-Akib, El-Hašir, El-Mukaffi i Nebijjul-melhame.

U drugu vrstu se ubrajaju imena čija značenja su imali i drugi poslanici, ali je on u tom značenju dostigao vrhunac. On se odlikuje nad ostalim poslanicima dostizanjem vrhunca značenja, a ne samim značenjem imena. Neka od tih imena su: Allahov Poslanik, Njegov Vjerovjesnik, Njegov rob, Eš-Šahid, El-Mubeššir, En-Nezir, Nebijur-rahme i Nebijut-tevbe.

Ako bi se iz svakog njegovog svojstva izvelo ime, imao bi više od dvije stotine imena kao što je Es-Sadik, El-Masduk, Er-Reufur-Rahim i tome slično. Na osnovu ovoga, Ebul-Hattab ibn Dihje[68] je rekao: "Allah ima hiljadu imena, a i Vjerovjesnik, s.a.v.s., ih ima hiljadu", pri tome misleći na svojstva, a ne doslovno na imena.

POGLAVLJE O KOMENTARIMA ZNAČENJA POSLANIKOVIH, S.A.V.S., IMENA

Što se tiče imena Muhammed, to je particip pasivni od glagola "hamede" što znači hvaliti. On je Muhammed, to jest, onaj koji je hvaljen i ime mu potpuno odgovara jer ima puno osobina zbog kojih je hvaljen. Ovo ime ima pojačano značenje u odnosu na ime Mahmud, jer je "Mahmud" izvedenica od čistog (samog) trilitera, a "Muhammed" od izvedenog trilitera koji ima pojačano značenje. On je taj koji je više hvaljen od ostalih ljudi. Ovim imenom je spo-

[68] On je Omer ibn el-Hasan ibn Alij ibn Muhammed Ebul-Hattab ibn Dihje el-Kelbij (544 - 633 h), književnik, historičar i hafiz hadisa iz Valensije u Andalusu. Bio je kadija u Daniji. Putovao je u Šam, Irak i Horasan, a nastanio se u Egiptu. Puno je klevetao ulemu i vođe, pa su neki njegovi savremenici bojkotovali njegov govor. Poricali su njegovo porijeklo od Dihje i rekli su da Dihja el-Kelbij nije ostavio djecu iza sebe. Napao ga je pjesnik Ibn Anin. Umro je u Kairu. Od njegovih djela su: *El-Ajatul-bejjinat, Nihajetus-sevli fi hasaisir-resul* i *Et-Tahriru fi mevlidis-siradžil-munir.*

menut u Tevratu zbog mnogobrojnih pohvalnih svojstava kojima su opisani on, njegova vjera i njegov ummet, tako da je Musa, a.s., poželio da bude jedan od njih. Ovo smo detaljno argumentirali u već spomenutom djelu, u kojem smo ukazali i na grešku Ebu Kasima es-Suhejlija[69] koji je tvrdio suprotno, kao i to da je u Tevratu spomenuto njegovo ime Ahmed.

Ime Ahmed je elativ izveden iz istog glagola. Ljudi se razilaze oko toga da li ono ima značenje participa aktivnog ili pasivnog. Jedna skupina kaže da ono ima značenje participa aktivnog to jest, njegova zahvala Allahu je veća od zahvale drugih ljudi, i značenje imena bi bilo: "Najveći zahvaljivač svome Gospodaru".

Njegovo ime El-Mutevekkil se spominje u hadisu kojeg bilježi Buhari od Abdullaha ibn Amra, r.a., da je rekao: "Čitao sam u Tevratu opis Vjerovjesnika, s.a.v.s,:

قرأت في التوراة صفة النبي صلى الله عليه وسلم: مُحَمَّد رسولُ اللهِ، عبدي وَرَسُولي، سمَّيتُه المُتَوَكِّل، ليس بفَظٍّ، ولا غَليظٍ، ولا سَخَّابٍ في الأسواق، ولا يجزي بالسَّيئةِ السَّيئة، بل يعفو ويصفح، ولن أَقْبِضَهُ حَتَّى أُقيمَ بِهِ المِلَّةَ العَوْجَاءَ، بأن يقولوا: لا إله إلا اللهّ.

'Muhammed, Allahov Poslanik, Moj rob i Moj Poslanik. Dao sam mu ime Mutevekkil (onaj koji se uzda u Allaha), nije grub niti osor, ne galami po pijacama (trgovima), niti na zlo uzvraća zlim, nego je ljubazan i prašta. Neću ga usmrtiti sve dok njime ne ispravim iskrivljenu vjeru i dok (ljudi) ne budu govorili: La ilahe illallah (Nema boga osim Allaha).'"[70] On je najzaslužniji da nosi ovo ime, jer se on

---

[69] On je Ebu el-Kasim Abdurrahman ibn Abdullah ibn Ahmed el-Endelusij es-Suhejli (508-581). Bio je hafiz, poznavalac jezika i sire. Rođen je u Maliki. Oslijepio je u sedamnaestoj godini, ali unatoč tome, bio je genijalac. Za njega je čuo vladar Marakiša pa ga je pozvao sebi i ukazao mu počasti. Ostao je kod njega i pisao svoja djela do smrti. Najpoznatija djela su mu: *Er-Revdul-unuf*, komentar sire od Ibn Hišama, *El-Idahu vet-tebjinu lima ubhime min tefsiril-kitabil-mubin* i *Netaidžul-fikr*.

[70] Bilježe ga Buhari (8/450) i Ahmed u *Musnedu* (2/174), a njegova verzija glasi: "O Vjerovjesniče, Mi smo te poslali kao svjedoka (šahid), kao donosioca radosne vijesti (mubeššir) i kao opominjača (nezir), te kao zaklon nepismenima. Ti si Moj rob i Moj Poslanik. Dao sam

prilikom uspostavljanja vjere oslonio na Allaha kao niko drugi.

Što se tiče imena El-Mahi, El-Hašir, El-Mukaffi i El-Akib, ona su pojašnjenja u hadisu Džubejra ibn Mut'ima. El-Mahi (Brisač) je onaj kojim Allah briše nevjerstvo. Nijednim stvorenjem nije izbrisano toliko kufra kao što je to učinjeno s Vjerovjesnikom, s.a.v.s. Kada je on poslan, skoro svi stanovnici zemlje su bili nevjernici, osim malog broja sljedbenika Knjige. Većina stanovnika su bili ili obožavaoci kipova, ili jevreji na koje se Allah rasrdio, ili zalutali kršćani, ili bezbožnici koji ne poznaju Gospodara niti Dan povratka, ili obožavaoci zvijezda, vatre, ili filozofi koji ne poznaju zakone vjerovjesnika niti ih priznaju. Sve ove vrste nevjerništva Allah je pobrisao svojim Poslanikom tako da se Allahova vjera uzdigla nad svim drugim vjerama. Njegova vjera je dospjela u sve predjele do kojih dopire noć i dan, i njegov poziv se proširio na sve što sunce obasjava.

Što se tiče imena El-Hašir (Sabirač), on je taj kod čijih će se nogu sabirati ljudi, pa on kao da je poslan da okupi ljude.

El-Akib (Posljednji), onaj koji je došao poslije svih vjerovjesnika. Poslije njega nema vjerovjesnika, jer El-Akib je zadnji i on je poput pečata.

Što se tiče imena El-Mukaffi, njegovo značenje je "onaj koji je poslan za tragovima onih koji su bili ispred njega". Allah ga je poslao za tragovima prethodnih poslanika. Ovaj izraz je izveden iz riječi "kafv". Kaže se "kafahu, jakfuhu", to jest, došao je iza njega. El-Mukaffi je onaj koji je došao za prethodnim poslanicima. On je zadnji i pečet je svih poslanika koji su bili prije njega.

Nebijjut-tevbeti (Vjerovjesnik pokajanja), on je onaj kojim je Allah otvorio vrata pokajanja za stanovnike zemlje. Allah im je

ti ime Mutevekkil (onaj koji se uzda u Allaha), nije grub niti osor, ne galami po pijacama (trgovima), niti na zlo uzvraća zlim, nego je ljubazan i prašta. Allah ga neće uzeti sve dok ne ispravi iskrivljenu vjeru i dok se ne bude govorilo: La ileh illallah (Nema boga osim Allaha), riječi kojima će otvoriti slijepe oči, gluhe uši i učahurena srca."

oprostio oprostom kakav se nije desio na Zemlji prije njega. On je najviše tražio oprosta i kajao se više od svih drugih ljudi, tako da su mu znali izbrojati na jednom sijelu stotinu puta riječi:

رَبِّ اغْفِرْ لِي وَتُبْ عَلَيَّ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الغَفُورُ.

"Gospodaru, oprosti mi i smiluj mi se jer Ti primaš pokajanje i Samilostan si."[71]

Govorio bi:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ تُوبُوا إِلَى اللهِ رَبِّكُم، فَإِنِّي أَتُوبُ إِلَى اللهِ فِي الْيَوْمِ مِائَةَ مَرَّةٍ

"Ljudi, činite tevbu svome Gospodaru. Ja dnevno stotinu puta učinim tevbu Allahu."[72] Isto tako, tevba njegovog ummeta je potpunija od tevbi ostalih naroda, brže se prima i lakše se obavlja. Tevbe ranijih naroda su bile jedna od najtežih stvari. Tako se tevba kod sinova Israilovih, nakon što su se pokajali za obožavanje teleta, sastojala od međusobnog ubijanja. Tevba ovog ummeta se, zbog počasti koje ima kod Uzvišenog Allaha, sastoji od sustezanja od grijeha i pokajanja.

Što se tiče imena Nebijjul-melhameti (Vjerovjesnik krvavog boja), on je poslan i naređena mu je borba protiv Allahovih neprijatelja. Nijedan poslanik i njegov ummet nisu se borili kao što se borio Allahov Poslanik, s.a.v.s., i njegov ummet. Prije njega nije bilo tako velikih, krvavih bitki kao bitke koje su bile, i koje se još uvijek dešavaju, između njegovog ummeta i nevjernika. Njegov ummet se neprestano bori protiv nevjernika na svakom prostoru zemaljske kugle, i nanijeli su im teške poraze, što ranijim narodima nije uspijevalo.

Njegovo ime je i Nebijjur-rahmeti (Vjerovjesnik milosti). On

---

[71] Hadis s autentičnim lancem prenosilaca od Abdullaha ibn Omera bilježe Tirmizi (3430), Ebu Davud (1516), Ibn Madža (3814), Ahmed (2/84) i Ibn Hiban (2459) i smatraju ga autentičnim, a Tirmizi kaže: "Hadisun hasenun sahih."

[72] Hadis bilježe Muslim (2702) i Ebu Davud (1515). U drugoj verziji stoji: "Doista i mene obuzimaju strasti, i doista ja tokom dana po stotinu puta tražim oprost od Allaha." Ebu Davud je zabilježio drugu verziju i obje su od El-Egarra ibn Jesara el-Muzenija, r.a.

je taj kojeg je Allah poslao kao milost svjetovima. Njime se smilovao svim stanovnicima zemlje: vjernicima i nevjernicima. Vjernici su dobili najveći dio milosti, a nevjernici, odnosno, sljedbenici Knjige su bezbjedno živjeli u njegovoj zaštiti. Što se tiče onog kojeg su on i njegov ummet ubili, oni su ga time samo prije poslali u vatru i spasili su ga dugog života u kojem bi samo još veću kaznu zaslužio.

Što se tiče njegovog imena El-Fatih, on je taj pomoću kojeg je Allah otvorio i proširio vrata Upute, nakon što su bila uska. Njime je otvorio slijepe oči, gluhe uši i učahurena srca. Allah je njime oslobodio nevjerničke zemlje, otvorio je džennetske kapije, puteve korisnog znanja i dobrih djela, dunjaluk i ahiret, srca, uši, oči i mnoge teritorije.

On je El-Emin (Povjerljivi) i on je najzaslužniji da nosi ovo ime. On je Allahov povjerenik za Njegovu Objavu i Njegovu vjeru. On je povjerenik onih na Nebu i povjerenik onih na Zemlji, zato su ga i prije poslanstva prozvali El-Emin.

Što se tiče njegovih imena Ed-Dahuk (koji se mnogo smije) i El-Kattal (koji je poguban), ona su dva neraskidiva imena, ne mogu se odvojiti jedno od drugog. On se puno smije pri susretu s vjernicima i nije namršten ni grub. Međutim, on je poguban za Allahove neprijatelje i ne boji se ničijeg prijekora zbog njih.

Što se tiče imena El-Bešir (donosilac radosne vijesti), onoga ko mu bude pokoran, on obveseljava nagradom, a onoga ko mu bude nepokoran, opominje kaznom. Uzvišeni Allah ga je nazvao "Svojim robom" na nekoliko mjesta u Kur'anu, kao što su Njegove riječi: ﴿وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللهِ يَدْعُوهُ﴾ "*A kada je Allahov rob ustao da mu se pomoli...*" (El-Džinn, 19) i riječi: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ﴾ "*Neka je uzvišen Onaj koji robu Svome objavljuje Kur'an*" (El-Furkan, 1). Zatim, riječi: ﴿فَأَوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا أَوْحَى﴾ "I *objavio robu Njegovu ono što je objavio*" (En-Nadžm, 10), i riječi: ﴿وَإِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَى عَبْدِنَا﴾ "*A ako sumnjate u ono što objavljujemo robu Svome...*" (El-Bekara, 23).

U *Sahihu* je zabilježeno da je on rekao: "Ja ću na Sudnjem danu biti prvak Ademova potomstva, i to nije isticanje."[73] Allah ga je nazvao Bliješteća svjetiljka (Siradžen munira) a sunce je nazvao buktećа (plamteća) svjetiljka.

El-Munir (onaj koji osvjetljava), on osvjetljava bez sagorjevanja za razliku od buktеće svjetiljke (vehhadž) u kojoj ima vid uništenja i gorenja.

POGLAVLJE O PRVOJ I DRUGOJ SEOBI (HIDŽRI)

Nakon što se broj muslimana povećao, nevjernici su se prepali, pa su pojačali zlostavljanje i mučenje Poslanika, s.a.v.s, i vjernika. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je tada vjernicima dozvolio da se isele u Abesiniju i rekao im je: "U njoj je vladar kod kojeg se nikome nepravda ne čini." Prvu hidžru je učinilo dvanaest muškaraca i četiri žene. Među prvima su krenuli Osman ibn Affan i njegova žena Rukajja, kćerka Allahovog Poslanika, s.a.v.s.. U Abesiniji su bili dobro primljeni, ali do njih je doprla lažna vijest da su Kurejšije prihvatile islam, i odlučili su da se vrate u Mekku. Kada su saznali da je situacija još teža nego što je bila, neki od njih su se ponovo vratili u Abesiniju. Druga skupina je ušla u Mekku i doživjela velika zlostavljanja od strane Kurejšija. Među onima koji su ušli u Mekku bio je i Abdullah ibn Mesud. Muslimanima je ponovo dozvoljena seoba u Abesiniju i tom prilikom je iselilo osamdeset i tri muškarca (ukoliko je među njima bio i Ammar, jer se za njega ne zna tačno)

[73] Hadis bilježe Tirmizi (3618), Ibn Madža (4308) i Ahmed (3/2) od Ebu Seida el-Hudrija, r.a., i on kod njega glasi: "Ja ću na Sudnjem danu biti prvak Ademova potomstva, i to nije hvala i isticanje. U mojim rukama će biti zastava zahvale, i to nije hvala i isticanje. Svaki vjerovjesnik, Adem i svi ostali, će toga dana biti pod mojom zastavom. Bit ću prvi nad kojim će se zemlja otvoriti, i to nije hvaljenje i isticanje." U njegovom lancu prenosilaca se nalazi Alijj ibn Zejd ibn Džedan i on je slab, a ostali prenosioci su pouzdani. Ovaj hadis ima potporu u drugom hadisu od Enesa kojeg bilježi Ahmed (3/144), kao i u hadisu od Ubeja ibn Ka'ba kojeg također bilježi Ahmed (5/138). Zbog ova dva hadisa prvi postaje autentičan.

i osamnaest žena i naišli su na lijep doček kod Nedžašija. To su saznali Kurejšije pa su poslali Amra ibn el-Asa i Abdullaha ibn Ebi Rebia na čelu delegacije koja je trebala da spletkari kod Nedžašije protiv muslimana. Allah je omeo njihove spletke pa su oni još više zlostavljali Allahova Poslanika, s.a.v.s. Bojkotovali su njega i njegovu porodicu i izolovali su ih na posjed Ebu Taliba gdje su ostali tri godine. Neki kažu da je izolacija trajala dvije godine. U to vrijeme rodio se Abdullah ibn Abbas. Kada je Poslanik, s.a.v.s., izašao iz izolacije imao je četrdeset i devet godina, a po nekima, četrdeset i osam. Nekoliko mjeseci nakon toga umro mu je amidža Ebu Talib u osamdeset i sedmoj godini. Nevjernici su tada pojačali mučenja. Nedugo iza njegove smrti umrla je i Hatidža, pa se neprijateljstvo nevjernika još više povećalo. Poslanik, s.a.v.s., je sa Zejdom ibn Harisom izašao iz Mekke i otišao u Taif da poziva u vjeru Uzvišenog Allaha. U njemu je proveo nekoliko dana, ali njegovi stanovnici mu se nisu odazvali na poziv nego su ga zlostavljali i protjerali. Formirali su dva reda oko njega (s desne i lijeve strane) i gađali ga kamenjem te mu je potekla krv iz pete. Nakon što je uspio pobjeći od njih, vratio se u Mekku. U putu je sreo kršćanina Addasa koji mu je povjerovao i postao vjernik. Tokom povratka, u dolini Nahla, Allah je poslao skupinu od sedam džina da slušaju Kur'an i oni primiše islam.[74] Na tom putu Allah mu je poslao meleka brda kojem je naredio da bude pokoran Poslaniku i da na njegov narod sruši dva mekkanska brda, ukoliko to on želi. Međutim, on mu je rekao:

لاَ بَلْ أَسْتَأْنِي بِهِم، لَعَلَّ الله يُخرِجُ مِنْ أَصْلاَبِهِم مَنْ يَعْبُدُه لاَ يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا

"Ne, nego ih pusti. Možda će Allah iz njihovog potomstva izvesti one koji će samo Njega obožavati i neće Mu širk činiti."[75]

[74] Ibn Džerir u svome tefsiru (26/30) bilježi da je Ibn Abbas komentirajući riječi Uzvišenog: "*A kad tebi poslasmo nekoliko džina da Kur'an slušaju...*" rekao: "Bili su iz Nesibina i bilo ih je sedam. Allahov Poslanik, s.a.v.s., ih je poslao kao poslanike njihovom narodu." Njegov lanac prenosilaca je dobar.

[75] Ovo je dio dugog hadisa kojeg bilježe Buhari (6/224, 225), Muslim (1795) i prema njegovoj verziji Aiša, r.a., je pitala: "Allahov Poslaniče, da li si imao težeg dana od onog na Uhudu?"

Na putu je proučio poznatu dovu: ...اللهم إليك أشكو ضعف قوَّتي، وقلة حيلتي "Gospodaru moj, Tebi se jadim na svoju slabost i bezizlaznost situacije ..."[76] Ušao je u Mekku pod zaštitom El-Mutama ibn Adijja. Zatim je noću, duhom i tijelom prenesen (Isra) do Jerusalema, pa je uzdignut duhom i tijelom iznad neba (Miradž) do Uzvišenog Allaha s kojim je razgovarao. Tom prilikom Allah mu je naredio namaz. Najispravnije mišljenje je da se Isra desila jednom. Postoje i druga mišljenja, da se desilo u snu, ili da je prenesen, ali se ne kaže u javi niti u snu. Neki tvrde da je Isra do Jerusalema bila u javi, a da je Miradž (uzdizanje) bio u snu. Drugi, pak, kažu da je Isra doživio dva puta, prvi put u javi, a drugi put u snu, a neki kažu da je čak tri puta doživio Isra. Svi se slažu da je to bilo u periodu poslanstva.

Što se tiče hadisa kojeg prenosi Šerik[77] i u kojem se kaže da je to bilo prije Objave, to spada u jednu od osam Šerikovih grešaka i

---

On je odgovorio: "Svašta sam preživio od tvog naroda, ali najgore što su mi učinili, učinili su mi na Akabi (u Taifu) kada sam sebe izložio Ibn-Abdu Jalejl ibn Abdi Kulalu. On se ne odazva mojoj želji, pa sam krenuo od njega zabrinut. Bio sam u bunilu iz kojeg se ne probudih dok ne dođoh do mjesta Karnus-sealib. Tu podigoh glavu i ugledah oblačak koji mi je pravio hladovinu, pa pogledah bolje kad na njemu Džibril i doziva me. Reče mi: 'Allah je čuo šta si ti govorio njima i šta su oni odgovorili tebi. Allah ti je poslao meleka brda da mu narediš šta da uradi s njima.' Zatim čuh glas meleka brda koji mi nazva selam i reče: ' Muhammede, Allah je čuo odgovor tvog naroda tebi, a ja sam melek brda, i tvoj Gospodar me poslao tebi da mi narediš šta želiš da učinim. Ako želiš srušit ću na njih ova dva brda (Ahšeban).' Allahov Poslanik, s.a.v.s., mu reče: "Ne, nadam se da će Allah iz njihovog potomsva izvesti one koji će samo Allaha obožavati i širk Mu neće činiti."

[76] Neki su je nazvali taifska dova, a ona glasi: "Gospodaru moj, Tebi se žalim na moju fizičku slabost, bezizlaznost situacije i sačuvaj me ljudskog poniženja. O, Najmilostiviji! Ti si Najmilostiviji! Ti si Staratelj nejakih. Molim Te, ne ostavljaj me dalekom tuđincu koji me neprijateljski dočeka ili nemoćnom bliskom prijatelju. Gospodaru, ako Ti nisi srdit na mene, onda za sve ove patnje ne marim. Tvoja milost prema meni je velika. Utječem se svjetlom Tvoga lica, koje je osvjetlilo nebesa i rastjeralo tmine i pomoću kojeg je uređen dunjaluk i ahiret, od spuštanja Tvoje srdžbe i gnjeva na mene. Tebi pripada moja naklonost koliko želiš. Nema snage ni moći osim kod Tebe." Bilježi je Taberani od Abdullaha ibn Džafera kao što stoji u *El-Medžmeu* (6/35). Svi prenosioci su pouzdani, jedino je Ibn Ishak upotrijebio tedlis.

[77] On je Šerik ibn Abdillah ibn Ebi Nemr, Ebu Abdillah el-Medenijj. Bio je iskren ali je pravio greške kod citiranja hadisa. Pogriješio je i u hadisu o Israu kojeg bilježi Buhari u svome *Sahihu* (3/399, 406). Oslabio mu je hifz i nije ga popravio.

slabo pamćenje hadisa o Israu.[78] Postoji i mišljenje da je Isra u snu bila prije objave, a Isra u javi nakon što je postao poslanik. Neki kažu da riječ "objava" ovdje ima ograničeno značenje, ne misli se ovdje na Objavu kojom je postao poslanik, nego se misli da mu nije ništa objavljeno vezano za Isra, već je iznenada prenesen bez ikakve najave. A Allah najbolje zna.

Poslanik, s.a.v.s, je period poslanstva u Mekki proveo pozivajući plemena u islam. Svake im se godine, za vrijeme hadždža, nudio da ga prime i ugoste kako bi im mogao dostaviti poslanicu svoga Gospodara, a oni zaraditi Džennet. Međutim, nijedno pleme to nije prihvatilo. Allah je tu blagodat sačuvao za ensarije. Kada je Uzvišeni Allah odlučio da jasno pokaže Svoju vjeru, ispuni obećanje, pomogne Poslanika, uzdigne Svoju riječ i kazni Svoje neprijatelje, uputio ga je ensarijama. Poslanik, s.a.v.s., je za vrijeme hadždža došao do šesterice, a neki kažu osmerice, i dok su oni brijali glave na Mini, tačnije, na Akabi, sjeo pored njih, pozvao ih u islam i učio im Kur'an. Oni su se odazvali pozivu Allaha i Njegova Poslanika i nakon što su se vratili u Medinu, pozivali su svoj narod u islam, tako da se on brzo raširio među njima. Nije ostala nijedna kuća u Medini a da se u njoj nije govorilo o Allahovom Poslaniku, s.a.v.s. Prvi mesdžid u kojem se učio Kur'an bio je onaj u Medini, mesdžid Beni Zurejk. Sljedeće godine u Mekku je došlo dvanaest ljudi iz Medine. Među njima je bilo petero od šesterice koji su bili prethodne godine. Na Akabi su dali Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., prisegu na vjernost, a zatim su se vratili u Medinu. Naredne godine došla su sedamdeset i dva muškarca i dvije žene. Oni su učesnici zadnje prisege na Akabi. Dali su prisegu Allahovom Poslaniku, s.a.v.s, da će ga

[78] Hafiz ibn Hadžer u *Fethul-Bariju* (13/399) kaže: "Njegove riječi 'prije poslanstva' osporili su El-Hatabi, Ibn Hazm, Abdul-hakk, El-Kadi Ijad i En-Nevevi. En-Nevevi kaže: 'U Šerikovom predanju, misli na ovo, postoji nekoliko grešaka na koje su učenjaci ukazali. Prva: tvrdnja da je to bilo prije poslanstva. To je greška i niko drugi to nije rekao. Učenjaci se slažu da je namaz naređen u noći Isra, pa kako će to biti prije poslanstva?' Pogledaj i ostale greške kod njega."

štititi kada on i njegovi ashabu dođu njima, kao što štite svoje žene, djecu i same sebe. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je odabrao među njima dvanaest poglavara, a zatim je dozvolio ashabima da sele u Medinu. Odlazili su tajno u grupama. Hidžru je, po mišljenju nekih učenjaka, prvi učinio Ebu Seleme ibn Abdul-Esed el-Mahzumi, a po mišljenju drugih, Musab ibn Umejr.[79] Ensarije su ih primili u svoje kuće, pružili im utočište i pomogli ih, a islam se raširio u Medini. Potom je Allah dozvolio hidžru i Poslaniku, s.a.v.s. Iz Mekke je izašao u ponedjeljak, u rebiul-evvelu,[80] a po drugom mišljenju u saferu. Hidžru je učinio u pedeset i trećoj godini. Sa njim su bili Ebu Bekr es-Sidik i Amir ibn Fuhejre, Ebu Bekrov štićenik, a vodič im je bio Abdullah ibn el-Urejkit el-Lejsi. Poslanik, s.a.v.s., se s Ebu Bekrom sakrio u pećinu Sevr i u njoj su ostali tri dana. Kada su izašli iz nje išli su obalnim putem dok nisu stigli do Medine, u ponedjeljak dvanaestog rebil-evvela, a ima i drugih mišljenja. Prvo je stigao u mjesto Kuba, u blizini Medine, i odsjeo je kod Beni Amr ibn Avfa, po drugom mišljenju kod Kulsum ibn el-Hidm, a po trećem kod Sad ibn Hajseme. Prvo mišljenje je raširenije. Kod njih je ostao četrnaest dana i tu je sagradio mesdžid. U petak je krenuo dalje i džuma ga je zatekla u Beni Salemu. Tu je sabrao prisutne muslimane, a bilo ih je stotinu, i klanjao im džumu. Zatim je uzjahao devu i krenuo dalje. Ljudi su ga pozivali da odsjedne kod njih i vukli sebi povodac njegove deve. On im je govorio: خَلوا سَبِيلَهَا فَإِنَّهَا مَأْمُورَةٌ "Pustite je neka ide, njoj je naređeno (dokle će ići)."[81]

[79] Buhari bilježi hadis (7/203) od El-Beraa ibn Aziba da je rekao: "Prvi koji su nam došli (u Medinu) bili su Musab ibn Umejr i Ibn Umm Mektum. Zatim su nam došli Ammar ibn Jasir i Bilal, r.a."

[80] Pogledaj hadis o hidžri u Buharijinom *Sahihu* (7/170, 193) kojeg prenosi Aiša, r.a.

[81] Hadis bilježi Bejheki u *Ed-Delailu* od Enesa, r.a., da je rekao: "Došao je Allahov Poslanik, s.a.v.s., u Medinu, pa kada smo stigli, izašli su ensarije, ljudi i žene i rekli: 'Kod nas Allahov Poslaniče.' On im je odgovorio: 'Pustite devu. Njoj je naređeno', pa se ona spustila pred vratima Ebu Ejuba..." U njegovom lancu prenosilaca nalazi se Ibrahim ibn Sirme za kojeg su Darekutni i drugi rekli da je slab, a Ibn Mein kaže da je lažac. Ibn Adij kaže: "Većina njegovih hadisa su odbačenog lanca prenosilaca i teksta." Bejheki bilježi u *Ed-Delailu* ono što je spomenuo Ibn Kesir u *El-Bidaje* (3/202) preko Seida ibn Mensura da mu je govorio Ataf ibn Halid, a njemu Sadik ibn Musa od Abdullaha ibn ez-Zubejra da je Allahov Poslanik,

Ona se spustila na prostoru današnje njegove džamije, a tu je bio mirbed[82] koji je pripadao dvojici dječaka, Sehlu i Suhejlu iz porodice Beni Nedždžar. Odatle je otišao kod Ebu Ejuba el-Ensarija. Nakon toga je svojim rukama, zajedno sa ashabima, na tom mjestu sagradio svoju džamiju od palminog granja i ćerpića.[83] Uz džamiju je sagradio svoju kuću i sobe za njegove supruge. Najbliža mu je bila Aišina soba. Nakon sedam mjeseci iz Ebu Ejubove kuće je prešao u svoju. Ashabi koji su bili odselili u Abesiniju čuli su za Poslanikovu hidžru pa ih se trideset i troje vratilo u Mekku. Sedmerica su zadržana u Mekki, a ostali su došli kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u Medinu. Ostali muhadžiri iz Abesinije su lađom došli sedme godine po hidžri.[84]

---

s.a.v.s, došao u Medinu i deva mu je kleknula između kuće Džafera ibn Muhameda i kuće El-Hasana ibn Zejda, pa su mu ljudi prišli i rekli: "Allahov Poslaniče, hajde u kuću. Deva je ponovo ustala i on je tada rekao: "Pustite je, njoj je naređeno dokle." Ona ga je nosila dok nije došla do gumna (za sušenje hurmi). Tu je kleknula, a zatim se spustila u blizini gumna u kojem su sušili hurme. Tu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., sišao sa deve i sjeo pod hlad. Došao mu je Ebu Ejub i rekao: "Allahov Poslaniče, tebi je (sada) najbliža moja kuća, pa hoću li tvoju jahalicu odvesti kod sebe?" "Da." On je uzeo devu i odveo je kod sebe. Potom dođe čovjek i reče: "Allahov Poslaniče, gdje ćeš ti biti?" On odgovori: "Čovjek je sa svojom jahalicom gdje god da bude...." Pogledaj *Tabekatu Ibn S'ad* (1/236, 237).

[82] Mirbed je gumno na kojem se suše hurme, a El-Asmeij kaže da je to svaki prostor na kojem se zatvaraju deve i stoka. Zato je i mjesto kod Basre nazvano Mirbedul-basra, jer je tu bila stočna pijaca.

[83] Bilježe ga Buhari (7/192) i Muslim (3/1623).

[84] Buhari bilježi (1/371) od Ebu Musa el-Ešarija da je rekao: "Saznali smo za Vjerovjesnikovu, s.a.v.s., hidžru dok smo bili u Jemenu, pa smo i mi, ja i moja dva brata, krenuli k njemu kao muhadžiri. Ja sam bio najmlađi. Jedan od njih je bio Ebu Burde a drugi Ebu Ruhm. Bilo nas je pedeset i tri ili pedeset i dva pripadnika našeg plemena. Ukrcali smo se na lađu koja nas je dopremila do Negusa u Abesiniji, gdje smo se sreli sa Džaferom ibn Ebu Talibom i s njim smo ostali sve dok nismo zajedno stigli, pa smo se sreli sa Vjerovjesnikom, s.a.v.s., u vrijeme njegovog oslobođenja Hajbera. Nama, družini sa lađe, neki ljudi su govorili: "Mi smo učinili seobu prije vas." Esma bint Umejs, jedna od onih koji su došli sa nama, došla je jednom u posjetu Hafsi, supruzi Vjerovjesnika, s.a.v.s., koja je bila među onima koji su činili hidžru kod Negusa. Tada je Hafsi, kod koje se nalazila Esma, došao Omer, pa je, kad ju je ugledao, upitao: "Ko je ova?" "Esma bint Umejs", odgovorila je Hafsa. "Je li ovo Abesinka, putnica na lađi?", upitao je Omer. "Da", odgovorila je Esma. "Mi smo učinili hidžru prije vas, i zato smo bitniji Allahovom Poslaniku", reče Omer. Ona se na to naljutila i rekla: "Ne, Allaha mi! Vi ste bili sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., koji je dao nahraniti i gladnog i nasavjetovati neupućenog, a mi smo bili u kući (ili u zemlji) tuđoj i mrskoj, u Abesiniji, u ime Allaha i Njegova Poslanika.

POGLAVLJE O POSLANIKOVOJ, S.A.V.S., DJECI

Prvo dijete Poslanika, s.a.v.s., bio je El-Kasim. Po njemu je i nazivan Ebu Kasim (Kasimov otac). Umro je još dok je bio dijete. Neki kažu da je živio do perioda kad je mogao uzjahati jahalicu.

Potom se rodila Zejneb. Postoji mišljenje da je ona starija od Kasima. Poslije nje se rodila Rukajja, zatim Ummu Kulsum, pa Fatima. Za svaku od njih je rečeno da je starija od druge dvije. Prenosi se od Ibn Abbasa da je Rukajja najstarija, a Ummu Kulsum najmlađa.

Zatim mu se rodio Abdullah. Postoji razilaženje oko mišljenja da li je rođen prije ili poslije poslanstva. Većina učenjaka smatra tačnijim podatak da je rođen poslije poslanstva. Također je sporno da li su Et-Tajjib i Et-Tahir njegova dva nadimka ili su to druga dva djeteta? Ispravno je da su to njegova dva nadimka, a Allah najbolje zna. Sva ova djeca su od Hatidže i nije imao djece sa drugim suprugama.

U Medini, osme godine po hidžri, priležnica Marija Koptkinja mu je rodila sina Ibrahima. Na muštuluk mu je došao njegov štićenik Rafi', a Poslanik, s.a.v.s., mu je za nagradu poklonio roba. Dijete je umrlo još kao dojenče. Učenjaci se razilaze oko toga da li mu je klanjao dženazu ili ne. Sva njegova djeca su umrla prije njega, osim Fatime, koja je umrla šest mjeseci nakon njegove smrti.[85] Allah

---

Allaha mi, neću ni jesti ni piti sve dok to što si rekao ne kažem Allahovom Poslaniku, s.a.v.s. I mi smo bili uznemiravani i zastrašivani. Napomenut ću to Vjerovjesniku, s.a.v.s., i pitat ću ga. Allaha mi, neću lagati, odstupati, niti bilo šta dodavati." Kada je došao Vjerovjesnik, s.a.v.s., ona je rekla: "Allahov Poslaniče, Omer je rekao...(to i to)." "A šta si mu ti na to rekla?", upitao je. "Rekla sam mu...(to i to)", odgovorila je ona. Tada on reče: "Nije on meni važniji od vas! On i njegovi drugovi imaju jednu hidžru, a vi, družina sa lađe, imate dvije hidžre..."

[85] Buhari bilježi (8/103) hadis od Aiše, r.a., da je rekla: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., pozva Fatimu pa joj nešto prišapnu i ona zaplaka, a zatim joj opet nešto prišapnu, pa se ona nasmija. Aiša, r.a., kaže: 'Mi smo je poslije upitali šta joj je rekao, a ona reče: 'Allahov Poslanik, s.a.v.s., saopćio mi je da će preseliti na ahiret u ovoj svojoj bolesti, pa sam zaplakala. A zatim mi je saopćio da ću ja biti prva iz porodice koja će otići za njim, pa sam se od dragosti nasmijala." U Buharinoj verziji (6/462) stoji da joj je rekao: "Zar nisi zadovoljna da budeš prvakinja žena u Džennetu ili žena vjernica", pa se zbog toga nasmijala. Muslim bilježi (1759) i (54) hadis od Aiše, r.a. u kojem se kaže: "...i živjela je poslije Allahova Poslanika, s.a.v.s., šest mjeseci."

ju je zbog njenog sabura i strpljivosti uzdigao na stepene kojim je nadmašila sve žene svijeta. Fatima se smatra njegovom najboljom kćerkom, a neki učenjaci smatraju da je ona najbolja od svih žena, neki to kažu za njenu majku Hatidžu, a neki za Aišu, međutim, većina smatra da se treba suzdržati kod tog pitanja.

POGLAVLJE O POSLANIKOVIM, S.A.V.S., AMIDŽAMA I TETKAMA

Njegove amidže su bili: Hamza ibn Abdul-Muttalib, čiji su nadimci "Allahov lav", "Lav Allahovog Poslanika" i "Prvak šehida", zatim, El-Abbas, Ebu Talib koji se zvao Abdu-Menaf, Ebu Leheb, a pravo ime mu je bilo Abdul-Uzza, Ez-Zubejr, Abdul-Kabe, El-Mukavvim, Dirar, Kusem, El-Mugire, a imao je nadimak Hadžel, El-Gajdak, a pravo ime mu je Musab, neki kažu Nevfel, a neki dodaju i El-Avam. Od njih su islam primili samo Hamza i El-Abbas.

Tetke su mu bile: Safija, majka Ez-Zubejra ibn El-Avvama, Atika, Berra, Erva, Umejma i Ummu Hakim, zvana El-Bejda. Od njih šest, islam je sigurno primila Safija, a postoji razilaženje oko prihvatanja islama od strane Atike i Erve. Većina učenjaka je potvrdila prihvatanje islama od strane Erve.

Najstariji amidža bio je El-Haris, a najmalđi El-Abbas koji je imao dosta potomaka. Neki kažu da su pobrojani u vrijeme halife El-Me'muna i da ih je bilo šesto hiljada, ali u ovome se očito pretjeralo. Ebu Talib je, također, imao brojno potomstvo, kao i El-Haris i Ebu Leheb. Neki smatraju da su El-Haris i El-Mukavvim jedna osoba, a neki da je El-Gajdak ustvari Hadžel.

POGLAVLJE O POSLANIKOVIM, S.A.V.S., SUPRUGAMA

Prva supruga mu je bila Hatidža, kći Huvejlidova, Kurejšijka iz plemena El-Esed. Oženio ju je prije poslanstva. Ona je tada imala četrdeset godina, i za njena života nije imao drugu ženu. Hatidža mu je rodila svu djecu, osim Ibrahima. Ona ga je podržala u poslaničkoj misiji i borila se zajedno s njim, pomažući ga, ne samo moralno, nego i svojim imetkom. Allah joj je poslao selam preko Džibrila i ovo je odlika koja nije data drugoj ženi. Umrla je tri godine prije hidžre.

Nekoliko dana nakon njene smrti oženio je Sevdu, kćerku Zemata, Kurejšijku. Ona je kasnije svoj dan koji joj je pripadao kod Poslanika, s.a.v.s., poklonila Aiši.

Nakon nje, oženio je Aišu es-Sidiku, kćerku Ebu Bekra es-Sidika koja je dobila nadimak Ummu Abdillah. Allah ju je iznad sedam nebesa proglasio nevinom (od grijeha kojim je bila potvorena). Bila je miljenica Allahova Poslanika, s.a.v.s. Melek mu ju je, prije nego što je oženio, pokazao u bijelom svilenom platnu i rekao: "Ovo je tvoja supruga."[86] Oženio ju je u mjesecu ševalu i ona je tada imala šest godina, a priveo je sebi u mjesecu ševalu prve godine po hidžri, kada je imala devet godina. Jedino je ona bila djevica od svih njegovih žena, i jedino mu je u njenoj postelji dolazila Objava. Ona mu je bila najdraža osoba. Sa neba je došla vijest o njenoj čestitosti i učenjaci ummeta se slažu da je, nakon toga, nevjernik onaj ko je potvori za blud. Aiša je bila najučenija i najbolji poznavalac vjere od Poslanikovih supruga, čak najučenija i najbolji poznavalac vjere među svim ženama. Ugledni

[86] Hadis bilježe Buhari (12/352) i Muslim (2438) od Aiše da je rekla: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Vidio sam te u snu dva puta kako te čovjek nosi u bijelom svilenom platnu i kaže mi: 'Ovo je tvoja supruga.' Ja bih je otkrio, kad ono ti. Tada sam rekao: 'Ako je ovo od Allaha, desit će se.'" Vjenčao se s njom kada je imala sedam godina, a priveo je sebi kada je imala devet godina. Hadis bilježe Buhari (9/163) i Muslim (1422).

poslanikovi ashabi su je konsultovali i tražili fetve od nje. Kažu da je imala spontani pobačaj, ali to nije potvrđeno.

Zatim je oženio Hafsu, kćer Omera ibn el-Hattaba, r.a. Ebu Davud spominje da joj je Poslanik, s.a.v.s., dao razvod braka, pa je kasnije vratio.[87]

Zatim je oženio Zejneb, kćer Huzejme ibn el-Harisa el-Kajsijje iz plemena Benu Hilal ibn Amir. Umrla je kod njega, dva mjeseca nakon sklapanja braka.

Potom je oženio Ummu Seleme, Hind, kćer Ebu Umeje el-Kurešije el-Mahzumijje. Ime njenog oca, Ebu Umeje, bilo je Huzejfe ibn El-Mugire. Ona je umrla posljednja od njegovih supruga. Međutim, neki kažu da je posljednja umrla Safija. Učenjaci se razilaze oko pitanja ko je bio njen staratelj pri sklapanju braka. Ibn Sa'd u *Et-Tabekatu* kaže: " Jedini staratelj pri njenoj udaji za njega bio je Seleme ibn Ebu Seleme. Kada je Vjerovjesnik, s.a.v.s., za Selema ibn Ebu Seleme udao Umamu, kćerku Hamzinu, oko koje su se nadmetali Alija, Džafer i Zejd, upitao je: 'Da li sam se odužio Selemi?' To je rekao, jer je Seleme bio jedini staratelj svoje majke kada se ona udala za njega." Spomenuo je ovo u biografiji Seleme, a zatim je u biografiji Ummi Seleme spomenuo riječi El-Vakidija: "Pričao mi je Medžme' ibn Jakub, a njemu Ebu Bekr ibn Muhammed ibn Omer ibn Ebu Seleme da mu je otac rekao: 'Allahov Poslanik, s.a.v.s., zaručio je Ummu Seleme kod njenog sina Omera ibn Ebu Seleme, koji je tada bio dječak, i on ju je udao za Allahova Poslanika, s.a.v.s.'"[88]

Imam Ahmed u *El-Musnedu* kaže: "Kazivao nam je Affan od Hammada ibn Ebu Seleme, a on od Sabita da je Ibn Omer

---

[87] Bilježi ga Ebu Davud (2283) i njegov lanac prenosilaca je autentičan. Također ga bilježe Ibn Madža (2016), Ed-Daremi (2/161) i Nesai (6/213).

[88] Ibn Sa'd u *Et-Tabekatu* (8/98) prenosi od El-Vakidija ali se njegova predanja ne uzimaju (slab je prenosilac) iako je bio veoma obrazovan.

ibn Ebu Seleme čuo od svog oca da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao glasnika Ummi Selemi, kada je isteklo vrijeme njenog pričeka (iddeta) iza Ebu Seleme pa je ona rekla: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je dobrodošao, ali ja sam žena koja ima problem budući da niko od mojih staratelja nije prisutan....", i u hadisu se navodi da je ona rekla svome sinu Omeru: "...ustani i oženi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pa ga je on i oženio."[89] Ovo je diskutabilno jer je Omer imao devet godina kada je umro Allahov Poslanik, s.a.v.s., kako tvrdi Ibn Sa'd, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., je Ummu Seleme oženio u ševalu četvrte godine po hidžri i on (njen sin) je tada imao tri godine, a tako mlad ne može udati. Ovo su rekli Ibn Sa'd i drugi. Kada je to rečeno imamu Ahmedu, on je upitao: "Ko kaže da je Omer bio mali!?"

Ebul-Ferdž ibn el-Dževzi kaže: "Ahmed je ovo možda rekao prije nego što je saznao broj njegovih godina, a njih su spomenuli Ibn Sa'd i drugi historičari. Neki učenjaci kažu da ju je za Allahovog Poslanika, s.a.v.s., udao njen amidžić Omer ibn el-Hattab, jer u hadisu se kaže: "Ustani Omere i oženi Allahovog Poslanika, s.a.v.s." Omerovo porijeklo i porijeklo Ummu Seleme se sastaje kod Ka'ba; Omerovo porijeklo glasi: Omer ibn El-Hattab, Ibn-Abdul-Uza, Ibn Rijah, Ibn Abdillah ibn Kurt, Ibn Rizah ibn Adij ibn Ka'b, a njeno: Ummu Seleme kći Ebu Umeje ibn el-Mugire ibn Abdillah ibn Omer ibn Mahzum ibn Jekaza ibn Murre ibn Ka'b. Ime Ummu Seleminog sina je bilo isto kao i njenog amidžića Omera.

Ona je rekla: "Ustani Omere i oženi Allahova Poslanika, s.a.v.s.", pa su neki prenosioci hadisa mislili da je u pitanju njen sin i prenijeli su hadis po značenju i onda su rekli: "Ona je kazala svome sinu." Ti prenosioci nisu znali da on to nije mogao uraditi zbog svojih godina. Ova greška slična je prividu nekih islamskih

---

[89] Predanje bilježe Ahmed u *Musnedu* (6/313), Nesai (6/81), Ibn Sa'd u *Et-Tabekatu* (8/89) s autentičnim lancem prenosilaca i spominje ga Hafiz ibn Hadžer u *El-Isabe* (4/440) od Nesaia s autentičnim lancem prenosilaca.

pravnika kod ovog hadisa koji spominju predanje u kojem je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Dječače, ustani i udaj svoju majku." Ebul-Ferdž ibn el-Dževzi kaže: "Ne poznajemo ovakvo predanje ovog hadisa." On dalje nastavlja: "Ako je to i rekao, postoji mogućnost da je to rekao šaleći se s djetetom, jer je on tada imao tri godine, s obzirom da ju je Allahov Poslanik, s.a.v.s., oženio u četvrtoj godini po hidžri, a kada je Poslanik, s.a.v.s., umro, Omer je imao devet godina. Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., za brak nije bio potreban pristanak (ženinog) staratelja." Ibn Akil kaže: "Iz Ahmedovog govora je očito da Vjerovjesniku, s.a.v.s., nije potrebna saglasnost (ženinog) staratelja za brak, i to je jedna od njegovih odlika."

Zatim je oženio Zejneb, kćer Džahše iz plemena Benu Esed ibn Huzejme. Ona je kćerka njegove tetke Umejme. O njoj govore riječi Uzvišenog Allaha: ﴿فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَراً زَوَّجْنَاكَهَا﴾ "*I nakon što je Zejd s njom živio i od nje se razveo, Mi smo je za tebe udali*" (El-Ahzab, 37). Ona se ovim ponosila među Vjerovjesnikovim, s.a.v.s., ženama govoreći: "Vas su udale vaše porodice, a mene je udao Allah iznad sedam nebesa."[90] Od njenih odlika je da je Uzvišeni Allah, iznad sedam nebesa, bio njen velijj (staratelj) i da ju je udao za Poslanika. Umrla je na početku Omerovog hilafeta. Prvo je bila udata za Zejda ibn Harisa kojeg je Allahov Poslanik, s.a.v.s., posinio, pa kada ju je pustio Zejd, Uzvišeni Allah ju je udao za Vjerovjesnika kako bi njegov ummet u njemu imao uzor o dozvoljenosti ženidbe bivših supruga usvojene djece.

Potom je oženio Džuvejriju, kćer El-Harisa ibn Ebu Darara, el-Mustalikijju. Bila je jedna od robinja iz Benu Mustalika pa mu je došla i tražila pomoć kako bi se otkupila (kupila svoju slobodu); on je za nju platio, a zatim je oženio.

---

[90] Hadis bilježi Buhari (13/347) a prenosi od Enesa da je rekao: "Došao je Zejd ibn Haris žaleći se (na svoju ženu) pa mu je Vjerovjesnik rekao: 'Boj se Allaha i drži se čvrsto svoje žene!' Enes kaže: "Da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., nešto krio, sakrio bi ovaj ajet." On dalje nastavlja: "Zejneba se hvalila pred Vjerovjesnikovim, s.a.v.s., ženama govoreći: 'Vas su udale vaše porodice, a mene je udao Uzvišeni Allah iznad sedam nebesa." Bilježi ga i Tirmizi (3210).

Poslije nje je oženio Ummu Habibu. Ona se zvala Remla, kći Ebu Sufjana Sahr ibn Harba Kurešijka, Emevijka. Neki kažu da se zvala Hind. Oženio ju je dok je bila u Abesiniji kao muhadžirka. Vjenčani dar u iznosu od četiri stotine dinara, u njegovo ime joj je dao En-Nedžaši, a potom je iz Abesinije dovedena Poslaniku, s.a.v.s. Umrla je za vrijeme hilafeta njenog brata Muavije. Ovo je općepoznata činjenica među poznavaocima sire i historije, jednako kao što je poznat njegov brak sa Hatidžom u Mekki, ili sa Hafsom u Medini, ili sa Safijom poslije bitke na Hajberu.

Što se tiče hadisa od Ikrime ibn Ammara koji prenosi od Ebu Zumejla da mu je Ibn Abbas kazivao kako je Ebu Sufjan rekao Vjerovjesniku, s.a.v.s.:

أَسْأَلُكَ ثَلاثًا، فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُنَّ، مِنْهَا: وَعِنْدِي أَجْمَلُ العَرَبِ أُمُّ حَبِيبَةَ أُزَوِّجُكَ إِيَّاهَا

"Dozvoli mi tri stvari", pa mu ih je on dozvolio, a jedna od njih je: "Ja imam najljepšu arapsku ženu, Ummu Habibu; hajde da te oženim njome",[91] u ovom hadisu, nema sumnje, postoji greška. Muhammed ibn Hazm kaže: "On je bez sumnje apokrifan. Izmislio ga je Ikrime ibn Ammar." Ibn El-Dževzi o ovom hadisu kaže: "Ovo je greška od strane nekih prenosilaca hadisa, u to nema sumnje, niti dvojbe. Optužili su Ikrime ibn Ammara jer historičari se slažu da

[91] Hadis bilježi Muslim (2501) od Ibn Abbasa, r.a., da je rekao: "Muslimani nisu ni gledali Ebu Sufijana, niti su sjedili sa njim, pa je on Vjerovjesniku, s.a.v.s., rekao: "Dozvoli mi tri stvari, Allahov Vjerovjesniče." "Dozvolit ću ti ih", kazao je on. "Ja imam najbolju i najljepšu arapsku ženu", rekao je, "Ummu Habibu bint Ebu Sufijan; hajde da te oženim njome." "Prihvatam", kazao je Poslanik. "I imam Muaviju, uzmi ga sebi za pisara." "Prihvatam", kazao je Poslanik. "I stavi me na čelo vojske", rekao je "da se borim protiv nevjernika onako kako sam se borio protiv muslimana." "Prihvatam", kazao je Poslanik. Ebu Zumejl kaže: "Da on to nije iskao od Vjerovjesnika, s.a.v.s., on mu to ne bi dao. No, što god je iskano od njega, on je uvijek govorio: 'Prihvatam.'" Ovaj hadis je poznat po nejasnoći, a nejasnoća se ogleda u tome da je Ebu Sufjan islam primio po oslobođenju Mekke, osme godine po hidžri. Ovo je općepoznato i oko toga nema sporenja. Vjerovjesnik, s.a.v.s., oženio je Ummu Habibu dosta prije toga. Oženio ju je šeste godine po hidžri, a neki kažu sedme. Razilaze se oko mjesta ženidbe: Neki kažu u Medini, nakon što se vratila iz Abesinije, a većina učenjaka smatra da je to bilo u Abesiniji. Pogledaj kod Ebu Davuda (2086) i *Dželaul-efham,* od ovog istog autora s našom naučnom valorizacijom (str. 185 – 190).

je Ummu Habiba bila supruga Abdullaha ibn Džahša i da mu je rodila djecu." Učinili su hidžru kao muslimani u Abesiniju, zatim je on prihvatio kršćanstvo, a ona je ostala u islamu. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je tražio od En-Nedžašija du mu je zaruči i on ju je udao za njega i dao joj umjesto njega vjenčani dar. To je bilo u sedmoj godini po hidžri. Ebu Sufjan je za vrijeme primirja došao kod nje i ona je povukla prostirku Allahova Poslanika, s.a.v.s., kako on ne bi sjeo na nju. Nema sporenja da su Eba Sufjan i Muavija islam primili po oslobođenju Mekke, osme godine po hidžri.

Osim toga, u ovom hadisu se navodi da mu je rekao: "I stavi me na čelo vojske", rekao je, "da se borim protiv nevjernika onako kako sam se borio protiv muslimana." "Prihvatam, kazao je Poslanik, s.a.v.s." Međutim, nije poznato da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., ikada stavio Ebu Sufjana na čelo vojske.

Ljudi su dosta raspravljali o ovom hadisu, i različita su njihova tumačenja. Neki od njih kažu: "Na osnovu ovog hadisa znamo da ju je oženio poslije oslobođenja Mekke, i on se neće odbaciti zbog suprotnih tvrdnji historičara." Međutim, ovaj metod usaglašavanja je pogrešan i to zna svako ko iole posjeduje znanje o siri i historiji onoga što se desilo.

Neki, pak, tvrde: "On je tražio da Poslanik obnovi njen bračni ugovor zbog njega (Ebu Sufjana), jer ju je oženio bez njegovog pristanka." Ovo je pogrešno, jer ovo ne dolikuje Vjerovjesniku, s.a.v.s., niti priliči razumu Ebu Sufjana, i ništa od toga nije bilo.

Neki učenjaci, među kojima su Bejheki i El-Munziri, kažu: "Postoji mogućnost da je Ebu Sufjan ovo tražio u jednom od svojih dolazaka u Medinu, još dok je bio nevjernik, a kada je saznao za smrt Ummu Habibinog supruga u Abesiniji. Kada su prenosioci hadisa čuli, ono što nisu mogli opovrgnuti, to jest, njegovu molbu da ga postavi na čelo vojske da se bori protiv nevjernika, i da uzme njegova sina za pisara, rekli su: 'Možda su ove dvije molbe upu-

ćene nakon oslobođenja Mekke, pa je prenosilac hadisa sve njegove molbe sveo (spomenuo) u jedan hadis.'" Nepromišljenost i velika izvještačenost u ovom govoru su tako očiti da nema potrebe odgovarati na njih.

Neki tvrde da hadis ima drugo, tačno tumačenje, to jest, da je njegovo značenje: "Sada sam zadovoljan da ti ona bude supruga, mada prije nisam bio zadovoljan, ali sada jesam, i tražim da bude tvoja supruga." Ovaj govor i njemu slični, da nisu zapisani na papiru, unešeni u knjige i ljudima kazivani, najbolje bi bilo zanemariti, jer trošimo korisno vrijeme pišući i odgovarajući na njega. On potiče iz sivila razuma, a ne iz njegove srži.

Neki kažu da je Ebu Sufjan, nakon što je čuo da se Allahov Poslanik, s.a.v.s., razveo od svojih žena, kada se sustegnuo od njih, došao u Medinu i rekao Vjerovjesniku, s.a.v.s., to što je rekao, misleći da se i od nje razveo." Ovaj govor je iste vrste kao i prethodni.

Postoji i mišljenje da je hadis autentičan, ali se potkrala (desila) greška jednom od prenosilaca hadisa kada je spomenuo Ummu Habibu, jer nije riječ o njoj, nego o njenoj sestri Remli, a moguće je da Ebu Sufjan nije znao za zabranu spajanja sestara, jer to nije znala ni njegova kćerka, koja je učenija i bolji poznavalac fikha od njega, s obzirom da je rekla Allahovom Poslaniku, s.a.v.s.: "Da li bi želio moju sestru, kćerku Ebu Sufjana." "Šta da uradim", upitao je on. "Da je oženiš", reče ona. "Želiš li to?", upitao je on. "Da, jer iako nisam sada tvoja jedina žena, želim da moja sestra dijeli dobro sa mnom", rekla je. Na to je Vjerovjesnik s.a.v.s., kazao: "Zaista mi ona nije dozvoljena."[92] Ona je ta koju je Ebu Sufjan predložio Vjerovjesniku, s.a.v.s., ali ju je prenosilac hadisa sam od sebe nazvao Ummu Habiba, a neki kažu da je i njen nadimak bio Ummu Habiba. Ovaj odgovor bi bio dobar da se u hadisu ne kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., mu je dao što je tražio." Zbog toga bi trebalo reći: "Ova riječ

---

[92] Bilježe ga od Ummi Habibe Buhari (9/137), Muslim (1449), Ebu Davud (2056) i Ibn Madža (1939).

je omaška od strane prenosilaca hadisa, jer mu je on dao dio onoga što je tražio, a i prenosilac hadisa je rekao: "i dao mu je što je tražio." Ili je on to rekao uzimajući u obzir da slušalac zna da mu je udovoljio (dao) ono što je dozvoljeno, a Allah najbolje zna.

Vjerovjesnik, s.a.v.s., je oženio Safiju, kćer Hujeja ibn Ahtaba, starješinu Beni Nadira koja vodi porijeklo od Haruna ibn Imrana, brata Musa, a.s. Otuda je ona i vjerovjesnikov potomak i Vjerovjesnikova supruga. Bila je jedna od najljepših žena svijeta. Ona mu je došla kao ratni plijen i on ju je oslobodio ropstva. Njeno oslobađanje bilo je ujedno i vjenčani dar. To je postala praksa (sunnet) za muslimane do Sudnjega dana, znači, da čovjek oslobodi svoju robinju i da to oslobađanje bude njen vjenčani dar te mu ona tako postaje suprugom. Ukoliko bi neko rekao: "Oslobodio sam svoju robinju i odredio sam da to oslobađanje bude njen vjenčani dar", ili ako kaže: "Odredio sam oslobađanje moje robinje za vjenčani dar", u oba slučaja ispravni su i oslobađanje i brak i ona je postala njegovom suprugom. Ovdje nema potrebe za novim ugovorom niti za starateljom. Ovo mišljenje je prihvaćeno od strane mezheba Ahmeda ibn Hanbela, i mnogih hadiskih učenjaka.

Grupa učenjaka tvrdi da je to jedna od odlika Vjerovjesnika, s.a.v.s., kada je u pitanju brak, što je Allah dao samo njemu, a ne i njegovom ummetu. Ovo je mišljenje imama ostala tri mezheba i onih koji se slažu s njima, ali ispravno je prvo mišljenje, jer je praksa da se propisi odnose na sve i da nema izdvajanja, sve dok ne dođe dokaz za izdvajanje. Kada je Uzvišeni Allah odlikovao Poslanika, s.a.v.s., dozvolivši mu brak sa ženom koja mu sebe pokloni, rekao je: ﴿خَالِصَةً لَّكَ مِن دُونِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ "*to samo tebi, ne i vjernicima ostalim*" (El-Ahzab, 50), a ovo nije spomenuto kada je u pitanju oslobođena robinja, niti je to rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s., kako bi spriječio ummet da ga slijedi u tome. Vidjeli smo to i iz ranijeg primjera kada je Uzvišeni Allah dozvolio Poslaniku brak s (puštenom) ženom njegovog posinka, kako njegovim sljedenicima ne bi predstavljao nelagodu

(poteškoću) brak s bivšim suprugama njihovih posinaka. To znači da ummet slijedi Poslanikovu, s.a.v.s., praksu vezanu za ženidbu, osim u slučaju da dođe dokaz od strane Allaha ili Njegova Poslanika koji im zabranjuje slijeđenje u tome. Dakle, ovo je jasan propis.

Ovo nije prilika za detaljno pojašnjenje ovog pitanja i iznošenje dokaza, te zaključivanje da je dozvoljenost ovog i njemu sličnih pitanja u duhu zdrave logike i osnova vjere, nego smo ovdje samo iskoristili priliku da ukažemo na njega.

Zatim je oženio Mejmunu, kćer El-Harisa el-Hilalija. Ona je posljednja koju je oženio. Oženio ju je u Mekki dok je nadoknađivao umru, nakon što je skinuo ihrame. Ibn Abbas tvrdi da je to učinio prije oslobađanja od ihrama, ali to je njegova omaška, jer najbolji poznavalac situacije je onaj ko je bio posrednik između njih, a to je Ebu Rafi'. On kaže da ju je Poslanik, s.a.v.s., oženio nakon skidanja ihrama. On kaže: "Ja sam bio posrednik između njih dvoje, a Ibn Abbas je tada imao oko deset godina ili malo više, i nije prisustvovao događaju." Ebu Rafi' je odrastao čovjek i on je direktni učesnik događaja pa je ujedno i njegov najbolji poznavalac. Nema sumnje da je njegova tvrdnja tačnija. Mejmuna je umrla je za vrijeme Muavijine vladavine. Ukopana je u Serufu.[93]

Neki kažu da je njegova supruga bila i Rejhana, kćer Zejda En-Nadrijja, ili El-Kurezijja. Zarobljena je na dan bitke s Beni Kurejze. Bila je dio plijena Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Oslobodio ju je, pa oženio, zatim se razveo od nje, pa je ponovo vratio.

Neki učenjaci kažu: "Ne, ona je bila njegova robinja i s njom je spavao kao sa svojom priležnicom sve do smrti. Ona se ubraja u robinje, a ne u supruge. Prvo mišljenje je El-Vakidijev izbor i s njim se slaže Šerefud-din ed-Dimjati koji kaže: "Ovo je argumentovanije kod učenjaka." Ova njegova tvrdnja je diskutabilna, jer je poznato da je ona jedna od njegovih priležnica i robinja, a

[93] Mjesto blizu Tenima.

Allah najbolje zna.

Ovo su njegove poznate supruge s kojima je imao odnos, međutim, bilo ih je još četiri ili pet koje je zaručio a nije oženio ili koje su mu sebe pokonile, a on ih nije oženio. Neki kažu da ih je bilo još trideset, ali učenjaci, poznavaoci njegove sire i upute to ne znaju, čak poriču. Kod njih je poznato da je on poslao po El-Džuvenijju da bi je oženio, i kada je ušao kod nje da je zaruči, ona je tražila zaštitu kod Allaha od njega, pa je odustao i nije je ni oženio. Slično se desilo i sa El-Kelbijjom, kao i sa ženom kod koje je vidio gubu (lepru) na struku, pa nije imao odnos s njom, kao i ženom koja mu je poklonila sebe pa je on udao za drugog, uz vjenčani dar koji je predstavljala jedna sura iz Kur'ana. To je ono što se prenosi o njemu, a Allah najbolje zna.

Svi se slažu da je iza njega ostalo devet žena, a osam je obilazio, a to su: Aiša, Hafsa, Zejneb bint Džahš, Ummu Seleme, Safija, Ummu Habiba, Mejmuna, Sevda i Džuvejrija.

Prva koja je umrla poslije njega bila je Zejneb bint Džahš, dvadesete godine po hidžri, a zadnja je umrla Ummu Seleme, šezdeset i druge godine po hidžri, u vrijeme hilafeta Jezida ibn Muavije. A, Allah najbolje zna.

POGLAVLJE O POSLANIKOVIM, S.A.V.S., PRILEŽNICAMA

Ebu Ubejde kaže: "Imao je četiri: Mariju i ona mu je rodila sina Ibrahima, zatim Rejhanu i lijepu robinju koju je dobio kao ratni plijen te robinju koju mu je poklonila Zejneb bin Džahš.

POGLAVLJE O POSLANIKOVIM, S.A.V.S., ŠTIĆENICIMA

Jedan od njih je Zejd ibn Harise ibn Šerahil, koji je nosio nadimak "Miljenik Allahova Poslanika". Oslobodio ga je ropstva, a potom i oženio svojom robinjom Ummu Ejmen. Ona mu je rodila sina Usamu.

Među njima su i: Eslem, Ebu Rafi', Sevban, Ebu Kebše Sulejm, Šukran koji se zvao Salih, Nubijac Rebah, Nubijac Jesar, Mid'am,[94] Nubijac Kirkire,[95] on se brinuo o porodici i stvarima Vjerovjesnika, s.a.v.s. Držao je njegovu jahalicu za vrijeme bitke na Hajberu. U Buharjinom *Sahihu* se navodi da je tog dana utajio (od ratnog plijena) šal i da je istog dana poginuo. Zato je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Doista se on razbuktao nad njim u vatru."[96] U djelu *El-Muveta* se navodi da ga je utajio Mid'am,[97] a obojica su ubijena u bici na Hajberu. Allah najbolje zna.

---

[94] Allahovom Poslaniku poklonio ga je Refaatu ibn Zejd, jedan od Ebu Dubejba, za njega se veže kazivanje u Vadi el-Kura, slično kazivanju o Kirkiri i ogrtaču kojeg je utajio (od ratnog plijena). Vidi, Buhari (7/375) i Muslim (115).

[95] Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., poklonio ga je Hevze ibn Ali el-Hanefij, vladar El-Jemame.

[96] Autor, Allah mu se smilovao, je u ovom hadisu spojio dva događaja, sa Mid'amom i Kirkirom. U kazivanju o Kirkiru ne spominje se: "Doista se ona razbuktala nad njim u vatru", i on nije utajio šal, nego ogrtač. Šal se spominje u kazivanju o Mid'amu, a to kazivanje bilježe Buhari (7/375) i Muslim, (115). Muslim nije spomenuo Mid'amovo ime nego je spomenuo ime čovjeka koji ga je poklonio Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., a to je Refaatu ibn Zejd. Oba ova hadisa prenosi Ebu Hurejra, r.a. Šal je utajio u Vadi el-Kura pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Doista nad šalom, kojeg je utajio na dan Hajbera a koji nije ušao u raspodjelu ratnog plijena, gori vatra." A Muslimova verzija glasi: "Doista se šal razbuktao nad njim u vatru...." Što se tiče Kirkire, on je utajio ogrtač na Hajberu prije nego što je podijeljen ratni plijen, i za njega je Allahov Poslanik, s.a.v.s. rekao: "On je u vatri." Pogledaj hadis kod Buharija (6/130). Njegove riječi "On je u vatri" znače da će bit kažnjen zbog tog grijeha, ili znače da je on u vatri ukoliko mu Allah to ne oprosti.

[97] Bilježi ga u *El-Muvetai* (2/459) i lanac prenosilaca mu je autentičan.

Jedan od njih bio je i Endžeše, gonič kamila,[98] zatim Sefine ibn Feruh, čije je pravo ime bilo Mehran. Allahov Poslanik, s.a.v.s., ga je nazvao Sefinom (lađa) jer je na putovanjima nosio njihove lične stvari pa mu je (jednom prilikom) rekao: "Ti si lađa (brod)."[99] Ebu Hatim kaže da ga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., oslobodio ropstva, a drugi kažu da je to uradila Ummu Seleme.[100] Jedan od njih je bio i Enes koji je imao nadimak Ebu Mišreh, zatim Efleh, Ubejd, Tahman, a on se zvao i Kejsan, Zekvan, Mehran, Mervan, a Allah najbolje zna.

Među njima je bio i Hunejn, Sender, Fedaletu Jemanij, Mabur Hasijj, Vakid, Ebu Vakid, Kassam, Ebu Asib i Ebu Muvejhibe.

Imao je i nekoliko štićenica žena, a među njima su bile: Selma Ummu Rafi, Mejmuna bint Sa'd, Hadra, Radva, Rezina, Ummu Dumejra, Mejmuna bint Ebu Asib, Marija i Rejhana.

---

[98] Hadis bilježe Buhari (10/49) i Muslim (2322) od Enesa ibn Malika da je rekao: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., je bio na putovanju i imao je dječaka koji je gonio deve pjevajući, zvao se Endžeše, pa mu je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: 'Polahko, Endžeš, ti voziš staklenke.'" Pod staklenkama se misli na žene.

[99] Hadis bilježi Ahmed u *Musnedu* (5/221) od Seida ibn Džemhana da je rekao: "Upitao sam Sefinu...' Kako se zoveš?'" "Neću ti reći. Allahov Poslanik, s.a.v.s., me nazvao Sefinom." "Upitao sam: 'A zašto te nazvao Sefinom?'" Rekao je: "Krenuo je Allahov Poslanik, s.a.v.s., sa ashabima, pa su im bile teške njihove stvari. On mi je rekao: 'Otvori svoju kesu (tovar).' I ja sam je otvorio, pa su u nju stavili svoje stvari, zatim su je stavili na mene. Tada mi je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Nosi, jer ti si doista lađa (sefina).' Da sam tada nosio devin tovar, ili od dvije, tri , četiri, pet, šest ili sedam ne bi mi bilo teško sve dok mi ga ne skinu.'" Lanac prenosilaca mu je dobar. Bilježi ga Ebu Nu'ajm u *El-Hil'je* (1/369), s dobrim lancem prenosilaca. Ahmed ga, također, bilježi (5/222) u skraćenoj verziji od Sefine da je rekao: "Bili smo na putovanju pa kada bi nekom čovjeku otežao tovar bacio bi na mene štit ili sablju, tako da sam dosta toga nosio, te mi je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: 'Ti si Sefina.'" Njegov lanac prenosilaca je, također, dobar.

[100] Ebu Davud bilježi (3932) od Sefine da je rekao: "Bio sam Ummu Selemin rob, pa mi je rekla: 'Oslobodit ću te, ali uvjetujem ti da služiš Allahova Poslanika, s.a.v.s. dok si živ.' Ja sam joj odgovorio: 'Čak i kada ne bi to od mene uvjetovala (ja ću ga služiti).' Nisam se odvajao od Allahova Poslanika, s.a.v.s., za svog života i ona me je oslobodila pod tim uvjetom." Lanac prenosilaca mu je pouzdan, a bilježi ga i Ibn Madža u skraćenoj verziji (2526).

POGLAVLJE O POSLANIKOVIM, S.A.V.S., SLUGAMA

Njegove sluge bili su: Enes ibn Malik koji mu je pomagao pri obavljanju fizioloških potreba, Abdullah ibn Mesud koji se brinuo o njegovoj obući i misvaku, Ukbe ibn Amir el-Džuhenijj koji se brinuo o mazgi, vodio je na putovanjima, Eslea ibn Šerik koji se brinuo o njegovoj jahalici. Mujezin Bilal ibn Rebah i Sa'd su bili štićenici Ebu Bekra, a Ebu Zer el-Giffarij, Ejmen ibn Abid i njegova majka Ummu Ejmen su bili štićenici Allahova Poslanika, s.a.v.s.; Ejmen se brinuo o priboru za čišćenje (ibrik i lavor) nakon fiziološke potrebe.

POGLAVLJE O POSLANIKOVIM, S.A.V.S., PISARIMA

Poslanik, s.a.v.s., je imao više pisara, a među njima su: Ebu Bekr, Omer, Osman, Alija, Ez-Zubejr, Amir ibn Fuhejre, Amr ibn el-As, Ubejj ibn Ka'b, Abdullah ibn el-Erkam, Sabit ibn Kajs ibn Šimas, Hanzala ibn er-Rebi' el-Usejdij, El-Mugire ibn Šu'be, Abdullah ibn Revaha, Halid ibn el-Velid, Halid ibn Seid ibn el-As, za njega pojedini autori navode da je bio prvi Poslanikov, s.a.v.s, pisar, te Muavija ibn Ebu Sufjan i Zejd ibn Sabit[101] koji je od svih

[101] Bio je povjerljiv, pronicljiv, učen i inteligentan. Od njega se prenosi da mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio da nauči pismo jevreja kako bi Vjerovjesniku, s.a.v.s., čitao pisma koja mu oni napišu i naučio ga je za petnaest dana. Bio je jedan od onih koji su sabrali Kur'an još za Vjerovjesnikova, s.a.v.s., života. On je jedan od kojih se uzima ispravno učenje Kur'ana kako se navodi u dva *Sahiha* od Enesa ibn Malika. Zapisivao je Objavu pred Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., više puta. Učestvovao je u bici na Jemami gdje ga je pogodila strijela ali nije teže povrijeđen. Njemu je Es-Sidik naredio, nakon bitke na Jemami, da sabere i zapiše Kur'an. Tada mu je rekao: "Ti si mlad i pametan. Ne mogu te optužiti jer si zapisivao Objavu Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa sakupi i saberi Kur'an." Izvršio je ono što mu je naredio Es-Sidik i u tome je bilo velika korist. Omer ga je dva puta za vrijeme hadždža postavio za svoga zamjenika u Medini. Također ga je postavio za zamjenika kada je išao u Šam. Osman

spomenutih najviše obavljao ovaj posao i tome se najviše posvetio.

POGLAVLJE O PISMIMA KOJA JE POSLANIK, S.A.V.S., SLAO MUSLIMANIMA POJAŠNJAVAJUĆI IM ŠERIJATSKE PROPISE

Jedno od ovih pisama je i pismo o zekatu koje je bilo kod Ebu Bekra a koje je Ebu Bekr napisao Enesu ibn Maliku kada ga je poslao u Bahrejn[102] i po njemu se postupa kod većine učenjaka.

Zatim, njegovo pismo stanovnicima Jemena. To pismo bilježi Ebu Bekr ibn Amr ibn Hazm od svoga oca, a on od svoga. Također ga bilježi Hakim u *Mustedreku*, Nesai i drugi učenjaci, svi sa spojenim lancem prenosilaca, a Ebu Davud i još neki autori ga bilježe kao mursel hadis.[103] Ovo je pismo značajno jer sadrži mnoge pro-

---

ga je, također, postavljao za zamjenika u Medini. Alija ga je volio, a i on je Aliju puno cijenio i znao je njegov položaj, ali nije učestvovao sa njim u njegovim bitkama. Dugo je živio iza njega jer je umro četrdeset i pete godine po hidžri. On je pisao Mushafe, koje je Osman ibn Affan poslao namjesnicima u pokrajine i prema čijem pismu se, po dogovoru svih muslimana, čitaju Mushafi.

[102] Hadis bilježe Buhari (3/247) na više mjesta, Ebu Davud (1567) i Ahmed u *Musnedu* (72).

[103] Bilježi ga Malik (2/849), kao mursel i u skraćenoj verziji. Kao spojeno predanje i cijeli hadis bilježe ga Nesai (8/57, 58), Hakim (1/397), Darekutni (str. 276), Ibn Hiban (793) i Bejheki, (4/89) od El-Hakema ibn Musaa, a on od Jahja ibn Hamze, on od Sulejmana ibn Davuda da je rekao: "Pričao mi je Ez-Zuhri od Ebu Bekra ibn Muhammeda ibn Amra ibn Hazme prenoseći od njegova oca. a on od svoga oca." Kaže Ibn et-Turkemani u *El-Dževheru en-nekijju*: "Rekao sam da u Hafiz Abdulganijevom *Kemalu* stoji da je Darekutni rekao: 'Prenosi se od njega, misli se na Sulejmana, hadis od Ez-Zuhrija, od Ebu Bekra ibn Hazma; taj dugi hadis se ne može njemu pripisati.'" Ibn el-Medini kaže da je on slab ravija. Ibn Huzejme kaže da se hadisi koje samo on prenosi ne mogu uzimati kao argument. Nesai ovaj hadis bilježi od Jahja ibn Hamze, koji prenosi od Sulejmana ibn Davuda, a on od Ez-Zuhrija, zatim isti hadis navodi od Jahje, on od Sulejmana ibn Erkama, a on od Ez-Zuhrija i zatim kaže: "Ovo je bliže istini." Sulejman ibn Erkamova predanja se odbacuju. El-Mizzij je spomenuo u svome *Atrafu* ovaj hadis, a potom je rekao: "Bilježi ga Ebu Davud u merasil predanjima od Haruna ibn Muhammeda koji prenosi od njegova oca i amidže, a njih obojica od Jahja ibn Hamze da mu je Sulejman ibn Erkam govorio, potom navodi njegov lanac prenosilaca." Od El-Hakema ibn Musaa, od Jahja ibn Hamze, od Sulejmana ibn Davuda, od Ez-Zuhrija se prenosi isti hadis.

pise iz fikha vezane za zekat, krvarinu (otkupninu) i druge propise, zatim spominje velike grijehe, razvod braka, oslobađanje robova, propise vezane za namaz u jednom čaršafu i ogrtanju u njega, doticanje Mushafa i druge stvari.

Imam Ahmed kaže: "Nema sumnje da ga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., napisao i svi šerijatski pravnici (fakihi) se pozivaju na njega pri određivanju iznosa otkupnine."

Jedno pismo je poslao Benu Zuhejru, zatim pismo koje je bilo kod Omera ibn el-Hattaba o zekatu, te mnoga druga.[104]

POGLAVLJE O POSLANIKOVOJ, S.A.V.S., KORESPONDENCIJI S KRALJEVIMA

Nakon što se vratio sa Hudejbije, Poslanik, s.a.v.s., je pisao kraljevima i poslao im svoje izaslanike. Pisao je bizantijskom caru, ali mu rekoše da oni ne primaju nikakvu korespondenciju bez pečata. Stoga on uze srebrni prsten i u njega ugravira tri reda: u prvi red Muhammed, u drugi Resul, a u treći red Allah.[105] Njime je popečatio pisma kraljevima, a zatim je poslao šest osoba u jednom danu mjeseca muharema sedme godine po hidžri, da ih raznesu.

Ebu Davud kaže: "Ovo je El-Hakem pogriješio, misleći na njegove riječi "Ibn Davud"." U Ez-Zehebijevom *El-Mizanu* stoji: "Ebu Zehra ed-Demiškij kaže: 'Ispravno je Sulejman ibn Erkam.'" Ebul-Hasen el-Herevi kaže: "Hadis je, u osnovi, od Jahje ibn Hamze, od Sulejmana ibn Erkama i tu je pogriješio El-Hakem." Ibn Mende kaže: "Vidio sam u Jahja ibn Hamzinoj knjizi da je njegovim rukopisom zapisano: 'od Sulejmana ibn Erkama od Ez-Zuhrija', i to je tačno." Salih Džezere kaže: "Govorio nam je Duhajm da je vidio u orginalu Jahjine knjige hadis Amra ibn Hazma o zekatu, i u njemu se spominje Sulejman ibn Erkam." Salih kaže: "Zapisao je ovaj govor o Muslimu ibn el-Hadždžadžu." Ez-Zehebi kaže: "Na osnovu dokaza vidi se da je El-Hakem pogriješio, stoga je lanac prenosilaca ovog hadis slab."

104 Hadis bilježe Ebu Davud (1568), Tirmizi (621), i Ibn Madža (1798) od Sufjana ibn el-Husejna koji prenosi od Ez-Zuhrija, on od Salima, a on od svog oca Abdullaha ibn Omera.

105 Hadis od Enesa bilježi Buhari (10/273, 276).

Prvi je bio Amr ibn Umejje ed-Damrij, poslao ga je Nedžašiju koji se zvao Ashamet ibn el-Ebdžer. Ashame se na arapskom kaže 'atije' (poklon, dar). On je uvažio Vjerovjesnikovo, s.a.v.s., pismo i prihvatio je islam izgovorivši šehadet. Bio je jedan od najboljih poznavalaca Indžila. Kada je umro, Vjerovjesnik, s.a.v.s., mu je klanjao dženazu u Medini, iako je ukopan u Abesiniji. Ovo je mišljenje grupe učenjaka, među kojima je i El-Vakidij, a nije tačno ono što drugi tvrde, odnosno da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao dženazu drugom Ashametu en-Nedžašiju, a ne onom kojem je poslao pismo. Za ovog drugog se ne zna da li je prihvatio islam, za razliku od prvog za kojeg se zna da je umro kao musliman.[106] Muslim bilježi u svome *Sahihu* hadis od Katade, da je Enes, r.a., rekao: كَتَبَ رسول الله صلى الله عليه وسلم إلى كِسْرَى، وإلى قَيْصَر، وإلى النَّجَاشِي، وَإلَى كُلِّ جَبَّارٍ يَدْعُوهُم إلَى الله تَعَالَى، ولَيْسَ بالنَّجَاشِي الَّذي صَلَّى عليه رسول الله صَلى الله عليه وسلم "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je slao pisma Kisri, Kajsaru, Nedžašiji i svim silnicima pozivajući ih Uzvišenom Allahu, a to nije bio onaj Nedžašija kojem je klanjao dženazu."[107] Ebu Muhammed ibn Hazm kaže: "En-Nedžaši kojem je Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao Amr ibn Umejju ed-Damrija nije prihvatio islam." Prvo mišljenje je odabrao Ibn Sa'd i drugi učenjaci, ali i mišljenje Ibn Hazma je poznato.

Drugo pismo je po Dihje ibn Hulejfu el-Kelbiju poslao Kajsaru, vladaru Bizantije koji se zvao Heraklije. Heraklije se dvoumio da prihvati islam, ali ipak to nije uradio. Postoji mišljenje da je prihvatio islam, ali ono nije tačno. Ebu Hatim ibn Hibban bilježi u svome *Sahihu* od Enesa ibn Malika da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

"مَنْ يَنْطَلِقُ بِصحِيفَتِي هذه إلَى قَيْصَرَ وَلَهُ الجَنَّة؟" فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: وإنْ لَمْ يَقْبَلْ؟ قَالَ: "وَإنْ لَمْ يَقْبَلْ" فَوَافَقَ قَيْصَرَ وَهُوَ يأتي بَيْتَ المَقْدِس قَدْ جُعِلَ عَلَيْهِ بِسَاطٌ لاَ يَمْشِي عَلَيْهِ

[106] Buhari bilježi hadis (3/163) od Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., izvjestio o Nedžašijevoj smrti na dan kada je umro, pa ih je izveo na musalu, poredao u safove i klanjao mu (dženazu) s četiri tekbira.

[107] Hadis bilježe Muslim (1774) i Tirmizi (2859). Kisra je titula vladara Perzije, Kajsar vladara Bizantije, a Nedžaši vladara Abesinije.

غَيْرُهُ، فَرَمَى بِالْكِتَابِ عَلَى البِسَاطِ، وَتَنَحَّى، فَلَمَّا أَنْتَهَى قَيْصَرُ إِلَى الكِتَابِ، أَخَذَهُ، فَنَادَى قَيْصَرُ: مَنْ صاحِبُ الكِتَابِ؟ فَهُوَ آمِنٌ، فَجَاءَ الرَّجُل؟ فَقَالَ: أَنَا. قَالَ: فَإِذَا قَدِمْتَ فَأْتِنِي، فَلَمَّا قَدِمَ، أَتَاهُ، فَأَمَرَ قَيْصَرُ بِأَبْوَابِ قَصْرِهِ فَغُلِّقَتْ، ثمَّ أَمَرَ مُنَادِياً يُنَادِي: أَلَا إِنَّ قَيْصَرَ قَدِ اتَّبَعَ مُحَمَّداً، وَتَرَكَ النَّصْرَانِيَّةَ، فَأَقْبَلَ جُنْدُهُ وَقَدْ تَسَلَّحُوا حَتَّى أَطَافوا به، فَقَالَ لِرَسُولِ رسول الله صلى الله عليه وَسلمَ: قَدْ تَرَى أَنِّي خَائِفٌ عَلَى مَمْلَكَتِي، ثُمَّ أَمَرَ مُنَادِيَه فَنَادَى: أَلَا إِنَّ قَيْصَرَ قَدْ رَضِيَ عَنْكُمْ، وإِنَّمَا اخْتَبَرَكُمْ لِيَنْظُرَ كَيْفَ صَبْرُكُمْ عَلَى دِينِكُمْ، فَارجِعُوا فَانصَرِفُوا، وَكَتَبَ إلى رَسُولِ الله صلى الله عليه وسلم: إِنِّي مُسْلِمٌ، وَبَعَثَ إِليهِ بِدَنانِيرَ، فقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: "كذبَ عَدُوُّ اللهِ لَيْسَ بِمُسْلِمٍ وَهُوَ عَلَى النَّصْرَانِيَّةِ" وَقَسَمَ الدَّنَانِيرَ.

"Ko s ovim mojim pismom ode kod Kajsara, imat će Džennet." Jedan od ljudi upita: "Čak i ako ga ne primi?" "Čak i ako ga ne primi", odgovori. Ovaj odlazak se podudario sa Kajsarovom posjetom Jerusalemu. Nakon što su mu prostrli tepih po kojem je samo on išao, glasnik je iskoristio tu priliku te bacio pismo na tepih i povukao se. Kada je Kajsar vidio pismo, uzeo ga je i povikao: "Ko je vlasnik ovog pisma? Bit će bezbjedan." Prišao je čovjek i rekao: "Ja sam." Kajsar ga je pozvao kod sebe i on se odazvao pozivu. Kajsar je naredio da se zatvore vrata njegova dvorca, a zatim je naredio glasniku da obznani: "Doista je Kajsar postao sljedbenik Muhammeda i napustio kršćanstvo." Nakon ovih riječi naoružani vojnici su se iskupili i okupili oko njega, a on je tada rekao izaslaniku Allahova Poslanika, s.a.v.s.: "Vidiš da se ja plašim za svoje kraljevstvo." Potom je naredio glasniku da obznani vojnicima: "Kajsar je zadovoljan s vama. On vas je iskušao da vidi koliko ste postojani u svojoj vjeri. Vratite se i raziđite se." Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., je napisao: "Ja sam musliman" i poslao mu pokone. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je njegovo pismo prokomentirao sljedećim riječima: "Laže Allahov neprijatelj. Nije musliman, ostao je u kršćanstvu", a zatim je podijelio poklone (dinare).[108]

---

108 Bilježi ga Ibn Hibban u svome *Sahihu* (1628) i lanac prenosilaca mu je autentičan.

Abdullah ibn Huzafe es-Sehmij je odnio treće pismo Kisri, koji se zvao Eberviz ibn Hurmuz ibn Enuširvan. On je pocijepao Vjerovjesnikovo, s.a.v.s., pismo, pa je Vjerovjesnik, s.a.v.s., zamolio: اللَّهُمَّ مَزِّقْ مُلْكَهُ "Allahu, pocijepaj (rasparčaj) njegovu vlast." Allah je uništio njegovu vlast i vlast njegova naroda.[109]

Hatiba ibn Ebu Beltaa je poslao Mukavkisu, kojem je bilo ime Džurejdž ibn Mina', vladaru Aleksandrije i velikanu Kopta. On je dostojanstveno primio pismo i pokazao interesovanje za islam, ali ga nije primio. Vjerovjesniku, s.a.v.s., je poklonio Mariju i njene dvije sestre: Sirejan i Kajsera. Poslanik je zadržao Mariju za sebe, kao priležnicu, a Sirejan je poklonio Hassanu ibn Sabitu. Mukavkis mu je poklonio još jednu robinju, zatim hiljadu oka zlata, dvadeset haljina od lanenog egipatskog platna, sivu mazgu Duldel, sivog magarca po imenu Ufejr, kastriranog mladića kojeg su zvali Mabur, neki kažu da je on bio Marijin amidžić, konja po imenu Lizaz, staklenu posudu i meda. Poslanik, s.a.vs., je rekao: "Pokvarenjak je uskratio odgovor zbog vlasti, a neće mu vlast opstati."[110]

Poslanik, s.a.v.s., je poslao Šudžaa ibn Vehba el-Esedija vladaru Balka', Harisu ibn Ebu Šemiri el-Gassaniju. Ovo tvrde Ibn Ishak i El-Vakidi, a neki autori tvrde da ga je poslao Džebele ibn

---

[109] Kod Buharije (9/190) i Ahmeda u *Musnedu* (1/243, 305) se kaže: "...Kada ga je pročitao, pocijepao ga je." Zatim se spominje da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., uputio dovu protiv njega da i on bude potpuno rasparčan. Hafiz ibn Hadžer u *El-Fethu* kaže: "Riječi: 'Mislim da je Ibn El-Musejjeb' izgovorio je Ez-Zuhrij." Ovo predanje je spojeno sa spomenutim lancem prenosilaca, a u svim ostalim predanjima je mursel. Postoji mogućnost da ga je Ibn el-Musejjeb čuo od Abdullaha ibn Huzafe, sudionika događaja, jer Ibn Sa'd spominje u svome hadisu da je on rekao: "Pročitano mu je pismo Allahova Poslanika, s.a.v.s., pa ga je on uzeo i pocijepao." Hafiz kaže: "Riječi: 'Da mu se (vlast) raspadne' i u hadisu Abdullaha ibn Huzafe se kaže: 'Kada je to doprlo do Allahova Poslanika, s.a.v.s., rekao je. 'Allahu moj, rasparčaj njegovu vlast.'"

[110] Navodi ga Ibn Sa'd u *Et-Tabekatu* (1/260, 261) pri spomenu Vjerovjesnikove, s.a.v.s., korespondencije s vladarima i pozivanja u islam. Spominje ga i Hafiz u *El-Isabi* u biografiji Hatiba ibn Ebu Beltea rekavši: "'Navodi ga Ibn Šahin preko Jahja ibn Abdurrahmana ibn Hatiba ibn Ebu Beltea, od svog oca, a on od svog rekavši: 'Poslao me je Allahov Poslanik, s.a.v.s., Mukavkisu, vladaru Aleksandrije i uručio sam mu pismo Allahova Poslanika...'" Pogledaj *El-Feth* (7/97).

el-Ejhemu. Neki, pak, kažu da je poslan obojici zajedno. Postoji i mišljenje da je on, ustvari, poslan Herakliju zajedno s Dihje ibn Hulejfom, a Allah najbolje zna.

Poslao je Selit ibn Amra Hevze ibn Aliju el-Hanefiju u Jemamu i on ga je lijepo dočekao. Neki kažu da ga je poslao Hevzeu i Sumameu ibn Usalu el-Hanefiju, pa Hevze nije primio islam, a Sumame ga je prihvatio kasnije.

Ovo je šest izaslanika. Neki kažu da ih je Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao u jednom danu.

U mjesecu zul-ka'de poslao je Amra ibn el-Asa Džejferu i njegovom bratu Abdullahu el-Džulenda u Amman. Njih dvojica su primili islam i bili su iskreni u ovom prihvatanju. Dozvolili su Amru da uzme zekat i da sudi među njima. Ostao je kod njih sve dok mu nije stigla vijest o smrti Allahova Poslanika, s.a.v.s.

Poslao je El-Ala ibn el-Hadremija El-Munziru ibn Sava el-Abdiju, vladaru Bahrejna. Pismo je poslao prije nego je krenuo iz El-Džirane.[111] Neki kažu da je to bilo prije oslobođenja Mekke, da je prihvatio islam i da je bio iskren u tome.

Poslao je El-Muhadžira ibn Ebu Umeje el-Mahzumija El-Harisu ibn Abd Kulalu el-Himejriju u Jemen. On je rekao: "Razmisliću o ovome."

Nakon povratka sa Tebuka, poslao je Ebu Musaa el-Ešarija i Muaza ibn Džebela u Jemen. Neki kažu da ih je poslao desete godine u mjesecu rebiul-evvelu kao misionare, pa je većina stanovništva prihvatila islam dobrovoljno bez borbe.

Zatim im je poslao Alija ibn Ebu Taliba pa su se sreli u Mekki na oprosnom hadžu.

---

111 Mjesto između Mekke i Taifa, bliže je Mekki. Poslanik, s.a.v.s., se u njemu zadržao nakon što je podijelio ratni plijen plemena Hevazin kojeg je osvojio u bici na Hunejnu. Tu je Poslanik, s.a.v.s., obukao ihrame i napravio džamiju.

Poslao je Džerira ibn Abdullaha el-Bedželijja Zul-Kelai el-Himjeriju i Zu Amru da ih pozove u islam. Obojica su primila islam. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je umro a Džerir je još uvijek bio kod njih.

Poslao je Amra ibn Umeju ed-Damrijja Musejlemi el-Kezzabu s pismom, a zatim mu je poslao i drugo po Es-Saib ibn el-Avvamu, bratu Ez-Zubejra ibn el-Avvama, ali on nije prihvatio islam.

Poslao je poziv i Ferveu ibn Amru el-Džuzami u kojem ga poziva u islam, na šta je on odgovorio prihvatanjem islama. Neki kažu da njemu nije poslao poziv. Ferve je bio Kajsarov namjesnik u Meanu. On je poslao pismo Vjerovjesniku, s.a.v.s., u kojem ga je obavijestio o svome prihvatanju islama, i poslao mu je poklon po Mesudu ibn Sa'du, a riječ je o sivoj mazgi koju su zvali Fidda, konju kojeg su zvali Ez-Zarb, i magarcu kojeg su zvali Ja'fur.

Ovo tvrdi grupa učenjaka, međutim, izgleda da su, a Allah najbolje zna, Afir i Ja'fur jedno. Također je poslao pozlaćenu brokatnu odjeću i posuđa. Uzeo je poklone, a Ibn Mesudu je poklonio dvanaest i pol oka.

Poslao je Ajjaš ibn Ebu Rebia el-Mahzumija s pismom El-Harisu, Mesruhu i Nuajmu, sinovima Abdu Kulala iz Hamira.

POGLAVLJE O POSLANIKOVIM, S.A.V.S., MUJEZINIMA

Imao je četiri mujezina. Dva u Medini: Bilal ibn Rebah, i on je prvi koji je mujezinio Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i slijepac Amr ibn Ummu Mektum el-Kurešij el-Amirij. U Kubau je bio Sa'd el-Kurez, štićenik Ammara ibn Jasira. U Mekki je bio Ebu Mahzure, a pravo ime mu je bilo Evs ibn Mugire el-Džemhij. Ebu

Mahzure je ponavljao[112] pri učenju ezana, a kod ikameta je učio po dva puta (rečenice). Bilal nije ponavljao više pute pri učenju ezana, a kod ikameta je učio po jednom. Šafija, Allah mu se smilovao, i stanovnici Mekke uzeli su ezan Ebu Mahzure, a Bilalov ikamet. Ebu Hanifa, Allah mu se smilovao, i stanovnici Iraka su uzeli Bilalov ezan, a ikamet Ebu Mahzure. Imam Ahmed, Allah mu se smilovao, stanovnici Medine i učenjaci hadisa su uzeli Bilalov ezan i ikamet. Imam Malik, Allah mu se smilovao, razišao se s njima na dva mjesta: ponovnom učenju tekbira i ponavljanju riječi ikameta (kad kametis-salah) jer on ih ne ponavlja.

POGLAVLJE O POSLANIKOVIM, S.A.V.S., NAMJESNICIMA

Jedan od njegovih namjesnika bio je Bazan ibn Sasan. On je potomak Behrama Džura. Allahov Poslanik, s.a.v.s., ga je, nakon smrti Kisre, postavio za namjesnika cijelog Jemena. On je prvi namjesnik u islamu nad Jemenom i prvi koji je prihvatio islam od stranih vladara.

Nakon smrti Bazana, Allahov Poslanik, s.a.v.s., je za namjesnika San'e i okolnih mjesta odredio njegova sina Šehra ibn Bazana,

[112] Bilježe ga Ebu Davud (502) i Ibn Madža (709) preko Hammama ibn Amira el-Ahvela da mu je Mekhul kazivao kako je Abdullah ibn Muhejriz pričao da je njemu Ebu Mahzura rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., me poučio ezanu s devetnaest rečenica i ikametu sa sedamnaest", pa je proučio ezan izgovarajući tekbir četiri puta na početku i ponavljajući ostalo. Isto tako je kod ikameta, s tim što je dodao: 'kad kametis-salah' dva puta. Hadis bilježe Tirmizi (192) i Nesai (1/103) u skraćenoj verziji i ne spominju se u njemu riječi ezana i ikameta, jedino je Nesai rekao: "Zatim je Ebu Mahzura nabrojao devetnaest i sedamnaest rečenica." Tirmizi kaže da je hadis hasenun sahih. Bilježi ga i Ibn Huzejme u svome *Sahihu* (377) i njegova verzija glasi: "Poučio je ezan i ikamet, dvije po dvije (rečenice)." Isto tako ga bilježi Ibn Hibban (288). Ibn Dekik el-Id u djelu *El-Imam* kaže: "Ovaj lanac prenosilaca zadovoljava kriterije Sahiha." On ima još dva lanca prenosilaca kod Ebu Davuda i Et-Tahavije. Bilalov hadis glasi: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., mu je naredio da ezan uči parno, a ikamet neparno, osim kod riječi 'kad kametis-salah'." Hadis bilježe Buhari (2/68) i Muslim (378) od Enesa, r.a.

Nakon što je Šehr ubijen, Allahov Poslanik, s.a.v.s., je za namjesnika San'e odredio Halida ibn Seida ibn el-Asa.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je odredio El-Muhadžira ibn Ebu Umejje el-Mahzumija za vladara Kinde i Es-Sadife. Međutim, Allahov Poslanik, s.a.v.s., je i umro, a on još uvijek nije bio otišao, pa ga je Ebu Bekr poslao da se bori protiv odmetnika.

Zijada ibn Umejje el-Ensarija je postavio u Hadremevt, Ebu Musaa el-Ešarija je postavio u Zebid, Aden i Es-Sahil, Muaza ibn Džebela je odredio u El-Džened, Ebu Sufjana ibn Sahra ibn Harba je postavio u Nedžran, njegovog sina Jezida je postavio u Tima'.

Attaba ibn Esida, koji nije imao ni dvadeset godina, odredio je da upravlja Mekkom i brine se o obredima hadždža za muslimane osme godine po hidžri.

Alijja ibn Ebu Taliba je zadužio da se brine o zekatu i sudstvu u Jemenu, a Amra ibn el-Asa je odredio u Omman i okolna mjesta.

Za zekat je bio zadužio veliki broj ljudi, jer svako pleme je imalo svoga povjerenika koji je od njih prikupljao zekat i zbog toga je bio potreban veliki broj ljudi.

Ebu Bekra je odredio za vođu hadžija devete godine pa je za njim poslao Aliju da ljudima pročita suru Et-Tevba. Naki kažu da ga je poslao za njim jer je prvi dio sure objavljen nakon što je Ebu Bekr krenuo na hadždž. Postoji mišljenje da ga je poslao zbog toga što je kod Arapa bio običaj da ugovore sklapa i prekida samo podređeni ili čovjek iz njegove porodice. Neki, pak, tvde da ga je poslao za njim kao ispomoć i pomagača, i zato ga je Es-Sidik pitao: "Jesi li zapovjednik ili podređeni?" Odgovorio je: "Podređeni."[113]

---

[113] Hadis bilježe Nesai (5/247, 248) i Ed-Darimi (2/66, 67) i njegova verzija glasi: "Zapovjednik ili izaslanik?" Odgovorio je: "Ne, nego izaslanik. Poslao me je Allahov Poslanik, s.a.v.s., sa surom Et-Tevba da je pročitam ljudima na hadždžu." Prenosioci ovog hadisa su pouzdani i Ibn Hibban ga smatra autentičnim.

Allahovi neprijatelji, rafidije (zabludjela sekta), kažu: "Smijenio ga je s Alijom", međutim, ovo je samo još jedna od njihovih optužbi i laži.

Ljudi se razilaze oko mišljenja vezanog za ovaj hadždž, da li je obavljen u mjesecu zul-hidždže ili u mjesecu zul-ka'de, radi nadoknade. Postoje dva mišljenja, a Allah najbolje zna.

POGLAVLJE O POSLANIKOVOJ, S.A.V.S., LIČNOJ STRAŽI

Jedan od Poslanikovih, s.a.v.s., ličnih čuvara bio je Sa'd ibn Muaz, čuvao ga je na Bedru dok je spavao u skloništu od granja (kolibi). Muhamed ibn Mesleme ga je čuvao na Uhudu, a Ez-Zubejr ibn el-Avvam ga je štitio na Hendeku.

Jedan od njegovih čuvara bio je i Abbad ibn Bišr. Osim njih, čuvali su ga i drugi ashabi, pa kada su objavljene riječi Uzvišenog: "*A Allah će te od svijeta štititi*" (El-Maide, 67), Poslanik, s.a.v.s., je izašao među ljude i obavijestio ih o ovim riječima pa su stražari otišli.[114]

POGLAVLJE O POSLANIKOVIM, S.A.V.S., IZVRŠIOCIMA KAZNE

Među njegove izvršioce kazne ubraja se: Alija ibn Ebu Talib, Ez-Zubejr ibn el-Avvam, El-Mikdad ibn Amr, Muhammed ibn Mesleme, Asim ibn Sabit ibn Ebu el-Akleh, Ed-Dahak ibn Sufjan

[114] Tirmizi bilježi (3049) od Aiše, r.a., da je rekla: "Vjerovjesnika, s.a.v.s., su čuvali dok nije objavljen ovaj ajet: '*A Allah će te od svijeta štititi*', pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., pomolio glavu iz kubeta i rekao ljudima: 'Ljudi idite, Allah me je zaštitio.'" Bilježi Taberani (10/469), Hakim ga smatra autentičnim a sa njim se slaže Ez-Zehebi. Hafiz ibn Hadžer u *El-Fethu* (6/60) kaže da je hadis dobar, te da su se učenjaci razišli oko mišljenja da li je on spojen ili mursel.

el-Kilabi. Vjerovjesnik, s.a.v.s., je naspram Kajs ibn Sa'd ibn Ubade el-Ensarija bio kao vladar naspram tjelohranitelja.[115] El-Mugire ibn Šu'be je stao kod njegove glave sa sabljom na Hudejbiji.

POGLAVLJE O ONIMA KOJI SU SE BRINULI O POSLANIKOVIM TROŠKOVIMA I STVARIMA

Bilal se brinuo o njegovim životnim troškovima, Muajkib ibn Ebu Fatime ed-Devsij o prstenu, Ibn Mesud od misvaku i obući, zatim dvoje štićenika, Rebbah el-Esvede i Enese, a Enes ibn Malik i Ebu Musa el-Ešarij su bili vratari (portiri) i dozvoljavali su ulazak kod njega.

POGLAVLJE O POSLANIKOVIM, S.A.V.S., PJESNICIMA I GOVORNICIMA

Njegovi pjesnici, koji su štitili islam, bili su: Ka'b ibn Malik, Abdullah ibn Revaha, Hassan ibn Sabit. Hassan ibn Sabit je bio najoštriji prema nevjernicima, a Ka'b ibn Malik ih je sramotio zbog njihovog nevjerovanja i politeizma. Sabit ibn Kajs ibn Šemmas je bio njegov govornik.[116]

---

[115] Hadis od Enesa, r.a., bilježe Buhari (13/119) i Tirmizi (3849).

[116] Ibn Zuhejr ibn Malik el-Ensarij el-Hazredžij, najveći orator kod ensarija. Učestvovao je u bici na Uhudu i svim kasnijim bitkama. Pao je kao šehid u bici na Jemami za vrijeme Ebu Bekrovog hilafeta.

POGLAVLJE O GONIČIMA DEVA

Bili su to: Abdullah ibn Revaha, Endžeše, Amir ibn el-Ekve' i njegov amidža Seleme ibn el-Ekve'. U Muslimovom *Sahihu* se navodi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., imao goniča deva (hain) s lijepim glasom pa mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Polahko, Endžeš. Ne lomi staklenke",[117] misleći na slabe žene.

POGLAVLJE O POSLANIKOVIM, S.A.V.S., BITKAMA, VOJNIM POHODIMA I ODREDIMA

Sve njegove bitke, vojni pohodi i odredi desili su se poslije hidžre, tokom deset godina. Imao je dvadeset i sedam bitaka. Neki autori navode da ih je bilo dvadest i pet, neki dvadeset i devet, mada ima i drugih mišljenja. On se lično borio u devet, a to su: Bedr, Uhud, Hendek, Kurejza, El-Mustalak, Hajber, Oslobođenje Mekke, Hunejn i Et-Taif. Neki kažu da se borio i u Benu En-Nedir, El-Gabe i Vadil-Kura u okolini Hajbera.

Što se tiče vojnih pohoda i odreda (izvidnica), bilo ih je oko šezdeset. Najvažnije bitke su bile: Bedr, Uhud, Hendek, Hajber, Oslobođenje Mekke, Hunejn i Tebuk. O ovim bitkama se govori i u Kur'anu. Sura El-Enfal je sura o Bedru, o Uhudu govori zadnji dio sure Alu Imran, od riječi Uzvišenog: ﴿وَإِذْ غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ﴾ "*A kada si ti poranio, i čeljad svoju ostavio da vjernicima odrediš mjesta pred borbu...*" (Alu Imran, 121), pa gotovo do kraja sure. O bitkama na Hendeku, Kurejzi i Hajberu govori početak sure El-Ahzab. Sura El-Hašr govori o Benu en-Nediru. O Hudejbiji i Hajberu govori sura El-Feth, a u njoj se ukazuje i na Bitku za

---

[117] Od Enesa, r.a. bilježe Buhari (10/449, 450, 451), Muslim (2323), (73), Ed-Daremi (2/295) i Ahmed u *Musnedu* (3/107, 117,186, 227, 254, 285).

oslobođenje Mekke, a sura En-Nasr je izičito spominje.

Poslanik, s.a.v.s., je ranjen u jednoj od njih, odnosno u bici na Uhudu. Sa njim su se borili i meleki u bitkama na Bedru i Hunejnu. U bici na Hendeku meleki su se spustili, uzdrmali mušrike i porazili ih. U ovoj bici Poslanik, s.a.v.s., je bacao šljunak ka licu mušrika i oni su pobjegli. Muslimani su ostvarili velike pobjede u bitkama na Bedru i Hunejnu. U bici za Et-Taif korišten je katapult, u jednoj se zaštitio kanalom (hendekom) koji mu je predložio Selman el-Farisij, r.a., i ona je po tome prozvana bitka na Hendeku ili El-Ahzab.

POGLAVLJE O POSLANIKOVOM, S.A.V.S., NAORUŽANJU I ORUĐU

Poslanik, s.a.v.s., je imao devet sablji i svaka je imala svoj naziv:

Me'sur je bila njegova prva sablja koju je naslijedio od oca. Potom, El-Adb i Zulfikar od koje se gotovo nije odvajao. Njeni držak (rukohvat), štitnik, vrh, kajasa i remen bili su od srebra. Ostale sablje su imale nazive: El-Kaleij, El-Bettar, El-Hatf, Er-Resub, El-Mihzem, El-Kadib. Remen njegove sablje je bio od srebra i između su bile srebrne halke. Sablju Zulfikar je dobio kao ratni plijen na Bedru i za nju je vezano predanje u kojem se spominje sablja koja mu je pokazana u snu. Kada je ušao u Mekku, prilikom njena oslobođenja, sablja je bila okićena zlatom i srebrom.

Imao je sedam oklopa: Zatul-fudul, kojeg je dao u zalog jevreju Ebu eš-Šahmu za trideset saa ječma i ovaj dug je bio do godinu dana. Oklop je bio od željeza. Pored ovog, spominju se i sljedeći: Zatul-višah, Zatul-havaši, Es-Sa'adijje, Fidda, El-Betra' i El-Hirnik.

Imao je šest lukova za strijele:

Ez-Zerva', Er-Revha', Es-Safra', El-Bejda', El-Ketum koji je pukao u bici na Uhudu pa ga je uzeo Katade ibn En-Nu'man, i strijelu Es-Sedad.

Imao je tobolac (fišekliju) za strijele, El-Kafur, i pojas (kaiš) od kože na kojem su bile okačene tri srebrne halke, srebrna kopča i srebrna stezaljka, prema mišljenju pojedinih autora. Međutim, šejhul-islam, Ibn Tejmijja, kaže: "Do nas nije doprlo da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., na sredini pojasa imao kopču."

Imao je dva štita: Ez-Zeluk i El-Futek. Postoji predanje da mu je jedan poklonjen, a na njemu je bila slika (lik) kipa, pa je on stavio ruku na nju i Allah ju je izbrisao.

Imao je petero kopalja. Jedno je imalo naziv El-Musvij, drugo El-Musni, zatim En-Nebah, jedno veliko El-Bejda', i drugo malo, koje je ličilo je na pastirski štap, a nazvao ga je El-Aneze. S njim bi izlazio na bajrame i bilo bi stavljeno ispred njega i služilo bi mu kao sutra (pregrada) pri obavljanju namaza. Ponekad bi i šetao s njim.

Imao je kacigu od željeza, El-Muveššeh, i bila je ukrašena mesingom. Druga kaciga je nosila naziv Es-Sebug ili Zu Sebug.

Imao je tri ogrtača širokih rukava koje je oblačio u bitkama. U nekim predanjima se spominje da je imao džubu od zelenog (svilenog) brokata. Također je poznato da je Urve ibn Ez-Zubejr imao kacigu od brokata čija je unutrašnjost bila od zelenog svilenog brokata i da ju je oblačio u borbama. Imam Ahmed dozvoljava oblačenje svile u borbi.

Imao je crnu zastavu El-Ukab. Ebu Davud u svome *Sunenu* bilježi od jednog ashaba da je rekao: "Vidio sam žutu zastavu Allahova Poslanika, s.a.v.s., mada je imao i bijelu, a možda ju je kasnije promijenio u crnu."

Imao je šator El-Kinn, i kukasti štap (mihdžen) dužine podlaktice ili malo duži i na njega se oslanjao prilikom hodanja i jahanja. Vješao ga je pred sobom na devi. Njegova palica je nazvana El-Urdžun, a motka od tise El-Memšuk. Postoji mišljenje da su ovaj štap nasljeđivali halife.

Imao je čašu Er-Rejan, a također je nazvana i Muganij. Druga čaša mu je bila obmotana srebrnim lančićem. Imao je i staklenu čašu. Također je imao posudu od aloina drveta koja se nalazila pod njegovim krevetom i u koju je noću mokrio. Imao je čajnik Es-Sadir, zatim zdjelicu od kamena iz koje je uzimao abdest i korito od mesinga, veliku drvenu čašu Es-Siah, zatim, bronzano korito iz kojeg se kupao, bočicu za ulje i kutiju za ogledalo i češalj. Neki autori tvrde da je češalj bio od slonovače. Od bronze mu je bio i štapić za nanošenje surme prije spavanja po tri puta na svako oko. U kutiji je imao dvoje makaze i misvak.

Imao je veliki čanak El-Gara' i na njemu su bile četiri halke za koje su ga nosili četverica ljudi. Također je imao posude za mjerenje žitarica sa' i mudd, krevet od tikova drveta kojeg mu je poklonio Esad ibn Zurare, i kožni ležaj koji je bio napunjen palminim vlaknima.

Sve ove gore spomenute stvari se spominju pojedinačno u mnogim hadisima.

Taberani u svome *Mu'džemu* bilježi od Ibn Abbasa sveobuhvatni hadis o oruđu. Ibn Abbas kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., imao je sablju čiji su rukohvat i štitnik bili od srebra i imala je naziv Zulfikar. Imao je i luk Es-Sedad, tobolac (fišekliju) za strijele El-Džem'u, oklop mu je bio ukrašen bakrom a nosio je naziv Zatul-fudul, zatim, koplje En-Nubea, kukasti štap (mihdžen) Ed-Dakn, bijeli štit El-Mudžez. Imao je sivog konja (zekana) Es-Sekb, sedlo Ed-Dadž, zatim sivu mazgu po imenu Duldul, devu El-Kasva' i magarca Ja'fura. Imao je šator El-Kinn, manje koplje El-Kamre, ogledalo i štap od tise El-Mevt."

POGLAVLJE O POSLANIKOVIM, S.A.V.S., ŽIVOTINJAMA

Imao je nekoliko konja. Jedan od njih je Es-Sekb. Kažu da je to prvi konj u njegovom vlasništvu, a kupio ga je od nekog beduina za deset oka, i kod njega se zvao Ed-Dars. Imao je bijelu pjegu na čelu, doratast, bez pjega na nogama, a neki tvrde da je bio crn.

Također je imao i El-Murtedžiza, bio je siv i o njemu svjedoči Huzejme ibn Sabit. Tu su još: El-Luhajf, El-Lizaz, Ez-Zarib, Sebha i El-Verd. Oko posjedovanja ovih sedam slažu se svi autori. Ebu Abdullah Muhammed ibn Ishak ibn Džemaa eš-Šafiji je sabrao njhova imena u stih rekavši:

Konji Sekb, Luhajf, Sebha, Zarib
Lizaz, Murtedžez i Verd imaju tajnu.

Ovaj stih mi je od njega prenio njegov sin Izzuddin Abdul-Aziz Ebu Amr, Allah mu se smilovao.

Spominje se i da je imao još petnaest drugih konja, ali se autori razilaze oko ovog mišljenja. Stranice njegova sedla su bila od palmina vlakna.

Imao je i nekoliko mazgi: Duldul je bila siva, a poklonio mu ju je El-Mukavkis. Druga mazga mu se zvala Fidda i bila je poklon od Fervea El-Džuzamija. Jednu sivu mazgu mu je poklonio vladar Ejle, a još jednu mu je poklonio vladar Dumetul-džendela. Neki autori navode da mu je i En-Nedžaši poklonio jednu mazgu koju je jahao.

Imao je i nekoliko magaraca. Jednog po imenu Ufejra, koji je bio siv, poklonio mu je El-Mukavkis, koptski vladar. Drugog magarca mu je poklonio Ferve El-Džuzamij. Spominje se da je Sa'd ibn Ubade poklonio Vjerovjesniku, s.a.v.s., magarca kojeg je jahao.

Poznato nam je da je imao veći broj deva. Najpoznatije su: El-Kasva', pojedini autori navode da je na njoj učinio hidžru. Zatim El-Adba' (ćopava) i El-Džeda' (sakata), a one, ustvari, nisu bile takve, nego su samo tako nazvane. Neki kažu da im je uho bilo razrezano pa su zato dobile takve nazive. Postoji razilaže među učenjacima oko pitanja da li su El-Adba' i El-Džeda' dvije deve ili je to jedna. El-'Adba je bila najbrža deva kod muslimana, a onda je došao neki beduin s mladom devom (dromedarom) pa ju je pretekao (pobijedio). Muslimani su ovaj poraz teško primili pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., tada rekao: "Doista je Allah uzeo sebi za dužnost da svaku ovosvjetsku (dunjalučku) stvar koju uzdigne, da je i spusti."[118] Na Bedru je kao ratni plijen dobio Ebu Džehlovog brzog dromedara. U njegovoj nozdrvi je bila srbrna halka. Poklonio ga je na dan Hudejbije, da bi time razbjesnio idolopoklonike.[119]

Imao je četrdeset i pet deva za mužu. Imao je jednu brzu devu koju mu je poslao Sa'd ibn Ubade, a bila je od deva Benu Akila.

Imao je stotinu ovaca. Nije želio da ih ima više. Kada god bi mu pastir donio janje, zaklao bi za nju ovcu. Imao je i sedam koza koje je čuvala Ummu Ejmen.

---

[118] Hadis bilježe Buhari (11/292), Ebu Davud (4802), Nesai (6/227), Ahmed (3/103, 253). Hafiz Ibn Hadžer u El-*Fethu* kaže: "Ovaj hadis je dokaz da je dozvoljeno jahati devu i utrkivati se na njima. Njime se podstiče skromnost na dunjaluku ukazujući da će na njemu svaka stvar koja se uzdigne doživjeti i pad. U njemu se vidi Vjerovjesnikov, s.a.v.s., lijep moral i njegova skromnost, te ugled koji uživa kod svojih ashaba."

[119] Hadis bilježe Ahmed (1/261) i Ebu Davud (1749) od Ibn Abbasa i njegov lanac prenosilaca je autentičan. Tirmizi (815) i Ibn Madža (3076) ga bilježe od Džafera ibn Muhammeda, on od njegova oca, a on od Džabira, i njegov lanac prenosilaca je autentičan.

POGLAVLJE O POSLANIKOVOM, S.A.V.S., OBLAČENJU

U ovom poglavlju ćemo nešto više reći o Poslanikovoj, s.a.v.s., odjeći i oblačenju. Imao je amamu-turban, a nazvan je sehab-oblak. Poklonio ga je Aliji, r.a. Najčešće je ispod ovog turbana oblačio kapicu. Međutim, ponekad je kapu nosio bez turbana, a nekada turban bez kape. Turban je nosio na taj način da bi jedan njegov kraj pustio da mu pada između plećki. Muslim bilježi u svom *Sahihu* od Amra ibn Hurejsa, r.a., da je rekao:

رأيتُ رسول الله صلى الله عليه وسلم على المنبرِ وَعَلَيهِ عِمَامَة سَوْداءُ قَدْ أرخَى طَرفَيَها بينَ كَتِفَيهِ.

"Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., na minberu, a na glavi je imao crni turban čije je krajeve pustio da mu padaju između pleća."[120]

Muslim bilježi i hadis od Džabira ibn Abdullaha, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., ušao u Mekku na glavi noseći crni turban.[121]

Navodi se i da je u Mekku ušao s borbenom opremom noseći šljem na glavi. U svakoj prilici je nosio odgovarajuću odjeću.

Naš učitelj Ebu Abbas ibn Tejmijja, da mu Allah očisti njegovu dušu u Džennetu, o uzroku puštanja kraja turbana navodi vrlo interesantan događaj: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., je uveo ovaj običaj u Medini nakon što je vidio u snu Uzvišenog Gospodara. On mu je rekao: 'Muhammede, oko čega se raspravljaju stanovnici viših

---

[120] Hadis bilježe Muslim (br. 1359), Ebu Davud (4077), Nesai (8/211), Babu lebsil-amaimil-hirkanijjeti, Ibn Madža (1104, 2821), imam Ahmed u *Musnedu* (4/307) od Amra ibn Hurejsa.

[121] Hadis bilježe Muslim (1358), Tirmizi (1679) i (1735), Ebu Davud (4076), Nesai (5/201), Bab duhulu Mekkete bigajri ihram i (8/211), Bab lebsil-amaimissud. Ibn Madža (2822), Ahmed u *Musnedu* (3/363,387).

sfera?' Poslanik je odgovorio: 'Ne znam', a On je stavio Ruku među njegova pleća[122] i Poslanik je dodao: 'Znao sam sve što je između nebesa i Zemlje...'"[123] Ovaj hadis bilježi Tirmizi.[124] Buhari je, nakon što je pitan o ovome hadisu, rekao da je vjerodostojan.

Ibn Tejmijja kaže: "Od tog dana on je puštao jedan kraj turbana da mu pada između plećki."

Ovo predanje se ubraja u ono znanje koje niječu i zanemaruju srca i jezik neznalica. Nisam vidio da je iko drugi naveo ovo tumačenje o puštanju kraja turbana između plećki, osim Ibn Tejmijje.

Oblačio je i košulju (kamis), i to mu je bio najdraži odjevni predmet. Rukavi su mu padali do zglobova. Oblačio je džubbe i ogrtač koji je bio straga prorezan. Na putovanjima je oblačio džubbe koje je imalo uske rukave. Također je oblačio izar i rida (gornji i donji dio odjeće). Vakidi navodi da su mu ogrtač i mantil bili dugi šest lakata i tri pedlja. Njegov ogrtač, koji je tkan u Omanu, bio je dugačak četiri lakta i pedalj, a širok dva lakta i pedalj.

Oblačio je i crvenu hullu, a hulla podrazumijeva donji i gornji dio odjeće i taj izraz se koristi samo onda kada se govori o oba

---

[122] Ali el-Kari kaže: "Ovim se postupkom želi ukazati na povećanu pažnju i milost. Onaj ko želi nekome pokazati koliko mu znači, on tom čovjeku stavi svoju ruku na pleća ili između pleća i tako mu da do znanja koliko ga uvažava."

[123] Allah mu je pokazao sve ono što je na nebesima i na zemlji. Poslanik, s.a.v.s., je ovim htio kazati koliko mu je znanje tom prilikom pokazano i darovano. Nije ispravno reći da je znao apsolutno sve što je između nebesa i zemlje.

[124] Tirmizi (3233) spominje ovaj hadis kada tumači suru Sad, a bilježi ga od Muaza ibn Džebela, r.a. To je poznati hadis o snoviđenju. Onaj ko smatra da se to desilo na javi, vara se i griješi. Ovaj hadis je protumačio Ibn Redžeb Hanbeli u poglavlju: Ihtijaril-evla fi šerhi hadisi ihtisamil-meleil-a'ala. Tirmizi kaže da je ovaj hadis hasenun sahih. Hadis bilježi i Imam Ahmed u *Musnedu* (5/243) od Muaza, r.a., sa vjerodostojnim lancem prenosilaca. Bilježe ga i Taberani, Hakim, Muhammed ibn Nasr i dr. Kod Tirmizija (br. 3231) i Ahmeda (1/368) zabilježen je od Ibn Abbasa. Darimi i Begavi u *Šerhussunneti* ga bilježe od h. Abdurrahmana ibn Aiša.

Stanovnici viših sfera su bliski meleki koji se raspravljaju, ili o potvrđivanju tih djela i njihovom uzdizanju do najvišeg neba, ili se raspravljaju o njihovoj vrijednosti. Nazvano je raspravom jer postoji pitanje i odgovor.

dijela. Pogrešno je mišljenje da mu je hulla bila jednobojno crvena. Naime, ona se sastojala od prugastog jemenskog platna koje je bilo sa crvenim i crnim prugama, kao i sve ostale vrste odjeće koje su dolazile iz Jemena. Odjeća iz Jemena je i bila poznata po ovim crvenim prugama. Međutim, muslimanima je odjeća od jednobojno crvene boje najstrožije zabranjena. U Buharijinom *Sahihu* je zabilježeno da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., zabranio crvene pokrovce. [125] Kod Ebu Davuda je zabilježen hadis od Abdullaha ibn Amra, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., na njemu vidio plašt koji je bio obojen divljim šafranom u crveno, pa mu je rekao: "Kakav ti je to ogrtač?" Abdullah dalje kazuje: "Iz toga sam zaključio da nije zadovoljan onim što je vidio. Otišao sam svojoj kući i zatekao ukućane kako potpaljuju vatru u ognjištu i bacio sam svoj ogrtač u vatru. Sutradan sam otišao Poslaniku, s.a.v.s., pa me upitao: 'Abdullahu, šta si uradio sa svojim ogrtačem?' Ja sam mu ispričao, a on reče: 'Da si ga dao jednom od svojih ženskih članova porodice, bilo bi bolje. Ta boja nije zabranjena ženama.'"[126]

Kod Muslima je zabilježen hadis od istog ashaba u kojem stoji: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., je na meni vidio dva komada odjeće koja su bila obojena u žuto divljim šafranom, pa mi je rekao: "To je odjeća koju nose nevjernici, pa nemoj je oblačiti."[127]

U njegovom *Sahihu* je i hadis od Alije, r.a., da je Vjerovjesnik,

---

125 Ovaj hadis Buhari bilježi od Berraa ibn Aziba (10/259), Bab mejseretul-hamra, Bab lebs-l-kisa, bab havatimuzEz-Zehebi, babul-emri bittibail-dženaizi, babu nasril-mazlumi, babu hakki idžabetil-velimeti veddaveti,babu anijetil-fiddati, babu vudžubi ijadetil-merda, babu tešmitil-atisi iza hamidellahe, babu ifšaisselami, babu kavlillahi azze ve dželle: Ve aksemu billahi džehde ejmanihim. Muslim (2066), Tirmizi (2810), Nesai (4/54), Babul-emri bittibail-dženaizi, Ahmed (4/087, 299), samo što su Tirmizi i Nesai izostavili izraz humur-crveni.
Ovi crveni pokrovci su bili odlika stranaca i oni su ih pravili od svile i brokata. Zabrana da se uzimaju crveni je izričitija od zabrane svile. Ovi pokrovci su zabranjeni svileni, a zabrana je još jača ako su i crveni.

126 Hadis bilježe Ebu Davud (4066), Ibn Madža (3603) i Ahmed (2/196).

127 Hadis bilježe Muslim (2077), Nesai (8/203), Babunnehji an lebsil-muasfer, Ahmed (2/162,164,193,207,211).

s.a.v.s., zabranio žutu odjeću.[128]

Poznato je da se šafranom boji odjeća u crvenu boju. U jednom od *Sunena* nalazi se predanje u kojem se kaže da su ashabi bili sa Vjerovjesnikom, s.a.v.s., na putovanju, pa je na njihovim jahalicama uočio pokrovce koji su bili prošarani crvenim prugama. Rekao im je: "Zar da vidim ove crvene da vas pokrivaju?" Oni su požurili svojim jahalicama, zbog njegovih riječi, tako da su se neke deve i otrgle i pobjegle, te su uzeli te ogrtače i strgnuli ih s njih.[129]

Postoji različit stav učenjaka o tome da li je dozvoljeno nositi crveno odijelo ili sukno. Ako se kaže da je pokuđeno, onda se misli na veliku pokuđenost. Iz ovoga vidimo da je nezamislivo da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., oblačio crvenu odjeću. Ne, Allah ga je toga sačuvao, ali se opravdanje nalazi u izrazu "crvena hulla". Allah najbolje zna.

Oblačio je i ogrtač sa crnim porubom, obilježen, ali i neobilježen. Oblačio je crnu odjeću, ali i krzneni ogrtač koji je bio podstavljen brokatom.

Imam Ahmed i Ebu Davud, svojim lancima prenosilaca, bilježe da je bizantijski kralj poklonio Poslaniku, s.a.v.s., brokatni ogrtač.[130]

Asmei kaže da je mesatik krzneni ogrtač dugih rukava. El-Hattabi kaže: "Prije će biti da je ovo ogrtač koji je bio podstavljen brokatom, jer se krzno ne može nazvati brokatom."

Navodi se da je Poslanik, s.a.v.s., kupovao donji veš, a jasno je da je to radio s namjerom da bi ga nosio. U više hadisa se navodi da su Poslanik, s.a.v.s., i ashabi nosili donji veš, po njegovom odobrenju.

---

[128] Hadis bilježe Muslim (2078), Ebu Davud (4042,4045,4047,4050,4051), Nesai (8/204), Babunnehji an lebsil-muasfer.

[129] Hadis bilježe Ebu Davud (4070), Ahmed (3/463) od Rafia ibn Hudejdža, ali u lancu prenosilaca je jedan prenosilac koji nije imenovan.

[130] Hadis bilježe Ahmed (3/251), Ebu Davud (4047). U lancu prenosilaca je Ali ibn Zejd ibn Džedan, a on je slab.

Obuvao je i mestve, a i papuče zvane Et-Tasume.

Nosio je prsten, samo su različita predanja o tome da li je prsten bio na desnoj ili na lijevoj ruci. I jedna i druga predanja su vjerodostojnog lanca prenosilaca.

U predanjima se, također, spominje da je nosio kacigu i oklop, najvjerovatnije na Dan Uhuda, i da je to nosio sa štitom.

U Muslimovom *Sahihu* je zabilježeno predanje od Esme ibn Ebu Bekr, r.a., da je rekla:

هذه جبة رسول الله صلى الله عليه وسلم، فأخرجت جبةَ طيالِسة كَسروانية لها لبنةُ دِيباج. وفرجاها مكفوفان بالديباج، فقالت: هذِهِ كانت عند عائشة حتى قُبِضَت، فلما قبضت قبضتُها، وكان النبي صلى الله عليه وسلم يلبَسُها، فنحنُ نَغْسلهَا للمرضى تسْتَشفى بها.

"Ovo je džubbe Allahovog Poslanika,s.a.v.s." Izvadila je džubbe perzijskog stila koje je bilo ukrašeno svilom (Ova džubbeta su se prebacivala preko ramena i obmotavala oko tijela. Nisu bila šivena, nego je to bio duži komad platna). Bilo je njome i postavljeno. A onda je rekla: "Ovo džubbe je bilo kod Aiše, r.a., sve do njene smrti, a poslije sam ga ja preuzela. Vjerovjesnik, s.a.v.s., ga je nosio. Mi ga peremo za bolesnike kako bi ozdravili."[131]

Nosio je i dva zelena ogrtača, jedan crni, jedan iskrpljeni crveni i jedan od devine dlake.

Košulja mu je bila pamučna, kratka i kratkih rukava. Košulje koje se danas nose, a koje imaju široke i duge rukave, nije nosio ni on, a ni njegovi ashabi. Te košulje nisu u skladu sa sunnetom. Treba razmisliti o tome da li ih je dozvoljeno nositi. One se ubrajaju u odjeću kojom se čovjek oholi.

Najdraža odjeća mu je bila košulja i ogrtač koji je bio protkan crvenom bojom.

Najdraža boja mu je bila bijela. O tome je rekao: "To vam je

[131] Ovo je dio podužeg hadisa kojeg bilježi Muslim (2069).

najbolja odjeća, pa je oblačite i u njoj umotavajte vaše umrle."[132]

U *Sahihu* je zabilježeno da je Aiša, r.a., iznijela iskrpljeni ogrtač i grubu haljinu i rekla:

هي مِنْ خَيْرِ ثِيَابِكُمْ، فَالبسوها، وَكَفِّنُوا فِيهَا مَوْتَاكُمْ.

"U ovome dvome je Poslanik, s.a.v.s., izdahnuo."[133]

U prvo vrijeme je nosio zlatni prsten, a onda ga je bacio i zabranio muškarcima da nose zlatni nakit. Poslije toga je uzeo srebrni prsten i srebro nije zabranio. Što se tiče hadisa kojeg bilježi Ebu Davud, da je Poslanik, s.a.v.s., zabranio neke stvari, od kojih je i prsten, osim onome koji ima vlast (radi pečata na njemu), nije mi poznat razlog njegovog izricanja, a ni njegovo značenje.[134] Allah najbolje zna. Kamen u prstenu je okretao vani. Tirmizi navodi da je prije ulaska u zahod skidao prsten, i kaže da je to vjerodostojno, međutim, Ebu Davud to poriče.[135]

Što se tiče njegovog oblačenja perzijskog džubbeta, ne postoje predanja koja bi to mogla potvrditi, ali je potvrđeno u Muslimovoj

---

[132] Hadis bilježe Ebu Davud (3878, 4061), Tirmizi (994), Ibn Madža (1472), Ahmed (1/247,274,328,355,363). Tirmizi kaže da je hadis hasenun sahih, i u pravu je. Tirmizi ga bilježi i pod brojem (2811) i Nesai (8/205), babul-emri bilebsil-bejdi minessijabi. Ibn Madža (3567) i Ahmed (5/12,21) prenose od Semureta ibn Džunduba, ali: "Oblačite bijelo jer je to najčišće i najljepše. U to umotavajte vaše umrle." I ovaj hadis je vjerodostojan.

[133] Hadis bilježe Buhari (10/235), babul-ekjiseti vel-hamaisi, bab ma zukire min dirinnebijji sallellahu alejhi ve selleme va asahu ve sejfihi, Muslim (2080), Tirmizi (1733), Ebu Davud (4036), Ibn Madža (3551), Ahmed (6/32,131) i svi ga prenose od Ebu Berdeta a on od Aiše, r.a.

[134] Ovo je dio dužeg hadisa kojeg bilježe Ebu Davud (4049), Nesai (8/143), babunnetfi. U lancu prenosilaca je jedan nepoznat prenosilac. Ebu Davud nakon hadisa kaže: "Ono po čemu se izdvaja ovo predanje je spominjanje prstena."

[135] Hadis bilježe Tirmizi (1746), Ebu Davud (19), Nesai (8/178), babul-hatimi inde duhulil-hala. Ibn Madža (303), Ibn Hibban (125) i Hakim od Enesa ibn Malika. U lancu prenosilaca je Ibn Džurejdž, a on je mudellis i mnogi su mu hadisi muanani. Ebu Davud kaže da je ovaj hadis munker. Nesai kaže da je hadis neispravno upamćen. Darekutni navodi razilaženja mišljenja o ovom hadisu i ukazuje na njegovu slabost. Pored svega ovoga, Tirmizi kaže da je hadis hasenun sahih. Nevevi kaže da se s ovim ne može složiti i da ne treba prihvatati ovu ocjenu Tirmizija.

zbirci od Enesa, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., kada je govorio o Dedždžalu, rekao: "S njim će se pojaviti sedamdeset hiljada židova iz Isbahana i svi će biti obučeni u zelena perzijska džubbeta."[136]

Enes, r.a., je vidio neke ljude obučene u zelena perzijska džubbeta i rekao: "Kako su samo nalik židovima iz Hajbera."

Na osnovu ovoga, grupa učenjaka smatra pokuđenim da se ona nose i oblače. Ebu Davud i Hakim u *Mustedreku* bilježe od Ibn Omera, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Onaj ko oponaša jedan narod, smatra se njegovim pripadnikom."

Tirmizi bilježi od istog ashaba da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nije naš i ne pripada nam onaj koji oponaša drugi narod."[137]

Što se tiče hadisa koji govori o hidžri i o tome da je Poslanik, s.a.v.s., došao Ebu Bekru zamotan u komad platna, Poslanik je to radio kako bi se zaklonio i maskirao. Dakle, to je uradio iz potrebe, a nije mu bila praksa da se maskira. Iako Enes prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., imao običaj da se često maskira, smatram da je to radio, a Allah najbolje zna, kako bi se zaštitio od žege ili nečeg drugog. Dakle, maskiranje komadom odjeće nije isto što i omotavanje njime i uzimanje istog kao sastavni dio odjeće.

Većina odjeće koju su oblačili on i njegovi ashabi bila je pamučna tkanina. Nekada su oblačili i tkanine od vune i lana. Ebu Ishak Asbehani, vjerodostojnim lancem prenosilaca, prenosi od Džabira ibn Ejjuba da je rekao: "Salt ibn Rašid je došao kod Muhammeda ibn Sirina noseći na sebi vuneno džubbe, vuneni ogrtač i vuneni turban. Muhammed je jasno pokazao svoje nezadovoljstvo takvom odjećom, i rekao je: 'Mislim da ima ljudi koji oblače vunenu odjeću i govore: 'Ovako se nosio i oblačio Isa as.', a meni je pričao čovjek, u kojeg nimalo ne sumnjam, da je Muhammed, s.a.v.s., oblačio

[136] Hadis bilježi Muslim (2944).

[137] Hadis bilježi Tirmizi (2696). U lancu prenosilaca je Ibn Lehi'a, on je slab, ali ovaj hadis potvrđuje i jača onaj prije njega.

laneno, vuneno i pamučno. Sunnet našeg Vjerovjesnika je važniji da se slijedi.'"

Ibn Sirin ukazuje na one ljude koji smatraju da je potrebno stalno nositi vunenu odjeću i da je ona bolja nego neka druga. Oni traže i kupuju samo takvu vrstu i sebi zabranjuju bilo koje druge odjevne predmete te za sebe traže samo određenu vrstu odjeće. Oni smatraju da su određena vrsta ponašanja i određena mjesta i način nošenja pohvalni, dok je drukčije ponašanje i oblačenje pokuđeno.

Ispravno je da je najbolji metod i najbolji način, način Allahovog Poslanika, s.a.v.s., onaj koji je on praktikovao, preporučio i podsticao na njega. Što se tiče odijevanja, njegova praksa je da se oblači ono što se ima, bilo da je to vuna, pamuk ili lan.

Nekada je oblačio jemenski ogrtač, nekada zeleni, nekada je oblačio džubbe, nekada kapu, nekada košulju, nekada donji veš, nekada je uzimao plašt i ogrtač, nekada mestve, nekada papuče, nekada je puštao da mu kraj turbana pada između plećki, a nekada je to izostavljao.

Vezao je i omotavao turban ispod brade.[138]

Ako bi kupio ili dobio novi dio odjeće, onda bi tu odjeću nazvao njenim imenom i izgovorio: "Allahu moj, Ti si me zaodjenuo ovom košuljom, (ogrtačem ili turbanom). Molim Te za dobro ove odjeće i dobro onoga za što je napravljena. Štitim se Tobom od zla ove odjeće i zla za koje je napravljena."[139]

---

[138] Ibn Kudame u *Mugniju* (1/301) kaže: "Jedan od uvjeta valjanosti mesha po turbanu jeste da on bude dijelom ispod brade, kao što ga vežu muslimani. Tako ga koriste Arapi i on više pokriva i teže ga je skinuti. Zbog toga je dozvoljeno da se po njemu uzima mesh, svejedno da li imala jedan kraj pušten niz leđa ili ne. Ovako kaže Kadi, i svejedno da li on bio veliki ili mali. A ako ne bi bio vezan pod bradu, niti imao kraj pušten niz leđa, onda nije dozvoljen mesh po njemu, jer tako se vežu turbani nemuslimana u islamskoj državi i njih je lahko skinuti."

[139] Hadis bilježe Ebu Davud (4020), Tirmizi (1767), Ahmed (3/30,50) od Ebu Seida Hudrija. Vjerodostojan lanac prenosilaca, a vjerodostojnim su ga ocijenili Ibn Hibban (1442) i Tirmizi.

اَللّٰهُمَّ أَنْتَ كَسَوْتَنِي هٰذَا الْقَمِيصَ (أَوِ الرِّدَاءَ أَوِ الْعِمَامَةَ) أَسْأَلُكَ خَيْرَهُ وَ خَيْرَ مَا صُنِعَ لَهُ
وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَ شَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ.

ALLAHUMME ENTE KESEVTENI HAZEL-KAMISA (EVIRRIDAE EVIL-AMAMETE) ES-ELUKE HAJREHU VE HAJRE MA SUNIA LEHU VE EUZU BIKE MIN ŠERRIHI VE ŠERRI MA SUNIA LEHU.

Kada bi oblačio košulju, počinjao bi od desne strane. Oblačio je i odjeću od crne dlake. Muslim bilježi od Aiše, r.a., da je rekla: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je ušao, a na sebi je imao vuneni ogrtač protkan crnom dlakom."[140]

U dva *Sahiha* se navodi predanje Katade da je rekao: "Pitali smo Enesa, r.a.: 'Koja je odjeća bila najdraža Poslaniku, s.a.v.s.?' On nam je rekao: ,Ogrtač (jemenski).'"[141]

Većina njihove odjeće je tkana u Jemenu, jer im je Jemen bio blizu. Nekada su oblačili i odjeću iz Šama ili Egipta, kao kibatu koju su, od lana, tkali Kopti, u Egiptu. Kod Nesaija je zabilježeno predanje da je Aiša, r.a., napravila Vjerovjesniku, s.a.v.s., vuneni ogrtač. On ga je obukao i kada se oznojio u njemu, osjetio je miris vune, pa ga je odbacio jer je volio lijep miris.[142] Kod Ebu Davuda, u *Sunenu* je zabilježen hadis od Ibn Abbasa, r.a., da je rekao: "Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., obučenog u najljepšu hullu (haljinu, ogrtač)."[143]

---

140 Hadis bilježe Muslim (2081), Tirmizi (2814), Ebu Davud (4032).

141 Hadis bilježe Buhari (10/234), Babul-burud vel-hiber veššemleti, Muslim (2081), Tirmizi (1788), Ebu Davud (4060), Nesai (8/203), Babu lebsil-hibre, Ahmed (3/134,184,251,291). Hafiz u *Fethu* kaže da je Enes odgovorio na pitanje Katade, pa tako je ovo predanje oslobođeno Katadinog tedlisa.

142 Hadis nismo našli u Nesaijevom *Sunenu* kao što pisac navodi, ali je hadis zabilježen kod Ebu Davuda (4074), Ahmeda (6/132,144,219,249) od Katade, a on od Mutarrefa, a on od Aiše, r.a. Lanac prenosilaca je vjerodostojan.

143 Bilježi Ebu Davud (4037). Hakim kaže da je hadis vjerodostojan (4/182) a s tom ocjenom se slaže i Ez-Zehebi.

U Nesaijinom *Sunenu* se navodi predanje od Ebu Rimseta da je rekao: "Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., dok je držao hutbu, obučenog u dva zelena ogrtača."[144] Pod zelenim ogrtačem se smatra onaj koji ima zelene pruge po sebi. Isti je slučaj i sa crvenim ogrtačem. Onaj ko smatra da je ogrtač bio jednobojno crveni, taj treba reći da je i drugi ogrtač bio jednobojno zeleni, a ovo mišljenje se nigdje ne navodi.

Njegov jastuk je bio od štavljene kože napunjene palminim listom. Ima onih koji izbjegavaju odjeću, hranu i bračne običaje koje je Allah dozvolio, želeći time da pokažu svoj zuhd - nezainteresovanost za dunjalukom i svoju pobožnost, kao i onih koji oblače najkvalitetniju odjeću i hrane se najboljom hranom. Pripadnici druge skupine ne vide nikakve oholosti ili uzdizanja u takvom svom ponašanju. I jedna i druga skupina postupaju suprotno praksi Vjerovjesnika, s.a.v.s.. Zbog toga je jedan od selefa rekao: "Izbjegavali su krajnosti u oblačenju, i skupocjenu i jeftinu odjeću."

Od Ibn Omera se prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Onoga ko oblači odjeću ponosa i slave, Allah će na Kijametskom danu zaodjenuti odjećom poniženja, a onda će izgorjeti u vatri."[145] Dakle, ovaj vid kazne čeka čovjeka koji je svojim odijevanjem htio da se pokaže uznositim i posebnim u odnosu na ostale ljude, pa će ga Allah kazniti onim što je suprotno tome. Ponizit će ga, baš kao što će kazniti i onoga koji svoju odjeću pušta da mu se vuče po zemlji, iz oholosti, tako što će ga ukopati u zemlju i

---

[144] Bilježe Nesai (8/204), Babul-hudr minessijabi, Ebu Davud (4206), Tirmizi (2813), Ahmed (2/227,228, 4/163) vjerodostojan lanac prenosilaca.

[145] Hadis bilježe Ebu Davud (4029), Ibn Madža (3606), Ahmed (2/92), Ibn Madža (3608), Ebu Nuajm u *Hijetu* (4/190,191) od Ebu Zerra: "Allah se okrene od onoga ko obuče odjeću slave, sve dok je ne skine." Lanac prenosilaca je dobar. Pod slavom se misli da neko nešto obuče kako bi po tome bio poznat među ljudima i kako bi oni govorili o njemu, pa makar se radi o drukčijoj boji, da skreće njome poglede na sebe, ili da se oholi nad njima. Bejheki bilježi od Kinaneta ibn Nuajma, tabiina, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., zabranio dvije vrste skretanja pažnje, da čovjek oblači raskošnu odjeću i time privlači poglede ljudi na sebe, ili staru i pocijepanu odjeću koja će imati isti cilj. Lanac prenosilaca je vjerodostojan, mada je hadis mursel.

u nju će propadati do Kijametskog dana. U dva *Sahiha* se navodi predanje od Ibn Omera, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خُيَلاءَ، لَمْ يَنْظُرِ اللهُ إِلَيْهِ يَوْمَ القِيَامَةِ "Onaj ko pusti da mu se odjeća vuče po zemlji, iz oholosti, Allah ga neće pogledati na Kijametskom danu."[146] U *Sunenu* od istog ashaba se prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: الإِسْبَالُ فِي الإِزَارِ، وَالقَمِيصِ وَالعِمَامَةِ، مَنْ جَرَّ شَيْئًا مِنْهَا خُيَلاءَ، لَمْ يَنْظُرِ اللهُ إِلَيْهِ يَوْمَ القِيَامَةِ "Ono što se pušta da se vuče po zemlji je ogrtač, košulja i turban. Onoga ko pusti da mu se nešto od ovoga vuče, iz oholosti, Allah ga neće pogledati na Kijametskom danu."[147] Također se u *Sunenu* bilježi predanje od Ibn Omera da je rekao: "Ono što je Poslanik, s.a.v.s., rekao za ogrtač odnosi se i na košulju."[148]

Tako se i oblačenje beznačajne odjeće nekada hvali a nekada kudi. Kudi se ako se oblači kako bi se privukla pažnja na sebe i svoje odijevanje, a hvali se ako je to iz poniznosti. Isto je i sa luksuznom odjećom, pokuđena je ako se oblači iz oholosti i uznositosti, a pohvalno je ako se takva odjeća nosi da bi se pokazale Allahove blagodati. U Muslimovom *Sahihu* se nalazi predanje od Ibn Mesuda, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

"لا يَدْخُلُ الجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةِ خَرْدَلٍ مِنْ كِبْرٍ، وَلا يَدْخُلُ النَّارَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةِ خَرْدَلٍ مِنْ إِيمَانٍ"، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنِّي أُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبِي حَسَنًا، وَنَعْلِي حَسَنَةً، أَفَمِنَ الكِبْرِ ذَاكَ؟ فَقَالَ: "لا، إِنَّ اللهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الجَمَالَ، الكِبْرُ: بَطَرُ الحَقِّ، وَغَمْطُ النَّاسِ".

---

146 Hadis bilježe Buhari (10/223) Babu men džerre sevbehu minel-hujelai, bab kavlihi teala: Kul men harreme zinetellahilleti ahredže li ibadihi, bab men džerre izarehu min gajri hujela, bab fi fedaili ashabinnebijji sallellahu alejhi ve selleme, bab kavlinnebijji sallellahu alejhi ve selleme: Lev kuntu muttehizen halilen... bab men esna ala ehihi bima ja'lem. Muslim (2085), Tirmizi (1730), Ebu Davud (4085), Nesai (8/206), Babuttaglizi fi džurril-izari, Ibn Madža (3607).

147 Bilježe Ebu Davud (4094), Nesai (8/208), Bau isbalil-izar, Ibn Madža (3576). Lanac prenosilaca je dobar.

148 Bilježi Ebu Davud (4095) lanac prenosilaca je jak.

"Neće ući u Džennet onaj u čijem srcu bude koliko je zrno gorušice oholosti, niti će u Džehennem ući onaj koji u srcu bude imao koliko je i zrno gorušice imana." Neki čovjek je upitao: "Allahov Poslaniče, ja volim da nosim lijepu i skupu odjeću. Takva mi je i obuća. Je li to oholost?" Poslanik, s.a.v.s., mu reče: "Ne, Allah je Lijep i voli ljepotu. Oholost je omalovažavanje istine i nipodaštavanje ljudi."[149]

POGLAVLJE O POSLANIKOVOM, S.A.V.S., JELU I NAČINU NA KOJI JE JEO

Poslanik, s.a.v.s., se slično ponašao i sa hranom, nije odbijao ono što je bilo, niti je tražio nešto čega nije bilo. Nikada nije nalazio mahane nijednom jelu. Ako bi mu se sviđalo, jeo ga je, a ako nije, ostavljao ga je. Naprimjer, on nije htio da jede guštera, ali ga nije zabranio svome ummetu. Gušter je poslužen za njegovom sofrom, u njegovom prisustvu, i drugi su jeli, a on je samo gledao.

Jeo je slatko i med, i to je volio. Jeo je meso deve, koze, kokoši, meso droplje, divljeg magarca, zeca, morske plodove, pečenje, hurme, sirove i suhe, pio je mlijeko i friško i vareno i ukiseljeno, pio je i med izmiješan s vodom, pio je i kompot od hurmi, jeo je haziru (kašu) koja se pravi od brašna i mlijeka. Jeo je krastavice sa

[149] Muslim (91) bilježi ovu verziju hadisa: "Neće ući u Džennet onaj ko bude imao koliko i zrno oholosti u srcu." Neki čovjek je rekao: "Neko voli da ima lijepu odjeću i obuću?" Poslanik, s.a.v.s., je odgovorio: "Allah je Lijep i voli ljepotu. Oholost je omalovažavanje istine i nipodaštavanje ljudi." Muslim bilježi ovaj hadis i kao: " Neće ući u Džehennem onaj u čijem srcu bude koliko i zrno gorušice imana, niti će u Džennet ući onaj u čijem srcu bude koliko i zrno gorušice oholosti." Bilježe Ebu Davud (4091), Ibn Madža (4173), Ahmed (1/399,-412,416,456). Pod riječima: "Neće ući u Džehennem onaj u čijem srcu bude koliko i zrno gorušice imana", misli se da neće biti kao nevjernici i trajno boraviti. Mnogi griješnici će ući u Džehennem i biti kažnjeni u njemu, kao što to potvrđuju vjerodostojna predanja. Izaći će iz Džehennema zagovorništvom-šefaatom, i u njemu neće ostati niko ko u srcu bude imao koliko trun imana.

hurmama, sir, hurme s hljebom i hljeb sa sirćetom. Jeo je i poparu (hljeb s mesom), a i s rastopljenim lojem. Jeo je i prženu jetru, suho meso, kuhane tikvice, i to je jako volio, zatim, goveđu juhu i poparu s maslom, masni sir i hljeb s maslinovim uljem. Jeo je lubenicu i sirove hurme, suhe hurme sa maslacem, i to je volio. Nije odbijao lijepo jelo, ali nije ga ni tražio. Običaj mu je bio da jede ono što ima. Ako bi bila nestašica, trpio bi, u tolikoj mjeri da je preko stomaka vezao kamen kako bi lakše podnio glad. Nekada su znala proći i tri mjeseca a da se u njegovoj kući ne vidi dim iz upaljenog ognjišta. Najčešće je jelo postavljano na zemlju, na prostrt čaršaf. Jeo je s tri prsta. Kada bi završio s jelom, oblizao bi prste. Ovo je najisparavniji način jela. Ohol čovjek jede sa jednim prstom, a halapljiv jede sa pet prstiju.

Poslanik, s.a.v.s., nije jeo naslonjen. Postoje tri vrste naslanjanja: bočno, prekrštenih nogu ili naslanjanje na jednu od ruku, a drugom da se jede. I jedno i drugo i treće oslanjanje je pokuđeno.

Kada je počinjao jesti, učio bi Bismillu, a na kraju bi zahvalio Allahu. Govorio bi: "Hvala Allahu, mnogom hvalom i na najljepši način, blagoslovljena da je. Ne kao onaj koji se oprašta ili smatra neovisnim od Njega, našeg Gospodara. [150] Ili bi rekao: "Hvala Allahu koji hrani, a hrana Mu nije potrebna. Blagodatima nas je obasuo i uputio nas, nahranio nas i napojio. Sve što je lijepo, dao nam je. Hvala Allahu koji nas hranom hrani, pićem poji, golotinju nam pokriva, iz zablude nas upućuje, iz sljepila nas na vidjelo izvodi i koji nas je odlikovao nad mnogim stvorenjima. Hvala Allahu, Gospodaru svjetova."[151]

أَلْحَمْدُ لله حَمْداً كَثِيراً طَيِّباً مُبارَكاً فِيهِ غَيْرَ مَكْفِيٍّ وَلا مُوَدَّعٍ وَ لا مُسْتَغْنًى عَنْهُ رَبَّنَا

ELHAMDULILLAHI HAMDEN KESIREN TAJJIBEN

[150] Bilježe Buhari (9/501,502), Babu ma jekulu iza ferega minettaami, Tirmizi (3452), Ebu Davud (3849), Ibn Madža (3284), Hakim (4/136).

[151] Bilježi Ibn Hibban (1352) od Ebu Hurejre. Lanac prenosilaca je jak.

MUBAREKEN FIHI GAJRE MEKFIJJIN VE LA MUVEDDEIN VE LA MUSTAGNEN ANHU RABBUNA.

أَلْحَمْدُ لله الَّذي يُطْعِمُ وَ لا يُطْعَمُ مَنَّ عَلَيْنا فهَدانا وَ أَطْعَمَنا وَ سَقانا وَ كُلَّ بَلاءٍ حَسَنٍ أَبْلانَا أَلْحَمْدُ لله الَّذي أَطْعَمَ مِنَ الطَّعَامِ وَ سَقَى مِنَ الشَّرَابِ وَ كَسَى مِنَ الْعُرْيِ وَ هَدَى مِنَ الضَّلاَلَةِ وَ بَصَّرَ مِنَ الْعُمْيِ وَ فَضَّلَ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقَ تَفْضِيلاً أَلْحَمْدُ لله رَبِّ الْعَالَمِينَ

ELHAMDULILLAHILLEZI JUTIMU VE LA JUTAMU MENNE ALEJNA FEHEDANA VE ATAMENA VE SEKANA VE KULLE BELAIN HASENIN EBLANA ELHAMDULILLAHILLEZI ATAMNE MINETTAAMI VE SEKA MINEŠŠERABI VE KESA MINEL-URJI VE HEDA MINEDDALALETI VE BESSARE MINEL-UMJI VE FEDDALE ALA KESIRIN MIMMEN HALEKA TEFDILEN ELHAMDU LILLAHI RABBIL-ALEMIN.

Nekada je govorio: "Hvala Allahu koji nas je nahranio i napojio i omogućio da probavimo."

أَلْحَمْدُ لله الَّذي أَطْعَمَ وَ سَقَى وَ سَوَّغَهُ

ELHAMDULILLAHILLEZI ATAME VE SEKA VE SEVVEGAHU.

Kada bi završio s jelom, oblizao bi prste jer oni nisu imali mahrame kojima bi brisali ruke, niti im je bio običaj da svaki put, poslije jela, peru ruke.

Najčešće je pio sjedeći, štaviše upozorio je na pijenje stojeći.[152] Međutim, poznato je da je jednom pio stojeći.[153] Pojedini autori smatraju da je ovim opovrgnuta zabrana. Kažu da je to uradio da bi

[152] Bilježe Muslim (2024), Tirmizi (1880), Ebu Davud (3717), Ibn Madža (3424), Ahmed (3/199,250,291).

[153] Bilježe Buhari, (10/71), Babuššurbi kaimen, Ebu Davud (3718), Tirmizi (48), Nesai (1/87). Babul-intifai bi fadlil-vudui, preko Ebu Hajjeta. Kod Buharija hadis glasi: "Alija je došao do vrata Rahbe i napio se stojeći. Onda je rekao: 'Ljudi preziru i kude kada neko pije stojeći, a ja sam vidio Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da radi kao što ste vidjeli da ja radim.'"

pokazao da je ispravno i jedno i drugo. Moje mišljenje je, a Allah najbolje zna, da se napio stojeći iz određenog razloga koji je imao. Naime, i sam događaj ukazuje na to. Došao je do Zemzema, a ljudi su htjeli da piju iz njega, pa je uzeo posudu i napio se stojeći.

Ispravno je reći da je zabranjeno piti stojeći, osim kada nismo u mogućnosti da sjednemo. O ovome se slažu svi hadisi koji govore o ovoj tematici. Allah najbolje zna.[154]

Kada bi se napio, posudu s vodom bi dodavao onome ko mu je s desne strane, čak i kad bi onaj s lijeve strane bio stariji od njega.[155]

POGLAVLJE O POSLANIKOVOM, S.A.V.S., BRAKU I NJEGOVOM ODNOSU SA SUPRUGAMA

Vjerodostojnim putem je došlo predanje Enesa, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Od vašeg dunjaluka su mi učinjeni dragim žene i miris, a u namazu mi je radost očiju."[156] Ovo je ispravna

[154] Hafiz ibn Hadžer u *Fethu* (10/73,74) kaže: "Učenjaci su o ovome zauzeli nekoliko stavova: jedan od njih je da su skloniji tome da je hadis koji dozvoljava jači od onoga koji zabranjuje; drugi smatraju da je hadis koji zabranjuje derogiran; treći nastoje da uskIade i jedno i drugo predanje nastojeći ih protumačiti." Rekao je još: "Neki nastoje uskladiti ova dva hadisa tako što smatraju da je zabrana izrečena kao mekruh tenzihi, jer hadis koji govori o dozvoljenosti to pojašnjava." To smatraju Hattabi, Ibn Bettal i drugi. Ovo je najbolje tumačenje i najprihvatljivije. Esrem na to ukazuje i kaže: "Ako se i prihvati zabrana, ona se uzima samo kao vid podučavanja i odgajanja, a nikako zabrane." Ovo tvrdi i Taberi i to tumači tako što kaže: "Da je bilo dozvoljeno a onda se zabranilo, ili da je bilo zabranjeno, a onda se dozvolilo, onda bi to Vjerovjesnik, s.a.v.s., objasnio. Pošto su različita predanja o tome, onda smo složni da je jedino ispravno prethodno tumačenje."

[155] Bilježi Buhari, (10/66), Babu šurbillebeni bil-mai, od Enesa, r.a., da je vidio Poslanika, s.a.v.s., kako pije mlijeko, pa je otišao kući, pomuzao sam ovcu i zakačio vode iz bunara. Poslanik, s.a.v.s., je uzeo posudu i napio se. S lijeve strane mu je sjedio Ebu Bekr, a s desne neki beduin. Ono što je ostalo u posudi, Poslanik, s.a.v.s., je dodao beduinu i rekao: "Desna strana, pa oni na desnoj strani."

[156] Hadis bilježe Nesai (7/61) u poglavlju: Odnos prema ženama; Ahmed (3/128,199,285) i lanac prenosilaca je dobar, a Hakim kaže da je vjerodostojan (2/160) drugim lancem prenosilaca, a to potvrđuje i Ez-Zehebi.

verzija hadisa, a griješi onaj koji ga prenosi na sljedeći način: "Od dunjaluka su mi odražane tri stvari." Poslanik, s.a.v.s., nije rekao tri, jer namaz nije od dunjalučkih stvari kojima se pripisuje. Žene i miris su mu bili najdraži. On je svoje supruge obilazio tokom jedne noći. Allah mu je dao potenciju trideseterice, u spolnom odnosu, a i u drugim stvarima. U tome mu je dozvolio što nije dozvolio nikome od njegova ummeta. Među svojim ženama je napravio podjelu noćenja, provođenja u postelji i trošenja. Što se tiče ljubavi, govorio je: "Allahu moj, ovako dijelim ono što kontroliram, a nemoj me koriti za ono što ne mogu kontrolirati."[157] Kažu da se u ono što čovjek ne može kontrolirati ubrajaju ljubav i spolno općenje. Nije obavezno jednako dijeliti to dvoje, jer to čovjek ne može kontrolirati.

Da li je podjela bila obavezna kada je on u pitanju ili se on prema njima odnosio ne dijeleći ih? Mišljenja učenjaka o ovome se razilaze:

Većinu ummeta čine žene. Ibn Abbas kaže: "Ženite se, najbolji u ovom ummetu su oni koji imaju najviše žena."[158]

Poslanik, s.a.v.s., se razvodio i vraćao supruge, neke je privremeno izbjegavao, u trajanju od mjesec dana, ali nikada nijednu nije trajno razveo. Pogrešno je mišljenje da je Poslanik, s.a.v.s., imao zihar, odnosno, da je sebi zabranio neku suprugu i da ju je trajno razveo. Ovu činjenicu napominjemo kako bismo ukazali na opasnost od ovakve greške i kako bismo spriječili da mu se pripiše nešto od čega ga je Allah čistim i nevinim učinio.

Poslanik, s.a.v.s., se lijepo ophodio sa svojim suprugama i uživao je u vremenu koje je provodio s njima.

---

[157] Hadis bilježe Tirmizi (1140), Ebu Davud (2134), Nesai, Babu mejlirredžuli ila ba'di nisaihi dune ba'd, Ibn Madža (1971), Darimi (2/144), Babul-kismeti bejnennisai, Ibn Hibban (1305), Hakim (2/187) od Aiše, r.a., i kaže da je vjerodostojan, a to potvrđuje i Ez-Zehebi.

[158] Hadis bilježi Buhari (9/99) od Seida ibn Džubejra: "Ibn Abbas me pitao: 'Da li si se oženio?' Rekao sam da nisam, a on mi reče: 'Ženi se, najbolji u ovom ummetu su oni sa najviše žena.'"

Aiši, r.a., je slao skupine ensarijskih djevojaka i one su se s njom igrale i šalile. Ukoliko bi ona poželjela nešto u čemu nije bilo grijeha, on bi joj ispunio tu želju. Kada bi se napila iz neke posude, on bi uzimao tu posudu, stavljao svoje usne na mjesto gdje su bile njene i pio. Kada bi jela meso s kosti, on bi uzimao tu kost i jeo odakle je i ona jela. Ležao bi joj u krilu i učio Kur'an s glavom položenom u njeno krilo. Bilo je dana kada je ona imala menstruaciju, a on bi je zamolio da se pokrije i onda bi se igrao s njom. Navode se predanja da ju je ljubio i kao postač. U njegov lijep odnos prema ženama ubraja se i to da joj je dopuštao igru, pokazivao joj je Abesince dok se igraju u njegovoj džamiji, a ona mu je bila naslonjena na rame i gledala. Spominje se da se dva puta utrkivao s njom na putovanjima, a jednom se s njom pogurao na izlazu iz kuće.

Kada je htio da ide na putovanje, bacao bi kocku o tome koja će žena ići s njim, pa na kojoj bi se zaustavila, s tom je i putovao, a ostalim nije ništa nadoknađivao. Ovo je mišljenje većine učenjaka.

Govorio bi: "Najbolji među vama su oni koji su najbolji svojim suprugama, a ja sam najbolji svojim suprugama."[159] Nekada bi pružio ruku i pomilovao neku od svojih žena u prisustvu ostalih.[160]

Kada bi klanjao ikindiju, odlazio bi u obilazak svojih supruga kako bi saznao imaju li kakvih potreba. Kada bi pala noć, odlazio je kod one čiji je red bio te noći i njoj bi je posvetio. Aiša, r.a., je rekla: "Nije davao prednost jednoj od nas nad drugom, što se tiče njegovog boravka kod nje, a rijetko koji dan je prolazio a da nas nije sve obišao. Svakoj ženi bi se približio, ne imajući snošaj s njom, sve dok

---

[159] Hadis bilježi Tirmizi (3892), Darimi (2/159), Ibn Hibban (1312), *Mevarid*, Babu ušretin-nisai, od Aiše, r.a. Tirmizi kaže da je hadis hasenun sahih, i onako je kako kaže. Ibn Madža (1977) a lanac prenosilaca mu je dobar.

[160] Hadis bilježi Muslim (1462) od Enesa: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., je imao devet supruga, pa kada bi napravio raspored među njima, nije se vraćao prvoj sve dok ne bi završio sa devetom. One su se sakupljale kod one čija je noć bila. Jednom je bio u kući Aiše, r.a., i pružio je ruku prema Zejnebi, a ona je rekla: ‚To je Zejneba', i on je povukao ruku."

ne bi došao do one čiji je bio red i kod nje bi prenoćio."[161]

On je dijelio svoje obilaženje na osam dijelova, izostavljajući deveti. U Muslimovom *Sahihu*[162] je zabilježeno, od Ataa, da je Safija ibn Hujejj bila žena koja nije sudjelovala u podjeli, međutim, to ja Ataova greška, a radilo se o Sevdi, jer ona je nakon što je ostarjela, svoj dan poklonila Aiši.

Razlog zbog kojeg je Ata smatrao da je Safija poklonila svoj dan Aiši je taj, što se jednom prilikom desio nesporazum između Safije i Poslanika, s.a.v.s., pa je ona rekla Aiši: "Pomiri me s njim i dat ću ti svoj dan." Aiša je rekla: "Dobro." Potom je Aiša, r.a., sjela, kad je bio Safijin red, kod Poslanika, s.a.v.s., a on joj je rekao: "Idi Aiša, nije tvoj red." Ona je rekla: "To je Allahova blagodat koju On daje kome hoće", i ispričala mu za svoj dogovor sa Safijom. Nakon toga, Poslanik, s.a.v.s., je oprostio Safiji.[163] Kao što se može vidjeti, riječ je samo o tom danu i toj redi, u protivnom on bi podjelu vršio na sedam žena, a to bi bilo suprotno vjerodostojnom hadisu koji govori o podjeli na osam dijelova. Allah najbolje zna.

Ovaj događaj je doveo do još jednog razilaženja među učenjacima. Naime, sporno je da li bi onaj ko ima više od dvije supruge i dogodi mu se sličan slučaj, odnosno, da jedna pokloni svoj red drugoj, imao pravo da ostane dvije noći zaredom kod jedne supruge, mada noć one koja se odrekla svog reda ne dolazi poslije noći one kojoj je poklonjena? Ili je, ipak, obavezan da tu noć, koja je

---

[161] Hadis bilježi Ebu Davud (2135) s dobrim lancem prenosilaca, a ostatak hadisa glasi: "Pa je Sevda ibn Zema, kada je ostarjela i onemoćala za Poslanika, s.a.v.s., rekla: ‚Allahov Poslaniče, moj dan neka bude Aišin.' To je Poslanik, s.a.v.s., primio od nje." Predanje o ustupanju Sevdinog dana Aiši, r.a., bilježe Buhari (9/274), Muslim (1463). Njegovih devet supruga su: Aiša, Hafsa, Sevda, Zejneb, Umm Seleme, Umm Habiba, Mejmuna, Džuvejrija, Safija. Sevda, kada je ostarjela, svoj dan dala je Aiši, a Poslanik je onda podijelio na osam žena.

[162] Br. (1465).

[163] Hadis bilježi Ibn Madža (1973). U lancu prenosilaca je Semijje Basrije koja prenosi predanje od Aiše, r.a., a ona je nepoznata, dok su ostali prenosioci u lancu pouzdani.

poklonjena drugoj, učini po onom redu po kojem ona dolazi od one koja je poklonila?

Poslanik, s.a.v.s., je spavao i imao snošaj sa svojim suprugama početkom ili krajem noći. Ukoliko bi imao snošaj sa suprugom početkom noći, praktikovao je ili da se okupa i spava, ili da uzme abdest i spava. Ebu Ishak Sebii prenosi od Esveda, a on od Aiše, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., nekada zaspao a da ne bi dirao vodu.[164] Međutim, ovo je učinjena greška od strane učenjaka hadisa i o ovome smo opširno pisali u našoj knjizi *Tehzibu suneni ebi Davud*, pojasnili sve dokaze i riješili nejasnoće.

U Poslanikovu, s.a.v.s., praksu se ubraja i to da je obilazio svoje supruge sa jednim kupanjem, a nekada bi se kupao kod svake od njih. Dakle, radio je i jedno i drugo. Ukoliko bi se vraćao s puta, nije dolazio svojim suprugama noću, a i druge je odvraćao od toga.[165]

---

[164] Hadis bilježe Ebu Davud (288), Tirmizi (118), Ibn Madža (583), a lanac prenosilaca je jak. Hafiz ibn Hadžer prenosi i ispravku od Darekutnija i Bejhekija i kaže: "Ovo potvrđuje i predanje od Hušejma, koje on prenosi od Abdul-Melika, a on od Ataa, a on od Aiše i koje je slično predanju koje se prenosi od Ebu Ishaka, a on od Esveda, i onome koje bilježe Ibn Huzejme (211) i Ibn Hibban (232) od Ibn Omera, r.a., da je pitao Poslanika, s.a.v.s.: " Da li neko od nas može džunub spavati?" Poslanik, s.a.v.s., mu je rekao: "Da, a može i abdestiti ako hoće." Lanac prenosilaca je vjerodostojan. Muslim, (306) također, bilježi: "Da, neka abdesti kako bi spavao, ako hoće, dok se ne okupa." Bilježe imam Ahmed (6/101, 254), Ibn Ebi Šejbe (2/173) od Mutarrefa, a on od Amira Ša'bija, a on od Aiše, r.a., da je rekla: "Poslanik, s.a.v.s., bi prenoćio džunub, pa bi došao Bilal i obavijestio ga o namaskom vremenu. On bi ustao i okupao se. Vidjela bih kako mu se voda sliva niz glavu. Onda bi izašao i ja bih čula njegovo učenje na sabahu, a onda bi nastavio s postom." Mutarref priča: "Pa sam pitao Amira: ‚Za vrijeme ramazana?' a on reče: ‚Da, za vrijeme ramazana a i izvan njega.'" Lanac prenosilaca je vjerodostojan. Iz navedenog je jasna greška autora kada kaže da je to pogreška učenjaka hadisa.

[165] Hadis bilježe Buhari (9/296, 297), Muslim (3/1527) i (182) od Džabira: "Kada neko od vas bude odsutan duže vrijeme, neka ne dolazi na vrata svoje supruge noću." Buhari (3/493), Muslim (1928) prenose od Enesa da Poslanik, s.a.v.s., nije dolazio svojim suprugama noću, nego bi im dolazio ili danju ili pred mrak.

POGLAVLJE O POSLANIKOVOM, S.A.V.S., SPAVANJU I BUĐENJU

Nekada bi spavao na postelji, nekada na kožnom tepihu, nekada na hasuri, nekada na zemlji, nekada na počivaljci između dvije palme, a nekada na crnom dušeku. Abbad ibn Temim prenosi od svoga amidže: "Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako leži ispružen u svojoj džamiji s jednom nogom preko druge."[166] Postelja mu je bila od štavljene kože ispunjene palminim listom. Imao je i prostirku od kostrijeti koja je bila podvostručena, pa su mu jednom tu prostirku učetverostručili, a on im je to zabranio i rekao: "Vratite je kako je i bila, jer me priječi od mog noćnog namaza."[167] Spavao je na prostirci, a pokrivao se prekrivačem i rekao je svojim ženama: "Džibril mi nikada nije došao u vremenu koje sam provodio zamotan u ogrtač jedne od svojih žena, osim kada sam bio zamotan Aišinim ogrtačem."[168] Jastuk mu je bio kožni i ispunjen palminim listom.

Kada bi lijegao u postelju da spava, govorio bi: "Sa Tvojim imenom, Allahu moj, živim i umirem."[169]

بِاسْمِكَ اللهُمَّ أَحْيَا وَأَمُوتُ

BISMIKELLAHUMME AHJA VE EMUTU.

Zatim bi skupio ruke i puhnuo u njih. U ruke je učio suru Ihlas, suru Felek i suru Nas, a onda bi rukama potro onoliko koliko je mogao dokučiti tijela. Počinjao bi od glave, zatim potirao lice, pa

[166] Hadis bilježe Buhari (10/334, 11/68) Muslim (2100).

[167] Hadis bilježi Tirmizi u *Šemailu* (322) od Džafera ibn Muhammeda, a on od svoga oca, a on od Aiše, r.a. Hadis je munkati'.

[168] Hadis bilježe Buhari (7/84), Tirmizi (3874), Nesai (7/68, 69), Babu hubbirredžuli ba'da nisaihi eksere min ba'd.

[169] Hadis bilježe Buhari (11/96), Trimizi (3413), Ebu Davud (5049), Muslim (2711) od Berraa ibn Aziba.

prednji dio tijela. To bi radio tri puta.[170]

Spavao bi na desnoj strani, a desnu bi ruku stavio pod desni obraz i rekao: "Allahu moj, sačuvaj me Tvoje kazne na Dan kada proživiš Svoje robove."[171]

اللهُمَّ قِنِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ

ALLAHUMME KINI AZABEKE JEVME TEB'ASU IBADEKE.

Kada bi lijegao u postelju, govorio je: "Hvala Allahu koji nas je nahranio, napojio, zadovoljio nas i koji nam je utočište i stanište dao. Koliko je samo onih koji niti imaju nekoga ko se brine o njima niti imaju konačište." Ovaj hadis spominje Muslim.[172]

الْحَمْدُ للهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَكَفَانَا وَآوَانَا فَكَمْ مِمَّنْ لَا كَافِيَ لَهُ وَلَا مُؤْوِيَ

ELHAMDU LILLAHILLEZI ATAMENA VE SEKANA VE KEFANA VE AVANA FE KEM MIMMEN LA KAFIJE LEHU VE LA MU'VIJE.

On navodi da je Poslanik, s.a.v.s., prije lijeganja u postelju učio: "Allahu moj, Gospodaru nebesa i Zemlje, Gospodaru Arša veličanstvenog, Gospodaru naš i Gospodaru svega, Ti koji cijepaš košpicu i zrno. Ti koji si objavio Tevrat i Indžil i Kur'an. Utječem Ti se od zla svakog zlikovca kojeg Ti kontrolišeš. Ti si Prvi i prije Tebe nema ništa, Ti si Zadnji i poslije Tebe nema ništa. Ti si Vidljivi i ništa nije iznad Tebe, Ti si Skriveni i ništa nije bliže od Tebe. Podmiri naše dugove i poštedi nas siromaštva."[173]

---

[170] Hadis bilježe Buhari (11/107), Ebu Davud (5056), Tirmizi (3399) od Aiše, r.a.

[171] Hadis bilježe Ebu Davud (5045), Tirmizi (3395) od Huzejfe i kažu da je vjerodostojan, zatim, Ibn Hibban (2350) od Berraa, Hafiz u *Fethu* (11/98), Ahmed (1/400,414,443) od Ibn Mesuda, (6/287,288) od Hafse, r.a., i kaže da je vjerodostojan.

[172] Hadis bilježe Muslim (2715), Tirmizi (3393), Ebu Davud (5053), Ahmed (3/153,167,288) i svi oni prenose od Enesa, r.a.

[173] Hadis bilježe Muslim (2713), Tirmizi (3397), Ebu Davud (5051), Ahmed (2/381,404,536); svi oni prenose od Ebu Hurejre, r.a.

اللهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَرَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ فَالِقَ الْحَبِّ وَالنَّوَى مُنْزِلَ التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْفُرْقَانِ أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ ذِي شَرٍّ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ اللهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ اقْضِ عَنَّا الدَّيْنَ وَأَغْنِنَا مِنَ الْفَقْرِ

ALLAHUMME RABBESSEMAVATI VEL ERDI VE RABBEL-ARŠIL-AZIMI RABBENA VE RABBE KULLI ŠEJIN FALIKAL-HABBI VENNEVA MUNZILETTE-VRATI VEL-INDŽILI VEL-FURKANI EUZU BIKE MIN ŠERRI KULLI ZI ŠERRIN ENTE AHIZUN BINASIJETIHI ALLAHUMME ENTEL-EVVELU FELEJSE KABLEKE ŠEJUN VE ENTEL-AHIRU FELEJSE BA'DEKE ŠEJUN VE ENTEZ-ZAHIRU FELEJSE FEVKAKE ŠEJUN VE ENTE-L-BATINU FELEJSE DUNEKE ŠEJUN IKDI ANNED-DEJNE VE AGNINA MINEL-FAKRI.

Kada bi se probudio u toku noći, govorio bi: "Nema boga osim Tebe, slavljen neka Si. Allahu moj, tražim da mi oprostiš moje grijehe, molim Te za Tvoju milost. Allahu moj, povećaj mi moje znanje, ne dozvoli da mi srce skrene, nakon što si mu Uputu dao. Pokloni mi od Sebe milost. Ti si Onaj koji poklanja."[174]

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ اللهُمَّ أَسْتَغْفِرُكَ لِذَنْبِي وَأَسْأَلُكَ رَحْمَتَكَ اللهُمَّ زِدْنِي عِلْمًا وَلَا تُزِغْ قَلْبِي بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنِي وَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ

LA ILAHE ILLA ENTE SUBHANEKE ALLAHUMME ESTAGFIRUKE LIZENBI VE ES-ELUKE RAHMETEKE ALLAHUMME ZIDNI ILMEN VE LA TUZIG KALBI BA'DE IZ HEDEJTENI VE HEBLI MIN LEDUNKE RAHMETEN INNEKE ENTEL-VEHHAB.

---

[174] Hadis bilježi Ebu Davud (5061). U lancu prenosilaca je Abdullah ibn Velid ibn Kajs Tudžejbi Misri, a on je slabog hadisa. Tako kaže hafiz u *Takribu*, no, i pored toga, Ibn Hibban hadis ocjenjuje kao vjerodostojan (2359), kao i Hakim (1/540), a s njima se slaže i Ez-Zehebi.

Kada bi se prenuo iz sna, rekao bi: "Hvala Allahu koji nas je proživio nakon što nas je usmrtio i kod Njega je okupljalište."[175]

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ

ELHAMDULILLAHILLEZI AHJANA BA'DE MA EMATENA VE ILEJHINNUŠUR.

Potom bi misvakom očistio zube. Nekada bi proučio zadnjih deset ajeta sure Alu Imran, od 190-200. ajeta.[176] Zatim bi rekao: "Allahu moj, Tebi hvala. Ti si Svjetlo nebesa i Zemlje i svega što je na njima i Tebi je hvala. Ti održavaš nebesa i zemlju i ono što je na njima, i Tebi hvala. Ti si Istina, Tvoje obećanje je istina, i susret s Tobom je istina. Džennet je istina, i Džehennem je istina. Vjerovjesnici su istina, i Muhammed je istina. Smak svijeta je istina. Allahu moj, Tebi sam se predao, u Tebe povjerovao, na Tebe sam se oslonio, i Tebi se povratio. Zbog Tebe se opirem (neprijatelju), radi Tebe sudim. Oprosti mi ono što sam uradio i što ću uraditi, ono što sam tajio i ono što ću javno učiniti. Ti si moj Bog i nema boga osim Tebe."[177]

اللهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قَيِّمُ السَّمٰوَاتِ وَالأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ حَقٌّ وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ وَمُحَمَّدٌ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ حَقٌّ اللهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ وَبِكَ خَاصَمْتُ وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ أَنْتَ إِلَهِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ

---

175 Hadis bilježe Buhari (11/111), Muslim (2711), Tirmizi (3413), Ebu Davud (5049), Ibn Madža (3880).

176 Hadis bilježi Buhari (1/250) od Ibn Abbasa, r.a., prenoseći: "Zanoćio sam kod Mejmune, supruge Poslanika, s.a.v.s., a ona mi je bila tetka, pa sam legao širinom jastuka, a Poslanik, s.a.v.s., je legao sa suprugom dužinom postelje. Kada je bilo blizu pola noći, Poslanik, s.a.v.s., se probudio, potrao lice, a onda proučio zadnjih deset ajeta sure Alu Imran. Onda je ustao do posude, koja je bila okačena, abdestio se iz nje, i onda klanjao." Ibn Abbas zatim dodaje: "Ustao sam i ponovio ono što je on radio."

177 Hadis bilježe Buhari (11/110), Muslim (769), Malik (1/215), Tirmizi (3414), Nesai (3/210), Ibn Madža (1355), Ahmed (1/298,308,358).

ALLAHUMME LEKEL-HAMDU ENTE NURUS-SEMAVATI VEL-ERDI VE MEN FIHINNE VE LEKEL-HAMDU ENTE KAJJIMUSSEMAVATI VEL-ERDI VE MEN FIHINNE VE LEKEL-HAMDU ENTEL-HAKKU VE VA'DUKEL-HAKKU VE LIKAUKE HAKKUN VEL-DŽENNETU HAKKUN VENNARU HAKKUN VENNEBIJJUNE HAKKUN VE MUHAMMEDUN HAKKUN VESSAATU HAKKUN ALLAHUMME LEKE ESLEMTU VE BIKE AMENTU VE ALEJKE TEVEKKELTU VE ILEJKE ENEBTU VE BIKE HASAMTU VE ILEJKE HAKEMTU FAGFIR LI MA KADDEMTU VE MA EHHARTU VE MA ESRERTU VE MA A'LENTU ENTE ILAHI LA ILAHE ILLA ENTE.

Početak noći je provodio spavajući, a u drugoj polovini noći je ustajao i ibadetio. Nekada je prvu polovinu noći bdio za dobrobit muslimana. Njegove oči su spavale, ali mu je srce bilo budno. Kada bi zaspao, niko ga nije budio dok se on ne bi probudio sam. Kada bi lijegao noću, spavao je na desnom boku, a kada bi legao pred sabah, onda bi podvio desnu ruku i obraz stavio na desni dlan, i tako spavao.[178] Ovako bilježi Tirmizi. Ebu Hatim u svom *Sahihu* kaže: "Kada bi spavao noću, spavao je na desnoj ruci, a kada bi spavao pred sabah, spavao bi na desnoj podlaktici." Smatram da je mišljenje Ebu Hatima zabuna i da je ispravno ono što bilježi Tirmizi. Ebu Hatim kaže: "Na ovaj način se odmarao pred sabah."

Njegov san je bio najumjereniji i spavao je koliko je najkorisnije da se spava. Nauka je potvrdila da čovjek treba spavati trećinu dana, a to je osam sati.

---

[178] Hadis bilježi Tirmizi u *Šemailu*, a lanac prenosilaca je jak.

POGLAVLJE O POSLANIKOVOM, S.A.V.S., NAČINU JAHANJA

Poslanik, s.a.v.s., je jahao i konje, i deve, i mazge i magarce. Nekada je jahao na osedlanom konju, a nekada na leđima konja bez sedla. Ponekad je i sam uprezao konja. Jahao je sam, i to je bilo u većini slučajeva, a kada je jahao devu, stavljao je nekoga iza leđa. Ponekad je stavljao jednog čovjeka iza leđa, a drugog ispred sebe, pa bi ih bilo trojica na jednoj devi. Sa sobom je stavljao muškarce, a nekada je stavljao i jednu od svojih supruga da s njim jaše. Za jahanje je najviše koristio deve i konje. Što se tiče mazgi, one nisu bile poznate u arapskim zemljama. Kada mu je poklonjena mazga, pitali su ga: "Zar ne sparujemo konje s magaricama?" Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "To radi onaj koji ne zna."[179]

Poznato nam je da je Poslanik, s.a.v.s., imao stado ovaca, koje je brojilo najviše stotinu ovaca. Naime, Poslanik, s.a.v.s., nije želio da ima više od stotine. Ako bi se njihov broj povećao, on je klao višak. Poslanik, s.a.v.s., je imao robove i robinje. Međutim, mnogo je veći bio broj njegovih sluga i sluškinja, koji su to dobrovoljno pristali da budu, a koje je on oslobodio ropstva. Tirmizi bilježi od Ebu Umame, r.a., i drugih ashaba da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Koji god čovjek oslobodi ropstva muslimana, to će mu biti zaštita od Džehennema, tako da svaki organ oslobođenog bude kao naknada za organ oslobodioca. Ako čovjek oslobodi dvije robinje muslimanke ropstva, one će mu biti zaštita od Džehennema. Svaka dva organa će mu biti iskup za jedan njegov." Tirmizi kaže da je ovaj hadis vjerodostojan.[180] Ovo ukazuje na činjenicu da je bolje i

---

[179] Hadis bilježe Ebu Davud (2565), Nesai (6/224), Ahmed (1/78,95,98,100,132,158), Ibn Hibban (1639) od h. Alije i lanac prenosilaca mu je vjerodostojan

[180] Hadis je vjerodostojan uz pojačanje drugim hadisima, i bilježe ga Tirmizi (1547) od Ebu Umame, Ahmed (4/235), Ebu Davud (3967), Ibn Madža (2522) od Ka'ba ibn Murre ili Murreta ibn Ka'ba. Taberani ga bilježi od Abdurrahmana ibn Avfa.

vrednije osloboditi muškog roba, jer je u nekoliko situacija jedan muškarac jednak dvjema ženama. Među onima koje je Poslanik, s.a.v.s., oslobodio ropstva najviše je bilo muškaraca. Oslobađanje od ropstva je jedna od pet spomenutih situacija u kojima je žena upola manje vrijedna od muškarca. Druga je akika, tada se za žensko dijete kolje jedna ovca, a za muško dvije, po mišljenju većine, i o tome govori nekoliko vjerodostojnih i dobrih hadisa. Treća je prilikom svjedočenja, svjedočenje dvije žene je kao svjedočenje jednog muškarca, četvrta je prilikom dijeljenja nasljedstva i peta situacija je krvarina.

POSLANIKOVI, S.,A.V.S., POSTUPCI VEZANI ZA TRGOVINU, DARIVANJE I DRUGE MEĐULJUDSKE ODNOSE

Poslanik, s.a.v.s., se bavio trgovinom, odnosno, kupovao je i prodavao. Nakon poslanstva se više bavio kupovinom nego prodajom. Nije poznato da je prodavao poslije hidžre, osim nekoliko sitnica, i to je obavljao za nekoga drugog. Navodi se da je prodavao vrč i pokrovac onome koji više ponudi, zatim da je Ja'kubu Mudebbiru prodao Ubejjovog roba te da je prodao jednog crnog roba za dvojicu robova.

Njegova kupovina je bila mnogobrojna, unajmljivao je i iznajmljivao. Mnogo više je unajmljivao nego što je iznajmljivao. Zna se da je prije poslanstva išao u najam i čuvao ovce. Tako je išao i u Šam, kao Hatidžin najamnik, s njenim novcem. Ako bi s nekim bio ortak u poslu, onda je bio krajnje pouzdan, bio je najamnik, povjerenik i suučesnik. Bio je povjerljiv ako bi mu se dao imetak, povjerenik ako bi on raspolagao datim imetkom, najamnik jer je i on učestvovao u poslu, lično se zalagao, a bio je suučesnik, ukoliko bi posao ostva-

rio dobit, u njenoj raspodjeli. Hakim bilježi od Rebia ibn Bedra i od Ebu Zubejra da je Džabir, r.a., rekao: "Poslanik, s.a.v.s., je bio najamnik Hatidže, r.a., u dva navrata; prvi je bio do Džereša. I na prvom i na drugom putovanju najamnina mu je bila mlada deva za jahanje,"[181] i kaže da je vjerodostojnog lanca prenosilaca.

U djelu *Nihaje* navodi se: "Džureš je mjesto u Jemenu, a Džereš je mjesto u Šamu (današnji Jordan)."

Naše mišljenje je da, ukoliko je hadis vjerodostojan, onda se misli na ono mjesto koje je u Šamu, ali hadis nije vjerodostojan. Rebi' ibn Bedr, spomenut u lancu prenosilaca je Ulejle, a njega učenjaci hadisa smatraju slabim. Nesai, Darekutni i Ezdi kažu za njega da je odbačen. Kao da je Hakim mislio na Rebiu ibn Bedra koji je bio sluga Talhe ibn Ubejdullaha.

Poslanik, s.a.v.s., bio je i suučesnik u nekim poslovima, pa tako je jednom prilikom, kada mu je došao njegov ortak, rekao: "Zar me ne poznaješ?" Čovjek je rekao: "Zar nisi bio moj ortak? Krasan li si ti ortak. Nisi uzimao bolje za sebe niti si se uzdizao nada me."[182]

Navodi se i to da je opunomoćivao kao i to da je bivao opunomoćen, mada je češće imao funkciju opunomoćenika, nego obratno.

Poslanik, s.a.v.s., je imao praksu da daje i prima poklone, i hvalio je za to. Jednom je rekao Selemetu ibn Ekveu, koji je dobio u ratnom plijenu robinju: "Pokloni mi je", pa mu je Seleme poklonio robinju koju je Poslanik, s.a.v.s., dao kao zamjenu za muslimanske

---

181 Hadis bilježi Hakim u *Mustedreku* (3/182), svi prenosioci su pouzdani, samo što u lancu ima tedlis od Ebu Zubejra

182 Hadis bilježe Ebu Davud (4836), Ibn Madža (2287), Ahmed (3/425). Saib je pričao: "Došao sam Vjerovjesniku, s.a.v.s., pa su me počeli hvaliti i navoditi moje postupke. Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Ja znam bolje o njemu nego vi." Ja sam rekao: "Tako je, za tebe bih žrtvovao i oca i majku. Bio si moj ortak, i divan li si bio. Nisi uzimao bolje za sebe niti si se uzdizao nada me." U lancu prenosilaca je Ibrahim ibn Muhadžir Bedželi, a on je slab u hadisu, a onaj koji prenosi od Saiba je nepoznat.

zarobljenike koji su bili u zarobljeništvu kod Mekkelija.[183] Zaduživao se uz zalaganje nečega, a i bez toga, iznajmljivao je, kupovao je plaćajući trenutno, a i na odgodu. Garantovao je posebnim garancijama, pozivajući se na svog Gospodara, za činjenje određenih djela garantovao je Džennet, a bio je i garant za dugove muslimana koji umru dužni. Nijednu povjerenu stvar nije ostavljao a da nije i ispunio svoju obavezu.[184] Kažu da je to postala praksa i ostalim državnim vođama poslije njega. Vladar je garant podmirenja dugova dužnika-muslimana, ako oni iza sebe nisu ostavili imetka iz kojeg bi se to moglo namiriti. On će to podmiriti iz Bejtul-mala. Kako god vladar nasljeđuje imetak čovjeka ako iza njega nije ostalo nasljednika, isto tako će i podmiriti njegov dug, ako iza njega nije ostalo dovoljno da se on podmiri. Vladar će davati i podmirivati životne troškove onoga koji nema odakle da troši ili da zaradi sam sebi. Poslanik, s.a.v.s., je uvakufio zemljište koje je bilo njegovo, na Allahovom putu, kao sadaku, zalagao se za druge, a i drugi su se zalagali kod njega. Kada je Mugis tražio njegovo posredništvo, Burejra ga je odbila, a on se nije naljutio na nju, niti ju je korio. Bio je uzor. Zakleo se osamdeset puta, a Allah mu je naredio zakletvu na tri mjesta:

﴿وَيَسْتَنْبِئُونَكَ أَحَقٌّ هُوَ قُلْ إِي وَرَبِّي إِنَّهُ لَحَقٌّ﴾

"Oni te zapitkuju: '*Da li je istina da će ono biti? – Reci: Jest,*

[183] Hadis bilježi Muslim (1755) prenoseći da je Seleme ibn Ekve rekao: "Ratovali smo protiv Fizareta. Predvodio nas je Ebu Bekr kojeg je Poslanik, s.a.v.s., postavio za zapovjednika... Odapeo sam strijelu, između njih i brda, pa kada su vidjeli strijelu, zastali su. Sve sam ih doveo. Među zarobljenim je bila jedna žena iz Benu Fizareta. Bila je ogrnuta u kožu i vodila jednu od najljepših arapskih djevojaka. Ja sam ih odveo do Ebu Bekra koji mi je dao tu djevojku. Kada smo došli u Medinu, ja još uvijek nisam bio skinuo odjeću s nje, pa me je sreo Poslanik, s.a.v.s., i rekao: "Seleme, pokloni mi tu ženu." Ja sam rekao: "Ona je tvoja, Allahov Poslaniče. Allaha mi, nisam otkrivao odjeće s nje." Poslanik, s.a.v.s., ju je poslao Mekkelijama i za nju dobio nekoliko muslimanskih zarobljenika koji su bili u ropstvu kod njih." Hadis bilježe i Ebu Davud (2697), Ibn Madža (2846), Ahmed (4/46).

[184] Hadis bilježe Buhari (12/23) i Muslim (1619) prenoseći od Ebu Hurejre, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ja sam vjernicima važniji nego oni sami sebi. Ukoliko umre dužan, ja ću podmiriti njegov dug, a onaj ko ostavi imetak, on pripada njegovim nasljednicima."

Gospodara mi moga, zaista je istina i vi nećete moći umaći!'" (Junus, 53).

﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ﴾

"*A nevjernici govore: 'Čas oživljenja nam neće doći!' Reci: 'Hoće, tako mi Gospodara moga, koji zna i ono što je skriveno, zacijelo će vam doći*'" (Es-Sebe, 3).

﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَن لَّن يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾

"*Nevjernici tvrde da neće biti oživljeni. Reci: 'Hoćete, Gospodara mi moga, sigurno ćete biti oživljeni.'*" (Et-Tegabun, 7)

Ismail ibn Ishak koji je obavljao funkciju kadije, razgovarao je sa Muhammedom ibn Davudom Zahirijom i nije ga oslovljavao sa fekih. Jednom je od Muhammeda ibn Davuda traženo da se zakune i kada je on htio da izgovori zakletvu, kadija mu je rekao: "Zar ćeš se zakleti, i zar se takvi zaklinju, oče Bekrov?" On mu odgovori: "A zašto se ne bih zakleo? Allah je naredio svom Vjerovjesniku na tri mjesta u Knjizi da se zakune." Ovaj upita: "A koja su to mjesta?" Ebu Bekr ibn Davud mu ih nabroja. To se svidilo kadiji i od tog dana ga je zvao fekih-učenjak.

Poslanik, s.a.v.s., je nekada na svoju zakletvu dodavao riječi: 'ako Allah da', nekada je činio keffaret - iskupljenje za zakletvu a nekada ju je provodio. Zakletva na koju se dodaju riječi 'ako Allah da' naziva se istisna i ove riječi je ne čine važećom i obavezujućom, keffaret je poništava i zbog toga je Allah naziva onom koja je dozvoljena (tehille).

Poslanik, s.a.v.s., je imao običaj i da se šali, ali je i u šali govorio istinu. Govorio je i dvosmisleno, ali i tada je govorio samo istinu. Naprimjer, da želi da se raspita o jednom pravcu, a pita za supro-

tni, kako se tamo stiže, kakva je voda i kakvo je okruženje? I slično tome. Ukazivao je, ali i tražio savjeta.

Obilazio je bolesnike, prisustvovao i ispraćao dženaze, odazivao se pozivima, podmirivao je potrebe udovicama, nevoljnicima i slabima. Slušao je ode pjesnika i nagrađivao za njih, međutim, sve ono što je rečeno u hvalospjevima njemu samo je dio onoga što on ima pri sebi. Nagrađivao je za istinu. Hvalospjevi drugima su većinom obojeni lažima te je zbog toga naredio da se u lica laskavcima i onima koji hvale baci prašina.[185]

Poslanik, s.a.v.s., se utrkivao, hrvao,[186] lično je donio svoju obuću, krpio i čistio svoju odjeću, krpio svoju posudu za vodu, muzao ovcu, služio je i porodicu i sebe. Nosio je ćerpić sa ashabima kada se pravila džamija, nekada je oko pojasa vezao kamen, zbog gladi, a nekada je hodao sit. Išao je u goste i pružao gostoprimstvo. Puštao je krv na sredini glave, na vanjskom dijelu stopala, i između plećki. Liječio se, pržio je ranu, ali njemu nije nikada pržena rana, liječio je druge učenjem Kur'ana, ali nije tražio da njemu bude učeno i štitio je bolesnika od onoga što mu smeta.

Tri su osnove medicine: Preventiva, čuvanje zdravlja i odstranjivanje štetnih stvari. Allah to navodi na tri mjesta u svojoj Knjizi, pa upozorava bolesnika da ne koristi vodu kako mu ne bi naškodila:

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا﴾

[185] Hadis bilježe Muslim (3002) od Mikdada da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada vidite laskavce, u lica im bacite prašine." Ebu Davud (4804), Tirmizi (2395), Ibn Madža (3742).

[186] Hadis bilježe Ebu Davud (4078), Tirmizi (1785) od Ebu Hasana Askalanija, a on od Ebu Džafera ibn Muhammeda ibn Rukane prenoseći da se Rukane hrvao s Poslanikom, s.a.v.s., pa ga je Poslanik, s.a.v.s., pobijedio. Tirmizi kaže da je ovaj hadis garib i da mu lanac prenosilaca nije najjači. Ne poznajemo ni Ebu Hasana Askalanija ni Ibn Rukanu.

"A ako ste bolesni, ili na putu, ili ako je neko od vas obavio prirodnu potrebu, ili ako ste se sastajali sa ženama a ne nađete vode, onda dlanovima čistu zemlju dotaknite..." (En-Nisa, 43, i Maida, 6).

Tejemmum je kao preventiva i zaštita za bolesnika, kao što je dozvoljen i onome koji nema vode. O čuvanju zdravlja Uzvišeni kaže: ﴿فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ *"A onome od vas koji je bolestan ili na putu – isti broj drugih dana"* (El-Bekara, 184). Tako je putniku dozvolio da ne posti u toku ramazana kako bi sačuvao svoje zdravlje, kako ne bi teškoća putovanja i post oslabili njegovo tijelo i zdravlje. Onima koji hoće da briju glavu na hadždžu kaže:

﴿فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِّن رَّأْسِهِ فَفِدْيَةٌ مِّن صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ﴾

"A onaj među vama koji se razboli ili ga glavobolja muči, neka se postom, ili milostinjom iskupi" (El-Bekara, 196).

Tako je bolesniku i onome ko ima glavobolju, makar imao ihrame, dozvoljeno da obrije glavu i oslobodi se štetnih stvari, peruti i ostalog što pogoduje razvoju vaši, kao što se desilo Ka'bu ibn Udžretu, ili da mu se ne nametne neka bolest. Ovo troje je osnova medicine. Od svake je spomenuto po nešto i kako to izgleda kako bi se upozorili Njegovi robovi na ono čega se trebaju čuvati, kako da čuvaju svoje zdravlje i kako da se oslobode onoga što ih uznemirava i vrijeđa, a to sve iz milosti prema robovima i samilosti prema njima. On je Blag i Milostiv.

POGLAVLJE O POSLANIKOVOM, S.A.V.S., OPHOĐENJU SA DRUGIMA

Poslanik, s.a.v.s., je imao najljepše ophođenje sa ljudima. Kada bi nešto uzeo u zajam, trudio se da prilikom vraćanja vrati boljim.[187] Kada bi nešto od čovjeka pozajmio, to mu je i vraćao i upućivao je dove za njega. Govorio je:

بَارَكَ اللهُ لَكَ فِي أَهلِكَ وَمَالِكَ، إِنَّمَا جَزَاءُ السَّلَفِ الحَمْدُ و الأداءُ

"Neka ti Allah blagoslovi tvoju porodicu i imetak. Podmirivanje zajma je u zahvali i vraćanju istog."[188]

Prenosi se da je od nekog čovjeka pozajmio četrdeset mjerica (sa'a), pa nakon što je isti zapao u potrebu, Poslanik, s.a.v.s., mu je rekao: "Još nam ništa nije došlo." Čovjek je htio nešto reći na to, a Poslanik, s.a.v.s., mu reče: "Nemoj ništa reći, osim dobro. Ja sam najbolji pozajmljivač." Onda mu je dao četrdeset sa'a i još četrdeset kao zahvalu. Tako mu je vratio osamdeset." Ovo bilježi Bezzar.[189]

Jednom je pozajmio devu pa je došao vlasnik deve da je traži natrag. Žestoko i ružno se obratio Poslaniku, s.a.v.s., i time uznemirio ostale ashabe. Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Ne dirajte ga. Onaj čije je nešto ima najveće pravo da kaže."[190] Jednom je nešto kupio, ali nije mogao odmah platiti. Kasnije je to prodao i nešto zaradio

[187] Hadis bilježe Buhari (5/44) i Muslim (1601) od Ebu Hurejre, r.a., prenoseći da je neki čovjek došao Poslaniku, s.a.v.s., i zatražio svoju devu nazad. Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Dajte mu." Rečeno mu je da je deva koja je tu bolja od one njegove koju je dao. Čovjek zavika: "Podmiri mi, Allah tebi podmirio", pa je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Dajte mu tu devu. Među najbolje ljude spada onaj koji svoje dugove podmiruje na najbolji način."

[188] Hadis bilježe Nesai (7/314), Ibn Madža (2424), Ahmed (4/36) prenoseći od Abdullaha ibn Ebu Rebiata Mahzumija. Lanac prenosilaca je jak.

[189] Od Ibn Abbasa, r.a., Hejsemi u *Medžmeu* (4/141) kaže: "Bezzar bilježi ovaj hadis i prenosioci su vjerodostojni, osim Bezzarovog šejha, on je pouzdan."

[190] Hadis bilježe Buhari (4/394), Muslim (1601), Tirmizi (1317).

na tome. Zaradu je podijelio udovicama Benu Abdul-Muttaliba, a onda je rekao: "Više nikad neću nešto kupiti što ne mogu odmah platiti." Ovaj hadis navodi Ebu Davud. [191] Ovo nije u suprotnosti s kupovinom nečega na odgodu plaćanja. Ovaj slučaj je jedno, a kupovina na odgodu drugo. Jednom je pozajmio neki novac, pa mu je zajmodavac došao i osorno mu se obratio. Omer ibn Hattab je skočio na noge, a Poslanik, s.a.v.s., mu je rekao: "Polahko Omere. Meni je bilo potrebnije da me opomeneš na vraćanje duga, a njemu je bilo potrebnije da mu skreneš pažnju na strpljivost."[192] Neki židov mu je nešto prodao sa plaćanjem na odgodu, pa je židov došao po dug prije nego je isteklo vrijeme. Poslanik, s.a.v.s., mu je rekao: "Još nije prošlo vrijeme." Židov mu reče: "Vi, potomci Abdul-Muttaliba, svi odugovlačite i zavlačite s dugom." Ashabi su se uznemirili, a Poslanik, s.a.v.s., ih je zadržao. Obratio se židovu na najljepši način. Židov je rekao: "Sve oznake poslanstva sam uočio na njemu osim jedne, a to je da što se žešće njemu obraća, on je blaži. U to sam se htio uvjeriti." Tada je židov primio islam.[193]

---

[191] Hadis bilježi Ebu Davud, (3344) od Šurejka, a on od Semmaka, a on od Ikrime, a on od Ibn Abbasa. Šurejk ibn Abdullah je lošeg pamćenja, a Semmakova predanja koja prenosi od Ikrime su posebno kontraverzna. Tako ćemo reći da je hadis slab.

[192] Hadis bilježi Hakim (2/32) po smislu i kaže da je vjerodostojan, a Ez-Zehebi kaže da je hadis mursel.

[193] Hadis u dužoj verziji bilježe Ibn Hibban (2105), Ebu Šejh u *Ahlakunnebijji* (str. 83,85) od Muhammeda ibn Mutevekkila, a on od Velida ibn Muslima, a on od Muhammeda ibn Hamze ibn Jusufa, a on od svoga oca, a on od svoga oca Abdullaha ibn Selama. Hafiz ibn Hadžer u *Isabeu,* kada govori o Zejdu ibn Sa'netu (2904), kaže: "Ljudi u lancu prenosilaca su pouzdani." Velid jasno daje do znanja da je čuo, a to je od Muhammeda ibn Mutevekkila koji je poznat kao Ibn Ebi Sirri, prenosilac od Velida. Njega Ibn Mein ocjenjuje kao pouzdanog, a Ebu Hatim kao blagog. Ibn Adijj kaže da često griješi, a Allah najbolje zna. On kaže: "Njegovo kazivanje sam našao na drugoj strani i sa drukčijim lancem prenosilaca, ali tu nije rečeno njegovo ime." Ibn Sa'd kaže: "Pričao nam je Jezid, prenoseći od Džerira ibn Hazima, a on od onoga koji je čuo Zuhrija da priča da je neki židov rekao: "Nije ostalo nijedno Muhammedovo svojstvo spomenuto u Tevratu da se nisam osvjedočio u niega, osim blagosti", pa onda navodi slučaj u cijelosti.

POGLAVLJE O TOME KAKO JE POSLANIK, S.A.V.S., HODAO SAM I U DRUŠTVU ASHABA

U jednu od Poslanikovih, s.a.v.s., odlika ubraja se i žurno hodanje. Bio je najhitriji u hodu od svih ljudi, i bio je naljepši i najsmireniji među njima. Ebu Hurejra priča: "Nisam vidio ništa ljepše od Allahova Poslanika, s.a.v.s., kao da mu sunce bije iz lica, niti sam vidio ikoga da ide brže od Poslanika, s.a.v.s., kao da se zemlja skupljala pod njegovim nogama. Mi smo se umarali i trudili da ga dostignemo, a na njemu se nije ogledao nikakav napor." Alija ibn Ebi Talib priča: "Poslanik, s.a.v.s., kada bi hodao, brzao je i žurio, kao da trči." Drugi put je rekao: "Kada bi hodao, kao da je bio odignut iznad zemlje, kao da je nije ni dodirivao." To je način hodanja i koračanja odabranih poslanika, onih koji su ugledni i koji su hrabri. To je najbolje i najkorisnije koračanje, i daleko od toga kako hodaju lijenštine.

Čovjek ne treba hodati kao da je pred smrt ili hodati kao da je komad drveta, ili uznemireno, kao jogunasta deva, to je pokuđeno hodanje, i ono ukazuje na maloumnost onoga koji hoda tako, naročito ako se u svom hodu okreće lijevo-desno. Treba hodati lahko i sigurno, a to je način kako hodaju i koračaju robovi Milostivog.

Uzvišeni Allah u svojoj Knjizi kaže:

﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا﴾

"A robovi Milostivog su oni koji po Zemlji mirno hodaju..." (El-Furkan, 63)

Većina učenjaka selefa tvrdi da ovaj vid hoda predstavlja dostojanstveno, smireno hodanje bez oholosti ili tromosti. Tako je hodao Allahov Poslanik, s.a.v.s. I pored ovakvog hoda, on je izgledao kao da ne dodiruje zemlju i kao da se zemlja skuplja pod

njegovim nogama. Onaj ko je išao s njim naporedo morao se truditi da održi korak s njim, a on, uopće, nije ulagao truda da održi brzi hod. Ovo ukazuje na to da njegov hod nije bio trom i lijen nego jedan od najboljih načina hodanja.

Deset je vrsta hodanja, a spomenuli smo tri. Četvrta je hitnja, peta žurba, najbrži način hodanja uz kratke korake. Još se zove i habeb. U vjerodostojnom hadisu je zabilježeno od Ibn Omera, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., u tavafu hitio tri kruga a koračao četiri.[194] Šesta je *neslan*, a to je lagano trčanje koje ne umara čovjeka. U jednom od musneda je zabilježeno da su se pješaci žalili Poslaniku, s.a.v.s., na korak, za vrijeme Oprosnog hadždža, pa im je rekao: "Pomozite se *neslanom* - lagahnim trkom."[195] Sedma je *havzeli*, a to je gegajući hod uz njihanje bokovima, kao što hodaju transvestiti. Osma vrsta je *kahkari* - hod unatraške. Deveta je *džemeza* - poskakivanje. Deseta je *tebehtur* - oholo hodanje, a tako hodaju oni koji su opčinjeni sobom i koji su oholi. Allah će kazniti čovjeka zbog ove vrste hoda jer on sebe gleda sa divljenjem i o sebi ima visoko mišljenje. Takvi će biti sabijeni u zemlju do Kijametskog dana.

Najbolja vrsta hoda je smireno i ubrzano hodanje.

Kada bi Poslanik, s.a.v.s., hodao sa svojim ashabima, oni su išli ispred, a on iza njih i govorio je: "Neka mi za leđima budu meleki. (Ostavite moja leđa melekima)."[196] Zbog ovoga je došlo do pogreške u jednom hadisu gdje se navodi da je gonio ashabe. Hodao je bos i obuven, sa ashabima je išao pojedinačno i grupno. U jednoj bici je povrijedio prst i krvario mu je, pa je rekao:

---

[194] Hadis bilježe Buhari (3/401), Muslim (1261), Nesai (5/230).

[195] Hadis bilježi Hakim (1/443) od Džabira, r.a.: "Potrčite neslanom." Hakim kaže da je hadis vjerodostojan, a s njim se slaže i Ez-Zehebi, i onako je kako kažu.

[196] Hadis bilježe Ahmed (3/332) i Ibn Madža (246) od Džabira, r.a.: "Kada bi Poslanik, s.a.v.s., hodao, ashabi su išli ispred njega, a leđa je ostavljao melekima." Lanac prenosilaca je jak, a Hakim kaže da je vjerodostojan i s tim se slaže i Ez-Zehebi.

Jesi li ti išta drugo do li prst koji krvari
Na Allahovom putu koji to zaradi.[197]

Ebu Davud navodi da je na putovanjima bio oslonac ashabima, pomagao je slabom, stavljao ga na jahalicu sa sobom i molio je za njih.[198]

POGLAVLJE O POSLANIKOVOM, S.A.V.S., SJEDENJU I OSLANJANJU

Poslanik, s.a.v.s., je prakticirao različite načine sjedenja. Sjedio je na zemlji, na hasuri, na prostirci. Kajle bint Mahreme je rekla: "Došla sam Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i zatekla ga kako sjedi nogu priljubljenih uz prsa. Kada sam ga vidjela da sjedi kao najponizniji na sijelu, zastrašila sam se. Došao mu je Adijj ibn Hatim i pozvao ga da mu bude gost u njegovoj kući. Kada mu je Adijjeva služavka dodala jastuk, on ga je stavio između sebe i Adijja, pa je Adijj rekao: 'Znao sam po tome da on nije vladar (kralj).'" Nekada se naslanjao na ruku, a nekada bi stavljao noge jednu preko druge. Ponekad bi se naslanjao na jastuk, a nekada bi se naslanjao na svoju lijevu ili, pak, desnu stranu. Ukoliko bi osjećao slabost prilikom ustajanja, oslanjao bi se na neke od svojih ashaba.

---

[197] Hadis bilježe Buhari (6/14) i Muslim (1796) od Džunduba ibn Sufjana

[198] Bilježi Ebu Davud (2639) od Džabira i lanac prenosilaca je vjerodostojan.

POGLAVLJE O POSLANIKOVOM, S.A.V.S., PONAŠANJU PRILIKOM OBAVLJANJA PRIRODNIH POTREBA

Prilikom ulaska u zahod, govorio bi: "Allahu moj, utječem Ti se od muških i ženskih džina."[199]

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبُثِ وَالْخَبَائِثِ.

ALLAHUMME INNI EUZU BIKE MINEL-HUBUSI VEL-HABAISI.

Nekada bi dodao i riječi: "pogani i nečisti, šejtana prokletnika."

الرِّجْسِ النَّجِسِ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

ERRIDŽSINNEDŽISI ŠŠEJTANIRRADŽIMI.

Kada bi izašao iz zahoda, govorio bi: "Tvog oprosta! (želim)."

غُفْرَانَكَ

GUFRANEKE.

Nekada je čišćenje poslije nužde obavljao vodom, nekada kamenom, a nekada i jednim i drugim zajedno.

Kada je na putovanjima trebao obaviti nuždu, odlazio je od pogleda svojih ashaba, nekada i dvije milje daleko.

Nekada se zaklanjao za pješčani brijeg, nekad palmino drvo, a nekada za rastinje u pustinji.

---

[199] Hadis bilježe Buhari (1/212), Muslim (375), Tirmizi (5), Ebu Davud (4), Nesai (1/201), Ahmed (3/99,101,282) a svi oni prenose od Enesa ibn Malika. A riječi: "Pogani i nečisti, šejtana prokletnika" su dodatak koji bilježi Ibn Madža (299) od Ebu Umameta. Lanac prenosilaca ovog dodatka je slab.

Ukoliko je htio mokriti na suhoj zemlji, uzeo bi štap i njime bi napravio rupu, a onda mokrio.

Za ovu potrebu je običavao tražiti rastresito tlo. Najčešće je mokrio čučnuvši, toliko da je Aiša, r.a., rekla: "Ako bi vam neko rekao da je Poslanik, s.a.v.s., mokrio stojeći, nemojte mu vjerovati. On je mokrio samo sjedeći."[200] Muslim bilježi u svom *Sahihu* od Huzejfe, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., mokrio stojeći.[201] Zbog ovog hadisa se smatra da se može mokriti i stojeći. Neki autori navode da je mokrio stojeći zato što je imao bolove u preponama, a, također, kažu i da je to uradio kako bi smanjio bol. Šafija kaže da su Arapi, kada bi htjeli smanjiti bol u kičmi, mokrili stojeći. Međutim, ispravno je mišljenje da je to radio kako bi se zaštitio od mokraće i kako bi ona bila što dalje od njega. Na ovaj način je mokrio kada je došao do smetljišta, a ono je bilo malo uzdignuto, pa, kada bi mokrio sjedeći, mokraća bi se vratila do njega. Poslanik, s.a.v.s., je uzeo smeće kako bi se zaklonio i ono je došlo između njega i zida, te nije imao drugog izlaza osim da mokri stojeći. A Allah najbolje zna.

Tirmizi bilježi od Omera, r.a., da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., me vidio kako mokrim stojeći, pa mi je rekao: ‚Omere, nemoj mokriti stojeći.' Poslije toga, nikada više nisam mokrio stojeći."[202] Tirmizi kaže da Ibn Meharik ovaj hadis veže za Poslanika, s.a.v.s., ali je ovaj prenosilac ocijenjen kao slab kod učenjaka hadisa.

U Bezzarovom *Musnedu*, a i u drugim zbirkama, zabilježen je hadis Abdullaha ibn Burejde, a on od svoga oca da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

---

[200] Hadis bilježe Tirmizi (12), Nesai (1/26), Ibn Madža (307). U lancu prenosilaca je Šurejk Kadi, a on je lošeg pamćenja, ali ga prati Sufjan, i ovo se predanje nalazi kod Ahmeda (6/136,192) i lanac prenosilaca je vjerodostojan.

[201] Hadis bilježe Buhari (1/283), Muslim (273), Tirmizi (13), Ebu Davud (23), Nesai (1/25), Ibn Madža (305), Ahmed (5/382,394,402) i svi oni prenose od Huzejfe. Ibn Madža (306) i Ahmed (4/246) ga bilježe i od Mugireta ibn Šu'be.

[202] Hadis bilježi Tirmizi (12) kao komentar, Ibn Madža (308) spojeno do Poslanika, s.a.v.s., ali je hadis slab, kao što kaže Tirmizi. Abdulkerim ibn Meharik je jednoglasno ocijenjen kao slab.

ثَلاثٌ مِنَ الجَفَاءِ: أَنْ يَبُولَ الرَّجُلُ قَائِماً، أَوْ يَمْسَحَ جَبْهَتَهُ قَبْلَ أَنْ يَفْرُغَ مِنْ صَلاَتِهِ، أَوْ يَنْفُخَ فِي سُجُودِهِ.

"Tri su stvari odvratne; da čovjek mokri stojeći, da svoje čelo obriše prije nego završi svoj namaz, ili da puše i useknjuje se na sedždi."[203] Tirmizi bilježi ovaj hadis i kaže da nije zapamćen. Bezzar kaže: "Ne znam da iko, osim Seida ibn Ubejdullaha, prenosi ovaj hadis od Abdullaha ibn Burejde, a nije ga ničim omalovažio." Ibn Ebi Hatim kaže za njega: "On je Basrija, pouzdan i poznat."

Kada bi izašao iz zahoda, Poslanik, s.a.v.s., je učio Kur'an. Čišćenje poslije nužde je obavljao lijevom rukom. Nije radio ništa od onoga što rade oni koji pretjeruju; nije vukao niti stiskao spolni organ, iskašljavao se i napinjao trbuh, poskakivao, stavljao pamuk u otvor spolnog organa, sipao vodu unutar njega, ili ga provjeravao s vremena na vrijeme, i slične stvari koje su uveli u praksu oni koji pretjeruju. Prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., nakon mokrenja tri puta brisao spolni organ.[204] Prenosi se i da je to naredio, ali to ne potvrđuje nijedno vjerodostojno predanje koje govori da je on to praktikovao ili nekome naredio. Tako kaže Ukajli.

Prilikom mokrenja nije odgovarao na selam. Ovo navodi Muslim u svom *Sahihu* od Ibn Omera, r.a.[205]

Bezzar u svom *Musnedu* bilježi slučaj da je Poslanik, s.a.v.s., dok je mokrio, odgovorio čovjeku na selam, a onda je rekao: إِنَّما رَدَدْتُ عَلَيْكَ خَشْيَةَ أَنْ تَقُولَ: سلمتُ عَلَيْهِ، فلَمْ يَرُدَّ عَلَيَّ سَلاما، فإذا رَأَيْتَنِي هكذا، فلا تُسَلِّمْ عَلَيَّ، فَإِنِّي لا أَرُدُّ عَلَيْكَ السَّلاَمَ "Odgovorio sam samo da ne bi rekao: 'Nazvao sam mu

[203] Hadis bilježi Bezzar preko Nasra ibn Alija, on od Abdullaha ibn Davuda, on od Seida ibn Ubejdullaha, on od Abdullaha ibn Burejdeta, a on od svoga oca. Ovo je dobar lanac prenosilaca. Vjerodostojnim ga smatra Bedr Ajni u *Umdetul-kari* (3/135). Hejsemi ga navodi u *Medžmeuz-zevaidu* (2/83) a i Taberani u *Evsetu* od Burejdeta i kaže: "Prenosioci kod Bezzara su vjerodostojni."

[204] Hadis bilježe Ibn Madže (326) i Ahmed (4/347), ali je lanac prenosilaca slab.

[205] Hadis bilježe Muslim (370), Tirmizi (90), Ebu Davud (16), Nesai (1/36), Ibn Madža (353).

selam, a on mi nije odgovorio.' Kada me vidiš u ovakvoj situaciji, ne nazivaj mi selam jer ti neću odgovoriti." Neki navode da se ovakav slučaj desio i dva puta, a kažu i da je Muslimov hadis vjerodostojniji, jer se prenosi preko Dahhaka ibn Osmana, a on od Nafia, a on od Ibn Omera, dok je Bezzarov hadis preko Ebu Bekra, jednog od potomaka Ibn Omera, a on od Nafia, a on od Ibn Omera. Kažu da je spomenuti Ebu Bekr sin Omera ibn Abdurrahmana ibn Abdullaha ibn Omera. Od njega bilježe Malik i drugi prenosioci i kažu da je samo Dahhak pouzdaniji od njega.[206] Prilikom korištenja vode za čišćenje poslije nužde, ruku bi otresao od zemlju, a kada bi sjedao da obavi nuždu, nije podizao odjeću dok se ne bi primaknuo zemlji.

POGLAVLJE O ČIŠĆENJU (PRIRODNIM STVARIMA)

Već smo navodili razilaženje oko mišljenja da li je Poslanik, s.a.v.s., rođen obrezan ili su ga meleki obrezali kada su mu cijepali prsa prvi put, ili ga je osunetio (obrezao) njegov djed Abdul-Muttalib.

U većini prilika davao je prednost desnoj strani: kada je obuvao, oblačio, čistio se, davao ili uzimao. Desnu ruku je koristio da bi jeo, pio, čistio se, a lijevu je koristio da bi se očistio poslije obavljene nužde ili da bi otklonio nešto što je prljavo.

Prilikom brijanja glave imao je običaj ili da je obrije cijelu ili da je cijelu ostavi neobrijanu, to jest, nije jedan dio brijao a drugi ostavljao. Ne prenosi se da je ikada brijao glavu, osim na hadždžu.

Volio je misvak i koristio ga je čak i kada je postio. Koristio je misvak i prilikom buđenja iz sna, kada bi se abdestio, kada bi htio

---

[206] To navodi Abdulhakk u *Ahkamu*, a od njega prenosi Zejlei u *Nasburrajeti*. Njegovo puno ime se navodi u *Muntekau* (str. 27) Ibn Džaruda. On kaže: "Pričao nam je Muhammed ibn Jahja, prenoseći od Abdullaha ibn Redža, on od Seida ibn Ebi Seleme, on od Ebu Bekra, a on je Ibn Omer ibn Abdurrahman ibn Abdullah ibn Omer ibn Hattab, a on od Nafia...", pa je naveo hadis. Isto tako se njegovo ime spominje i u *Musnedu* Ebu Abbasa Siradža, kako prenosi Zejlei. Svi prenosioci su pouzdani.

klanjati, kada je ulazio u kuću, a kao misvak je koristio štapić od eraka (vrsta drveta).

Koristio je mirise i mnogo ih je volio. Prenosi se da je mazao kosu cvijetnim ekstraktom.[207] U početku je kosu puštao da mu pada, a onda ju je dijelio na dvoje. Nikada nije ulazio u hamam (javno kupatilo), vjerovatno ga nikada nije ni vidio, i nije tačan hadis koji govori o javnom kupatilu.[208] Imao je i surmadan iz kojeg je nanosio

---

[207] Hadis bilježi Ibn Madža (3751) preko Hubejba ibn Ebi Sabita, a on od Ummu Seleme. Svi prenosioci su pouzdani, samo što Hubejb nije čuo hadis od Ummu Seleme. Tako je ovaj hadis prekinut. O ovome postoji predanje koje navodi Ševkani u *Nejlul-evtaru* (1/130).

[208] Pisac griješi u negiranju postojanja predanja. Prenose se tri vjerodostojna hadisa koja govore o ovome. Prvi je hadis Džabira: "Ko vjeruje u Allaha i u Sudnji dan, neka ne ulazi u javno kupatilo sa svojom suprugom. Ko vjeruje u Allaha i u Sudnji dan, neka ne ulazi u javno kupatilo bez ogrtača. Ko vjeruje u Allaha i u Sudnji dan, neka ne sjedi za onim stolom gdje se služi alkohol." Ovaj hadis bilježe Hakim (4/288), Tirmizi (2802), Nesai (1/198) prvi dio. Hakim ga ocjenjuje kao vjerodostojan, a s njim se slaže i Ez-Zehebi. Tirmizi kaže da je hadis hasenun garib. Hafiz ibn Hadžer ocjenjuje lanac prenosilaca dobrim. On ima i mnoga slična predanja koja ga jačaju. Pogledaj *Tergib ve terhib* (1/88,91) i *Medžmeuz-zevaid* (1/277,279); hadis je vjerodostojan.

Drugi hadis je onaj kojeg Ahmed bilježi (6/361,362) od Ummu Derdaa, i bilježi ga Dolabi u *Kuna vel-elkabu* (2/134) s dva lanca prenosilaca od kojih je jedan vjerodostojan, a Munziri kaže da je jak. Ona kaže: "Izašla sam iz javnog kupatila, pa me sreo Poslanik, s.a.v.s., i rekao: ‚Odakle to ideš, majko Derdaova?' Ja sam rekla: ‚Iz javnog kupatila.' On reče: ‚Tako mi Onoga koji upravlja mojim životom, nema žene koja ostavi svoju odjeću u drugoj kući, osim jedne od svojih majki, a da nije pocijepala svaki zastor između sebe i Svemilosnog.'" Ovaj hadis navodi i Hejsemi u *Medžmeu* (1/277) i kaže: "Hadis bilježi Ahmed i Taberani u *Kebiru*, različitim lancima prenosilaca od kojih je jedan vjerodostojan."

Treći je hadis Ebu Mulejha: "Neke žene iz Šama su došle kod Aiše, r.a., pa ih je pitala: ‚Ko ste vi?' One joj rekoše: ‚Iz Šama.' Ona reče: ‚Vjerovatno ste iz grada čije stanovnice idu u javna kupatila?' One rekoše: ‚Jesmo.' Aiša, r.a., reče: ‚Ja sam čula Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da kaže: ‚Nema žene koja svoju odjeću skine u nekoj drugoj, osim u svojoj kući, a da tim postupkom nije pocijepala svaki zastor između sebe i Allaha.'" Ovaj hadis bilježe Ebu Davud (4010), Tirmizi (2804), Ibn Madža (3750). Tirmizi kaže da je hadis dobar, a Hakim da je vjerodostojan (4/288) a s njim se slaže i Ez-Zehebi i njihovo mišljenje je ispravno. U ovim hadisima je potvrda da je dozvoljeno imati kupatilo u svojoj kući. Hakim (4/288) bilježi od Ibn Abbasa: "‚Izbjegavajte zgrade za koje se kaže da su kupatila.' Prisutni rekoše: ‚Allahov Poslaniče, tamo se oslobađamo nečisti i koristi zdravlju?' Poslanik, s.a.v.s., reče: ‚Ako ulazite u njega, onda se pokrijte.'" Hakim kaže da je ovaj hadis vjerodostojan, a s njim se slaže i Ez-Zehebi. Ovaj hadis bilježi i Taberani u *Kebiru* (3/103) i Dija Makdisi u *Muhtareu*.

surmu svaku noć pred spavanje na svako oko po tri puta.[209] Ashabi imaju različit stav o tome da li je koristio knu. Enes, r.a., kaže da se nije knio, a Ebu Hurejra, r.a., kaže da je koristio knu. Hammad ibn Seleme prenosi od Humejda, a on od Enesa, r.a, da je rekao: "Vidio sam da je kosa Poslanika, s.a.v.s., bila oknivena." Postoji mišljenje da je Poslanik, s.a.v.s., koristio miris u tolikoj mjeri da mu je kosa porumenila, pa se imalo utisak da ju je oknio, a nije.

Ebu Rimse kaže: "Došao sam Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., sa sinom, pa me pitao: ‚Je li ovo tvoj sin?' Ja sam rekao: ‚Jeste, ponosim se njime.' On mi reče: ‚Nemoj se ogriješiti prema njemu, a neka se ni on ne ogriješi o tebe.' I vidio sam sjedine kako se rumene."[210] Tirmizi kaže: "Ovo je najbolje što se prenosi vezano za ovu temu i najjasnije." Vjerodostojna su predanja koja govore da Vjerovjesnik, s.a.v.s., nije imao sjedina.

Hammad ibn Seleme prenosi od Semmaka ibn Harba da je Džabir ibn Semure bio upitan: "Da li je na Vjerovjesnikovoj, s.a.v.s., glavi bilo sjedina?" On je odgovorio: "Na glavi nije imao sjedina, samo je bilo poneka dlaka na krajevima glave, pa kada bi ih namazao, one su se primjećivale."

Enes, r.a., kaže: "Poslanik, s.a.v.s., je često mazao glavu i bradu mirisnim uljima. Često je umotavao glavu pa je njegova odjeća bila slična odjeći prodavca ulja."[211] Volio se češljati, nekada je to radio sam, a nekada ga je češljala Aiša, r.a. Kosa mu je bila gusta, ali ne

---

[209] Hadis bilježe Tirmizi (2049), Ibn Madža (3499), Ahmed (1/354), Tirmizi u *Šemailu* (48,49) od Ibn Abbasa, r.a. U lancu prenosilaca je Abbad koji prenosi od Mensura, a on je slab zbog slabog pamćenja i svog tedlisa. Na ovu temu je i hadis od Enesa kojeg bilježi Ebu Šejh u *Ahlakunnebijju* (183) sa dobrim lancem prenosilaca, a kod njega glasi: "Na desno oko je nanosio surmu tri puta, a na lijevo dva." To potvrđuje i hadis Ibn Omera kojeg bilježi Taberani u *Kebiru* (3/119/1), u lancu prenosilaca imaju dva slaba prenosilaca, te je dobar kao potvrda.

[210] Hadis bilježe Ebu Davud (4495), Nesai (8/53), Ahmed (2/226,227), Tirmizi u *Šemailu* (44) a lanac prenosilaca je vjerodostojan.

[211] Hadis bilježi Tirmizi u *Šemailu* (32) a lanac prenosilaca je slab jer je u njemu Rebi' ibn Sabih i Jezid ibn Eban Rekkaši, a obojica su slabi.

pretjerano duga.[212] Kosa mu je padala do ušnih resica, a ako bi bila duža, onda ju je uplitao u četiri pletenice. Ummu Hani kaže: "Jednom nam je Poslanik, s.a.v.s., došao u Mekku i imao je četiri pletenice." Ovo je vjerodostojan hadis.[213] Poslanik, s.a.v.s., nije odbijao poklonjeni miris. Pouzdano se zna, a zabilježeno je u Muslimovom *Sahihu*, da je rekao: مَنْ عُرِضَ عَلَيْهِ رَيْحَانٌ فَلَا يَرُدَّه، فَإِنَّهُ طَيِّبُ الرَّائِحَة، خَفِيفُ الْمَحْمَل "Kome se ponudi miris rejhana, neka ga ne odbija, on ima lijep miris i lahak je." Postoji i druga verzija ovog hadisa: مَنْ عُرِضَ عَلَيْهِ طِيبٌ فَلَا يَرُدَّه "Kome se ponudi miris, neka ga ne odbija."[214] Ovo nije u istom značenju, jer rejhan nije skup i uobičajeno je da se on dijeli, za razliku od miska, ambera, galije i sličnih mirisa. Međutim, Azret ibn Sabit prenosi od Sumame da je Enes, r.a., rekao: "Poslanik, s.a.v.s., nije odbijao mirisa."[215]

Što se tiče hadisa Ibn Omera, r.a.: "Tri stvari se ne odbijaju; jastuci, mirisno ulje i mlijeko", to je slab hadis. Njega bilježi Tirmizi i navodi njegovu slabost.[216] Od Ebu Osmana Nehdija je zabilježeno predanje da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ako nekome od vas daju rejhan, neka ga ne odbija jer on potiče iz Dženneta."[217] Poslanik, s.a.v.s., je imao posudu u kojoj je držao miris i iz nje se namirisavao,[218] a najdraži mu je bio miris miska. Sviđao mu se i cvat kne.

---

212 Hadis bilježi Tirmizi (1755) i u *Šemailu* (24), Ebu Davud (4187), Ibn Madža (3635), Ahmed (6/108,118), a lanac penosilaca je dobar. Tirmizi kaže da je hadis hasenun garibun sahih.

213 Hadis bilježe Tirmizi (1782), Ebu Davud (4191), Ibn Madža (3632), Ahmed (6/341,425) preko Mudžahida, a on od Ummu Hani i lanac prenosilaca je vjerodostojan. Tirmizi kaže da je hadis dobar.

214 Hadis bilježe Muslim (2253), Ebu Davud (4172), Nesai (8/189).

215 Hadis bilježe Buhari (10/312), Tirmizi (2790), Nesai (8/189). Tirmizi kaže da je hadis hasenun sahih.

216 Hadis bilježe Tirmizi (2791) i Ebu Nuajm u *Tarih Isbahanu* (1/99). Lanac prenosilaca je dobar i nema slabosti. Tirmiziju nije bilo najpoznatije ko je Abdullah ibn Muslim, a Ebu Zura Razi o njemu piše pojedinosti i kaže: "On je Medinelija i prihvatljiv." Ibn Hibban za njega kaže da je pouzdan, a isto kaže i Idžli.

217 Hadis bilježi Tirmizi (2792) ali je hadis munkati'.

POGLAVLJE O POSLANIKOVOM, S.A.V.S., POTKRESIVANJU BRKOVA

Ebu Omer ibn Abdil-Berr kaže: "Prenosi Hasan ibn Salih od Simaka, a on od Ikrime, a on od Ibn Abbasa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kratio brkove i da je govorio da je i Ibrahim kratio brkove."[219] Jedna grupa učenjaka ovaj hadis zadržava na Ibn Abbasu. Tirmizi bilježi od Zejda ibn Erkama da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: مَنْ لَمْ يَأْخُذْ مِنْ شَارِبِه، فَلَيْسَ مِنَّا "Onaj ko ne krati svoje brkove nije naš", i kaže da je hadis vjerodostojan.[220] U Muslimovom *Sahihu* je predanje od Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: قُصُّوا الشَّوَارِبَ، وَأَرْخُوا اللُّحَى، خَالِفُوا الْمَجُوسَ "Kratite brkove i puštajte brade pa tako izbjegnite sličnost sa vatropoklonicima."[221] U oba *Sahiha* je zabilježeno predanje od Ibn Omera da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: خَالِفُوا الْمُشْرِكِينَ، ووفِّرُوا اللحى، وأحفوا الشوارب "Postupajte suprotno mnogobošcima, dakle, puštajte brade i kratite brkove."[222] U Muslimovom *Sahihu* je zabilježeno od Enesa da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., nam je odredio vrijeme u kojem trebamo da kratimo brkove i siječemo nokte, pa je naredio da ne smije proći više od četrdeset dana i noći."[223]

Selefije se razilaze oko mišljenja da li je bolje obrijati ili samo skratiti brkove. Malik u svom djelu *Muvetta* kaže: "Kratit će brkove u tolikoj mjeri dok se ne vidi kraj usne, a neće ih brijati pa da pravi

[218] Kažu da je to posuda u kojoj su sabrani različiti mirisi. Hadis bilježe Ebu David (4162) i Tirmizi u *Šemailu* (217) od Enesa, r.a., i lanac prenosilaca je dobar.

[219] Hadis bilježi Tirmizi (2761). Predanje Simaka od Ikrime je neujednačena.

[220] Hadis bilježe Nesai (8/129,130), Tirmizi (2762), Ahmed (4/366,368) a lanac prenosilaca je vjerodostojan. Hadis prenosi i Dija Makdisi u *Muhtareu*. Hadis ukazuje da treba kratiti brkove, a ne u cijelosti ih brijati kao što neki rade.

[221] Hadis bilježi Muslim (260).

[222] Hadis bilježe Buhari (10/295,296), Muslim (254,259), Tirmizi (2764), Nesai (1/129), Ahmed (2/16,52) od Abdullaha ibn Omera, r.a

[223] Hadis bilježe Muslim (258), Tirmizi (2759), Nesai (1/15,16), Ebu Davud (4200).

nakazu od sebe." Ibn Abdil-Hakem prenosi od Malika da je rekao: "Kratit će brkove, a puštati bradu." Kraćenje brkova ne podrazumijeva njihovo brijanje. Smatram da se treba opomenuti svako ko brije brkove. Ibn Kasim prenosi od Malika: "Skratiti brkove je potrebno, ali brijanje brkova smatram nakaženjem." Malik je rekao: "Tumačenje hadisa Vjerovjesnika, s.a.v.s., o kraćenju brkova je da ih treba potkresati, i nije mu se sviđalo da se oni krate s vrha." Još je rekao: "Svjedočim i tvrdim da je brijanje brkova novotarija i smatram da svakog ko ih obrije treba istući." Malik je rekao: "Omer ibn Hattab bi, kada bi zapao u nevolju, puhnuo, nogu bi zamotao u ogrtač i uvrtao bi brkove." Omer ibn Abdulaziz je rekao: "Sunnet u postupanju s brkovima je obrubljivanje gornje usne."

Tahavi kaže: "Nisam našao da se Šafija igdje izjasnio o ovom pitanju, a njegovi učenici, od kojih smo vidjeli Mizenija i Rebia, kratili su brkove. To ukazuje da su se ugledali na Šafiju. Što se tiče Ebu Hanife, Zufera, Ebu Jusufa i Muhammeda, oni su smatrali da je kraćenje kose i brkova bolje od brijanja. Ibn Huvejz Mindad Maliki, prenosi od Šafije da je on zauzimao isti stav po pitanju brijanja brkova kao i Ebu Hanifa." Ovako tvrdi Ebu Omer.

Što se tiče imama Ahmeda, on je potkraćivao brkove na najmanju moguću mjeru. Čuo sam da je bio pitan o sunnetu kraćenja brkova, pa je rekao: "Oni se potkraćuju kao što je rekao Vjerovjesnik, s.a.v.s.: ‚Kratite brkove.' Bio je upitan: ‚Šta kažeš za čovjeka koji brije brkove ili ih krati? I kako da ih brije?' Rekao je: ‚Ako ih krati, nije problem, pa i ako ih makazama skrati da izgledaju kao da ih je obrijao, nije problem.'"

Ebu Muhammed ibn Kudame Makdisi u *Mugniu* kaže: "Čovjek ima pravo da ih skrati (brkove) i da ih makazama skreše, a da to ne bude brijanje." Tahavi kaže: "Mugire ibn Šu'be prenosi da mu je Poslanik, s.a.v.s., skresao brkove koliko je debeo misvak."[224]

---

[224] Hadis bilježe Tahavi u *Šerhu meanil-asari* (4/230), Ahmed (4/252,255), Ebu Davud (188) s vjerodostojnim lancem prenosilaca. Hadis u cijelosti glasi: "Prenosi Mugire ibn Šu'be:

Ovdje se ne može govoriti o tolikom tanjenju tako da brkovi izgledaju kao da su obrijani. Oni koji smatraju da ne treba brkove tanjiti u tolikoj mjeri da izgleda kao da su obrijani, za dokaz uzimaju hadis Ebu Hurejre, r.a., i Aiše, r.a., u kojem se navodi da je desetero stvar prirode, a između ostalog se navodi i kraćenje brkova.[225] Od Ebu Hurejre je zabilježen i hadis kojeg prenose Buhari i Muslim: "Od prirode je pet stvari..., jedna od njih je i kraćenje brkova."[226]

Oni koji smatraju da brkove treba stanjiti na najmanju mjeru za dokaz uzimaju hadise koji govore o takvom kraćenju brkova i hadis Ibn Abbasa u kojem se navodi da je Poslanik, s.a.v.s., tanjio brkove.[227] Tahavi je rekao: "Ovdje se vidi i da razumjeti tanjenje brkova na najmanju mjeru, mada se može dvojako razumjeti." Ala ibn Abdurrahman prenosi od svoga oca, a on od Ebu Hurejre, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Sijecite brkove i puštajte brade."[228] I iz ovoga hadisa se može razumjeti da se misil na tanjenje brkova na najmanju mjeru. On ga navodi svojim lancem prenosilaca od Ebu Seida i Ebu Usejjida, od Rafia ibn Hudejdža, od Sehla ibn Sa'da, od Abdullaha ibn Omera, od Džabira i od Ebu Hurejre, i svi ovi ashabi su tanjili svoje brkove na najmanju mjeru. Ibrahim

---

'Ugostio sam Poslanika, s.a.v.s., jedne večeri, pa je naredio da se uzmu rebra i mi smo ih ispekli. Onda je uzeo nož i odsjekao i meni komad. Potom je došao Bilal i obavijestio ga o početku namaskog vremena. Poslanik, s.a.v.s., je bacio nož i rekao: 'Šta je s njim, usrećio se dabogda?!' Mugire priča: 'Moji brkovi su padali na nausnice, pa mi ih je Poslanik, s.a.v.s., potkresao koliko za debljinu misvaka' Ili je rekao: 'Podrezat ću ti ih koliko za debljinu misvaka.'"

[225] Hadis bilježe Muslim (261), Tirmizi (2758), Ebu Davud (53), Nesai (8/127,128), Ibn Madža, (293). Isto tako ga bilježi i Ahmed, a u cijelosti glasi: "Deset stvari je od fitreta - prirodne čistote: kraćenje brkova, puštanje brade, upotreba misvaka, ušmrkivanje vode, sječenje noktiju, pranje stidnih mjesta, odstranjivanje dlaka ispod pazuha, brijanje stidnih mjesta i pranje vodom nakon fiziološke potrebe." Zekerija kaže: "Musab je rekao da je zaboravio desetu stvar, ali misli da je ispiranje usta."

[226] Hadis bilježe Buhari (10/282), Muslim (257), Tirmizi (2757), Ebu Davud (4198), Nesai (2-8/128), Ibn Madža (292).

[227] Hadis bilježe Tahavi (4/230), Tirmizi (2761) i glasi: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., je kratio brkove, a i Ibrahim, Halilurrahman, je to radio." To je hadis Simaka od Ikrime, a on prenosi od Ibn Abbasa. Predanje Simaka od Ikrime je problematično.

[228] Hadis bilježi Muslim (260).

ibn Muhammed ibn Hatib kaže: "Vidio sam Ibn Omera kako krati svoje brkove na najmanju mjeru, baš kao da ih posve iskorjenjuje." Postoji mišljenje da ih treba kratiti toliko da se vidi bjelina kože. Tahavi je rekao: "Pošto je kraćenje brkova sunnet, i svi se u tome slažu, bolje ih je obrijati." Brijanje brkova se uspoređuje sa vrijednošću brijanja glave. Poslanik, s.a.v.s., je molio za one koji su obrijali glave, tri puta, a za one koji su kratili kosu, jednom.[229] Ovim postupkom je pokazao da je brijanje glave bolje od šišanja, pa je analogno tome, isti slučaj i sa brkovima.

POGLAVLJE O POSLANIKOVOM, S.A.V.S., GOVORU, ŠUTNJI, SMIJANJU I PLAKANJU

Poslanik, s.a.v.s., bio je najrječitiji čovjek i imao najprijatniji govor, najbrže je izlagao temu i to na takav način da bi obuzimao srca. To su mu priznavali i njegovi neprijatelji. Kada bi govorio, govorio je na takav jasan način da bi mu riječi mogao brojati ko god je htio. Nije govorio brzo, pa da se ne može upamtiti ono što kaže, niti je pravio stanke između riječi. Njegov govor je bio savršen. Aiša, r.a., kazuje: "Poslanik, s.a.v.s., nije govorio ovako kako vi govorite, nego je njegov govor bio razborit i jasan tako da ga je mogao upamtiti svako ko je sjedio s njim."[230] Često je nešto ponavljao i do tri puta, kako bi bilo što lakše shvaćeno ono što govori. Kada bi nazivao selam, selamio je tri puta. Šutio je dugo i nije govorio ako nije bilo potrebe. Svoj govor je započinjao i završavao otvorenih usta. Govorio je sažeto, ni opširno ali ni prekratko. Nije govorio o onome što ga se ne tiče, i govorio je ono za šta je očekivao nagradu od svoga

---

[229] Hadis bilježe Buhari (3/446,447), Muslim (1302) od Ebu Hurejre, r.a., a Muslim ga bilježi (1303) i od Ummu Husejn.

[230] Hadis bilježe Tirmizi (3643) i u *Šemailu* (223), Buhari (6/43-23), Muslim (2493) u skraćenom obliku, a glasi: "Nije pričao kao što vi pričate nabrzinu." Ismaili dodaje: "Govor Poslanika, s.a.v.s., bio je precizan i jasan i srca su ga razumijevala."

Gospodara. Kada mu nešto ne bi odgovaralo, to se primjećivalo na njegovom licu. Nije bio bučan, razvratan ni prost, niti je tražio takvo društvo. Većinom se smijao lagahnim smješkom, čak možemo reći da se uvijek tako smijao, a vrhunac njegova smijeha je bio da mu se ukažu zubi. Smijao se svemu čemu su se i drugi smijali, odnosno, svemu što je smiješno, čudno i zanimljivo.

Smijeh ima mnoge uzročnike, a jedan od njih je spomenut. Drugi je smijeh kojim izražavamo radost, kada čovjek vidi nešto što ga obraduje i razveseljava. Treći je smijeh u srdžbi, a on se često može vidjeti na srditom čovjeku, uzrokuje ga činjenica da se onaj koji se rasrdio čudi onome što je izazvalo srdžbu, kao i svijest da je u stanju nadvladati onoga koji ga je izazvao, a moguće je da se smije svojoj sposobnosti da kontroliše bijes i da može da se okrene od onoga koji ga je izazvao a da mu ne naudi.

Poslanik, s.a.v.s., je plakao slično kao što se i smijao, nije bilo glasnog plakanja i ridanja, kao što ni njegov smijeh nije bio grohotan. Oči bi mu se ispunile suzama i one bi potekle, a iz prsa mu se čulo nešto nalik stenjanju. Nekada je plakao iz samilosti prema umrlom, nekada iz straha za svoj ummet, nekada od straha od Allaha, nekada dok bi slušao Kur'an, i to je plač čežnje, ljubavi i poštovanja izmiješanog sa strahom i strahopoštovanjem. Kada mu je umro sin Ibrahim, oči su mu se napunile suzama iz samilosti prema njemu, pa je rekao: "Oči suze, srce tuguje, ali ćemo reći samo ono što će zadovoljiti našeg Gospodara. Uistinu za tobom, Ibrahime, mi tugujemo."[231] Plakao je i kada je prisustvovao smrtnom času jedne od svojih kćeri. Plakao je i kada je Ibn Mesud učio suru En-Nisa i došao do ajeta:

﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَىٰ هَٰؤُلَاءِ شَهِيدًا﴾

"A šta će, tek, biti kada dovedemo svjedoka iz svakog naroda, a

---

[231] Hadis bilježe Buhari (3/139,140), Muslim (2315), Ebu Davud (3126), Ahmed (3/194) od Enesa, r.a.

tebe dovedemo kao svjedoka protiv ovih?" (En-Nisa, 41)[232]

Plakao je i kada je umro Osman ibn Mazun i kada je bilo pomračenje Sunca. Tom prilikom je klanjao namaz koji se klanja prilikom pomračenja. Plakao je na namazu, uzdisao i govorio:

رَبِّ أَلَمْ تَعِدْنِي أَلاَّ تُعَذِّبَهُمْ وَأَنَا فِيهِمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ، وَنَحْنُ نَسْتَغْفِرُكَ

"Gospodaru moj, zar mi nisi obećao da ih nećeš kazniti dok sam među njima i dok oprosta za počinjenje grijehe traže? Mi tražimo Tvoga oprosta."[233] Plakao je i kada je sjedio uz kabur jedne od svojih kćeri.[234]

Nekada je plakao za vrijeme noćnog namaza.

Plač je raznovrstan, imamo plač iz milosti i sažaljenja, plač iz straha i strahopoštovanja, plač ljubavi i čežnje, plač radosti i sreće, plač bola, jer se ne mogu trpiti muke, plač tuge.

Razlika između plača tuge i plača straha je u tome što je plač tuge uzrokovan nečim lošim što se desilo, ili je nestala voljena osoba, a plač straha je zbog onoga što se očekuje u budućnosti. Razlika između plača radosti i sreće i plača tuge je u tome što je suza sreće hladna i srce je radosno, a suza tuge je vrela i srce je tužno. Zbog ovoga se kaže za nešto što obraduje čovjeka: "To je radost mojih

232 Hadis bilježe Buhari (8/188,189) i (9/81), Muslim (800) od Abdullaha ibn Mesuda, r.a.: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., mi je rekao da mu učim. Ja sam rekao: ‚Allahov Poslaniče, zar da učim tebi, a tebi je objavljen?' On reče: ‚Da.' Ja sam učio suru Nisa i kada sam došao do ajeta: *‚A šta će, tek, biti kada dovedemo svjedoka iz svakog naroda, a tebe dovedemo kao svjedoka protiv ovih?'*, rekao mi je da stanem. Okrenuo sam se i vidio da su mu oči orošene suzama."

233 Hadis bilježe Ebu Davud (1194), Nesai (3/137,138), Ahmed (2/159,188), Tirmizi u *Šemailu* (317) od Abdullaha ibn Amra. Lanac prenosilaca je vjerodostojan. Ata ibn Saib, u drugom predanju, je kazao hadis Šu'betu, i on je od onih od kojih se prenose hadisi prije nego su poseninili.

234 Hadis bilježi Buhari (3/167) od Enesa, r.a.: "Prisustvovali smo dženazi jedne od Poslanikovih, s.a.v.s., kćerki. On se zadržao na njenom kaburu i vidio sam mu oči ispunjene suzama. Onda je upitao: ‚Ima li među vama neko ko se nije noćas opoganio?' Ebu Talha je rekao da je on taj. Poslanik, s.a.v.s., mu je rekao: ‚Siđi.' Onda je Talha sišao u mezar i spustio kćerku Poslanika, s.a.v.s." U ovome hadisu imamo dozvolu da se da prednost nekome ko je daljnja rodbina u odnosu na muža ili oca, prilikom spuštanja u mezar, makar se radilo i o ženi.

očiju", ili: "Allah mu oči sretnim učinio." Prilikom tuge se kaže: "Očinja tuga" ili: "Allah mu oči rastužio."

Zatim, postoje plač slabosti i nemoći, plač licemjerja, a to je da oči suze, ali je srce kameno, pa čovjek pokazuje skrušenost, ali je tvrdog srca. Plač onoga ko za to naplaćuje, kao plač narikače koja će biti plaćena za to. Za nju Omer, r.a., kaže: "Prodaje svoje suze i oplakuje tuđi gubitak." Plač zbog toga što i drugi plaču. Čovjek vidi ljude da plaču pa zaplače s njima, a ne zna razlog njihovom plaču, nego plače radi plača.

Ako čovjek ulaže trud da bi zaplakao, onda je to pretvaranje i ono može biti pohvalno i pokudno, pohvalno je ako se njime žele pobuditi emocije, raznježiti srce i u njemu pobuditi strah od Allaha, a ne da bi se pokazala pobožnost. Pokuđeno je da čovjek time skreće pažnju drugih ljudi na sebe. Omer, r.a., je rekao Poslaniku, s.a.v.s., kada je vidio da plaču on i Ebu Bekr, zbog zarobljenika Bedra: "Allahov Poslaniče, kaži mi što plačeš? Ako vidim da je vrijedno plakanja, plakat ću i ja, a ako ne budem mogao plakati, onda ću se pretvarati da plačem, zbog plača vas dvojice."[235] Poslanik, s.a.v.s., ga nije ukorio zbog toga. Jedan od selefija je rekao: "Plačite zbog straha od Allaha, a ako ne možete plakati, onda se pretvarajte da plačete."[236]

POGLAVLJE O POSLANIKOVIM, S.A.V.S., JAVNIM GOVORIMA

Poslanik, s.a.v.s., je pričao i obraćao se ljudima sa zemlje, sa mimbera, sa deve. Kada bi govorio, oči bi mu pocrvenjele, povisio

[235] Hadis bilježi Muslim (1763).

[236] Slično se navodi i u hadisu, s tim da je on slab. Ibn Madža bilježi (1337) od Sa'da ibn Ebi Vekkasa, r.a.: "Ovaj Kur'an je objavljen s tugom, pa kada ga učite, plačite, a ako ne možete plakati, onda se pravite da plačete." U lancu prenosilaca je Ebu Rafi' Ismail ibn Rafi', a on je slab.

bi glas, i njegova srdžba bi bila očita, kao da se obraćao vojsci i upozoravao je:

"صَبَّحَكُمْ وَمَسَّاكُمْ" ويقول: "بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةَ كَهَاتَيْنِ" وَيَقْرُنُ بَيْنَ أُصْبُعَيْهِ السَّبَّابَةَ وَالوُسْطَى، وَيَقُولُ: "أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ خَيْرَ الحَدِيثِ كِتابُ اللهِ، وَخَيْرَ الهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وسلم، وَشَرَّ الأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا، وكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلالَةٌ".

"Ujutro će vas napasti i navečer." Govorio je: "Ja i Smak svijeta smo kao ovo dvoje", pa je poredio kažiprst i srednji prst. Još bi govorio: "Znajte, najbolji govor je Allahova Knjiga, a najbolja praksa je praksa Muhammeda, s.a.v.s. Najgore stvari su novotarije, a svaka novotarija je zabluda."[237]

Svaku svoju hutbu, javni govor, počinjao je zahvalom Allahu. Što se tiče tvrdnje mnogih učenjaka da je kišnu dovu i obraćanje za kišu počinjao istigfarom, a da je hutbu dva bajrama počinjao tekbirom, oni za to nemaju nikakav dokaz iz sunneta Poslanika, s.a.v.s. Njegov sunnet ukazuje drukčije, a to je da je svaku svoju hutbu počinjao sa riječima zahvale elhamdulillahi. To je jedan od tri stava Ahmedovih učenika, a to smatra i naš učitelj, Ibn Tejmijja.

Govorio je stojeći. U *Merasilima* od Ataa stoji da je Poslanik, s.a.v.s., kada bi se popeo na minber, ljudima okretao lice, a onda bi rekao: "Esselamu alejkum!" Ša'bi kaže: "A to su radili i Ebu Bekr i Omer."[238] Svoj govor je završavao istigfarom. Često je koristio Kur'an u svojim govorima. U Muslimovom *Sahihu* je zabilježeno

---

[237] Hadis bilježe Muslim (867), Nesai (3/188,189), Ibn Madža (45) od Džabira ibn Abdullaha, r.a.

[238] Vjerodostojan hadis kojeg bilježe Abdurrezzak (5281), Ibn Ebi Šejbe (339) prenoseći od Ebu Usame da je čuo Mudžalida da prenosi Ša'bijeve riječi: "Poslanik, s.a.v.s., nakon što bi se popeo na minberu, okrenuo bi se ljudima licem i rekao: ‚Esselamu alejkum!', i još je dodao: ‚A to su radili i Ebu Bekr i Omer poslije Vjerovjesnika, s.a.v.s.'" Ibn Madža (1109) prenosi od Džabira. U lancu prenosilaca je Ibn Luheja, a on je slab. Taberani u *Evsatu* bilježi od Ibn Omera. Hejsemi u *Medžmeu* (2/184) kaže: "U lancu prenosilaca je Isa ibn Abdullah Ensari, a on je slab." Bejheki (3/204,205) prenosi od Džabira i Ibn Omera, a onda kaže: "Ovome slično prenose i Ibn Abbas i Ibn Zubejr, a slično se prenosi i od Omera ibn Abdulaziza."

od Ummu Hišam ibn Harise da je rekla: "Suru Kaf sam naučila od Poslanika, s.a.v.s., dok ju je učio svake džume na minberu prilikom vaza ljudima.[239]

Ebu Davud navodi predanje od Ibn Mesuda, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., nakon izgovorenog šehadeta, govorio: "Hvala Allahu, od Njega pomoć tražimo i tražimo Njegov oprost. Tražimo utočište od Allaha od zla nas samih. Onaj koga Allah uputi, tog niko u zabludu ne može odvesti, a koga Allah u zabludi ostavi, tog niko na Pravi put ne može uputiti. Svjedočim da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov rob i Poslanik. On ga je poslao s Istinom, kao donosioca radosnih vijesti i opominjivača pred Smak svijeta. Onaj ko se pokorava Allahu i Njegovom Poslaniku, taj je zreo i na ispravnom putu, a ko griješi i pokornost odbija, taj šteti samo sebi, a Allahu nikakve štete ne nanosi."[240]

---

[239] Hadis bilježe Muslim (873), Ebu Davud (1100,1102), Nesai (2/157).

[240] Hadis bilježi Ebu Davud (1097) a u lancu prenosilaca je Ebu Ijad Medeni, on je nepoznat, ali je hadis vjerodostojan drugim putem i ne doslovno ovako kako se prenosi od Ibn Mesuda. Abdurrezzak u *Musannefu* (10449), Ahmed (4116, 3721), Nesai (6/89), Tirmizi (1105), Ibn Madža (1892), Tahavi u *Muškilul-asari* ¼, Bejheki u *Sunenu* (3/214) različitim putevima bilježe od Ebu Ishaka, a on od Ebu Ahvesa, Avfa ibn Malika ibn Nadleta, a on od Ibn Mesuda da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., nas je podučio obraćanju za potrebu: ‚Uistinu sva hvala pripada Allahu. Zahvaljujemo Mu, od Njega pomoć tražimo i Njemu se za oprost obraćamo. Tražimo utočište od Allaha od zla nas samih. Onaj koga Allah uputi, tog niko u zabludu ne može odvesti, a koga Allah u zabludi ostavi, tog niko na Pravi put ne može uputiti. Svjedočim da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov rob i Poslanik.' Poslije ovoga je učio: ‚*O vjernici, bojte se Allaha onako kako se treba bojati i umirite samo kao muslimani*!" (Alu Imran, 102). ‚*I Allaha se bojte – s imenom čijim jedni druge molite – i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah, zaista, stalno nad vama bdi*' (En-Nisa, 1), i ‚*O vjernici, bojte se Allaha i govorite samo istinu, On će vas za vaša dobra djela nagraditi i grijehe vam vaše oprostiti. A onaj ko se Allahu i Poslaniku Njegovu bude pokoravao – postići će ono što bude želio*'" (El-Ahzab, 70,71). Lanac prenosilaca je jak. Tirmizi kaže da je dobar.

U prvom hadisu, koji je slab, ima jedna neprihvatljiva rečenica, a to je: "A ko im bude griješio i poslušnost odbijao." Vjerodostojno predanje kazuje da je Poslanik, s.a.v.s., zabranio da se ovako govori, kao što to kazuje i hadis Adijja ibn Hatima da je neki čovjek držao hutbu pred Poslanikom, s.a.v.s., i rekao: "Onaj ko se pokorava Allahu i Poslaniku, taj je na Pravom putu, a onaj ko im se ne pokorava, taj je zalutao." Poslanik, s.a.v.s., mu je rekao: " Nikakav si ti govornik! Reci: ‚A onaj ko odbija poslušnost Allahu i Njegovom Poslaniku...'" Ovo predanje bilježi Muslim (870).

الْحَمْدُ لله نَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بالله مِنْ شُرُور أَنْفُسنَا مِنْ يَهْد الله فَلَا مُضلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا الله وَ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ أَرْسَلَهُ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ مَنْ يُطِعِ الله وَرَسُولَهُ فَقَدْ رَشَدَ وَمَنْ يَعْصِهِمَا فَإِنَّهُ لَا يَضُرُّ إِلَّا نَفْسَهُ وَلَا يَضُرُّ الله شَيْئًا.

ELHAMDULILLAHI NESTEINUHU VE NESTAGFIRUHU VE NEUZU BILLAHI MIN ŠURURI ENFUSINA MEN JEHDILLAHU FELA MUDILLE LEHU VE MEN JUDLIL FELA HADIJE LEHU VE EŠHEDU EN LA ILAHE ILLELLAHU VE ENNE MUHAMMEDEN ABDUHU VE RESULUHU ERSELEHU BIL-HAKKI BEŠIREN VE NEZIREN BEJNE JEDEJISSAATI MEN JUTIILLAHE VE RESULEHU FEKAD REŠEDE VE MEN JA'SIHIMA FE INNEHU LA JEDURRU ILLA NEFSEHU VE LA JEDURRULLAHE ŠEJEN.

Ebu Davud kaže da je Junus pitao Šihaba kako je Poslanik, s.a.v.s., činio šehadet petkom na minberi, pa je on naveo predanje slično ovom hadisu, samo što se kod njega navodi: "A ko im se ne pokorava, taj je zalutao."[241]

Ibn Šihab priča: "Čuli smo da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada bi govorio hutbu, govorio: 'Sve što dolazi je blizu i nema daljine za ono što dolazi. Allah ne požuruje ni zbog čije žurbe, niti olakšava zato što to ljudi hoće. Ono što Allah hoće, to bude, makar to ne bilo po volji ljudima. Ono što Allah približi, niko ne može dalekim učiniti, a ono što Allah udalji, niko ne može približiti. Ništa ne može biti bez Allahove dozvole.'"[242]

Većina njegove hutbe je kazivala o zahvali Allahu na Njegovim blagodatima, opisu Njegovog savršenstva, podučavanju osnovama islama, spominjanju Dženneta i Džehennema i onoga svijeta,

---

[241] Hadis bilježi Ebu Davud (1098) prenosioci su pouzdani, ali je hadis mursel pa se ne može koristiti da bi se njime dokazivalo.

[242] Hadis bilježi Ebu Davud, kao mursel od Ibn Šihaba i ovaj hadis je munkati'. Zerkani ga spominje u *Šerhul-mevahibilledunijjeti* (7/447).

preporučivanja bogobojaznosti, ukazivanje na ono što izaziva Allahovu srdžbu, i ono što izaziva Njegovo zadovoljstvo.

U svojim govorima je poručivao: "Ljudi, nećete moći podnijeti – ili nećete uraditi – sve ono što vam je naređeno, ali se trudite i obveseljavajte."[243]

U svakoj situaciji je govorio shodno potrebama i koristi onih kojima se obraćao. Nijednu hutbu nije započinjao a da nije zahvalio Allahu, izgovorio šehadet i sebe spomenuo po imenu.

Potvrđeno je da je govorio: "Svako obraćanje u kojem nema šehadeta je kao sakata ruka."[244] Niko nije išao ispred njega kada bi izašao iz svojih odaja, kako bi mu pravio prolaz, niti je oblačio odjeću koju oblače današnji govornici, nije imao široki ogrtač, niti šalove. Njegova minbera je imala tri stepenice. Kada bi se popeo na njih, okrenuo bi se ljudima i mujezin bi proučio samo ezan. Nije govorio ništa ni prije ni poslije ezana, a kada bi počeo s hutbom, ni mujezin, ni bilo ko drugi nije ništa govorio.

Kada bi ustao da govori, uzimao bi štap i na njega se oslonio dok je na minberi. Tako bilježi Ebu Davud od Ibn Šihaba.[245]

I trojica halifa poslije njega su radili isto. Nekada se oslanjao na luk, ali nije preneseno da se oslanjao na sablju. Mnoge neznalice smatraju da je Poslanik, s.a.v.s., držao sablju na minberu kako bi ukazao na činjenicu da se vjera uspostavila sabljom. Ovo je neznanje i neprihvatljivo je iz dva razloga: preneseno je da se Poslanik, s.a.v.s., oslanjao na štap i na luk, a drugi razlog je da je vjera uspostavljena Objavom. Sablja se koristila kao odbrana od onih koji su zabludjeli i od mnogobožaca. Grad Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u kojem je on govorio i držao hutbe, oslobođen je Kur'anom, a ne sabljom.

---

[243] Dio hadisa kojeg bilježe Ebu Davud (1096), Ahmed (40212) od Hakema ibn Huzna Kulfija. Lanac prenosilaca je dobar.

[244] Hadis bilježe Tirmizi (1106), Ebu Davud (4841), Ahmed (2/302,343) s jakim lancem prenosilaca. Tirmizi ga ocjenjuje kao dobar, a s tim se slažu i drugi.

Kada bi se nešto nenadno dogodilo za vrijeme hutbe, prvo bi to rješavao, a onda bi nastavljao sa hutbom. Jednom je držao hutbu, pa su došli Hasan i Husejn, koji su posrtali u crvenim košuljicama. On je prekinuo svoj govor, sišao sa minbera, uzeo ih u naručje, a onda se vratio na minber. Potom je rekao:

"صَدَقَ اللهُ العَظِيمُ {إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلاَدُكُمْ فِتْنَةٌ} [الأنفال: ٢٨] رَأَيْتُ هذَيْنِ يعثُران في قَمِيصَيْهِمَا، فَلَمْ أَصْبِرْ حَتَّى قَطَعْتُ كَلاَمِي فَحَمَلْتُهُمَا."

"Istinu je rekao Uzvišeni Allah: *'I neka znate da su bogatstva vaša i djeca vaša samo iskušenje'* (El-Enfal, 28). Vidio sam ovu dvojicu kako posrću u svojim košuljicama, nisam se mogao suzdržati, pa sam prekinuo svoj govor i ponio ih."[246] Jednom je došao Sulejk Gatafani, dok je Poslanik, s.a.v.s., držao hutbu, pa je sjeo. Poslanik, s.a.v.s., mu je rekao: "Ustani, Sulejku, i klanjaj dva rekata i nemoj duljiti s njima." Potom je rekao sa minbera: "Kada neko od vas dođe na džumu, dok imam drži hutbu, neka klanja dva rekata i neka ne dulji s njima."[247]

Nekada je kratio hutbu, a nekada duljio, shodno potrebama

---

[245] Vjerovatno je zabilježeno u *Merasilu* Ebu Davuda. U *Sunenu* (1096) je zabilježeno od Hakema ibn Hazna Kulfija: "Otišao sam kao izaslanik kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kao sedmi od sedmerice, ili deveti od deveteorice, pa smo ušli kod njega i rekli: ‚Allahov Poslaniče, došli smo ti u posjetu, pa zamoli Allaha za nas da nam da dobro.' On nam je naredio, ili je naredio da nam iznesu nešto hurmi. Tada je bilo blisko događanje. Ostali smo u Medini neko vrijeme i prisustvovali smo džumi sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., on je ustao da govori oslonjen na štap ili luk, pa je zahvalio Allahu, s malo riječi, ali prijatnih i blagoslovljenih, a onda je rekao: ‚Ljudi, nećete moći podnijeti, ili nećete uraditi sve ono što vam je naređeno, ali se trudite i radujte se.'" Lanac prenosilaca je dobar, a dobrim ga je ocijenio i Hafiz u *Telhisu*. Taj hadis potvrđuje i hadis Berraa ibn Aziba kojeg bilježi Ebu Davud (1145) navodeći da je Vjerovjesniku, s.a.v.s., dodan luk, na Bajram, pa je on govorio oslonjen na njega. Hafiz kaže: "Ahmed i Taberani ga navode u dužoj verziji." Vjerodostojnim ga smatra Ibn Seken. Na istu temu je i hadis od Ibn Zubejra kojeg bilježe Ebu Šejh u *Ahlakun-nebijj* (155,156), u lancu prenosilaca je Ibn Luheja, a on je slab, ali je hadis dobar kao potvrda.

[246] Hadis bilježe Tirmizi (3776), Ebu Davud (1109), Ibn Madža (3600), lanac prenosilaca je dobar, a dobrim ga smatra i Tirmizi.

[247] Hadis bilježe Buhari (2/336,337), Muslim (875) i (59), Tirmizi (510), Ebu Davud (1115-,1116,1117), Nesai (3/103), Ibn Madža (1112).

ljudi. One hutbe koje je pričao s vremena na vrijeme i u posebnim situacijama bile su duže od onih koje je pričao redovno. Ženama je govorio i držao predavanje, posebno za njih, praznicima. U njima ih je podsticao na sadaku.[248] A Allah najbolje zna.

POGLAVLJA O POSLANIKOVIM, S.A.V.S., IBADETIMA

Poglavlje o Poslanikovom, s.a.v.s., abdestu

Poslanik, s.a.v.s., se u većini slučajeva, abdestio za svaki namaz, a ponekad je klanjao nekoliko namaza sa jednim abdestom.[249] Nekada mu je za abdest bio dovoljan mudd (mjera od približno dva litra), nekada dvije trećine, a nekada i više od mudda. To je u Damasku oko četiri oke (oka je mjera za težinu - približno 320 grama), ili dvije ili tri oke. Bio je čovjek koji je trošio najmanje vode za abdest, svoj ummet je upozoravao na prekomjerno trošenje vode i rekao je da će u njegovom ummetu biti ljudi koji će pretjerivati u abdestu.[250] Poslanik, s.a.v.s., je rekao:

---

[248] Hadis bilježi Buhari (2/388) od Džabira: "Poslanik, s.a.v.s., je ustao na Ramazanski bajram, klanjao, počeo sa bajram-namazom, onda održao govor, pa kada je završio, otišao je ženama i posjećivao ih..."

[249] Hadis bilježi Muslim (277), Ebu Davud (127), Tirmizi (61) od Burejdeta ibn Husajba prenoseći da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., na dan oslobođenja Mekke, sve namaze klanjao sa jednim abdestom, i meshom po mestvama. Omer mu je rekao: "Danas si uradio ono što nisi nikada prije?" On je odgovorio: "Namjerno sam to uradio, Omere."

[250] Hadis bilježe Ahmed (4/86,87) i (5/55), Ebu Davud (96) od Abdullaha ibn Mugaffela: "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da kaže: ‚U ovom ummetu će biti ljudi koji će pretjerivati u abdestu i dovama.'" Lanac prenosilaca je jak. Ebu Davud (135), Nesai (1/88), Ibn Madža (422), Ahmed (6684) prenose od Musaa ibn Ebu Aiše, a on od Amra ibn Šuajba, a on od svoga oca, a on od svoga oca, da je neki beduin došao kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., i pitao ga o abdestu. On mu je pokazao abdest perući organe po tri puta, a onda mu rekao: "Ovako se uzima abdest, a onaj ko doda ovome, taj pretjeruje i loše postupa." Lanac prenosilaca je dobar. Riječi: "ili oduzme" su zabilježene kod Ebu Davuda i one se ne prihvataju, jer je jasno da se kudi manje od tri puta, a Poslanik, s.a.v.s., nekada je uzimao abdest perući organe manje od tri puta. Predanja o tome su vjerodostojna, pa je nezamislivo da je onaj ko uradi manje, postupio loše i pretjerao.

إِنَّ لِلْوُضُوءِ شَيْطَانًا يُقَالُ لَهُ الوَلْهَان فَاتَّقُوا وَسْوَاسَ المَاء

"Za abdest je zadužen jedan šejtan koji se zove Velehan, pa se čuvajte pretjerivanja s vodom."[251] Jednom je Poslanik, s.a.v.s., prolazio pored Sa'da koji se abdestio i rekao mu: "Ne pretjeruj s vodom." Sa'd mu je rekao: "A da li se može pretjerati s vodom?" Poslanik, s.a.v.s., mu reče: "Da, makar bio na obali rijeke."[252] Vjerodostojna su predanja koja govore da se Poslanik, s.a.v.s., abdestio tako što je organe prao po jednom, nekada po dva, nekada po tri puta, a nekada je neke organe prao po dva puta a neke po tri.

Nos i usta je ispirao jednim pregrštem vode, nekada sa dva, a nekada sa tri. Ispiranje usta i nosa je obavljao zajedno, pa bi pola pregršta uzeo za usta, a drugu polovinu za nos. Drukčije se i ne može postupati sa pregrštem vode. Što se tiče dva ili tri pregršta, tu je moguće i sastaviti i rastaviti ispiranje usta i nosa, samo što je Poslanikova, s.a.v.s., praksa bila da to zajedno čini. U dva *Sahiha* je zabilježeno predanje od Adullaha ibn Zejda, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., isapirao usta i nos vodom koliko je može stati u jednu ruku. To je radio tri puta.[253] Ovo je najvjerodostojnije predanje koje govori o ispiranju usta i nosa. Nigdje i nikada se ne bilježi da je Poslanik, s.a.v.s., posebno ispirao usta a posebno nos, a da je ta predanje vjerodostojno. U hadisu koji se bilježi od Talhe ibn Musarrefa, a kojeg on prenosi od svoga oca, a on od svoga oca, kaže se: " Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako odvaja ispiranje usta od ispiranja nosa." Ovo predanje se bilježi samo sa ovim lancem prenosilaca, a nepoznato je da je Talhin otac bio ashab.[254]

---

251 Hadis bilježe Tirmizi (57), Ibn Madža (421) i Ahmed (5/136). U lancu prenosilaca je Haridže ibn Musab, za kojeg Hafiz u *Takribu* kaže da je odbačen i da je tedlis činio prenoseći od lažaca.

252 Hadis bilježe Ibn Madža (425), Ahmed (2/221). Busiri u *Zevaidu* kaže: "Lanac prenosilaca je slab jer su slabi Hajijj ibn Abdlullah Muafiri i Ibn Lehi'a."

253 Hadis bilježe Buhari (1/255,257) i Muslim (235).

254 Ovaj hadis bilježi Ebu Davud (139). U lancu prenosilaca je Ebu Sulejm, a on je slab. Musarref, otac Talhin, je nepoznat. Pogledaj biografiju Ka'ba ibn Amra Jamija, oca Musarrefovog u *Tehzibu*.

Ispirao je nos desnom rukom, a oseknivao se lijevom. Mesh je činio po čitavoj glavi, potirući je, nekada je počinjao od čela, objema rukama, i vraćao ih s potiljka. To je tumačenje hadisa u kojem se kaže: "Glavu je potirao dva puta." Ispravno je mišljenje da nije potirao glavu dva puta i da nije ponavljao mesh, nego, kada bi ponavljao pranje, to je činio sa ostalim organima, a potiranje glave je činio jednom. Tako se prenosi od njega. Nije vjerodostojno predanje koje govori drukčije, uopće, pa čak i ako je vjerodostojno, onda nije isključivo, kao što je predanje jednog od ashaba: "Poslanik, s.a.v.s., je abdestio tako što je prao organe po tri puta", kao i riječi: "a glavu je potrao dva puta." Postoji mogućnost da je isključivo, ali nije vjerodostojno, kao što je hadis Ibn Bejlemanija, koji prenosi od oca, a on od Omera, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Onaj ko se abdesti i šake opere tri puta...", pa je rekao: "i glavu potare tri puta..." Ovo se predanje ne uzima kao dokaz. Ibn Bejlemani i njegov otac su ocijenjeni kao slabi prenosioci, mada je otac bolji.[255]

Ili kao što je hadis Osmana kojeg bilježi Ebu Davud da je Poslanik, s.a.v.s., potirao glavu tri puta.[256] Ebu Davud kaže: "Svi vjerodostojni hadisi od Osmana ukazuju na potiranje glave jednom, a nijedan hadis od njega, koji je vjerodostojan, ne govori da je Poslanik, s.a.v.s., potirao dio glave, već se navodi da, kada bi potirao dio glave koji je otkriven, ostatak mesha bi završio preko turbana."[257] Što se tiče hadisa Enesa, r.a., kojeg bilježi Ebu Davud: "Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da se abdesti, a na glavi je imao prugasti turban, pa je ruku podvukao pod turban i potrao tjeme, ali nije

[255] Hadis bilježi Darekutni (1/93). U lancu prenosilaca je Salih ibn Abduldžebbar. Zejlei u *Nasburrajeti* (1/32) kaže da je Ibn Kattan u svojoj knjizi rekao: "Salih ibn Abduldžebbar mi je nepoznat, osim u ovom hadisu." On je nepoznatog stanja, a za Muhammeda ibn Abdurrahmana Bejlemia, Tirmizi kaže: "Buhari je za njega rekao da je odbačenog hadisa."

[256] Hadis bilježi Ebu Davud (110). U lancu prenosilaca je Amir ibn Šekik ibn Hamza, za kojeg Hafiz u *Takribu* kaže da je slabog hadisa.

[257] Hadis bilježi Muslim u *Sahihu* (274, 83) od Mugireta prenoseći da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., činio mesh po amami i po mestvama.

skidao turban",[258] u njemu se želi ukazati na činjenicu da Poslanik, s.a.v.s., nije skidao turban, ali je potrao svu kosu, međutim, istovremeno ne negira upotpunjenje mesha preko turbana. To potvrđuju i Mugire ibn Šu'be i drugi ashabi.

Činjenica da je Enes to prešutio ne znači da se nije desilo. Poslanik, s.a.v.s., nije uzimao abdest a da nije ispirao usta i nos, i nije zabilježeno da je to ikada izostavio. Isto tako, zna se da je njegov abdest bio bez prekida i da je prao organe jedan za drugim, ustaljenim redoslijedom, i to nikada nije izostavio ili drukčije postupio. Nekada je potirao glavu, a zatim preko turbana, a nekada tjeme, pa onda preko turbana.

Što se tiče mišljenja da se ograničavao samo na tjeme, ono nigdje nije zabilježeno.[259] Kao što je rečeno, prao je noge, ako nije na njima imao mestve ili kožne čarape, a potirao ih je ako je imao mestve ili kožne čarape.[260] Potirao je i uši zajedno s glavom, potirao je i vanjski dio uha i unutrašnji, ali nije zabilježeno da je za potiranje ušiju ponovno uzimao vodu. To je vjerodostojno predanje

---

[258] Hadis bilježi Ebu Davud (147). U lancu prenosilaca je Muavija ibn Salih ibn Hadir Hadremi, on je iskren, ali mu predanja imaju i nejasnih stvari. Abdulaziz ibn Muslim Medeni, koji je bio sluga Alu Rifaata, nije ocijenjen kao pouzdan ni od koga, osim od Ibn Hibbana. Pogledaj i prethodnu fusnotu.

[259] O tome se da raspravljati, jer u *Fethul-Bariu* (10-/304) Šafija prenosi od Ataa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., abdestio i skinuo je turban s glave, a onda samo potrao tjeme. Ovaj hadis je mursel, ali je potvrđen i ojačan drugim hadisom kojeg bilježi Ebu Davud (147) od Enesa, r.a. U lancu prenosilaca je Ebu Ma'kal koji je nepoznatog stanja. I mursel i spojeni hadis jedan drugog jačaju, pa je on prihvatljiv shodno ovome. O istoj temi je i hadis koji se bilježi od Osmana a koji govori o tome kakav je bio abdest: "Pa je potrao prednji dio glave." Ovo bilježi Seid ibn Mensur. U lancu prenosilaca ovog hadisa je Halid ibn Zejd ibn Ebu Malik, o kojem nije jedinstven stav. Vjerodostojno je predanje od Ibn Omera u kojem se govori o potiranju jednog dijela glave. Ibn Munzir kaže: "Nije došlo vjerodostojnim putem da je ijedan ashab to porekao." To kaže i Ibn Hazm. Sve ovo daje snagu murselu koji je naveden, a Allah najbolje zna.

[260] O potiranju preko čarapa postoje mnogi vjerodostojni hadisi koje je sakupio Džemaluddin Kasimi u svom traktatu i svakom je hadisu zabilježio lanac prenosilaca. Lance prenosilaca je pojačao Ahmed Muhammed Šakir.

koje se bilježi od Ibn Omera, r.a.[261] Nijedno predanje koje govori o potiranju vrata nije vjerodostojno, i nije zabilježeno da je, tokom abdesta, govorio išta drugo osim bismille. Svi hadisi koji govore o nekom zikru tokom abdesta su laži i izmišljotine. Poslanik, s.a.v.s., nije ništa od toga izgovorio, niti je to prenio svome ummetu, i nije zabilježeno da je učio išta drugo osim bismille na početku abdesta,[262] te riječi: "Svjedočim da nema boga osim Allaha, Jedinog, koji nema ortaka, i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Poslanik. Allahu moj, učini me od onih koji se mnogo kaju, i učini me od onih koji se mnogo čiste"[263] na kraju abdesta.

[261] Hadis bilježi Malik (1/34) i lanac prenosilaca je vjerodostojan. To je Šafija uzeo kao dokaz. On kaže: "Za uši je uzimao novu vodu." Većina učenjaka smatra da su uši sastavni dio glave i da se potiru vodom za potiranje glave. To kaže Seid ibn Musejjib, Ata, Hasan, Ibn Sirin, Seid ibn Džubejr, Nehai i drugi. Taj stav zauzimaju i Sevri, Ibn Mubarek, Malik, Ahmed, Ishak i ashaburre'j.

[262] Ovo bilježe Ebu Davud (101), Ahmed (2/418), Ibn Madža (399), Darekutni (1/29), Hakim (1/146), Bejheki (1/43) preko Muhammeda ibn Musaa Mahzumija, a on od Jakuba, on od svoga oca, a on od Ebu Hurejre, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nema namaza ko nema abdesta niti ima abdest neko ko nije proučio bismillu tokom njega." Jakub je nepoznatog stanja, Ebu Seleme Lejsi je blagog hadisa. Darekutni (1/26) i Bejheki (1/44) bilježe preko Mahmuda ibn Muhammeda Zafrija, a on od Ejjuba ibn Nedždžara, a on od Jahja ibn Ebu Seleme ibn Abdurrahmana, a on od Ebu Hurejre da je rekao: "Nije uzeo abdest ko nije proučio bismillu niti je klanjao ko nema abdesta." Hafiz ibn Hadžer u *Telhisu* (1/173) kaže: "Mahmud nije jak, Ejjub ibn Nedždžar, pored toga što je pouzdan, ima i tedlisa, a i posredno prenosi hadis." Taberani u *Evsatu* bilježi preko Alija ibn Sabita, a on od Muhammeda ibn Sirina, a on od Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ebu Hurejre, kada se abdestiš, reci: ‚Bismillahi, vel hamdu lillahi.' Tvoji pisari će ti pisati dobra djela sve dok ne ostaneš bez tog abdesta.'" Hejsemi u *Medžmeu* (1/220) kaže da je ovaj hadis dobar. Hadis potvrđuju i druga predanja, poput predanja Ebu Seida Hudrija, zabilježenog kod Ahmeda, Tirmizija, Ibn Madže i drugih, predanje Seida ibn Zejda kod Tirmizija, Ibn Madže, Ahmeda i Darekutnija, predanje Sehla ibn Sa'da kod Ibn Madže i Taberanija i tako hadis postaje dobar. Hafiz u *Telhisu* kaže: "Jasno je da hadisi, svi zajedno, imaju snagu koja ukazuje da tome ima osnove." Munziri u *Tergibu* (1/128) kaže: "Hasan, Ishak ibn Rahivejh, i zahirije, smatraju da je obavezno proučiti bismillu prilikom abdesta, a onaj ko je namjerno izostavi, treba da obnovi abdest." To se prenosi i od imama Ahmeda. Nesumnjivo, hadisi koji govore o bismilli, mada svaki za sebe slab, zajedno daju snagu jedan drugom.

[263] Ovako ga bilježi Tirmizi (55) preko Ebu Idrisa Havlanija i Ebu Osmana od Omera. Osnov hadisa je kod Muslima (234) od Ukbeta ibn Amira, samo što kod njega nema dijela: "Allahu moj, učini me od onih koji se mnogo kaju, i učini me od onih koji se mnogo čiste." Dodatak kod Tirmizija je dobar, i njega potvrđuju predanja koja bilježe Bezzar i Taberani u *Evsatu*, a

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ اللهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ

EŠHEDU EN LA ILAHE ILLELLAHU VAHDEHU LA ŠERIKE LEHU VE EŠHEDU ENNE MUHAMMEDEN ABDUHU VE RESULUHU ALLAHUMMEDŽALNI MINET-TEVVABINE VEDŽALNI MINEL-MUTETAHHIRINE.

U drugom hadisu, kojeg bilježi Nesai, stoji da se poslije abdesta kaže: "Slavljen neka si moj Allahu, i neka Ti je svaka hvala. Svjedočim da nema boga osim Tebe. Tražim od Tebe da mi oprostiš grijehe i kajem Ti se."[264]

سُبْحَانَكَ اللهُمَّ وَبِحَمْدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

SUBHANEKELLAHUMME VE BIHAMDIKE EŠHEDU EN LA ILAHE ILLA ENTE ESTAGFIRUKE VE ETUBU ILEJKE.

Na početku abdesta nije govorio: "Namjeravam da otklonim nečistoću (hades)", niti je govorio: "kako bih namaz obavio". To nije govorio ni on, niti ijedan od njegovih ashaba. O tome se, od njega, ne prenosi baš ništa, ni vjerodostojnim lancem prenosilaca, a ni slabim. Prilikom uzimanja abdesta nikada se nije prao više od tri puta, niti se prenosi da je prao ruke iznad lakata i noge iznad članaka, ali je Ebu Hurejra, r.a., to radio jer je tako tumačio hadis o obilježju abdesta.[265] Što se tiče hadisa Ebu Hurejre, r.a., da je Poslanik,

navodi Hafiz u *Telhisu* od Sevbana i glasi: "Ko se hoće abdestiti, odmah po završetku abdesta neka kaže: ‚Svjedočim da nema boga osim Allaha, Jedinog, koji nema ortaka, i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Poslanik. ‚Allahu moj, učini me od onih koji se mnogo kaju, i učini me od onih koji se mnogo čiste.'"

[264] Hadis bilježi Ibn Sunni u *Amelul-jevmi vellejlejti* (str. 21) od Ebu Seida Hudrija, a u lancu prenosilaca je Musejjib ibn Vadih, a on je slabog pamćenja, takav je i onaj koji od njega prenosi, a to je Jusuf ibn Esbat.

[265] Taj hadis bilježe Buhari (1/207,208) i Muslim (246) od Ebu Hurejre, r.a.: "Moj ummet će na Kijametski dan doći svijetao i obilježen abdestom, pa onaj ko može, od vas, da poveća taj trag i svjetlost, neka to učini." Riječi: "pa onaj ko može od vas, da poveća taj trag i svjetlost, neka to učini", su umetnute u hadis i one pripadaju Ebu Hurejri, a nisu riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kao što to navode učenjaci poput Munzirija, Ibn Hadžera i drugi.

s.a.v.s., prao ruke, pa i iznad lakata, i noge, pa i potkoljenice iznad članaka,[266] to ukazuje na činjenicu da su i laktovi i članci nogu dijelovi koje treba oprati prilikom abdesta, a ne ukazuju na povećavanje dijelova na kojima će se vidjeti tragovi abdesta.

Poslanik, s.a.v.s., nije imao običaj da nakon abdesta suši organe koje je oprao, i nijedan hadis koji govori o tome nije vjerodostojan. Što se tiče hadisa Aiše, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., imao komad platna kojim se posušivao nakon abdesta, i hadisa Muaza ibn Džebela: "Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da lice briše krajem svoje odjeće, poslije abdesta",[267] i jedan i drugi su slabi i ne uzimaju se kao dokaz. U prvom hadisu je u lancu prenosilaca Sulejman ibn Erkam, a on je odbačen. U drugom hadisu je Abdurrahman ibn Zijad ibn En'am Efriki, a on je slab. Tirmizi kaže: "Ništa o ovome nije vjerodostojnim putem došlo od Poslanika, s.a.v.s."

Nije bio običaj da se Poslaniku, s.a.v.s., sipa voda dok je abdestio, nego je sipao vodu sam sebi. U posebnim situacijama mu je sipao i neko drugi, ali to je bilo u potrebi, kao što je zabilježeno u dva *Sahiha* od Mugire ibn Šu'beta da mu je posipao vodu na putovanju, kada je abdestio.[268] Nekada je trljao bradu prilikom abdesta, ali mu to nije bila stalna praksa. Učenjaci hadisa se razilaze oko ovoga, a Tirmizi smatra vjerodostojnim predanje u kojem se kaže da je trljao bradu.[269] Ahmed i Ebu Zur'a kažu da nijedan hadis koji govori o trljanju brade prilikom abdesta nije vjerodostojan.

---

[266] Hadis bilježi Muslim (246). Autor (Ibn Kajjim) je objedinio dva predanja: prvo koje bilježi od Nuajma ibn Abdullaha Mudžemmera: "Vidio sam Ebu Hurejru da se abdesti, pa je oprao lice u potpunosti, onda je prao desnu ruku toliko da je zahvatio i nadlaktice, a onda i lijevu ruku, tako da je prao i nadlakticu", i drugo predanje od Nuajma ibn Abdullaha da je vidio Ebu Hurejru da pere lice, i da pere ruke skoro do ramena i noge perući i potkoljenice.

[267] Hadis bilježi Tirmizi (53,54).

[268] Hadis bilježe Buhari (1/256), Muslim (274), Malik (1/36), Tirmizi (98), Ebu Davud (149,150,151,152), Nesai (1/83), Ibn Madža (389).

[269] Hadis je vjerodostojan i bilježe ga Tirmizi (31), Ibn Madža (430), Ibn Hibban u *Mevariduzzeman* (154), Hakim (1/149) od Osmana, r.a. U lancu prenosilaca je Amir ibn Šekik koji je blagog hadisa, dok su ostali prenosioci pouzdani. Taj hadis potvrđuje i hadis koji se prenosi

Isto je i sa trljanjem između prstiju, ni to mu nije bila stalna praksa. U *Sunenu* je zabilježeno predanje od Mustevrida ibn Šeddada da je rekao: "Vidio sam da Vjerovjesnik, s.a.v.s., kada se abdesti trlja svojim malim prstom između nožnih prstiju."[270] Ukoliko i jeste tačna ova tvrdnja, onda je to radio povremeno. Stoga ga i ne prenose oni ashabi koji su prenijeli način njegova uzimanja abdesta, kao što su Osman, Alija, Abdullah ibn Zejd, Rubejji', i drugi ashabi, a naročito ako se ima u vidu da je u lancu prenosilaca spomenutog hadisa Ibn Lehi'a.

Što se tiče pomicanja prstena, o tome postoji slab hadis koji se prenosi preko Ma'mera ibn Muhammeda ibn Ubejdullaha ibn Ebu Rafia, koji prenosi od svoga oca, a on od svoga oca, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kada bi se abdestio, pomicao prsten.[271] Ma'mer i njegov otac su slabi. To kaže Darekutni.

Poglavlje o Poslanikovom, s.a.v.s., meshu-potiranju mestvi

Vjerodostojna su predanja koje govore da je Poslanik, s.a.v.s., činio mesh po mestvama i na putovanju i u stalnom mjestu boravka, i to nije derogirano sve do njegove smrti. Vrijeme trajanja mesha za

od Enesa, r.a., a bilježi ga Ebu Davud (145); postoje i drugi lanci prenosilaca ovog hadisa a koje bilježi Hakim, Ibn Adijj, Zehli, i drugi hadisi koje Ahmed prenosi od Aiše, r.a., Ibn Ebi Šejbe od Ebu Umame; Tirmizija i Ibn Madža od Ammara, Taberani u *Evsatu* od Ibn Omera. Pogledaj *Telhis* (1/85,87).

270 Hadis bilježe Ahmed (4/229), Ebu Davud (148), Tirmizi (40), Ibn Madža (446). U lancu prenosilaca kojeg oni bilježe je Ibn Lehi'a, a on je lošeg pamćenja. Hafiz u *Telhisu* kaže: "Ovom senedu ima paralelan sened od Lejsa ibn Sa'da i Amra ibn Harisa kojeg bilježe Bejheki, Ebu Bišr Dolabi, Darekutni u *Garaibu,* Malik preko Ibn Vehba, a on od preostale trojice." Ibn Kattan kaže da je vjerodostojan. Potvrđena je preporuka trljanja prstiju u hadisu od Lekita ibn Sabireta, a koju bilježe Šafija (1/30,31), Ebu Davud (142,143), Ahmed (4/33), Nesai (1/66), Ibn Madža (407), Tirmizi (38). "Upotpuni abdest i protrljaj između prstiju, povedi računa da ispiranje nosa bude valjano, osim ako si postač." Ibn Hibban (159) kaže da je hadis vjerodostojan, te Hakim (1/147,148), a s njim se slaže i Ez-Zehebi. Hadis je onakav kakvim su ga ocijenili. Smatraju ga ispravnim i vjerodostojnim i Ibn Kattan, Nevevi i Ibn Hadžer.

271 Hadis bilježi Ibn Madža (449). Busiri u *Zevaidu* kaže: "Lanac prenosilaca je slab jer su slabi Ma'mer i njegov otac Muhammed ibn Abdullah."

onoga koji boravi u stalnom mjestu boravka je noć i dan, a putnik ima pravo da čini mesh po mestvama tri dana i tri noći. To je navedeno u nekoliko hadisa koji su ili dobri ili vjerodostojni. On je mesh činio po vrhu mestvi, a predanje u kojem se navodi da je mesh činio i po donjem dijelu mestvi nije vjerodostojno. Vjerodostojni hadisi govore drukčije. Mesh je činio preko kožnih čarapa i sandala[272] Mesh je činio i po turbanu, ograničavajući se samo na njega, a i uz potiranje tjemena. To je potvrđeno njegovom praksom i preporukom u nekoliko hadisa, međutim, nismo sigurni da li je ovaj vid mesha činio u posebnim situacijama, iz određene potrebe, ili je on primjenjiv, općenito, u svim situacijama, kao što je slučaj sa mestvama. Ovo posljednje je prihvatljivije, a Allah najbolje zna.

Nije se trudio da radi suprotno situaciji u kojoj se nalazio, ako su mu noge bile u mestvama, činio je mesh po njima, a ako su bile bose, onda ih je prao. Nije obuvao mestve kako bi mogao mesh činiti po njima. Ovo treba poslužiti kao uzor kod dileme da li prati noge ili činiti mesh po mestvama. To kaže Ibn Tejmijja, a Allah najbolje zna.

POGLAVLJE O POSLANIKOVOM, S.A.V.S., TEJEMMUMU

Poslanik, s.a.v.s., je uzimao tejemmum tako što je jednom dodirivao zemlju i za lice i za ruke.[273] Nisu vjerodostojna predanja koja govore da je tejemmum uzimao dodirujući zemlju dvaput, niti da je potirao ruke do lakata. Imam Ahmed kaže: "Ko kaže da je tejemmum do lakata, taj je dodao nešto na praksu Poslanika, s.a.v.s."[274]

[272] Pogledaj *Sunen* Tirmizija (1/167,168); tahkik-provjera Ibn Šakira.

[273] Hadis bilježe Buhari (1/375,376) i Muslim (368,112) od Ammara ibn Jasira.

[274] Pogledaj *Nasburrajeti* (1/151,154) i *Telhisul-habir* (1/152,153). Tu su objasnili temu do kraja.

Tejemmum je uzimao na onom zemljištu na kojem se klanja, bilo da se radi o prašini, glini ili pijesku. Vjerodostojno je predanje u kojem je rekao: "Gdje god namaz zadesi čovjeka iz mog ummeta, tu mu je i mesdžid i abdesthana."[275] Ovo je jasno naređenje onome koga namasko vrijeme zadesi na pjeskovitom tlu, da mu je pijesak sredstvo za čišćenje. Navodi se da su Poslanik, s.a.v.s., i ashabi, putujući u Tebuk, prešli pjeskoviti teren sa vrlo malo vode, ali nigdje se ne spominje da su nosili zemlju sa sobom niti da je to Poslanik, s.a.v.s., ikome rekao, mada se zna da je u pustinji mnogo više pijeska nego zemlje. Takvi uvjeti su i u oblasti Hidžaza. Prema mišljenju većine učenjaka iz ovoga se zaključuje da su tejemmum uzimali pijeskom, a Allah najbolje zna.

Što se tiče stava da je tejemmum uzimao tako što je stavljao donji dio lijevih prstiju preko gornjeg dijela desnih, a onda potrao do lakta, a zatim da je dlanom potrao preko podlaktice, te da je lijevi palac držao kao mujezin sve dok ne bi došao do desnog palca pa ga onda pritisnuo, to je ono što se sigurno zna da Poslanik, s.a.v.s., nije radio, niti je tome podučio ijednog od svojih ashaba, niti je to naredio, niti pohvalio. Ranije navedeni način je ono što je on radio i što se priznaje. Isto tako se od njega ne prenosi da je tejemmum uzimao za svaki namaz, niti je to naredio, nego je tejemmum uziman u zamjenu za abdest.[276] Ovo podrazumijeva da se prema tejemmumu odnosi kao što se on odnosio, osim ako postoji dokaz koji kaže suprotno.

[275] Hadis bilježi Ahmed (5/248) od Ebu Umameta. Lanac prenosilaca je vjerodostojan, a hadis u cijelosti glasi: "Allah mi je dao odliku nad ostalim vjerovjesnicima, ili je rekao, nad ostalim narodima, u četiri stvari; poslan sam svim ljudima, zemlja je kompletna učinjena čistom i mesdžidom (mjestom gdje se može namaz obaviti) meni i mom ummetu, pa gdje god namaz zadesi nekog čovjeka iz mog ummeta, tu mu je i džamija i mjesto gdje se može očistiti, i Allah mi je dao da me se neprijatelj boji na mjesec dana hoda, i dozvolio mi je ratni plijen."

[276] To bilježe Ebu Davud (332,333), Tirmizi (124), Nesai (1/171), Ahmed (5/146,147,155,180) od Ebu Zerra da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Čista zemlja je abdest muslimanu, kada vode ne bi našao deset godina, a kada nađe vodu, neka njome nakvasi svoju kožu" Ibn Hibban kaže da je vjerodostojan (126), Hakim (1/176,177) i s njim se slaže i Ez-Zehebi. Bezzar bilježi i potvrdu ovom hadisu od Ebu Hurejre, r.a., a lanac prenosilaca je jak.

POGLAVLJE O POSLANIKOVOM, S.A.V.S., NAMAZU

Poslanik, s.a.v.s., je, kada bi htio klanjati namaz, govorio: "Allahu ekber" i nije govorio ništa prije toga, niti je izgovarao nijjet. Dakle, nije izgovarao sljedeće riječi: "Klanjam Allahu taj i taj namaz, okrenut Kibli, četiri rekata, kao imam ili kao muktedija", niti je govorio: "na vrijeme ili naklanjavajući", niti je govorio: "farz namaza".

Ovo je deset novotarija od kojih se nijedna jedina riječ ne prenose ni vjerodostojnim, ni slabim, ni mursel lancem prenosilaca. Ove riječi nisu bile praksa ni jednog ashaba, ni tabiina, niti četverice imama, nego su neke kasnije generacije pogrešno razumjele riječi Šafije o namazu: "Namaz nije kao post i niko ne treba da stupa u njega bez zikra", pa su pomislili da se pod pojmom zikr misli da klanjač izgovori nijjet. Šafija je pod zikrom podrazumijevao izgovaranje tekbira kojim se stupa u namaz, a ne nešto drugo, i pogrešno je njemu pripisivati ovu novotariju.[277] Ovo je bio njihov način života, a niko ne živi potpunije od ashaba niti ima ikakvog sunneta osim onoga kojeg su oni prenijeli od Poslanika, s.a.v.s.

Kada bi počinjao namaz, Poslanik, s.a.v.s., je imao običaj samo izgovoriti tekbir, i ništa više, i niko ne prenosi da je postupao drukčije.

Prilikom izgovaranja tekbira podizao je ruke, ispruženih prstiju, okrenutih prema kibli, do ušnih resica. Postoji predanje koje govori da je dizao ruke u visini ramena. Ebu Hamid Saidi i njegovi

[277] Ebu Hanifa, također, nije upotrebljavao nijjet riječima. To su činili neki hanefijski učenjaci u kasnijim generacijama, savjetujući da to čine oni klanjači koji se ne mogu koncentrirati u namazu, pa izgovaranje nijjeta riječima nije dozvoljavalo mislima da lutaju kod dotičnog klanjača (Op. recenzenta).

pristaše kažu: "...sve dok ih ne bi poravnao sa ramenima", a isto tvrdi i Ibn Omer. Vail ibn Hudžr kaže: "...do ušnih resica." Berra kaže: "...blizu ušiju, a dlanovi bi bili u visini ramena."

O ovome dizanju ruku nema razilaženja i niko ne prenosi drukčiji način.

Onda bi stavio desnu ruku preko lijeve.

Nekada je učenje počinjao sa riječima: "Allahu moj, udalji me od mojih grešaka kao što si dalekim učinio istok od zapada. Allahu moj, očisti me od mojih grešaka vodom, snijegom i ledom. Allahu moj, pročisti me od grijeha i grešaka kao što se čisti bijela odjeća od prljavštine."[278]

اللهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْـمَشْرِقِ وَالْـمَغْرِب اللهُمَّ اغْسِلْنِي مِنْ خَطَايَايَ بِالْـمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ اللهُمَّ نَقِّنِي مِنَ الذُّنُوبِ وَ الْخَطَايَا كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ

ALLAHUMME BAID BEJNI VE BEJNE HATAJAJE KEMA BAADTE BEJNEL-MEŠRIKI VEL-MAGRIBI ALLAHUMMEGSILNI MIN HATAJAJE BIL-MAI VESSELDŽI VEL-BEREDI ALLAHUMME NEKKINI MINEZZUNUBI VEL-HATAJA KEMA JUNEKKASSEVBUL-EBJEDU MINEDDENESI.

Nekada je učio: "Svoje lice sam usmjerio Onome koji je stvorio nebesa i zemlju, kao pravi musliman i ja nisam mušrik-mnogobožac. Svi moji namazi, moji obredi, moj život i moja smrt su Allahovi, Gospodara svjetova i Njemu pripadaju, On nema ortaka. To mi je naređeno i ja sam prvi musliman koji se pokorava tome. Allahu moj, Ti si Vladar, nema boga osim Tebe, Ti si moj gospodar, a ja Tvoj rob. Ogriješio sam se prema sebi i priznajem svoj grijeh. Oprosti mi sve moje grijehe jer samo Ti praštaš i ne može opro-

[278] Hadis bilježi Buhari (2/188,191), Muslim (598,147), Ebu Davud (781), Nesai (2/129) od Ebu Hurejre, r.a.: "Poslanik, s.a.v.s., bi šutio neko vrijeme prije nego bi počeo učiti, pa sam pitao: 'Allahov Poslaniče, za tebe bih žrtvovao i oca i majku, tvoja šutnja između početnog tekbira i učenja, šta učiš za to vrijeme?' On reče: ..."

stiti grijehe niko osim Tebe. Uputi me i usmjeri prema najljepšem ahlaku, njemu ne može uputiti niko osim Tebe, a od mene otkloni sve negativne osobine, ne može ih otkloniti niko osim Tebe. Odazivam Ti se i hrlim Ti, svako dobro je kod Tebe, a zlo Ti ne priliči. Ja postojim s Tobom i Tebi težim, Slavljen neka si i Uzvišen. Tražim oprosta i kajem Ti se."[279]

وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا مُسْلِماً وَمَا أَنَا مِنَ الْـمُشْرِكِينَ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْـمُسْلِمِينَ اللهُمَّ أَنْتَ الْـمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعَهَا إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ وَاهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَ الْأَخْلَاقِ لَا يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ كُلُّهُ بِيَدَيْكَ وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ أَنَا بِكَ وَإِلَيْكَ تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

VEDŽDŽEHTU VEDŽHIJE LILLEZI FETARES-SEMAVATI VEL-ERDA HANIFEN MUSLIMEN VE MA ENE MINEL-MUŠRIKINE INNE SALATI VE NUSUKI VE MAHJAJE VE MEMATI LILLAHI RABBIL-ALEMINE LA ŠERIKE LEHU VE BI ZALIKE UMIRTU VE ENE EVVELUL-MUSLIMINE ALLAHUMME ENTEL-MELIKU LA ILAHE ILLA ENTE ENTE RABBI VE ENE ABDUKE ZALEMTU NEFSI VE'TEREFTU BIZENBI FAGFIR LI ZUNUBI DŽEMIAHA INNEHU LA JAGFIRUZZUNUBE

---

[279] Hadis bilježi Muslim (771), Ebu Davud (760), Ahmed (729), Ibn Hibban (445), Nesai (2/130) od h. Alije. Značenje riječi: "a zlo Ti ne priliči", je da se zlom ne može približiti Tebi. Kažu da to znači i da se zlo ne uzdiže do Tebe, nego samo dobro i čisto djelo. A kažu: - Tebi ne priliči zlo, - želeći time da se veliča On, mada je On stvoritelj i dobra i zla. Zlo je u nekim Njegovim stvorenjima, a nije u Njemu i Njegovim postupcima. Iz ovog razloga, On niječe od sebe nepravdu, zulum, a to je da se nešto stavi na mjesto koje mu ne pripada. On postavlja stvari na tačno odgovarajuća mjesta i to je svako dobro, dok je zlo postaviti nešto gdje mu nije mjesto. Ako se postavi na njegovo mjesto, onda to nije zlo, pa se zna da zlo nije Njegovo. Pogledaj *Šifaul-alili* i riječi: "I ja sam prvi musliman", znače da on žuri da se pokori onome što mu je naređeno. Slične tome su riječi Uzvišenog: "*Reci: 'Kad bi Milostivi imao sina, ja bih se prvi klanjao*" (Ez-Zuhruf, 81), ili riječi Musa, a.s.: "*Ja sam vjernik prvi*" (El-A'raf, 143).

ILLA ENTE VEHDINI LI AHSENIL-AHLAKI LA JEHDI LI AHSENIHA ILLA ENTE VASRIF ANNI SEJJIEL-AHLAKI LA JASRIFU ANNI SEJJIEHA ILLA ENTE LEBBEJKE VE SA'DEJKE VEL-HAJRU KULLUHU BIJEDEJKE VEŠŠERRU LEJSE ILEJKE ENE BIKE VE ILEJKE TEBAREKTE VE TEALEJTE ESTAGFIRUKE VE ETUBU ILEJKE.

Međutim, zabilježeno je da je noćne namaze započinjao na sljedeće načine:[280] Nekada je govorio: "Allahu moj, Gospodaru Džebraila, Mikaila i Israfila, Stvoritelju nebesa i Zemlje, Ti koji poznaješ skriveno i vidljivo, Ti presuđuješ među Svojim robovima ono u čemu se oni razilaze, uputi me Istini ondje gdje je razilaženje, Tvojom dozvolom, Ti upućuješ koga hoćeš na Pravi put."[281]

اللهُمَّ رَبَّ جَبْرَائِيلَ وَمِيكَائِيلَ وَإِسْرَافِيلَ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ اهْدِنِي لِمَا اخْتُلِفَ فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِكَ إِنَّكَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

ALLAHUMME RABBE DŽEBRAILE VE MIKAILE VE ISRAFILE FATIRESSEMAVATI VEL-ERDI ALIMEL-GAJBI VEŠŠEHADETI ENTE TAHKUMU BEJNE IBADIKE FIMA KANU FIHI JAHTELIFUNE IHDINI LIMA-

---

[280] Ovo je govorio i na propisanim namazima. Postoji predanje koje je zabilježeno u *Sahihu* Ibn Huzejme (1/307) a i kod drugih da je Poslanik, s.a.v.s., kada bi klanjao propisani namaz, počinjao učenje sa ovom dovom. Lanac prenosilaca je vjerodostojan.

[281] Hadis bilježi Muslim (770) od Aiše, r.a.

[282] Hadis bilježi Buhari (3/3,4.), Muslim (769) od Ibn Abbasa, r.a.: "Poslanik, s.a.v.s., je, kada bi ustajao na noćni namaz, govorio: 'Allahu moj, Tebi neka je hvala, Ti si Svjetlo nebesa i zemlje, i Tebi neka je hvala. Ti si Održavatelj nebesa i zemlje i Tebi neka je hvala. Ti si Gospodar nebesa i zemlje i svega što je na njima, Ti si Istina, Tvoje obećanje je istinito, Tvoja riječ je istinita, susret s Tobom je istina, Džennet je istina, Džehennem je istina, Smak svijeta je istina. Allahu moj, Tebi sam se predao i u Tebe vjerujem, na Tebe se oslanjam i Tebi se vraćam. U Tvoje ime ratujem, za Tvoje zadovoljstvo presuđujem, pa mi oprosti ono što sam počinio i što ću počiniti, što sam skrio i što sam na javi učinio. Ti si moj Bog i nema boga osim Tebe."

HTULIFE FIHI MINEL-HAKKI BI IZNIKE INNEKE TEHDI MEN TEŠAU ILA SIRATIN MUSTEKIM.

A nekada je govorio: "Allahu moj, Tebi neka je hvala, Ti si Svjetlo nebesa i Zemlje i svega što je na njima...", pa do kraja hadisa.[282]

Ovaj će hadis kasnije biti naveden kroz jedan od vjerodostojnih načina, od Ibn Abbasa, r.a., a u njemu se spominje da je Poslanik, s.a.v.s., izgovorio tekbir, a onda proučio spomenutu dovu.

Nekada je govorio: "Allah je najveći, Allah je najveći, Allah je najveći. Hvala Allahu mnogo, Hvala Allahu mnogo, Hvala Allahu mnogo. Slavljen neka je Allah jutrom i večeri, Slavljen neka je Allah jutrom i večeri, Slavljen neka je Allah jutrom i večeri. Allahu moj, utječem Ti se od šejtana prokletnika, njegovih nagovaranja, zlih misli i zavođenja."[283]

اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا وَ سُبْحَانَ اللهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا سُبْحَانَ اللهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا سُبْحَانَ اللهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا اللهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ مِنْ هَمْزِهِ وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ

ALLAHU EKBERU ALLAHU EKBERU ALLAHU EKBERU ELHAMDULILLAHI KESIREN ELHAMDULIL-

[283] Hadis bilježe Ahmed (4/80,85), Ebu Davud (764), Ibn Madža (807). U lancu prenosilaca je Asim ibn Umejr Anzi kojeg Ibn Hibban smatra pouzdanim. Od njega prenose dvojica prenosilaca. Ovaj hadis Ibn Hibban (443) ocjenjuje vjerodostojnim, i Hakim (1/235), a s njim se slaže i Ez-Zehebi. Hadis bilježe Ahmed (3/50), Ebu Davud (775), Tirmizi (242) od Ebu Seida Hudrija: "Poslanik, s.a.v.s., kada bi ustao na noćni namaz, izgovarao bi tekbir, a onda bi govorio: 'Slavljen neka si moj Allahu, Tebi neka je svaka hvala, neka je veličanstveno Tvoje ime, uzvišena i nedostižna Tvoja slava i nema boga osim Tebe', a onda bi rekao: 'Nema boga osim Allaha', tri puta, a onda: 'Allah je najveći', tri puta. Utječem se Allahu koji sve čuje i sve zna, od prokletog šejtana, njegovog nagovaranja, zlomisli i zavođenja. Onda bi učio..." Lanac prenosilaca je dobar. Bilježe Muslim (601) i Ebu Avane od Ibn Omera da je rekao: "Dok smo klanjali s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., neki čovjek je rekao: 'Allah je Najveći, nedostižan je veličinom, mnoga hvala Allahu i neka je slavljen Allah jutrom i večeri.' Poslanik, s.a.v.s., je upitao: 'Ko je to izgovorio?' Čovjek je rekao: 'Ja, Allahov Poslaniče.' Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Zadivile su me te riječi, pred njima su se pootvarale nebeske kapije.'"

LAHI KESIREN ELHAMDULILLAHI KESIREN VE SUBHANELLAHI BUKRETEN VE ESILEN SUBHANELLAHI BUKRETEN VE ESILEN SUBHANELLAHI BUKRETEN VE ESILEN ALLAHUMME INNI EUZU BIKE MINEŠŠEJTANIRRADŽIMI MIN HEMZIHI VE NEFHIHI VE NEFSIHI.

Nekada je izgovarao deset puta tekbir, deset puta tesbih, deset puta elhamdulillah, deset puta la ilahe illellah, deset istigfara, a onda bi deset puta rekao: "Allahu moj, oprosti mi, uputi me, opskrbi me, čestitim me učini", i još bi rekao: "Allahu moj, utječem Ti se od tjeskobe na Kijametskom danu", deset puta."[284]

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي وَعَافِنِي اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ ضِيقِ الْمَقَامِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

ALLAHUMMEGFIR LI VEHDINI VERZUKNI VE AFINI ALLAHUMME INNI EUZU BIKE MIN DIKILMEKAMI JEVMEL-KIJAMETI.

Sve ovo je vjerodostojno preneseno od njega.

Prenosi se da je namaz započinjao riječima: "Slavljen neka si moj Allahu, Tebi neka je svaka hvala, neka je veličanstveno Tvoje ime, uzvišena i nedostižna Tvoja slava i nema boga osim Tebe." To navode autori četiri *Sunena* od Alije ibn Alije Rifaija, a on od Ebu Mutevekkila Nadžija, a on od Ebu Seida, a on je to, najvjerovatnije, izrekao bez vezanja za Poslanika, s.a.v.s., (mursel), a slično se prenosi i od Aiše, r.a.[285] Hadisi koji su prije njega su svi jači i pouzdaniji, ali je vjerodostojno predanje od Omera, r.a., da je počinjao na ovakav način, na Poslanikovom, s.a.v.s., mjestu i da je naglas učio,

---

284 Hadis je vjerodostojan, bilježe ga Ebu Davud (766), Ibn Madža (1356), Nesai (3/209), Ahmed (6/143), Taberani u *Evsatu* (2/62) od Aiše, r.a.

285 Hadis bilježe Ahmed (3/50), Tirmizi (242), Ebu Davud (775), Nesai (2/132), Ibn Madža (804) i svi oni prenose od Ebu Seida Hudrija i lanac prenosilaca je dobar. Tirmizi ga bilježi od Aiše, r.a., (243), Ebu Davud (776), Ibn Madža (806), Darekutni (1/112), Hakim (1/235), svi prenosioci su pouzdani, i hadis je vjerodostojan.

i druge ljude podučavao.[286] Imam Ahmed je rekao: "Što se mene tiče, ja postupam onako kako se prenosi od Omera, r.a., a bilo bi dobro da čovjek počne sa bilo kojim predanjem koje se prenosi od Poslanika, s.a.v.s."

Imam Ahmed je odabrao Omerovo predanje iz deset razloga koje sam nabrojao na drugim mjestima; jedan od njih je taj što je Omer učio naglas kako bi podučio ashabe koji to nisu znali.

Razlog više za njegov izbor je taj što ovaj hadis obuhvata najbolji govor poslije Kur'ana, a najbolji govor poslije kur'anskog je: subhanallah, elhamdulillah, Allahu ekber, la ilahe illellah, a sve ovo je sadržano u ovakvom počinjanju namaza, nakon početnog tekbira.

Ovaj način počinjanja najiskrenija je zahvala i pohvala Allaha, dok ostali sadržavaju dovu. Pohvala i zahvala je bolja od dove. Iz istog razloga i sura Ihlas je jednaka trećini Kur'ana, jer ona opisuje Svemilosnog i hvali Ga. Zbog ovoga je subhanallah, elhamdulillah, la ilahe illellah i Allahu ekber najbolji govor poslije kur'anskog, pa iz toga proizilazi da je ovaj način počinjanja namaza bolji nego ostali.

Ovaj način se preferira i iz razloga što su ostali načini počinjanja namaza većinom upotrebljavani u noćnim i dobrovoljnim namazima, a Omer, r.a., je ovo učio i ljude podučavao prilikom dnevnih, obaveznih namaza, kao i činjenica da ovaj način otpočinjanja sadrži pohvalu Uzvišenog Gospodara, kazuje o Njegovim savršenim svojstvima, dok je počinjanje sa *svoje lice upravljam* iskazivanje robovanja, a između ta dva načina je velika razlika.

---

[286] Hadis bilježi Muslim (399,52) preko Abdeta da je Omer, r.a., naglas učio ove riječi i govorio: "Slavljen neka si moj Allahu, Tebi neka je svaka hvala, neka je veličanstveno Tvoje ime, uzvišena i nedostižna Tvoja slava i nema boga osim Tebe." Abde je čovjek za kojeg se ne zna pouzdano da je išta čuo od Omera, r.a., ali je čuo od Omerovog sina Abdullaha. Kaže se da je vidio Omera. Hadis bilježi i Tahavi u *Šerhu meanil-asari* (1/111) preko Hakema, a on od Amra ibn Mejmuna da je rekao: "Omer nam je klanjao na Zul-Hulejfi i rekao: 'Allah je najveći, Slavljen neka si moj Allahu, Tebi neka je svaka hvala, neka je veličanstveno Tvoje ime, uzvišena i nedostižna Tvoja slava i nema boga osim Tebe.'" Svi prenosioci su pouzdani.

Onaj ko odabere riječi *svoje lice upravljam*, ne upotpunjava tekbir, nego uzima dio hadisa, dok ostatak ostavlja, za razliku od onoga koji izabere riječi *slavljen neka si*, jer on izgovarajući ove riječi upotpunjuje tekbir.

Poslije toga je govorio: "Utječem se Allahu od prokletog šejtana", a zatim je učio suru Fatiha. Nekada je naglas učio bismillu, mada ju je dosta češće učio u sebi.[287]

Bilo bi neshvatljivo da on nije uvijek učio naglas bismillu, danju i noću, pet puta dnevno, u stalnom mjestu boravka i na putu, a da to njegovi halife ne primijete, ili da to ne primijeti niko od ashaba, ili oni koji su sa njim dijelili isti grad, u lijepa vremena. To je nešto nezamislivo pa bi trebalo, da bi se to dokazalo, upotrebljavati sumnjive hadise. Vjerodostojni hadisi koje oni koriste, nisu jasni i decidni, a ako su decidni, onda nisu vjerodostojni. To je oblast koja iziskuje veliku knjigu.

Učio je otegnuto, zastajao na svakom ajetu i otezao glas na kraju ajeta.[288]

---

[287] Potvrđeno je od Poslanika, s.a.v.s., da nije naglas učio bismillu. Buhari bilježi (2/188) kada govori o namazu, hadis od Enesa, r.a., da su Poslanik, s.a.v.s., Ebu Bekr i Omer, počinjali namaz sa Fatihom. To bilježi i Tirmizi (246) samo što je kod njega upotrijebljena riječ učenje umjesto namaz. I kod njega je dodano i Osman. Muslim bilježi slično (399): "Klanjao sam sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., Ebu Bekrom, Omerom i Osmanom, i nijednog od njih nisam čuo da naglas uči bismillu." Bilježe Ahmed (3/264), Tahavi (1/119), Darekutni (119) i kažu: "Nisu naglas učili bismillu." Ibn Hibban u svom *Sahihu* bilježi i kaže: "Ali su učili naglas Fatihu." Bilježe Nesai (2/135) i Ibn Hibban: "I nikog od njih nisam čuo da je naglas učio bismillu." Kod Ebu Ja'laa stoji: "Počinjali su učenje, u onim namazima u kojima se uči naglas, sa Fatihom." Bilježe Taberani i Ebu Nuaj u *Hiljetu*, Ibn Huzejme (498), Tahavi (1/119): "U sebi su učili bismillahirrahmanirrahim." Zejlei u *Nasburrajeti* (1/327) kaže: "Svi prenosioci ovih predanja su pouzdani, i mnogi od njih bilježe vjerodostojne hadise."

[288] Hadis bilježi Buhari (9/79) od Katade da je rekao: "Enes je bio upitan: 'Kako je Poslanik, s.a.v.s., učio?' Enes je rekao: 'Otezao je u učenju', potom je proučio bismillahirrahmanirrahim, pa je otegao na bismillahi, otegao na errhman i otegao na errahim." U drugom predanju, od njega, stoji: "Otezao je s učenjem." Bilježe Ahmed (6/302), Ebu Davud (4001), Tirmizi (2928) od Umm Seleme da je rekla: "Poslanik, s.a.v.s., učio je bismillahirramanirrahim, elhamdulillahi rabbil-alemin, errahmanirrahim, maliki jevmiddin, zastajući na svakom ajetu." Ovaj hadis Darekutni ocjenjuje kao vjerodostojan, isto smatra i Hakim (1/232), a s njim se slaže i Ez-Zehebi. Ovaj hadis bilježi i Dani u *Muktefau* (5/2) i kaže: "Ovaj hadis se prenosi

Kada bi završio sa učenjem Fatihe, rekao bi *Amin*. Ako je učenje bilo naglas, i on bi podizao glas, kao i oni iza njega.[289]

Pravio je dvije stanke, stanku između tekbira i učenja, i o njoj ga je pitao Ebu Hurejra, i druga stanka o kojoj se razilaze mišljenja učenjaka. U različitim predanjima se navodi da je ona poslije proučene Fatihe, zatim, poslije završenog učenja Kur'ana a prije rukua, a neki autori navode da, osim one prve, postoje još dvije stanke, to jest, da je ukupno bilo tri stanke. Međutim, ovo je neispravno mišljenje, jer su bile samo dvije. Što se tiče treće stanke, ona traje vrlo kratko, samo koliko treba da se uzme daha. Nije spajao učenje Kur'ana sa rukuom, za razliku od prve stanke. Prvu stanku je, kako je već rečeno, pravio pri otpočinjanju namaza, a za drugu stanku kažu da je pravio kako bi i onaj koji klanja za njim imao vremena da prouči. Dakle, druga stanka bi trebala trajati koliko je potrebno da se prouči Fatiha. Treća stanka je samo mali predah, i ona je vrlo kratka. Autor koji je ne navodi, izostavlja je zbog njene kratkoće, a onaj ko je spominje, ubraja je u treću stanku. Nema razilaženja i neslaganja između ova dva predanja. Ovo je najjasnije što se kaže u ovom hadisu.

Vjerodostojan je hadis koji govori o dvije stanke, a koji se prenosi od Semure, Ubejja ibn Ka'ba, Imrana ibn Husajna, a spominje ga Ebu Hatim u svom *Sahihu*. Semure je sin Džunduba, što znači da je on jedan od prenosilaca hadisa o dvije stanke, pa kaže: "Od Poslanika, s.a.v.s., sam zapamtio dvije stanke; jednu kada bi izgovorio tekbir, a drugu kada bi završio sa učenjem Fatihe."[290] U nekim

---

preko mnogobrojnih lanaca prenosilaca, i on je temelj ovog poglavlja", a onda kaže: "Veliki broj prethodnih učenjaka, i mnogi karije u prošlom vremenu su voljeli da zastaju na svakom ajetu, makar značenjem vezani bili jedan za drugi."

[289] Hadis bilježi Ebu Davud (932) od Vaila ibn Hudžra: "Poslanik, s.a.v.s., kada bi učio veleddallin, rekao bi Amin, i podigao bi glas." Bilježi Tirmizi (248) i njegov lanac prenosilaca je vjerodostojan. Navodi ga i Hafiz u *Telhisu* (str. 90) i dodaje da to bilježe i Darekutni i Ibn Hibban, i kaže: "Lanac prenosilaca je vjerodostojan." Ibn Hibban bilježi (462) od Seida ibn Musejjiba i Ebu Seleme, a oni od Ebu Hurejre, r.a., da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., kada bi završio učenje Fatihe, podigao bi glas i rekao Amin." Lanac prenosilaca je dobar i to smatra i Darekutni (1/127).

[290] Hadis bilježe Ahmed (5/7,15,20,21,23), Ebu Davud (779), Tirmizi (251), Ibn Madža (844) od Hasana, a on od Semurea i Imrana ibn Husajna. Hasan nije čuo od Semure niti od

predanjima ovog hadisa stoji: "A kada bi završio sa učenjem, zastao bi." Ovdje se misli uopćeno, međutim, prvi hadis i prvo predanje ukazuje na dvije stanke. Zbog ovoga je Ebu Seleme ibn Abdurrahman rekao: "Imam treba da načini dvije stanke, pa iskoristite ih da proučite Fatihu kada se počne sa namazom." Katade tumači hadis na sljedeći način: "Kada imam kaže: veleddallin, to je jedno od mjesta gdje treba napraviti stanku." On prenosi hadis od Hasana, a on od Semure da je rekao: "Dvije stanke sam upamtio od Poslanika, s.a.v.s.", međutim, Imran je to zanijekao i rekao: "Upamtili smo jednu stanku." Napisali smo pismo Ubejju ibn Ka'bu u Medinu pa je Ubejj odgovorio da je Semure bolje upamtio. Seid priča: "Pitali smo Katadu: 'A koje su to dvije stanke? On je rekao: 'Kada počne namaz i kada završi sa učenjem.' Poslije toga je rekao: 'I kada kaže veleddallin.' Volio je da nakon završetka učenja malo zastane kako bi povratio dah."[291] Ovo predanje koristi onaj ko navodi predanje Hasana od Semure kao dokaz.

Kada bi završio sa učenjem Fatihe, počeo bi sa učenjem druge sure. Nekada je učio dugo, a nekada bi, zbog putovanja ili nekog drugog razloga, kratio učenje, mada je, većinom, njegovo učenje bilo umjereno.

Na sabah-namazu je učio oko šezdeset ajeta, a ponekad i do stotinu. Klanjao bi ga sa surom Kaf, nekada sa surom Rum, nekada sa surom Tekvir, nekada sa surom Zilzal, učeći istu suru na oba rekata. Kada je bio na putovanjima, sabah je klanjao i sa Muavvezetejn (Felek i Nas). Prvi rekat je počinjao učenjem sure Mu'minun, pa kada bi došao do ajeta u kojim se govori o Musau i Harunu, spopao bi ga kašalj te bi prekinuo i učinio ruku'. Petkom je sabah

---

Imrana, pa je hadis munkati'. Ebu Davud bilježi (778) preko Eš'asa, a on od Hasana, a on od Semure da je Poslanik, s.a.v.s., pravio dvije stanke, jednu kada bi učio poslije početnog tekbira, a drugu kada bi završio sa svim učenjem. Tirmizi kaže: "To je stav mnogih učenjaka, i svi oni smatraju da je lijepo da imam, nakon što izgovori početni tekbir, napravi stanku, a i onda kada završi sa svim učenjem." Ovo smatraju i Ahmed, Ishak i naši učitelji.

291 Hadis bilježi Tirmizi (251), ali u lancu prenosilaca ima prekid.

klanjao učeći suru Sedžda na prvom, a suru Insan, u cijelosti, na drugom rekatu. Nije radio ono što mnogi imami danas rade, odnosno, učio nekoliko ajeta od jedne i nekoliko ajeta od druge sure, na dva rekata, ili da je učio suru Sedždu na oba rekata. To je u suprotnosti sa sunnetom. Što se tiče mišljenja neznalica da je sabah-namaz petkom odlikovan surom Sedžda, to mišljenje proističe iz velikog neznanja. To je opet navelo neke imame na zaključak da je pokuđeno učiti suru Sedžda. Poslanik, s.a.v.s., je učio ove dvije sure jer sadrže spomen na početak stvaranja i na Kijametski dan, stvaranje Adema, a.s., ulazak u Džennet ili Džehennem. Svi ovi događaji su bili ili će biti u petak, pa je petkom na sabah-namazu učio ono što je bilo ili što će biti na taj dan, kako bi svoj ummet podsjetio na ova događanja, isto kao što je, na velikim skupovima, kao što su bajrami i džuma, učio suru Kaf, Kamer, A'la ili Gašije.

Poslanikovo, s.a.v.s., učenje kraćih i dužih sura na pojedinim namazima

Na podne-namazu je ponekad učio toliko dugo, da Ebu Seid, r.a., o tome kaže: "Dešavalo se da bi se zanijetio podne-namaz, a čovjek bi otišao u Beki', podmirio svoju potrebu, vratio se kući, abdestio se i stigao na prvi rekat farza s Vjerovjesnikom, s.a.v.s., koliko bi on oduljio s učenjem."[292] Hadis bilježi Muslim.

Nekada je na podne-namazu učio suru Sedžde, nekada A'la,[293] nekada Lejl, nekada Burudž i Tarik.

Što se tiče ikindija-namaza, učenje je bilo upola kraće nego duže učenje na podne-namazu, a jednako koliko i na podne-namazu, kada je učio kraće.

Na akšam-namazu je imao običaj znatno drukčiji nego što se to danas radi. Nekada bi akšam klanjao učeći suru E'raf koju bi

[292] Hadis bilježi Muslim (454).

[293] Hadis bilježi Ibn Huzejme (512) prenoseći od Enesa ibn Malika da su čuli kako Vjerovjesnik, s.a.v.s., na podne-namazu uči suru A'la i Gašije. Lanac prenosilaca je vjerodostojan, a vjerodostojnim ga ocjenjuje i Ibn Hibban (469).

podijelio na dva rekata, nekada bi učio suru Tur, nekada Murselat. Ebu Omer ibn Abdul-Berr kaže: "Prenosi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., na akšamu učio suru E'raf, Saffat, Duhan, i A'la."[294] Učio je i suru Tin, Muavvezetejn i Murselat, a učio je i kratke sure koje se mogu učiti na više rekata.[295] On kaže da su sva predanja vjerodostojna i poznata.

Što se tiče ustrajavanja da se uče kratke sure i da to bude stalna praksa, Mervan ibn Hakem je to praktikovao, pa ga je Zejd ibn Sabit zbog toga kritikovao: "Šta je s tobom pa na akšamu učiš kratke sure? Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da na akšamu uči najdužu od dugih sura." "Pitao sam ga koja je to najduža od dugačkih sura, a on reče: 'Sura A'raf.'" Ovo je vjerodostojan hadis koji bilježe autori četiri *Sunena*.[296]

Nesai bilježi od Aiše, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., na akšamu učio suru A'raf koju je dijelio na dva rekata.[297]

Dakle, učenje malog broja ajeta ili ograničavanje na kratke sure na akšam-namazu je oprečno sunnetu, i to je praksa Mervana ibn Hakema.

Na jacija-namazu Poslanik, s.a.v.s., je učio suru Tin. Nju je Muazu odredio kao mjeru, uz sure Šems, A'la, Lejl i njima slične, a kritikovao je Muazovo učenje sure Bekare na jacija-namazu, nakon što je klanjao s njim, a onda otišao u Benu Amr ibn Avf i ponovio je i njima, nakon što je od noći odmaklo koliko je Allah htio. Učio im je suru Bekara, pa mu je rekao: "Muaze, je li to praviš sumnju?"[298]

---

294 Hadis bilježi Nesai (2/168) od Džabira, r.a.: "Neki Ensarija je prolazio s dvije deve koje su nosile vodu, pored Muaza ibn Džebela koji je klanjao akšam. Počeo je akšam sa surom El-Bekara. Čovjek je klanjao s njim, a onda otišao. To je čuo Vjerovjesnik, s.a.v.s., pa je rekao: 'Muaze, je li to praviš nered? Muaze, je li to praviš nered? Što nisi proučio suru A'la, Šems ili slične njima? (po dužini).'" Lanac prenosilaca je vjerodostojan. O učenju sure Duhan na akšamu, predanje bilježi Nesai (2/169) i lanac prenosilaca je vjerodostojan.

295 Te sure su od početka sure Kaf, pa do kraja Kur'ana.

296 Hadis bilježe Buhari (2/205), Ebu Davud (812), Nesai (2/170) i lanac prenosilaca je vjerodostojan.

297 Hadis bilježi Nesai (2/170) i lanac prenosilaca je vjerodostojan.

298 Hadis bilježe Buhari (10/429), Muslim (465), Ebu Davud (790), Nesai (2/97,98), Ibn Madža (986), Ahmed (3/124,299,300,308,369).

Galamdžije (svađalice) su se vezali za ovo predanje i ove riječi, a uopće ne uzimaju u obzir ni ono što se desilo prije ni poslije njih.

Što se tiče džuma-namaza, na njoj je učio suru Džuma i Munafikun, u potpunosti, ili suru A'la i Gašije.

Ograničavanje na zadnje ajete i jedne i druge sure je oprečno njegovoj praksi na kojoj je ustrajavao i on to nije nikada radio.

Na bajram-namazima je nekada učio suru Kaf i Kamer, u cijelosti, a nekada suru A'la i Gašije, i to je praksa koju je Poslanik, s.a.v.s., provodio do svoje smrti i ničim je nije opovrgao.

Stoga su je nastavili i njegovi halife poslije njega, pa je Ebu Bekr na sabahu učio suru Bekaru, tako da bi selam predao neposredno prije izlaska sunca. Rekli su: "Halifo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., sunce samo što nije izašlo?" On im je rekao: "Da je i izašlo, ne bi nas zateklo nemarne."

Omer je na sabahu učio suru Jusuf i Nahl, nekada Hud i Isra, i sureta približne dužine. Da je Poslanikovo, s.a.v.s., duljenje učenja na namazima bilo osporeno to sigurno ne bi promaklo njegovim halifama, pa neka svađalice prouče ovo.

Što se tiče hadisa kojeg bilježi Muslim od Džabira ibn Semure, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., na sabahu učio suru Kaf i da mu je namaz poslije toga bio kraći,[299] riječ "poslije" se odnosi na namaz koji je klanjao poslije sabaha. Naime, ovim se želi reći da je najduže učio na sabahu, a da je ostale namaze klanjao sa kraćim učenjem. Na to ukazuje i riječi Ummu Fadl koja je, kada je čula Ibn Abbasa da uči suru Murselat, rekla: "Sinko, podsjetilo me tvoje učenje na zadnje što sam čula da Poslanik, s.a.v.s., uči na akšamu."[300] A to je bilo pred kraj njegova života.

[299] Hadis bilježi Muslim (458).

[300] Hadis bilježe Malik (1/87), Buhari (2/204), Muslim (462).

Riječ *poslije* je i oznaka gdje je zanemareno ono na šta se ona odnosi, a nije dozvoljeno zatajiti ono na šta ne ukazuje kontekst i ostaviti tajenje onoga na šta kontekst ukazuje. Kontekst ukazuje na to da je njegov namaz, osim sabaha, bio kraći, a ne da su svi njegovi namazi, poslije tog dana, bili kraći. Da se to htjelo reći, odnosno, da su njegovi namazi poslije tog dana bili kraći, to bi sigurno znali njegove halife, i oni bi se pridržavali nove prakse, a ostavili bi staru.

Što se tiče riječi Poslanika, s.a.v.s.: "Ko god od vas predvodi ljude u namazu, neka olakša",[301] kao i riječi Enesa, r.a.: "Poslanik, s.a.v.s., je klanjao najlakši namaz, u cijelosti, od svih ljudi",[302] to je stvar ličnog shvatanja i vraća se na praksu Vjerovjesnika, s.a.v.s., i onoga što je on praktikovao i ustrajavao na tome, a ne prohtjevima onih koji su pristali da klanjaju. Poslanik, s.a.v.s., nije nešto preporučivao, a onda postupao suprotno tome, a znao je da za njim klanjaju i starci, i nemoćni i oni koji imaju posla. Poslanik, s.a.v.s., je preporučio olakšavanje i kraćenje namaza. On je mogao klanjati mnogo duži namaz nego što je klanjao, ali je bio kratak u odnosu na one namaze koje je duže klanjao. Njegova praksa presuđuje sve sporove. Na to ukazuje predanje koje bilježe Nesai i drugi prenosioci od Ibn Omera, r.a.: "Poslanik, s.a.v.s., nam je preporučio da kratko učimo u namazu, kao imami, a on je klanjao učeći suru Saffat."[303] Učenje sure Saffat je kraća sura koju je on preporučio, a Allah najbolje zna.

Poslanik, s.a.v.s., nije ustrajno učio samo jednu suru, na određenim namazima, osim sura koje je učio na džumi i na bajramima. Što se tiče ostalih namaza, Ebu Davud bilježi od Amra ibn Šuajba, on od svoga oca, a on od svoga oca, da je rekao: "Nema nijedne

---

[301] Ovo je dio hadisa kojeg bilježe Buhari (2/168), Muslim (467), Malik (1/134), Tirmizi (236), Ebu Davud (794), Nesai (2/94), Ahmed (2/256,271,317,394,486,502,537) od Ebu Hurejre, r.a.,.

[302] Hadis bilježe Buhari (2/170), Muslim (469), Tirmizi (237), Nesai (2/94), Ibn Madža (985), Ahmed (3/255).

[303] Hadis bilježi Nesai (2/95) a lanac prenosilaca je vjerodostojan.

od kraćih sura a da je nisam čuo od Poslanika, s.a.v.s., da je uči na namazu predvodeći džemat."[304]

Praksa mu je bila da uči suru u cijelosti, a ponekad bi je učio na dva rekata. Nekada bi učio početak sure, a što se tiče učenja sredine ili kraja sure, to se ne prenosi kao njegova praksa. Što se tiče učenja dvije sure na jednom rekatu, navodi se da je to radio na nafilama, a nije mu bila praksa da to čini na farzu. Što se tiče hadisa Ibn Mesuda: "Poznajem parove sura koje je Poslanik, s.a.v.s., učio na jednom rekatu; sura Rahman i Nedžm, sura Kamer i Hakka, sura Tur i Zarijat, sura Vakia i Nun",[305] u ovome hadisu se ne navodi da li je riječ o učenju na farzu ili nafilama. Moguće je i jedno i drugo. Poslanik, s.a.v.s., je rijetko učio jednu suru na dva rekata. Ebu Davud navodi hadis od nekog čovjeka iz Džuhejne da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da na sabahu uči suru Zilzal, i na jednom i na drugom rekatu. Onda je rekao: " I ne znam da li je Poslanik, s.a.v.s., to činio iz zaborava ili je to učinio namjerno."[306]

Poslanikovo, s.a.v.s., duljenje učenja na prvom rekatu sabah-namaza

Poslanik, s.a.v.s., je praktikovao duljiti prvi rekat u odnosu na drugi, kako na sabah-namazu, tako i na ostalim namazima. Nekada je klanjao toliko dugo dokle god je čuo da ljudi prispijevaju na namaz. Sabah je klanjao duže nego ostale namaze, iz razloga što na jutarnjem učenju prisustvuju i meleki i što Allah s njima bilježi i svjedoči za njega. Kažu da se ovo učenje naziva mešhud - ono čemu se prisustvuje, zbog toga što njemu prisustvuju noćni i dnevni meleki.

[304] Hadis bilježi Ebu Davud (814) i lanac prenosilaca je dobar.

[305] Hadis bilježi Ebu Davud (1396): "Sura Mearidž i Naziat, sura Mutaffifin i Abese, sura Muddesir i Muzemmil, sura Insan i Kijame, sura Amme i Murselat, sura Duhan i Tekvir." Lanac prenosilaca je jak. Hadis bilježe i Buhari (2/215) i Muslim (722) od Ibn Mesuda: "Bili su mi poznati parovi sura koje je Poslanik, s.a.v.s., učio na jednom rekatu...", pa je spomenuo dvadeset sureta, dvije od onih koje počinju sa Ha Mim i ostale od kratkih.

[306] Hadis bilježi Ebu Davud (816), lanac prenosilaca je jak.

I jedan i drugi stav se grade na pitanju da li je Allahovo spuštanje na nama najbliže nebo do iza sabaha ili do zore? Postoje predanja koja podržavaju oba mišljenja.

Postoje i druga objašnjenja vezana za duljenje učenja na sabah-namazu: pošto sabah ima mali broj rekata, odulji se s učenjem kako bi se time nadoknadio ovaj manjak, zatim činjenica da su se ljudi probudili i da su odmorni, kao i to da se ljudi još nisu počeli zanimati dunjalučkim poslovima. Tu je i činjenica da ljudi nisu slušali niti pričali ništa ružno, pa su njihove misli prazne i mogu se posvetiti slušanju i razumijevanju Kur'ana. Sa sabahom otpočinje ljudsko djelovanje pa mu je otuda data i dodatna pažnja, i zato se i dulji s njim.

Ovo su stvari koje zna svako ko vodi računa o mudrostima Šerijata i njegovim tajnama i ciljevima, a Allah je na pomoći.

Način na koji je Poslanik, s.a.v.s., činio ruku'

Poslanik, s.a.v.s., bi po završetku učenja ušutio koliko bi mu bilo dovoljno da povrati dah, a onda bi podigao ruke i izgovorio tekbir za ruku'. Postavio bi ruke na koljena, tako da je izgledalo kao da ih drži u šakama, zategnuo bi ruke i priljubio ih uz rebra, a leđa bi poravnao i opružio. Smirio bi se, glavu nije podizao niti je spuštao, nego bi je držao u istoj liniji sa leđima.

Govorio bi: "Slavljen neka je moj Veliki Gospodar."[307] Nekada je tome još nešto dodavao, a nekada je učio samo to, ili je govorio:

---

[307] Hadis bilježe Muslim (772), Tirmizi (262), Ebu Davud (871), Nesai (2/190), Ibn Madža (888), Ahmed (5/382,384,389,394,397,398) od h. Huzejfe. Ograničavanje izgovaranja ovog tesbiha na tri puta je zabilježeno od više ashaba. Bilježe Darekutni (1/341), Tahavi (1/235) od h. Huzejfe, Džubejra ibn Mitama i Abdullaha ibn Akrema, kod Darekutnija (1/342,343). Prenosi se od Abdullaha ibn Mesuda kod Tirmizija (261), Ebu Davuda (886), Ibn Madže (890) i Darekutnija (1/343). Od Ebu Bekra je zabilježeno kod Bezzara i Taberanija u *Kebiru*. Od Ebu Malika Ešarija je zabilježeno kod Taberanija u *Kebiru* kako stoji u *Medžmeu* (2/128) i hadis je vjerodostojan.

"Slavljen neka si Allahu, Tebi svaka hvala, Gospodaru naš. Allahu moj, oprosti mi."[308]

سُبْحَانَكَ اللهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ اللهُمَّ اغْفِرْ لِي

SUBHANEKELLAHUMME RABBENA VE BIHAMDIKELLAHUMMEGFIR LI.

Njegov uobičajeni ruku' je trajao toliko da se moglo deset puta izgovoriti ovaj tesbih. Isto toliko je trajala i njegova sedžda. Što se tiče hadisa Berraa ibn Aziba: "Pratio sam Poslanikov, s.a.v.s., namaz, klanjajući za njim, pa sam primijetio da su i njegov kijam, i ruku', i stajanje poslije rukua, i sedžda, i sjedenje između dvije sedžde, bili približno jednaki",[309] pojedinci ove riječi tumače na način da je njegov ruku' trajao koliko i njegov kijam, a isto tako i sedžda. Međutim, to je potpuno besmisleno. Poznato je da je na sabahu učio oko stotinu ajeta, da je na akšamu učio suru A'raf, Tur ili Murselat, a zna se da nije toliko učio na sedždi i na ruku'. Na to ukazuje i predanje koje se bilježi od Enesa, r.a., a koje bilježe autori četiri *Sunena* da je rekao: "Nikad ni za kim nisam klanjao, poslije Poslanika, s.a.v.s., a da je njegov namaz bio sličniji Poslanikovom, s.a.v.s., do li za ovim momkom", misleći na Omera ibn Abdulaziza. "Ostavio nam je vremena na ruku'u da izgovorimo deset tesbiha, i na sedždi isto toliko."[310] Ako se zna da Enes spominje da im je učio suru Saffat na namazu, Berra je, ustvari, htio reći, a Allah najbolje zna, da je Poslanikov, s.a.v.s., namaz bio ujednačen, to jest, ako bi odužio s učenjem na kijamu, onda je odužio i sa rukuom i sa sedždom, a ukoliko bi kijam bio kraći, onda je kratio i ruku' i sedždu. Nekada su mu ruku' i sedžda trajali koliko i kijam, ali to je radio samo na

[308] Hadis bilježe Buhari (2/233), Muslim (484), Ebu Davud (877), Nesai (2/190), Ibn Madža (889), Ahmed (6/43,49,100,190) od Aiše, r.a.

[309] Hadis bilježe Buhari (2/228), Muslim (471).

[310] Predanje bilježe Ebu Davud (888), Nesai (2/225), Ahmed (3/162,163). U lancu prenosilaca je Vehb ibn Me'nus kojeg samo Ibn Hibban smatra pouzdanim, dok su ostali prenosioci pouzdani.

noćnoj nafili, a slično je radio i na namazu povodom pomračenja Sunca. Međutim, glavna karakteristika njegovog namaza je da je bio umjeren i odmjeren.

Na rukuu je govorio: "Slavljen i čist od svake mahane neka je Gospodar meleka i Ruha."[311]

سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْـمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ

SUBBUHUN KUDDUSUN RABBUL-MELAIKETI VERRUHI.

Nekada je govorio: "Allahu moj, Tebi se klanjam, u Tebe vjerujem, Tebi se predajem. Moj sluh, vid, srž, kosti i mišići su ispunjeni strahopoštovanjem i skrušenošću prema Tebi."[312]

اللهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ أَسْلَمْتُ خَشَعَ لَكَ سَمْعِي وَبَصَرِي وَمُخِّي وَعَظْمِي وَعَصَبِي.

ALLAHUMME LEKE REKA'TU VE BIKE AMENTU VE LEKE ESLEMTU HAŠEA LEKE SEMI VE BESARI VE MUHHI VE AZAMI VE ASABI.

Prenosi se da je ovo učio na dobrovoljnom noćnom namazu.

Poslije toga bi podigao glavu i rekao: "Allah čuje svakog ko Mu zahvaljuje."[313] Podizao je ruke, kao što je rečeno. O podizanju ruku, na ova tri mjesta, prenosi oko trideset ashaba, a Buhari i Muslim, bilježe deset od njih (muttefek alejh) i nije poznato da je drukčije postupao. To mu je bila stalna praksa sve dok nije napustio dunjaluk. Nije vjerodostojan hadis Berraa u kojem kaže: "A onda to nije ponavljao" (misli se na podizanje ruku poslije početnog tek-

---

[311] Hadis bilježe Muslim (487), Ebu Davud (872), Nesai (2/191), Ahmed (6/35,94,115,148, 149,176,193,200,244, 266).

[312] Hadis bilježi Muslim (771).

[313] Muttefek alejhi od Ebu Hurejre, r.a., a o ovome govore i hadisi zabilježeni od Ibn Ebi Evfaa, Abdullaha ibn Omera i Malika ibn Huvejrisa.

bira. op. prev.).[314] To je dodatak koji je dodao Jezid ibn Zijad. Ibn Mesud je prestao podizati ruke, ali neće se uzimati njegova praksa i davati joj se prednost nad poznatom praksom Poslanika, s.a.v.s. Od Ibn Mesudove prakse ostvaljeno je nekoliko postupaka: skupljanje i širenje ruku na sedždi, njegovo stajanje među dvojicom, prilikom zajedničkog namaza, a ne prolaženje ispred njih, njegov farz-namaz u kući, sa društvom, bez ezana i ikameta, jer nema zaostajanja za zapovjednikom. Gdje su oni hadisi koji govore suprotno ovoj praksi, njihova brojnost koja govori o podizanju ruku, koji su vjerodostojni i precizni. U Allaha je sva podrška.[315]

Poslanik, s.a.v.s., je uvijek ispravljao kičmu kada bi se podigao sa rukua i između dvije sedžde, i govorio bi: "Nije obavio namaz onaj ko na svojem rukuu i na sedždi nije ispravio kičmu." Ovaj hadis bilježi Ibn Huzejme u svom *Sahihu*.[316] Kada bi se uspravio u namazu, rekao bi: "Gospodaru naš, Tebi pripada svaka hvala", nekada bi rekao: "Gospodaru, Tebi hvala", a nekada: "Allahu moj, Gospodaru naš, Tebi hvala." Sve se ovo prenosi vjerodostojnim putem od njega. Što se tiče mišljenja da je objedinjeno i *Allahu moj* i veznik *i*, to nije vjerodostojno ni ispravno.[317]

---

[314] Hadis bilježi Ebu Davud (749,750) od Jezida ibn Ebi Zijada, a on od Abdurrahmana ibn Ebi Lejla, a on od Berraa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada bi počinjao namaz, dizao ruke do ušiju, i to više ne bi ponavljao. Jezid je slab, ostario je i onda su ga podsjećali na hadis. Na istu temu je i hadis od Ibn Mesuda, a bilježe ga Ebu Davud (748), Tirmizi (257), Nesai (2/195), Ahmed (1/442) u kojem se navodi da je pitao prisutne: "Hoćete li da vam klanjam kako je Poslanik, s.a.v.s., klanjao?" Potom je klanjao, a ruke je podigao samo jednom. Prenosioci ovog predanja su pouzdani. Ovaj hadis smatraju nepotpunim, a pojašnjenje pogledaj u *Nasburraje* (1/394,397,401); pojašnjenje stavova Ibn Mesuda s kojim se drugi ne slažu.

[315] Hanefijski mezheb je prihvatio Ibn Mes'udovu praksu, pa je prihvaćeno samo podizanje ruku kod početnog tekbira (Op. recenzenta).

[316] Hadis bilježi Ibn Huzejme (591,592,666) i lanac prenosilaca je vjerodostojan. Bilježe ga i Tirimizi (265), Ebu Davud (855), Nesai (2/183), Ibn Madža (870), Ahmed (4/119,122) i svi prenose od Ebu Mesuda, a Ibn Hibban kaže da je vjerodostojan hadis (501). Tirmizi kaže da je hadis hasenun sahih.

[317] Istina je da o tome postoji vjerodostojno predanje, a bilježe ga Buhari (2/234), Nesai (2/195): "Vjerovjesnik, s.a.v.s., bi na riječi: 'Allah čuje onoga ko Mu zahvaljuje', dodavao: 'Allahu moj, Gospodaru naš, i Tebi neka je hvala.'" Na istu temu je i hadis kojeg bilježi Ibn Madža od Ebu Seida Hudrija (877), hadis Ibn Omera kojeg bilježi Darimi (1/300) i hadis Ebu Musaa Ešarija kojeg bilježi Nesai.

Njegova praksa je bila da ovaj sastavni dio namaza odulji onoliko koliko mu je trajao ruku' i koliko je trajala sedžda. Vjerodostojnim predanjem je zabilježeno da je govorio: "Allah čuje onoga koji Mu zahvaljuje. Allahu moj, Gospodaru naš, Tebi neka je hvala onoliko koliko može ispuniti nebesa, i onoliko koliko može napuniti zemlju, i onoliko koliko Ti hoćeš da Ti je hvala. Tebi pripada sva hvala i pohvala i slava. Najtačnije je ono što kaže rob, a svi smo Tvoji robovi. Nema zapreke onome što Ti hoćeš da daš, niti može dati iko, ako Ti uskraćuješ, niti koristi ikakva odbrana od Tebe."[318]

سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ اللهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ مِلْءَ السَّمَاوَاتِ وَمِلْءَ الأَرْضِ وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْـمَجْدِ أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ وَكُلُّنَا لَكَ عَبْدٌ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ

SEMIALLAHU LIMEN HAMIDEHU ALLAHUMME LEKEL-HAMDU MILESSEMAVATI VE MILEL-ERDI VE MILE MA ŠI'TE MIN ŠEJIN BA'DU EHLESSENAI VEL-MEDŽDI EHAKKU MA KALEL-ABDU VE KULLUNA LEKE ABDUN LA MANIA LIMA A'TAJTE VE LA MU'TIJE LIMA MENA'TE VE LA JENFEU ZEL-DŽEDDI MINKEL-DŽEDDU.

Vjerodostojno je predanje i da je govorio: "Allahu moj, operi me od mojih grijeha vodom, snijegom i gradom. Očisti me od grijeha i pogreški kao što se čisti bijela odjeća od prljavštine i udalji me od mojih grešaka kao što si udaljio istok od zapada."[319]

اللهُمَّ اغْسِلْنِي مِنْ خَطَايَايَ بِالثَّلْجِ وَالْـمَاءِ وَالْبَرَدِ وَ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ وَ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْـمَشْرِقِ وَالْـمَغْرِبِ

---

318 Hadis bilježe Muslim od Ebu Seida Hudrija (477); Nesai (3/198), Ebu Davud (847), Muslim od Ibn Abbasa, Ibn Madža (879) od Ebu Džuhajfe.

319 Hadis bilježi Muslim (476) od Abdullaha ibn Ebi Evfaa, a dodatak "udalji me"... nije u ovome hadisu, nego je u početnoj dovi, kao što je rečeno. O općim dovama pogledaj Buhari (11/151) i Muslim (589).

ALLAHUMMEGSILNI MIN HATAJAJE BISSELDŽI VEL-MAI VEL-BEREDI VE NEKKINI MIN HATAJAJE KEMA JUNEKKASSEVBUL-EBJEDU MINEDDENESI VE BAID BEJNI VE BEJNE HATAJAJE KEMA BAADTE BEJ-NEL-MEŠRIKI VEL-MAGRIBI.

Vjerodostojno je i da je ponavljao: "Mom Gospodaru je hvala, Mom Gospodaru je hvala."[320]

Od njega se prenosi i da se poslije podizanja sa rukua toliko zadržavao da bi, koliko je to zadržavanje trajalo, neko pomislio da je nešto zaboravio od namaza. Muslim bilježi od Enesa, r.a., da je rekao: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., je nakon što bi rekao: 'Allah čuje onoga ko Mu zahvaljuje', ostajao stajati pa bi neko od nas pomislio da je nešto zaboravio, a onda bi učinio sedždu, pa bi sjeo između dvije sedžde pa bi ponovo neko pomislio da je nešto zaboravio."[321]

Poznato je da je u namazu povodom pomračenja Sunca duljio s ovim dijelom namaza, pa mu je ruku' trajao skoro kao i kijam. Ovo je njegova praksa i ne zna se da je suprotno postupao.

U hadisu Berraa ibn Aziba se kaže: "Poslanikovi, s.a.v.s., namaski dijelovi: ruku', sedžda, sjedenju između dvije sedžde, dizanje glave sa ruku'a, ako se izuzme stajanje i sjedenje na namazu, bili su istog trajanja." Ovaj hadis bilježi Buhari.[322] Dakle, jasno je da se u hadisu govori o ujednačenosti ova dva dijela namaza i ostalih dijelova, to jest, da se misli na stajanje prije rukua i da je sjedenje, sjedenje na kojem se uči ettehijjatu. Stoga je, kao što smo rekli, Poslanik, s.a.v.s., praktikovao da ih učini dužim od ostalih dijelova namaza.

Ibn Tejmijja kaže: "Kratko zadržavanje na ova dva dijela namaza, (stajanje poslije rukua i sjedenje između dvije sedžde), kao

---

[320] Hadis bilježe Ebu Davud (874), Nesai (2/199,200), Ahmed (5/398) od Huzejfe, a lanac prenosilaca je vjerodostojan

[321] Hadis bilježe Muslim (473), Ebu Davud (553), Ahmed (3/247).

[322] Hadis bilježe Buhari (2/228), Muslim (471), Tirmizi (279), Ebu Davud (854), Nesai (2/197,198).

što čine namjesnici Umejevića na namazu, je njihova novina koju su uveli, kao što su uveli i novinu da se ostavi upotpunjavanje tekbira, novinu kašnjenja i mnoge druge stvari koje su suprotne praksi Poslanika, s.a.v.s. Onaj ko je odgojen u toj praksi prihvatio ju je i smatra je sunnetom.

Način na koji je Poslanik, s.a.v.s., obavljao sedždu

Nakon podizanja sa rukua i izgovorene dove, izgovarao je tekbir i padao na sedždu, a nije dizao ruke.[323] Postoji predanje da ih je dizao i prije sedžde.[324] To predanje neki hafizi smatraju vjerodostojnim. Među njima je Ebu Bekr Muhammed ibn Hazm, međutim, to je samo pretpostavka, jer takvo nešto se ne prenosi vjerodostojnim putem od Poslanika, s.a.v.s. Ono što ga je navelo da iznese takav sud je činjenica da je prenosilac pogriješio kod riječi: "Donosio je tekbir prilikom svakog dizanja i spuštanja", do riječi: "Dizao je ruke prilikom svakog dizanja i spuštanja." On je pouzdan, ali nije uočio prenosiočevu grešku i omašku, pa je hadis proglasio vjerodostojnim. Allah najbolje zna.

Poslanik, s.a.v.s., je spuštao koljena prije ruku, a onda ruke, pa čelo i nos. Ovo je vjerodostojno predanje koje se bilježi od Šurejka, a on od Asima ibn Kulejba, a on od svoga oca, a on od Vaila ibn Hudžra: "Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da prilikom činjenja sedžde prvo spusti koljena a zatim ruke, a kada bi se dizao

---

323 Hadis bilježi Buhari (2/183,184) od Ibn Omera, r.a: "Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da na početku namaza, prilikom početnog tekbira, diže ruke u visini ramena. To je radio i kada bi učinio tekbir za ruku', a kada bi rekao: 'Allah čuje onog ko Mu zahvaljuje', uradio bi isto i rekao: 'Gospodaru naš, Tebi hvala', ali nije dizao ruke kada bi išao na sedždu, niti kada bi digao glavu sa sedžde."

324 Hadis bilježe Ebu Davud (723), Ahmed (4/317) a glasi: "Zatim bi učinio sedždu i lice stavljao među ruke, a kada bi digao glavu, podigao bi i ruke..." Lanac prenosilaca je vjerodostojan. U *Bedaiul-fevaidu* (4/89)od Ibn Kajjima stoji: "I bilježi od njega (imama Ahmeda) Esrem da je bio pitan o dizanju ruku, pa je rekao: 'Na svakom spuštanju i dizanju.' Esrem priča: "Vidio sam Abdullahovog oca da diže ruke kada god bi se spuštao i podizao."

sa sedžde, podizao bi ruke prije koljena."[325] Ne postoji predanje koje govori suprotno ovome.[326]

Što se tiče hadisa Ebu Hurejre, r.a.: "Kada neko od vas čini sedždu, neka ne pada kao što pada deva, i neka spusti ruke prije koljena",[327] hadis sadrži grešku nekog od prenosilaca, jer početak nije u skladu sa krajem hadisa. Ako bi se spustile ruke prije koljena, onda bi se padalo kao što pada deva, jer deva spušta najprije svoje prednje noge. Pošto oni koji zastupaju ovaj stav znaju za ovu činjenicu, oni kažu da su devina koljena na prednjima nogama, a ne na zadnjim, pa kada hoće kleknuti, spušta najprije koljena. Ovo je neprihvatljivo iz nekoliko razloga:

Jedan od njih je da deva, kada hoće da klekne, spušta najprije prednje noge, dok zadnje noge ostaju uspravno, a kada ustaje, najprije podiže zadnje noge, dok prednje noge ostaju na zemlji. Poslanik, s.a.v.s., je zabranio ovakvo postupanje u namazu i radio je suprotno ovome. Najprije je na zemlju spuštao ono što je najbliže, pa sljedeće, a prvo što je od zemlje dizao je ono što je najdalje od nje, pa onda sljedeće. Najprije je spuštao koljena, pa ruke, pa čelo, a podizao je najprije glavu, pa ruke, pa koljena. Ovo je suprotno od ponašanja deve. Poslanik, s.a.v.s., je zabranio da se u namazu oponašaju životinje, pa je zabranio da se spušta na sedždu kao što to

---

[325] Hadis bilježe Ebu Davud (838), Tirmizi (268), Nesai (2/207), Ibn Madža (882), Ibn Hibban (487) i svi oni prenose preko Šurejka ibn Abdullaha Nehaija, a ond od Asima ibn Kulejba, a on od svoga oca, a on od Vaila ibn Hudžra. Šurejk je povjerljiv, ali često griješi. Od Asima prenosi i Hemmam, ali kao mursel. Darekutni i Hakim (1/226) i Bejheki, bilježe ovaj hadis preko Hafsa ibn Gijasa, a on od Asima Ahvela, a on od Enesa: "Onda bi se spuštao sa tekbirom i koljena je spuštao prije ruku." Bejheki kaže: "Ovo je jedinstveno od Allaa ibn Ismaila Attara, a on je nepoznat." Tirmizi o hadisu Šurejka kaže: "Ovaj hadis je garibun hasen i nije nam poznato da ga iko prenosi osim Šurejka." Većina učenjaka ga praktikuje i smatraju da čovjek kada čini sedždu treba da spušta prvo koljena pa onda ruke.

[326] Činjenica je da postoji i da ga bilježi Hakim (1/226) i drugi, prenoseći od Ibn Omera da je spuštao ruke prije koljena i da je rekao: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., je tako radio." Hakim kaže da je ovaj hadis vjerodostojan po uvjetima Muslima, ali ga nije zabilježio ni on, ni Buhari. S njim, u ocjeni, se slaže i Ez-Zehebi. Hakim kaže: "Što se tiče drukčijeg redosljeda u ovom hadisu, bliži ga hadis Ibn Omera, jer postoje mnoga predanja od ashaba i tabiina o tome."

radi deva, da se okreće i zvjera kao lisica, da se opruža kao lav, da se sjeda kao pas, da kljuca kao gavran,[328] i da se podižu ruke, prilikom predavanja selama, kao što su podignuti repovi konja.[329] Praksa klanjača je suprotna praksi životinja.

Drugi: Njihove riječi da su koljena deve na prednjim nogama je tvrdnja koja je krajnje nelogična i to nijedan lingvista neće uvažiti niti potvrditi.[330] Koljena deve su na njenim zadnjim nogama,

[327] Hadis bilježe Ebu Davud (840), Nesai (2/207), Ahmed (2/381) i lanac prenosilaca je vjerodostojan. Učenjaci se mnogo razilaze oko ove teme. Evzai i Malik su skloni tome da kažu da je pohvalno spustiti ruke prije koljena, i to je predanje od imama Ahmeda, tako je zabilježeno u *Mugniu* (1/514) i tako smatraju mnogi muhaddisi. To je potvrđena praksa Ibn Omera, r.a. i on kaže da je i Vjerovjesnik, s.a.v.s., tako radio. Buhari u svom *Sahihu* (2/241) kaže: "I kaže Nafi': 'Ibn Omer je spuštao ruke prije koljena.'" Ovo Ibn Huzejme (628), Hakim (1/226), Bejheki (2/100) i drugi spajaju preko Abdulaziza Draverdija, a on od Ubejdullaha ibn Omera, a on od Nafia, a on od Ibn Omera. Lanac prenosilaca je vjerodostojan.

Šafija smatra da se prilikom sedžde trebaju najprije spustiti koljena a onda ruke. Ovo smatra i Tirmizi i Hitari, kao i većina učenjaka. Ovakav stav prenosi Kadi Ebu Tajjib od većine učenjaka fikha. Ibn Munzir ovo prenosi kao praksu Omera, Nehaija, Muslima ibn Jesara, Sufjana Sevrija, Ahmeda, Ishaka, ashaburre'j, i kaže da i on smatra da je to ispravno.

[328] Hadis bilježe Ebu Davud (862), Ibn Madža (1429), Nesai (2/214), Darimi (1/303), Ahmed (3/428,444) od Abdurrahmana ibn Šibla: "Poslanik, s.a.v.s., je zabranio da se kljuca kao gavran, opruža kao lav, da u džamiji čovjek zabilježi jedno mjesto kao što to radi deva." U lancu prenosilaca je Temim ibn Mahmud, a on je slabog hadisa, dok su ostali prenosioci pouzdani.

Ovaj hadis ima potvrdu - šahida od Ebu Seleme, i on je zabilježen kod Ahmeda (5/47). U lancu prenosilaca tog hadisa su dvojica nepoznatih prenosilaca, dok su ostali pouzdani, tako da se prvi hadis može pojačati ovim drugim. Ahmed (2/265,311) bilježi od Ebu Hurejre, r.a., da je rekao: "Moj prijatelj, Poslanik, s.a.v.s., mi je oporučio tri stvari i zabranio mi tri stvari; zabranio mi je da kljucam (na sedždi) kao horoz, da sjedim kao pas i da zvjeram oko sebe kao lisica." Lanac prenosilaca Munziri smatra dobrim. Buhari (2/249), Muslim (493), Ebu Davud (897), Tirmizi (276). prenose od Enesa, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Smirite se na sedždi i nemojte širiti laktove kao što ih širi pas."

[329] Hadis bilježi Muslim (430), Nesai (3/5) od Džabira ibn Semure.

[330] To smatra više lingvista. U *Lisanul-areb*, pod pojmom "rukb"- koljeno, stoji: "Koljeno deve je na prednjim nogama, i koljeno svih četveronožnih životinja je na prednjim nogama." U *Šerhu meanil-asaru* (1/254) od Tahavija, kada se govori o potvrdi hadisa i njegovoj vjerodostojnosti i negiranja greške, kaže se da je koljeno deve na prednjoj nozi, a da je tako i sa ostalim životinjama, dok je kod ljudi drukčije. On kaže: "Neka ne pada na koljena koja su na njegovim nogama, nego neka najprije spusti ruke na kojima nema koljena, a onda spusti koljena, i neka njegov način bude suprotan praksi deve." Kasim ibn Sabit Serkasti, u *Garibul-hadisu* (2/70) vjerodostojnim lancem prenosilaca bilježi hadis od Ebu Hurejre, r.a., da je rekao: "Neka niko ne pada kao jogunasta deva." Imam kaže: "Ovo je vezano za padanje na sedždu", i dodaje: "Da se ne baca tijelom, kao što to radi jogunasta deva, nego da to radi smireno i da spusti najprije ruke, a onda koljena. O ovome postoji hadis koji to pojašnjava...", pa je naveo hadis.

mada se i za ona koja su na prednjim nogama kaže da su koljena, ali većina smatra da su koljena na zadnjim nogama i to je ustaljeno kod naroda.

Treći: Da je onako kako oni tvrde, onda bi Poslanik, s.a.v.s., rekao da se klekne kao što to radi deva, jer je prvo čime deva dodirne zemlju, prednje noge. Rješenje problema je za onoga koji poznaje i promatra kako deva kleči, i koji zna da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., zabranio da se tako čini, tako da je njemu jasno da je hadis Vaila ispravan, a Allah najbolje zna.

Smatram da je hadis Ebu Hurejre, r.a., onako kako smo ga naveli, najvjerovatnije ispreturan u sadržaju kod nekog prenosioca, a prvobitno je vjerovatno stajalo: "I neka stavi koljena prije ruku." Slično se desilo i sa hadisom Ibn Omera, r.a., kojeg su pojedini prenosioci ispreturali, pa tako imamo dvije verzije: "Bilal je učio ezan noću, pa jedite i pijte dok ne čujete ezan Ibn Umm Mektuma." Drugo predanje kaže: "Ibn Umm Mektum uči ezan noću, pa jedite i pijte dok ne čujete Bilalov ezan."[331]

Ispreturanog sadržaja je i hadis: "U Džehennem će biti bacani ljudi, a on će govoriti: 'Ima li još'", pa do dijela u kojem kaže: "Što se tiče Dženneta, Allah će ga nastaniti stvorenjima",[332] a u drugoj verziji stoji: "Što se tiče Džehennema, za njega će stvoriti stvorenja koja će ga nastaniti." Čuo sam čak i od Ebu Bekra ibn Ebi Šejbe da ga prenosi ovako. Ibn Ebi Šejbe je rekao: "Pričao nam je Muha-

---

[331] Hafiz u *Fethu* (2/58) kaže: "Ibn Abdil-Berr i još neki učenjaci smatraju da je hadis ispreturanog sadržaja i da je ispravan hadis koji kaže da je Bilal učio ezan noću. I ja sam to smatrao ispravnim dok nisam vidio hadis kod Ibn Huzejme (408) zabilježen od Aiše, r.a, na dva načina, i u nekim predanjima su tako jasni da negiraju bilo kakvu zabludu: 'Kada zauči ezan Amr, on je slijep, neka vas to ne zavara, a kada zauči Bilal, onda neka niko od vas ne jede...' Pogledaj do kraja ono što je rekao."

[332] Hadis bilježe Buhari (8/456) i (13/314), Muslim (2846) i (36) od Ebu Hurejre, r.a. Drugo predanje ispreturanog sadržaja bilježi Buhari (13/366,367). Ebu Hasan Kabisi kaže: "Poznato je da će Allah stvoriti stvorenja za Džennet, a Džehennem će zaklopiti svojim kademomnogom", i dodaje: "Ne znam da postoji ijedan hadis koji govori da će za Džehennem stvoriti stvorenja, osim ovog hadisa."

mmed ibn Fudajl, od Abdullaha ibn Seida, a on od svoga oca, a on od Ebu Hurejre, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Kada neko od vas čini sedždu, neka počne s koljenima prije ruku i neka ne klekne kao što to radi mužjak deve."[333]

Ovako bilježi i Esrem u svom *Sunenu* od Ebu Bekra, r.a. Od Ebu Hurejre, r.a., bilježi se predanje od Vjerovjesnika, s.a.v.s., koje potvrđuje prethodni hadis i koje je u skladu sa predanjem Vaila ibn Hudžra. Ibn Ebi Davud kaže: "Pričao nam je Jusuf ibn Adijj, a njemu Ibn Fudajl, kojem je ime Muhammed, a njemu Abdullah ibn Seid, prenoseći od svog djeda, a on od Ebu Hurejre, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kada bi išao na sedždu, prvo spuštao koljena, a onda ruke."

Ibn Huzejme u svom *Sahihu* bilježi od Musaba ibn Sa'da, a on od svog oca da je rekao: "Spuštali smo ruke prije koljena pa nam je naređeno da spuštamo koljena prije ruku."[334] Shodno ovome, kada bi Ebu Hurejrin hadis i bio tačan, ovim je opovrgnut ili dokinut. Ovo je stav autora *Mugnia* i još nekoliko drugih učenjaka. Međutim, hadis ima dvije slabosti:

Jedna od njih je da je to predanje Jahja ibn Seleme ibn Kuhejla, a on nije od onih čija se predanja uzimaju kao dokaz. Nesai za njega kaže da je odbačen. Ibn Hibban kaže da je neprihvatljivog hadisa i nije valjan za dokazivanje. Ibn Mein kaže da je on bezvrijedan.

Druga slabost je ta da je predanje Musaba ibn Sa'da koji prenosi od svoga oca, predanje koje govori o priljubljivanju. Sa'd je rekao:

---

333 Abdullah ibn Seid je Makberi, i on je odbačen. Drugo predanje bilježi Bejheki u *Sunenu* (2/100) a i u njegovom lancu prenosilaca je isti Abdullah, pa ni jedno ni drugo predanje ne mogu se uzeti kao dokaz zbog slabosti.

334 Hadis je zabilježen kod Ibn Huzejme u *Sahihu* (628) i u lancu prenosilaca je Ismail ibn Jahja ibn Seleme, a on je odbačen, kao što kaže hafiz u *Takribu*, a njegov sin Ibrahim je slab. Bilježi ga Bejheki (2/100). Hafiz u *Fethu* (2/241) kaže: "Ibn Huzejme tvrdi da je hadis Ebu Hurejre, r.a., opovrgnut ovim hadisom Sa'da. Kada bi ovo bilo tačno, onda ne bi postojalo razilaženje, ali je to predanje kojim se izdvaja Ibrahim ibn Ismail ibn Jahja ibn Seleme ibn Kuhejl od svoga oca, a obojica su slabi."

"Tako smo radili, pa nam je naređeno da stavljamo ruke na koljena."

Što se tiče autora *Mugnia* i njegovog citiranja Ebu Seida: "Stavljali smo ruke prije koljena, pa nam je naređeno da stavljamo koljena prije ruku", to je, a Allah najbolje zna, nesigurnost u imenu. Ispravno je Sa'd, a postoji i nesigurnost u sadržaju hadisa, kao što smo rekli, jer govori o priljubljivanju. Allah najbolje zna.

Prethodni hadis Ebu Hurejre Buhari, Tirmizi i Darekutni smatraju slabim. Buhari kaže: "Muhammed ibn Abdullah ibn Hasan je taj kojem se ne traži potpora i ne znam da li je čuo od Ebu Zinada ili nije."

Tirmizi kaže: "Nepoznato nam je da li je neko drukčije prenio ovaj hadis od Ebu Zinada, osim na ovakav način."

Darekutni kaže: "Abdulaziz Deraverdi je jedinstven u prenošenju ovog hadisa od Muhammeda ibn Abdullaha ibn Hasana Alevija, a on od Ebu Zinada."

Nesai prenosi od Kutejbe da mu je pričao Abdullah ibn Nafi', prenoseći od Muhammeda Abdullaha ibn Hasana Alevija, a on od Ebu Zinada, a on od A'redža, a on od Ebu Hurejre, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Neko od vas bude u namazu a onda klekne kao što klekne deva."[335] I nije ništa dodao na ovo. Ebu Bekr ibn Ebi Davud kaže: "Ovo je sunnet koji su upražnjavali samo stanovnici Medine. Oni imaju dva lanca prenosilaca za ovo. Ovo je jedan, a drugi je od Ubejdullaha, koji prenosi od Nafia, a on od Ibn Omera, a on od Vjerovjesnika, s.a.v.s.

Smatram da se misli na hadis koji prenosi Asbeg ibn Feredž od Deraverdija, a on od Ubejdullaha, a on od Nafia, a on od Ibn Omera da je stavljao ruke prije koljena i govorio: "Ovako je radio Vjerovjesnik, s.a.v.s." Hadis bilježi Hakim preko Muharreza ibn

[335] Hadis bilježi Tirmizi (269) i kaže da je ovaj hadis čudan i da je nepoznato da se prenosi od Ebu Zinada, osim na ovaj način. Bilježe ga i Ebu Davud (841) i Nesai (2/207) i lanac prenosilaca je dobar.

Selemea, a on od Deraverdija i kaže: "Po uvjetima Muslima."[336] Hakim ga bilježi i preko Hafsa ibn Gijasa, a on od Asima Ahvela, a on od Enesa, r.a., da je rekao: "Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da se spušta sa tekbirom i da su mu koljena prije ruku." Hakim kaže: "Po uvjetima Buharija i Muslima i ne znam da postoji ikakva slabost u ovom hadisu."[337]

Abdurrahman ibn Ebu Hatim kaže: "Pitao sam svoga oca o ovome hadisu, pa mi je rekao: 'Ovaj hadis je neprihvatljiv.'"

On ga odbacuje, a Allah najbolje zna, jer je ovo predanje koje prenosi Ala ibn Ismail Attar, od Hafsa ibn Gijasa. Ala je nepoznat i ne spominje se ni u jednoj od Šest zbirki (Kutubussite). Svi ovi hadisi su, kao što se može vidjeti, vezani za Poslanika, s.a.v.s., i s jedne i s druge strane.

Što se tiče prakse ashaba, zabilježeno je od Omera, r.a., da je spuštao koljena prije ruku. To od njega bilježi Abdurrezzak,[338] Ibn Munzir i drugi. Takva praksa se bilježi i od Ibn Mesuda, i to bilježi Tahavi, prenoseći od Fehda, on od Omera ibn Hafsa, on od svoga oca, on od A'meša, on od Ibrahima, a oni od prijatelja Abdullaha Alkame i Esveda da su rekli: "Upamtili smo od Omera da je na namazu, poslije rukua, išao na sedždu spuštajući koljena, kao što ide deva, i koljena je spuštao prije ruku." Navodi i predanje od Hadždžadža ibn Ertata da je rekao: "Ibrahim Nehai je rekao: 'Zapamćeno je od Abdullaha ibn Mesuda da je koljena spuštao prije ruku.'" Prenosi se od Ebu Merzuka, on od Vehba, on od Šu'be, a on od Mugire da je rekao: "Pitao sam Ibrahima o čovjeku koji spusti ruke

---

336 Bilježe Hakim (1/226), Bejheki (2/100), Ibn Huzejme (627) i lanac prenosilaca je vjerodostojan, a takvim ga smatra i Hakim. Ez-Zehebi se slaže s njegovom ocjenom.

337 Bilježi Hakim (1/226). Alla' ibn Ismail je nepoznat. Hafiz u *Lisanul-mizanu*, kada govori o njemu, kaže: "Od njega bilježi Darekutni (1/345) i kaže: 'Jedinstven je Ala.'" Međutim, Omer ibn Hafs ibn Gijas, a on je najpouzdaniji prenosilac, prenosi suprotno od svoga oca. On prenosi hadis od svoga oca, a on od A'meša, a on od Ibrahima, a on od Alkame i drugih, a oni od Omera kao njegove riječi. Ovo je zapisano i upamćeno ovako.

338 U *Musannefu* (2955).

prije koljena na sedždu, pa mi je rekao: 'Može li takvo nešto uraditi iko osim ahmak ili ludak?!'"

Ibn Munzir kaže: "Učenjaci se razilaze oko ovog pitanja, pa među onima koji smatraju da treba spustiti koljena prije ruku su Omer ibn Hattab, Nehai, Muslim ibn Jesar, Sevri, Šafija, Ahmed, Ishak, Ebu Hanifa, njegovi učenici i stanovnici Kufe."

Druga grupa kaže da treba spustiti ruke prije koljena, a među njima je i Malik. Evza'i kaže: "Živjeli smo s ljudima koji su spuštali ruke prije koljena." Ibn Ebi Davud kaže: "Ovo mišljenje podržavaju svi učenjaci hadisa."

Hadis Ebu Hurejre, r.a., se prenosi i sa drukčijim sadržajem, a bilježi ga Bejheki: إِذَا سَجَدَ أَحَدُكُمْ، فَلاَ يَبْرُكْ كَمَا يَبْرُكُ البَعِيرُ، وَلْيَضَعْ يَدَيْهِ قَبْلَ رُكْبَتَيْهِ "Kada neko od vas čini sedždu, neka ne klekne kao deva, i neka stavi ruke na koljena."[339] Bejheki kaže: "Ako i jeste ispravno prenesen, to je dokaz da je stavljao ruke prije koljena kada bi išao na sedždu."

Hadis Vaila ibn Hudžra[340] je iz nekoliko razloga važniji da se po njemu postupa:

Jedan od njih je da je njegov hadis tačniji od hadisa Ebu Hurejre. To smatra Hittabi, a i neki drugi autori.

Drugi je da je hadis Ebu Hurejre neusaglašenog sadržaja, kao što je već ranije rečeno. Neki prenosioci navode da je stavljao ruke prije koljena, drugi smatraju suprotno, neki navode dio: "I neka stavi ruke na koljena", a drugi ga, pak, u potpunosti izostavljaju.

Treći razlog su mahane koje navode Buhari, Darekutni i drugi autori.

---

[339] Bilježi Bejheki (2/100).

[340] Ako se obrati pažnja na prethodne komentare, vidjet će se da je drukčije nego Ibn Kajjim misli i da je hadis Ebu Hurejre ispravniji, s obzirom na vjerodostojnost lanca prenosilaca, a nesuglasje ovog hadisa je zanemarivo u odnosu na slabost svih hadisa u kojim je ono došlo do izražaja.

Četvrti je taj što grupa učenjaka smatra, da je i ako je vjerodostojan, kasnije derogiran. Ibn Munzir kaže: "Neki od naših učenjaka smatraju da je stavljanje ruku prije koljena naredba koja je derogirana." O tome je već bilo riječi.

Peti je da je ovaj hadis sukladan zabrani Poslanika, s.a.v.s., da se u namazu klekne kao što to rade deve, za razliku od hadisa Ebu Hurejre, r.a.

Šesti je da je shodno prenesenoj praksi ashaba, kao što su bili Omer ibn Hattab i njegov sin, Abdullah ibn Mesud, odnosno, da niko od njih nije radio ono što je navedeno u hadisu Ebu Hurejre, osim Omera, ali postoji različitost u predanjima.

Sedmi je da hadis potvrđuju hadisi Ibn Omera i Enesa. Hadis Ebu Hurejre nema potvrde. Kada bi se poredila ova dva hadisa, hadis Vaila bi imao prednost jer ima potvrdu u drugim hadisima.

Osmi je da većina ljudi praktikuje ono što se od njega prenosi, a drukčije postupaju samo Evzai i Malik. Što se tiče riječi Ibn Ebu Davuda, da su svi učenjaci hadisa na njihovoj strani, on je, ustvari, mislio samo na određeni broj njih, jer i Ahmed, i Šafija i Ishak rade suprotno.

Deveti je da se u tom hadisu navodi slučaj iz prakse Poslanika, s.a.v.s., i najvažnije je da se ona upamti i zabilježi, jer hadis u kojem se kazuje slučaj i oponašanje, ukazuje i da je upamćen.

Deseti je taj što su svi postupci kojim se Poslanik, s.a.v.s., oponaša, potvrđeni i vjerodostojno preneseni i od drugih prenosilaca. To su poznati postupci i svi su ispravni, a i ovaj o kojem govorimo je jedan od njih. Suprotno mišljenje se ne može mjeriti s njim i jasna je njegova preferiranost, a Allah najbolje zna.

Vjerovjesnik, s.a.v.s., je činio sedždu spuštajući nos i čelo, ali ne i na obrub svoga turbana. Nije potvrđeno, ni vjerodostojnim, a ni dobrim hadisom, da je sedždu činio preko obruba turbana. Abdurrezzak u *Musannefu* bilježi predanje od Ebu Hurejre, r.a. da

je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., je činio sedždu preko obruba turbana."[341] To je jedno od predanja Abdullaha ibn Muharrira, a on je odbačen. Ebu Ahmed Zubejri ga navodi od Džabira, ali je to, zapravo, predanje Amra ibn Šemera, koje on prenosi od Džabira Džufija. Dakle, to je predanje odbačenog od odbačenog. Ebu Davud bilježi u *Merasilu* da je Poslanik, s.a.v.s., vidio nekog čovjeka da klanja u džamiji, i da je spustio čelo na sedždu, a preko čela je imao turban, pa mu je Poslanik, s.a.v.s., sklonio turban sa čela.

Poslanik, s.a.v.s., je često činio sedždu na zemlji, blatu, na ćilimčiću od palmovika ili na hasuri od palminih vlakana, kao i na uštavljenoj koži.

Kada bi pao na sedždu, pritisnuo bi čelo i nos uz tlo, a ruke bi bile odvojene od tijela toliko da bi mu se vidjela bjelina pazuha. Navodi se da je i janje moglo proći ispod njih.

Ruke je stavljao do ušiju ili naspram ramena. U Muslimovom *Sahihu* zabilježeno je predanje od Berraa da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada činiš sedždu, spusti dlanove, a podigni laktove."[342] Smirio bi se na sedždi, a vrhove nožnih prstiju bi upravio prema Kibli.

Opustio bi šaku i prste, ali ih ne bi širio niti skupljao. U Ibn Hibbanovom *Sahihu* se navodi da je, kada bi činio ruku', širio prste, a kada bi išao na sedždu, onda bi ih sastavljao.[343]

Poznato nam je nekoliko dova koje je Poslanik, s.a.v.s., izgovarao na sedždi:

---

[341] *Musannef* (1564).

[342] Hadis bilježe Muslim (194) i Ahmed(4/283,294).

[343] Bilježe Ibn Hibban u *Mevaridu* (488), Ibn Huzejme (594), Hakim (1/227) i kaže da je vjerodostojan hadis, a s njim se slaže i Ez-Zehebi. Tako je i s onim koji nije vodio računa o svom namazu: "Kada činiš ruku', onda stavi dlanove na koljena i raširi prste." Ovo bilježi Ibn Huzejme i Ibn Hibban.

"Slavljen neka je moj Gospodar Uzvišeni",[344] i naredio je da se ovo izgovara na sedždi.

سُبْحَانَ رَبِّيَ الأَعْلَى

SUBHANE RABBIJEL-A'LA.

"Slavljen neka si Allahu, naš Gospodaru, Tebi neka je hvala. Allahu moj, oprosti mi."

سُبْحَانَكَ اللهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ اللهُمَّ اغْفِرْ لِي

SUBHANEKELLAHUMME RABBENA VE BIHAMDIKELLAHUMMEGFIRLI.

"Slavljen neka je i daleko od bilo koje mahane Gospodar meleka i Ruha."

سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ

SUBBUHUN KUDDUSUN RABBUL-MELAIKETI VERRUHI.

"Slavljen neka si Allahu, Tebi neka je hvala. Nema boga osim Tebe."[345]

سُبْحَانَكَ اللهُمَّ وَبِحَمْدِكَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ

SUBHANEKELLAHUMME VE BIHAMDIKE LA ILAHE ILLA ENTE.

"Allahu moj, štitim se Tvojim zadovoljstvom od Tvoje srdžbe, Tvojim praštanjem od Tvog kažnjavanja. Štitim se Tobom od Tebe. Nemoćan sam da nabrojim sve hvale i pohvale Tebi, kao što Ti to možeš samom sebi."[346]

---

[344] Hadis bilježe Muslim (772), Tirmizi (262), Ebu Davud (871), Nesai (2/224). Ibn Madža (888), Ahmed (5/382,384,389,394,397,398,400) od Huzejfe, r.a. Na istu temu, to jest, što se tiče naređenja da se tako postupa, postoji predanje i od Ibn Mesuda kod Tirmizija (261), Ebu Davuda (886) a bilježe ga i Ahmed i Ebu Davud (869), Ibn Madža (887) od Ukbeta ibn Amira, r.a.

[345] Hadis bilježe Muslim (485), Nesai (2/223), Ahmed (6/15) od Aiše, r.a.

[346] Hadis bilježe Muslim (486), Ebu Davud (879), Nesai (2/222), Ahmed (6/85,201) od Aiše, r.a.

اللهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِك

ALLAHUMME INNI EUZU BIRIDAKE MIN SEHATIKE VE BIMUAFATIKE MIN UKUBETIKE VE EUZU BIKE MINKE LA UHSI SENAEN ALEJKE ENTE KEMA ESNEJTE ALA NEFSIKE.

"Allahu moj, Tebi sedždu činim, u Tebe vjerujem, Tebi se prepuštam i predajem. Moje lice čini sedždu Onome koji ga je stvorio i uobličio, koji mu je sluh i vid dao. Slavljen neka je Allah, Najljepši Tvorac."

اللهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ أَسْلَمْتُ سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ تَبَارَكَ اللهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ

ALLAHUMME LEKE SEDŽEDTU VE BIKE AMENTU VE LEKE ESLEMTU SEDŽEDE VEDŽHI LILLEZI HALEKAHU VE SAVVEREHU VE ŠEKKA SEM'AHU VE BESAREHU TEBAREKELLAHU AHSENUL-HALIKIN.

"Allahu moj, oprosti mi sve moje grijehe, i male i velike, prve i posljednje, javne i tajne."[347]

اللهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي كُلَّهُ دِقَّهُ وَجِلَّهُ وَأَوَّلَهُ وَآخِرَهُ وَعَلَانِيَتَهُ وَسِرَّهُ

ALLAHUMMEGFIRLI ZENBI KULLEHU DIKKAHU VE DŽILLEHU VE EVVELEHU VE AHIREHU VE ALANIJJETEHU VE SIRREHU.

"Allahu moj, oprosti mi moje greške i neznanje, moje pretjerivanje u nečemu, i ono što je Tebi poznato bolje nego meni. Allahu moj, oprosti mi moju neozbiljnost i moju odlučnost, oprosti mi moje nenamjerne i namjerne ispade, a sve se to nalazi kod mene. Allahu moj, oprosti mi prijašnje i potonje, tajne i javne greške. Ti si

---

347 Hadis bilježe Muslim (483), Ebu Davud (878) od Ebu Hurejre, r.a.

moj Bog, nema boga osim Tebe."[348]

اللهُمَّ اغْفِرْ لِي خَطِيئَتِي وَ جَهْلِي وَ إِسْرَافِي فِي أَمْرِي وَ مَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي اللهُمَّ اغْفِرْ لِي جَدِيِّ وَ هَزْلِي وَ خَطِيءِ وَ عَمْدِي وَ كُلُّ ذَلِكَ عِنْدِي اللهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَ مَا أَخَّرْتُ وَ مَا أَسْرَرْتُ وَ مَا أَعْلَنْتُ أَنْتَ إِلَهِي لا إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ

ALLAHUMMEGFIR LI HATIETI VE DŽEHLI VE ISRAFI FI EMRI VE MA ENTE A'LEMU BIHI MINNI ALLAHUMMEGFIR LI DŽEDDI VE HEZLI VE HATAI VE AMDI VE KULLU ZALIKE INDI ALLAHUMMEGFIR LI MA KADDEMTU VE MA EHHARTU VE MA ESRERTU VE MA A'LENTU ENTE ILAHI LA ILAHE ILLA ENTE.

"Allahu moj, učini u mom srcu svjetlo, i u mom sluhu, i u mom vidu, i sa moje desne strane, i sa moje lijeve strane, i ispred mene i iza mene, i iznad mene i ispod mene i podari mi nur."[349]

أَللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا وَ فِي سَمْعِي نُورًا وَ فِي بَصَرِي نُورًا وَ عَنْ يَمِينِي نُورًا وَ عَنْ شِمَالِي نُورًا وَ أَمَامِي نُورًا وَ خَلْفِي نُورًا وَ فَوْقِي نُورًا وَ تَحْتِي نُورًا وَ اجْعَلْ لِي نُورًا

ALLAHUMMEDŽAL FI KALBI NUREN VE FI SEMI NUREN VE FI BESARI NUREN VE AN JEMINI NUREN VE AN ŠIMALI NUREN VE EMAMI NUREN VE HALFI NUREN VE FEVKI NUREN VE TAHTI NUREN VEDŽAL LI NUREN.

Poslanik, s.a.v.s., je preporučio da se naročito na sedždi upućuju dove: "Najveća je mogućnost da vam se dova primi kada ste na sedždi."[350] Ovu naredbu je moguće shvatiti dvojako: da se uči što više dova na sedždi, ali i kao preporuka onome koji upućuje dovu,

[348] Hadis bilježe Buhari (11/166,167), Muslim (2719) od Ebu Musaa Ešarija. Muslim ga bilježi od Alija, r.a., i navodi da je učio ovu dovu na ettehijjatu, prije selama (771), a od Ibn Abbasa, r.a., (769) ga navodi bez navođenja kada ju je učio.

[349] Hadis bilježi Muslim (736) (187)

[350] Hadis bilježi Muslim (479), Ebu Davud (876), Nesai (2/217,218), Ahmed (1/219) od Ibn Abbasa, r.a.

da je upućuje na sedždi. Najbolje je reći da imaju dvije vrste dove: dova zahvale i pohvale i dova potrebe. Vjerovjesnik, s.a.v.s., je na sedždi upućivao i jednu i drugu. Među preporučenim dovama da se uče na sedždi, nalaze se i jedna i druga vrsta dove.

Primanje dove je dvojako: odazivanje na onu dovu u kojoj se nešto traži tako što se molitelju da i podmiri njegova potreba i traženje, i odazivanje na hvalu i pohvalu molitelja tako što mu se da velika nagrada za to. I jedno i drugo je objašnjeno Allahovim riječima: "*Odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli...*" (El-Bekara, 186). Iz ovih riječi je jasno da obuhvataju i jednu i drugu dovu i jedan i drugi način udovoljenja dove.

Uspoređivanje vrijednosti kijama i sedžde

Ljudi se razilaze oko kijama-stajanja i sedžde, odnosno, oko mišljejna koje je od njih bolje i vrednije?

Oni koji daju prednost kijamu navode više razloga:

Prvi je da je najvrjedniji zikr na kijamu, pa je i on, kao sastavni dio namaza, najvrjedniji.

Kao drugi navode Allahove riječi: "*I pred Allahom ponizno stojte.*" (El-Bekara, 238)

Treći su riječi Poslanika, s.a.v.s.: "Najbolji namaz je onaj na kojem je najduži kijam."[351]

Druga grupa kaže da je sedžda bolja i da za dokaz uzimaju riječi Poslanika, s.a.v.s.: "Čovjek je najbliži svome Gospodaru onda kada je na sedždi",[352] kao i hadis koji prenosi Ma'dan ibn Ebi Talha: "Sreo sam Sevbana, slugu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i rekao sam

[351] Hadis bilježi Muslim (756), Tirmizi (387), Ibn Madža (142), Ahmed (3/302,391) od h. Džabira. Nesai (5/58), Ahmed (3/412) od Abdullaha ibn Habešija Husamija.

[352] Hadis bilježe Muslim (482), Ebu Davud (875), Nesai (2/226) od Ebu Hurejre, r.a., s dodatkom: "Pa učite što više dova."

mu: 'Kaži mi neki hadis Allahovog Poslanika, s.a.v.s., možda mi Allah da koristi od toga.' On mi reče: 'Što češće čini sedždu, jer čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da kaže: 'Nema čovjeka koji učini sedždu Allahu, a da mu Allah neće povećati njegov stepen i zbog nje mu oprostiti grijeh.'" Ma'dan priča: "Onda sam sreo Ebu Derdaa i pitao ga, pa mi je i on slično odgovorio."[353]

Poslanik, s.a.v.s., je, kada ga je Rebi'a ibn Ka'b Eslemij pitao da mu bude društvo u Džennetu, rekao: "Pomozite sebi sa mnoštvom sedždi."[354]

Prva sura koja je objavljena Poslaniku, s.a.v.s., je sura Alek, a zadnje riječi u njoj su: *"Sedždu čini i nastoj da se Gospodaru svome približiš"* (El-Alek, 19).[355]

Za dokaz uzimaju i činjenicu da Allahu sedždu čine sva Njegova stvorenja, kao i to da je sedžda položaj u kojem je čovjek najponizniji i najpokorniji svome Gospodaru. To je najčasnije stanje čovjeka i stoga je ona položaj u kojem je čovjek najbliži Gospodaru. Uzimaju u obzir i činjenicu da je sedžda srž robovanja, jer robovanje znači pokoravanje i predanje. Kažu da je put porobljen jer ga gaze noge putnika. Najponizniji i najpokorniji čovjek je onda kada je na sedždi.

Postoji i treća grupa koja tvrdi da je dugotrajni kijam, noću, najbolji, a da je mnoštvo rukua i sedždi, danju, bolje. Oni za dokaz uzimaju da je noćni namaz izuzet imenom stajanje-kijam, shodno Allahovim riječima: "Probdij noć..." (El-Muzzemil, 2), i riječi Poslanika, s.a.v.s.,: "Onaj ko provede ramazan, vjerujući i nadajući se nagradi..."[356] Zbog ovoga se kaže: Noćno bdijenje-stajanje, a ne

[353] Hadis bilježe Muslim (488), Tirmizi (388), Nesai (2/228), Ibn Madža (1423); citat je zabilježen u *Sunenu*.

[354] Hadis bilježe Muslim (489), Ebu Davud (1320), Nesai (2/227) od Rebia ibn Ka'ba.

[355] Ovdje smo malo odstupili od Korkutovog prijevoda.

[356] Hadis bilježe Buhari (4/217), Muslim (759), Malik (1/113), Tirmizi (683), Ebu Davud (1371), Nesai (3/201) od Ebu Hurejre, r.a.,

dnevno bdijenje-stajanje. Kažu da je to bila i Poslanikova, s.a.v.s., praksa. Nije klanjao više od jedanaest, ili trinaest rekata noću.

Nekada je klanjao učeći na jednom rekatu suru El-Bekara, Alu Imran i En-Nisa.[357] Međutim, nije poznato da je na dnevnim namazima toliko učio, čak je i kratio sunnete.

Ibn Tejmijja kaže: "Istina je da su i kijam i sedžda jednake vrijednosti. Kijam je bolji zbog svoga zikra, a to je učenje Kur'ana, a sedžda je bolja zbog svog položaja. Ovo se ogledalo i u praksi Vjerovjesnika, s.a.v.s., kada bi oduljio sa kijamom, činio je to i sa rukuom i sa sedždom, kao što je uradio na namazu povodom pomračenja Sunca, ili na noćnom namazu, a ako bi skratio kijam, kratio bi i ruku' i sedždu. Tako je radio na farz namazima i to prenosi Berra ibn Azib: "Njegov kijam, ruku' i sedžda su bili približno jednaki." Allah najbolje zna.

Način na koji je Poslanik, s.a.v.s., obavljao sjedenje između dvije sedžde

Potom je podizao glavu, izgovarajući tekbir, ali ne podižući ruke. Sa sedžde je podizao glavu prije ruku, a onda bi sjedao, podvijajaući lijevu nogu i sjedao na nju, a prste desne noge bi podvio a stopalo uspravio. Nesai bilježi od Ibn Omera, r.a., da je rekao: "U namaske sunnete spada i to da se desno stopalo uspravi i da se njegovi prsti usmjere prema kibli, a da se na lijevo stopalo sjedne."[358] Nije poznato da je praktikovao drukčije sjedenje na ovom dijelu namaza.

Ruke je stavljao na stegna, odnosno, laktovi su mu bili na stegnima, a prsti su dodirivali koljena. Dva prsta je skupljao i od njih pravio krug. Podigao bi jedan prst, moleći njime i pokrećući ga.

---

[357] Hadis bilježe Muslim (772), Ahmed (5/384,397) od Huzejfe, r.a.

[358] Hadis bilježi Nesai (3/36) i lanac prenosilaca je vjerodostojan. Buhari (2/252) prenosi od Ibn Omera: "Sunnet u namazu je da desno stopalo uspraviš, a lijevo prostreš."

Ovo predanje se navodi od Vaila ibn Hudžra.[359] Što se tiče hadisa Ebu Davuda, kojeg prenosi od Abdullaha ibn Zubejra, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., išaretio prstom, ali ga nije micao,[360] taj dodatak je sporan zbog njegove vjerodostojnosti. Muslim navodi hadis u cijelosti, ali ne spominje ovaj dodatak, nego kaže: "Poslanik, s.a.v.s., je, kada bi sjeo u namazu, lijevo stopalo postavljao između stegna i potkoljenice, a desno je malo izdvojio. Lijevu ruku bi stavio na lijevo koljeno, a desnu ruku na desno stegno, i išaretio je prstom."[361] U spomenutom hadisu Ebu Davuda nema naznake da je to bilo u namazu. Smatram da je čak i bilo u namazu, zanijekalo bi se, a kao validan bi se smatrao hadis Vaila, r.a. To je vjerodostojan hadis kojeg Ebu Hatim navodi u svom *Sahihu.*[362]

Između dvije sedžde je govorio: "Allahu moj, oprosti mi, smiluj mi se, zaštiti me, uputi me, opskrbi me." Ovo prenosi Ibn Abbas, r.a., od Poslanika, s.a.v.s.[363]

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَ ارْحَمْنِي وَ اجْبُرْنِي واهْدِنِي وَارْزُقْنِي

ALLAHUMMEGFIR LI VERHAMNI VEDŽBURNI VEHDINI VERZUKNI.

Huzejfe kaže da je učio: "Gospodaru, oprosti mi, Gospodaru, oprosti mi."[364]

Poslanik, s.a.v.s., je praktikovao da i ovaj dio namaza oduži koliko je trajala i sedžda. Ovako je potvrđeno u svim hadisima koji

---

359 Hadis bilježe Ebu Davud (957), Nesai (3/35), Ahmed (4/318) i lanac prenosilaca je vjerodostojan. Hadis smatraju vjerodostojnim Ibn Huzejme (714) i Ibn Hibban (485).

360 Hadis bilježe Ebu Davud (988), Nesai (3/37,38) i lanac prenosilaca je dobar, a Nevevi ga ocjenjuje kao vjerodostojan u *Medžmuu* (3/454).

361 Hadis bilježi Muslim (579).

362 *Mevarid* (485), vjerodostojan lanac prenosilaca.

363 Hadis bilježi Tirmizi (284), Ebu Davud (850), Ibn Madža (898), Bejheki (2/122). Hakim kaže da je vjerodostojan (1/271) a s tim se slaže i Ez-Zehebi.

364 Hadis bilježe Ibn Madža (897), Ebu Davud (874), Nesai (2/231). U lancu prenosilaca je neimenovani prenosilac, a bilježi ga i Hakim (1/271) ali bez ponavljanja, i kaže da je vjerodostojan. S njim se slaže i Ez-Zehebi

se prenose od njega. U *Sahihu* se bilježi od Enesa, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., sjedio između dvije sedžde toliko da bi ashabi pomislili da se zaboravio.[365] Ovaj sunnet je ostavila većina ljudi nakon ashaba, a zbog ovoga Sabit kaže: "Enes je radio nešto što ne vidim da vi radite, ostajao je između dvije sedžde da bismo pomislili da je zaboravio ili da je zanemario drugu sedždu."[366]

Onaj koji nastoji da primijeni sunnet, a ne pridaje pažnju onome što mu je suprotno, taj ne pridaje pažnju ni onome što je suprotno ovoj praksi.

Način na koji je Poslanik, s.a.v.s., klanjao drugi rekat i ostatak namaza

Poslanik, s.a.v.s., se u namazu podizao stopalima i koljenima, oslanjajući se rukama na stegna, kao što se prenosi od preko Vaila i Ebu Hurejre.[367] Također se prenosi da se nije oslanjao na zemlju prilikom ustajanja sa sedžde.[368] Malik ibn Huvejris prenosi da nije ustajao na sljedeći rekat dok ne bi sjeo i smirio se sjedeći.[369] Ovo se zove sjednica odmora - istiraha.

---

[365] Hadis bilježi Muslim (473).

[366] Predanje bilježe Buhari (2/249), Muslim (472) prenoseći od Enesa, r.a, da je rekao: "Hoću da vam klanjam onako kako sam vidio Poslanika, s.a.v.s., da klanja nama." Rekao je: "Vidio sam Enesa da radi nešto što ne vidim da vi radite. Kada bi podigao glavu sa rukua, ostao bi stajati toliko da bi neko rekao: 'Zaboravio se', a kada bi podigao glavu sa sedžde, ostao bi toliko dugo poslije nje, pa bi, opet, neko rekao: 'Zaboravio se.'" Riječi: "Zaboravio je na sljedeću sedždu", nisu u ovom predanju, nego u onom prije njega.

[367] Hadis Vaila je spomenut u potpoglavlju o spuštanju na sedždu i on je slab, a hadis Ebu Hurejre bilježi Seid ibn Mensur sa slabim lancem prenosilaca. Tako kaže Hafiz u *Fethu* (2/250).

[368] Ovo je suprotno predanju koje bilježi Buhari (2/250) od Malika ibn Huvejrisa: "A kada bi podigao glavu sa druge sedžde, sjeo bi i oslonio se na zemlju, a onda ustao." Ishak Harbi, sa dobrim lancem prenosilaca, zabilježio je da je Poslanik, s.a.v.s., skupio ruke kao da mijesi tijesto, oslanjao se na zemlju i ustajao. Bejheki bilježi hadis sa sličnim sadržajem sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[369] Hadis bilježe Buhari (2/249), Tirmizi (287), Ebu Davud (844), Nesai (2/234).

Učenjaci se razilaze oko toga da li je ovo sjedenje namaski sunnet, to jest, da li je poželjno da je svi primjenjuju, ili nije sunnet, nego je čini onaj kome je ona potrebna. Ahmed o ovome ima dva stava. Hilal kaže: "Ahmed se oslanja na hadis Malika ibn Huvejrisa o sjednici odmora i kaže: 'Pričao nam je Jusuf ibn Musa da je Ebu Umame bio upitan o ustajanju sa sedžde, pa je rekao: 'Na vrhovima prstiju'", kao što se navodi u hadisu Rifaata.

U hadisu Adžlana se spominmje činjenica da se podizao na vrhovima nožnih prstiju. Od nekoliko ashaba se prenose hadisi koji govore o tome kakav je bio Poslanikov, s.a.v.s., namaz, ali se u njima ne spominje ovo sjedenje. Ono se navodi u hadisu Ebu Humejda i Malika ibn Huvejrisa. Da je to bila stalna praksa Poslanika, s.a.v.s., bila bi spomenuta i u svih hadisima koji su opisivali njegov namaz. Činjenica da ju je Poslanik, s.a.v.s., činio, ne ukazuje na to da je ona namaski sunnet, osim ako se zna da je to čin koji se treba slijediti i oponašati. Međutim, ako se pretpostavi da je on ovo sjedenje činio zbog potrebe, onda to ne ukazuje da je ono namaski sunnet. Ovo je pojašnjenje cijelog slučaja.[370]

Kada bi ustao, otpočeo bi sa učenjem i nije pravio stanku kao što ju je pravio na prvom rekatu. Učenjaci se razilaze oko toga da li treba učiti euzu ili ne, ali su složni da ne treba učiti početnu dovu. O ovome postoje dva stava imama Ahmeda. Neki od njegovih učenjaka se razilaze oko toga da li je učenje na namazu jedno uče-

370 Nevevi u *Medžmuu* (3/443) kaže: "Naš poznati stav je da je ona pohvalna." Tako kaže Malik ibn Huvejris, Ebu Humejd i Ebu Katade, kao i jedna grupa ashaba, Ebu Kulabe i drugi od tabiina. Tirmizi kaže: "Tako kažu i naši učenjaci i to je Davudov stav, kao i jedan od stavova Ahmeda." Većina učenjaka smatra da nije mustehab, nego kada podigne glavu sa sedžde, čovjek treba da ustane. To bilježi Munziri od Ibn Mesuda, Ibn Omera, Ibn Abbasa, Ebu Zinada, Malika, Sevrija, Ahmeda, Ishaka, Hanefije. On kaže: "Nu'man ibn Ebi Ajjaš je rekao: 'Vidio sam više od jednog ashaba da tako radi.'" Ahmed kaže: "Većina ashaba zastupa ovaj stav i oni za dokaz uzimaju hadis o čovjeku koji nije obavljao namaz kako treba. U tom hadisu se ne spominje sjednica odmora." Nevevi kaže: "Naši učenjaci uzimaju za dokaz hadis Malika ibn Huvejrisa da je vidio Poslanika, s.a.v.s., da klanja, pa kada je bio na neparnom rekatu, nije ustajao dok ne bi sjeo i smirio se sjedeći."

nje, to jest, da je dovoljna i jedna euza, ili je svaki rekat posebnog učenja i samostalan. Ne razilaze se oko toga da je početna dova za cijeli namaz. Ograničiti se na jednu euzu je prihvatljivije i logičnije, shodno hadisu koji se prenosi od Ebu Hurejre, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., kada bi ustao sa drugog rekata, počinjao učenje sa Fatihom i nije pravio pauzu.[371] Dovoljna je jedna euza, jer između učenja nije došlo do prekida šutnjom, nego je prekid uzrokovao drugi zikr, pa se učenje uzima kao jedno učenje, ako se u toku učenja izgovori zahvala Allahu, tesbih ili la ilahe illellah, ili salavat na Poslanika, s.a.v.s., ili sličan zikr.[372]

Vjerovjesnik, s.a.v.s., je i drugi rekat klanjao kao i prvi, osim u četiri stvari: stanka prilikom učenja, dova na početku namaza, početni tekbir i dužina prvog rekata. Poslanik, s.a.v.s., nije pravio stanke poslije učenja, nije učio dove na početku namaza, nije izgovarao početni tekbir i drugi rekat mu je bio kraći od prvog, tako da mu je prvi rekat bio najduži.

Kada bi sjeo radi učenja ettehijjatu, lijevu ruku bi stavio na lijevo stegno, a desnu ruku na desno i podigao bi desni kažiprst. Nije ga potpuno ispravljao niti u potpunosti savijao, držao ga je malo povijenog i lagano ga pomijerao, kao što je spomenuto u prethodnom hadisu Vaila, r.a. Pravio je krug od palca i srednjeg prsta, a skupljao je prstenjak i mali prst. Kažiprst je držao podignut i njime dovio. Pogledom je pratio kažiprst, a lijevu šaku je držao raširenu na lijevom stegnu pritiskajući ga njime.

Njegovo sjedenje na tešehhudu je bilo jednako sjedenju između dvije sedžde, sjedio bi na lijevoj nozi, a desno stopalo bi uspravio i prste podavio u pravcu kible. O ovom sjedenju se ne prenosi predanje koja kazuje drukčije. Što se tiče hadisa Abdullaha ibn

---

[371] Hadis bilježi Muslim (599).

[372] Nevevi u *Medžmuu* (3/326) kaže: "Naš pravac smatra da je pohvalno proučiti euzu na svakom rekatu. Tako kaže i Ibn Sirin. Ata, Hasan, Nehai, Sevri, Ebu Hanife kažu da je euza samo na prvom rekatu."

Zubejra, kojeg bilježi Muslim, da je Poslanik, s.a.v.s., kada bi sjedio na namazu, lijevo stopalo postavio između stegna i potkoljenice, a desnu nogu bi malo odmaknuo od tijela i stopalo bi mu bilo desno od tijela, opruženih prstiju,[373] ovaj hadis se odnosi na zadnje sjedenje, i o tome će više biti riječi nešto kasnije, i to je jedno od dva svojstva koja se prenose od njega. U dva *Sahiha* je zabilježen hadis Ebu Humejda o načinu i izgledu Poslanikovog, s.a.v.s., namaza: "Pa, kada bi sjeo na drugom rekatu, sjeo bi na lijevu nogu, a desnu bi uspravio, a kada bi sjeo na četvrtom rekatu, lijevu nogu bi malo pomjerio naprijed i stražnjicom bi sjeo na zemlju, a desnu bi uspravio"[374] Ebu Humejd spominje da je uspravljao i desnu nogu, a Ibn Zubejr kaže da ju je držao pruženu.

Niko ne prenosi od Poslanika, s.a.v.s., da je to bilo na prvom sjedenju u namazu, niti znam ikoga ko tako tvrdi. Ima onih koji kažu da je Poslanik, s.a.v.s., i na jednom i na drugom sjedenju sjedio na način sjedenja opisan u hadisu Ibn Zubejra (muteverrik). Jedan od onih koji zastupaju ovo mišljenje je i Malik. Ima i onih koji kažu da je i na jednom i na drugom sjedenju pružao lijevu nogu i sjedao na nju, a da je desnu držao uspravnom. Ebu Hanifa zastupa ovo mišljenje. Ima i onih koji kažu da je opruženom držao desnu nogu na svakom sjedenju poslije kojeg je predanje selama, teverruk, a da je na ostalim sjedenjima sjedio na lijevoj nozi a desnu držao uspravnom. Ovo tvrdi Šafija.

Postoji i mišljenje da je teverruk činio u svakom namazu gdje imaju dva sjedenja, i to na onom drugom, kako bi načinio razliku između dva sjedenja. To kaže imam Ahmed. Pojašnjenje hadisa Ibn Zubejra, o tome da je širio desnu nogu na sjedenju, je da je, u tom slučaju, sjedio na zadnjici, a desno stopalo mu je bilo opruženo, dok bi lijevo bilo između stegna i potkoljenice. Postoji razilaženje oko položaja desne noge prilikom ovakvog sjedenja, da li je desno

[373] Hadis bilježi Muslim (579).

[374] Hadis bilježi Buhari (2/252,254) a to što je ovaj hadis pripisan i Muslimu je greška.

stopalo bilo opruženo ili uspravljeno. Allah najbolje zna, ali ne bi trebalo biti razilaženja, jer nije sjedio na stopalu, nego bi ga izbacio desno od sebe, pa bi bilo u položaju između uspravljenog i opruženog. Desno stopalo bi bilo položeno na svoju unutrašnju desnu stranu. Kako ne bi bilo zabune, najbolje tumačenje je da je stopalo opruženo jer nema oslonca, a on bi sjedio na svojoj zadnjici, a uspravljeno znači da nije oslonjeno na unutrašnji dio, nego je gornji dio stopala prema zemlji. Na ovaj način prihvata se kao tačno i ono što kaže Ebu Humejd i oni koji se slažu s njim, a i ono što kaže Ibn Zubejr. Naime, navodi se da je Poslanik, s.a.v.s., radio i ovo i ono, odnosno, nekada je uspravljao stopalo, a nekada ga polagao i to je lakše za stopalo, a Allah najbolje zna.

Poslanik, s.a.v.s, je svoje ashabe podučio da na sjedenju izgovaraju: "Svi pozdravi, salavati i sve ljepote su Allahu. Selam neka je na tebe, Vjerovjesniče, Allahova milost i Njegov blagoslov. Neka je selam na nas i na sve Allahove dobre robove. Svjedočim da nema boga osim Allaha i svjedočim da je Muhammed Allahov Poslanik."[375]

التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ

ETTEHIJJATU LILLAHI VESSALAVATU VETTAJJIBATU ESSELAMU ALEJKE EJJUHENNEBIJJU VE RAHMETULLAHI VE BEREKATUHU ESSELAMU ALEJNA VE ALA IBADILLAHISSALIHINE EŠHEDU EN LA ILAHE ILLELLAHU VE EŠHEDU ENNE MUHAMMEDEN RESULULLAHI.

Nesai navodi hadis od Ebu Zubejra koji prenosi da je Džabira rekao: "Poslanik, s.a.v.s., nas je podučavao tešehhudu - učenju na sjedenju u namazu, kao što nas je podučavao nekoj suri iz

[375] Hadis bilježe Buhari (2/258,261), Muslim (402), Tirmizi (289), Ebu Davud (968), Nesai (2/237,238,239), Ibn Madža (899), Ahmed (1/376,382,408,413,414,422,423,428,431,437,439,440,450,459,464) i svi prenose od Abdullaha ibn Mesuda, r.a.

Kur'ana: 'Bismillahi, ve billahi. Svi pozdravi, salavati i sve ljepote su kod Allaha. Selam neka je na tebe, Vjerovjesniče, Allahova milost i Njegov blagoslov. Neka je selam i na nas i sve Allahove dobre robove. Svjedočim da nema boga osim Allaha i svjedočim da je Muhammed Allahov Poslanik. Molim Allaha da mi podari Džennet i utječem Mu se od Džehennema."

Nigdje se ne spominje da se uči bismilla na početku tešehhuda, osim u ovom hadisu. Ovaj hadis ima slabost, pored toga što je došao ananom (to jest, česticom "an") od Ebu Zubejra.[376]

Nekada je Poslanik, s.a.v.s., žurio i kratio ovaj tešehhud kao da sjedi na užarenom kamenu. Ni u jednom hadisu nije zabilježeno da je on učio salavat na sebe i na svoju porodicu, na ovom tešehhudu, niti je tražio zaštitu od Džehennema i kaburskog azaba, niti od životnih kušnji i kušnji smrti, niti od smutnji Dedždžalovih. Onaj ko smatra da je to pohvalno učiti, to je uzeo iz općih hadisa, ali se vjerodostojnim predanjima ukazuje i na njihovo vrijeme učenja i njihovo vezanje za učenje na zadnjem tešehhudu.

Potom je ustajao oslanjajući se na vrhove prstiju, ispravljajući koljena i rukama oslonjenim na stegna, i izgovarajući tekbir. Muslim u svom *Sahihu* navodi hadis Adullaha ibn Omera koji navodi da je podizao ruke na ovom mjestu u namazu. Ovaj hadis bilježi i Buhari.[377] Treba imati u vidu da se ovaj dodatak ne nalazi u svim pre-

---

376 Hadis bilježe Nesai (2/243), Ibn Madža (902) a u lancu prenosilaca je Ejmen ibn Nabil koji je povjerljiv, ali nekada griješi, a postoji i tedlis - kada neko prenosi od nekoga ko je pouzdaniji od njega, Ebu Zubejra.

377 (2/184). Ibn Omer je, kada bi rekao: "Allah čuje onog ko Mu zahvaljuje", a kada bi ustajao poslije prvog tešehhuda, podizao ruke i to je pripisao Poslaniku, s.a.v.s., da je radio. Ebu Davud (741,743) bilježi preko Muhariba ibn Dessara, a on od Ibn Omera da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., kada bi ustao poslije prvog tešehhuda, donio bi tekbir i podigao ruke." Nesai bilježi od Ibn Omera (3/3) da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., podizao ruke kada je stupao u namaz, kada je htio na ruku', kada se podizao sa rukua, kada je ustajao poslije prvog tešehhuda, podizao je ruke do ramena. Lanac prenosilaca je vjerodostojan, samo što mi nismo našli da Muslim prenosi ovaj hadis, kao što autor navodi. To je autorova greška.

danjima od Ibn Omera, jer većina prenosilaca ga ne navodi. On je dodat izričito, u hadisu Ebu Humejda Saidija: "Poslanik, s.a.v.s., kada bi počinjao namaz, donio bi tekbir, a onda podigao ruke do visine ramena i svaki organ bi zauzeo svoje mjesto. Potom bi učio, pa bi podigao ruke do ramena, a onda otišao na ruku'. Postavio bi dlanove na koljena, ispravljenih leđa, ne dižući glave niti je spuštajući rekao bi: "Allah čuje onoga koji Mu zahvaljuje", zatim bi podigao ruke do visine ramena i svaka kost bi našla svoje mjesto. Onda bi padao na zemlju, odmičući ruke od bokova, pa bi podigao glavu, položio stopala i sjeo na njih. Kada bi bio na sedždi, podavijao bi nožne prste, izgovorio bi tekbir, sjedao na lijevu nogu i smirio bi se na tom sjedenju. Onda bi ustao i radio kao i na prvom rekatu. Kada bi ustao poslije drugog rekata, podigao bi ruke u visini ramena, kao što je radio na početku namaza. Tako je klanjao čitav namaz. Kada bi se digao sa zadnje sedžde prije selama, onda je izbacivao noge i sjedio na lijevom dijelu stražnjice, muteverrik."[378]

Hadis ovako bilježi Ebu Hatim u svom *Sahihu*, a navodi se i u Muslimovom *Sahihu*. Tirmizi ga bilježi, ocjenjujući ga vjerodostojnim, od Alije, r.a., a on prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., podizao ruke na ovim mjestima u namazu.

Učio je samo Fatihu i nije poznato da je na trećem i četvrtom rekatu učio išta drugo osim Fatihe. Šafija, u jednom od dva stava, a i neki drugi učenjaci smatraju da je lijepo učiti još nešto poslije Fatihe na preostalim rekatima. Za dokaz ovom mišljenju uzima se hadis koji se prenosi od Ebu Seida, a koji je zabilježen u *Sahihu*:

حزرْنَا قيامَ رسول الله صلى الله عليه وسلم في الركعتين الأولیین قَدْر قِراءة (ألم تنزيلَ السَّجدة)، وحزرنا قيامَه في الركعتين الأخريين قَدْرَ النصف مِن ذلك، وحزرنا قيامَه في الركعتين الأوليين من العصر على قدر قيامه في الركعتين الأُخْرَيَيْنِ من الظهر، وفي الأخريين من العصر على النصف من ذلك.

---

378 Hadis bilježe Ibn Hibban (1858), Nesai (3/3), Ibn Madža (862), Buhari (2/254) a ne nalazi se kod Muslima.

"Promatrali smo Poslanikov, s.a.v.s., kijam na podne-namazu, pa je na kijamu na prva dva rekata stajao koliko bi se moglo proučiti sure Fussilet, a na preostala dva rekata je ostajao pola od tog vremena. Na ikindija-namazu je na prva dva rekata ostajao koliko na zadnja dva rekata podne-namaza, a na preostala dva koliko pola od prva dva."[379]

Hadis Ebu Katade, kojeg bilježe Buhari i Muslim, jasno govori da se uči samo Fatiha na zadnja dva rekata.

Ebu Katade kaže: "Poslanik, s.a.v.s., nas je predvodio u namazu, pa je na podne i ikindija-namazu, na prva dva rekata, učio Fatihu i dva sureta, a nekada smo i čuli ajete koje je učio." Muslim dodaje: "A na preostala dva rekata je učio Fatihu."[380] Ni jedan ni drugi hadis nisu decidni da bi se mogao donijeti konačni sud. Što se tiče hadisa Ebu Seida, to je njegova pretpostavka, a nije pojašnjenje samog čina Poslanika, s.a.v.s., a hadisom Ebu Katade je moguće da se želi ukazati na to da je učio samo Fatihu, a moguće je i da se hoće reći da je nije izostavljao na preostala dva rekata nego da je i nju učio, kao što ju je učio i na prva dva rekata.

Fatihu je, dakle, učio na svakom rekatu, mada je hadis Ebu Katade jasniji i jasnije ukazuje da je Fatiha učena na zadnja dva rekata, bez sureta poslije nje. To je kao neka vrsta pojašnjenja Ako bi se reklo da je učio Fatihu na prva dva rekata i poslije nje sureta, a na preostala dva je učio Fatihu, to bi bilo ukazivanje na to da je postojalo određeno učenje na onome što je spomenuto. Shodno ovome, može se reći da je ovako najčešće radio, a postoji mogućnost i da je učio još nešto pored Fatihe na preostala dva rekata, kao što na to ukazuje hadis Ebu Seida. To bi bilo slično praksi Poslanika, s.a.v.s., prema kojoj je nekada učio duže na sabahu, a nekada kraće, ili njegovo kraće učenje na akšamu, koje je ponekad bivalo duže, ili

379 Hadis bilježe Buhari (2/202,203), Muslim (452), Ebu Davud (804), Ahmed (3/2).

380 Hadis bilježe Muslim (451), Ebu Davud (798,799,800), Nesai (2/164), Ibn Madža (819).

njegovo ostavljanje kunut-dove na sabahu, a nekada ju je činio, ili njegovo učenje u sebi na podne i na ikindiji, a nekada je učio da bi ga i ashabi mogli čuti. Nekada je učio bismillu u sebi,[381] a nekada ju je učio naglas.[382]

Hoće se reći da je Poslanik, s.a.v.s., ponekad radio nešto na namazu što nije bila njegova ustaljena praksa, a za to je postojao neki opravdan razlog. U to spada i situacija u kojoj je poslao konjanika u izvidnicu, a onda ustao da klanja te se okretao u namazu i pogledao na onu stranu odakle je trebala doći izvidnica,[383] mada njegova praksa nije bila da se osvrće u namazu. U Buharijevom *Sahihu* se nalazi predanje od Aiše, r.a.:

سألتُ رسول الله صلى الله عليه وسلم عن الالتفاتِ في الصلاة؟ فقال: "هُوَ اخْتِلاَسٌ يَخْتَلِسُهُ الشَّيْطَانُ مِنْ صلاَةِ الْعَبْدِ".

"Pitala sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o okretanju u namazu, pa mi je rekao: 'To je krađa koju šejtan ostvari od čovjekovog namaza.'"[384] Tirmizi bilježi preko Seida ibn Musejjiba, a on od Enesa, r.a., da mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: يَا بُنَيَّ إِيَّاكَ وَالالْتِفَاتَ فِي الصَّلاَةِ، فَإِنَّ الالتفاتَ في الصَّلاةِ هَلَكَةٌ، فإن كان وَلا بُدَّ ففي التطوُّعِ، لا في الفرض "Sinko, dobro se čuvaj okretanja u namazu. Okretanje u namazu je propast. Ako se baš moraš okrenuti, neka to bude na dobrovoljnim namazima, a nikako na farzu."[385] Međutim, ovaj hadis ima dvije slabosti:

Jedna od njih je da je nepoznato da je Seid prenosio hadis od Enesa, r.a., a druga je da u lancu prenosilaca postoji Ali ibn

---

381 Hadis bilježe od Enesa, r.a., Muslim (399), Tirmizi (246), Ebu Davud (782), Nesai (2/135), Ibn Madža (813).

382 Hadis bilježi Tirmizi (245) od Ibn Abbasa, r.a., Darekutni (114), Bejheki (2/47). Ukajli kaže: "Ne postoji vjerodostojno predanje koje govori o učenju bismille naglas."

383 Hadis bilježi Ebu Davud (916,2501) od Sehla ibn Hanzale. Lanac prenosilaca je vjerodostojan. Vjerodostojnim ga smatra i Hakim (1/237) a s njim se slaže i Ez-Zehebi.

384 Hadis bilježe Buhari (2/194), Tirmizi (590), Ebu Davud (910), Nesai (3/8), Ahmed (6/106).

385 Hadis bilježi Tirmizi (589) i kaže da je hadis hasen garib, mada je u lancu prenosilaca i Ali ibn Zejd ibn Džedan, a on je slab.

Zejd ibn Džed'an. Bezzar u svom *Musnedu* bilježi hadis Jusufa ibn Abdullaha ibn Selama, koji prenosi od Ebu Derdaa, r.a., a on od Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je rekao: لَا صَلَاةَ لِلْمُلْتَفِتِ "Nema namaza onaj ko se osvrće."[386] Što se tiče hadisa Ibn Abbasa, u kojem se navodi da se Allahov Poslanik, s.a.v.s., osvrtao u namazu, lijevo i desno, ali se nije okretao da vidi šta mu je iza leđa, on nije potvrđen. Tirmizi kaže da je taj hadis garib.[387] On ovome ništa više ne dodaje.

Hilal kaže: "Mejmuni mi je pričao da je Ebu Abdullahu rečeno: 'Neki ljudi navode predanje da se Poslanik, s.a.v.s., osvrtao u namazu.' On je to žestoko negirao, u tolikoj mjeri da mu je i lice promijenilo boju, tijelo mu zadrhtalo i vidio sam ga tako ljutog kako nikad prije nisam. Zatim je rekao: 'Zar da se Vjerovjesnik, s.a.v.s., okretao u namazu?!' To je izgovorio u najžešćoj ljutnji. Mislim da je i rekao: 'Ne postoji vjerodostojno predanje tog hadisa', i još je rekao: 'Od koga se to prenosi?' To je od Seida ibn Musejjiba." Jedan od naših učenjaka mi je rekao: "Ebu Abdullah je zanemario ovaj hadis Ebu Seida i proglasio slabim lanac prenosilaca." On je rekao: "Taj hadis prenosi neki čovjek od Ebu Seida." Abdullah ibn Ahmed je rekao: "Pričao sam sa svojim ocem o hadisu Hassana ibn Ibrahima kojeg on prenosi od Abdulmelika Kufija da kaže: 'Čuo sam Allaa da kaže: 'Čuo sam Mekhula da prenosi hadis od Ebu Umame i

---

386 Ovo bilježi Hejsemi u *Medžmeuzzevaidu* (2/80) s dva lanca prenosilaca, jedan je preko Abdullaha ibn Selama, a kojeg bilježi i Taberani, o trojici. U tom lancu prenosilaca je Salt ibn Jahja, i to je zabilježeno u *Kebiru*. Njega Ezdi smatra slabim. U predanju koje se nalazi u *Sagiru* i *Evsatu* stoji da je to Salt ibn Sabit, ali je navod pogrešan. Misli se na Salta ibn Tarifa. To navodi Ez-Zehebi u *Mizanu* i navodi ovaj hadis. Darekutni kaže da je hadis neusklađen i nepotvrđen. Drugo predanje je od Ebu Derdaa i njega bilježi Taberani u *Kebiru*, a u lancu prenosilaca je Ata ibn Adžlan i on je slab. Koliko je nama poznato niko ovaj hadis ne pripisuje Bezzaru.

387 Hadis bilježe Tirmizi (587), Ahmed (1/275,306), Nesai (3/9) preko Abdullaha ibn Seida ibn Ebi Hind, a on od Sevra ibn Zejda, a on od Ikrime, a on od Ibn Abbasa. Lanac prenosilaca je vjerodostojan. Hakim ga ocjenjuje vjerodostojnim (1/236) a i Ez-Zehebi se slaže s njim. Ovaj hadis jeste vjerodostojan, makar bio garib, i ne dolazio do nas osim ovim lancem prenosilaca. Abdullah ibn Seid i Sevr ibn Zejd su pouzdani, Ikrime je prenosilac kojeg je Buhari uzimao kao dokaz, pa je tako hadis vjerodostojan.

Vasile: 'Vjerovjesnik, s.a.v.s., kada bi ustao na namaz, nije se okretao ni lijevo ni desno, nego je svoj pogled upirao na mjesto gdje će pasti na sedždu.' On je to zanijekao i rekao: 'Nije to ništa.' Ahmed je zanijekao i prvi i drugi hadis. Prvi hadis je žešće nijekao jer nije prihvatljiv ni svojim lancem prenosilaca a ni sadržajem."

Drugi: Zanijekao je lanac prenosilaca, mada je sadržaj prihvatljiv, a Allah najbolje zna.

Kada bi prvi hadis bio vjerodostojan, to bi bilo prenošenje postupka Poslanika, s.a.v.s., ali bi se moglo tumačiti da je to bilo zbog neke koristi vezane za namaz, kao što je bila njegova, Ebu Bekrova, Omerova i "Dvorukog" (Zul-jedejn), priča na namazu, a za korist namaza, ili opće koristi muslimana. Kao što je hadis koji prenosi Ebu Davud od Ebu Kebše Selulija, a on od Sehla ibn Hanzale da je rekao: "Klanjao se sabah, a Poslanik, s.a.v.s., se u toku namaza osvrtao prema dolini." Ebu Davud kaže: "Zato što je bio poslao konjanika, u toku noći, kako bi stražario."[388] Ovo okretanje je bilo zbog obuzetosti džihadom, u toku namaza, a i to spada u ibadet. Takav je i namaz straha. Slično tome su i riječi Omera: "Ja opremam čitavu vojsku, mada sam na namazu." To je objedinjavanje namaza i džihada. Tome se može pridodati i razmišljanje o značenju Kur'ana, i zaključivanje i uviđanje naučnih činjenica na namazu, pa se to smatra spajanjem namaza i znanja. To je jedna vrsta okretanja, a okretanje nemarnih i njihovo razmišljanje je sasvim nešto drugo, a kod Allaha je sva podrška.

Ustaljena praksa Poslanika, s.a.v.s., bila je da odulji prva dva u odnosu na preostala dva rekata, na četverorekatnim farzovima, i da mu prvi rekat bude duži od drugog. Stoga je Sa'd rekao Omeru: "Što se mene tiče, ja učim dulje na prva dva rekata, a kratim na druga dva, i ne odustajem od toga da slijedim Poslanikovu, s.a.v.s., praksu u namazu."

---

[388] Hadis bilježi Ebu Davud (916) a lanac prenosilaca je vjerodostojan.

Tako je, kao što je rečeno, prakticirao i da sabah klanja duže nego ostale namaze. Aiša je rekla: "Allah je propisao da se namazi klanjaju po dva rekata, pa kada je Poslanik, s.a.v.s., učinio hidžru, povećao se broj rekata za one namaze koji se klanjaju u stalnom mjestu boravka, osim sabahskog namaza. On je ostao onakav kakav je bio zbog dugog učenja na njemu, a i akšam zbog toga što je to dnevni vitr - neparni namaz." Ovaj hadis bilježi Ebu Hatim ibn Hibban u svom *Sahihu*.[389] Osnov hadisa je kod Buharija, u njegovom *Sahihu*,[390] i to je bila praksa Poslanika, s.a.v.s., u svim namazima, da početak bude duži od kraja, kao što je radio u namazu povodom pomračenja, noćnom namazu, kada je klanjao dva rekata koji su dugo trajali, a poslije klanjao još dva rekata koji su bili kraći od prva dva, a onda klanjao još dva rekata koji su bili kraći od ona dva prije njih, a onda dva još kraća rekata, i tako dok nije dovršio svoj namaz.

Ovo ne negira Poslanikov, s.a.v.s., namaz koji je počeo sa dva kraća rekata i njegovu preporuku da se tako klanja, stoga što su ova dva rekata uvod u noćni namaz, pa se oni smatraju kao sunnet sabaha i drugih namaza. Tako je i sa dva rekata koja je klanjao poslije vitra, u određenim trenucima, nekada ih je klanjao sjedeći, a nekada stojeći, mada je govorio: "Neka vam zadnje, što noću klanjate, bude vitr."[391] Ova dva rekata ne negiraju ovu preporuku, jer isti je slučaj i sa akšamom, klanjanje dva rekata poslije farza ne negiraju činjenicu

389 Hadis bilježi Ibn Hibban (544) od Mahbuba ibn Muhammeda ibn Hasana, a on od Davuda ibn Ebi Hinda, a on od Ša'bija, on od Mesruka, a on od Aiše, r.a. Hadis bilježi i Ibn Huzejme (305) ali je u lancu prenosilaca Muhammed ibn Hasen kojem je nadimak Mahbub, i kod njega ima slabosti. Ibn Huzejme kaže: "Ovaj hadis je garib, i koliko je meni poznato, niko ga ne citira sa senedom, osim Mahbub." Bilježe ga i prenose i Davudovi učenici i kažu: "Od Ša'bija, a on od Aiše", tako je zabilježeno kod Ahmeda (6/241,265). Ša'bi nije čuo hadis od Aiše, r.a., pa je hadis munkati'.

390 Bilježe Buhari (1/392). Muslim (685), Ebu Davud (1198), Nesai (1/225,226), Malik (1/146).

391 Hadis bilježe Buhari (2/406), Muslim (751), Ebu Davud (1438), Nesai (3/231) i svi prenose od Abdullaha ibn Omera.

da je akšam dnevni vitr, pa je tako i sa vitrom koji je zaseban ibadet, noćni vitr, dva rekata poslije njega su kao akšamski sunnet poslije farza. Pošto je akšam farz, Poslanikovo, s.a.v.s., vođenje računa o dva rekata poslije njega je bilo veće od vođenja računa o dva rekata poslije vitra. To je naročito vidljivo kod onih koji govore da je vitr obavezan. O ova dva rekata će biti još riječi, ako Allah da. To je stvar o kojoj se rijetko može pročitati, a kod Allaha je potpora.

Način na koji je Poslanik, s.a.v.s., obavljao zadnje sjedenje u namazu

Poslanik, s.a.v.s., je, dok bi sjedio na zadnjem sjedenju u namazu, sjedio muteverrik, zadnjicu je stavljao na zemlju, a nogu je izbacivao na jednu stranu.

Ovo je jedan od tri načina koji se prenose o Poslanikovom, s.a.v.s., sjedenju. To navodi Ebu Davud od Ebu Humejda Saidija, preko Abdullaha ibn Lehi'a.[392] Ebu Hatim u svom *Sahihu* bilježi ovaj način od Ebu Humejda Saidija, ali sa lancem prenosilaca u kojem nema Ibn Lehi'a, i to je već spomenuto.[393]

Drugi način navodi Buhari od Ebu Humejda i kaže: "A kada bi sjeo na zadnjem rekatu, isturio bi lijevu nogu, a desnu uspravio i sjeo bi na zadnjicu.[394] Ovo se slaže sa prvim, samo što je tu dodano

---

[392] Hadis bilježi Ebu Davud (965) a o Ibn Luhejatu je različit stav, međutim, hadis dolazi i preko drugih lanaca, preko Ebu Humejda i drugih, pa jačaju ovaj hadis. Tirmizi kaže da je hadis hasen sahih.

[393] *Mevariduzzaman* (491) i lanac prenosilaca je vjerodostojan. Pogledaj Ibn Huzejme (1/347).

[394] Hadis bilježi Buhari (2/255). Hafiz u *Fethu* kaže: "U ovom hadisu je jak dokaz Šafiji i onima koji slijede njegov stav, da je sjedenje na kraju namaza različito od sjedenja na prvom tešehhudu. Time se razlikuje od malikija i hanefija. Oni kažu da je sjedenje i prvo i zadnje isto, samo što malikije kažu da se sjedi muteverrik i na prvom i na drugom, dok hanefije kažu suprotno. Ovaj hadis Šafija uzima kao dokaz da je tešehhud na sabahu kao zadnji tešehhud na ostalim namazima, shodno općenitosti riječi: 'A na zadnjem rekatu.' Ahmed ne smatra tako. Poznato je da on smatra da je teverruk na onim namazima gdje imaju dva sjedenja."

način na koji se sjedi i kakav je položaj nogu, kojem se prvo predanje ne suprotstavlja.

Treći način spominje Muslim od Abdullaha ibn Zubejra: "Poslanik, s.a.v.s., je lijevo stopalo stavljao između stegna i potkoljenice, a desno polagao na zemlju."[395] Ovo je način koji je odabrao Ebu Kasim Hireki[396] u svom *Muhtesaru*. To se razlikuje od prva dva načina, kada se govori o tome da se izbaci lijevo stopalo na desnu stranu, i da se desna noga uspravi. Vjerovatno je praktikovao oba načina sjedenja. To je najprihvatljivije.

Moguće je da je ovo razilaženje zbog različitosti prenosilaca. Ne spominje se teverruk, osim na sjedenju poslije kojeg dolazi selam. Imam Ahmed i oni koji zastupaju njegov stav kažu: "Ovo je praksa samo na onim namazima gdje imaju dva sjedenja. Teverruk je kako bi se razlikovao od prvog sjedenja, na kojem je sunnet kraće zadržavanje. Onaj ko sjedi na prvom sjedenju spreman je za ustajanje, dok je sjedenje na drugom sjedenju smireno i opušteno.

Svrha dviju vrsta sjedenja je da bi se razlikovala dva tešehhuda, da bi podsjetile klanjača na to koje je koje.

Ebu Humejd je naveo ovaj način sjedenja Poslanika, s.a.v.s., kada je govorio o drugom sjedenju, a naveo je i kako je sjedio na prvom. Sjedio je na lijevoj nozi, a onda kaže: "A na zadnjem rekatu je sjedio...", a u drugom predanju: "A kada bi sjeo na četvrtom rekatu..."

Što se tiče njegovih riječi, u nekim predanjima: "Pa kada bi sjeo na sjednicu poslije koje je selam, izbacio bi lijevo stopalo i sjeo na zadnjicu, teverruk", to je dokaz onima koji smatraju da treba sjediti na ovaj način na svakom sjedenju poslije kojeg je selam, pa

---

395 Hadis bilježe Muslim (579), Ebu Davud (988), Nesai (2/237).

396 To je Omer ibn Husejn ibn Abdullah Hireki, Ebu Kasim, hanbelijski učenjak - fekih, iz Bagdada. Nadimak je dobio jer je prodavao platno (hirka). Učio je pred sinovima i potomcima Ahmeda ibn Hanbela. Umro je u Damasku, 334. h.g. Napisao je mnoga djela koja su izgorjela, a ostao je *Muhtesar*, poznat kao *Muhtesar Hireki*, u hanbelijskom fikhu. To djelo su mnogi tumačili, a najznačajniji komentar je *Mugni*, Muveffekuddina ibn Kudame Makdisija.

će sjediti tako i na drugom rekatu. To smatra Šafija, mada tu nije krajnje jasno dokazivanje, nego smisao hadisa ukazuje na to da je to sjedenje poslije kojeg dolazi selam, na četverorekatnim i trorekatnim namazima. On navodi način sjedenja na prvom sjedenju i način ustajanja, a onda kaže: "Pa kada bi bila sedžda poslije koje je selam, sjeo bi teverruk." Ovo jasno govori da je ovakvo sjedenje vezano za drugo sjedenje.

Poslanik, s.a.v.s., bi, kada bi sjedao na tešehhud, stavljao desnu ruku na stegno i skupio tri prsta, a kažiprst bi podigao i ispružio. U drugom predanju se navodi da je skupljao tri prsta, a lijevu ruku bi postavljao na lijevo stegno. To navodi Muslim od Ibn Omera.[397] U Muslimovom hadisu koji se bilježi od Ibn Omera, stoji: "Pa bi napravio pedeset i tri."[398] Sva ova predanja nose jedno značenje; onaj ko kaže da je skupljao tri prsta, time je htio kazati da je srednji prst bio skupljen i da nije bio opružen kao kažiprst. Onaj ko kaže da je skupljao dva prsta, hoće reći da je srednji prst nije bio skupljen sa prstenjakom i malim prstom. To se jasno vidi iz riječi: "I napravio je pedeset i tri." U ovom broju srednji prst mora biti skupljen, ali ne zajedno sa prestenjakom.

Mnogi sitničari prave problem od ovoga, jer oblik pedeset i tri ne odgovara nijednom od dva spomenuta svojstva, budući da se domali prst mora da pripije uz mali prst, kada se pokazuje ovaj broj.

Ovima se odgovara tako što se kaže da se broj tri izražavao na dva načina, stari način, koji je spomenut u hadisu Ibn Omera, kada su tri prsta spojena s tim da srednji i palac tvore krug, i novi način koji je i danas poznat među onima koji se koriste računom. Allah najbolje zna.

Podlakticu je pružao preko stegna i nije je odizao. Zglob desne ruke mu je bio na koljenu, a lijeva ruka mu je bila krajevima prstiju

---

[397] Bilježe Muslim (580), Tirmizi (294), Ibn Madža (913), Ahmed (2/45,73,119,131,147).

[398] Hadis bilježe Ebu Davud (957), Nesai (2/126,127, 3/318), Ibn Madža u skraćenom obliku (912) i lanac prenosilaca je vjerodostojan.

na koljenu a cijelom dužinom položena na lijevom stegnu.

Kada bi podizao ruke, prstima je upravljao prema kibli, na rukuu, na sedždi, na tešehhudu, a i nožne prste je upravljao prema kibli na sedždi. Na svaka dva rekata je učio ettehijjatu.

Što se tiče vremena i mjesta kada je molio na namazu, to je radio na sedam mjesta:

Jedno od njih je nakon početnog tekbira i time je počinjao namaz.

Drugo je prije rukua, a poslije učenja Kur'ana, na vitru399 i kunut koji se učio na sabahu, ako je vjerodostojno da je tako radio, prije rukua. No, o tome postoji razilaženje.

Treće je nakon povratka sa rukua, kao što je poznato i zabilježeno kod Muslima od Abdullaha ibn Ebi Evfa: "Poslanik, s.a.v.s., kada bi podigao glavu sa rukua, rekao bi: "Allah čuje onoga ko Mu zahvaljuje. Allahu moj, Gospodaru naš, Tebi je svaka hvala, onoliko koliko može ispuniti nebesa i koliko može napuniti zemlju, i koliko može napuniti ono što Ti hoćeš. Allahu moj, očisti me snijegom, gradom i hladnom vodom. Allahu moj, očisti me od grijeha i pogreški kao što se čisti bijela odjeća od prljavštine."[400]

سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ اَللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ مِلْءَ السَّمَاوَاتِ وَمِلْءَ الأَرْضِ وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ اَللَّهُمَّ طَهِّرْنِي بِالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ وَالْمَاءِ الْبَارِدِ اَللَّهُمَّ طَهِّرْنِي مِنَ الذُّنُوبِ وَالْخَطَايَا كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الأَبْيَضُ مِنَ الْوَسَخِ

SEMIALLAHU LIMEN HAMIDEHU ALLAHUMME RABBENA LEKEL-HAMDU MIL-ESSEMAVATI VE MILE-L-ERDI VE MILE MA ŠI'TE MIN ŠEJIN BA'DU ALLA-

[399] Bejheki kaže da je vjerodostojno i predanje koje kaže da je učio kunut-dovu prije ruku'a, ali je predanje koje govori da je kunut-dovu učio poslije rukua vjerodostojnije i mnogobrojnije, pa je i važnije da se po njemu postupa. Tako su postupali i pravedni halife, u najpoznatijim predanjima od njih.

[400] Hadis bilježi Muslim (446).

HUMME TAHHIRNI BISSELDŽI VEL-BEREDI VEL-MAIL-BARIDI ALLAHUMME TAHHIRNI MINEZZU-NUBI VEL-HATAJA KEMA JUNEKKASSEVBUL-EBJEDU MINEL-VESEHI.

Četvrto, na rukuu je govorio: "Slavljen neka si Allahu, Tebi svaka hvala, Gospodaru naš. Allahu moj, oprosti mi."

سُبْحَانَكَ اللهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ اللهُمَّ اغْفِرْ لِي

SUBHANEKELLAHUMME RABBENA VE BIHAM-DIKELLAHUMMEGFIR LI.

Peto je bilo na sedždi i tada je većinom učio dove.

Šesto je bilo između dvije sedžde.

Sedmo je bilo poslije tešehhuda a prije selama i to je preporučio u hadisu koji se prenosi od Ebu Hurejre, r.a.,[401] i hadisu Fedaleta ibn Ubejda,[402] a naredio je da se dova uči na sedždi.

Što se tiče dove poslije selama, okrenut prema kibli, ili dove onih koji klanjaju za imamom, to nije bila praksa Poslanika, s.a.v.s., i ne prenosi se vjerodostojnim hadisom, a ni dobrim. Nije to praktikovao ni na sabahu niti na ikindiji, kako neki navode, ni on, a niti ijedan od njegovih halifa, niti je na to ukazivao svome ummetu. To je pozitivna stvar koju je uveo neko kao naknadu za sunnete poslije ta dva namaza, a Allah najbolje zna. Većinu dova koje su vezane za namaz činio je na spomenutim mjestima i preporučio je da se čine na njima, i to i pristoji klanjaču, jer je on okrenut svome Gospodaru i Njemu se obraća sve dok je u namazu, a kada završi sa namazom, onda je i završeno njegovo obraćanje Gospodaru. Tako se završava stajanje pred Njim i bliskost s Njim. Nelogično je da

[401] Hadis bilježe Muslim (588), Ebu Davud (983), Nesai (3/58), Ibn Madža (909), Ahmed (2/237).

[402] Hadis bilježe Tirmizi (3475), Ebu Davud (1481), Nesai (3/44). Tirmizi kaže da je hadis vjerodostojan, a i Hakim ga ocjenjuje vjerodostojnim (1/218) i s njim se slaže i Ez-Zehebi.

ostavi molbu i traženje onda kada je u obraćanju Njemu i kada mu je blizak i okrenut, a da Ga moli kada obraćanje završi! Nesumnjivo je da je stanje na namazu klanjaču najvažnije, s tim da klanjač, kada napusti namaz, treba da spomene Allaha, izgovori la ilahe illellah, tesbih, zahvalu i tekbir, i ostale propisane zikrove poslije namaza, a pohvalno mu je i da donese salavat na Vjerovjesnika, s.a.v.s., i da moli šta hoće. Dova koja uslijedi je dova poslije ovog dodatnog ibadeta, a ne dova poslije namaza. Svakome ko spominje Allaha, hvali Ga, donese salavat na Poslanika, s.a.v.s., pohvalno je da prouči dovu poslije toga, kao što se navodi u hadisu Fedale ibn Ubejda: "Kada neko od vas klanja, neka počne sa zahvalom Allahu i veličanjem Njega, a onda neka donese salavat na Vjerovjesnika, s.a.v.s., a poslije toga neka upućuje dovu za šta hoće." Tirmizi kaže da je hadis vjerodostojan.

Način na koji je Poslanik, s.a.v.s., predavao selam

Poslanik, s.a.v.s., je predavao selam na desnu i lijevu stranu govoreći: "Esselamu alejkum ve rahmetullahi." Ovo je bila njegova stalna praksa koju prenosi petnaest ashaba: Abdullah ibn Mesud, Sa'd ibn Ebu Vekkas, Sehl ibn Sa'd Saidi, Vail ibn Hudžr, Ebu Musa Eš'ari, Huzejfe ibn Jeman, Ammar ibn Jasir, Abdullah ibn Omer, Džabir ibn Semure, Berra ibn Azib, Ebu Malik Eš'ari, Talk ibn Ali, Evs ibn Evs, Ebu Remse, Adijj ibn Umejre, neka je Allah zadovoljan svima njima.

Prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., jednim selamom, u pravcu lica, završavao namaz,[403] ali to nije došlo vjerodostojnim predanjem

[403] Hadis je vjerodostojan i bilježe ga Tirmizi (296), Ibn Madža (919), Ibn Huzejme (729), Hakim (1/230) a u lancu prenosilaca je Zuhejr ibn Muhammed Mekki. Predanja koja od njega prenose stanovnici Šama su odbačena, a jedno od njih je i ovo, ali ga bilježi Ibn Hibban (669) od Aiše, r.a., drugim lancem prenosilaca, sličan ovome hadis i lanac prenosilaca je po Muslimovim uvjetima. Na istu temu je i hadis Sehla ibn Sa'da Saidija i Seleme ibn Ekvea, a zabilježen kod Ibn Madže (918,920) i od Enesa zabilježen kod Taberanija u *Kebiru* i *Evsatu* (32/2). Hejsemi u *Medžmeu* kaže da su prenosioci vjerodostojni.

od njega. Najbolje od svih ovih predanja je ono koje se prenosi od Aiše, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., predavao jedan selam i da je izgovarao: "Esselamu alejkum", pri tome podižući glas toliko da bi ih probudio.[404] Ovaj hadis ima slabosti, mada je zabilježen u *Sunenu*, ali govori o noćnom namazu. Oni koji govore o dva selama, govore ono što su vidjeli na farzovima i sunnetima. Aišin hadis nije izričit u pogledu toga da je bio samo jedan selam, nego ona kazuje da je on izgovarao jedan selam kojim bi je probudio, a nije negirala i drugi selam, nego ga je prešutjela. Njena šutnja o drugom selamu ne može se uzeti kao argument o njegovom nepostojanju pred onim koji ga prenose i koji su ga zapamtili i čuli. Oni koji prenose drugi selam su mnogobrojniji i njihovi hadisi su vjerodostojniji, odnosno, većina njihovih hadisa su vjerodostojni, dok su ostali dobri.

Ebu Omer ibn Abdil-Berr kaže: "Prenosi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., predavao jedan selam i to predanje je došlo od Sa'da ibn Ebi Vekkasa, koje on prenosi od Aiše, r.a., a ona od Enesa, r.a., samo što svako od njih ima slabosti, i nijedan učenjak hadisa ga ne ocjenjuje kao vjerodostojno." Potom on navodi slabost hadisa koji se prenosi od Sa'da, pa kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., predavao jedan selam u namazu. On kaže: "Ovo je greška. Hadis glasi: 'Poslanik, s.a.v.s., je predavao selam i na desnu i na lijevu stranu.'" Potom navodi hadis koji je došao preko Ibn Mubareka, a on ga prenosi od Musaba ibn Sabita, on od Ismaila ibn Muhammeda ibn Sa'da, on od Amira ibn Sa'da, a on od svoga oca da je rekao: "Vidio sam Allahovog Posalnika, s.a.v.s., kako predaje selam na desnu i na lijevu stranu, pa kao da sada gledam u njegov obraz."[405] Zuhri je

[404] Hadis bilježe Ahmed (2/236), Ebu Davud (1346) od Behza ibn Hakima, on od Zurareta ibn Evfa, a on od Aiše, r.a. Ibn Hibban (669) prenosi od Zurareta ibn Evfa, a on od Sa'da ibn Hišama, a on od Aiše, r.a., i tako je zapisano. Lanac prenosilaca je vjerodostojan po uvjetima Muslima.

[405] Hadis bilježe Muslim (582), Nesai (3/61), Ibn Madža (915). Na istu temu ima još mnogo hadisa, neki su kod Muslima (581), Tirmizija (295), Ebu Davuda (996), Nesaija. Ibn Madže(914) prenosi od Ibn Mesuda, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., predavao selam na desnu i na lijevu stranu, pa mu se vidjeli bjelina obraza, i izgovarao: "Esselamu alejkum ve rahmetullahi."

rekao: "Ovakvo nešto nismo čuli kao hadis od Poslanika, s.a.v.s.", pa mu je Ismail ibn Muhammed rekao: "Da li si čuo svaki Poslanikov, s.a.v.s., hadis?" On odgovori: "Nisam." "Da li si čuo makar polovicu?" On reče: "Nisam." "Onda ovaj hadis učini od one polovice koju nisi čuo."[406]

Dalje kaže: Što se tiče hadisa Aiše, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., predavao jedan selam, taj hadis veže za Vjerovjesnika, s.a.v.s., samo Zuhejr ibn Muhammed, preko Hišama ibn Urveta, a on od svoga oca, a on od Aiše, r.a. Od njega prenose Amr ibn Ebi Seleme i drugi. Zuhejr ibn Muhammed je ocijenjen kao slab kod svih učenjaka, često griješi i njegov hadis se ne uzima kao dokaz. Kada su Jahja ibn Meinu spomenuli ovaj hadis, on je rekao: "Hadis Amra ibn Ebi Seleme i Zuhejra je slab i nema nikakva dokaza u ova njihova dva hadisa."[407] Što se tiče Enesovog, r.a., hadisa, on dolazi

---

406 Hadis bilježi Bejheki u svom *Sunenu* (2/182) a u lancu prenosilaca je Musab ibn Sabit ibn Abdullah ibn Zubejr, a on nije jakog hadisa, kako kaže Hafiz u *Takribu*.

407 Njegova tvrdnja nije tačna budući da hadis Aiše koji se prenosi preko Zuhejra ibn Muhammeda ima i druge lance prenosilaca koji ga jačaju, i to smo rekli, a Hakim u *Mustedreku* (1/231) kaže, odmah poslije Aišinog hadisa koji je spojen: "Ovaj hadis prenosi i Vuhejb ibn Halid od Abdullaha ibn Omera, a on od Kasima, a on od Aiše, r.a., da je ona predavala jedan selam." Ovaj lanac prenosilaca je vjerodostojan. Hafiz u *Telhisu* kaže: "Ovaj hadis bilježi i Bekijj ibn Muhalled u *Musnedu*, a preko Asima, a on od Hišama ibn Urveta i spajajući ga. Asim je kod mene Ibn Omer, a on je slab. Griješi ko kaže da je on Ibn Sulejman Ahvel, a Allah najbolje zna. Ibn Hibban bilježi u svom *Sahihu* i Ebu Abbas Siradž u svom *Musnedu* od Aiše, r.a., drugim lancem prenosilaca, slično predanje. Oni bilježe od Zurare ibn Evfaa, a on od Sa'da ibn Hišama, a on od Aiše, r.a., da Vjerovjesnik, s.a.v.s., kada je klanjao vitr sedam rekata, nije sjedao do osmog rekata. Onda bi zahvalio Allahu, spominjao Ga i molio. Potom bi ustao i ne bi predavao selama, pa bi klanjao i deveti rekat, sjeo, spominjao Allaha, molio ga i predao jedan selam. Onda bi klanjao dva rekata sjedeći..." Hadis je po uvjetima Muslima.
Ševkani u *Nejlul-evtaru* kaže da su među onima koji smatraju obaveznim predavati jedan selam: ashabi Ibn Omer, Enes, Seleme ibn Ekve' i Aiša, zatim tabiini Hasan, Ibn Sirin, Omer ibn Abdulaziz, a potom i Malik, Evzai, imamije i jedno od dva mišljenja Šafije. Oni koji zagovaraju dva selama se ne slažu oko toga da li je drugi selam obaveza ili nije? Većina smatra da je to pohvalno. Nevevi u *Šerhu Muslim* kaže: "Svi učenjaci čije se mišljenje uvažava su složni da drugi selam nije obavezan." Tahavi, a i drugi prenose od Hasana ibn Saliha da je on obavezao oba selama. To je preneseno i od Ahmeda. Taj stav zastupaju i neki Malikovi učenici, a Ibn Abdil-Berr to prenosi od nekih Zahirija.

samo preko Ejjuba Sihtijanija koji prenosi od Enesa, a Ejjub, kako smatraju hadiski učenjaci, nije ništa čuo od Enesa, r.a. Prenosi se, kao mursel, od Hasana da su Vjerovjesnik, s.a.v.s., Ebu Bekr i Omer predavali samo jedan selam. Oni koji kažu da je samo jedan selam, imaju za dokaz samo praksu Medinlija i ništa više. Oni kažu da je to postupak koji su oni prenosili s koljena na koljeno, i takvo nešto je sasvim valjano kao dokaz, jer se svakodnevno dešava i po nekoliko puta. To je metod koji ne prihvataju ostali učenjaci, i upravu su. Potvrđeni sunneti Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ne odbacuju se praksom stanovnika neke oblasti, bez obzira ko oni bili, a namjesnici Medine su u namaz uveli neke stvari koje se i danas praktikuju. Činjenica da praksa traje i da je Medinlije još uvijek praktikuju ne dokazuje ništa, njihova praksa vrijedi samo ako potvrđuje ono što se radilo za vrijeme Hulefairrašidina. Praksa koju su uveli nakon njihove smrti, i nakon što je prošlo vrijeme ashaba, nema nikakve razlike od prakse nekih drugih građana. Sunnet je taj koji presuđuje među ljudima, a ne praksa nekoga ko je došao poslije Poslanika, s.a.v.s., i njegovih halifa. U Allaha je podrška.

Dove koje je Poslanik, s.a.v.s., učio na namazu

Poslanik, s.a.v.s., je učio dove na namazu, i govorio je: "Allahu moj, utječem se Tebi od kaburske patnje, utječem se Tebi od smutnje mesije Dedždžala. Utječem se Tebi od iskušenja života i smrti. Allahu moj, utječem se Tebi od onoga što vodi grijehu i štete (duga)."[408]

اللهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْـمَسِيحِ الدَّجَّالِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْـمَحْيَا وَ الْـمَمَاتِ اللهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْـمَأْثَمِ وَ الْـمَغْرَمِ

[408] Hadis bilježe Buhari (2/263), Muslim (589), Ebu Davud (880), Nesai (3/56,57), Ahmed (6/244) od Aiše, r.a. Na kraju hadisa ona kaže: "Pa mu je neko rekao: 'Kako se samo često moliš da te zaštiti duga.' On mu reče: 'Čovjek kada je dužan, priča i laže, obeća i slaže.'"

ALLAHUMME INNI EUZU BIKE MIN AZABIL-KABRI VE EUZU BIKE MIN FITNETIL-MESIHID-DEDŽDŽALI VE EUZU BIKE MIN FITNETIL-MAHJA VEL-MEMATI ALLAHUMME INNI EUZU BIKE MINEL-ME'SEMI VEL-MAGREMI.

U namazu je učio i ovu dovu: "Allahu moj, oprosti mi moje grijehe, moju kuću prostranom učini i blagoslovi mi ono čime si me opskrbio."[409]

اَللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي وَ وَسِّعْ لِي فِي دارِي وَ بارِكْ لِي فِيما رَزَقْتَنِي

ALLAHUMMEGFIRLI ZENBI VE VESSI' LI FI DARI VE BARIK LI FIMA REZAKTENI.

Također je učio: "Allahu moj, podari mi čvrstinu i postojanost u nevolji, odlučnost u pravoj stvari. Podari mi zahvalnost na Tvojim blagodatima, ljepotu robovanja Tebi. Podari mi čisto srce, iskren jezik. Podari mi dobro koje je Tebi poznato, a zaštiti me zla koje je Tebi znano i oprosti mi ono što je Tebi znano."[410]

---

[409] Hadis bilježi Ibn Sunni u *Amelul-jevmi vellejleti* (str. 21) od Ebu Musaa i lanac prenosilaca je vjerodostojan. Nevevi ovaj hadis ocjenjuje vjerodostojnim u *Ezkaru*. Hadis prenosi i Tirmizi (3496) od Ebu Hurejre, r.a., da je neki čovjek rekao: "Allahov Poslaniče, čuo sam tvoju dovu noću, a ono što sam razumio od nje je: 'Allahu moj, oprosti mi grijehe, proširi moj dom i blagoslovi mi ono čime si me opskrbio.'" Ovaj hadis je dobar, a ne znamo da ga je neko naveo kao namasku dovu, kao što kaže Ibn Kajjim.

[410] Hadis bilježe Tirmizi (3404), Nesai (3/54), Ahmed (4/125) samo što kod njega nema veze između Ibn Šuhejra i Šeddada ibn Evsa. U prvom je nepoznat, a u drugom hadisu je prekid, pa je hadis slab. Ahmed bilježi (4/123) od Revha ibn Ubadeta, a on od Evzaija, a on od Hassana ibn Atijjeta da je rekao: "Šeddad je bio na putovanju, pa je stigao do nekog konaka i rekao svom slugi: 'Dodaj nam britvu da se poigramo njome.' To sam mu zamjerio, a on mi reče: 'Otkako sam primio islam, nisam nešto nekontrolisano rekao, osim ovoga. Nemojte to uzimati od mene, nego upamtite što ću vam reći: 'Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da kaže: 'Ljudi skupljaju zlato i srebro, a vi skupljajte ove riječi: 'Allahu moj, podari mi čvrstinu i postojanost u nevolji, odlučnost u pravoj stvari. Podari mi zahvalnost na Tvojim blagodatima, ljepotu robovanja Tebi. Podari mi čisto srce, iskren jezik. Podari mi dobro koje je Tebi poznato, a zaštiti me zla koje je Tebi znano i oprosti mi ono što je Tebi znano. Ti poznaješ sve skriveno.'" Prenosioci su pouzdani.

اَللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الثَّبَاتَ فِي الأَمْرِ وَالْعَزِيمَةَ عَلَى الرُّشْدِ وَأَسْأَلُكَ شُكْرَ نِعْمَتِكَ وَحُسْنَ عِبَادَتِكَ وَأَسْأَلُكَ قَلْبًا سَلِيمًا وَ لِسَانًا صَادِقًا وَأَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا تَعْلَمُ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا تَعْلَمُ وَأَسْتَغْفِرُكَ لِمَا تَعْلَمُ

ALLAHUMME INNI ESELUKESSEBATE FIL-EMRI VEL-AZIMETE ALERRUŠDI VE ESELUKE ŠUKRE NI'METIKE VE HUSNE IBADETIKE VE ES-ELUKE KALBEN SELIMEN VE LISANEN SADIKAN VE ES-ELUKE MIN HAJRI MA TA'LEMU VE EUZU BIKE MIN ŠERRI MA TA'LEMU VE ESTAGFIRUKE LIMA TA'LEMU.

Na sedždi je govorio: "Gospodaru, podari mi takvaluk, očisti moj nefs jer si Ti onaj koji to najbolje čini. Ti si njegov Gospodar i Ti se o njemu staraš."[411]

رَبِّ أَعْطِ نَفْسِي تَقْوَاهَا وَزَكِّهَا أَنْتَ خَيْرُ مَنْ زَكَّاهَا أَنْتَ وَلِيُّهَا وَمَوْلاَهَا

RABBI A'TI NEFSI TAKVAHA VE ZEKKIHA ENTE HAJRU MEN ZEKKAHA ENTE VELIJJJUHA VE MEVLAHA.

Već smo spominjali neke dove koje je učio na rukuu, sedždi, sjedenju i po povratku sa rukua.

Zabilježeno je da su sve Poslanikove, s.a.v.s., dove u namazu bile u jednini, kao riječi: "Gospodaru, oprosti mi, smiluj mi se i uputi me."[412] Slično je i sa svim ostalim zabilježenim dovama, od

---

[411] Hadis bilježi Ahmed (2/209) od Aiše, r.a., i u lancu prenosilaca je prekid, ali hadis se prenosi i bez vezanja za sedždu. To bilježe Muslim (2722), Nesai (8/260), Ahmed (4/371) od Zejda ibn Erkama, i to u verziji dužoj nego je ovdje navedena.

[412] Hadis bilježe Ebu Davud, Tirmizi, Ibn Madža, Hakim od Ibn Abbasa, r.a., i to je vjerodostojan hadis, kao što je rečeno. Muslim ga bilježi (2699) od Sa'da ibn Ebi Vekkasa, r.a., da je rekao: "Neki beduin je došao Poslaniku, s.a.v.s., i rekao: 'Poduči me šta da govorim.' Poslanik, s.a.v.s., mu reče: 'Reci: 'Nema boga osim Allaha, Njemu nema ravna. Allah je najveći veličinom, neka je mnoga hvala Allahu, slavljen neka je Allah, Gospodar svjetova. Nema promjene ni sile osim s Allahom, Silnim i Mudrim.' Čovjek reče: 'To je mom Gospodaru, a šta je meni?' Poslanik, s.a.v.s., mu reče: 'Reci: 'Allahu moj, oprosti mi, smiluj mi se, uputi me i opskrbi me.'"

kojih je dova na početku namaza: "Allahu moj, operi me od mojih grijeha vodom, snijegom i gradom. Očisti me od grijeha i pogreški kao što se čisti bijela odjeća od prljavštine i udalji me od mojih grešaka kao što si udaljio istok od zapada."[413]

اللهُمَّ اغْسِلْنِي مِنْ خَطَايَايَ بِالثَّلْجِ وَالْمَاءِ وَالْبَرَدِ وَ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ وَ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ

ALLAHUMMEGSILNI MIN HATAJAJE BISSELDŽI VEL-MAI VEL-BEREDI VE NEKKINI MIN HATAJAJE KEMA JUNEKKASSEVBUL-EBJEDU MINEDDENESI VE BAID BEJNI VE BEJNE HATAJAJE KEMA BAADTE BEJNEL-MEŠRIKI VEL-MAGRIBI.

Imam Ahmed i autori *Sunena*, bilježe od Sevbana, a on od Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je rekao: "Neka čovjek ne predvodi u namazu ostale ljude a da pri tome samo sebe spomene u dovi, a njih zanemari. Ako to uradi, onda ih je iznevjerio."[414] Ibn Huzejme u svom *Sahihu*, nakon što je naveo hadis: "Allahu, udalji me od mojih grešaka", kaže: "Ovo je dokaz za odbacivanje apokrifnog hadisa: 'Neka čovjek ne predvodi u namazu ostale ljude i da samo sebe spomene u dovi a njih zanemari. Ako to uradi, onda ih je iznevjerio.'"[415] Čuo sam šejhul-islama, Ibn Tejmijju, da kaže: "Ovaj hadis je po mom shvaćanju dova kojom imam moli za sebe i sve one koji klanjaju za njim. Svi oni su obuhvaćeni njome kao što je slučaj i sa kunut-dovom i sličnim, a Allah najbolje zna."

---

[413] Hadis bilježe Buhari (2/191) i Muslim (598) od Ebu Hurejre, r.a.

[414] Hadis bilježe Ahmed (5/280), Tirmizi (357). Ebu Davud (90) od Ismaila ibn Ajjaša, a on od Hubejba ibn Saliha, a on od Jezida ibn Šurejha Hadremija, a on od Ebu Hajja Muezzina, a on od Sevbana. Ovo je dobar lanac prenosilaca. Ismail ibn Ajjaš ima dobra predanja i ispravna od svojih sugrađana, a ovo je jedno od njih.

[415] Ovaj citat Ibn Huzejme nismo našli u njegovom djelu, nakon spomenutog hadisa, kao što Ibn Kajjim kaže, pa je moguće da je to na drugom mjestu. Ako je i potvrđeno da je rekao, onda nije u pravu, jer lanac prenosilaca hadisa ne pada ispod stepena dobrog-hasen hadisa, kao što se može zaključiti na osnovu knjiga o pouzdanosti prenosilaca.

Poslanikova praksa vezana za učenje kunuta na namazu

Poslanik, s.a.v.s., bi poginjao glavu kada bi stajao u namazu. To navodi imam Ahmed, a na sjedenju, pogled mu nije išao preko njegovih prstiju. Allah mu je učinio svu radost i zadovoljstvo u namazu. On je govorio: "Bilale, obraduj nas i rastereti nas namazom (ezanom)."[416] Također je govorio: "Radost mojih očiju mi je data u namazu."[417]

Unatoč ovome, mogao je da prati stanje onih koji klanjaju za njim, mada je bio predan Allahu, Njemu blizak, njegovo srce je bilo predano Njemu i pažnja Njemu usmjerena.

Nekada je počinjao namaz s namjerom da ga odulji, ali bi čuo plač djeteta i skratio bi namaz kako majka ne bi osjetila tjeskobu. Jednom je poslao konjanika kao izvidnicu i zanijetio namaz, pa se okretao na onu stranu odakle je trebao doći konjanik i nije ga toliko obuzelo da zanemari brigu o konjaniku.

Jednom je klanjao farz, a nosio je Umamu ibn Ebi As ibn Rebi', kćerku njegove kćerke Zejnebe, na vratu, pa kada bi bio na kijamu, držao bi je, a kada bi išao na ruku' i na sedždu, spuštao bi je.[418] Dešavalo se i da je klanjao pa bi došli Hasan ili Husejn i popeli bi mu se na leđa, a on bi oduljio sedždu jer nije volio da ih skida sa leđa.[419]

[416] Hadis bilježe Ebu Davud (4985,4986) i Ahmed (5/394,371) i lanac prenosilaca je vjerodostojan.

[417] Hadis bilježe Nesai (7/61) i Ahmed (3/128,199,285) od Enesa, r.a., i lanac prenosilaca je dobar. Hakim ga ocjenjuje vjerodostojnim, a Iraki ga ocjenjuje dobrim, kao i Ibn Hadžer. U potpunosti hadis glasi: "Meni je dragim učinjeno od dunjaluka: žene, miris, a radost mojih očiju i krajnje uživanje mi je učinjeno u namazu."

[418] Hadis bilježe Buhari (1/487), Muslim (543), Malik (1/170), Ebu Davud (917), Nesai (3/10).

[419] Hadis bilježe Ahmed (3/493,494), Nesai (2/229,230), Bejheki (2/263) od Šeddada ibn Hada: "Poslanik, s.a.v.s., je izašao među nas, na jedan od dva noćna namaza, i nosio je Hasana ili Husejna. Prošao je ispred nas i spustio ga, a onda počeo namaz. Klanjao je s nama, pa je jednu sedždu oduljio." Dalje priča: "Podigao sam glavu i vidio dječačića na leđima Poslanika, s.a.v.s., a on je bio na sedždi. Povratio sam se na sedždu. Kada je Poslanik, s.a.v.s., završio s namazom, neki ljudi su rekli: 'Allahov Poslaniče, u toku namaza si učinio sedždu koju si oduljio? Mislili smo da ti se nešto dogodilo, ili da ti dolazi Objava.' On reče: 'Ništa od toga

Navodi se da je bio na namazu, pa je došla Aiša, r.a, i naišla na zatvorena vrata. On je otišao i otvorio joj vrata, a onda se vratio namazu.[420]

Išaretom je odvraćao selam koji bi mu nazvali dok je bio na namazu.

Džabir priča: "Poslanik, s.a.v.s., me poslao nekom potrebom. Kada sam se vratio, zatekao sam ga na namazu. Nazvao sam mu selam, a on mi je išaretom odvratio." Ovo bilježi Muslim u *Sahihu*.[421]

Enes, r.a., kazuje: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., je išaretio u namazu." Ovo bilježi Ahmed.[422]

Navodi se od Suhejba da je rekao: "Prolazio sam pored Poslanika, s.a.v.s., dok je bio na namazu, pa sam mu nazvao selam, a on mi je išaretom odvratio." Prenosilac priča: "Ne znam kako." On reče: "Osim da je išaretio prstom." Hadis je zabilježen u *Sunenu* i *Musnedu*.[423]

Abdullah ibn Omer priča: "Poslanik, s.a.v.s., je izašao u Kuba da bi klanjao. Došli su mu ensarije i nazvali mu selam, a on je bio u namazu. Pitao sam Bilala: 'Kako im je Poslanik, s.a.v.s., odgovorio, a bio je na namazu?' On mi reče: 'Ovako', pa je Džafer ibn Avn ispružio dlan, tako da je dlan bio dolje a gornji dio šake gore."[424] Hadis se nalazi u *Sunenu* i *Musnedu*, a Tirmizi ga ocjenjuje kao

---

se nije desilo, nego me moj unuk zajahao, a meni je bilo mrsko da ga požurujem nego sam ga pustio da se zadovolji.'" Lanac prenosilaca hadisa je vjerodostojan, a vjerodostojnim ga je ocijenio i Hakim, a s njim se slaže i Ez-Zehebi. Na istu temu je i hadis od Ebu Hurejre, r.a., a bilježi ga Ahmed (2/513) i lanac prenosilaca je dobar.

420 Hadis bilježe Tirmizi (601), Ebu Davud (922), Nesai (3/11), Ahmed (2/183,234) i lanac prenosilaca je jak, a Tirmizi kaže da je dobar.

421 Hadis bilježe Muslim (540), Ebu Davud (966), Nesai (3/6), Ibn Madža (1018).

422 (3/183) a lanac prenosilaca je vjerodostojan.

423 Hadis bilježe Tirmizi (367), Ebu Davud (925), Nesai (3/5) i lanac prenosilaca je dobar. Ahmed (2/10,) Ibn Madža, (1017) i lanac prenosilaca je vjerodostojan, a vjerodostojnim ga smatra i Ibn Huzejme, (888).

424 Hadis bilježe Tirmizi (368), Ebu Davud (927) i lanac prenosilaca je vjerodostojan. Tirmizi kaže da je hadis hasen sahih.

vjerodostojan. Kod njega glasi da je išaretio rukom.

Abdullah ibn Mesud kaže: "Kada sam došao iz Abesinije, otišao sam Vjerovjesniku, s.a.v.s., i zatekao ga da klanja. Nazvao sam mu selam, a on mi je kimnuo glavom." Ovo bilježi Bejheki.[425]

Što se tiče hadisa Ebu Gatafana od Ebu Hurejre: "Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Onaj koji u namazu išareti znak koji se može razumjeti, neka ponovi svoj namaz'", on je lažan i neistinit. Njega navodi Darekutni[426] i kaže: "Pričao nam je Ebu Davud da je Ebu Gatafan nepoznat čovjek[427] jer je vjerodostojno predanje koje kaže da je Poslanik išaretio u namazu. To prenose Enes, Džabir i drugi."

Poslanik, s.a.v.s., je jednom prilikom klanjao, a Aiša, r.a., je bila između njega i kible, pa kada bi činio sedždu, dotaknuo bi je rukom i ona bi skupila noge, a kada bi ustao sa sedžde, ona bi ponovo opružila noge.[428]

Jednom je Poslanik, s.a.v.s., klanjao, pa mu je došao šejtan da ga omete u namazu. Poslanik, s.a.v.s., ga je dohvatio i počeo daviti, tako da je njegova slina pala Poslaniku, s.a.v.s., na ruku.[429]

---

[425] Bejheki (2/260). Jedinstven je prenosilac ovog predanja Ebu Ja'la Muhammed ibn Salt Tevzi. U *Takribu* stoji da je on povjerljiv, ali da griješi.

[426] Bilježe Darekutni (195), Ebu Davud (944), Bejheki u *Sunenul-kubra* (2/262), u lancu prenosilaca je Anane ibn Ishak. Pogledaj *Nasburrajeti* (2/90,91).

[427] Ebu Gatafan je pouzdan, tako stoji u *Takribu*. Jedino ga Ibn Ebu Davud smatra nepoznatim, a Ibn Ebu Davud, kako ističe Darekutni, kada je bio pitan o njemu, rekao je da je često griješio, kada se radi o hadisu.

[428] Hadis bilježe Buhari (3/64), Muslim (512), Malik (1/17), Ebu Davud (712), Nesai (1/102), Ahmed (6/44,55,148,225,255) od Aiše, r.a.: "Spavala sam pred Posalnikom, s.a.v.s., i noge su mi bile pred njim, u pravcu kible. Kada je htio na sedždu, taknuo me rukom. Skupila sam noge, a kada je ustao, ponovno sam ih opružila. Tada u kućama nije bilo svjetiljki."

[429] Hadis bilježe Buhari (3/64), Muslim (541). Kod Buharija se navodi: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., je klanjao namaz, pa je rekao: 'Šejtan mi se pokazao i stisnuo me kako bi mi prekinuo namaz. Allah me ojačao i uspio sam ga svladati. Bio sam naumio da ga vežem za zid i da ga vidite ujutro, ali sam se sjetio riječi Sulejmana, a.s.: 'Gospodaru, podari mi vlast koja ne treba nikome poslije mene.' Allah ga je vratio poniženog.'" Kod Muslima stoji: "Jedan od džina-otpadnika me jučer napadao i navaljivao na mene da bi mi prekinuo namaz..." Obojica bilježe od Ebu Hurejre, r.a.

Klanjao je i na minberu i na njemu činio ruku', a kada je činio sedždu, silazio je unatraške i činio je, a onda se ponovo penjao na minber.[430]

Klanjao je i naspram zida, pa kada bi došla neka životinja da prođe ispred njega, on bi uzmicao sve dok stomak ne bi dotakao zid, a životinja bi mu prošla iza leđa.[431]

Jednom je klanjao i došle su neke dvije sluškinje iz porodice Abdul-Muttaliba. Počele su se tući, a on ih je uzeo i razdvojio jednu od druge, ne prekidajući namaz.[432]

Jednom je klanjao a ispred njega je pokušao proći neki momak, pa mu je on rukom pokazao da se vrati i on se vratio. Prolazila je neka sluškinja i on joj je rukom pokazao da se vrati, ali je ona nastavila kuda je pošla. Kada je Poslanik, s.a.v.s., završio namaz, rekao je: "S njima je teže."[433] Ovaj hadis navodi imam Ahmed, a zabilježen je i u *Sunenu*.

Nekada bi i uzdahnuo u namazu. To navodi Imam Ahmed, a zabilježeno je i u *Sunenu*.[434]

---

[430] Hadis bilježe Buhari (2/331), Muslim (544) od h. Sehla ibn Sa'da: "Ljudi, ovo sam uradio kako bi se ugledali u mene i znali kakav je moj namaz."

[431] Hadis bilježi Ebu Davud (708) i lanac prenosilaca je dobar, a Ibn Huzejme (827) i Hakim, (1/254) bilježe: "Poslanik, s.a.v.s., je klanjao i ovca je krenula da prođe ispred njega. On se pred njom micao, prema kibli, sve dok trbuhom nije dodatakao zid." Lanac prenosilaca je vjerodostojan.

[432] Hadis prenosi Ebu Davud (716), Nesai (2/65) od Ibn Abbasa, r.a.: "Prošao je on i neki momak iz Benu Hašima, ispred Poslanika, s.a.v.s., jašući na magarcu. Sjahali su i ušli kod Poslanika, s.a.v.s., i klanjali s njim, a on nije prekidao namaz. Došle su neke dvije sluškinje iz Benu Abdul-Muttaliba i uhvatile ga za koljena. On ih je razdvojio, ali nije prekidao namaz." U predanju koje bilježi Ebu Davud stoji da su se njih dvije tukle i da ih je on razdvojio. Lanac prenosilaca je dobar.

[433] Hadis bilježe Ibn Madža (948), Ahmed (6/294) od Ummu Seleme, r.a. U lancu prenosilaca ima jedan nepoznat.

[434] Hadis bilježe Nesai (3/137,138), Ahmed (2/159,188) kao sastavni dio dužeg hadisa od Abdullaha ibn Amra: "Pa je ustao i na drugom rekatu radio ono što je radio i na prvom, kijam, ruku', sedžda i sjedenje. Na kraju sedžde je uzdahnuo." Lanac prenosilaca je vjerodostojan jer je Šu'be prenosilac od Ata'a ibn Saiba, kod Ahmeda, a Sufjan kod Ibn Huzejme. I jedan i drugi su čuli ovaj hadis prije nego su posenilili. Buhari ga prenosi kao komentar (3/67).

Što se tiče hadisa: "Puhanje i uzdisanje u namazu je kao govor", taj hadis nema nikakve osnove od Poslanika, s.a.v.s., nego je to zabilježio Seid u svom *Sunenu*, od Ibn Abbasa, r.a., kao njegove riječi, ako su i one tačne.

Poslanik, s.a.v.s., je plakao i iskašljavao se u namazu. Ali ibn Ebi Talib kaže: "Kod Poslanika, s.a.v.s., sam imao određeno vrijeme u koje sam mu dolazio. Kada bih došao i zatekao ga da klanja, pitao bih za dozvolu, a on bi se zakašljao i ja bih ušao, a ako ne bi bio na namazu, on bi mi rekao da uđem." Ovo bilježe Nesai i Ahmed. Kod Ahmeda je zabilježeno: "Imao sam kod Poslanika, s.a.v.s., određeno vrijeme noću i određeno vrijeme danju. Kada bih dolazio njemu, a on je bivao na namazu, iskašljao bi se." Bilježi Ahmed,[435] a tako je i on radio i nije smatrao da se iskašljavanjem kvari namaz.

Nekada je klanjao bos, a nekada u obući. Tako prenosi Abdullah ibn Amr.[436] Preporučio je da se klanja obuven, kako bi se razlikovalo od židova.[437]

Kunut-dovu je učio na sabahu, nakon rukua, mjesec dana, a onda je ostavio kunut. Njegova praksa nije bila da stalno uči kunut-dovu. Nemoguće je da je Poslanik, s.a.v.s., svako jutro, nakon rukua, govorio: "Allahu moj, uputi me i učini od onih koje si uputio, zaštiti me kao one koje si zaštitio..." i tada podizao glas, a njegovi ashabi da su aminovali na to i da je to radio do svoje smrti, a da to ne bude poznato njegovom ummetu, štaviše, da većina njegova ummeta zapostavi tu praksu, čak svi njegovi ashabi. Jedan od njih je, čak, rekao da je to nova stvar, kao što kaže Sa'd ibn Tarik Ešdžei: "Rekao

[435] Hadis bilježe Ahmed (647), Nesai (3/12), Ibn Huzejme (902) od Abdullaha ibn Nedžijja, a on od Alija, a tu je i prekid u lancu, jer Abdullah ibn Nedžijj nije čuo od Alije, r.a. U nekim izvorima stoji da je Abdullah ibn Nedžijj prenosio od svoga oca, a on od Alije. Nedžijj je nepoznat i pouzdanim ga smatra samo Ibn Hibban.

[436] Hadis bilježe Ebu Davud (653), Ibn Madža (1038), Ahmed (2/174,178,179,190,206,215) i lanac prenosilaca je dobar. Nesai (3/82) ga prenosi od Aiše, r.a., i lanac prenosilaca je dobar.

[437] Hadis bilježi Ebu Davud (652) i lanac prenosilaca je jak. Hakim kaže da je vjerodostojan, a s njim se slaže i Ez-Zehebi. Hadis bilježi i Bejheki (2/432).

sam svojem ocu: 'Oče, klanjao si za Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., Ebu Bekrom, Omerom, Osmanom i Alijom, ovdje i u Kufi zadnjih pet godina, pa da li su oni učili kunut-dovu na sabahu?' On mi reče: 'Sinko, to je uvedena - nova stvar.'"[438] Ovo bilježe autori *Sunena* i Ahmed. Tirmizi kaže da je hadis hasen sahih. Darekutni bilježi od Seida ibn Džubejra da je rekao: "Svjedočim da sam čuo Ibn Abbasa da kaže: 'Kunut-dova na sabahu je novotarija.'"[439] Bejheki bilježi od Ebu Mudžliza da je rekao: "Klanjao sam sa Ibn Omerom sabah, i on nije učio kunut. Pitao sam ga: 'Nisam čuo da si učio kunut?', a on reče: 'Ne znam da je to radio iko od ashaba.'"[440]

Da je Poslanik, s.a.v.s., učio kunut-dovu svako jutro, i da su ashabi aminovali na nju, to bi bilo preneseno ummetu, kao što je preneseno da je učio naglas Kur'an, broj rekata i vrijeme učenja. Kada bi rekli da je moguće da su to zanemarili, onda bi bilo moguće reći da su zanemarili i ostale stvari. Na ovaj način znamo da nije bila njegova praksa da bismillu uči naglas svaki dan i svaku noć, pet puta, ustrajno, a onda da većina ummeta zanemari tu praksu, ili da to ostane skriveno. To je nešto što je neprihvatljivo. Kada bi to bilo tačno, onda bi to bilo kao i prenošenje broja namaza, broja rekata, učenja naglas i u sebi, broja sedždi, redoslijed sastavnih dijelova namaza. U Allaha je podrška.

Ispravno je reći da je Poslanik, s.a.v.s., učio naglas, i u sebi, da je učio kunut i da ga je ostavljao, te da je njegovo učenje u sebi bilo mnogo češće nego naglas, i da je ostavljanje kunuta bilo češće nego njegovo učenje. Učio je kunut kada bi postojala opasnost i tada bi molio za druge, a ostavljao je kunut kada nije bilo potrebe za njim, ili kada bi ljudi bili oslobođeni zarobljeništva, ili kada bi primili islam oni koje je on u dovi spominjao i došli kao pokajnici.

---

438 Hadis bilježe Tirmizi (402), Ibn Madža (1241), Ahmed (3/472, 6/394), Bejheki (2/213) i lanac prenosilaca je vjerodostojan.

439 Hadis bilježi Darekutni (2/41) i u lancu prenosilaca je Abdullah ibn Mejsere, a on je slab.

440 *Sunen kubra* (2/213) i lanac prenosilaca je dobar.

Njegova kunut-dova, na sabahu, učena je iz opravdanog razloga, a kada bi nestalo tog razloga, nije bilo potrebe za njom. Nije učio kunut samo na sabahu, nego je učio i na akšamu. To navodi Buhari od Enesa, r.a,[441] i Muslim od Berraa, r.a.[442] Imam Ahmed bilježi od Ibn Abbasa, r., da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., je učio kunut, mjesec dana neprekidno, na podne, ikindiji, akšamu, jaciji i sabahu, na kraju svakog namaza, nakon što bi rekao: 'Allah čuje onoga koji Mu zahvaljuje', na zadnjem rekatu. Preklinjao je jedan ogranak plemena Benu Sulejma, Ri'l, Zukvan i Usajje, a aminovali su oni koji su klanjali za njim." Ovo bilježi i Ebu Davud.[443]

Poslanikova, s.a.v.s., praksa bila je da uči kunut-dovu po potrebi, a da je ostavlja kad te potrebe nestane i nije se ograničavao samo na sabah. Najčešće ju je učio na sabahu jer je on bio i najdužeg učenja, vezan za noćni namaz, neposredno poslije zore i trenutak primanja dova, Božanskog spuštanja, zato što je to namaz kojem prisustvuju i svjedoče ga Allah i meleki Njegovi, ili meleki dana i noći. I jedno i drugo se bilježi u tumačenju ajeta: ﴿إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا﴾ "*Jer molitvi u zori mnogi prisustvuju*" (El-Isra, 78). Što se tiče hadisa Ibn Fudejka, koji prenosi od Abdullaha ibn Seida ibn Ebi Seida Makburija, a on od svoga oca, a on od Ebu Hurejre da je rekao: "Kada bi Poslanik, s.a.v.s., podigao glavu sa drugog rukua sabaha, podigao bi ruke i učio ovu dovu: 'Allahu moj, uputi me sa onim koje si uputio, učini me sa onima koje si čestitim učinio, uvrsti me među one koje si zaštitio, blagoslovi mi ono što si mi dao i zaštiti me zla onoga što si odredio, jer Ti presuđuješ i nema sudije nad Tobom. Nije ponižen onaj koga Ti u zaštitu uzmeš, slavljen neka si i dostojan svake veličine."

---

[441] Buhari (2/408), Muslim (677), Ahmed (3/167,255).

[442] Muslim (678) navodi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učio kunut na sabahu i na akšamu. Ebu Davud (1444), Tirmizi (401), Nesai (2/202). Tirmizi kaže da je hadis hasen sahih

[443] Hadis bilježe Ebu Davud (1443), Ahmed (1/301) i lanac prenosilaca je dobar. Hakim kaže da je vjerodostojan (1/225) a s njim se slaže i Ez-Zehebi.

اَللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ إِنَّكَ تَقْضِي وَلا يُقْضَى عَلَيْكَ إِنَّهُ لاَ يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ

ALLAHUMMEHDINI FIMEN HEDEJTE VE AFINI FIMEN AFEJTE VE TEVELLENI FIMEN TEVELLEJTE VE BARIK LI FIMA A'TAJTE VE KINI ŠERRE MA KADAJTE INNEKE TAKDI VE LA JUKDA ALEJKE INNEHU LA JEZILLU MEN VALEJTE TEBAREKTE VE TEALEJTE.

Uistinu bi to bio krajnje jasan dokaz kada bi ovaj hadis bio vjerodostojan ili dobar, međutim ne može se ovaj Abdullah uzeti kao neko s kim se može dokazivati, mada Hakim smatra njegov hadis o kunutu vjerodostojnim, kada ga on prenosi od Ahmeda ibn Abdullaha Mizenija: "Pričao nam je Jusuf ibn Musa, prenoseći od Ahmeda ibn Saliha, a on od Ibn Ebi Fudejka..."[444] Tačno, postoji hadis koji je vjerodostojan i koji se prenosi od Ebu Hurejre, r.a.: "Allaha mi, ja sam najbliži, među vama, Poslanikovom, s.a.v.s., klanjanju." A Ebu Hurejre je učio kunut na zadnjem rekatu sabaha, nakon što bi rekao: "Allah čuje onoga ko Mu zahvaljuje." Molio je za vjernike i proklinjao nevjernike.[445]

Nesumnjivo je da je to Poslanik, s.a.v.s., radio a onda ostavio, ali je Ebu Hurejre imao želju da ih nauči da je ovaj kunut sunnet i da je to bila Poslanikova, s.a.v.s., praksa. Ovo je, ujedno, i odgovor Kufljanima koji smatraju da je apsolutno pokuđeno učiti kunut na sabahu, prilikom kakvih kriza i nevolja,[446] i oni kažu da je to dero-

[444] Hafiz u *Takribu* kaže: "Abdullah ibn Seid ibn Ebi Seid Makburi je odbačen."

[445] Muttefek alejhi od Ebu Hurejre, r.a.

[446] Ovo je diskutabilno, Allame Halebi, koji je bio hanefijskog mezheba, u *Šerhul-kebiru* (420) kaže: "Opravdanost kunuta prilikom nevolja je trajna. To je vrijeme kada su kunut učili ashabi koji su to praktikovali, i to je i naš pravac, a to je stav i većine."

Ebu Džafer Tahavi kaže: "Mi ne učimi kunut na sabahu, osim ako nije neka nevolja, pa kada se nevolja sruči, ili neka smutnja, onda ne sporimo da se on uči. To je radio i Poslanik, s.a.v.s."

girano, a da se njegovo praktikovanja ubraja u novotarije. Oni koji slijede sunnet Poslanika, s.a.v.s., zauzeli su srednji stav, naime, oni uče kunut onda kada ga je učio i Poslanik, s.a.v.s., a ostavljaju ga onda kada ga je i on ostavljao. Oni slijede Poslanika, s.a.v.s., i u učenju i neučenju kunuta i kažu: "Učiti kunut je sunnet, a i ne učiti ga je sunnet." Oni ne kritikuju one koji stalno uče kunut, niti smatraju pokuđenim tu praksu. Također ne smatraju da je to novotarija i da je onaj koji to praktikuje oponent sunnetu, kao što ne kritikuju ni one koji niječu učenje kunuta prilikom nevolja, niti smatraju da je onaj koji je ostavio kunut postupio suprotno sunnetu, to jest, da je ostavljanje kunuta novotarija. Onaj ko uči kunut, dobro čini, a i onaj koji ga ne uči, također čini dobro.

Stajanje poslije rukua je dio namaza kada se uči dova i zahvaljuje se. Poslanik, s.a.v.s., je objedinio to dvoje, pa je učio kunut-dovu, i hvalio i zahvaljivao Gospodaru i ovo je praksa koju treba slijediti. Ako bi imam nekada učio i naglas ovu dovu, kako bi podučio one koji klanjaju za njim, ne bi pogriješio. Omer je učio naglas početnu dovu na namazu da bi druge naučio, Ibn Abbas je naglas učio Fatihu na dženazi kako bi dao do znanja da je ona sunnet na tom namazu. U ovo spada i imamovo izgovaranje naglas Amin na kraju Fatihe. Ovo je dozvoljeno razilaženje gdje ne treba grditi onoga koji to čini, ali ni onoga koji ne čini. To je kao i dizanje ruku u namazu, ili nedizanje, ili kao što je razilaženje oko različitosti tešehhuda, ili vrstama ezana i ikameta, ili vrstama hadžskih obreda; ifrad, kiran ili temettu'.

Naš cilj, kojem se teži ovom knjigom, je samo da navedemo praksu Poslanika, s.a.v.s., koju je on provodio, to se istražuje i to se kazuje. Ovo je jedno, a reći šta je dozvoljeno i nije pokuđeno

Hafiz Ibn Hadžer u *Dirajeu* (17) kaže: "Iz predanja se uzima da Poslanik, s.a.v.s., nije učio kunut, osim u kriznim situacijama." Ibn Hibban bilježi od Ebu Hurejre, r.a., da Poslanik, s.a.v.s., nije učio kunut na sabahu, osim da bi molio za vjernike ili proklinjao nevjernike. Ibn Huzejme (620) bilježi slično od Enesa, r.a., a lanac i jednog i drugog je vjerodostojan.

ostaviti ili provesti je nešto drugo. U ovoj knjizi ne želimo reći šta je dozvoljeno, a šta nije, nego hoćemo prikazati praksu Poslanika, s.a.v.s., onako kako je on izabrao za sebe. To je najbolja i najpotpunija praksa. Ako kažemo da nije bila njegova praksa da stalno uči kunut na sabahu, ili da stalno uči bismillu naglas, to ne znači da je pokuđeno postupiti suprotno, ili da je to novotarija, nego je Poslanikova, s.a.v.s., praksa najpotpunija i najbolja, a Allah neka je na pomoći.

Što se tiče hadisa Ebu Džafera Razija od Rebia ibn Enesa, koji on prenosi od Enesa, r.a., da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., je učio kunut sve do svoje smrti," a koji je zabilježen kod Ahmeda, Tirmizija,[447] i drugih autora, Ebu Džafer je ocijenjen kao slab prenosilac od strane Ahmeda. Ibn Medini za njega kaže da je bio senilan. Ebu Zura kaže: "Mnogo je griješio." Ibn Hibban kaže: "Često je jedini prenosio neprihvatljiva predanja od poznatih."

Moj učitelj Ibn Tejmijja mi je rekao: "Ovaj lanac prenosilaca je isti onaj preko kojeg se prenosi hadis o pojašnjenju ajeta: ﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ﴾ "*I kad je Gospodar tvoj iz kičmi Ademovih sinova...*" (El-A'raf,172); to je poduži hadis Ubejja ibn Ka'ba u kojem stoji: "A duša Isaa, a.s., bila je među tim dušama od kojih se uzela obaveza u doba Adema, a.s., ta duša je bila poslana u Merjemu, onda kada je otišla od svoje porodice u osamu. Allah je njoj poslao meleka u liku čovjeka pa je ona zanijela onoga s kim je pričala i ušao joj je kroz usta."[448] Ovo je neoprostiva greška, jer je onaj koji je njoj bio poslan, bio melek koji joj se obratio: ﴿إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا﴾ "*A ja sam upravo izaslanik Gospodara tvoga*", reče on "*da ti poklonim dječaka čista!*" (Merjem, 19), a nije onaj koji joj se obratio

[447] Hadis ne bilježi Tirmizi, nego Ahmed (3/162), Bejheki (2/201), Darekutni (2/39), Tahavi (str. 143). U lancu prenosilaca je Ebu Džafer Razi, a njegovo ime je Isa ibn Mahan i on je slab, kao što i sam autor kaže.

[448] Hadis bilježi Hakim (2/323,324) a u lancu prenosilaca je Ebu Džafer Razi, a on je slab. Ibn Kesir u svom tefsiru kaže (3/114): "To je krajnje čudno i neprihvatljivo i najvjerovatnije je israilijjat. Hakim i Ez-Zehebi su pogriješili kada su rekli da je to vjerodostojno."

bio Isa, a.s., jer je to nemoguće.

Ovim se želi reći da Ebu Džafer Razi prenosi neprihvatljiva predanja, i nijedan učenjak hadisa ne uzima ona predanja koja on prenosi kao jedini prenosilac. Kada bi i bilo vjerodostojno, tu nemamo nikakva dokaza da je ovo jedini kunut. Tu se ne spominje da je kunut ova dova. Kunutom se naziva i stajanje i šutnja na stajanju, trajni ibadet, dova, tesbih, poniznost, kao što Uzvišeni kaže: ﴿وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْض كُلٌّ لَهُ قَانِتُون﴾ "*Njemu pripada sve što je na nebesima i na Zemlji, sve je Njemu poslušno*" (Rum, 26). ﴿أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِداً وَقَائِماً يَحْذَرُ الآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّه﴾ "*Da li je onaj koji u noćnim časovima u molitvi vrijeme provodi, padajući licem na tle i stojeći, strahujući od onoga svijeta*" (Ez-Zumer, 9). ﴿وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتُبِه وَكَانَتْ مِنَ القَانِتِينَ﴾ "*I ona je u riječi Gospodara svoga i knjige Njegove vjerovala i od onih koji provode vrijeme u molitvi bila*" (Et-Tahrim, 12).

Poslanik, s.a.v.s., je rekao: أَفْضَلُ الصلاة طُولُ القُنُوت "Najbolji namaz je onaj koji ima najduži kunut." Zejd ibn Erkam je rekao: "Kada su objavljene Allahove riječi: ﴿وَقُومُوا لله قَانِتِينَ﴾ "*...I pred Allahom ponizno stojte*" (El-Bekara, 238), Poslanik, s.a.v.s., nam je naredio da šutimo i zabranio nam govor."[449] Enes nije rekao: "Neprestano je učio kunut, povišenog glasa: 'Allahu moj, uputi me s onima koje si uputio...'", pa do kraja, a da su oni za njim aminovali. Nesumnjivo je da su Poslanikove riječi: "Gospodaru naš, Tebi neka je hvala koliko može napuniti nebesa...", pa do kraja dove i hvale koju je govorio, također kunut, da je odužiti sa ovim stajanjem kunut, da je dugo učenje Kur'ana kunut, da je ova određena dova kunut, pa kako se onda može reći da je Enes mislio tačno na ovu dovu, a nije na ostale vrste kunuta?!

Neispravno je reći da je to što je kunut učio na sabahu, a nije i na ostalim namazima, dokaz da se podrazumijeva tačno određena

---

[449] Hadis bilježe Buhari (3/59), Muslim (539), Tirmizi (405,2989), Ebu Davud (949), Nesai (3/18).

dova, jer su ostali vidovi kunuta zajednički svim namazima, a Enes je istakao sabah spominjanjem kunuta, a nije ostale namaze.

Također se ne može reći da je to proklinjanje nevjernika, ili dova za nejake vjernike, jer Enes kaže da je kunut učio jedan mjesec, a onda ga ostavio, pa je jasno da je ova dova koju je učio i ustrajavao u njoj, ona kunut-dova koja je poznata. Kunut su učili i Ebu Bekr, Omer, Osman, Alija, Berra ibn Azib, Ebu Hurejre, Abdullah ibn Abbas, Ebu Musa Ešari, Enes ibn Malik i drugi.

Na tvrdnju pojedinaca da je Poslanik, s.a.v.s., učio kunut samo na sabahu može se odgovoriti na nekoliko načina:

Jedan od njih je da je Enes, r.a., rekao da je Poslanik, s.a.v.s., učio kunut i na sabahu i na akšamu, kao što bilježi Buhari, tako da nije izdvojio samo sabah. Isto spominje i Berra ibn Azib.

Neispravno je reći da je akšamski kunut derogiran, jer bi bilo logično da Kufljani kažu da je isto i sa sabahskim kunutom. Dakle, ne može se uzeti kao dokaz derogacija akšamskog kunuta a ne spomenuti derogaciju sabahskog.

Ukoliko se kaže da je kunut učen u doba nevolja, a nije ustaljeni i stalni, protivnici među učenjacima hadisa će reći da je to tačno, ali da je isti slučaj i sa sabahskim kunutom. Postavlja se pitanje koja je razlika? Oni kažu da na činjenicu da je sabahski kunut učen u teškim situacijama, a da nije bio stalni kunut, ukazuju same Enesove riječi, a oslonac u potvrđivanju činjenice da je kunut bio stalna praksa je upravo Enes. Enes kazuje da je to bio kunut u izuzetnim situacija i da je to ostavljena praksa. U oba Sahiha se bilježi od Enesa, r.a., da je rekao da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., mjesec dana učio kunut u kojem je proklinjao jedno od arapskih plemena, a onda je ostavio tu praksu.

Drugi je da Šebabe prenosi od Kajsa ibn Rebia, a on od Asima ibn Sulejmana da je rekao: "Pitali smo Enesa: 'Neki ljudi tvrde da

je Vjerovjesnik, s.a.v.s., neprestano učio kunut na sabahu?' On je rekao: 'Lažu, Poslanik, s.a.v.s., učio je kunut jedan mjesec, proklinjući jedno od arapskih plemena.'" Kajs ibn Rebi' je prenosilac kojeg samo Jahja ibn Mein smatra slabim, dok su ga drugi učenjaci ocijenili kao pouzdanog. Međutim, sigurno je da nije ispod stepena Ebu Džafera Razija pa je neshvatljivo da Ebu Džaferove riječi mogu biti argument kada kaže da je Poslanik, s.a.v.s., imao stalnu praksu da uči kunut, sve do svoje smrti, a da se Kajsov hadis ne prihvata kao argument, mada je on pouzdaniji od njega, ili bar na njegovom stepenu. Oni koji smatraju Ebu Džafera slabim su mnogobrojniji od onih koji to kažu za Kajsa. Ponato je da je Kajsa slabim ocijenio Ibn Mein i naveo je razloge takvoj ocjeni. Ahmed ibn Seid ibn Ebi Merjem kaže: "Pitao sam Jahjaa o Kajsu ibn Rebiu, pa mi je rekao: 'Slab je i njegove hadise ne treba zapisivati. On je prenosio hadis od Ubejde, a taj hadis je njemu bio poznat od Mensura.'"

Ova činjenica se ne može uzeti kao obavezujuća u odbacivanju hadisa. Moguće je da je Kajs pogriješio u imenovanju, pa rekao Ubejde umjesto Mensur, ali ko je od učenjaka hadisa siguran od ovakve omaške?!

Treći je da je Enes rekao da nisu učili kunut, a da je prvi Poslanikov, s.a.v.s., kunut učen kada je proklinjao Ri'l i Zekvan. U dva *Sahiha* je zabilježen hadis Abdulaziza ibn Suhejba, koji prenosi od Enesa da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., je poslao sedamdeset ljudi nekim zadatkom. Oni su bili učitelji. Kod bunara Meune su ih presrela dva ogranka plemena Benu Sulejm, Ri'l i Zekvan, pa su učitelji rekli: 'Allaha nam, ne želimo ništa s vama, nego izvršavamo zadatak koji nam je povjerio Poslanik, s.a.v.s.' Nažalost, pobili su ih. Poslanik, s.a.v.s., je mjesec dana na sabahu proklinjao pripadnike ovih plemena. To je početak kunuta, a mi nismo kunut učili ni praktikovali."[450]

---

[450] Hadis bilježe Buhari (2/408,7/296,297), Muslim (677).

Ovo ukazuje na činjenicu da kunut nije bio stalna praksa Poslanika, s.a.v.s., baš kao što to ukazuju i Enesove riječi: "To je bio početak kunuta." Ako se njima dodaju i riječi: "Učio je kunut mjesec, a onda ostavio", jasan je dokaz da je onaj kunut koji on spominje, učen u nevoljama i njegovo učenje je trajalo mjesec dana. Isti je slučaj kada je na jaciji učio kunut mjesec dana, kao što je u dva *Sahiha* zabilježeno od Jahja ibn Ebi Kesira, a on od Ebu Seleme, a on od Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učio kunut na jaciji mjesec dana. Na kunutu je govorio:

اللهُمَّ أَنْجِ الْوَلِيدَ بْنَ الْوَلِيدِ، اللهُمَّ أَنْجِ سَلَمَةَ بْنَ هِشَامٍ، اللهُمَّ أَنْجِ عَيَّاشَ بْنَ أَبِي رَبِيعَةَ، اللهُمَّ أَنْجِ الْمُسْتَضعفِينَ مِنْ الْمُؤْمِنِينَ، اللهُمَّ اشْدُدْ وَطْأَتَكَ عَلَى مُضرَ، اللهُمَّ اجْعَلْهَا عَلَيْهِمْ سِنِينَ كَسِنِي يُوسُفَ

"Allahu moj, spasi Velida ibn Velida, Allahu moj, spasi Selemu ibn Hišama. Allahu moj, spasi Ajjaša ibn Ebu Rebia. Allahu moj, spasi sve nejake vjernike. Allahu moj, pojačaj svoj pritisak na Mudarr. Allahu moj, učini im gladne godine kao što su bile gladne godine Jusufa, a.s."

Ebu Hurejra priča: "Jednog dana nije učio ove dove. To sam mu spomenuo, a on mi je rekao: 'Zar ne vidiš da su došli?'"[451] Njegova kunut-dova i na sabahu je bila ovakve prirode, dakle, zbog određene situacije ili nevolje. Stoga je Enes veže za mjesec dana.

Prenosi se od Ebu Hurejre, r.a., da je učio kunut mjesec dana na sabahu. I jedno i drugo je vjerodostojno. Već smo spominjali hadis Ikrime od Ibn Abbasa, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., neprekidno učio kunut, mjesec dana na podne, ikindiji, akšamu, jaciji i sabahu. Ovaj hadis bilježi Ebu Davud i drugi i on je vjerodostojan.

Taberani u svom *Mu'džemu* bilježi hadis preko Muhammeda ibn Enesa da im je kazivao Mutarrif ibn Tarif, prenoseći od Ebu Džehma, a on od Berraa ibn Aziba da Vjerovjesnik, s.a.v.s., nije

[451] Hadis bilježe Buhari (2/410), Muslim (675), Nesai (2/201), Ibn Madža (1442).

klanjao nijednog propisanog namaza a da na njemu nije bilo kunuta.[452] Taberani kaže da se ovo predanje ne prenosi od Mutarrifa osim preko Muhammeda ibn Enesa.

Unatoč činjenici da ovaj lanac prenosilaca ne može poslužiti kao dokaz, hadis je vjerodostojan po značenju, jer je kunut u značenju dove, a poznato je da Poslanik, s.a.v.s., nije klanjao nijednog propisanog namaza a da na njemu nije učio i dovu. Pretpostavlja se da je Enes mislio na ovo kada je rekao da Poslanik, s.a.v.s., nije prestajao sa kunutom sve do svoje smrti, u hadisu Ebu Džafera, ako je on tačan. Mi ne sumnjamo u istinitost njegovih riječi, odnosno da je učio dovu na sabahu sve do svoje smrti.

Četvrti je da predanje od Enesa, r.a., jasno ukazuju na šta se misli, i jedno drugo potvrđuju. U dva *Sahiha* zabilježeno je predanje od Asima Ahvela da je rekao: "Pitao sam Enesa, r.a., o kunutu na namazu, pa mi je rekao: 'Kunut se uči.' Pitao sam: 'Prije ili poslije rukua?' On reče: 'Prije.' Ja sam rekao: 'Jedan čovjek mi je rekao da si mu kazao da se kunut uči poslije rukua.' On reče: 'Laže, ja sam rekao da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učio kunut poslije rukua samo mjesec dana.'"

Jedna grupa učenjaka smatra da je ovaj hadis slab i da je to jedinstveno predanje od Asima, a da ostali prenosioci od Enesa, r.a., prenose drukčije. Oni kažu: "Asim je vrlo pouzdan, samo što njegovo predanje nije u skladu sa ostalim predanjima od Enesa, r.a., kada je riječ o dva kunuta. I hafiz može pogriješiti a i najbolji konj posrnuti. Kažu da je Ahmed ocijenio slabim ovaj hadis. Esrem kaže: "Pitao sam Ebu Abdullaha, Ahmeda ibn Hanbela: 'Da li iko drugi, osim Asima Ahvela, prenosi od Enesa, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., kunut učio prije rukua?' On mi je rekao: 'Ne znam da je to iko drugi rekao, osim njega.'" Ebu Abdullah kaže: "Asim prenosi

452 Prenosioci su pouzdani, osim Muhammeda ibn Enesa. On je iskren, ali prenosi i garib predanja. Hejsemi ovo navodi u *Medžmeuz-zevaidu* (2/138) kao predanje koje bilježi Taberani u *Evsatu* i kaže da su prenosioci pouzdani.

suprotno svim ostalim, od Hišama koji prenosi od Katade, a on od Enesa, on od Tejmija, on od Ebu Mudžliza, a on od Enesa da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., učio kunut poslije rukua." Ejjub prenosi od Ibn Sirina da je rekao: "Pitao sam Enesa." Hanzale Seddusi ima četiri lanca prenošenja predanja od h. Enesa.

Što se tiče Asima, on kaže: "Pitao sam ga, a on je rekao: 'Lažu. On je kunut učio poslije rukua, mjesec dana.'" Pitali su ga: "Ko je to prenio od Asima?" On je rekao: "Ebu Muavija i drugi." Ebu Abdullaha su pitali: "'Zar ostali hadisi ne govore o kunutu poslije rukua?", a on je rekao: "Naravno da govore, od Hufafa ibn Imaa ibn Rahdata i od Ebu Hurejre."

Pitao sam Ebu Abdullaha: "Zašto onda kažeš da je dozvoljeno učiti kunut prije rukua, ako je vjerodostojno preneseno da se on uči poslije rukua?" On reče: "Kunut na sabahu je poslije rukua, a i na vitru ga je bolje proučiti poslije rukua, a ako se prouči prije, nema smetnje. Ashabi su radili tako i različita je bila njihova praksa. Što se tiče sabaha, tu je ustaljena praksa da se uči poslije rukua."

Jako je čudno da se slabim smatra ovaj hadis koji je vjerodostojan i svi se slažu u tome. Taj hadis prenose pouzdani prenosioci koji su primjer pouzdanosti. Malo je onih koji, kada im zatreba za potvrdu njihovog mezheba i stava, neće krenuti ovim putem i dokazivati hadisima koji se prenose od Ebu Džafera Razija, Kajsa ibn Rebi'a, Amra ibn Ejjuba, Amra ibn Ubejda, Dinara, Džabira Džufija.

Naš zaključak je da su svi hadisi koji se prenose od Enesa, r.a., vjerodostojni, jedan drugi potvrđuju i u njima nema kontradiktornosti. Onaj kunut koji on spominje prije rukua razlikuje se od onoga poslije rukua, i onaj koji je vezan za određeno vrijeme je druga vrsta od onog koji je uopćen i koji je bio stalna praksa. Kunut koji je spomenut prije rukua je s namjerom da se odulji sa učenjem Kur'ana, i na to se misli u hadisu: "Najbolji namaz je onaj koji ima dug kunut." A kunut koji se spominje poslije rukua je dugo

stajanje radi dove. To je Poslanik, s.a.v.s., radio mjesec dana kada je proklinjao i kada je molio za ljude, a onda je nastavio duljiti sa ovim stajanjem radi upućivanja dove i zahvale. To je radio sve do smrti, kao što je zabilježeno u dva *Sahiha* od Sabita, a on od Enesa, r.a., da je rekao: "Klanjam vam onako kako je Poslanik, s.a.v.s., klanjao nama." "Enes je radio nešto, što ne vidim da vi radite, kada bi podigao glavu sa rukua, uspravio bi se i ostao toliko da bi neko pomislio kako se zaboravio.[453] Ovo je kunut koji je praktikovao sve dok nije napustio dunjaluk."

Poznato je da nije šutio na ovako dugom stajanju nego je hvalio svoga Gospodara, slavio Ga, molio, ali je to drukčiji kunut od onoga koji se veže za period od mjesec dana. To je kletva protiv plemena Ri'la i Zekvana, Usajje i Benu Lihjana i dova za nejake vjernike koji su bili u Mekki. Što se tiče vezanja kunuta za sabah, to je vezano za pitanje, jer je upitan za kunut na sabahu, pa je i odgovorio na pitanje. Isto tako, Poslanik, s.a.v.s., je sabah klanjao duže nego ostale namaze i na njemu učio šezdeset do stotinu ajeta. Njegov kijam, ruku', stajanje poslije rukua i sedžda su bili, kako kaže Berra ibn Azib, približno jednaki. Nakon povratka sa rukua, na sabahu, radio je nešto što se nije vidjelo na ostalim namazima. Poznato je da je molio svog Gospodara i hvalio Ga na ovako dugim stankama, kao što smo već naveli u hadisima koji govore o tome. Ovo je nesumnjivo njegov kunut i mi ne sumnjamo da je kunut učio na sabahu sve dok nije napustio dunjaluk.

Kunut je postao, u terminologiji pravnika i većine ljudi, pojam kojim se podrazumijeva ova dova: "Allahu moj, uputi me sa onim koje si uputio...", pa kada su ljudi čuli da je Poslanik, s.a.v.s., učio kunut sve do rastanka s dunjalukom, a isto tako i Hulefairrašidun i ostali ashabi, i ostali su počeli da shvataju kunut kao što su to shvatali ashabi, samo što oni koji to ne znaju, tumače drukčije. Nesumnjivo je da su Poslanik, s.a.v.s., i njegovi ashabi učili kunut

[453] Hadis bilježe Buhari (2/249.), Muslim (472), Ahmed (3/226).

svako jutro i to je činjenica koju većina uleme navodi i suprotstavlja se mišljenju onih koji pogrešnim razumijevanjem oponiraju ovom mišljenju. Neki učenjaci kažu da to nije bila stalna Poslanikova, s.a.v.s., praksa, i da se čak i ne potvrđuje da je to ikako radio.

U četiri *Sunena* se navodi se da je Poslanik, s.a.v.s., podučio Hasana ibn Alija kunutu i da je Hasan rekao: "Poslanik, s.a.v.s., me podučio riječima koje ću izgovarati na kunutu vitra: 'Allahu moj, uputi me sa onim koje si uputio, učini me od onih koje si čestitim učinio, uvrsti me među one koje si zaštitio, blagoslovi mi ono što si mi dao i zaštiti me zla onoga što si odredio, jer Ti presuđuješ i nema sudije nad Tobom. Nije ponižen onaj koga Ti u zaštitu uzmeš, slavljen neka Si i dostojan svake veličine."[454]

اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ إِنَّكَ تَقْضِي وَلاَ يُقْضَى عَلَيْكَ إِنَّهُ لاَ يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ

ALLAHUMMEHDINI FIMEN HEDEJTE VE AFINI FIMEN AFEJTE VE TEVELLENI FIMEN TEVELLEJTE VE BARIK LI FIMA A'TAJTE VE KINI ŠERRE MA KADAJTE INNEKE TAKDI VE LA JUKDA ALEJKE INNEHU LA JEZILLU MEN VALEJTE TEBAREKTE RABBENA VE TEALEJTE.

Tirmizi kaže da je hadis dobar i ne znamo da se o kunutu vitra prenosi išta bolje i pouzdanije od Poslanika, s.a.v.s. Bejheki

---

454 Hadis bilježe Tirmizi (464), Ebu Davud (1425), Ibn Madža (1178), Nesai (3/248), Ahmed (1/199,200), Darimi (1/373), Tajalisi (1/101) preko Burejda ibn Ebi Merjema, a on od Ebu Havra Saidija: "Hasan ibn Ali je rekao: 'Poslanik, s.a.v.s., me podučio riječima...'" i lanac prenosilaca je vjerodostojan. Hakim hadis smatra vjerodostojnim (3/172). Tirmizi kaže: "Ovaj hadis je dobar i ne znamo da se prenosi osim na ovaj način, preko Ebu Havra Saidija, a ime mu je Rebia ibn Šejban. Ne znamo da se od Poslanika, s.a.v.s., o kunutu vitra prenosi išta bolje i pouzdanije od ovoga. Učenjaci se razilaze oko kunuta na vitru; Abdullah ibn Mesud smatra da je kunut na vitru stalni sunnet i da ga treba učiti prije rukua, i to smatraju još neki učenjaci: Sufjan Sevri, Ibn Mubarek, Ishak i Kufljani."

poslije riječi: "Nije ponižen onaj koga Ti u zaštitu uzmeš", dodaje: "niti je častan onaj kome Ti neprijateljstvo pokažeš."[455]

وَلاَ يَعِزُّ مَنْ عَادَيْتَ

VE LA JEIZZU MEN ADEJTE.

Na činjenicu da je Enes smatrao kunutom poslije rukua dovu i hvalu Allahu ukazuje predanje od Sulejmana ibn Harba, koji prenosi od Ebu Hilala, a on od Hanzale, imama džamije Katade (smatram da je on Seddusi), da je rekao: "Nisam se složio sa Katadom po pitanju kunuta na sabahu, pa je rekao: 'To je prije rukua', a ja sam rekao: 'Poslije rukua.' Otišli smo Enesu, r.a., i rekli mu u čemu je problem. On je rekao: 'Došao sam Poslaniku, s.a.v.s., na sabah, pa je učinio tekbir, ruku', podigao se s rukua, učinio sedždu, pa ustao na drugi rekat, izgovori tekbir, ruku', podigao glavu s rukua, ostao jedno vrijeme stojeći, a onda pao na sedždu.'"[456] Ovo je slično hadisu Sabita kojeg on prenosi od njega, a objašnjava šta je Enes mislio pod pojmom kunuta. Neki uzimaju kao dokaz njegove riječi da je kunut poslije rukua, ali ovo stajanje i duljenje sa stajanjem je ono na šta je Enes podrazumijevao pod kunutom. Iz ovoga se vidi da su svi hadisi u vezi jedan s drugim i potvrđuju se međusobno, a kod Allaha je podrška.

Od ashaba se prenose dvije vrste:

Jedna od njih je kunut u nevoljama, kao što je bio kunut Ebu Bekra u ratu protiv Musejleme, ehlul-kitabija, kao što je bio kunut Omera, kunut Alije kada se borio protiv Muavije i stanovnika Šama.

---

[455] Bejheki (2/209).

[456] Lanac prenosilaca je slab, zbog slabosti Ebu Hilala Rasibija, a njegovo ime je Muhammed ibn Sulejm Basri Rasibi. Hanzaleta Ahmed smatra slabim i kaže da on od Enesa, r.a., prenosi neprihvatljive stvari. Ibn Mein i Nesai kažu da je slab. Ebu Hatim kaže da nije jak. Ibn Hibban kaže da je pred kraj života toliko posenilio da nije znao šta priča, pa je stari hadis miješao sa novim. Jahja Kattan ga je ostavio.

Druga je uopćena kada se hoće oduljiti sa stajanjem poslije rukua da bi se učila dova i upućivala hvala Allahu, a Allah najbolje zna.

Poslanikov, s.a.v.s., postupak kod sehvi-sedždi

Prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao:

إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ، أَنْسَى كَمَا تَنْسَوْنَ، فَإِذَا نَسِيتُ فَذَكِّرُونِي

"Ja sam samo čovjek poput vas, zaboravljam kao što i vi zaboravljate, pa ako zaboravim podsjetite me."[457]

Poslanikov zaborav u namazu je Allahova blagodat za ovaj ummet i upotpunjenje vjere, jer su se zbog toga pripadnici ovog ummeta mogli povoditi za njim i postupati onako kako je on postupao prilikom zaborava. Na ovo upućuje i hadis sa prekinutim senedom, koji se nalazi u *El-Muvettau,* a u kojem Poslanik, s.a.v.s., kaže: إِنَّمَا أَنْسَى أَوْ أُنَسَّى لأَسُنَّ "Zaboravljam ili Allah učini da zaboravim kako bi

[457] Prenosi ga Buhari (1/422), Namaz, poglavlje: Okretanje u pravcu kible od mjesta boravka i poglavlje: O kibli i ko smatra da onaj ko u zaboravu klanja namaz a nije okrenut prema kibli, ne treba obnovit namaz; Zaborav, Poglavlje o onome ko klanja pet rekata; Zakletve i zavjeti, poglavlje: Ako neko u zaboravu prakrši zavjet; Ponavljanje, u el-Vahidovom haberu u predgovoru, odabrali su ga Muslim (572), Mesdžidi, poglavlje. Zaborav u namazu i sedžde za taj zaborav; Tirmizi (392), Namaz, poglavlje: O onome što je došlo o sehvi-sedždama; Ebu Davud, 1020, Namaz, poglavlje: Ako neko klanja pet rekata, Nesai (3/29) O zaboravu, poglavlje: Ispitivanja, Ibn Madža (211) O ikametu, poglavlje: O onome što je došlo o onome ko posumnja u svoj namaz pa potraži ispravan odgovor. Svi ga prenose od Ibn Mesuda koji je rekao: "Klanjao je Allahov Poslanik", Ibrahim kaže: 'dodao je ili oduzeo', pa kad je predao selam bio je upitan: 'Je li to nešto novo u namazu?' – 'O čemu se radi?', upita Poslanik. Rekoše mu: 'Klanjao si tako i tako.' Zatim je ustao na noge, okrenuo se prema kibli, učinio dvije sedžde, a onda predao selam. Nakon toga nam je prišao i rekao: 'Da ima nešto novo u namazu obavijestio bih vas o tome. Ali, ja sam samo čovjek, zaboravljam kao što i vi zaboravljate, pa kad zaboravim, podsjetite me, a ako neko od vas posumnja u svoj namaz, neka pokuša odrediti šta je ispravno, a onda neka ga dopuni, a zatim neka učini sehvi-sedždu.'" Tirmizijeva verzija ovog hadis glasi: "Klanjao je Poslanik, s.a.v.s., pet rekata podne-namaza, pa bi upitan: 'Jeli to nešto novo dodato namazu?', te je Poslanik, s.a.v.s., učinio sedždu nakon što je predao selam."

to postalo sunnetom."[458]

Poslanik, s.a.v.s., je zaboravljao, pa su kao rezultat tog zaborava nastajali šerijatski propisi koji će se sprovoditi u situacijama zaborava sve do Sudnjeg dana. Dešavalo se, primjera radi, da Poslanik, s.a.v.s., klanja četiri rekata, a da ne sjedne nakon drugog rekata, pa bi, kad bi završio namaz, učinio dvije sedžde prije selama, a zatim bi predao selam, tako da je iz date situacije izvedeno pravilo: "Onaj ko u zaboravu propusti dio namaza koji nije rukn, treba učinit dvije sedžde prije selama." Iz nekih drugih njegovih postupaka izvedeno je pravilo da se onaj koji propusti dio namaza koji nije rukn i započne obavljanje nekog namaskog rukna, neće vraćati na ono što je propustio. To potvrđuje slučaj kada je Poslanik, s.a.v.s., ustao, a ashabi su nakon toga, da bi mu dali do znanja da je napravio propust, govorili subhanallah, na što im je on dao znak da ustanu.

Ulema se razišla oko vremena obavljanja ovih sedždi pa tako u *Sahihu* Buharija i Muslima nalazimo hadis Abdullaha ibn Buhajna u kojem se navodi da je Poslanik, s.a.v.s., kod podne-namaza propustio prvo sjedenje, pa je nakon što je obavio namaz, prije selama učino dvije sedžde, a zatim je predao selam.

U drugom predanju, koje bilježe Buhari i Muslim, stoji: "Donosio je tekbir kod svake sedžde, sjedeći, prije selama."[459]

---

[458] Prenosi ga Malik u *El-Muvetau* (1/100), Zaborav, poglavlje. Postupak kod zaborava, sa prekinutim senedom. Ibn Abdul-Berr kaže: "Ne znam da je ovaj hadis prenesen od Poslanika, s.a.v.s., sa ispravnim ili prekinutim lancem prenosilaca, osim u ovom obliku i on je jedan od četiri hadisa koji se nalaze u *El-Muvetau* a kojih nema nigdje drugo niti sa ispravnim niti isprekidanim senedom osim u njemu."

[459] Bilježe ga Buhari (74/3), Zaborav, poglavlj: Ko ustane sa dva rekata farz namaza, poglavlje: Ko donosi tekbir kod sehvi-sedžde; Opis namaza, poglavlj: Ko ne smatra prvo sjedenje vadžibom, poglavlje. Prvo sjedenje; Zakletve i zavjeti, poglavlje: Ako u zaboravu prekrši zakletvu; Muslim (570), Mesdžidi, poglavlje: Zaborav u namazu; Tirimizi (391), Namaz: Poglavlje o onome što je preneseno o sehvi-sedži prije selama; Ebu Davud (1034), Namaz, poglavlje. Ko propusti prvo sjedenje; Nesai (19/3), Zaborav, poglavlje: Šta radi onaj ko ustane nakon dva rekata a ne obavi prvo sjedenje; Ibn Madža (1206 i 1207), Obavljanje namaza, poglavlje: O onome ko u zaboravu ustane sa dva rekata.

U *Musnedu* se navodi hadis Jezida ibn Haruna kojeg prenosi od Mesudija, a koji kaže da je Zijad ibn Ilaka rekao: "Sa nama je jedne prilike klanjao Mugira ibn Šu'be, pa kad sklanja dva rekata ustade, a ne obavi sjedenje, te oni koji su klanjali za njim rekoše: 'subhanallah', a on im dade znak da ustanu, a onda, nakon što završi namaz, preda selam, a zatim učinu sehvi-sedždu, pa reče: 'Ovako je s nama postupao Božiji Poslanik, s.a.v.s."[460] Tirimizi ovaj hadis ocjenjuje sahihom.

Bejheki navodi hadis Abdurrahmana ibn Šimasa el-Mehrija, koji je rekao: "Klanjao je sa nama Ukbe ibn Amir el-Džuheni, pa je ustao, a trebao je sjesti, te narod povika: 'subhanallah, subhanallah', a on, i pored toga ne sjede, već nastavi sa kijamom, pa kad je bio u zadnjem dijelu namaza obavi dvije sehvi-sedžde, dok je sjedio, a onda nakon što preda selam, reče: 'Čuo sam vas maločas da govorite subhannallah kako bih sjeo, ali je sunnet ono što sam učinio.'"[461]

Hadis Ibn Buhajne[462] je bitniji da se po njemu postupa iz tri razloga:

Prvo, zato što je vjerodostojniji od hadisa kojeg prenosi Mugira.

Drugo, jer je jasniji, jer su riječi Mugire: "ovako je s nama postupao Poslanik, s.a.v.s.", nejasne i mogu se odnositi na sve što je učino Mugira, a možda je Poslanik, s.a.v.s., učino sedždu u slučaju zaborava jedanput prije selama, a drugi put poslije, pa je Ibn

---

[460] Bilježe ga Ahmed u Musnedu (247/4), Ebu Davud (1037), Namaz, poglavlje: Onaj ko zaboravi tešehhud; Tirmizi (365), Namaz, poglavlje: O onome što je preneseno o imamu koji nešto zaboravi. Mesudi je Abdurrahman ibn Abdillah ibn Utbe ibn Mesud, bio je iskren, posenilio je prije smrti, ali ga kod Tirmizija (364) slijedi Abdurrahman ibn Ebi Lejla od Ša'bija pa je zato hasen. Zbog toga ga je Tirmizi ocijenio kao sahih hadis, kao što kaže autor.

[461] Bilježi ga Bejheki u *Es-Sunen el-kubra* (344/2), Namaz, poglavlje: Onoga ko zaboravi pa se ne sjeti i nastavi sa kijamom a ne obavi sjedenje i učini dvije sehvi-sedžde. Lanac prensilaca je ispravan.

[462] Ona je Abdullahova majka, a njegov otac je Malik ibn Kišb el-Azdi iz Ezd Šenue. Ibn Sa'd kaže: "Malik ibn Kišb je napravio savez sa Mutalibom ibn Menafom i oženio Buhajne, kćer Harisa ibn Abd el-Muttaliba, pa mu je ona rodila Abdullaha.

Buhajne ispričao ono što je vidio, a Mugire ono što je on vidio, tako da obje stvari budu dozvoljene, a mogu značiti i to da je Mugire želio reći da je Poslanik, s.a.v.s., ustao i nije se vratio, a zatim je učino sedždu radi zaborava.

Treće, jer je Mugira, možda, zaboravio sedžde prije selama, pa ih je učino poslije, što je svojstvo zaborava, a što se ne može reći za sedžde prije selama, a Allah najbolje zna.

POGLAVLJE O ZABORAVU POSLANIKA, S.A.V.S., U NAMAZU

Jedne prilike je Poslanik, s.a.v.s., nakon dva rekata jednog od večernjih namaza, ili podne ili ikindija-namaza, predao selam, a zatim je nešto govorio, te nakon toga upotpunio namaz, predao selam i učinio dvije sedžde nakon selama i govora, donoseći tekbir prilikom obavljanja sedždi i prilikom dizanja sa sedždi."[463]

Ebu Davud i Tirmizi prenose da je Poslanik, s.a.v.s., jedne prilike klanjao s njima, pa je učino dvije sedžde, a zatim je bio na tešehhudu, i onda je predao selam.[464] Tirimizi ga je ocijenio kao hasen garib.

---

[463]Bilježi ga Buhari (469/1), Mesdžidi, poglavlje: Isprepletanje prstiju kod sedžde i drugdje; Muslim (573), Sedžde, poglavlje: Zaborav u namazu, u hadisu kojeg prenosi Ebu Hurejra, a u kojem se kaže: "Klanjao je Poslanik, s.a.v.s., jedan od noćnih namaza, ili podne ili ikindiju, a zatim je nakon dva rekata predao selam, i ljutit otišao u mihrab mesdžida te se oslonio se na njega. Tu su bili prisutni Ebu Bekr i Omer, ali su se ustručavali kazati nešto. Narod brzo izađe govoreći da je namaz skraćen. Potom ustade Zul-jedejni i upitao Poslanika: 'Poslaniče, jesi li skratio namaz ili si zaboravio?' Poslanik pogleda desno i lijevo i upita: 'Šta to kaže Zul-jedejn?' – 'Istinu govori', rekoše, 'klanjao si samo dva rekata', a on doklanja još dva rekata, preda selam, donese tekbir, učini sedždu, donese tekbir, podiže se, donese tekbir pa učini sedždu, i na kraju donese tekbir i podiže se."

[464] Bilježe ga Tirmizi (395), Namaz, Poglavlje o onome što je došlo o tešehhudu kod dvije sehvi-sedžde, Ebu Davud (1039), Namaz, Poglavlje o onome što se prenosi o dvije sehvi-sedžde u kojima je tešehhud i predavanje selama; Nesai (26/3), Poglavlje o spominjanju razilaženja sa Ebu Hurejrom vazano za sehvi-sedždu, a Tirimizi kaže za ovaj hadis da je hasen garib. Hafiz u *El-Fethu*, poslije navođenja ovog hadisa kaže: "hasen garib", a el-Hakim kaže da je vjerodostojan po uvjetima Buharija i Muslima. Slabim ga ocjenjuju el-Bejheki, Ibn Abdul-Berr i dr. Umislili su da je predanje Ešasa, zbog razlike hadisa u usporedbi s hadisima drugih hafiza, od Ibn Sirina, jer u onome što je preneseno od Ibn Sirina u hadisu Imrana

Jednog dana je Poslanik, s.a.v.s., klanjao i otišao zaboravivši da klanja jedan rekat namaza. Stigao ga je Talha ibn Ubejdullah i rekao mu: "Zaboravio si jedan rekat." On se, kada je to čuo, vratio, ušao u mesdžid, naredio Bilalu da prouči ikamet i onda je s ljudima klanjao još jedan rekat. Hadis navodi imam Ahmed.[465]

Jedne prilike je Poslanik, s.a.v.s., klanjao pet rekata podne-namaza, nakon čega su ga upitali: "Je li to nešto dodato namazu?" "A šta to?", upita on. "Klanjao si pet rekata", rekoše mu. On zatim učini dvije sedžde nakon predavanja selama. Hadis je muttefekun alejh.[466]

Jedanput se desilo da je klanjao samo tri rekata ikindije namaza, a zatim je ušao u svoju kuću, pa ga narod podsjeti, a on izađe i s njima klanja još jedan rekat, a onda preda selam pa učini dvije sedžde, te opet preda selam.[467]

Ovo je sve što je preneseno o zaboravu Allahova Poslanika, s.a.v.s., u namazu, a to je pet slučajeva. Neke sedžde u navedenim slučajevima je činio prije selama, a neke poslije.

Šafija smatra da sve sedžde treba činiti prije selama, a Ebu Hanifa da sve sedžde treba činiti poslije selama. Imam Malik smatra da sehvi-sedžde za svaki zaborav koji se tiče ostavljanja nekog dijela namaza treba učiniti prije selama, dok se u slučajevima ako se

nema spominjanja tešehhuda. Prenosi Serradž preko Selmete a on od Alkame hadis o ovom događaju. Rekao sam Ibn Sirinu: "A tešehhud". On reče "o tešehhudu ništa nisam čuo." A tako jer preneseno i od Halida Hiza'a sa ovim lancem u hadisu Imrana, i u njemu nema spominjanja tešehhuda, kao što to bilježe Muslim, pa je dodatak Ešasa rijetkost. Zbog toga Ibn Munzir kaže: "Smatram tešehhud poslije sehvi-sedždi stalnom praksom, ali je tešehhud kod sehvi-sedždi prenesen od Ibn Mesuda kod Ebu Davuda i Nesaije i od Mugire kod Bejhekija, a u oba seneda postoji slabost, s tim da se ova tri hadisa o tešehhudu zajedno uzdižu na stepen hasena. Allai kaže: "To nije čudno", a preneseno je sahih predanjem od Ibn Mesuda koje je zabilježio Ibn Ebi Šejbe.

[465] Prenosi ga Ahmed u *Musnedu* (401/6) i Ebu Davud (1023), Namaz: Poglavlje o onome ko klanja pet rekata; od hadisa Muavije ibn Hudžejdža. Lanac prenosilaca je vjerodostojan.

[466] Prenose ga Buhari (76075/3), Zaborav, Poglavlje o onome ko klanja pet rekata; Muslim (576, 91), Mesdžidi, poglavlje: Zaborav u namazu; od hadisa koje prenosi Ibn Mesud.

[467] Prenosi ga Muslim (574) od Imrana ibn Husejna.

namazu nešto doda, sehvi-sedžde treba učiniti poslije selama. Ako se, pak, desi oboje, onda sedžde treba učiniti prije selama.

Ebu Omer ibn Abdul-Berr kaže: "Ne odstupamo od njegovog pravca. Ovo je njegov pravac i tu nema razmimoilaženja." Zato on smatra da se sehvi-sedžda radi razlika koje su navedene u vjerodostojnim predanjima i razlika među prethodnicima iz ovog ummeta može činiti i prije i poslije selama, poredeći to sa presudom kadije koji sudi na osnovu svog idžtihada.

Što se tiče Ahmeda ibn Hanbela, o njemu El-Esremi kaže: "Čuo sam kako pitaju Ahmeda ibn Hanbela o tome da li sehvi-sedždu treba činiti prije ili poslije selama. On im je odgovorio kako se u nekim slučajevima čini prije selama, a u nekim poslije selama, kao što je to radio i Poslanik, s.a.v.s., u slučaju kada je predao selam poslije dva rekata četverorekatnog namaza, a zatim je nakon što je doklanjao još dva učinio sehvi-sedžde poslije selama, po hadisu Ebu Hurejre, u kojem se spominje Zul-jedejn."

Isto tako, onaj ko preda selam nakon tri rekata nekog od četvororekatnih namaza, sehvi-sedždu treba učiniti nakon selama po hadisu Imrana ibn Husejna,[468] kao i u slučaju kada ne zna koliko je rekata klanjao (teharri), po hadisu Ibn Mesuda. Ako ustane sa dva rekata bez sjedenja, učiniće sehvi-sedžde prije selama, prema hadisu Ibn Buhajne, a kod sumnje će postupiti po onome u što je ubijeđen, a sehvi-sedždu će učiniti prije selama prema hadisu Ebu Seida el-Hudrija[469] i hadisu Abdurrahmana ibn Avfa.[470]

El-Esremi dalje kaže: "Upitao sam, potom, Ahmeda ibn Hanbela: 'A kako se postupa u slučajevima koji nisu ovdje nave-

[468] Prenose ga Muslim (573), Ebu Davud (1017), Nesai (26/3), O zaboravu; Ibn Madža (1275).

[469] Prenose ga Muslim (571), Tirimizi (396), Ebu Davud (1024), Nesai (27/3), Ibn Madža (1210).

[470] Prenose ga Ahmed (190/1), Tirmizi (398), Ibn Madžda (1209), Bejheki (332/2), Tahavi (432/1 i 433) s pouzdanim prenosiocima. Vjerodostojnim ga je ocijenio Hakim (324/1), a s njim se u ocjeni složio Ez-Zehebi.

deni?', a on mi je rekao: 'U svim drugim slučajevima će se sehvi-sedžda činiti prije selama, jer je to nadoknada i dopuna za propušteno u namazu i da nije slučajeva prenesenih od Poslanika, s.a.v.s., u kojima se sedžda obavlja nakon selama, smatrao bih da se sehvi-sedžda za svaki slučaj koji to iziskuje treba učiniti prije selama, jer je to pitanje namaza, pa to treba učiniti prije selama, dakle prije kraja namaza. Međutim, smatram da u svim slučajevima koji su preneseni od Poslanika, s.a.v.s., u kojima je on sedždu činio nakon selama, sehvi-sedždu treba činiti nakon selama, a u svim ostalim slučajevima prije selama."

Davud ibn Ali kaže: "Neka niko ne čini sehvi-sedždu osim u pet slučajeva koji su preneseni od Poslanika, s.a.v.s."

Što se tiče sumnje, Poslanik, s.a.v.s., joj nije bio izložen, ali je naredio da se u slučaju sumnje postupa po ubjeđenju, s tim da se sedžda u slučaju sumnje čini prije selama. Imam Ahmed kaže: "Postoje dva oblika sumnje (jekin) ubijeđenost i "teharri", odnosno zastoj, blokiranost, to jest, slučaj kada čovjek ne zna da li je nešto učinio. Ko da prednost ubjeđenju, zaboraviće sumnju, te će sedžde učiniti prije selama prema hadisu Ebu Seida el-Hudrija. Onaj kod koga prevagne sumnja, sehvi-sedždu će, prema hadisu Ibn Mesuda kojeg prenosi Mensur, učiniti nakon selama."

Hadis Seida el-Hudrija glasi:

إِذَا شَكَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلاَتِه، فلَمْ يَدْرِ كَمْ صلى أَثَلاَثاً أَمْ أَرْبَعاً، فَلْيَطْرَحِ الشَّكَّ، وَلْيَبْنِ عَلَى مَا اسْتَيْقَنَ، ثمَّ يَسْجُدُ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أن يُسَلِّمَ

"Ako bi neko od vas posumnjao u svoj namaz i ne bi bio siguran da li je klanjao četiri ili pet rekata, neka ostavi sumnju i neka postupi prema ubjeđenju a zatim neka učini dvije sedžde prije predaje selama."

Hadis Ibn Mesuda glasi: إذَا شَكَّ أَحَدُكُم فِي صَلاَتِه، فليتحر الصَّوَابَ، ثُمَّ لِيَسجُد سَجدَتَينِ "Ako neko od vas posumnja u svoj namaz, neka potraži

pravilan odgovor, a onda neka učini dvije sedžde." U Buharijevoj i Muslimovoj verzi još stoji: ثم يُسَلِّم، ثمَّ يَسْجدَ سَجدَتَين "Neka preda selam, a onda neka učini dvije sedžde." To je, ustvari, ono što kaže i imam Ahmed, to jest, da čovjek u slučaju teharrija, odnosno u slučaju da kod njega prevagne sumnja, sedžde treba učiniti poslije selama.

Razlika između ubjeđenosti (jekina) i teharrija (prevagnuća sumnje) je da će onaj koji klanja, u slučaju da bude imam, postupiti prema onome šta smatra tačnijim i onome šta prevagne, što je označeno kao teharri, pa će sedžde učiniti poslije selama prama hadisu Ibn Mesuda, dok će ako bude klanjao zasebno, postupiti prema jekinu (uvjerenju) i sedžde, prema hadisu Ebu Seida, učiniti prije selama. Ovo je, ujedno, i postupak većine njegovih sljedbenika koji su ga nastojali oponašati. Po ovom pitanju postoje još dva predanja od Ibn Mesuda. Jedno od njih je da u svim situacijama treba postupiti prema uvjerenju. Ovo je mezheb Šafije i Malika; i drugo predanje da u svim slučajevima treba postupiti prema mišljenju koje prevagne. Ipak, njegovi tekstovi upućuju da postoji razlika između sumnje i jakog uvjerenja. Tako se postupak u slučaju sumnje gradi na uvjerenju, dok se u situaciji gdje postoji uvjerenje, traži ispravan odgovor. U tom pravcu idu i odgovori na pitanja koja su mu postavljana, a dva spomenuta hadisa mogu se preslikati na dva data slučaja, a opet, Allah najbolje zna.

Ebu Hanifa, Allah mu se smilovao, o sumnji kaže: "Ako mu to bude prvo što mu se ukaže, ponoviće namaz. Ako mu se to bude često dešavalo i ako bude imao mišljenje koje preteže, postupiće prema njemu, a ako ne bude imao mišljenje koje mu preteže, postupiće prema uvjerenju."

Dokazi da Poslanik, s.a.v.s., nije žmirio u namazu

Božiji Poslanik, s.a.v.s., nije uobičavao žmiriti u namazu, a već smo spominjali da je svoj pogled na tešehhudu, prilikom dove, upravljao na prst i pogled mu nije išao dalje od prsta.[471]

Buhari u svome *Sahihu* navodi da je Enes, r.a., rekao: "Aiša, r.a., je posjedovala neku zavjesu kojom je zastirala jedan dio svoje kuće, pa joj Poslanik, s.a.v.s., reče: أَمِيطِي عَنِّي قِرَامَكِ هَذَا، فَإِنَّهُ لاَ تَزَالُ تَصَاوِيرُهُ تَعْرِضُ لِي فِي صَلاَتِي 'Skloni ovaj zastor od mene jer mi se likovi koji se nalaze na njemu stalno ukazuju pred očima dok sam u namazu.'"[472] Da je žmirio tokom svog namaza, ne bi primijetio te likove. Međutim, može se prigovoriti korištenju ovog hadisa kao dokaza, jer se postavlja pitanje šta se podrazumijeva pod ukazivanjem likova? Da li se on sjećao tih likova nakon što ih je vidio, ili se pod ukazivanjem podrazumijeva samo viđenje?! Moguće je i jedno i drugo. Jasniji hadis od ovoga je hadis Aiše, r.a., u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao u ogrataču na kojem su bili likovi i jedanput je pogledao u njega, a kad je završio namaz reče: اذْهَبُوا بِخَمِيصَتِي هَذِهِ إِلَى أَبِي جَهْمٍ، وأْتُونِي بِانْبِجَانِيَّةِ أَبِي جَهْمٍ، فَإِنَّهَا أَلْهَتْنِي آنِفًا صَلاَتِي "Nosite ovaj moj ogrtač Ebu Džehmu, a donesite mi moj stari ogrtač jer mi je maloprije odvratio

---

[471] Bilježe ga Ahmed u *Musnedu* (4/3), Nesai (3/29); Ebu Davud (990) od Abdullaha ibn Zubjera, sa dobrim senedom.

[472] Prenose ga Buhari (1/408), Namaz, poglavlje: Da li je pokvaren namaz onome ko klanja, a na odjeći mu križevi ili likovi; Odjeća, Poglavlje o pokuđenosti namaza u odjeći sa likovima; Ahmed u *Musnedu* (3/151 i 283).

pažnju od namaza."[473] Za dokaz iz ovog hadisa se isto tako uzima ono što je sadržano u samom hadisu, s obzirom da je suština u tome da se osvrno na taj ogrtač pa ga je to osvrtanje zaokupilo. Na to ne upućuje hadis o njegovu osvrtanju ka klancu, nakon što mu je Faris poslao izvidnicu, jer je taj pogled i osvrtaj bio potreban, s obzirom da se brinuo i interesovao za vojna pitanja. Na to može upućivati njegovo pružanje ruke u namazu kojeg je klanjao prilikom pomračenja Sunca, da dohvati grozd, kada je vidio Džennet, zatim, viđenje vatre i vlasnice mačke u njoj, te viđenje štapa,[474] ili hadis koji govori o tome kako je pokušavao spriječiti životinju da prođe ispred njega, zatim hadis kada je vratio služavku (djevojku) i mladića, hadis kada jer razdvojio dvije služavke, hadisi koji govore da je odvraćao selam išaretom onome ko prođe i poselami ga, dok je on u namazu. Išaretio bi onome koga je vidio, zatim, hadis u kojem se navodi da mu se šejtan ukazao pa ga je uhvatio i davio. To je bilo viđenje okom. Iz svih ovih i drugih hadisa kao korist izvodimo zaključak da Poslanik, s.a.v.s., za vrijeme obavljanja namaza nije žmirio.

Šerijatski pravnici su se razišli o tome da li je to pokuđeno. Pokuđenim ga je smatrao imam Ahmed i neki drugi autori. Oni su govorili: "Tako postupaju Jevreji." Neki učenjaci su ga dozvolili, ne smatrajući ga pokuđenim, pa su kazali: "Možda je žmire-

---

[473] Prenose ga Buhari (1/406 i 407), Namaz, Poglavlje o onome ko klanja u odjeći sa likovima, Opis namaza, poglavlje: Osvrtanje u namazu, Odjeća, Poglavlje haljina i ogrtača; Muslim (556), Mesdžidi, poglavlje: Pokuđenost namaza u odjeći sa likovima; Ebu Davud (914), Namaz, poglavlje: Pogled u namazu; Nesai (2/72); Kibla, poglavlje: Olakšica za obavljanje namaza u ogrtaču na kojem se nalaze likovi; Ahmed u *Musnedu* (6/37, 46, 177, 199 i 208), a enbedžanija je odjeća koja se pravi od vune. Na njoj se nalaze dlačice i na njoj nema nikakvih likova i to je najjednostavnija gruba odjeća.

[474] Izabrali su ga Buhari (2/447), (448) prenoseći od Ibn Abbasa, Muslim (904,10). Pomračenje mjeseca, Poglavlje o onome što se ukazalo Vjerovjesniku s.a.v.s. od stvari Dženneta i vatre dok je klanjao namaz za pomračenje Mjeseca; Ahmed u *Musnedu* (3/318) prenoseći od Džabira, Bilježi ga Ahmed u *Musnedu* (2/188), Nesai (3/149), O pomračenju Mjeseca, poglavlje: Govor o sedždi u namazu za pomračenje Sunca iz hadisa Šu'be od Ataa ibn Saiba koji ga prenosi od svoga oca, a on od Abdullaha ibn Amra ibn Asa. Njegov lanac je ispravan jer ga je Šu'be čuo od Ataa prije nego je posenilio; prenosi ga Ahmed (4/245) od Mugire ibn Šu'be.

nje u namazu bliže postizanju skrušenosti u namazu što je, ustvari, suština, tajna i cilj namaza."

Ispravno je mišljenje da, ako otvaranje očiju ne smanjuje i ne remeti skrušenost u namazu, bolje je otvoriti oči. Ako, pak, to bude remetilo skrušenost zbog onog što se nalazi ispred čovjeka od ukrasa i dekoracije, ili nekih drugih stvari za kojim čezne srce, u tom slučaju zatvaranje očiju sigurno nije pokuđeno, i mišljenje da je pohvalno u ovom slučaju je mnogo bliže osnovama i ciljevima Šerijata od mišljenja da je pokuđeno, a Allah, opet, najbolje zna.

POSLANIKOVA, S.A.V.S., PRAKSA VEZANA ZA ZIKR POSLIJE NAMAZA

Šta je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učio nakon što bi završio s namazom?

Nakon predavanja selama, tri puta bi izgovorio "estagfirullah" (tražim oprost od Allaha) i rekao bi:

اللهُمَّ أَنْتَ السَّلاَمُ، ومنكَ السلامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الجَلاَلِ وَالإِكْرَامِ

"Allahu moj, Ti si spas i od Tebe dolazi spas! Neka si Slavljen, o Vlasniče uzvišenosti i počasti."[475]

Ostao je okrenut prema kibli samo onoliko koliko je bilo potrebno da se to kaže jer bi požurio da se okrene prema klanjačima. Nekada se okretao nadesno, nekada nalijevo. Ibn Mesud kaže: "Često sam viđao Poslanika, s.a.v.s., da se okreće nalijevo", a Enes kaže: "Najčešće sam viđao Poslanika, s.a.v.s., da se okreće nadesno." Prvi je u oba *Sahiha*[476], drugi je u Muslimovom.[477]

---

[475] Prenose ga Muslim (591), Mesdžidi, poglavlje: Pohvalnost zikra nakon namaza; Tirmizi (300); Namaz, poglavlje: Šta se kaže nakon predavanja selama; Ebu Davud (1513); Namaz, poglavlje: Šta kaže čovjek nakon što preda selam; Nesai (3/68); Zaborav, poglavlje: Traženje oprosta poslije namaza; Ibn Madža (928); Ikamet, poglavlje: Šta se kaže nakon predavanja selama kod završetka namaza; Ahmed u *Musnedu* (375, 429, 464) od Sevbana r.a. i u poglavlju od Aiše kod Muslima (592).

[476] Prenose ga Buhari (2/280), Namaz, poglavlje: Okretanje lijevo ili desno; Muslim (707); Namaz putnika, poglavlje: Dozvoljenost okretanja lijevo i desno nakon završetka namaza; Ebu Davud (1042); Namaz, poglavlje: Kako se okrenuti poslije namaza; Nesai (3/81); Zaborav, poglavlje: Završavanje namaza; Ahmed u *Musnedu* (383,429,464).

[477] Prenose ga Muslim (708), Namaz putnika, poglavlje: Dozvoljeno je da se poslije završavanja namaza čovjek okrene lijevo ili desno; Nesai (3/81); Zaborav, poglavlje: Odlazak nakon zavšetka namaza, a njegova verzija od Sedija glasi: "Pitao sam Enesa da li da se okrenem lijevo

Abdullah ibn Amr kaže: "Vidio sam Poslanika, s.a.v.s., da se poslije namaza nekad okreće lijevo a nekad desno."[478]

Svojim bi se licem okretao prema džematlijama i nije davao prednost niti jednoj niti drugoj strani. Kada bi klanjao sabah-namaz, ostao bi na mjestu klanjanja sve dok ne izađe sunce.[479]

Po završetku svakog propisanog namaza govorio bi:

لاَ إله إلاَّ اللهُ وَحْدَه لاَ شَرِيكَ لَهُ،له المُلْكُ وَلَهُ الحَمْدُ، وهُوَ عَلَى كُلِّ شيءٍ قَدِيرٌ، اللهُمَّ لاَ مَانعَ لِمَا أَعْطَيْتَ،وَلا معْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلاَ يَنْفَعُ ذَا الجَدِّ مِنْكَ الجَدُّ.

"Jedino je Allah Bog i On suparnika nema. Njegova je vlast i Njemu pripada svaka hvala. On sve može. Allahu moj, niko ne može spriječiti ono što si Ti dao, niti iko može dati onome kome si Ti zabranio da se da, a bogatašu neće kod Allaha njegovo bogatsvo ništa koristiti."[480]

---

ili desno, kad završim s namazom?!" Enes mu je odgovorio: "Što se mene tiče, najčešće sam viđao Poslanika da se okreće nadesno."

[478] Prenose ga Ibn Madža (931), Ikamet, poglavlje: Završavanje s namazom; Ahmed u *Musnedu* (2/174, 190, 215), a verzija ovog hadisa kod Ahmeda od Amra ibn Šuajba koji ga prenosi od svog oca, a on od svog djeda, glasi: "Vidio sam Poslanika, s.a.v.s., da se nekad, nakon završetka namaza, okreće desno a nekada lijevo, vidio sam ga da klanja bos i u obući, vidio sam ga da pije stojeći i sjedeći." Lanac prenosilaca mu je dobar. U poglavlju od Aiše, r.a., kod Nesaija (3/82) njegov sened je dobar, od Huleba kod Tirmizija (201), Ebu Davud (1041), Ibn Madža (929), a njegov sened je hasen kod dokazivanja.

[479] Prenose ga Muslim u svome Sahihu (670), Mesdžidi, poglavlje: Vrijednost sjedenja na mjestu klanjanja poslije zore, od hadisa koje prenosi Džabir ibn Semure, a njegov sened je hasen zbog Semmaka ibn Harba, bilježi Nesai (3/80, 81).

[480] Prenose ga Buhari (2/275, 276), Opis namaza, poglavlje: Zikr nakon namaza, Dove, poglavlje: Dove nakon namaza, pokuđenost rekla-kazala, Sudbina, poglavlje: Ne može niko spriječiti ono što Allah dadne, Rasprava, Pokuđenost pretjeranog zapitkivanja; Muslim (593); Mesdžidi, poglavlje: Pohvalnost zikra nakon namaza i objašnjenje načina na koji se on obavlja; Ebu Davud (1505); Namaz, poglavlje: Šta kaže čovjek nakon predavanja selama; Nesai (3/70,71); Zaborav, poglavlje: Drugo mišljenje o završavanju namaza; svi ga prenose od Verrada, Mugirinog pisara koji kaže: "Mugire mi je diktirao u knjizi koju ju je pisao za Muaviju da je Poslanik, s.a.v.s., po završetku svakog propisanog namaza govorio..." Što se tiče govora: "Bogatašu njegovo bogatstvo kod Tebe neće ništa koristiti", El-Hatabi kaže da "el-džedd" ovdje ima značenje bogatstva ili onoga što čovjek posjeduje; "min" ovdje znači "umjesto". Jedan pjesnik kaže: "Da je nama umjesto toga gutljaj hladnog zemzema, a u *Sihahu* stoji da je značenje "minke" - kod tebe, to jest: Bogatašu njegov imatak kod Tebe ništa neće koristiti, već će mu koristiti samo dobra djela.

Također je govorio:

لا إله إلا الله وَحدَهُ لا شريك لَه، لَهُ المُلكُ وَلهُ الحمدُ، وَهو عَلى كُلِّ شيءٍ قَديرٌ، وَلا حَولَ وَلا قُوَّةَ إلاَّ بالله، لا إلهَ إلاَّ الله، وَلا نَعبُدُ إلا إيَّاهُ، لَهُ النِّعمَةُ، وَلَهُ الفَضلُ، وَلَهُ الثَّناءُ الحَسَنُ، لا إله إلا الله، مُخلِصينَ لَهُ الدِّينَ وَلو كره الكافِرُون.

"Jedino je Allah Bog i on sudruga nema, Njemu pripada vlast i hvala i On sve može, jedino On posjeduje snagu i moć. Nema drugog Boga osim Njega, Samo Njega obožavamo, kod Njega je blagodat i vrijednost i Njemu pripada najljepšta zahvala. Samo je On Bog. Mi Mu iskreno vjeru ispovjedamo, bez obzira što to nevjernicima nije drago."[481]

Ebu Davud spominje od Alija ibn Ebi Taliba, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., nakon što bi predao selam, govorio:

اللهُمَّ اغفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ، وَمَا أخَّرْت، وَمَا أسْرَرْتُ، وَمَا أعْلَنْتُ، وَمَا أسْرَفتُ، وَمَا أنْتَ أعْلَمُ به مِنِّي، أنْتَ المُقَدِّمُ، وأنْتَ المُؤخِّرُ، لا إلهَ إلا أنْتَ

"Allahu moj, oprosti mi ono što sam prije učinio i ono što ću učiniti, ono što sam sakrio i ono što sam obznanio i ono u čemu sam pretjerao i ono što Ti znaš bolje od mene. Ti si onaj koji može da ubrza stvari i da ih odgodi. Samo si ti Bog."[482]

Ovo je dio dugog hadisa kojeg prenosi Muslim od Alija, r.a.,[483] o Poslanikovom, s.a.v.s., otpočinjanju namaza i onome što je govorio za vrijeme rukua i sedždi.

Kod Muslima postoje dvije verzije ovog hadisa.

---

[481] Prenose ga Muslim, (593), Mesdžidi, poglavlje: Pohvalnost zikra nakon namaza; Ebu Davud (1506); Namaz, poglavlje: Šta kaže čovjek nakon što preda selam; Nesai (3/69,70); Zaborav, Poglavlje izgovaranja "la ilahe illallah" i poglavlje: Broj izgovaranja "la ilahe illallah", zikr nakon predavanja selama; prenosi se od Ebu Zubejra kojeg on prenosi od Abdullaha ibn Zubejra.

[482] Prenose ga Ebu Davud (1509), Namaz, poglavlje: Šta kaže čovjek nakon što preda selam; sa ispravnim senedom, a odabrao ga je Tirmizi (3419), Dove; On ovaj hadis ocjenjuje kao hasen sahih.

[483] Broj (771, 201, 202).

Prva, da je Vjerovjenik, s.a.v.s., ovo učio između tešehhuda i predavanja selama i to je ispravno mišljenje.

Druga, da je to Poslanik, s.a.v.s., učio nakon selama, a možda i na oba mjesta, a Allah najbolje zna.

Imam Ahmed navodi od Zejda ibn Erkama da je rekao:

كَانَ رَسُولُ الله صلى الله عليه وسلم يَقُولُ في دُبُرِ صَلاَتِهِ: اللّهُمّ رَبّنَا وَرَبّ كلّ شَيْءٍ أَنَا شَهِيدٌ أَنَكَ أَنْتَ الرّبّ وَحْدَكَ لاَ شَرِيكَ لَكَ، اللّهُمّ رَبّنَا ورَبّ كلّ شَيْءٍ أَنَا شَهِيدٌ أَنّ مُحَمّداً عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ، اللّهُمّ رَبّنَا وَرَبّ كلّ شَيْءٍ أَنَا شَهِيدٌ أَنّ الْعِبَادَ كُلّهُمْ إِخْوَةٌ، اللّهُمّ رَبّنَا وَرَبّ كلّ شَيْءٍ اجْعَلْنِي مُخْلِصاً لَكَ وَأَهْلِي فِي كلّ سَاعَةٍ فِي الدّنْيَا وَالآخِرَةِ يَا ذَا الجَلاَلِ وَالإِكْرَامِ اسْمَعْ وَاسْتَجِبْ. الله أَكْبَرُ الأَكْبَرُ اللّهُمّ نُورَ السّمَوَاتِ وَالأَرْضِ. قالَ سُلَيْمانُ بنُ دَاوُدَ: رَبّ السّمَوَاتِ وَالأَرْضِ، الله أَكْبَرُ الأَكْبَرُ، حَسْبِيَ الله وَنِعْمَ الْوَكِيلُ، الله أَكْبَرُ الأَكْبَرُ.

"Allahov Poslanik, s.a.v.s., je po završetku svakog namaza govorio: 'Allahu moj, Gospodaru naš, Gospodaru svega, Posjedniče svega, ja svjedočim da si samo ti Gospodar i da suparnika nemaš. Allahu moj, Gospodaru naš, Gospodaru svega, ja svjedočim da je Muhammed Tvoj rob i Poslanik Tvoj. Gospodaru moj i svega ostalog, svjedočim da su svi Tvoji robovi braća. Gospodaru moj i svega ostalog, učini da ja i moja porodica u svakom času života na dunjaluku i ahiretu iskreno vjeru ispovjedamo, o Veličanstveni, Vlasniče počasti, poslušaj poziv moj i daj odgovor Svoj. Allah je najveći među velikima, Allah je Svjetlo nebesa i Zemlje, Allah je najveći među velikima. Dovoljan mi je Allah i divan li je On Pomagač. Allah je najveći od velikih.'" Prenosi ga Ebu Davud.[484]

Preporučio je svojim sljedbenicima da na kraju svakog namaza kažu 'subhanallah' (slava Allahu) trideset tri puta, 'el-hamdulillahi'

[484] Prenosi ga Ebu Davud (1507), Namaz, poglavlje: Šta kaže čovjek nakon predavanja selama, Ahmed u *Musnedu* (4/369) a u njegovom senedu se nalazi Davud ibn Rašid et-Tafavi Ebu Bahr el-Kirmani, zatim, el-Basri el-Saig, a on je blag (popustljiv) kod hadisa, kao što to kaže Hafiz u *Takribu*, a prenosi ga od Zejda ibn Erkama, a on je Ebu Muslim el-Bedželi u kojeg je samo Ibn Hibban imao povjerenje.

(hvala pripada Allahu) trideset tri puta, 'Allahu ekber' (Allah je najveći) trideset tri puta, i da upotpune stotinu, riječima: "Samo je Allah Bog i On suparnika nema, Njemu pripada vlast i zahvala i On je kadar sve učiniti."[485]

U drugom predanju se navodi da tekbir treba izgovoriti trideset četiri puta kako bi se s njim nadopunila stotina.[486]

U jednom drugom predanju onoga što treba činiti poslije namaza stoji da se treba izgovoriti dvadeset pet puta 'subhanallah', isto toliko 'el-hamdulillah', isto toliko 'Allahu ekber', te isto toliko puta "Samo je Allah Bog, On druga nema, Njemu pripada vlast i zahvala svaka i On je kadar sve učiniti."[487]

U jednom drugom stoji: "deset puta 'neka je slavljen Allah', deset puta 'neka je zahvala Allahu' i deset puta 'Allah je najveći.'"

Navodi se i predanje u kojem se kaže: "Jedanaest puta, kao što je to zabilježeno u Muslimovom Sahihu." U nekim drugim predanjima hadisa Ebu Hurejre, kaže se: يُسَبِّحُونَ وَيَحْمَدُونَ، وَيُكَبِّرُونَ دُبُرَ كُلِّ صلاة ثلاثاً وثلاثين "Slave Allaha, zahvaljuju mu i veličaju Ga poslije svakog

[485] Prenose ga Muslim (597), Mesdžidi, poglavlje: Pohvalnost zikra nakon namaza i objašnjenje načina na koji se on čini, od Ebu Hurejre r.a.

[486] Prenosi ga Muslim (597), Mesdžidi, poglavlje: Pohvalnosti zikra nakon namaza; Nesai (3/75), Zaborav, Drugi način kod broja tesbiha; Tirmizi (34095), Dove, poglavlje: Koliko je puta tesbih činio nakon namaza, od Ka'ba ibn Adžrete koji prenosi da je Allahov Poslnik, s.a.v.s., rekao: "Onaj ko po završetku svakog namaza kaže trideset tri puta subhanallah, trideset tri puta el-hamdulillah, trideset četri puta Allahu ekber, neće osiromašiti."

[487] Prenose ga Tirmizi (3410), Dove, poglavlje: Koliko puta (treba činiti tesbih) treba reći el-hamdulillah nakon namaza; Nesai (3/76), Zaborav, poglavlje: Druga vrsta tesbiha; od Zejda ibn Sabita, u hadisu u kojem se kaže: "Naredio nam je da na kraju svakog namaza činimo tesbih trideset tri puta, hamd trideset tri puta i tekbir trideset četri puta." Dalje kaže: "Neki ensarija je usnio san, pa je upitao: 'Je li vam Poslanik, s.a.v.s., naredio da tesbih činite trideset tri puta, hamd trideset tri puta, tekbir trideset četri puta?' Zejd je potvrdno odgovorio, a onda je ovaj čovjek rekao: 'Učinite ga dvadeset pet puta i tome još dodajte "tehlil" (izgovaranje la ilahe illallah vahdehu la šerike leh). Onda je ranim jutrom otišao Poslaniku, s.a.v.s., i ispričao mu šta se desilo, pa je Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Učinite tako.'" Tirimizi ovaj hadis ocjenjuje kao hasen sahih, a Nesai o ovoj temi prenosi od Ibn Omera hadis pod rednim brojem (3/76), a njegov lanac prenosilaca je vjerodostojan.

namaz trideset tri puta, jedanaest puta slava, jedanaest puta zahvala i jedanaest puta veličanje, a sve ukupno trideset tri puta."[488] Ono što se vidi iz ovih predanja je da su to postupci nekih prenosilaca hadisa i njihovo tumačenje, jer se ovom verzijom hadisa: "Slave, hvale i veličaju Allaha na kraju svakog namaza trideset tri puta", želi kazati da slavljenje treba da bude trideset tri puta, hvaljenje trideset tri puta i isto toliko i veličanje, to jest, recite trideset tri puta subhanallah, trideset tri puta el-hamdulillah i trideset tri puta Allahu ekber, s obzirom da je prenosilac hadisa čuo od Ebu Saliha es-Semana, koji ga je tako protumačio i rekao: "Recite subhanallah, el-hamdulillah, Allahu ekber, tako da svaki od njih bude izgovoren trideset tri puta."

Što se tiče broja jedanaest, ne postoji ništa slično tome kod nekog drugog zikra, za razliku od stotine, za koju postoje jednaki primjeri i kod drugih vrsta zikra, isto kao što postoje i za broj deset, kao što stoji u hadiskim zbirkama po imenu *Sunnen* koje prenosi Ebu Zerr i koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

مَنْ قَالَ فِي دُبُرِ صَلاَةِ الْفَجْرِ وَهُوَ ثَانٍ رِجْلَيْهِ قَبْلَ أن يتكَلَّمَ، لاَ إلهَ إلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، لَهُ المُلْكُ، وَلَهُ الحَمْدُ يُحيِي وَيُمِيتُ وهو عَلَى كُلِّ شَيءٍ قَدِيرٌ، عَشْرَ مَرَّات، كُتِبَ لَهُ عَشْرُ حَسَنَاتٍ، وَمُحِيَ عَنْهُ عشر سَيِّئَات، وَرُفِعَ لَهُ عَشْرُ دَرَجَاتٍ، وَكَانَ يَوْمَهُ ذلك كُلَّهُ فِي حِرْزٍ مِنْ كُلِّ مَكْرُوه وَحُرِسَ مِنَ الشَّيْطَانِ، وَلَمْ يَنْبَغِ لِذَنْبٍ أَنْ يُدْرِكَهُ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ إلاَّ الشِّرْكَ بالله.

"Ko na kraju svakog namaza, prije nego progovori i dok su mu još noge presavijene, izgovori deset puta: 'Samo je Allah Bog, On suparnika nema, i Njemu pripada vlast i zahvala, On život i smrt daje i On je kadar sve učiniti', biće mu upisano deset dobrih djela i

---

[488] Prenosi ga Muslim (595), Mesdžidi, poglavlje: Pohvalnost zikra nakon namaza. Prenosi se od Ebu Hurejre, a on od Vjerovjesnika da su ashabi rekli: "Bogati nas prestigoše u sticanju visokih deredža i stalne blagodati." Sličan je i hadis Kutjbe kojeg prenosi od El-Lejsa, osim što je on u hadis Poslanika, s.a.v.s., uvrstio i govor Ebu Saliha: "...zatim su se siromašni vratili", pa sve do kraja hadisa, i na hadis dodao: "kaže Suhejl: 'jedanest, jedanest, a sve ukupno trideset tri.'"

izbrisano deset loših djela i biće podignut za deset deredža, i cijeli taj dan biće u zaštiti od svega ružnog i biće zaštićen od šejtana, i samo bi pripisivanje druga Allahu, dž.š., moglo pokvariti vrijednost tog zikra." Tirimizi ga smatra hasen sahihom.[489]

U *Musnedu* imama Ahmeda navodi se hadis koji se prenosi od Ummu Seleme da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., poučio svoju kćerku Fatimu, kada je došla da ga pita za slugu, da prije spavanja slavi Allaha trideset tri puta, da mu se zahvali trideset tri puta i da ga veliča trideset tri puta, a kada klanja sabah-namaz da kaže:

لاَ إلهَ إلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، لَهُ المُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيءٍ قَدِيرٌ، عَشْرَ مَرَّاتٍ، وَبَعْدَ صَلاَةِ المَغْرِبِ، عَشْرَ مَرَّات

"Samo je Allah Bog, On suparnika nema, Njemu pripada vlast i zahvala i On je kadar sve učiniti", deset puta i nakon akšam-namaza deset puta.[490]

---

489 Prenose ga Tirmizi (3470), Dove, poglavlje (64), a u njegovu lancu prenosilaca je Šehr ibn Havšeb, koji je slab; Ahmed u *Musnedu* (4/227) bilježi od Šehra ibn Havšeba koji ga prenosi od Aburrahmana ibn Ganema el-Ešarija i ne spominje Ebu Zerra, a ulema se razišla oko vjerodostojnosti Abdurrahmana ibn Ganema. Međutim, za ovaj hadis postoji drugi koji ga potvrđuje, ali bez ovog dijela: "Ko na kraju svakog namaza, dok su mu noge još presavijene..." Bilježe Ahmed (4/20), Ebu Davud (5077), Ibn Madža (3867) od Ibn Ajjaša ez-Zerkija da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko kaže kada osvane: 'Samo je Allah Bog, On suparnika nema, Njemu pripada vlast i zahvala i On je kadar sve učiniti', i biće mu upisano kao da je oslobodio roba, da je uradio deset dobrih djela i otpisano deset loših i biće podignut za deset deredža i biće zaštićen od šejtana sve dok ne omrkne, a ako to kaže kada omrkne imaće isto to sve dok ne osvane." Lanac prenosilaca ovog hadisa je dobar - hasen. Ahmed ga bilježi (5/420) od Ebu Ejjuba sa vjerodostojnim lancem prenosilaca: "Ko kaže kada osvane: 'Samo je Allah Bog, On suparnika nema, Njemu pripada vlast i zahvala, On život i smrt daje (On oživljava i usmrćuje) i Kadar je sve učiniti', deset puta, biće mu za svaki izgovoreni put upisano deset dobrih djela i otpisano deset loših i Allah će ga podići za deset deredža, biće mu data nagrada kao da je oslobodio deset robova, i koristiće mu od početka dana pa do kraja, i neće do kraja dana učiniti nikakvo djelo koje će bit veće od toga. A ako to kaže kada omrkne, imaće isto toliko."

490 Prenose ga Ahmed u *Musnedu*, a u lancu prenosilaca ovog hadisa je i Šehr ibn Havš, s tim da je prvi dio hadisa vjerodostojan, s obzirom da ga je Buhari uvrstio u svoju zbirku hadisa pod brojem (11/101, 103); Muslim (2727) prenoseći hadis od Alije r.a. u kojem se navodi da se Fatima požalila na žuljeve na svojoj ruci pa je otišla Vjerovjesniku, s.a.v.s., kojem je bilo došlo roblje, pa ga nije našla, već je našla Aišu, r.a., pa ju je obavijestila. "Kada je došao Vjerovjesnik,

U *Sahihu* Ibn Hibbana se navodi hadis kojeg Ebu Ejjub el-Ensari prenosi od Poslanika:

مَنْ قَالَ إذا أَصْبَحَ: لاَ إلهَ إلاَّ الله وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، لَهُ المُلْكُ وَلَهُ الحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شيءٍ قَدِيرٌ عَشْرَ مَرَّاتٍ، كُتِبَ لَهُ بهنَّ عَشْرُ حَسَنَاتٍ، وَمُحِيَ عَنْهُ بهنَّ عَشْرُ سَيِّئَاتٍ، وَرُفِعَ لَهُ بهنَّ عَشْرُ دَرَجَاتٍ، وَكُنَّ لَهُ عِدْلَ عَتَاقَةِ أَرْبَعِ رِقَابٍ، وَكُنَّ لَهُ حَرَساً مِنَ الشيطان حَتَّى يُمْسِي، وَمَنْ قَالَهُنَّ إذَا صَلَّى المَغْرِبَ دُبُرَ صَلاتِه فَمِثْلُ ذلكَ حَتَّى يُصْبِحَ

"Ko kaže kada osvane: 'Samo je Allah Bog, On suparnika nema, i Njemu pripada vlast i zahvala i On je kadar sve učiniti', deset puta, to će biti razlog da mu se upiše deset dobrih i izbriše deset loših djela, da se podigne za deset deredža, i imaće nagradu kao da je četiri roba oslobodio, te će mu to biti zaštita od šejtana sve dok ne omrkne. A ko to kaže nakon akšam-namaza, imaće istu takvu nagradu sve dok ne osvane."[491]

Govoreći o početku namaza spomenuli smo riječi Poslanika, s.a.v.s.: 'Allah je najveći', deset puta, 'hvala Allahu', deset puta, 'neka je slavljen Allah', deset puta, 'samo je Allah Bog', deset puta, traženje oprosta deset puta. Još je učio: "Allahu moj, oprosti mi, uputi me i opskrbi me", deset puta, "tražim utočište kod Allaha od teškog položaja na Sudnjem danu", deset puta. Sve ovo govori da je broj deset u dovama veoma prisutan, a što se tiče broja jedanaest, on je spomenut samo u nekim već navedenim predanjima od Ebu Hurejre, a Allah najbolje zna.

Aiša ga ja obavijestila o dolasku Fatime, pa je Poslanik došao kod nas, a već smo bili u postelji, pa smo ustali. Onda je Poslanik, s.a.v.s., rekao da ostanemo na našim mjestima tako da sam osjetio hladnoću njegove noge na svojim prstima, te je dodao: 'Hoćete li da vas poučim riječima koje su bolje od onoga što ste tražili, a koje trebate reći kad legnete u postelju, da Allaha veličate trideset četri puta, da Ga slavite trideset tri puta i da mu zahvalite trideset tri puta. To vam je bolje od posluge.'" Drugi dio hadisa potvrđuje hadis Ebu Ejjuba koji je poslije njega.

[491](2341), *Mevariduz-zeman*, bilježi Ahmed u *Musnedu* (5/415), u lancu prenosilaca ovog hadisa nalazi se Abullah ibn Jeiš, prenosi ga od Ebu Ejjuba,a u Jeiša je povjerenje imao samo Ibn Hibban, dok su ostali prenosioci hadisa pouzdani, a potvrđuje ga naprijed navedeni hadis Ummu Seleme, hadis Muaza ibn Džebela kod Taberanija. El-Munzir u svom djelu *Et-Tergib vet-terhib* navodi da je lanac prenosilaca ovog hadisa dobar.

Ebu Hatim u svome *Sahihu* spominje da je Poslanik, s.a.v.s., nakon namaza govorio:

اللهُمَّ أَصْلِحْ لِي دِينِي الَّذي جَعَلْتَهُ عِصْمَةَ أَمْرِي، وَأَصْلِحْ لِي دُنْيايَ،التى جَعَلْتَ فِيهَا مَعَاشِي، اللهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَأَعُوذُ بِعَفْوِكَ من نِقْمَتِكَ، وأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لاَ مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلاَ مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلاَ يَنْفَعُ ذا الجَدِّ مِنْكَ الجَدُّ.

"Allahu moj, popravi moju vjeru koju si mi zaštitom učinio i popravi (poboljšaj) dunjaluk moj u kojem si život moj učinio. Allahu moj, tražim utočište u milosti Tvojoj od srdžbe Tvoje. Niko ne može spriječiti ono što si Ti nekom darivao i niko ne može dati ono što sti Ti spriječio da se da, a bogatašu neće kod Allaha njegovo bogatsvo ništa koristiti."[492]

Hakim u svom *Mustedreku* navodi da je Ebu Ejub rekao: "Nisam klanjao za vašim Vjerovjesnikom a da ga nisam čuo kako nakon namaza kaže:

اللهُمَّ اغْفِرْ لِي خطَايَايَ وَذُنُوبِي كُلَّهَا، اللهُمَّ أَنْعِمْنِي وَأَحْيِنِي وَارْزُقْنِي، وَاهْدِنِي لِصَالِحِ الأَعْمَالِ والأَخلاَقِ، إِنَّهُ لاَ يَهْدِي لِصَالِحِهَا إِلاَّ أَنْتَ، وَلاَ يَصْرِفُ عَنْ سَيِّئِهَا إِلاَّ أَنْتَ.

'Allahu moj, oprosti sve moje greške i grijehove, Allahu moj, obaspi me blagodatima, poživi me i ospkrbi i uputi me da dobra djela činim i lijepo se ophodim jer samo Ti možeš uputiti da se dobra djela čine i odvratiti od ružnih.'"[493]

[492] Prenosi ga Ibn Hibban (541) od Ibn Ebi es-Serijja koji kaže: "Pročitano je Hafsu i Mejseru dok sam ja slušao: 'Pričao mi je Musa ibn Ukbe od Ataa ibn ebi Mervana, a on od njegova oca da mu se Ka'b zakleo Allahom koji je Musau razdvojio more, da u Tevratu stoji da je vjerovjesnik Davud, kada bi završio svoju molitvu govorio...'" Ibn Ebi es-Serijj, je Muhammed ibn el-Mutevekil, koji je slab prenosilac s puno grešaka u predanju hadisa. U Muslimovom *Sahihu* stoji (2720) u hadisu koji se prenosi od Ebu Hurejre, bez ograničenja, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., govorio: "Allahu moj, popravi moju vjeru koja mi je zaštita, popravi moje stanje na dunjaluku u kojem si mi život učinio, i popravi moje stanje na ahiretu kojem ću se na koncu vratiti, učini da moj život poveća svako dobro, a smrt moju učini mirom od svakog zla."

[493] Prenose ga El-Hakim (3/462), a u lancu prenosilaca je Muhammed ibn Sinan el-Kazaz, a on se ubraja u slabe prenosioce, te Amr ibn Miskin, u kojeg je samo Ibn Hibban imao povjerenje, a Buhari za njega kaže da se hadisi koje on prenosi ne mogu koristiti za jačanje drugih (mutabea); u poglavlju od Ebu Umame kod Ibn es-Sunnija (114), a u lancu njegovih prenosilaca je Ali ibn Jezid el-Elhani, a on je slab.

Ibn Hibban u svome *Sahihu* navodi od Harisa ibn Muslima et-Temimija da je rekao: "Rekao mi je Poslanik, s.a.v.s.:

إِذا صَلَّيتَ الصُّبْحَ، فَقُلْ قَبْلَ أنت تتكلَّم: اللهُمَّ أجِرْني مِن النَّارِ سَبْعَ مَرَّات، فَإنَّكَ إنْ مُتَّ مِنْ يَوْمِكَ، كَتَبَ الله لكَ جواراً مِنَ النَّار، وَإذَا صَلَّيْتَ المَغْرِب، فَقُلْ قَبْلَ أَنْ تتكلَّم: اللهُمَّ أَجِرْنِي مِنَ النَّارِ سَبْعَ مَرَّات فَإنَّكَ إنْ مُتَّ مِنْ لَيْلَتِكَ كَتَبَ الله لكَ جوَاراً مِنَ النَّار.

'Kada klanjaš sabah-namaz, reci, prije nego što progovoriš, sedam puta: 'Allahu moj, zaštiti me od vatre', jer ako umreš u tom danu, Allah će ti dati zaštitu od vatre, a kad klanjaš akšam, prije nego što progovriš, izgovori sedam puta: 'Allahu moj, zaštiti me od vatre', pa ako u toj noći umreš, Allah će ti dati zaštitu od vatre.'"[494]

Nesai u *Sunenu el-kebiru* navodi hadis Ebu Umame koji je rekao: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.:

مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِي فِي دُبُرِ كُلِّ صَلاة مَكْتُوبة، لَم يَمْنعهُ من دُخُول الجَنَّةِ إلا أَنْ يموت

'Ko na kraju svakog propisanog namaza prouči *ajetul-kursijj*, smrt mu je jedina prepreka za ulazak u Džennet.'"[495]

Ovaj hadis jedino Muhammed ibn Humejr prenosi od Muhammeda ibn Zijada el-Alhamija a on od Ebi Umame, a Nesai ga prenosi od Husejan ibn Bišra, a on od Muhammeda ibn Humejra. Neki hadiski stručnjaci ga ocjenjuju vjerodostojnim pa kažu da je Nesai za Husejna ibn Bišra rekao da nije loš (da je besprijekoran), a

[494] Prenose ga Ibn Hibban (2341), Ebu Davud (5079), a u njegovom lancu prenosilaca je nepoznati prenosilac, pa je on zbog toga slab.

[495] Prenosi ga Ibn Hibban od Muhammeda ibn Humejra, on od Muhammeda ibn Zijada el-Elhanija koji ga prenosi od Ebu Umame s ispravnim lancem prenosilaca. Munziri u *Et-Tergib vet-terhibu*, (2/261), prenosi ga još Nesai, Taberani sa više lanaca prenosilaca od kojih je jedan ispravan, a naš šejh, Ebu el-Hasan, kaže da je hadis po uvjetima Buharija i Ibn Hibbana u poglavlju namaza i ocjenjuje ga vjerodostojnim, a Taberani u nekim verzijama dodaje: "Kul huvallahu ehad", a lanac prenosilaca sa ovim dodatkom je dobar. El-Hejsemi u *Medžmeu*, (10/102) kaže: "Prenosi ga Taberani u *El-Kebiru* i *El-Evsatu* sa više lanaca, od kojih je jedan dobar.

Hadis Ebu Umame prenosi Ibn Sunni pod brojem (120), a hadis El-Mugire ibn Šu'be bilježi Ebu Neim u *El-Hiljeu* (3/121) s dobrim lancem prenosilaca.

na drugom mjestu da je pouzdan. Što se tiče dvojice Muhammeda, na njih se pozivao Buhari, pa su kazali da je hadis po uzoru na njega. Neki opet kažu da je to izmišljeni hadis, a Ebu el-Feredž ibn el-Dževzi ga je u svojoj knjizi uvrstio među izmišljene hadise i dao je primjedbe na Muhammeda ibn Humejra te je rekao da je Ebu Hatim er-Razi rekao da se ne poziva na njega, a Ja'kub ibn Sufjan da nije jak prenosilac.

To su zanijekali neki hafizi hadisa smatrajući Muhammeda pouzdanim prenosiocem te su kazali da mu ne priliči da on prenosi izmišljeni hadis, jer se na njega pozivao najcjenjeniji sakupljač sahih hadisa, a to je Buhari, kao i to da ga je pouzdanim smatrao najžešći kritičar prenosilaca hadisa Jahja ibn Mein, te da ga Taberani, također, prenosi u svom *Mu'džemu*, od Abdullaha ibn Hasena koji ga prenosi od svog oca, a on od svog djeda koji je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ فِي دُبُرِ الصَّلاَةِ الْمَكْتُوبَةِ، كَانَ فِي ذِمَّةِ اللهِ إِلَى الصَّلاَةِ الأُخْرَى 'Ko na kraju propisanih namaza prouči *ájetul-kursijj* biće pod Allahovom zaštitom sve do sljedećeg namaza.'"[496] Ovaj hadis je, također, prenesen od Ibn Umame, Alije ibn Ebi Taliba, Abdullaha ibn Omera, Mugire ibn Šu'be, Džabira ibn Abudllaha i od Enesa ibn Malika, i u svim predanjima postoji slabost, ali nakon što se spoji jedan s drugim sa razjašnjavanjem svih verzija i razlikama izvora, sve upućuje na to, da za ovaj hadis postoji osnova, te da on nije izmišljen.

Do mene su dospjele riječi našeg šejha, Ebu Abbasa ibn Tejmijje, Allah njegovo lice očistio, da je rekao: "Učio sam je iza svakog namaza." U Ahmedovom *Musnedu* i nekim sunnenima, od Ukbeta ibn Amira se prenosi da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., mi je naredio da nakon svakog namaza proučim *El-muavvizat*[497]

---

[496] Navodi ga El-Hejsemi u *El-Medžmeu* (2/148) i kaže da ga je prenio Taberani u *El-Kebiru* sa lancem prenosilaca koji je dobar -hasen.

[497] Prenose ga Ahmed u *Musnedu* (4/211), Ebu Davud,(1523), Namaz, poglavlje: Traženje oprosta; Tirmizi,(2905), Nagrada za Kur'an, Poglavlje o onome što je preneseno "muavezatejn"; Nesai (3/68), Zaborav, poglavlje: Naredba učenja muavezatejn nakon predavanja selama;

(sure Felek i Nas)." Prenosi ga još Ebu Hatim Ibn Hibban u svome *Sahihu*, Hakim u *Mustedreku*, i smatra da je ovaj hadis vjerodostojan po uvjetima koje postavlja Muslim. U predanju Tirimizija stoji: "el-muavizatejn".

U *Medžemuu* Taberanija i *Musnedu* Ebu Ja'la el-Mevsilija prenosi se hadis Omera ibn Nebehana, a o njemu je već govoreno, do Džabira koji ga prenosi od Poslanika, s.a.v.s.:

ثَلاثٌ مَنْ جَاءَ بِهِنَّ مَعَ الإِيمَانِ، دَخَلَ مِنْ أَيِّ أَبْوَابِ الجَنَّةِ شَاءَ، وَزُوِّجَ مِنَ الحُورِ العِينِ حَيْثُ شَاءَ، مَنْ عَفَا عَنْ قَاتِلِهِ، وَأَدَّى دَيْناً خَفِيّاً، وَقَرَأَ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلاَةٍ مَكْتُوبَةٍ عَشْرَ مَرَّاتٍ، قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ

"Ko uz vjerovanje dođe sa tri stvari ući će u Džennet na ona vrata na koja on poželi da uđe i oženiće hurije koje on bude želio. Onaj ko oprosti onome ko ga je ubio, izmiri skriveni dug i ko na kraju svakog propisanog namaza prouči deset puta suru Ihlas", pa je Ebu Bekr upitao "ili jedno od ovoga troga?" Poslanik je potvrdio "ili jedno od ovoga troga."[498]

Oporučio je Muazu da na kraju svakog namaza kaže:

اللهمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ

"Allahu moj, pomozi mi da Te se sjećam, da Ti zahvaljujem i da Te na najljepši način obožavam."[499]

Pod pojmom *kraj namaza* može se podrazumijevati period prije selama ili poslije selama, a Ibn Tejmijja je podržavao mišljenje da je to prije selama, pa sam ga pitao o tome, a on je rekao: "Dubur, zadnji dio nečega, je kao zadnji dio životinje."

Ibn Hibban (2347), El-Hakim u *Mustedreku* (1/253) i ocijenio ga je vjerodostojnim s čim se složio i Ez-Zehebij, a tako je kako kažu.

[498] Navodi ga El-Hejsemi u *Medžmeu* (10/102) i pripisuje ga Ebu J'ala i kaže: "U njemu je Omer ibn Nebehan, a od njega se ne prihvataju hadisi."

[499] Prenose ga Ebu Davud (1522), Namaz, poglavlje: O traženju oprosta; Nesai (3/53); Zaborav, poglavlje: Druga vrsta dove, sa pouzdanim lancem prenosilaca, a Ibn Hibban ga je ocijenio vjerodostojnim (2345).

POSLANIKOVA, S.A.V.S., PRAKSA VEZANA ZA KORIŠTENJE PERDE U NAMAZU

Kada bi Poslanik, s.a.v.s., klanjao prema zidu, ostavio bi između sebe i zida prostor koliko za prolaz ovce, i nije se udaljavao od njega, čak je naredio da se perdi[500] treba približiti. Ako bi klanjao prema štapu, stupu ili drvetu, stao bi tako da mu on dođe s desne ili lijeve strane i nije se prislanjao skroz uz njega. Na putu bi zabadao svoje koplje i klanjao prema njemu, tako da bi on bio njegova perda. Ponekad je postavljao svoju jahalicu po širini i onda klanjao prema njoj. Nekada bi uzimao svoje sedlo, postavljao ga ispred sebe i klanjao prema njemu.[501] Naredio je klanjaču da koristi perdu, pa makar to bila strijela ili štap. Ako ni to ne bi našao, onda neka povuče liniju po zemlji.[502] Ebu Davud kaže: "Čuo sam Ahmeda ibn Hanbela da kaže: 'Širina linije je kao širina mlađaka.' Abdullah kaže da se linija povlači dužinom, a što se tiče štapa, on se zabada. Ako klanjač ne bi imao perde, onda po vjerodostojnim predanjima njegov namaz kvare: "žena, magarac i crni pas". To potvrđuju predanja Ebu Zerra,[503]

---

500 Perda je termin koji se koristi za predmet koji se nalazi ispred klanjača kao zaštitni znak. (op.prev.)

501 Prenosi ga Buhari (1/479). Perda, poglavlje: Klanjanje prema jahalici.

502 Prenose ga Ebu Davud (689), Ibn Madža (943) prenoseći od Ebu Hurejre, a u lancu prenosilaca su dvojica nepoznatih. Ibn Kudame kaže da je sened ovog hadisa kontradiktoran.

503 Prenose ga Muslim (510). Namaz, poglavlje: Kolika perda je dovoljnja da pokrije klanjača. Prenosi se od Ebu Zerra da je rekao: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: ,Kada neko od vas htjedne da klanja, dovoljna mu je perda veličine zadnjeg dijela sedla. Ako pak ispred njega ne bude koliko i zadnji dio sedla, namaz će mu pokvariti prolazak magarca, žene i crnog psa.'" "O Eba Zerre", upitao sam, "kakva je razlika između crnog, smeđeg ili žutog psa?", a on mi reče: "Brate, pitao sam to isto Poslanika, s.a.v.s., a on mi je rekao: ,Crni pas je šejtan.'" Prenosi

Ebu Hurejre,[504] Ibn Abbasa[505] i Abdullaha ibn Mugaffela.[506] Oponente ovim hadisima svrstavamo u dvije grupe: vjerodostojna, ali neeksplicitna i eksplicitna, ali nevjerodostojna, pa se ne ostavlja postupanje po gore spomenutim hadisima radi ovakvih oponenata. Allahov Poslanik, s.a.v.s., bi klanjao, a Aiša, r.a., bi spavala ispred njega,[507] što nije isto kao onaj koji prođe ispred klanjača, jer je čovjeku zabranjen prolazak ispred klanjača, a ne smeta da bude ispred njega. Isto tako, i ženin prolazak ispred klanjača prekida namaz, ali ne i njen boravak ispred klanjača, a Allah najbolje zna.

ga, također, Tirmizi (338); Namaz, poglavlje o onome što je preneseno da namaz kvari samo pas, magarac i žena; Ebu Davud (702), Namaz, poglavlje: Šta kvari namaz; Nesai (2/63), Kibla, poglavlje: Šta kvari, a šta ne kvari namaz; Ibn Madža (952), Ikamet: poglavlje: Šta kvari namaz.

[504] Prenosi ga Muslim (511), Namaz, poglavlje: Šta zaklanja klanjača, prema hadisu Ebu Hurejre koji kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Namaz kvare žena, magarac i pas, a to sprječava zaklon veličine zadnjeg dijela sedla.'" Prenosi ga još Ibn Madža (950). Ikamet: poglavlje: Šta kvari namaz.

[505] Prenosi ga Ebu Davud (703), Namaz, poglavlje: Šta kvari namaz; Ibn Madža (949), Ikamet, poglavlje: Šta kvari namaz. Prenosi se od Ibn Abbasa koji pripovijeda da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Namaz kvare prolazak crnog psa i žena koja ima mjesečni ciklus." Ebu Davud kaže: "Ovaj hadis prenosi Šu'be direktno od Poslanika."

[506] Prenosi ga Ibn Madža, Ikamet, poglavlje: Šta kvari namaz. Prenosi se od Abdullaha ibn Muagaffela da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Namaz kvare žena, pas i magarac."

[507] Prenose ga Buhari i Muslim, a već je spominjan. Prenosi ga Buhari (1/485). Zaklon, poglavlje: Onaj ko smatra da namaz ne kvari ništa; Muslim (512, 270). Prenosi se da je pred Aišom, r.a., spomenuto da namaz prekida pas, magarac i žena, pa je rekla: "Poredite nas sa magarcima i psima. Tako mi Allaha, vidjela sam Vjerovjesnika, s.a.v.s., da klanja dok sam ja ležala na krevetu između njega i kible..." Malik u *Muvettai* bilježi hadis (1/155 i 156), Buhari (1/472), Muslim (504) od Ibn Abbasa da je rekao: "Došao sam jedanput jašući na konju, a tada sam se već bio primakao zrelosti, dok je Poslanik, s.a.v.s., klanjao s narodom na Mini, pa sam prošao ispred safa i onda sjahao i poslao konja da pase, te se priključio safu, a da me niko zato nije ukorio." Prenosi Ebu Davud (719) i Darekutni (str.141), Bejheki (2/178) prenoseći od Ebu Seida: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Namaz ne prekida ništa, ali odbijajte koliko možete jer je to šejtan." U lancu prenosilaca ovog hadisa nalazi se Mudžalid ibn Seid koji je lošeg pamćenja, ali ga ojačava hadis kojeg je izabrao Darekutni (str.141) preko Selima ibn Amira koji ga prenosi od Ebu Umame sve do Poslanika, s.a.v.s.: "Ništa ne prekida namaz." El-Hejsemi ga, također, spominje u *El-Medžmeu* (2/62) od Taberanija koji ga navodi u *El-Kebiru* sa dobrim lancem prenosilaca, kao i hadis kojeg prenosi Darekutni preko Zejda ibn Eslama od Ataa ibn Jesara, on od Ebu Hurejre sve do Poslanika, s.a.v.s.: "Namaz ne kvari ni čovjek, ni žena, ni pas, niti magarac, ali odgurnite ispred vas ono što možete." Isto tako ga potvrđuje hadis koje je prenesen od Enesa koji navodi prenosioce sve do Poslanika, s.a.v.s.:

POSLANIKOV, S.A.V.S., NAČIN OBAVLJANJA SVAKODNEVNIH SUNNETA

Kada nije bio na putu, Poslanik, s.a.v.s., je uvijek ustrajavao na obavljanju deset rekata, a o tome Ibn Omer kaže: حَفظْتُ مِن النبي صلَى الله عليه وسلم عشرَ ركعات: ركعتين قبل الظُهرِ، وركعتين بعدَها وركعتين بعد المغرب في بيته، وركعتينَ بعد العشاء في بيته، وركعتينِ قبلَ الصُّبح "Od Poslanika, s.a.v.s., sam upamtio deset rekata: dva rekata prije podne-namaza, dva poslije, dva poslije akšama koje je klanjao u svojoj kući, dva rekata poslije jacija-namaza, koje je, također, obavljao u kući i dva rekata prije sabahskih farza."[508] Ove sunnete, ako bi bio kod kuće, nikad ne bi ostavljao, a ako bi propustio dva rekata poslije podne-namaza,

---

"Namaz ne prekida ništa." Ovi hadisi potvrđuju jedan drugog i na taj način hadis postaje jači i vjerodstojniji. Hafiz kaže: "Prenosi Seid ibn Mensur sa pouzdanim lancem prenosilaca od Alije i Osmana, te još nekih drugih kod kojih se završava lanac prenosilaca, hadise slične spomenutim, a u *Muvattai* pod brojem (1/156) bilježi se od Ibn Šihaba, on od Salima ibn Abdullaha da je Abdullah ibn Omer govorio: "Ništa što prolazi ispred klanjača ne prekida njegov namaz", a lanac prenosilaca je pouzdan. U ovim tekstovima je dokaz za večinu učenjaka od ashaba i onih poslije njih, da ništa što prođe ispred klanjača ne prekida njegov namaz, a tako smatraju Alija, Osman, Ibn Omer, a tako su smatrali i Ibn el-Musejjib, Eš-Šabi, Urve, Malik, Es-Sevri, Šafija, Ebu Hanifa i njegovi učenici, a imam Ahmed kaže: "Namaz prekida crni pas, a magarac i žena remete koncetraciju."

[508] Prenosi ga Buhari (3/48), Dobrovljni ibadet, poglavlje: Dva rekata prije podne namaza; poglavlje: Predanja o dobrovoljnim namazima koji se obavljaju dva po dva; Poglavlje dobrovoljnog namaza poslije propisanih namaza; Džuma-namaz, poglavlje: Namaz prije i poslije džume; Muslim (729); Namaz putnika, Tirmizi (433). Namaz, poglavlje: Hadisi koji govore da je dva rekata klanjao u kući; Ebu Davud (1252). Namaz, poglavlje: Razne vrste dobrovoljnog namaza; Nesai (2/119). Prevođenje namaza (imamet), poglavlje: Namaz poslije podne namaza; *Muvetta* (1/166). Skraćivanje namaza na putu, poglavlje: Postupanje kod spajanja namaza; Ahmed u *Musnedu* (2/117).

naklanjao bi ih poslije ikinidije i stalno ih je obavljao, jer Allahov Poslanik, kad bi nešto uradio, radio bi to redovno, a naklanjavanje redovnih sunneta u vremenima kada je zabranjeno klanjati generalno važi za njega i njegov ummet. Što se tiče ustrajavanja na ta dva propuštena rekata u vremenu kad je zabranjeno klanjati, to važi isključivo za njega, a potvrda ovoga će doći kada budemo govorili o njegovim karakteristikama, ako Bog da. Ponekad je prije podne-namaza klanjao četiri rekata, kao što stoji u Buhrijnom *Sahihu*: "Od Aiše, r.a., se prenosi da Poslanik, s.a.v.s., nije ostavljao četiri rekata sunneta prije podne-namaza i dva rekata prije sabahskog farza." كَانَ لاَ يَدَعُ أَرْبَعاً قَبْلَ الظُهْر، وركعتين قبل الغداة[509] Stoga možemo kazati da je Poslanik, s.a.v.s., kad je klanjao u kući, klanjao četri rekata, a kad je klanjao u džamiji, klanjao dva rekata, što je očitije, ili možemo reći da je radio i jedno i drugo, a da su Aiša i Ibn Omer prenijeli ono što su vidjeli.

Oba hadisa su vjerodostojna bez ikakve mahane. Može se, također, kazati da ova četiri rekata nisu podnevski sunneti, nego da se radi o posebnom namazu kojeg je Poslanik, s.a.v.s., obavljao nakon zevala (nakon što sunce pređe polovinu neba), kao što imam Ahmed navodi hadis od Abudullaha ibn es-Saiba koji pripovijeda da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao četiri rekata nakon što bi sunce prešlo polovinu neba i da je kazao: إِنَّهَا سَاعَةٌ تُفْتَحُ فِيهَا أَبْوَابُ السَّمَاءِ، فَأُحِبُّ أَنْ يَصْعَدَ لِي فِيهَا عَمَلٌ صَالِح "Ovo je vrijeme kada se otvaraju nebeska vrata pa volim da mi se u njemu na nebesa uzdigne dobro djelo."[510] Tirmizi u *Sunenu*, također, navodi hadis od Aiše, r.a., koja pripovijeda da Allahov Poslanik, s.a.v.s., ako ne bi klanjao četiri rekata prije

[509] Prenose ga Buhari, (3/48). Dobrovoljni ibadet, poglavlje: Dva rekata sunneta prije podne-namaza; Ebu Davud (1253), Namaz, poglavlje: Podjela dobrovoljnih namaza; Nesai (3/256). Noćni namaz, poglavlje: Ustrajavanje na dva rekata prije zore.

[510] Prenose ga Ahmed u *Musnedu* (3/411), Tirmizi (478), Namaz, poglavlje: Predanja o namazu kada sunce pređe polovinu neba, sa dobrim lancem prenosilaca, a o istoj temi Ebu Ejjub bilježi hadis kojeg prenosi Tajalisi (1/113), a ovaj hadis se kod uzimanja za pojačanje dugog ocjenjuje kao hasen.

podne-namaza, to učinio poslije."[511] Ibn Madža kaže: "Ako Allahov Poslanik, s.a.v.s., ne bi obavio četiri rekata prije podne-namaza, obavio bi ih nakon dva rekata zadnjih podnevskih sunneta."[512] Tirmizi navodi hadis Alije ibn Ebi Taliba, r.a., u kojem on kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je klanjao četiri rekata prije podne-namaza i dva poslije podne."[513] Ibn Madža još navodi da je Aiša, r.a., kazala: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je klanjao četiri rekata prije podnevskih farza i pri tome bi odužio stajanje (kijam), te polahko i lijepo obavljao ruku'i sedžde."[514] To su četiri rekata za koje je Aiša, r.a., željela reći da ih Poslanik, s.a.v.s., nije nikada ostavljao. Podnevski sunneti prije podnevskih farza su dva rekata koja spominje Ibn Omer.

To objašnjava činjenica da je ostatak sunneta, Poslanik, s.a.v.s., obavljao dva po dva, kao i to što su sabahski sunneti dva rekata, bez obzira što su ljudi u to vrijeme najslobodniji. Ako to prihvatimo kao ispravno mišljenje, onda ova četiri rekata predstavljaju posebni namaz kojeg je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavljao svakodnevno, a čiji su uzroci bili polovina dana i naginjanje sunca ka zapadu.

Abdullah ibn Mesud je poslije zevala klanjao osam rekata i govorio je: "Ovih osam rekata po svojoj vrijednosti odgovaraju istom broju rekata noćnog namaza, a tajna se krije u tome, a Allah najbolje zna, da polovina dana odgovara polovini noći, jer se vrata nebesa otvaraju nakon što sunce pređe polovinu neba, a Uzvišeni Allah se na zemaljsko nebo spušta nakon pola noći, tako su ova dva perioda zbog toga periodi Allahove blizine i milosti. U jednom se otvaraju nebeska vrata a u drugom se Uzvišeni Gospodar spušta na

---

511 Prenosi ga Tirmizi (426). Namaz, poglavlje: Predanja o dva reakta poslije podne-namaza, sa dobrim lancem prenosilaca.

512 Prenosi ga Ibn Madža (1158), a on je hasen sa hadisom prije njega.

513 Bilježi Tirmizi (424), Namaz, poglavlje: Predanja o četiri podnevska sunneta prije farza, sa dobrim lancem prenosilaca.

514 Prenosi ga Ibn Madža, (1156), Obavljanje namaza, poglavlje: Četiri rekata prije podnevskih farza, u čijem senedu se nalazi Kabus ibn ebi Zubjan el-Dženebi za kojeg Hafiz u *Et-Takribu* kaže da su mu hadisi slabi, dok su ostali pronosioci pouzdani.

zemaljsko nebo. Muslim u svome *Sahihu* prenosi dio hadisa kojeg prenosi Ummu Habiba koja je rekla: "Čula sam Poslanika, s.a.v.s., da govori: مَنْ صَلَّى فِي يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً، بُنِيَ لَهُ بِهِنَّ بَيْتٌ فِي الجَنَّةِ 'Ko u jednom danu i noći klanja dvanaest rekata, biće mu od njih izgrađena kuća u Džennetu." Nesai i Tirimizi na ovaj hadis još dadaju: أَرْبَعاً قَبْلَ الظُّهْرِ، وَرَكْعَتَيْنِ بعدها، وركعتين بعد المغرب، وركعتين بعد العشاء، وركعتين قبل صلاة الفجر "četiri rekata prije podne-namaza i dva poslije, dva rekata poslije akšam-namaza, dva poslije jacije i dva prije sabah-namaza."

Nesai kaže: "Dva rekata prije ikindija-namaza", umjesto dva rekata nakon jacija-namaza. Tirmizi ovaj hadis smatra vjerodostojnim.[515] Ibn Madža navodi hadis kojeg prenosi Aiša, r.a.: مَنْ ثَابَرَ عَلَى ثِنْتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً مِنْ السُّنَّةِ، بَنَى اللهُ لَهُ بَيْتاً فِي الجَنَّةِ: أَرْبعاً قَبْلَ الظُّهْرِ، وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَها، وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ المَغْرِبِ، وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ العِشَاءِ، وَرَكْعَتَيْنِ قَبْلَ الفَجْرِ "Ko ustraje u obavljanju dvanaest rekata sunneta, Allah će mu u Džennetu sagraditi kuću: četiri prije podne, dva poslije, dva poslije akšama, dva poslije jacije i dva prije sabaha."[516] On, također, navodi hadis kojeg prenosi Ebu Hurejra od Poslanika, s.a.v.s., u kojem se navodi: "'Dva rekata prije sabaha, dva rekata prije podne-namaza, dva rekata poslije, dva rekata', mislim da je rekao prije ikindije, 'dva rekata poslije akšam-namaza' i mislim da je rekao dva rekata poslije jacije".[517] Ovo tumačenje može biti govor nekih prenosilaca koji su to uvrstili u sami hadis, a može i da bude govor samog Poslanika, s.a.v.s., a Allah najbolje zna.

---

[515] Prenose ga Muslim (728), Namaz putnika, poglavlje: Vrijednost redovnih sunneta; Tirmizi (415). Namaz, poglavlje: Predanja o onome ko u jednom danu i jednoj noći klanja dvanaest rekata; Ebu Davud (1250), Namaz, poglavlje: Podjela dobrovoljnih ibadeta; Nesai (3/261). Noćni namaz, poglavlje: Nagrada za onoga ko u jednom danu i noći klanja dvanaest rekata; Ibn Madža (1141), Ikamet, poglavlje: Predanja o dvanaest rekata namaskih sunneta. Ibn Hibban ga smatra vjerodostojnim (614), a Tirmizi kaže da je hadis hasen sahih i ispravno je to što kaže.

[516] Prenose ga Ibn Madža (1140), Obavljanje namaza, poglavlje: Predanja o dvanaest rekata sunneta; Tirimizi (414), Namaz, poglavlje: Predanja o onome ko u jednom danu i noći klanja dvanaest rekata sunneta; lanac prenosilaca je dobar. Značenje ovog hadisa odgovara značenju hadisa Ummu Habibe.

[517] Prenose ga Ibn Madža (1142), Nesai (3/264). Sened ovog hadisa je dobar.

Što se tiče četiri rekata ikindijskih sunneta, nije prenesen nijedan vjerodostojan hadis, osim hadisa Asima ibn Damre od Alije, r.a., koji spominje da je Poslanik, s.a.v.s., u jednom danu klanjao šesnaest rekata, kad bi sunce bilo u određenom položaju, klanjao bi četiri rekata prije podnevskih farzova, poslije podne dva rekata i prije ikindije četiri rekata. U drugoj verziji stoji: "Klanjao je kad bi sunce nagnulo od sredine neba (pa je pokazao) odavde dovde, kao kod ikindija-namaza, dva rekata, a kad bi sunce bilo tu i tu, kod podne, klanjao je četiri rekata, klanjao je četiri rekata prije podnevskih farzova, dva rekata poslije podne i četiri rekata prije ikindije, a između svaka dva rekata bi pravio stanku selameći bliske meleke, a onda i vjernike."[518] Čuo sam šejhul-islama, Ibn Tejmijju, da snažno odbacuje ovaj hadis i kaže da je izmišljen te navodi da ga je odbacio i Ebu Ishak el-Džuzdžani. Ahmed, Ebu Davud i Tirmizi prenose dio hadisa kojeg prenosi Ibn Omer od Poslanika, s.a.v.s., u kojem stoji: "Allah se smilovao čovjeku koji prije ikindijskih farza klanja četiri rekata sunneta."[519] Hadiski stručnjaci su se razišli oko vjerodostojnosti ovog hadisa. Ibn Hibban ga smatra vjerodostojnim dok su mu drugi pronašli nedostatke. Ibn Ebu Hatim kaže: "Čuo sam svoga oca da kaže: 'Pitao sam Ebu Velida et-Tajalasija o hadisu Muhammeda ibn Muslima ibn Musenne kojeg on prenosi od svog oca, a ovaj od Ibn Omera koji je čuo Vjerovjesnika, s.a.v.s., da kaže: رَحِمَ الله امرءاً صَلَّى قَبْلَ العَصْرِ أَرْبَعاً 'Allah se smilovao čovjeku koji prije ikindija-namaza klanja četiri rekata sunneta', pa mi je rekao: 'Ostavi ga.' Ja sam rekao da ga prenosi Ebu Davud, a on mi je na to rekao: 'Ebu Velid kaže: 'Ibn Omer je govorio: 'Naučio sam od Vjerovjesnika deset rekata u jednom danu i noći, pa da postoje ti sun-

---

[518] Prenose ga Ahmed u *Musnedu* (85, 142, 143 146), Tirmizi (598, 599), Ibn Madža (1161), Obavljanje namaza, poglavlje: Predanja o pohvalnom dobrovoljnom dnevnom namazu; Tirmizi hadis ocjenjuje dobrim, i njegova ocjena je tačna. On još kaže: "Ishak ibn Rahevejh kaže: 'Ovo je najbolje što je preneseno o dobrovoljnom namazu Vjerovjesnika, s.a.v.s.'"

[519] Prenose ga Ahmed u *Musnedu* (2/117), Tirmizi (430), Namaz, poglavlje: Predanja o četiri rekata sunneta prije ikindije namaza; Ebu Davud (1271), Namaz, poglavlje: Namaz prije ikindije. Lanac prenosilaca mu je dobar, a Ibn Hibban ga je ocijenio kao sahih (616).

neti, sigurno bi ih spomenuo.' Moj otac je govorio: 'Zapamtio sam dvanaest rekata.'" Ovo, u suštini, nije nedostatak, jer je Ibn Omer obavjestio o onome što je zapamtio da je Poslanik, s.a.v.s., radio i nije govorio o nečemu drugom, tako da između ova dva hadisa, uopće, nema kontradiktornosti.

Što se tiče dva rekata prije akšam-namaza, nije nam preneseno da ih je Allahov Poslanik, s.a.v.s., klanjao, a postoje vjerodostojna predanja da ih je odobrio i potvrdio svojim ashabima. Viđao ih je da ih obavljaju pa im nije naredio niti im je zabranio njihovo klanjanje. U *Sahihima* Buharija i Muslima stoji hadis kojeg prenosi Abdullah ibn Muznij u kojem se navodi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: صلُّوا قَبْلَ المَغْرب صلُّوا قبلَ المَغْرِب "Klanjajte prije akšam-namaza, klanjajte prije akšam-namaza!" Treći put je rekao: "Ko se boji da ga narod ne bi uzeo kao sunnet, neka ga ne klanja." To je ispravno kod ova dva rekata, to jest, da su oni pohvalni, ali ne spadaju u svakodnevne sunnete.

Većinu sunneta i dobrovoljnih namaza, za koje nije postojao neki poseban razlog, Poslanik, s.a.v.s., je obavljao u kući, a posebno akšamski sunnet. Nije preneseno da ga je ikada obavio u džamiji.

Ahmed u jednom predanju navodi: "Sunnet je da čovjek klanja dva rekata poslije akšamskog farza kod kuće. Tako je preneseno od Vjerovjesnika, s.a.v.s., i njegovih ashaba, r.a." Saib ibn Jezid kaže: "Vidio sam da svi ljudi u vrijeme Omera, r.a., nakon farza akšam-namaza idu kući tako da niko ne ostane u mesdžidu, kao da ne klanjaju poslije akšam-namaza sve dok ne dođu svojim porodicama." Ako bi neko klanjao dva rekata u mesdžidu, da li oni nadomještaju ona dva rekata koja treba klanjati u kući i da li se oni broje umjesto njih? Postoji više predanja od njega. Njegov sin Abdullah prenosi da je rekao: "Do mene je stiglo predanje da je taj i taj čovjek rekao: 'Kad bi neko klanjao u džamiji dva rekata sunneta poslije akšamskog farza, ne bi mu bili dovoljni.'" Lijepo je kazao i zaključio ovaj čovjek. Ebu Hafs kaže: "U ovom slučaju, njegovo mišljenje se

naslanja na Poslanikovu, s.a.v.s., naredbu da se ovaj namaz obavi u kućama." Mervezi kaže: "Ko klanja dva rekata sunneta nakon akšam-namaza u mesdžidu, griješi." Rekao je i da nije siguran u to, pa sam mu rekao: "Priča se da je Ebu Sevr rekao: 'On je grješnik.' On je onda rekao: 'Vjerovatno je to rekao na osnovu Poslanikovih, s.a.v.s., riječi: اجْعَلُوهَا فِي بُيُوتِكُمْ 'Klanjajte ih u kućama.'"[520] Ebu Hafs kaže: "On smatra da bi čovjeku bili ispravni akšamski farzi ako bi ih klanjao u kući, a ne u džamiji. Tako je i sa sunnetom, ako bi ga klanjao u džamiji." Međutim, ovo nije Ahmedova argumentacija, nego on smatra da klanjanje sunneta nije uvjetovano određenim mjestom, niti džematom, tako da ih je dozvoljeno obaviti i u kući i mesdžidu, a Allah najbolje zna.

Kod sunneta akšam-namaza postoje dva sunneta. Jedan je da između akšamskog sunneta i farza nema priče. Ahmed u rivajetu Mejmunija i Mervezija kaže: "Pohvalno je poslije akšamskog farza, a prije sunneta, šutjeti, sve dok se ne obave." Hasan ibn Muhammed kaže: "Vidio sam Ahmeda da je ustao odmah poslije akšamskog farza, nije pričao i klanjao je akšamski sunnet u kući." Ebu Hafs kaže da se njegov stav oslanja na riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: مَن صَلَّى رَكْعَتَيْنِ بَعْدَ المَغْرِبِ قبلَ أَنْ يَتَكَلَّمَ، رُفِعَتْ صَلاته فِي عِلِّيِّينَ "Ko klanja dva rekata akšamskog sunneta prije nego progovori, njegov namaz će biti podignut do 'Illijina'."[521] Razlog za to je što spaja nafilu sa farzom.

---

[520] Prenosi imam Ahmed u *Musnedu* (25/428), dio hadisa Mahmuda ibn Lebida koji je rekao: "Došao je Poslaniku, s.a.v.s., Benu Abul-Ešhel pa je s njima klanjao akšam-namaz te nakon namaza rekao: 'Obavite ova dva rekata u vašim kućama.'" El-Mervezi je nakon toga spomenuo riječi Abdullaha i odgovor njegova oca. Sened ovog hadisa je snažan. Ibn Madža prenosi drugu verziju navodeći kompletan lanac prenosilaca do Poslanika (1165) od Mahmuda ibn Lebida koji hadis prenosi od Rafia ibn Hadidža. El-Hejsemi ga bileži u *El-Medžmeu* (2/203, 229), dio hadisa kojeg prenosi Mahmud ibn Lebid. On kaže: "Prenosi ga Ahmed s pouzdanim lancem prenosilaca."

[521] Navodi ga El-Munziri, *Et-tergib ve- terhib* (1/205), Namaz, poglavlje: Podsticanje ljudi na namaz između akšama i jacije od Mekhula koji doseže do Vjerovjsnika, s.a.v.s., koji je rekao: "Ko poslije akšam-namaza klanja dva rekata prije nego što progovori", a u drugom predanju navodi: "četiri rekata", "namaz će mu biti podignut do 'illijina'." El-Munziri kaže: "Navodi ga Ruzejn." Lanac prenosilaca ovog hadisa je isprekidan.

Drugi sunnet je da se ova dva rekata obave u kući. Nesai, Ebu Davud i Tirmizi prenose dio hadisa Ka'ba ibn Udžre u kojem se navodi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., došao u mesdžid Benu Abdil-Ešhela i u njemu klanjao akšam-namaz, pa kad su obavili namaz vidio je ljude da klanjaju, te im reče: هَذِهِ صَلَاةُ الْبُيُوتِ "Ovaj namaz se obavlja u kući."[522] Prenosi ga i Ibn Madža od Rafia ibn Hudejdža, a u njemu se navode riječi Allahov Poslanika, s.a.v.s.: ارْكَعُوا هَاتَيْنِ الرَّكْعَتَيْنِ فِي بُيُوتِكُمْ "Obavite ova dva rekata u kućama."

Ono što se želi istaći je to da je većinu sunneta i dobrovoljnih namaza Poslanik, s.a.v.s., obavljao u kući, kao što se vidi iz hadisa kojeg prenosi Ibn Omer, a u kojem se kaže: "Od Poslanika sam upamtio deset rekata: dva rekata prije i dva rekata poslije podnevskog farza, dva rekata poslije akšamskog farza koje je obavljao u kući, dva rekata poslije jacijskog farza koje je, također, obavljao u kući i dva rekata prije sabahskog farza."[523]

U Muslimovom *Sahihu* se navodi hadis koji se prenosi od Aiše, r.a.: "Vjerovjesnik bi u mojoj kući prije podne-namaza klanjao četiri rekata, a zatim bi izašao i klanjao s džematom, kad bi završio, vraćao bi se i onda klanjao dva rekata. Akšam bi klanjao s ljudima, a zatim bi ulazio u moju kuću i klanjao dva rekta. Isto tako bi s ljudima klanjao jacija-namaz, a zatim bi se vratio mojoj kući i kla-

---

[522] Nesai (3/198), Noćni namaz, poglavlje: Podsticanje na obavljanje namaza u kući; Tirmizi (604), Namaz, poglavlje: Predanja o tome da je obavljanje akšamskih sunneta u kući bolje; Ebu Davud (1300), Namaz, poglavlje: Gdje se klanjaju dva rekata akšamskih sunneta. U njegovom lancu prenosilaca nalazi se Ishak ibn Ka'b, a o njemu se ništa ne zna, dok su ostali prenosioci hadisa pouzdani, ali ovaj hadis potvrđuje i ojačava pethodno navedeno predanje Mahmuda ibn Lebida. Što se pak tiče predanja Rafi' ibn Hudejdža kod Ibn Madže (1165), u njemu se nalazi Abdul-Vehhab ibnul-Dahhak el-Urdi od kojeg se hadis ne prihvata i kojeg Ebu Hatim smatra lažcem.

[523] Buhari ga je uvrstio u svoju zbirku hadisa pod brojem (3/41), Dobrovoljni namaz: poglavlje: Dobrovoljni namaz poslije propisanih namaza; a, također, i Muslim (729). Namaz putnika, poglavlje: Vrijednost redovnih sunneta; Malik (1/166), Skraćivanje namaza, poglavlje: Kako spojiti namaz; Ebu Davud (1252), Nesai (119/2), Tirmizi (433 i 434).

njao dva rekata."[524] Slično je preneseno i za sabahski sunnet, koji je prema riječima Hafse, klanjao u kući.[525] U Buharijevom i Muslimovom *Sahihu* se navodi hadis koji se prenosi od Ibn Omera u kojem se kaže da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao dva rekata poslije džuma-namaza u svojoj kući.[526] O klanjanju džumanskih sunneta prije i poslije džumanskog farza, biće riječi nešto kasnije kod obrađivanja načina na koji je Poslanik, s.a.v.s., obavljao džuma-namaz. Prethodni hadis podudara se sa hadisom u kojem Poslanik, s.a.v.s., kaže: أَيُّهَا النَّاسُ صَلُّوا فِي بُيُوتِكُمْ، فَإِنَّ أَفْضَلَ صَلاَةِ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ إِلاَّ الْمَكْتُوبَةَ "O ljudi, klanjajte u svojim kućama jer je čovjekov najbolji namaz poslije farz-namaza, namaz kojeg obavi u kući."[527] Praksa Allahovog Poslanika, s.a.v.s., bila je da obavlja sunnete i dobrovoljne namaze u kući, osim ako ga ne bi nešto spriječilo, isto kao što mu je bila praksa da propisane namaze obavlja u mesdžidu, osim ako bi ga nešto, kao što je put, bolest ili nešto drugo, spriječilo da ode do mesdžida.

Sabahski sunnet je nafila u kojoj je najviše ustrajavao i koje se držao. Ni njega, ni vitr nije ostavljao ni na putu, niti kad je bio kod kuće. Na putu je ustrajavao samo na sabahskom sunnetu i nije nam preneseno da je na putu klanjao neke druge svakodnevne sunnete, osim ova dva rekata sabahskog sunneta. Zbog toga Ibn Omer nije na putu klanjao više od dva rekata i govorio je: "Putovao sam sa Allahovim Poslanikom, Ebu Bekrom i Omerom, r.a., i oni na putu nisu klanjali više od dva rekata." Međutim, moguće je da se pod tim

---

524 Muslim ga je uvrstio u svoju zbirku hadisa (730). Namaz putnika, poglavlje: Dozvoljeno je klanjati nafilu stojeći i sjedeći.

525 Prenose Buhari (2/83, 84), Muslim (723) od Hafse da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., nakon što bi mujezin zašutio i ukazalo se jutro, klanjao dva kraća rekata prije nego li se prouči ikamet za namaz.

526 Buhari ga je uvrstio u svoju zbirku hadisa (2/354) i Muslim (882). Džuma, poglavlje: Namaz poslije džumanskih farza; prema hadisu Ibn Omera.

527 Bilježi Buhari (13/227), Čvrstoća, poglavlje: Pokuđenost pretjeranog zapitkivanja; Džemat, poglavlje: Ako između imama i musalija bude zid ili sitra, Čudoređe, poglavlje: Šta je dozvoljeno od srdžbe i ljutnje radi vjere; Muslim (781); Namaz putnika, poglavlje: Pohvalnost klanjanja nafile u kući i dozvoljenost obavljanja iste u mesdžidu; prenosi se od Zejda ibn Sabita.

podrazumijeva da nisu klanjali po četiri rekata, iako, ustvari, nisu klanjali sunnete. Međutim, prenosi se od Ibn Omera da je bio upitan o podnevskom sunnetu na putu pa je rekao: "Kad bih klanjao, upotpunio bih ih." To je, međutim, njegovo razumijevanje. Uzvišeni Allah je olakšao putniku i obavezao ga da umjesto četiri klanja dva rekata, pa da mu je propisao dva rekata prije i poslije, bilo bi mu bitnije da upotpuni ova dva farza.

Fakihi su zauzeli dva stava oko toga koji namaz je pritvrđeniji, sabahski sunnet ili vitr. Nije moguće donijeti preferirano mišljenje jer su se učenjaci razišli oko obaveznosti vitra, a, također, su se razišli i oko obaveznosti sabahskog sunneta. Čuo sam šejhul-islama, Ibn Tejmiiju, da kaže: "Sabahski sunnet je kao početak posla, a vitr je kraj, stoga je Poslanik, s.a.v.s., sabahski sunnet i vitr namaz klanjao učeči dvije sure ihlasa (suru Ihlas i suru Kafirun), jer u sebi sadrže tevhid znanja i tevhid djela (postupka), tevhid spoznaje i volje, tevhid uvjerenja i tevhid namjere."

Sura Ihlas u sebi sadrži tevhid uvjerenja i spoznaje i ono što je potrebno priznati Uzvišenom Gospodaru u pogledu jednoće, koja niječe bilo kakav oblik ortaštva, u pogledu postojanosti, koja potvrđuje sva svojstva savršenstva koja ne poznaju nikakav oblik nedostatka, zatim nijekanje djeteta i roditelja koje je, u suštini, pratilac postojanosti. Ona još govori o Njegovoj neovisnosti, jednoći i poricanju postojanja Njemu ravna, što podrazumijeva poricanje Njemu jednaka ili slična. Stoga, možemo reći da ova sura u sebi sadrži potvrdu svake savršenosti i nijekanje svakog nedostatka, nijekanje postojanja Njemu sličnog ili jednako savršenog te potpuno nijekanje suparnika. Ovi principi su skup tevhida spoznaje i uvjerenja koji odvaja onoga ko ih prihvati i prizna od svih zalutalih grupacija, te je zbog toga ravna trećini Kur'ana. Kur'an se izražava kroz "inša'" i "haber". "Inša'" podrazumijeva tri stvari: naredbu, zabranu i dozvoljavanje, dok "haber" podrazumijeva dvije stvari: obavještavanje o Uzvišenom Stvoritelju, Njegovim imenima, svojstvima i Njegovim

propisima te vijest o Njegovim stvorenjima. Sura Ihlas nam ukratko govori o Njemu, Njegovim imenima i svojstvima, te je zbog toga ravna trećini Kur'ana i ona oslobođa onoga koji je uči i vjeruje u njenu sadržinu od širka znanja, kao što ga sura Kafirun oslobađa od širka djela, želje i namjere. Kako je znanje prije djela i kako je ono njegov upravitelj, vodič i sudac, te s obzirom na to da mu ono daje vrijednost, tako je i sura Ihlas ravna trećini Kur'ana. Hadisi koji govore o tome skoro da dosežu stepen tevatura. Sura Kafirun je ravna četvrtini Kur'ana. O tome govori merfu' hadis kojeg prenosi Tirmizi od Ibn Abbasa, r.a, koji kaže da je čuo Poslanika, s.a.v.s., da kaže: إِذَا زُلْزِلَتْ تَعْدِلُ نِصْفَ القُرآنِ، وَقُل هُوَ اللهُ أَحَدٌ، تَعدِلُ ثُلُثَ القُرْآنِ، وَقُلْ يَا أَيُّهَا الكَافِرُونَ، تَعْدِلُ رُبُعَ القُرْآنِ "Zilzal vrijedi kao polovina Kur'ana, Ihlas kao trećina, a Kafirun kao četvrtina Kur'ana."[528] Prenosi ga Hakim u *Mustedreku* i kaže da mu je sened pouzdan.

S obzirom da je širk djela i namjere vrlo čest jer veliki broj duša slijedi strasti i čini ga, znajući da je on štetan i ružan jer u njemu vide ostvarenje ciljeva, odstranjivanje i čupanje iz njegovih stega je teže i žešće od čupanja iz stega širka znanja, jer se zadnji uništava znanjem i dokazom i čovjek može znati samo onu stvar koju zna, dok kod svjesnog i namjernog širka njegov počinilac, zbog toga što je njegova strast i srdžba jača od njega, čini širk mada ga njegovo znanje upozorava da je taj postupak pogrešan i neispravan. Zbog toga u suri Kafirun, koja sadrži otklanjanje širka djela, dolazi potvrda i naglašavanje koje nije došlo u suri Ihlas. S obzirom da se Kur'an sastoji od dvije polovine, jedne koja govori o ovome svijetu i

---

[528] Bilježi Tirmizi pod brojem (2896), Nagrada za učenje Kur'ana, poglavlje: Predanja o suri Zilzal; Hakim u *El-Mustedreku* pod brojem (1/522), a u njegovom lancu prenosilaca se nalazi Jeman ibnul-Mugira el-Anezi, a on je slab. Međutim, hadis u kojem se kaže: "Ihlas je ravno trećini Kur'ana", nalazi se u oba *Sahiha*, a riječi: "Sura Kafirun je ravna četvrtini Kur'ana" bilježi Hakim u svom *El-Mustedreku* pod brojem (1/522), a Taberani u svome *Mu'džemul-kebiru* pod brojem (3/203) od Ibn Omera. U lancu prenosilaca ovog hadisa je nedostatak, ali postoji drugi hadis kod Ahmeda (3/146, 147), Tirmizije (2896) koji se prenosi od Enesa, r.a., a koji je hasen, iako se u lancu prenosilaca nalazi Seleme ibn Verdan koji je bio lošeg pamćenja i drugi kod Taberanija u *Es-Sagiru* (str. 32) pa je zbog njih vjerodostojan.

propisima vezanim za njega te onome što rade oni koji su zaduženi na ovom svijetu, kao i mnogim drugim stvarima; i druge polovine koja govori o onosvjetskom životu i događajima vezanim za njega. S obzirom da je sura Zilzal, čitava, od početka do kraja, posvećena ovoj polovini, i da u njoj nije spomenuto ništa osim ahireta i stanja zemlje i njenih stanovnika na njemu, ona je po vrijednosti ravna polovini Kur'ana. Zbog svega ovoga, ovaj hadis je, a Allah najbolje zna, sahih. Zbog toga je Poslanik, s.a.v.s., učio ove dvije sure (Ihlas i Kafirun) na dva rekata, nakon obavljenog tavafa, te je zbog činjenice da su one sure ihlasa i tevhida sa njima otpočinjao i završavao dan, kao što ih je učio i za vrijeme hadždža, koji predstavlja parolu i simbol tevhida.

POSLANIKOVA, S.A.V.S., PRAKSA VEZANA ZA LIJEGANJE PRIJE, ODNOSNO, POSLIJE SABAHSKOG SUNNETA

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je, nakon što bi klanjao sabahski sunnet, lijegao na desnu stranu. Ovo je prema hadisu Aiše, r.a.,[529] zabilježeno u oba *Sahiha*. Tirimizi navodi hadis kojeg Ebu Hurejra, r.a., prenosi od Poslanika, s.a.v.s., a u kojem stoji: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمُ الرَّكْعَتَيْنِ قَبْلَ الصُّبحِ، فَلْيَضْطَجِعْ عَلَى جَنْبِهِ الأَيْمَنِ "Kada neko od vas klanja dva rekata sabahskog farza, neka legne na svoj desni bok."[530] Tirimizi za ovaj hadis kaže da je hasen sahih garib. Čuo sam Ibn Tejmijju da kaže: "Ovo je nispravno i netačno. Tačno je da je to Poslanik, s.a.v.s., radio, ali nije tačno da je to naredio. Jedino Ibn Zijad Abdulvahid kaže da je to naredba i u tome griješi. Ibn Hazm i njegov sljedbenici smatraju da je lijeganje na desnu stranu poslije sabahskog sunneta vadžib, i na osnovu spomenutog hadisa smatraju da je namaz onoga koji ne postupi tako neispravan i po tome se izdvajaju od ostatka ummeta. Vidio sam i neke knjige u kojima njegovi sljedbenici podupiru ovaj pravac." Abdurrezzak u *Musannefu*[531] navodi hadis

---

[529] Bilježe Buhari (3/35), Nafile, poglavlje: Lijeganje na desni bok nakon sabahskih sunneta; Muslim (736), Namaz putnika, poglavlje: Noćni namaz i broj rekata noćnog namaza kod Poslanika, s.a.v.s., Ebu Davud (1262., Namaz, Lijeganje na desni bok nakon namaza; Ahmed u *Musnedu* (6/121, 133), Ibn Madža (1198), Obavljanje namaza, Poglavlje o oslanjanju na desni bok nakon vitra i sabahskih sunneta.

[530] Navodi ga Tirimizi (420), Namaz: Oslanjanje na bok nakon sabahskih sunneta; Ahmed u *Musnedu* (2/415), Ebu Davud (1261), Namaz: Oslanjanje na desni bok nakon sabahskih sunneta; Ibn Madža (1199), Obavljanje namaza: Oslanjanje na desni bok nakon vitra i sabahskih sunneta. Lanac prenosilaca ovog hadisa je dobar, a vjerodostojnim ga smatraju Ibn Huzejme (1120) i Ibn Hibban (612).

[531] Pogledaj *Musannef* (3/42, 44).

kojeg prenosi od Ma'mera, a on od Ejjuba, a on od Ibn Sirina da su Musa, Rafi' ibn Hudejdž i Enes ibn Malik, r.a., poslije obavljenih sabahskih rekata lijegali na desni bok i naređivali da se tako čini. On također, navodi predanje od M'amera, a on od Ejjuba, a koji prenosi da je Nafi' rekao da Ibn Omer to nije činio i da je govorio da je selam dovoljan. Također, navodi da je Ibn Džurejdž rekao: "Obaviješten sam da je Aiša, r.a., govorila: 'Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije lijegao na desnu stranu zato što je to sunnet, već zato što se u noći umarao, pa bi se na taj način odmarao.'" Još je dodao: "Ibn Omer ih je grdio kad bi ih vidio da liježu na desni bok." Ibn Ebi Šejbe navodi od Ebu Siddika en-Nadžija koji kaže da je Ibn Omer vidio neke ljude kako nakon obavljenog sabahskog sunneta liježu na desni bok, te je poslao nekoga da im to zabrani. Oni su mu poručili da time žele slijediti sunnet, a Ibn Omer je ponovo poslao nekoga da im kaže da je to novotarija. Ebu Midžlez kaže: "Pitao sam o tome Ibn Omera, a on mi je odgovorio: 'Šejtan se igra s vama.'" Ibn Omer kaže: "Kakav je to čovjek koji nakon što klanja dva sabahska rekata čini isto što i magarac kada se valja po prašini."

Dvije grupe su pretjerale u ovome, dok je jedna grupa zauzela srednji stav. Zahirije ga smatraju vadžibom i namaz onoga koji to ne učini ne smatraju valjanim, kao što je Ibn Hazm i oni koji ga u tome podržavaju, dok ga jedna grupa fikskih učenjaka smatra pokuđenim i novotarijom. Malik i još neki učenjaci su o ovom pitanju zauzeli srednij stav pa ne smatraju da u tome ima nečeg lošeg, za onoga ko ga obavi radi odmora, dok ga smatraju pokuđenim u slučaju da se obavlja kao sunnet. Jedna grupa ga smatra pohvalnim, bez obzira radilo se to radi odmora ili ne, uzimajući za dokaz hadis Ebu Hurejre. Neki koji to smatraju pokuđenim su kao dokaz naveli predanje od ashaba kao što je Ibn Omer i drugi, s obzirom da je on korio one koji su to činili, dok su drugi nijekali da je to Poslanik, s.a.v.s., uopće činio. Oni kažu: "Ispravno je da je lijegao na bok poslije vitra i prije dva rekata sabahskog farza, kao

što se to jasno vidi iz hadisa Ibn Abbasa."[532] Oko hadisa Aiše, r.a., postoji razilaženje u predanju Ibn Šihaba. Tako Malik prenoseći hadis od njega kaže: "A kada bi završio sa noćnim namazom, ležao bi na desnom boku sve dok mu ne dođe mujezin, nakon čega bi klanjao dva kratka rekata."[533] Iz hadisa se jasno zaključuje da je to lijeganje bilo prije sabahskog sunneta. Drugi prenoseći hadis od Ibn Šihaba kažu: "Nakon što bi mujezin završio s ezanom, i jasno se ukazala zora, i nakon što bi došao mujezin, ustao bi i klanjao dva kraća rekata, a zatim bi legao na desni bok." Oni koji smatraju da je pokuđeno leći nakon klanjanja sabahskog sunneta kažu: "Ako su se razišli oni koji prenose hadis od Ibn Šihaba, onda treba postupati po onomo što od njega prenosi Malik, jer je on vjerodostojniji i bolje pamti od ostalih."

Drugi, pak, kažu: "Istina je kod onih koji su se razišli s Malikom", a Ebu Bekr el-Hatib kaže: "Malik prenosi od Ez-Zuhrija, on od Urve, a on od Aiše, r.a., da je rekla: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je klanjao jedanaest rekata od kojih mu je jedan bio nepar, a kada bi završio s tih jedanaest rekata, legao bi na desni bok i tako bi ležao dok mu ne bi došao mujezin, pa bi ustajao i klanjao dva kraća rekata."[534] S Malikom su se razišli Akil, Junus, Šuajb, Ibn Ebi Zi'b, El-Evzai' i dr. Oni prenose od Ez-Zuhrija da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao dva rekata sabahskog sunneta, a onda bi lijegao na desni bok i tako ležao dok mu ne bi došao mujezin a onda bi izašao s njim. Malik navodi da je to ležanje bilo prije sabahskog sunneta dok u hadisu kojeg prenosi grupa prenosilaca stoji da je to bilo poslije sabahskog sunneta. Učenjaci zbog toga smatraju da je Malik

---

532 Hadis je već spominjan.

533 Prenosi ga Malik u *Mevettai* (1/120), Noćni namaz, poglavlje: Vitr-namaz Allahovog Poslanika, a Malikova verzija koja se prenosi preko Ibn Šihaba glasi: "Poslanik, s.a.v.s., je u noći klanjao jedanaest rekata, klanjajući jedan rekata vitr-namaza. Kada bi završio, naslonio bi se na desni bok"; Muslim (736) kod kojeg se nalazi još jedno predanje pod brojem (122).

534 Prenosi ga Malik u *Muvettau*, (1/120), Noćni namaz, Vitr Allahovog Poslanika s.a.v.s.; Muslim, (736), Namaz putnika, poglavlje: Noćni namaz.

pogriješio, a da su drugi bili upravu."[535]

Ebu Talib kaže: "Rekao sam Ahmedu: 'Ebu Salt nam je prenio od Ebu Kudejne, a on od Suhejla ibn Ebi Saliha, a ovaj od svoga oca, koji kaže da je Ebu Hurejra, r.a., rekao: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., je lijegao na desnu stranu nakon dva rekata sabahskog sunneta." On mi je rekao da ga Šu'be ne prenosi sa senedom do Poslanika, s.a.v.s. Upitao sam ga: "A šta ako čovjek ne legne, snosi li kakve posljedice?" On je odgovorio: "Ne, jer Aiša, r.a., prenosi da je to Poslanik, s.a.v.s., činio, a Ibn Omer to niječe." Hilal kaže: "El-Mirvezi nas je obavijestio da je Abdullah rekao: 'Hadis Ebu Hurejre nije takav.' Ja sam rekao: 'El-A'meš ga pripovijeda tako, prenoseći ga od Ebu Saliha koji ga prenosi od Ebu Hurejre.' On je na to rekao: 'Abdulvahid ga jedini pripovijeda.'" Ibrahim ibn el-Haris kaže: "Pitali su Ebu Abdullaha o ležanju na desnom boku nakon sabahskog sunneta, a on je rekao: "Ja to ne praktikujem, a ne smeta ako to neko praktikuje." Da je hadis kojeg Abdulvahid ibn Zijad prenosi od El-A'meša, a on od Ebu Saliha vjerodostojan, onda bi po njegovom mišljenju praktikovanje ovog postupka bilo, u najmanju ruku, pohvalno." Može se, također, reći da je Aiša, r.a., prenijela i jedno i drugo što znači da je jedanput postupao ovako, jedanput onako, a u tome nema kontradiktornosti jer se može svrstati u mubah (dozvoljena) djela, a Allah najbolje zna.

U ležanju na desnoj strani postoji mudrost, a to je da se srce nalazi na lijevoj strani, tako da ako čovjek legne na lijevoj strani, zaspi dubokim snom jer se spavajući u tom položaju smiri i bude mu ugodno. Ako zaspi na desnoj strani, bude nemiran i zbog nemira srca i želje za smirajem ne zaspi dubokim snom. Zbog toga doktori

---

535 Hafiz u svom djelu *El-Feth* (3/36) kaže: "S Muslimovim hadisom kojeg on bilježi od Malika koji hadis prenosi od Ez-Zuhrija, a on od Urve, a on od Aiše, r.a., a u kojem se navodi da se Poslanik, s.a.v.s., oslanjao na desni bok nakon vitr,namaza, ne slažu se prenosioci hadisa od Ez-Zuhrija koji prenosi od Urve. Oni, naime spominju, i upamtili su, da se on na desni bok oslanjao nakon sabahskih sunneta. Nisu upravu oni koji su ovaj hadis koristili kao dokaz da oslanjanje na desni bok nakon namaz nije pohvalno."

daju prednost spavanju na lijevoj strani, jer je tada čovjek mirniji i dobro spava, dok Šerijat daje prednost snu na desnoj strani tako da čovjek ne bi zaspao čvrstim snom i prespavao noćni namaz. San na desnoj strani je korisniji za srce, dok je san na lijevoj strani korisnije za tijelo, a Allah najbolje zna.

NAČIN NA KOJI JE POSLANIK, S.A.V.S., OBAVLJAO NOĆNI NAMAZ

I raniji, a i savremeni učenjaci razišli su se u tome da li je noćni namaz bio farz Allahovom Poslaniku ili ne. Obje skupine su kao dokaz uzele riječi Uzvišenog koji kaže:﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ﴾ "*I probdij dio noći u molitvi, - kao nafilu.*"[536] Jedna skupina kaže da je jasno da se ne radi o dužnosti, dok drugi kažu da mu je u ovoj suri naređeno da probdije jedan dio noći, kao što mu je to, također, naređeno na drugom mjestu gdje Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:﴿يَا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ "*O ti, umotani! Probdij noć, osim malog dijela*" (El-Muzemmil, 1,2). Ništa nije došlo poslije toga, što bi ovo derogiralo. Što se tiče riječi "nafileten leke", da se ovdje pod nafilom podrazumijevao dobrovoljni namaz, ne bi to bilo naređeno samo njemu.

Pod nafilom se ovdje podrazumijeva dodatak, a sami dodatak ne upućuje na dobrovoljni namaz. Uzvišeni kaže:﴿وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً﴾ "*I još mu dodadosmo Ishaka i Jakuba*" (El-Enbija', 73), to jest, dodatak na potomstvo. Isto tako dodatak noćnog bdijenja podrazumijeva i dodatak u stepenima i nagradi Poslanika, s.a.v.s., i zbog toga je to propisano posebno njemu. Noćni namaz je drugima dozvoljen i briše loša djela, a Vjerovjesniku, s.a.v.s., je Allah, dž.š., oprostio sve grijehe, tako da on sve što radi, radi zbog dodatnog stepena i visokog položaja, dok drugi ljudi rade da bi im bilo opro-

---

[536] Besim Korkut u svom prijevodu Kur'ana, preferirajući mišljenje da je noćni namaz Poslanikova, s.a.v.s., obaveza, riječ "nafila", koja je upotrijebljena u ovom kur'anskom ajetu, prevodi kao dužnost ("*I probdij dio noći u molitvi,-to je samo tvoja dužnost*"). (op.prev.)

šteno. Mudžahid kaže: "To je dodatak Vjerovjesniku jer je njemu sve oprošteno, tako da je njegov ibadet dodatak, to jest, dodatna nagrada, dok je za druge oproštaj za grijehe koje čine." Ibn Munzir u svome tefsiru kaže: "Pričao nam je Ja'la ibn Ebi Ubejd, a njemu Hadžadž koji to prenosi od Ibn Džurejdža, a on od Abdullaha ibn Kesira, koji kaže da je Mudžahid rekao: 'Osim propisanih namaza, sve je dodatak, jer on ne radi da bi mu bilo oprošteno. Za ljude nema viška. Višak je za Vjerovjesnika. Sve što ljudi rade, osim propisanih dužnosti, je kao nadoknada za grijehe koje čine.'"[537]

Pričao nam je Muhammed ibn Nasir da mu je pričao Abdullah, kojem je pričao Amr, koji prenosi od Seida i Kubejse, a oni od Sufjana, a on od Ebu Osmana koji kaže da je Hasan o riječima Uzvišenog: "*I probdij dio noći u molitvi, - kao nafilu*", rekao: "To je dodatak samo Vjerovjesniku."[538] On još navodi od Ed-Dahhaka da je rekao: "Poseban dodatak Vjerovjesniku, s.a.v.s."

Sulejm ibn Hajjan navodi: "Prenosi se od Ebu Galiba da je Ebu Umame rekao: 'Ako čišćenje obaviš kako treba, biće ti oprošteno, ako ustaneš i klanjaš, imaćeš vrijednost i nagradu za to.' Neki čovjek reče: 'O Ebu Umame, šta misliš ako bi neko ustao i klanjao, da li mu to bila nafila (dodatak).' - 'Ne', odgovori on, 'višak je jedino Vjerovjesniku, a kako bi čovjeku bio višak, kad stalno griješi. Za to će imati vrijednost i nagradu.'"[539] Ja smatram da se pod nafilom u ajetu ne podrazumijeva ono što je dozvoljeno raditi ili ostaviti, kao što je mustehab i mendub, već se pod tim podrazumijeva dodatak u stepenima, a to je zajedničko i za farz i mustehabb, tako da riječi Uzvišenog "dodatak tebi" ne niječu naredbu obaveze, a o ovom

---

537 Prenosi ga Sujuti, *Durrul-mensur* (4/196), s dodatkom da je od Ibn Džerira (143) i Muhammed ibn Nasr i Bejheki, *Ed-delail*.

538 Sujuti, *Ed-delail* (196/4) prenosi od Muhammeda ibn Nasra.

539 Prenosi ga Ahmed u *Musnedu* (5/255) s dobrim senedom. Spominje ga Sujuti, *Durrul-mensur* (4/196,198) s dodatkom da je od Et Tajalisija, Ibn Nasr, Taberani, Ibn Merdevejhi i Bejheki u djelu *Šuabul-iman*, Hatib u *Historiji*, uz postojanje štamparske greške, gdje stoji "Sulejman ibn Hibban" (umjesto Sulejman ibn Hajjan).

pitanju bit će više riječi, ako Bog da, kada bude govora o odlikama Vjerovjesnika, s.a.v.s.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije ostavljao noćni namaz, ni na putu ni kod kuće. Ako bi se desilo da prespava ili da bude bolestan, tokom dana bi klanjao dvanaest rekata. Čuo sam šejhul- islama, Ibn Tejmijju, da kaže: "Ovo je dokaz da se vitr ne naklanjava ako bi se propustio. On je kao tehijjetul-mesdžid, namaz radi pomračenja Sunca, namaz za kišu i njima slični namazi, jer je namjera i cilj da posljednji noćni namaz bude vitr (neparan), kaš što je akšam-namaz posljednji namaz u danu. Zato, kada prođe noć i obavi se sabah-namaz, vitrom se više ne postiže svrha. Ovo je značenje njegova govora." Ebu Davud i Ibn Madža prenose hadis Ebu Seida Hudrija kojeg on prenosi od Poslanika, s.a.v.s., u kojem stoji: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., je rekao: 'Ko prespava vitr namaz ili zaboravi da ga klanja, neka ga klanja kada osvane ili kad se sjeti.'"[540] Međutim, ovaj hadis ima nekoliko nedostataka:

Jedan od tih nedostataka je i to da je on jedno od predanja Abudurrahmana ibn Zejda el-Eslema koji nije puzdan.[541]

Drugi nedostatak je to što je on mursel od njegova oca do Vjerovjesnika, a.s. Tirmizi kaže da je najispravnije mišljenje da je mursel.[542]

Treći nedostatak je taj što Ibn Madža prenosi da je Muhammed ibn Jahja, nakon što je prenio hadis Ebu Seida, rekao: "Tačno

---

[540] Prenose ga Ebu Davud, hadis broj (1431), Namaz, poglavlje: Vitr prije spavanja, s ispravnim lancem prenosilaca; Ibn Madža (1188). Obavljanje namaza, poglavlje: Ko prespava vitr-namaz ili ga zaboravi klanjati; Tirimizi (465), Namaz, poglavlje: Predanja o čovjeku koji prespava vitr ili ga zaboravi klanjati; Ahmed, *Musned* (3/41, 44), El-Bajheki (2/48). Hakim ga smatra sahihom a u tome ga podržava Ez-Zehebi.

[541] Međutim, ovaj nedostatak prisutan je samo u lancu prenosilaca u hadisu kojeg bilježe Tirimizi i Ibn Madža, dok je lanac prenosilaca u hadisu kojeg bilježe Ebu Davud, Hakim i Bejheki pouzdan. Oni ovaj hadis prenose od Ebu Gassana koji ga prenosi od Muhammeda ibn Mutrifa el-Medenija, on od Zejda ibn Eslema, a on od Ataa ibn Jessara Ebu Seida el Hudrija.

[542] El-Tirmizi (466).

je, međutim, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: 'Klanjajte vitr prije nego što svane.'"[543] Nakon toga Ibn Madža kaže: "Ovo je dokaz da je hadis kojeg prenosi Abudurrahman slab."

Allahov Poslanik, s.a.v.s., bi klanjao jedanaest ili trinaest rekata kao što Ibn Abbas i Aiša, r.a., kažu: "Postupao je i ovako i onako." U oba *Sahiha* se navodi predanje od Aiše, r.a., u kojem se kaže: "Božiji Poslanik ni u ramazanu ni u nekom drugom periodu nije klanjao više od jedanaest rekata."[544] Također, u oba *Sahiha* se prenosi da je rekla: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je klanjao trinaest rekata noćnog namaza, od kojih mu je pet bilo vitr, sjedeći samo na posljednjem reakatu."[545] Prvi hadis Aiše, r.a., je sahih. Dva rekata preko jedanaest rekata su dva rektata sabah-namaza. To je ona objasnila upravo u sljedećem hadisu u kojem kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je sa dva rekata sabahskog sunneta, u noći, klanjao trinaest rekata." Muslim ga navodi u svome *Sahihu*.[546] Buhari o ovome hadisu kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je u noći klanjao trinaest rekata, a zatim bi, nakon što bi čuo poziv za sabah-namaz, klanjao dva kraća rekata."[547] U oba *Sahiha* se prenosi od Kasima ibn Muhammeda da je rekao: "Čuo sam Aišu, r.a., da kaže: 'Allahov Poslanik je u noći klanjao deset rekata, jedan rekat vitr-namaza, a onda bi još klanjao dva rekata

[543] Bilježe Ibn Madža (11189), Obavljanje namaza, poglavlje: Ko prespava vitr-namaz ili ga zaboravi; Muslim (754), Namaz putnika, poglavlje: Noćni namaz i broj rekata koje je Vjerovjesnik, s.a.v.s., obavljao u noći.

[544] Bilježe Buhari (3/28), Noćni namaz, Noćni namaz Poslanika, a.s., u ramazanu i drugim periodima, Teravija-namaz, poglavlje: Vrijednost onoga ko klanja noćni namaz u ramazanu; Vjerovjesnici, poglavlje: Oči Allahova Poslanika su spavale dok mu je srce bilo budno; Muslim (738), Namaz putnika, poglavlje: Noćni namaz i broj rekata koje je klanjao Vjerovjesnik, s.a.v.s., i vitr jedan rekat; Et-Tirmizi (439), Namaz, Vjrovjesnikov, s.a.v.s., noćni namaz.; Nesai (3/234), Noćni namaz, poglavlje: Kako obaviti vitr sa tri rekata.

[545] Muslim (838), Namaz putinika, poglavlje: Noćni namaz Vjerovjesnika, s.a.v.s., i broj rekata noćnog namaza; Buhari (3/12), El-tehedždžud, poglavlje: Kako i koliko rekata je Vjerovjesnik klanjao u noći. Buhari penosi od Aiše, r.a., da je rekla: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je u noći klanjao trinaest rekata, u šta se ubraja vitr i dva rekata sabah-namaza."

[546] Muslim (737), Namaz putnika, poglavlje: Noćni namaz i broj rekata koje je Vjerovjesnik obavljao u noći. Buhari ga prenosi u ovome značenju, kao što to stoji u hadisu prije njega.

[547] Buhari (3/38), Et-tehedždžud, poglavlje: Šta je učio na sabahu.

sabahskog sunneta i to je ukupno trinaest rekata.'"[548] Ovaj hadis je protumačen i objašnjen.

Ulema se razilazi oko uloge Ibn Abbasa. U oba *Sahiha* Ebu Džemre prenosi od njega da je rekao: "Allahov Poslanik je klanjao trinaest rekata - znači u noći."[549] Međutim, od njega se navodi objašnjenje da se u to ubrajaju i dva rekata sabahskog sunneta. Eš-Šabi kaže: "Pitao sam Abullaha ibn Abbasa i Abdullaha ibn Omera, r.a., o namazu Allahova Poslanika u noći, pa su mi odgovorili: 'Trineast rekata, od toga je osam sunneta i tri rekata vitr-namaza, a klanjao je još dva rekata sabahskog sunneta.'" U oba *Sahiha* se navodi predanje od Kurejba u poznatoj priči o konaku Allahova Poslanika, s.a.v.s., kod tetke Mejmune bint Haris, u kojoj se spominje da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., klanjao trinaest rekata, a zatim je spavao sve do zore, pa je, kad mu se zora jasno ukazala, klanjao dva kraća rekata, dok u drugoj verziji ovog hadisa stoji: "Klanjao je dva rekata, zatim još dva, onda još dva, pa još dva i još dva, te još dva, i na kraju je klanjao vitr, nakon čega je legao na desni bok i tako ostao sve dok nije došao mujezin. Kada je došao mujezin, ustao je i klanjao dva kraća rekata, a zatim je izašao i klanjao sabah-namaz."[550] Dakle, složili su se oko trinaest rekata, dok je razilaženje oko zadnja dva rekata.

---

[548] U ovoj verzi ga prenosi Muslim pod brojem (838 i 128). Namaz putnika, poglavlje: Noćni namaz i broj rekata koje je obavljao u noći.

[549] Buhari (3/57, 58), Et-Tehedždžud, poglavlje: Kako i koliko rekata je Vjerovjesnik klanjao u noći; Muslim (764), Namaz putnika, poglavlje: Dova u noćnom namazu i bdijenje; Tirmizi, (442), Namaz, poglavlje: Opis Poslanikovog, s.a.v.s., noćnog namaza.

[550] Prenosi ga Buhari (3/57, 58). Postupak u namaza, poglavlje: Potpomaganje ruke u namazu ako je radi namaza; Nauka, Bdijenje radi nauke; Abdest, poglavlje: Olakšica kod abdesta i poglavlje o učenju Kur'ana nakon govora ili nečeg drugog, Džemat, poglavlje: Muktedija će stati iza imama s njegove desne strane, uporedo s njim, pa makar bili dvojica; poglavlje: Kada imam ne zanijeti da će predvoditi džemat a muktedije kasnije pristanu za njim, pa on bude predvodio džemat; poglavlje: Ako čovjek stane s lijeve strane imama pa ga imam premjesti s desne strane-namaz će biti ispravan; poglavlje: Desno krilo mesdžida i imama; Opis namaza, poglavlje: Abdest djece; Vitr, poglavlje: Vitr; Tefsir sure Alu Imran, poglavlje: Riječi Uzvišenog Allaha: "*Zaista u stvaranju nebesa i Zemlje...*" i poglavlje: Riječi Uzvišenog: "*I koji Allaha spominju stojeći, sjedeći i na bokovima svojim*), poglavlje "*Gospodaru naš, onoga koga Ti u vatru uvedeš, tog si ponizio*", poglavlje "*Gospodaru, čuli smo Poslanika kako u vjerovanje poziva*",

Postavlja se pitanje da li su to dva rekata sabahskog sunneta ili ne? Ako se to sabere sa brojem farza i sunneta koje je obavljao, dobićemo konačni zbir od četrdeset rekata koje je uvijek praktikovao u jednom danu i noći: sedamnaest rekata farz-namaza, deset ili dvanaest rekata redovnih sunneta i jedanaest, odnosno trinaest rekata noćnog namaza (kijamu-lejl), a sve skupa četrdeset rekata. Nije klanjao više od toga. Naravno iz tog se izuzimaju vanredni sunneti kao što su salatul-feth, osam rekata,[551] duha-namaza, kada se vraćao s puta, namaz kod onoga koga posjeti, tehijjetul-mesdžid i namazi slični ovim. Allahov rob mora ustrajavati na tih četredeset rekata sve do smrti. Onome ko pokuca četrdeset puta na vrata svaki dan i noć, bit će najprije otvoreno, a Allah je najbolji Pomagač.

Odjeća, poglavlje: Uvojci; Ponašanje, poglavalje: Dizanje pogleda ka nebesima; Dove, poglavlje: Noćne dove čovjeka koji je budan, Et-tevhid, poglavlje: Stvaranje nebesa i zemlje i drugih stvorenja; Odabrao ga je Muslim i uvrstio u svoj *Sahih* pod brojem (763), Namaz putnika, poglavlje: Dova pri noćnom namazu, a, također, i Malik u *El-Muvettau,* pod brojem (1/121 i 122), Noćni namaz, poglavlje: Kako je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavljao vitr-namaz.

[551] Prenosi ga Buhari (3/43), Muslim (1/497) prenoseći ga od Abdurrahmana ibn Ebi Lejla koji je rekao: "Samo nam je Ummu Hani prenijela da je vidjela Poslanika, s.a.v.s., da klanja duha-namaz." Ona je kazala: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je ušao u moju kuću na dan osvojenja Mekke, okupao se i klanjao osam rekata. Do tada nisam vidjela da je brže klanjao namaz, s tim da je upotpunjavao rukue i sedžde."

NAČIN NA KOJI JE POSLANIK, S.A.V.S., OBAVLJAO NAMAZ U NOĆI, NJEGOV VITR-NAMAZ I NAMAZ U PRVOM DIJELU NOĆI

Aiša, r.a., kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije nikada klanjao jacija-namaz i ušao kod mene, a da nije klanjao četiri ili šest rekata,[552] nakon čega bi legao u postelju." Ibn Abbas kaže da je, kada je prenoćio kod njega, nakon što je klanjao jaciju, došao i klanjao, zatim je zaspao.[553] Ova dva hadisa navodi Ebu Davud. Kada bi se probudio, misvakom bi očistio zube, zatim, zikr činio, a već je bilo govora o tome šta je govorio kod buđenja. Nakon toga je uzimao abdest i klanjao dva kraća rekata, kao što stoji u Muslimovom *Sahihu*: "Prenosi se od Aiše, r.a., da je rekla: 'Nakon što bi se Allahov Poslanik, s.a.v.s., probudio, otpočeo bi namaz sa dva kraća rekata.'"[554] U hadisu kojeg prenosi Ebu Hurejra, Poslanik, s.a.v.s., je naredio da se tako pustupa riječima: "Kada neko od vas ustane u noći, neka otpočne svoj namaz sa dva kraća rekata." Prenosi ga Muslim.[555] Ponekad bi ustajao kada bi bilo pola noći, malo prije ili malo kasnije, a nekad bi ustajo kad bi čuo pijetla koji kukuriče u

[552] Prenosi Ebu Davud (1303). Namaz, poglavlje: Namaz poslije jacije, a u lancu prenosilaca ovog hadisa je Mukatil ibn Bešir el-Adžli kojeg je pouzdanim smatrao samo Ibn Hibban, dok su ostali prenosioci pouzdani.

[553] Prenosi Ebu Davud (1357), Namaz, poglavlje: Podizanje glasa kod obavljanja noćnih namaza, lanac prenosilaca je pouzdan, a osnova ovog hadisa nalazi se kod Buharija i Muslima u hadisukoji govori o noćenju, a taj hadis je već spominjan.

[554] Prenosi ga Muslim (767), Namaz putnika, poglavlje: Dova pri noćnom namazu i njegovo obavljanje; Ahmed u *Musnedu* (6/30).

[555] Prenose ga Muslim (768) i Ahmed u *Musnedu* (2/399).

drugom dijelu noći. Nekad je pravio pauze, a nekada ne. Međutim, češće nije pravio stanke. Pravio je pauze, kao što kaže Ibn Abbas u hadisu koji govori o konaku kod Poslanika, s.a.v.s.: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., se probudio, očistio usta misvakom i abdestio govoreći: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ، والأَرْضِ وَاخْتِلاَفِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لآيَاتٍ لأُولِي الألْبَابِ﴾ '*Zaista su u smjeni noći i dana znakovi za one koje pameti imaju*' (Alu Imran, 190). Učio je ove ajete sve do kraja sure, a onda je ustao i klanjao dva rekata u kojima je odužio stajanje, ruku i sedžde. Kad je završio namaz, zaspao je i spavao sve dok se nije oglasio rog, a zatim je to ponovio tri puta, svaki puta čisteći usta misvakom, uzimajući abdest i učeći spomenute ajete, a potom je klanjao tri rekata vitr-namaza. U tom času je mujezin zaučio ezan, a on je izašao da klanja sabah-namaz, govoreći: اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُوراً، وَفِي لِسَانِي. وَاجْعَلْ فِي سَمْعِي نُوراً، وَاجعَلْ فِي بَصَرِي نُوراً، وَاجْعَلْ مِنْ خَلْفِي نُوراً، ومن أَمَامِي نُوراً، وَاجْعَلْ مِنْ فَوْقِي نُوراً، وَمِنْ تَحتِي نُوراً، اللَّهُمَّ أَعْطِنِي نوراً 'Allahu, učini u mome srcu svjetlost i na mome jeziku svjetlost, i učini u mom sluhu svjetlost i u mome vidu svjetlost, i iza mene, i ispred mene, i iznad mene i ispod mene. Allahu moj, prekri me svjetlom.'" Prenosi ga Muslim.[556] Ibn Abbas nije spomenuo da je namaz otpočinjao sa dva kraća rekata, kao što to navodi Aiša, r.a. Moguće je, da je jednom postupao ovako, jednom onako, ili je Aiša, r.a., upamtila od Poslanika ono što nije upamtio Ibn Abbas, a to je vjerovatnije, imajući u vidu da se ona toga stalno držala kao i činjenicu da je ona najbolje znala kako je Poslanik, s.a.v.s., klanjao noćni namaz, dok ga je Ibn Abbas vidio u noći kada je prenoćio kod svoje tetke. Smatram da u slučaju razilaženja Ibn Abbasa i Aiše, r.a., oko nečeg vezanog za kijamu-lejl, treba postupiti po mišljenju Aiše, r.a.

Postoji nekoliko načina na koje je obavljao kijamu-lejl:

Jedan od tih načina je onaj kojeg navodi Ibn Abbas.

Drugi način je način koji opisuje Aiša, r.a., odnosno, da je

---

[556] Muslim, Namaz putnika, poglavlje: Dova pri noćnom namazu i njegovo obavljanje.

kijamu-lejl otpočinjao sa dva kraća rekata, nakon čega bi upotpunio svoju ustaljenu praksu klanjanja jedanaest rekata, predajući selam na svaka dva rekata i klanjajući vitr od jednog rekata.

Treći način je klanjanje trinaest rekata.

Četvrti način je da je klanjao osam rekata, predajući selam na svaka dva rekata, a zatim bi bésprekidno, jedan za drugim, klanjao pet rekata vitr-namaza, sjedeći samo na posljednjem rekatu.[557]

Peti način je da je klanjao devet rekata, osam bez prekida, sjedeći samo na osmom rekatu, učeći zikr, slaveći i moleći Uzvišenog Allaha, a zatim bi ustao bez predavanja selama i klanjao deveti rekat poslije kojeg bi sjeo i obavio tešehhud. Na kraju bi predao selam, i nakon svega bi, sjedeći, klanjao još dva rekata.[558]

Šesti način: Klanjao bi sedam, kao devet spomenutih, nakon kojih bi sjedeći klanjao još dva rekata.

Sedmi način: Klanjao bi po dva rekata a onda bi skupa klanjao tri rekata vitr-namaza, ne praveći stanku između njih. Ovaj način prenosi Ahmed, r.a., od Aiše, r.a., koja navodi da je klanjao tri rekata vitr-namaza, ne praveći stanku između njih.[559] Nesai, također, prenosi da je rekla: "Nije predavao selam nakon dva rekata vitr-namaza."[560] Ovom se načinu može prigovoriti jer Ebu Hatim Ibn Hibban u svome *Sahihu* prenosi od Ebu Hurejre da je Vjerovje-

[557] Bilježe Muslim (737), Tirmizi (495).

[558] Bilježi Muslim (546).

[559] Bilježi Ahmed u *Musnedu* (6/155,156) a njegova verzija glasi: "Prenosi se od Aiše, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., nakon što bi obavio jacija-namaz, ušao u kuću a onda klanjao dva rekata. Nakon toga bi klanjao još dva rekata koja su bila duža od prethodna dva, nakon čega bi, ne praveći stanku, klanjao tri rekata vitr-namaza. Nakon toga bi klanjao dva rekata sjedeći, čineći pri tome ruku' i sedždu sjedeći." U lancu prenosilaca ovog hadisa je Jezid ibn Ja'fer za kojeg Ez-Zehebi u *Mizanu* kaže da se ne uzima kao validan. Darekutni kaže da se hadisi koje on prenosi mogu koristiti kao pojačanje drugim hadisima.

[560] Bilježe Nesai (3/234), Noćni namaz, poglavlje: Vitr od tri rekata; Hakim (1/304), Darekutni (str. 175), Et-Tahavi (1/280), Bejheki (3/31), a lanac prenosilaca je vjerodostojan. En-Nevevi u djelu *Šerhul-muhezzeb* (4/5) kaže da ga prenosi Nesai sa dobrim lancem prenosilaca, a Bejheki u *Sunenul-kebiru*, s pouzdanim lancem prenosilaca.

snik, s.a.v.s., rekao: لا تُوتِرُوا بِثَلاثٍ، أَوْتِرُوا بِخَمْسٍ أَوْ سَبْعٍ، وَلا تَشَبَّهُوا بِصَلاةِ المَغْرِبِ "Nemojte klanjati vitr od tri rekata. Klanjajte vitr od pet ili sedam rekata, i nemojte da on liči na akšam-namaz."[561] Darekutni kaže: "Svi prenosioci ovog hadisa su pouzdani." Mehna kaže: "Pitao sam Ebu Abdullaha: 'Kako postupaš pri klanjanju vitr-namaza? Da li predaješ selam nakon dva rekata?' On mi je potvrdno odgovorio, a ja sam onda upitao zbog čega tako postupa, pa mi je rekao: 'Jer su hadisi koji govore da je Poslanik predavao selam nakon dva rekata jači i brojniji.'"[562] Harb kaže: "Ahmed je upitan o vitr-namazu, pa je rekao: 'Selam se predaje nakon dva rekata, a ako se ne preda, mislim da u tome nema štete, osim što je stav da se selam predaje nakon dva rekata čvršći.'"

Ebu Talib kaže: "Upitao sam Ebu Abdullaha: 'Na koji se hadis oslanjaš kod klanjanja vitr-namaza?' Rekao mi je: 'Oslanjam se na sve hadise. Ko klanja pet rekata vitr-namaza, sjediće samo na posljednjem rekatu.' Ko klanja sedam, također će sjediti samo na posljednjem rekatu, a u hadisu kojeg Zirare prenosi od Aiše, r.a., stoji: 'Klanjao je devet rekata vitr-namaza, sjedeći na osmom rekatu.'[563] Međutim, najvjerodostojniji i najbrojniji su hadisi koji govore da je klanjao jedan rekat vitr-namaza, i ja po njima postupam.' Ja sam na to rekao: 'Ibn Mesud kaže tri rekata', a Ebu Abdullah reče: 'Upravu si, čak je ukorio Sa'da što klanja jedan rekat, ali mu je Sa'd odgovorio nekim dokazom.'"

Osmi način prenosi Nesai od Huzejfe koji pripovijeda da je klanjao sa Vjerovjesnikom, s.a.v.s., u ramazanu. Poslanik je otišao

561 Bilježe Ibn Hibban (680), Darekutni (2/24), Et-Tahavi (str. 172), Hakim (1/304) koji ga smatra vjerodostojnim, a s njim se slažu Ez-Zehebi i Bejheki (3/31), a Darekutni kaže da su prenosioci ovog hadisa povjerljivi što misli i Hafiz. Navodi ga još Muhammed ibn Nasr u *Noćnom namazu* (str. 125), a Iraki kaže da mu je lanac prenosilaca pozdan.

562 Bilježe Ahmed u *Musnedu* (84) i (6/143), Muslim (536), Namaz putnika, poglavlje: Noćni namaz i broj rekata koje je Poslanik, s.a.v.s., obavljao u noći; Ebu Davud (1336), Namaz, poglavlje: Noćni namaz.

563 Bilježi Muslim (546). Namaz putnika.

na ruku' i rekao: "Neka je slavljen moj Veličanstveni Gospodar", zadržavajući se na rukuu onoliko koliko se zadržavao na kijamu, zatim je sjeo govoreći: "Gospodaru, oprosti mi, Gospodaru, oprosti mi", onoliko dugo koliko se zadržavao na kijamu, zatim je učinio sedždu i rekao: "Neka je slavljen moj Uzvišeni Gospodar", zadržavajući se na sedži onoliko dugo koliko se zadržavao na kijamu. Klanjao je samo četri rekata, dok mu nije došao Bilal koji ga je pozvao na sabah."[564]

Vitr bi klanjao na početku noći, u sredini noći i na kraju noći, a jednom je probdio čitavu noć učeći i ponavljajući samo jedan ajet sve do sabaha, a taj ajet je: ﴿إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ﴾ "*Ako ih kazniš, pa oni su samo Tvoji robovi.*" (El-Maida, 118)[565]

Poslanik, s.a.v.s., je na tri načina obavljao noćni namaz.

Jedan od tih načina, i način na koji ga je najčešće obavljao, jeste stojeći. Drugi način je da je klanjao sjedeći i činio ruku sjedeći, a treći način je da je učio sjedeći, a kada bi ostalo još malo dijela kojeg je želio proučiti, ustao bi pa bi otišao na ruku' stojeći. Sva tri načina se prenose ispravnim predanjima.

Što se tiče načina na koji je sjedio na mjestu na kojem se obavlja kijam, prenosi se u Nesainom *Sunenu* od Abudullaha ibn Šekika, koji prenosi da je Aiša, r.a., rekla: "Vidjela sam Poslanika, s.a.v.s., da klanja sjedeći prekrštenih nogu."[566] Nesai kaže: "Ne znam

---

564 Bilježi Nesai (3/226). Noćni namaz, poglavlje: Izjednačavanje stajanja nakon rukua i sedždi, s povjerljivim prenosiocima, ali je Nesai poslije ovog hadisa rekao: "Smatram da je ovaj hadis mursel, a Talha ibn Jezid, koliko mi je poznato, ništa nije slušao od Huzejfe; osim toga El-Ala ibn Muejjib u ovom hadisu kaže: 'Od Talhe koji ga prenosi od nekog čovjeka a on od Huzejfe.'"

565 Bilježe Ahmed (5/156), Nesai (2/177), Početak namaza, poglavlje: Ponavljanje ajeta; Hakim (1/231), Ibn Huzejme (1/70) koji prenosi od Džesreta, a on od Ebi Zerra: " Poslanik, s.a.v.s., je klanjao noćni namaz učeći: "*Ako ih kazniš pa oni su robovi tvoji, a ako im oprostiš, pa ti si zaista Silni i Mudri*", s ispravnim lancem prenosilaca.

566 Prenosi ga Nesai (3/224). Noćni namaz, poglavlje: Namaz onoga ko klanja sjedeći; prenosi Ebu Davud od El-Hafrija, a on od Hafsa ibn Gajjasa koji ga prenosi od Hamid et-Tavila a on od Abudulllaha ibn Šekika, a on od Aiše, r.a., s pouzdanim prenosiocima. Malik u

da je iko osim Ebu Davuda prenio ovaj hadis, misleći na Haferija, a Ebu Davud je pouzdan. Međutim, smatram da je ovaj hadis neispravan, a Allah najbolje zna."

POSLANIKOVA, S.A.V.S, PRAKSA VEZANA ZA KLANJANJE DVA REKATA NAKON VITR-NAMAZA

Pouzdano je preneseno da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., nakon vitr-namaza klanjao dva rekata, nekada sjedeći, a nekada je samo učio sjedeći, pa bi, kada bi želio da ode na ruku, ustao i učinio ruku'. U Muslimovom *Sahihu* stoji predanje Ebu Seleme koji kaže: "Pitao sam Aišu, r.a., o namazu Allahova Poslanika, s.a.v.s., pa mi je rekla: 'Klanjao je trinaest rekata: prvo bi klanjao osam rekata, a onda bi klanjao vitr, te bi još na kraju klanjao dva rekata sjedeći, pa bi, kada bi htio da ode na ruku', ustao i učinio ruku', a onda bi, između sabahskog ezana i ikameta klanjao dva rekata."[567] U Ahmedovom *Musnedu* se navodi predanje od Ummu Seleme u kojem se kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., nakon vitr-namaza, sjedeći klanjao dva kraća rekata.[568] Tirmizi kaže: "Hadis sličan ovome prenesen je od Aiše, Ebu Umame i drugih."

Muvettai (1/89) prenosi sa vjerodostojnim senedom od Abdullaha ibn Dinara koji kaže da je čuo Abudullaha ibn Omera kako kritikuje nekog čovjeka koji je na drugom sjedenju sjeoprekrštenih i savijenih nogu, na što mu je čovjek rekao: "Pa i ti to radiš." "Ali ja sam bolestan", reče mu Abdullah ibn Omer." On i Buhari prenose hadis Abudullaha ibn Abdillah ibn Omera u kojem kaže da je vidio Abudullaha ibn Omera da, kada sjedi u namazu sjediprekrštenih nogu, pa je i on to počeo praktikovati, a tada je bio mlad, pa mu je Abdullah ibn Omer to zabranio i rekao: "Sunnet je da podviješ desnu nogu a lijevu opružiš." "Ja sam mu rekao da i on to radi, na što mi je rekao da to njegove noge ne mogu podnijeti."

567 Bilježi Muslim, Namaz putnika, poglavlje. Noćni namaz i broj rekata koje je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanajo u noći.

568 Prenosi ga Ahmed u *Musnedu* pod brojem (298) i (6/299). Prenosioci ovog hadisa su pouzdani i on je u značenju hadisa poslije njega.

U *Musnedu* se, također, nalazi predanje od Ebu Umame u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., nakon vitr-namaza sjedeći klanjao dva rekata učeći sure Zilzal i Kafirun."

Darekutni prenosi sličan hadis od Enesa, r.a.[569] Mnoge učenjake je ovo predanje zbunilo pa su zauzeli stav da je u kontradikciji sa riječima Poslanika, s.a.v.s.: "Neka vaš posljednji noćni namaz bude vitr (nepar)." Stoga je Malik odbacio ova dva rekata. Ahmed o tome kaže: "Ja ih ne klanjam, ali ne sprečavam nikoga da to čini", i još je dodao: "Malik ih odbacuje, dok jedna skupina učenjaka smatra da je Poslanik klanjao ova dva rekata kako bi pokazao da je dozvoljeno klanjati nakon vitr-namaza i da klanjanje ova dva rekata ne remeti nafilu. Riječi Poslanika, s.a.v.s.: 'Učinite da vaš posljednji noćni namaz bude vitr (nepar)', protumačili su tako što su kazali da je pohvalno postupiti prema ovome hadisu, ali i da je dozvoljeno klanjati ova dva rekata."

Ispravan je stav da su ova dva rekata kao sunneti i da su nadopuna vitr-namaza, jer je vitr zaseban vid ibadeta, naročito ako prihvatimo stav da je vadžib, prilikom čega ova dva rekata, nakon vitra-namaza, postaju kao sunneti koji se klanjaju nakon akšam-namaza koji je vitr dana, a dva rekata poslije njega su mu nadopuna. Isto to možemo kazati i za dva rekata koja je Poslanik klanjao nakon vitr-namaz, a opet, Allah najbolje zna.

---

[569] Bilježe Ahmed u *Musnedu* (2/135,1433,150) i Buhari (2/406). Vitr, poglavlje: Nek mu zadnji dio njegovog namaza bude vitr; Muslim (751), Namaz putnika, poglavlje: Noćni namaz je dva po dva i jedan rekat vitra na kraju noći.

Predanja o tome šta je Poslanik, s.a.v.s., učio na pojedinim namazima i o načinu na koji je učio

Nije zabilježeno da je učio kunut-dovu prilikom klanjanja vitr-namaza, osim u hadisu kojeg prenosi Ibn Madža od Alija ibn Mejmuna er-Rekija koji kaže: "Pričao nam je Muhalled ibn Jezid prenoseći od Sufjana, a on od Zubejda el-Jamija, on od Seida ibn Abdurrahmana ibn Ebzaa, a on od svog oca da je Ubej ibn Ka'b rekao: 'Allahov Poslanik, s.a.v.s., je klanjao vitr-namaz i učio kunut-dovu prije rukua.'"[570] Ahmed u predanju koje prenosi njegov sin Abudullah kaže: "Ja učim kunut-dovu nakon rukua." Ono što se pouzdano prenosi od Vjerovjesnika, s.a.v.s., vezano za učenje kunut-dove jeste da ju je učio, jedne prilike, na sabah-namazu, kada se podigao sa rukua. Ja sam, što se tiče učenja kunut-dove na vitr-namazu, odabrao mišljenje da se ona uči nakon rukua, međutim, nije prenesen niti jedan sahih hadis da je Poslanik, s.a.v.s., učio kunut-dovu." Halal kaže: "Ispričao mi je Muhammed ibn Jahja el-Kuhal da je upitao Ebu Abdullaha o kunutu te da mu je ovaj rekao da se o tome od Vjerovjesnika ne prenosi ništa, ali da je Omer ponekad učio kunut."

Ahmed i sastavljači *Sunena* prenose hadis Hasana ibn Alije, r.a., u kojem on kaže: "Poslanik, s.a.v.s., me je poučio riječima koje

[570]Bilježe Nesai (2/235), Ibn Madža (1182), Muhamed ibn Nasr, *Noćni namaz* (str. 131), lanac prenosilaca je dobar, prenosi se u poglavlju od Abdullaha ibn Mesuda kod El-Hatiba u poglavlju: El-kunut i od Ibn Abbasa kod Ebu Neima u *Hiljeu*, od Ibn Omera kod Taberanija u *El-Evsatu* i ovi hadisi,bez obzira na svoju slabost, jačaju hadis Ubej ibn Ka'ba.

izgovaram dok klanjam vitr-namaz: 'Allahu moj, uputi me sa onima koje si uputio, učini me zdravim sa onima koje si zdravim učinio i uvedi me u grupu Svojih prijatelja. Daj mi bereket u onome što si mi dodijelio. Sačuvaj me zla koje si odredio, jer Ti određuješ, a Tebi se ne određuje. Neće ponižen biti onaj kome si Ti prijatelj. Neka si Slavljen i Uzvišen, Gospodaru naš.'"[571] Bejheki i Nesai na ovo dodaju još riječi: "I neće pobijediti onaj kome si ti neprijatelj."[572] Nesai u svome predanju još dodaje: "I neka je salavat na Vjerovjesnika, s.a.v.s."[573] Hakim u *Mustedreku* još dodaje: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., me je poučio kunutu, nakon što se dignem s rukua, a prije sedžde." Ibn Hibban ga prenosi u svome *Sahihu*, a njegova verzija glasi: "Čuo sam Poslanika, s.a.v.s., da uči dovu."

Tirmizi o ovome kaže: "O ovome pitanju postoji predanje koje Alija prenosi od Poslanika, s.a.v.s. Ovo je hasen hadis kojeg znamo samo u verziji koju prenosi Ebul-Havra' es-Sa'di čije je pravo ime Rebia ibn Šejban. Ne znamo o kunutu Vjerovjesnika, s.a.v.s., ništa bolje od ovoga."

Bilježi se da su Ibn Omer i ibn Mesud učili kunut-dovu prilikom vitr-namaza. Ovo predanje je vjerodstojnije i pouzdanije od

---

[571] Prenose ga Ahmed u *Musnedu* (1718), Tirmizi (464). Namaz, poglavlje: Kunut dova na vitru; Ebu Davud (1425), Namaz, poglavlje: Kunut dova na vitru; Nesai (3/248), Noćni namaz, poglavlje: Dova na vitru; Ibn Madža (1178), Obavljanje namaza, poglavlje: Predanje o kunut-dovi na vitru; Ed-Darimi (1/373, 374), Bejheki (4/209) s vjerodostojnim lancem prenosilaca. Ibn Hibban ga smatra vjerodostojnim (512, 513), kao i Hakim u *El-Mustedreku*.

[572] Ovaj dodatak je ispravan.

[573] Radi se o dodatku kojeg je slabim smatrao Hafiz ibn Hadžer u onome što je od njega prenio Ibn Allan u djelu *El-futuhat er-rebbanijje* (2/292), gdje je rekao: "Ovaj dodatak u ovom lancu prenosilaca je čudan i neutemeljen", a zatim je dodao da u svakom senedu postoji nepoznati prenosilac ili je sened prekinut, a nakon tog objašnjenja je rekao: "Iz toga se jasno zaključuje da ovaj lanac prenosilaca, bilo zbog nepoznatog prenosioca, bilo zbog prekida, ne ispunjava El-Hasanove uvjete, a nije došao u nekom drugom obliku." Njegov prekid podupire i činjenica da je Ibn Hibban spomenuo ovog prenosioca među onima koji su došli iza tabiina, a da je kojim slučajem, hadis slušao od El-Hasana, Ibn Hibban bi ga spomenuo među tabiinima. Šejh Nevevi je u *Šerhul-muhezzebu* iEl-Halasa, pretjerao po pitanju seneda ovog hadisa, ubrajajući ga među vjerodostojne ili dobre. Ovaj hadis je, prema objašnjenju koje smo naveli, šaz.

predanja u kojem se govori o kunutu za vrijeme sabah-namaza, ali je predanje da je Poslanik, s.a.v.s., učio kunut-dovu za vrijeme sabah-namaza vejrodostojnije i pouzdanije od predanja da je kunut-dovu učio za vrijeme vitr-namaza, a Allah najbolje zna.

Ebu Davud, Tirmizi i Nesai prenose hadis Alije, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., na kraju vitr-namaza govorio: اللهُمَّ إني أعوذ برِضَاكَ مِن سَخَطِكَ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنكَ لا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ "Tražim zaklon u milosti Tvojoj od srdžbe Tvoje, u oproštaju Tvome od kazne Tvoje i utječem se Tebi od Tebe, a hvalu Ti, ma koliko god se trudio, ne mogu iskazati. Ti si onakav kakvim si sam Sebe pohvalio."[574] Moguće je da je to učio prije nego što završi vitr-namaz, ali je moguće i da je učio poslije. U jednom predanju od Nesaije stoji: "Poslanik s.a.v.s., je nakon što bi završio namaz i otišao u postelju, govorio: 'Ne mogu Ti hvalu iskazati ma koliko se trudio.'" Pouzdano je preneseno da je to Poslanik, s.a.v.s., učio na sedždi, mada je moguće da je to učio i za vrijeme namaza i poslije namaza. Hakim u *Mustedreku* navodi hadis Ibn Abbasa koji govori o vitr-namazu Vjerovjesnika s.a.v.s., i načinu na koji ga je obavljao: "Klanjao je vitr, a onda sam ga, nakon što je završio s namazom, čuo da govori: 'Gospodaru moj, ispuni srce moje i vid moj i sluh moj svjetlom, i učini svjetlo s moje desene strane i s moje lijeve strane, i iznad mene, i ispod mene, i ispred mene, i iza mene i podari mi na Sudnjem danu svjetlo.'"[575]

Kurejb kaže: "U kunutu je spomenuo sedam stvari." Sreo sam čovjeka koji je bio jedan od Ibn Abbasovih sinova pa mi je nabrojao tih sedam stvari: meso, krv, živce, kožu i još neke dvije stvari.

---

574 Bilježe Tirmizi (3561), Dove, poglavlje: Dova na vitr-namazu; Ebu Davud (1428), Namaz, poglavlje: Kunut-dova na vitru; Nesai (3/248, 249), Noćni namaz, Poglavlje: Dova na vitr-namazu; Ibn Madža (1179), Obavljanje namaza, poglavlje: Kunut-dova na vitru; Hakim u *Mustedreku*, (1/306) smatrajući ga vjerodostojnim, a s njim se slaže Ez-Zehebi, a on i jeste vjerodostojan.

575 Prenosi ga Hakim u *Mustedreku* (3/536). On ga smatra vjerodostojnim, a s njim se slaže i Ez-Zehebi.

U Nesaijinoj predanju ovog hadisa stoji da je to govorio za vrijeme sedždi.[576] U Muslimovoj verziji ovog hadisa stoji: "Izašao je da klanja sabah-namaz učeći", pa je naveo ovu dovu. U jednoj njegovoj drugoj verziji kaže se: "Učini svjetlo na mome jeziku i u duši mojoj i uvećaj svjetlo moje." U još jednom njegovom predanju stoji: "i svjetlom me učini".[577]

Ebu Davud i Nesai navode hadis Ubej ibn Ka'ba koji kaže: كان رسولِ الله صلى الله عليه وسلم يقرأ فِي الوتر، ﴿سبح اسم ربك الأعلى﴾ و ﴿قل يا أيها الكافرون﴾ و ﴿قل هو الله أحد﴾، فإذا سلم قال: "سُبْحَانَ المَلِكِ القُدُوس ثَلاَثَ مَرَّاتٍ، يَمدُّ بها صَوْتَهُ في الثَّالِثَةِ ويرفع" "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je na vitr-namazu učio sure El-A'la, Kafirun i Ihlas, a kada bi predao selam rekao bi tri puta: 'Slavljen neka je Presveti Vladar', produžujući i povišujući svoj glas treći put." Ovo je verzija Nesaije.[578] Ed-Darekutni na to dodaje riječi: "Gospodaru meleka i Džibrila."[579]

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je pravio stanke u svome učenju, zaustavljajući se na kraju svakog ajeta i govoreći: "Hvala pripada Allahu, Gospodaru svjetova", nakon čega bi predahnuo, "Milostivom, Svemilosnom", onda bi opet stao, "Vladaru Dana sudnjega", nakon čega bi ponovo stao.[580]

Ez-Zuhri navodi da je Poslanik, s.a.v.s., učio ajet po ajet i smatra da je najbolji način da se čovjek zaustavlja na kraju svakog ajeta, pa makar taj ajet bio povezan sa ajetima koji ga slijede, mada

---

[576] Bilježi Nesai (2/218), Početak namaza, Dova se uči na sedždi; hadis prenosi Ibn Abbas o njegovu konaku kod tetke Mejmune, s ispravnim lancem prenosilaca.

[577] Bilježi Muslim (563). Namaz putnika, poglavlje: Dova na noćnom namazu i njegovo obavljanje, hadis, kao i prethodni, prenosi Ibn Abbas o njegovu konaku.

[578] Bilježe Ebu Davud (1423), Namaz, poglavlje: Šta se uči na vitr-namazu; Nesai (3/244, 245), Noćni namaz, Drugi način učenja na vitru; Ibn Madža (1171). Obavljanje namaza, poglavlje: Ono što se uči na vitr-namazu, s ispravnim lancem prenosilaca.

[579] Bilježi Darekutni (str. 175), Vitr, poglavlje: Šta se uči na rekatima vitr-namaza i na kunut dovi. Njegov lanac prenosilaca je puzdan.

[580] Bilježe Ahmed u *Musnedu* (6/302), Tirmizi (2928), Učenja, poglavlje: Fatiha; Ebu Davud (4001), Harfovi i kiraeti; Hakim u *Mustedreku* (2/232), Tefsir. On smatra da je ovaj hadis vjerodostojan, a s njim se slaže Ez-Zehebi, što je ispravno. Ovaj hadis je ranije spominjan.

neki učači Kur'ana zastupaju mišljenje da, pri učenju, treba slijediti smisao i cilj ajeta te da treba stati tamo gdje se završava jedna misao. Međutim, Bejheki koji to navodi u djelu *Šuabul-iman* daje prednost stajanju na kraju svakog ajeta, pa makar on bio povezan sa sljedećim.

Nekada bi Poslanik, s.a.v.s., učio suru polahko po tertilu, tako da bi izgledala duža od neke koja je u biti duža od nje, a nekada bi učio samo jedan ajet, ponavljajući ga sve do sabaha.[581]

Učenjaci su se razišli oko toga da li je bolje učiti malo a polahko po tertilu, ili brzo a više ajeta. O ovom pitanju postoje dva mišljenja:

Ibn Mesud, Ibn Abbas i još neki smatraju da je tertil i pomno razmišljanje o onome što se uči, uz malo učenja, bolje nego da čovjek brzo a puno prouči. Sljedbenici ovog mišljenja za dokaz uzimaju da je cilj kiraeta (učenja) Kur'ana razumijevanje i pomno razmišljanje, te pronicanje u suštinu značenja kur'anskih ajeta, i postupak prema sadržaju tih ajeta, a kiraet i učenje napamet su sredstva kojim čovjek stiže do njihovih značenja, kao što neki prethodnici iz ummeta kažu: "Kur'an je objavljen da se po njemu postupa, zato postupajte prema onome što učite." Zato su sljedbenici Kur'ana znali šta se u njemu nalazi i postupali su po tome, čak i ako ga nisu znali napamet. Što se tiče onoga koji ga zna napamet, ali ne razumije njegovo značenje i ne postupa po onome što je u njemu, on nije sljedbenik Kur'ana, pa makar ga ispravno učio.

Još su kazali: "Ovo mišljenje se preferira jer je vjerovanje najbolje djelo, a vjerovanje je upravo produkt razumijevanja i pomnog razmišljanja o Kur'anu, dok učenje bez razumijevanja i razmišljanja može praktikovati i dobročinitelj i grješnik, munafik i vjernik, kao što Poslanik, s.a.v.s., kaže: وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ، كَمَثَلِ الرَّيْحَانَةِ، رِيحُهَا طَيِّبٌ،

[581] Hadis je vjerodostojan, a bilježi ga Ahmed (5/149). Hadis je već ranije spominjan, a ajet koji je ponavljao su riječi Uzvišenog: *Ako ih kazniš, robovi su Tvoji, ako im oprostiš, Silan i Mudar Ti si.*

وَطَعْمُهَا مُرٌّ 'Primjer munafika koji uči Kur'an je kao primjer biljke koja lijepo miriše, a ukus joj je gorak.'"[582]

Ljudi se po svom odnosu prema Kur'ana dijele na četiri grupe: oni koji vjeruju i po Kur'anu postupaju i to je najbolja skupina; oni koji ne postupaju po Kur'anu, a uz to su još i nevjernici; oni koji postupaju po Kur'an, ali ne vjeruju i četvrta skupina oni koji vjeruju, ali ne postupaju po Kur'anu.

Oni u prilog svom stavu dodaju i sljedeće: Kao što su oni koji vjeruju, a ne postupaju po Kur'anu bolji od onih koji postupaju po Kur'an, a ne vjeruju, tako su i oni koji Kur'an uče sa razmišljanjem i razumjevanjem bolji od onih koji uče puno i brzo, ali bez razmišljanja i razumijevanja. Još su kazali da je tako postupao Poslanik, s.a.v.s., i da je to njegov način i njegov put, s obzirom da je zabilježeno da je učio suru tako da se činila duža od neke koja je u biti duža od nje, a nekada je ponavljao samo jedan ajet sve do sabaha.

Sljedbenici Šafije smatraju da je više učenja bolje, a kao dokaz za to uzimaju hadis Ibn Mesuda, r.a., koji je rekao:

مَنْ قَرَأَ حَرْفاً مِنْ كِتَابِ اللهِ، فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ، وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا، لاَ أَقُولُ الم حَرْفٌ، وَلَكِنْ أَلِف حَرْفٌ، وَلاَمٌ حَرْفٌ، وَمِيمٌ حَرْفٌ.

"Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: 'Ko pročita jedno slovo iz Kur'ana, za to mu se upisuje dobro djelo koje će biti udeseterostučeno. Ne kažem da je elif lam mim jedno slovo, već kažem da je elif

[582] Prenosi ga Ahmed u *Musnedu* (4/397), Buhari (13/448/), Tevhid, poglavlje: Učenje grješnog munafika; Vrijednosti Kur'ana, poglavlje: Prednost Kur'ana u odnosu na obični govor, i poglavlje: Grijeh onoga ko se pretvara pri učenju Kur'ana ili se hrani njime; Hrana, poglavlje: Hrana; Muslim (797), Namaz putnika, poglavlje: Vrijednosti onoga ko nauči Kur'an napamet; Ebu Davud (4829), Odgoj, S kim je naređeno sjedenje; Tirmizi (2869), Primjeri, poglavlje: Primjer vjernika koji uči Kur'an i munafika koji uči Kur'an i onoga koji ne uči Kur'an; Nesai (8/125), Vjerovanje, poglavlje: Primjer vjernika koji uči Kur'an i licemjera koji uči Kur'an; Ibn Madža (214), Uvod, poglavlje: Ko nauči Kur'an i druge Kur'anu poučava.

slovo, lam slovo i mim slovo.'"[583]

Oni u prilog svom mišljenu navode i to da je Osman ibn Affan proučio Kur'an na jednom rekatu, te da su mnogi iz generacije poslije Poslanika, s.a.v.s., mnogo učili Kur'an.

O ovome je ispravno reći da je učenje Kur'ana uz tertil i razmišljanje vrednije, dok je nagrada za više a brže učenje Kur'ana brojčano veća. Onaj koji uči Kur'an razmišljajući o njegovom značenju je kao onaj ko za sadaku udjeli neki vrijedan biser ili oslobodi roba čija je vrijednost velika, dok je onaj koji brzo uči Kur'an bez razmišljanja kao onaj ko udijeli puno sitnog novca, ili oslobodi određeni broj robova čija je vrijednost mala. U Buharijevom *Sahihu* se prenosi od Katadeta da je rekao: "Pitao sam Enesa o učenju Poslanika, s.a.v.s., pa mi je rekao: 'Dugo je, dugo otezao.'"[584]

Šu'be kaže: "Pričao nam je Ebu Džemre da je rekao Ibn Abbasu: 'Ja brzo učim Kur'an, pa ponekad u jednoj noći jednom ili dva puta proučim Kur'an', na što mu je Ibn Abbas rekao: 'Više volim da proučim jednu suru nego da radim kao što ti radiš, ali ako ti tako postupaš i tako hoćeš, onda uči Kur'an tako da čuješ ono što učiš i da tvoje srce bude svjesno onoga što učiš.'"

Ibrahim kaže: "Alkama, koji je imao lijep glas, učio je pred Ibn Mesudom, a Ibn Mesud je rekao: 'Uči polahko, molim te. Zaista Kur'an treba učiti lijepo.'"

Ibn Mesud je rekao: "Nemojte Kur'an učiti brzo kao što recitujete poeziju i nemojte da ajeti ispadaju kao što pokvarene datule ispadaju iz grozda kada se protrese, stanite kod njegovih pouka i stimulišite njima srca slušatelja i nemojte da vam briga bude da što

583 Prenosi ga Tirmizi (2912), Nagrada za učenje Kur'ana, poglavlje: Predanja o nagradi onoga ko prouči jedno slovo iz Kur'ana; on ga smatra dobrim hadisom, a Hakim ga smatra vjerodostojnim. S njim se slaže Ez-Zehebi, a on je prema našem mišljenju vjerodostojan.

584 Bilježe Ahmed u *Musnedu* (3/197,198) Buhari (9/89), Vrijednost učenja Kur'ana, poglavlje: Učenje; Nesai (2/179), Početak namaza, poglavlje: Glas pri učenju Kur'ana; Ibn Madža (1353), Obavljanje namaza, poglavlje: Predanja o učenju Kur'ana u noćnom namazu.

prije završite suru."

Abdullah, također, kaže: "Kada čuješ da Allah kaže: '*O vi koji vjerujete*', uči tako da te i drugi čuju, čuo te Uzvišeni dabogda, jer je to dobro koje ti se naređuje ili zlo od kojeg se odvraćaš."

Abdurrahman ibn Ebi Lejla kaže: "Jedne prilike je kod mene, dok sam učio suru Hud, ušla neka žena, pa mi reče: 'Abdurrahmane, zar tako učiš suru Hud? Ja je, tako mi Allaha, evo već šest mjeseci učim i još je nisam završlila.'"

Nekada je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjajući vitr u sebi učio, a nekada naglas, nekada je dugo stajao, a nekada kraće, nekada je vitr klanjao u zadnjem dijelu noći, što je činio najčešće, nekada je klanjao početkom, a nekada polovinom noći.

Dobrovoljni namaz klanjao je i po noći i po danu, na jahalici na putu, prema strani na koju bi se ona okrenula, čineći rukue i sedžde išaretom, pri čemu mu je sedžda bila niža od rukua. Ahmed i Ebu Davud prenose da je Enes ibn Malik rekao: "Kada je Poslanik, s.a.v.s., želio da klanja dobrovoljni namaz na jahalici, usmjerio bi je prema kibli pa bi donio iftitahi tekbir (početni tekbi), a zatim bi pustio jahalicu i klanjao bi okrenut onamo gdje bi se ona usmjerila."[585] U vezi s pitanjem obaveze okretanja prema kibli postoje različita predanja od Ahmeda. Da li treba, ako je u mogućnosti, kao, naprimjer, u slučaju da bude u nosiclji, sedlu ili nečemu sličnom, cijelo vrijeme biti okrenut prema kibli, ili mu je dozvoljeno da klanja okrenut tamo gdje se jahalica okrene? Muhammed ibn Hakem prenosi da Ahmed smatra da se klanjač koji namaz obavlja u nosiljci mora okrenuti u pravcu kible jer ima mogućnost da se okreće, dok to jahač nije u stanju. Međutim, Ebu Talib od njega prenosi drugo mišljenje: "Teško se u nosiljci okrenuti prema kibli, pa nek klanja okrenut naprijed." Što se tiče obavljanja sedžde u nosiljci, od njega

[585] Bilježe Ahemed u *Musnedu* (3/126 i 203), Ebu Davud (1225) Namaz, poglavlje: Dobrovoljni namaz i vitr na jahalici. Lanac prenosilaca ovog hadisa je jak.

se prenosi više predanja. Njegov sin Abdullah prenosi da je rekao: "Ko bude klanjao u nosiljci i bude u stanju učiniti sedždu, učiniće je." El-Mejmuni, međutim, prenosi da je rekao: "Više volim da onaj ko klanja u nosiljci učini sedždu jer je to u mogućnosti." Džafer ibn Muhammed prenosi da je drugom prilikom rekao: "Ko bude klanjao u nosiljci, sedždu će činiti na laktovima, a može se osloniti i na devu, međutim, to treba gestikulirati i sedžu učinti niže od rukua." Ovo predanje navodi i Ebu Davud.[586]

[586] Bilježe Ebu Davud (1227), Namaz, poglavlje: Dobrovoljni namaz i vitr-namaz na jahalici; Et-Tirimizi (351), Namaz, poglavlje: O onome što je preneseno o namazu na jahalici gdje god se usmjeri; Bejheki (5/2), Ibn Huzejma (1270) prenose od Džabira da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., me je poslao radi neke potrebe, a kad sa se vratio, zatekao sam ga da klanja na jahalici dok je ona bila usmjerena ka istoku. Pri tome su mu sedžde bile niže od rukua." Lanac penosilaca ovog hadisa je pouzdan.

NAČIN NA KOJI JE POSLANIK, S.A.V.S., KLANJAO DUHA-NAMAZ

Buhari u svome *Sahihu* prenosi da je Aiša, r.a. rekla: "Nisam vidjela da Poslanik, s.a.v.s., klanja duha-namaz, a ja ga klanjam."[587] Buhari, također, prenosi hadis Muverrika el-Idžlija koji kaže: "Upitao sam Ibn Omera da li klanja duha-namaz, a on mi je rekao da ne klanja, pa sam ga pitao da li ga klanja Omer, pa mi je rekao da ne klanja, a da ga ni Ebu Bekr, ni Vjerovjesnik, s.a.v.s., nisu klanjali."[588]

Navodi se da je Ibn Ebi Lejla rekao: "Niko nam nije prenio hadis u kojem se govori da je vidio Vjerovjesnika, s.a.v.s., da klanja duha-namaz, osim Ummu Hani' koja je rekla da je Vjerovjesnik s.a.v.s. na dan osvajanja Mekke ušao u njenu kuću, oprao se i klanjao osam rekata. Ona navodi da nije vidjela brži namaz od tog, osim što je Poslanik, s.a.v.s., upotpunjavao sedžde i rukue."[589]

U Muslimovom *Sahihu* se navodi da je Abdullah ibn Šekik rekao: "Pitao sam Aišu, r.a., da li je Poslanik, s.a.v.s., klanjao duha-namaz, a

---

[587] Bilježe Ahmed u *Musnedu* (6/86, 177,215,223,238), Buhari (3/46), Noćni namaz, poglavlje: Onaj ko ne klanja duha-namaz; Muslim (718), Namaz putnika, poglavlje: Pohvalnost obavljanja duha-namaza i da je duha-namaz najmanje dva rekata; Ebu Davud (1293), Namaz, poglavlje: Duha-namaz; a nadopuna ovog hadisa je: "iako je Poslanik, s.a.v.s., ostavljao neke poslove, mada ih je volio činiti, bojeći se da i ljudi ne počnu to činiti, te da im se to stavi kao obaveza."

[588] Bilježi Buhari (3/42), Noćni namaz, poglavlje: Duha-namaz na putu.

[589] Bilježe Buhari (3/43) Dobrovoljni namaz, poglavlje: Duha-namaz na putu; Skraćivanje namaza, poglavlje: Ko klanja dobrovoljno u neko vrijeme koje nije iza namaza ili prije njega; Pohodi, poglavlje: Poslanikov, s.a.v.s., smještaj na dan osvojenja Mekke; Muslim (336), Namaz putnika, poglavlje: Pohvalnost duha-namaza; Tirimizi (474), Namaz, poglavlje: Predanja o duha-namazu; Ebu Davud (1291), Namaz, poglavlje: Duha-namaz.

ona je rekla da je to činio samo kada bi se vratio s puta. Upitao sam da li je spajao sure, a ona mi je rekla da je spajao kratke sure."[590]

U Muslimovom *Sahihu* se navodi da je Aiša, r.a., rekla: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je klanjao četiri rekata duha-namaza, a nekada i više."[591] U oba *Sahiha* se od Ummu Hani' prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na dan osvojenja Mekke klanjao osam rekata, odnosno, duha-namaz.[592]

Hakim u svome *Mustedreku* navodi da je Enes, r.a., rekao: "Vidio sam Poslanika, s.a.v.s., da na putu klanja duha-namaz. Klanjao je osam rekata, a kada je završio, rekao je:

إِنِّي صَلَّيْتُ صلاةَ رَغْبَةٍ وَرَهْبَةٍ، فَسَأَلْتُ رَبِّي ثَلاثًا، فَأَعْطَانِي اثْنَتَيْنِ، وَمَنَعَنِي وَاحِدَةً، سَأَلْتُهُ أَلاَّ يَقْتُلَ أُمَّتِي بِالسِّنِينَ فَفَعَلَ، وسألته أَلاَّ يُظْهِرَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا، فَفَعَلَ، وَسَأَلْتُهُ أَنْ لاَ يُلبِسَهُمْ شِيَعاً فَأَبَى عَلَيَّ.

'Klanjao sam namaz u želji i strahu, pa sam od svoga Gospodara zatražio tri stvari. On mi je dao dvije, a jednu nije. Tražio sam da moj ummet ne uništi glađu, pa mi je to uslišao. Tražio sam da ih neprijatelj ne pobijedi, pa mi je i to uslišao i tražio sam da se moj ummet ne podjeli na stranke, i to mi nije uslišao.'" Hakim ovaj hadis smatra vjerodostojnim.[593]

Hakim u djelu *Vrijednost duha-namaza* kaže: "Hadis nam je ispričao Ebu Bekr el-Fekih, kojem je pričao Bišr ibn Jahja, a njemu Muhammed ibn Salih el-Dulabi, a njemu Halid ibn Abdullah ibn el-Husajn, prenoseći od Hilala ibn Jessafa, on od Zatana, a on od

---

[590] Bilježe Muslim (717), Namaz putnika, poglavlje: Pohvalnosti duha-namaza; Ebu Davud (1292), Namaz, poglavlje: Duha-namaz; Nesai (4/152), Post; Ahmed u *Musnedu* (4/171, 204, 218).

[591] Prenosi ga Muslim (719), Namaz putnika, poglavlje: Pohvalnost duha-namaza; Ibn Madža (1381), Obavljanje namaza, poglavlje: Predanja o duha-namazu.

[592] Hadis je ranije spominjan.

[593] Bilježe Hakim (1/314), Ibn Huzejme (1228), Ahmed u *Musnedu* (3/146), i svi prenosioci, osim Ed-Dahhaka ibn Abdillaha, koji je nepoznat, su pouzdani, ali ga je Hakim, bez obzira na to, smatrao vjerodostojnim, a s njim se složio Ez-Zehebi.

Aiše, r.a., koja je rekla: "Allahov Poslanik je klanjao duha-namaz, a onda je rekao:

اللهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَارحَمْني، وَتُبْ عَلَيَّ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ الغَفُورُ

'Allahu, oprosti mi, smiluj mi se i primi moje pokajanje jer si Ti onaj koji pokajanja prima, Milostivi i koji mnogo prašta', ponavljajući to stotinu puta."[594]

Pričao nam je Ebu Abbas el-Esamm, prenoseći od Eseda ibn Asima, on od Husajna ibn Hafsa, on od Sufjana, on od Omera ibn Zerra, on od Mudžahida da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao duha-namaz od dva, četri, šest i osam rekata.[595]

Imam Ahmed kaže: "Pričao nam je Ebu Seid Mevla ibn Hašim, da mu je pričao Usman ibn Abd el-Melik el-Omeri, da je Aiša bin Sa'd prenoseći od Ummu Zerre rekla: "Vidjela sam Aišu, r.a., da klanja duha-namaz i čula je da kaže: 'Nisam vidjela Poslanika, s.a.v.s., da je klanjao više od četri rekata.'"[596]

Hakim, također, kaže: "Obavijestio nas je Ebu Ahmed Bekr ibn Muahmmed el-Mervezi, prenoseći od Ebu Kilabe, on od Ebul-Velida, on od Ebu Avane, on od Husajna ibn Abdurrahmana, on od Amra ibn Murre, on od Umare ibn Umejra, a on Ibn Džubejra ibn Mutima koji navodi da mu je otac pričao da je vidio Allahova Poslanika, s.a.v.s., da klanja duha-namaz."[597]

---

[594] U lancu prenosilaca ovog hadisa nalazi se nepoznati ravija.

[595] Ovaj hadis je mursel i u njemu je nepoznati prenosilac.

[596] Bilježi Ahmed u *Musnedu* (6/106), a ime Osman ibn Abdilmelika je tako navedeno u *Musnedu*, El-Mizzi ga je naveo među onima koji su prenosili hadis od Aiše bint Sa'd, pa je rekao: "Osman ibn Muhammed ibn Ubejdullah ibn Abdillah ibn Omer el-Omeri, a njegova biografija je spomenuta u *El-džerh vet-ta'dilu* (6/165)." Navedeno je da je od njega hadise prenosio Halid ibn el-Muhalled el-Katvani i Ismail ibn Ebi Evs, Hišam ibn Ubejdullah er-Razi, a ostali prenosiloci su pouzdani.

[597] Prenosioci ovog hadisa su pouzdani, a hadis navodi El-Hejsemi u *Mudžmeu* (2/238) i pripisuje ga Taberaniju u *El-Kebiru*, te smatra da mu je lanac prenosilaca pouzdan.

Hakim još kaže: "Pričao nam je Ismail ibn Muhammed da mu je pričao Muhammed ibn Adij ibn Kamil, a njemu Vehb ibn Bekijje el-Vasiti, a njemu Halid ibn Abullah prenoseći od Muhammeda ibn Kajsa da je Džabir ibn Abdullah rekao da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao šest rekata duha-namaza."[598]

Prenosi Hakim od Ishaka ibn Bešira el-Muhamilija, a on od Isaa ibn Muse, on od Džabira, on od Omera ibn Subha, on od Mukatila ibn Hajjana, on od Muslima ibn Sabiha, on od Mesruka da su Aiša i Ummu Selema rekle: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je klanjao duha-namaz dvanaest rekata", i navodi dugi hadis.[599]

Hakim kaže: "Obavijestio nas je Ebu Ahmed ibn Muhammed es-Sajrefi da mu je pričao Ebu Kilabe el-Rekaši, a njemu Ebu Velid, a njemu Šu'be da mu je ispričao Ebu Isḥak, a njemu Asim ibn Dumre, da je Alija, r.a., rekao da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao duha-namaz."[600]

Hakim, također, veli: "Pričao nam je Ebu Avane prenoseći od Husajna ibn Abdurrahmana, on od Amra ibn Murre, on od Imare ibn Umejra el-Abdija, a on od Ibn Džubejra ibn Mutima da mu je njegov otac pričao da je vidio Allahova Poslanika, s.a.v.s., da klanja duha-namaz."[601]

Hakim kaže da o istoj temi postoje predanja Ebu Seida Hudrija, Ebu Zera el-Gifarija, Zejd ibn Erkama, Ebu Hurejra, Burejde el-Eslemija, Ebu Derdaa, Abdullah ibn Ebu Evfa, Itban ibn Malika, Enes ibn Malika, Utbe ibn Abudullaha es-Selemija, Nuajm ibn Hemmara el-Gatfanija, Ebu Umame el-Bahilija, r.a., a od žena: Aiše bint Ebi Bekr, Ummu Hani', Ummi Seleme, r.a., da su svi vidjeli Vjerovjesnika, s.a.v.s., da klanja duha-namaz.

598 Muhammeda ibn Kajsa jedino je Ibn Hibban smatrao puzdanim.

599 Omer ibn Subh se ne prihvata, a lažcem ga je smatrao Ibn Rahevejh i drugi, a autor kasnije navodi da je ovo predanje izmišljeno.

600 Prenosici ovog haisa su pouzdani.

601 Prenosici ovog hadisa su pouzdani a hadis je spominjan.

Taberani navodi hadis Alije, Enesa, Aiše i Džabira, r.a., u kojem se navodi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao šest rekata duha-namaza.[602]

Učenjaci su se razišli oko ovog hadisa. Neki prednost daju klanjanju nad ostavljanjem, jer su ti hadisi potvrđeni i sadrže znanje koje ne posjeduje onaj koji to niječe. Oni kažu da je moguće da neki ljudi ne znaju određenu stvar, a da je zna manji broj ljudi. Oni, također, kažu: "Aiša, Enes, Džabir, Umm Hani' i Alija ibn Ebi Talib su nam prenijeli da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao ovaj namaz." Oni još kažu da to potvrđuju sahih hadisi koji sadrže oporuku da se ovaj namaz klanja i čuva, i pohvalu onoga koji ga obavlja. Tako u oba *Sahiha* nalazimo hadis od Ebu Hurejre, r.a., koji kaže: "Moj prijatelj Muhammed, s.a.v.s., oporučio mi je da postim tri dana svakog mjeseca, da klanjam duha-namaz i da klanjam vitr-namaz prije spavanja."[603] U Muslimovom *Sahihu* postoji sličan hadis od Ebu Derdaa.[604]

U Muslimovom *Sahihu* se navodi hadis od Ebu Zerra koji ga pripisuje Poslaniku, s.a.v.s.:

يُصبِحُ عَلَى كُلِّ سُلَامَى مِن أَحَدِكُم صَدَقَةٌ، فَكُلُّ تَسبِيحَة صدقة، وَكُلُّ تَحمِيْدَة صَدَقَةٌ،
وَكُلُّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تكبِيرَةٍ صَدَقَةٌ، وَأَمْرٌ بِالمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيٌ عَنِ المُنْكَرِ صَدَقَةٌ، وتجزىء

[602] Enesov hadis spominje El-Hejsemi u *Medžmeuz-zevaidu* (2/238) i kaže: "Prenosi ga Taberani u *El-Evsatu*, a lancu prenosilaca ovog hadisa je Seid ibn Muslim el-Emevi. Buhari ibn Mein i grupa muhadisa smatraju ga slabim. Ibn Hibban ga navodi među povjerljivima i dodaje da griješi. Za hadis Džabira kaže da ga prenosi Taberanii u *El-Evsatu* od Muhammeda ibn Kajsa koji prenosi od Džabira kojeg Ibn Hibban spominje među pouzdanim prenosiocma. Što se tiče hadisa Aiše, r.a., njega spominje El-Hejsemi u *Mudžmeu* (2/235) u verziji: "Aiša, r.a., kaže: "Poslanik, s.a.v.s., je duha-namaz klanjao samo na dan osvojenja Mekke." Još dodaje da ga prenosi El-Bezzar, s pouzdanim lancima prenosilaca za koje postoje neke bezopasne primjedbe. Za hadis Alije, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., ponekad klanjao duha-namaz, kaže da ga prenose Ahmed i Ebu Ja'la, u verziji: "Klanjao je duha."

[603] Bilježe Buhari (3/47) Dobrovoljni namaz, poglavlje: Duha-namaz; Post, poglavlje: Post bijelih dana; Muslim (721), Namaz putnika, poglavlje: Pohvalnost dva rekata duha-namaza; Ebu Davud, (1432), Namaz, poglavlje: Vitr-namaz prije spavanja; Nesai (3/229), Noćni namaz, poglavlje: Bodrenje na klanjanje vitr-namaza prije spavanja.

[604] Bilježe Muslim (722), Ebu Davud (1433).

من ذَلِكَ رَكْعَتانِ يَرْكَعُهُمَا مِنَ الضحى

"Za svaki zglob svaki dan treba dati sadaku, pa svako izgovoreno 'subhanallah' vam je sadaka, svako izgovoreno 'el-hamdulillah' sadaka, svako 'la ilahe illellah' sadaka, svaki tekbir je sadaka, da čovjek naredi dobro je sadaka, da zabrani zlo je sadaka, a sve to nadoknađuju dva rekata duha-namaza."[605]

U *Musnedu* imama Ahmeda navodi se od Muaza ibn Enesa el-Džuhenija koji prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

مَن قَعَدَ في مُصَلاَّهُ حينَ يَنصَرِفُ مِنْ صَلاَةِ الصُّبحِ حَتَّى يُسَبِّحَ رَكعتَي الضُّحى لا يقول إلاّ خيراً، غفرَ الله خطاياهُ وإن كانَتْ مثلَ زَبَدِ البَحرِ.

"Ko odsjedi na mjestu gdje je obavio namaz nakon što završi sabah-namaz i klanja duha-namaz, govoreći samo dobro, biće mu oprošteni grijesi, pa makar bili kao morska pjena."[606]

Kod Tirimizije i u *Sunenu* Ibn Madže stoji hadis koji se prenosi od Ebu Hurejre da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao:

مَن حَافَظَ على سُبْحَةِ الضُّحَى، غفرَ لَهُ ذُنُوبُه وإن كانَت مِثْلَ زَبَدِ البَحرِ.

'Ko bude ustrajavao na klanjanju duha-namaza, biće mu oprošteni grijesi, pa makar bili kao morska pjena.'"[607]

U *Musnedu* i *Sunenu* stoji predanje od Nuajma ibn Hemmara da je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., da govori:

قال الله عز وجل: يا ابْنَ آدَمَ لا تَعْجِزَنَّ عَنْ أَرْبَعِ رَكَعاتٍ في أَوَّلِ النَّهارِ أكفك آخِرَه.

---

605 Bilježe Muslim(720), Ebu Davud (1285).

606 Bilježe Ahmed u *Musnedu* (3/439), Bejheki (3/49), a u lancu prenosilaca su Ibn Luheja koji je slabog pamćenja, te Zubban ibn Faid koji je slab, Suhejl ibn Muaz koji je dobar, osim u slučaju da od njega prenosi Zubban, što se desilo u ovom hadisu.

607 Bilježe Tirmizi (476), Namaz, poglavlje: Predanja o duha-namazu; Ibn Madža (1382), Obavljanje namaza, poglavlje: Predanja o duha-namazu; Ahmed u *Musnedu* (2/443, 498,-499), a u njegovom lancu prenosilaca je En-Nuhas ibn Kuhum, a on je slab kao što to spominje Hafiz u *Takribu*.

'Uzvišeni Allah kaže: 'O sine Ademov, nemoj da ti bude teško klanjati četiri rekata na početku dana koja će ti biti dovoljna i za kraj dana.'"[608] Prenosi ga Tirmizi od Ebu Derdaa i Ebu Zerra.[609]

U Tirmizijevom *Džamiu* i *Sunenu* Ibn Madže navodi se hadis od Enesa, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

مَنْ صَلَّى الضُّحَى ثِنْتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً، بَنَى اللهُ لَهُ قَصْراً مِن ذَهَبٍ فِي الجنة

"Ko klanja dvanaest rekata duha-namaza, Allah će mu u Džennetu sagraditi dvorac od zlata."[610]

U Muslimovom *Sahihu* od Zejda ibn Erkama se prenosi da je vidio neke ljude kako klanjaju duha-namaz u mesdžidu Kuba, pa je rekao:

أما لقد عَلِموا أن الصلاة في غير هذه الساعة أفضلُ إنَّ رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: "صلاةُ الأوّابين حين ترْمَضُ الفِصالُ".

"Zar ne znaju da je namaz bolji u drugom vremenu nego u ovom. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Namaz pokajnika je kada užegne sunce.'"[611]

U *Sahihu* se prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao dva rekata duha-namaza u kući Itbana ibn Malika.[612]

U Hakimovom *Mustedreku* navodi se hadis Halida ibn Abullaha el-Vasitija kojeg prenosi od Ibn Amra, on od Ebu Seleme, on od Ebu Hurejre koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

---

[608] Bilježe Ahmed u *Musnedu* (2/286) i (287), Ebu Davud (1289), Namaz, poglavlje: Duha-namaz s ispravnim lancem prenosilaca.

[609] Bilježi Tirmizi (475), Namaz, poglavlje: Predanja o duha-namazu, s jakim lancem prenosilaca. Ovaj hadis potvrđuje hadis prije njega.

[610] Bilježe Trimizi (483), Ibn Madža (1380), Obavljanje namaza, poglavlje: Predanja o duha-namazu, a u njegovom lancu prenosilaca je Musa ibn Enes, koji je nepoznat.

[611] Bilježe Muslim (848), Namaz putnika, poglavlje: Namaz pokajnika kad upekne sunce. Bilježe Ed-Darimi (1/340), Namaz, poglavlje: Namaz pokajnika; Ahmed u *Musnedu* (4/366, 367, 372, 375).

[612] O tome će biti govora u nastavku.

لا يُحافِظُ عَلى صَلاةِ الضُّحَى إلا أَوّاب "Samo pokajnici redovno klanjaju duha-namaz."[613] On kaže, sa sličnim lancem prenosilaca, da se kao dokaz koristio Muslim, kao i to da je to hadis njegovih šejhova koji ga prenose od Muhammeda ibn Amra, on od Ebu Seleme, on od Ebu Hurejre, r.a., koji kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Allah najviše želi čuti Vjerovjesnika koji Kur'an melodično uči."[614] On još dodaje: "Možda će neko reći da je ovaj hadis mursel Hammada ibn Seleme i Abdulaziza ibn Muhammeda el-Deraveredija od Muhammeda ibn Amra pa mu se može odgovoriti da je Halid ibn Abdullah povjerljiv, a dodatak od povjerljiva čovjeka se prihvata."

Hakim prenosi: "Pipovijedao nam je Abdan ibn Jezid da je čuo od Muhammeda ibn el-Mugire es-Sukerija, on od Kasima ibn el-Hakim el-Urenija, on od Sulejmana ibn Davuda el-Jemamija, on od Jahja ibn Ebi Kesira, a on od Ebu Seleme da je Ebu Hurejre, r.a., rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao:

إنَ لِلْجَنَّةِ باباً يُقالُ لَهُ بابُ الضُّحَى، فَإذا كانَ يَوْمُ القِيامَةِ نادَى مُنادٍ: أيْنَ الَّذِينَ كانوا يُداوِمونَ عَلَى صَلاةِ الضُحَى، هذا بابكم، فادْخُلوه بِرَحْمَةِ الله

"Na Džennetu postoje vrata koja se zovu vrata Duha, pa kada nastupi Sudnji dan dozivaće se: 'Gdje su oni koji su stalno obavljali duha-namaz. Ovo su vaša vrata, pa prođite kroz njih sa milošću Allahovom.'"[615]

613 Bilježe Hakim u *Mustedreku* (1/314), Ibn Huzejme (1224) s dobrim lancem prenosilaca, dok ga Hakim smatra vjerodostojnim po Muslimovom uvjetu. S njim se slaže Ez-Zehebi, iako Muslim je Muhammeda ibn Amra koristio samo u dodacima.

614 Buhari ga prenosi u različitoj verzi od verzije koju navodi autor (13/385). Tevhid, poglavlje: Šefaat će koristiti samo onom kome On dozvoli, i poglavlje: Riječi Poslanika, s.a.v.s.: "Onaj ko vješto uči Kur'an je sa časnim, čestitim"; Vrijednosti Kur'ana, poglavlje: Onaj ko ne uči Kur'an melodično; Muslim (792), Namaz putnika, poglavlje: Pohvalnost uljepšavanja glasa pri učenju Kur'ana; Ebu Davud (1473), Namaz, poglavlje: Pohvalnost učenja Kur'ana po tertilu; Nesai (2/180), Uvod, poglavlje: Uljepšavanje Kur'ana glasom; Ahmed u Musnedu (2/271, 285, 450).

615 Bilježi ga Taberani u *El-Evsatu* (1/59) i Sulejman ibn Davud El-Jemami. Ibn Me'in kaže da je bezvrijedan, a Buhari smatra da prenosi slabe hadise, a kada se u Buharijevoj terminologiji za nekog kaže da prenosi slabe hadise, onda to znači da nije dozvoljeno prenositi hadise od

Tirmizi u svome *Džamiu* kaže: "Pričao nam je Ebu Kurejb Muhammed ibn Ala prenoseći od Junusa ibn Bukejra, on od Muhammeda ibn Ishaka, on od Musa ibn Fulana, a on od njegovog amidže Sumame ibn Enesa ibn Malika da je Enes ibn Malik rekao: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: مَن صَلَّى الضُّحَى ثِنْتَيْ عَشرَةَ رَكْعَةً، بَنَى اللهُ لَهُ قَصْراً مِنْ ذَهَبٍ فِي الجَنَّةِ 'Ko klanja dvanaest rekata duha-namaza, Allah će mu u Džennetu sagraditi dvorac od zlata.'" Tirimizi kaže da je ovaj hadis garib kojeg znamo samo u ovoj verziji.[616] Ahmed smatra da je najispravnija stvar o ovome pitanju hadis Ummu Hani'. Musa ibn Fulan, koji se spominje u senedu ovog hadisa, je Musa ibn Abdullah ibn el-Musenna ibn Enes ibn Malik.

U njegovom *Džamiu* se, također, navodi hadis kojeg prenosi Atije el-Avfi od Ebu Seida Hudrija koji kazuje: "Poslanik, s.a.v.s., je klanjao duha-namaz do te mjere da smo rekli da ga neće više ostaviti, pa bi onda nastao jedan period kada ga ne bi klanjao pa smo pomislili da ga više neće klanjati."[617] Tirimizi smatra da je ovaj hadis hasen garib.

Imam Ahmed u svome *Musnedu* kaže: "Pričao nam je Ebu el-Jeman da mu je pričao Ismail ibn Ajjaš prenoseći hadis od Jahja ibn Harisa ez-Zimarija, a on od Kasima koji ga prenosi od Ebu Umame koji navodi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

"مَنْ مَشى إلى صَلاة مكتوبَة وَهوَ مُتطهِّر، كانَ له كَأجر الحاجِّ المُحرم، ومَنْ مَشى إلى سُبحَة الضُّحَى كَانَ لَهُ كَأَجْرِ المعتَمِر، وَصَلاة عَلى إثرِ صَلاة لا لَغوَ بَيْنَهما كِتابٌ في عِلِّيين" قال أبو أمامة: الغدو والرواح إلى هذه المَساجِدِ مِنَ الجِهادِ في سَبيلِ الله عزّ وَجَلّ.

---

njega. Ibn Hibban smatra da je hadis slab, drugi smatraju da se njegovi hadisi ne prihvataju, a Jahja ibn Kesir je varalica. Prenosio je, također, i muanan hadise, te, prema tome, ovo predanje nije ispravno.

616 Bilježe Tirmizi (483), Namaz, poglavlje: Predanja o duha-namazu; Ibn Madža (1380), Obavljanje namaza, poglavlje: Predanja o duha-namazu. Musa ibn Fulan je nepoznat kao što se to navodi u *Takribu*.

617 Bilježe Tirmizi (477), Namaz, poglavlje: Predanja o duha-namazu; Ahmed u *Musnedu* (3/21, 35). Atije ibn Sa'd el-Avfi je slabog pamćenja pa je prema tome sened slab.

"Ko ode čist na propisani namaz, imaće nagradu kao hadžija muhrim, a ko ode da klanja duha-namaz, imaće nagradu kao da je obavio umru, namaz do namaza, bez praznog govora između njih, omogućava upis u knjizi 'Ilijjuna'." Ebu Umame kaže: "Odlazak i dolazak iz ovih mesdžida ubraja se u borbu na putu Uzvišenog i Slavljenog Allaha."[618]

Hakim kaže: "Pričao nam je Ebu Abbas da mu je pričao Muhammed ibn Ishak Segani kojem je pričao Ebu Muverri' Muhadir ibn el-Muverri', njemu Ahves ibn Hakim da mu je pričao Abdullah ibn Amir el-Elhani koji hadis prenosi od Muniba ibn Ujejne ibn Abullaha Sulemija koji prenosi od Ebu Umame da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

مَن صَلَّى الصبحَ في مَسجِدٍ جَماعةً، ثمَّ ثبتَ فيهِ حَتَّى الضُّحَى، ثمَّ يُصلِّي سُبحَةَ الضُّحَى، كانَ لَهُ كَأَجرِ حاجٍّ أَوْ مُعْتَمِرٍ تَام لَهُ حَجَّتُهُ وَعُمرتُه

"Ko u džematu klanja sabah-namaz, zatim u njemu boravi sve do vremena duha-namaza te potom klanja duha-namaz, imaće za to potpunu nagradu kao da je obavio hadž i umru."[619]

Ibn Ebi Šejbe kaže: "Pričao mi je Hatim ibn Ismail prenoseći hadis od Humejda ibn Sahra koji prenosi od Mukberija, a on od E'redža da je Ebu Hurejra, r.a, rekao: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., je poslao vojsku koja se veoma brzo vratila sa velikim plijenom, pa neki čovjek reče: 'Allahov Poslaniče, nismo nikad prije vidjeli brži povratak sa većim plijenom od ovog.' Na to Poslanik, s.a.v.s., reče:

ألا أُخبِرُكُمْ بِأَسرَعَ كَرَّةً، وَأَعظَمَ غَنِيمَةً: رَجُلٌ توضأ في بَيتِه فَأَحْسَنَ وُضوءَه، ثمَّ عَمَدَ إلى المَسجِد، فَصَلَّى فيه صَلاةَ الغَداة، ثُمَّ أَعقَبَ بِصلاةِ الضّحَى، فَقَد أَرَعَ الكَرَّةَ وَأَعْظَمَ الغَنِيمَة

[618] Bilježi Ahmed u *Musnedu* (5/268). Ime Jahja ibn el-Harisa ez-Zemarija je iskrivljeno u Jahja ibn Halid ez-Zihari. Lanac ovog hadisa je dobar. Prenosi ga još Ebu Davud (1288) u skraćenoj verziji: "Namaz iza namaza među kojima nema ružnog govora zapisan je u Illijinu." Lanac prenosilaca je dobar.

[619] Lanaca prenosilaca je slab.

'Hoćete li da vas obavjestim o bržem povratku, a većem plijenu od ovoga. To je čovjek koji u svojoj kući lijepo abdesti, zatim krene ka mesdžidu i tamo klanja sabah-namaz, a zatim iza toga klanja duha-namaz, taj se brzo vratio sa velikim plijenom.'"[620]

O ovome postoje i drugi hadisi, ali ovo su najbolji primjeri. Hakim kaže: "Bio sam u društvu pouzdanih imama, hafiza hadisa pa sam vidio da odabiru ovaj broj, znači četiri rekata i klanjaju duha-namaz od četiri rekata radi tevatura sahih hadisa koji o tome govore, tako da i ja, oponašajući hadiske učenjake i radi pouzdanih predanja tako postupam i tome pozivam."

Ibn Džerir Taberi navodeći predanja o duha-namazu i razilaženje oko broja rekata, kaže: "Među ovim hadisima nema hadisa koji je oprečan drugom, jer je moguće da je onaj koji pripovijeda da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao duha-namaz kao četiri rekata, vidio Vjerovjesnika dok je tako činio, a da ga je drugi vidio drugi put kada je klanjao dva rekata, ili onda kada je klanjao osam rekata. Isto tako je moguće da ga je jedan čuo da podstiče ljude da klanjaju šest rekata, drugi da podstiče ljude da klanjaju dva rekata, drugi da klanjaju deset, treći da klanjaju jedanaest, tako da je svako obavijestio o onome što je vidio i čuo." On još dodaje "a dokaz da je ovo tačno je ono što se prenosi od Zejda ibn Eslema koji kaže: ´Čuo sam Abdullaha ibn Omera da kaže Ebu Zerru: ´Amidža, oporuči me!' Ovaj mu reče: 'Tražio sam od Poslanika, s.a.v.s., isto što si ti tražio od mene, pa mi je rekao:

مَنْ صَلَّى الضَّحَى رَكْعَتَيْن، لَمْ يكْتَبْ مِن الغَافلِينَ، وَمَنْ صَلَّى أربَعاً، كتِبَ مِنَ العَابدِين، ومَن صَلَّى سِتّاً، لَمْ يَلْحَقْهُ ذَلِكَ اليَوْمَ ذَنْبٌ، وَمَنْ صَلَّى ثَمانِياً، كُتِبَ مِنَ القَانتِينَ، ومَنْ صَلَّى عَشْراً بَنى الله لَهُ بَيْتا في الجَنَّة

[620] Sened se može smatrati dobrim. Bilježi ga Ibn Hibban (629) preko Ebu Šejbe, a El-Munziri ga je uvrstio u *Et-Tergib vet-terhibu* (1/427,428) i on kaže: "Prenosi ga Ebu Ja'la s pouzdanim prenosiocima, kao i El-Bezzar koji je u svom predanju pojasnio da je taj čovjek Ebu Bekr, r.a. Ovaj hadis se, također, nalazi kod Ahmeda, u poglavlju od Abdillaha ibn Amra prenoseći od Ibn Luheja; Taberani ga bilježi s pouzdanim lancem prenosilaca.

'Ko klanja dva rekata duha-namaza, neće biti upisan kao nemaran, ko klanja četiri rekata biće upisan među robove Allahove, ko klanja šest, toga dana mu se neće pripisati grijeh, ko klanja osam rekata, biće upisan među pobožnjake ustrajne u molitvi, a ko klanja deset rekata, Allah će mu u Džennetu sagraditi kuću.'"[621]

Mudžahid kaže: "Jednog dana je Poslanik, s.a.v.s., klanjao duha-namaz od dva rekata, jedan dan četiri, jedan šest, jedan puta osam, a zatim je prestao klanjati." Ove riječi su dokaz da je ono što smo naveli tačno, to jest, da je moguće da je svako ko je prenio hadis o ovom pitanju ispričao ono što je vidio.

Ispravno mišljenje je da onaj ko hoće da klanja duha-namaz, može klanjati onoliko rekata koliko želi. Ovo mišljenje se prenosi od prethodnika ummeta. Pričao nam je Ibn Humejd da mu je pričao Džerir, a njemu Ibrahim da je neki čovjek pitao Esveda: "Koliko rekata duha-namaza ću klanjati?" Esved mu je odgovorio da klanja koliko želi.

Druga skupina koja postupa prema hadisima koji nalažu da se duha-namaz treba ostaviti, oslanjaju se na hadise sa ispravnim senedima i postupke ashaba shodno tim hadisima. Buhari navodi da ga ni Ibn Omer, ni Ebu Bekr, ni Omer niti Vjerovjesnik, s.a.v.s., nisu klanjali.[622] El-Veki' kaže: "Pričao nam je Sufjan es-Sevri prenoseći od Asima ibn Kulejba koji prenosi od svoga oca da je Ebu Hurejra rekao: 'Samo sam jedanput vidio da je Poslanik, s.a.v.s, klanjao duha-namaz.'"[623]

---

[621]Prenosi ga El-Bezzar, a u lancu prenosilaca je El-Husejn ibn Ata ibn Jessar el-Medeni. Ebu Hatim smatra da je lažac, a Ibn Hibban kaže da ga nije dozvoljeno koristiti za dokaz ako jedino on prenosi hadis. Bilježi ga El-Munziri u *Et-Tergib vet-terhibu* (1/430) od hadisa Ebu Derdaa i kaže da ga prenosi Taberani u *El-Kebiru*, a prenosioci su pouzdani, dok nije postignuta saglasnost oko Musaa ibn Jakuba ez-Zemija, a prenesen je od skupine ashaba u različitim verzijama i na različite načine, s tim da je ovaj sened najpouzdaniji. Pogledaj *Medžmeuz-zevaid* (2/237) i *Fethul-bari* (3/44).

[622] Hadis je već spominjan.

[623] Lanac prenosilaca ovog hadisa je pouzdan.

Alij ibn el-Medini kaže da mu je pričao Muaz ibn Muaz, njemu Šu'be, a njemu Fudajl ibn Fedale da je Abdurrahman ibn Ebi Bekre rekao: "Ebu Bekre je vidio neke ljude da klanjaju duha-namaz, te im je rekao: 'Klanjate namaz kojeg nije klanjao Poslanik, s.a.v.s., i većina ashaba.'"[624] Malik u *Muvettau* prenosi od Ibn Šihaba, a on od Urve da je Aiša, r.a., rekla: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije nikada klanjao duha-namaz, a ja ga klanjam, iako je Poslanik ostavljao posao koji je volio raditi bojeći se da to ne bi počeli činiti i ostali ljudi te da im se to ne propiše kao farz."[625]

Ebu Hasan Alij ibn Bettal kaže: "Neki prethodnici ovog ummeta su za dokaz uzeli hadis Aiše, r.a., pa su smatrali da duha-namaz ne treba klanjati, dok drugi smatraju da je to novotarija." Eš-Ša'bi prenosi da je Kajs ibn Ubejd rekao: "Čitavu godinu sam išao za Ibn Mesudom, r.a., i nisam vidio da je klanjao duha-namaz." Šu'be prenosi od Seida ibn Ibrahima, a on od svoga oca da Abdurrahman ibn Avf nije klanjao duha-namaz i da je Mudžahid rekao: "Ušli smo Urve ibn Zubejr i ja u mesdžid i kod Aišine, r.a., sobe zatekli Ibn Omera da sjedi, dok su ljudi u mesdžidu klanjali duha-namaz, pa smo ga upitali o njihovu namazu, a on je rekao da je to novotarija, a drugi put je rekao: 'divna li je novotarija'."[626]

Eš-Ša'bi prenosi da je Ibn Omer rekao: "Najbolja novotarija koju su muslimani uveli je duha-namaz." Enes ibn Malik je upitan o duha-namazu, pa je rekao: "Pet je namaza."

Treća skupina smatra da je ovaj namaz pohvalno s vremena na vrijeme klanjati, tako da se u nekim danima klanja, a u drugim

[624] Njegov lanac prenosilaca je pouzdan.

[625] Prenosi ga Malik u *El-Muvettau* (1/152, 153). Skraćivanje namaza, poglavlje: Duha-namaz; Buhari i Muslim.

[626] Prenosi ga Ibn Ebi Šejbe sa pouzdanim lancem prenosilaca prema onome što navode Hafiz u *El-Fethu* (2/43), Abdurrezzak u *El-Musannefu* (4868) od Salima koji ga prenosi od svoga oca Abdullaha ibn Omera koji kaže: "Omer je bio ubijen a još uvijek ga niko nije klanjao (misleći na duha-namaz), i ljudi nisu unijeli nešto novo što mi se više svidjelo od ovog namaza." Pouzdan lanac prenosilaca.

ne, a ovo je jedno od dva predanja koje se prenose od Ahmeda. Pripovijeda ga Taberi od grupe alima govoreći: "Kao dokaz uzeli su ono što prenosi El-Džurejri od Abdullaha ibn Šekika koji je upitao Aišu, r.a.: 'Da li je Vjerovjesnik, s.a.v.s, klanjao duha-namaz?' Ona je odgovorila da ga je klanjao samo kada bi se vratio sa odsustva."[627] On navodi hadis Ebu Seida koji kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s, je klanjao duha-namaz tako često da smo pomislili da ga neće ostaviti, a onda bi naišao jedan period kada ga ne bi nikako klanjao pa smo pomislili da ga više neće klanjati." Ovo kao argument navode oni alimi koji su tako postupali, a Šu'be prenosi od Habiba ibn Šehida koji kaže da je Ikrime rekao: "Ibn Abbas ga je klanjao jedan dan, a nije ga klanjao deset dana." Šu'be prenosi od Abdullaha ibn Dinara, on od Ibn Omera da nije klanjao duha-namaz dok ne bi došao u mesdžid Kuba, a mesdžid Kuba je posjećivao svake subote.

Sufjan prenosi da je Mensur rekao: "Nisi voljeli da stalno obavljaju ovaj namaz kao pet propisanih namaza pa su ga, stoga, nekada klanjali, a nekad nisu." Od Seida ibn Džubejra se prenosi da je rekao: "Ostavljam duha-namaz, bojeći se da ne počnem smatrati da mi je to dužnost, a volio bih ga klanjati." Mesruk kaže: "Ostajali smo u mesdžidu nakon namaza, a kad bi otišao Ibn Mesud ustajali bi i klanjali duha-namaz. To je saznao Ibn Mesud pa je rekao: 'Zašto Allahove robove zadužujete onim što ih nije zadužio Allah, dž.š.? Ako ga morate klanjati, onda to obavite u svojim kućama.'" Ebu Midžlez je duha-namaz klanjao u kući.

Ova skupina kaže: "Ovako je bolje raditi kako neko ne bi pomislio da je to stalna obaveza ili da je na nivou svakodnevnih sunneta." Zbog toga je Aiša, r.a., rekala: "Kad bi mi roditelji bili proživljeni, ne bih ga ostavila",[628] a klanjala ga je u kući da je narod ne bi vidio.

---

[627] Hadis je već spominjan, a radi se o vjerodostojnom hadisu.

[628] Bilježi Malik u *El-Muvettau* (1/153), Skraćivanje namaza, poglavlje: Duha-namaz, sa ispravnim lancem prenosilaca.

Jedna grupa smatra da se ovaj namaz klanja radi određenog razloga i da ga je i Poslanik, s.a.v.s., klanjao radi nekog razloga. Oni kažu da je osam rekata duha-namaza koje je Poslanik, s.a.v.s., klanjao na dan osvojenja Mekke, klanjao upravo radi osvojenja Mekke, te da je sunnet prilikom oslobođenja nekog mjesta, klanjati osam rekata. Zapovjednici su ovaj namaz nazivali namazom oslobođenja. Taberi u svom *Tarihu* navodi da je Ša'bi rekao: "Kada je Halid ibn Velid oslobodio Hiru, klanjao je osam rekata, ne predajući selam, nakon čega je otišao." Pripadnici ove skupine navode da je pod riječima: "a to je duha", Ummu Hani' podrazumijevala da je taj njegov postupak duha, a ne da se taj namaz zove duha-namaz. Oni, također, navode da je i namaz kojeg je klanjao u kući Itbana ibn Malika bio radi određenog razloga. Naime, Itban je rekao Poslaniku, s.a.v.s.: "Izgubio sam vid i bujice se isprijeće između mene i mesdžida moga naroda, pa bih volio da dođeš mojoj kući i klanjaš na mjestu kojeg bi uzeo za svoj mesdžid." Poslanik, s.a.v.s., mu je rekao: "Učiniću to, ako Bog da." Itban kaže: "Jednog jutra, nakon što je već nastupio dan, došao mi je Poslanik, s.a.v.s., sa Ebu Bekrom pa je zatražio dozvolu da uđe i ja sam mu dozvolio. Nije sjeo sve dok nije rekao: 'Gdje bi volio da klanjam?' Pokazao sam mu mjesto gdje sam volio da se klanja pa je ustao, a mi smo se iza njega poredali u safove. On je klanjao i predao selam, a i mi smo onda predali selam." (Muttefekun alejhi)[629]

[629] Bilježi Buhari (3/50), Dobrovoljni namaz, poglavlje: Dobrovoljni namaz u džematu; Mesdžidi, poglavlje: Kada uđe u kuću, klanja gdje hoće ili tamo gdje mu je naređeno, i poglavlje: Mesdžidi u kućama; Džemat, poglavlje: Olakšica za klanjanje namaza u sedlu u slučaju kiše ili bolesti, poglavlje: Kada imam posjeti neku grupu ljudi i predvodi ih u džematu; Opis namaza, poglavlje: Predavanja selama kada imam predaje selam, poglavlje: Onaj ko ne odvrati selam kada imam donese selam; Pohodi, poglavlje: Prisustvo meleka u Bici na Bedru; Hrana, poglavlje: Kaša; Rikak, poglavlje: Djelo kojim se želi Allahovo lice; Traženje tevbe od murteda (odmetnika od vjere) i neposlušnika, poglavlje: Predanja o onima koji traže razjašnjenje; Bilježe ga Muslim (33), Vjerovanje, poglavlje: Dokaz da je onaj koji je umro vjerujući da je Allah Jedan, Mesdžidi, poglavlje: Olakšica za neprisustvo džematu u slučaju opravdanog razloga (263); Nesai (2/105), Ikamet, poglavlje: Nafila u džematu; Ibn Madža (754), Mesdžidi, Mesdžidi u kućama, i Ahmed u *El-Musnedu* (5/449, 450).

To je, ustvari, suština ovog namaza i priče o njemu. Buharijeva verzija ovog slučaja, kojeg su neki prenosioci, skratili glasi: "Allahov Poslanik, s.a.v.s, je u mojoj kući klanjao duha-namaz, pa smo stali iza njega i klanjali."

Najbolji, najjasnijiji i najpouzdaniji dokaz da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao ovaj namaz radi nekog razloga su riječi Aiše, r.a, koja kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s, je klanjao duha-namaz samo kada bi se vratio s puta. Otpočeo bi od mesdžida gdje bi klanjao dva rekata."[630]

To je bila njegova uputa, a Aiša, r.a., je obavijestila i o jednom i drugom načinu, a ona je, također, rekla i sljedeće: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije nikada klanjao duha-namaz."

Ono što je potvrdila je, da ga je klanjao u povodu nečega kao što je povratak s putovanja ili oslobođenje, posjeta nekom narodu i tome slično, ili kao što je dolazak u mesdžid Kubba radi obavljanja namaza, ili kao što je ono što prenosi Jusuf ibn Ja'kub koji kaže da mu je pričao Muhammed ibn Ebi Bekr, a njemu Seleme ibn Redža', a njemu Ša'sa' koja kaže: "Vidjela sam Ibn Ebu Evfa da klanja dva rekata na dan kada je bio obradovan viješću da je ubijen Ebu Džehl." Ako je ovo predanje vjerodostojno, onda je to namaz zahvale koji je obavljen u jutarnje vrijeme, a slično tome je i namaz koji se klanja nakon osvojenja nekog mjesta. Ono što niječe Aiša, r.a., je ono što je činio narod u njeno vrijeme, to jest, da duha-namaz klanja bez nekog razloga. Međutim, ona nije rekla da je to pokuđeno i oprečno sunnetu, ali je kazala da ga Poslanik, s.a.v.s., nije uobičavao klanjati bez nekog razloga, ali je oporučivao, bodrio i upućivao ljude da ga klanjaju. U zamjenu za duha-namaz, on bi

[630] Bilježe Buhari (1/447), Namaz, poglavlje: Poslanikov, s.a.v.s., namaz nakon povratka s putovanja, radi se o dijelu dugog hadisa kojeg prenosi Ka'b ibn Malik u slučaju kada je izostao iz pohoda na Tebuk; Muslim (716), Namaz putnika, poglavlje: Pohvalnost klanjanja dva rekata u mesdžidu onome ko se vrati s putovanja; Ebu Davud (2781), Džihad, poglavlje: Namaz nakon povratka s puta; Nesai (2/54), Mesdžidi, poglavlje: Olakšica za sjedenje u mesdžidu i izlazak iz njega bez klanjanja; Ahmed u *El-Musnedu* (6/31) prenoseći od Aiše, r.a.

obavljao kijamu-lejl i to bi bila neka vrsta zamjene i nadoknade za duha-namaz. Uzvišeni Allah kaže:﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ والنَّهارَ خِلْفَةً لِمَن أرادَ أَنْ يَذَّكَّرَ أوْ أرادَ شُكورًا﴾"*On čini da se noć i dan smjenjuju, to je pouka za onoga koji hoće da razmisli ili želi da bude blagodaran* (El-Furkan, 62). Ibn Abbas, Hasan i Katada, tumačeći ovaj ajet kažu: "to jest, kao zamjenu jedno za drugo i jedno za drugim, pa ko propusti uraditi nešto u danu, neka to nadoknadi u noći i obratno."

Katada kaže: "Zato u noći i danu činite dobro jer su dan i noć jahalice koje ljude primiču njihovom smrtnom času i približavaju sve što je daleko, odazivaju se svakoj novini i ljudima dolaze sa svim što im je obećano sve do Sudnjega dana."

Šekik kaže: "Neki čovjek je došao Omeru ibn el-Hattabu i rekao mu: 'Propustio sam noćni namaz.'' "Ono što si propustio u noći, nadoknadi u danu, jer Uzvišeni Allah kaže da je dan i noć učino smjenom jedno za drugo za onoga koji želi da razmisli ili da blagodaren bude", rekao mu je Omer.

Oni, također, kažu da postupak ashaba, r.a., upućuje na to. Ibn Abbas je praktikovao da ovaj namaz klanja jedan dan pa da ga onda ne klanja deset dana. Ibn Omer ga nije klanjao, a kada bi došao u mesdžid Kubba, onda bi ga klanajo, a tamo bi išao svake subote. Sufjan kaže: "Nisu voljeli da ga stalno klanjaju, kao da je propisani namaz, pa su ga ponekad klanjali, a ponekad nisu." Oni još kažu da na to upućuje i sahih hadis koji se prenosi od Enesa, r.a., a u kojem se navodi da je neki ensarija bio krupan pa je rekao Poslaniku, s.a.v.s., da ne može klanjati s njim, te je Poslaniku, s.a.v.s., spremio jelo i pozvao ga u svoju kuću. Jedan kraj hasure mu je natopio vodom nakon čega je Poslanik, s.a.v.s., na njoj klanjao dva rekata. Enes kaže: "Samo sam tada vidio Poslanika, s.a.v.s., da je klanjao duha-namaz." Prenosi ga Buhari.[631]

---

[631] Bilježi Buhari (2/133), Namaz u džematu, poglavlje: Hoće li imam klanjati s onima koji su stigli na hutbu, u slučaju kiše; Dobrovoljni namaz, poglavlje: Duha-namaz kada čovjek nije na putu; Odgoj, poglavlje: Posjeta i onaj ko posjeti neke ljude i jede kod njih. Prenosi ga, također, Ahmed u *El-Musnedu* (3/130, 184, 291).

Onaj ko uzme u obzir hadise i predanja od ashaba, zaključiće da oni upućuju samo na ovo mišljenje. Što se tiče hadisa koji navode i oporučuju klanjanje duha-namaza, vjerodostojni hadisi među njima, kao što su hadisi Ebu Hurejre i Ebu Zerra, ne upućuju na to da je ovaj namaz dnevni sunnet za svakog pojedinca; činjenica da je Poslanik, s.a.v.s., oporučivao Ebu Hurejri da ga obavlja je samo zbog toga što je preneseno da je Ebu Hurejra davao prednost učenju hadisa po noći u odnosu na noćni namaz, pa mu je Poslanik, s.a.v.s., preporučio da klanja duha-namaz umjesto noćnog namaza, a zbog toga mu je naredio i da ne zaspi dok ne klanja vitr, što nije naredio ni Ebu Bekru, niti Omeru niti ostalim ashabima.

Oko seneda većine hadisa vodi se rasprava, neki su prekinuti, neki lažni, tako da se ne uzimaju kao dokazi, kao što je hadis koji se prenosi od Enesa:

مَنْ دَاوَمَ على صَلاةِ الضُّحى ولَمْ يَقطَعْهَا إلا عَنْ عِلَة، كنتُ أنَا وَهُو في زَوْرَقٍ مِنْ نُورٍ في بَحرٍ مِنْ نورٍ.

"Ko ustraje na obavljanju namaza i ne prekine ga osim s nekim razlogom, on i ja ćemo biti u lađi od svjetla u moru svjetla." Izmislio ga je Zekerija ibn Duvejd[632] el-Kindi prenoseći od Hamida.

Što se tiče hadisa Ja'la ibn Ešdeka, kojeg on prenosi od Abdullaha ibn Džerrada koji prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: مَن صَلّى مِنْكم صلاةَ الضُحى، فَلْيصلها مُتَعَبِّداً، فإنَّ الرَّجُل لَيُصَلِّيها السَّنَةَ من الدَّهْر ثمّ يَنساها وَيَدعها، فتَحِنُّ إليه كَما تَحِنُّ النَّاقة إلى وَلَدها إذا فَقَدَته "Ko bude klanjao duha-namaz, neka ga klanja odano (pobožno), jer ga čovjek obavlja jednu godinu, a zatim ga zaboravi pa ga onda poželi i čezne za njim kao što deva čezne za svojim mladunčetom kad ga izgubi", zaista je čudno da se Hakim oslanja na ovakve i slične hadise. On ovaj apokrifni hadis kojeg

632 U originalu se navodi Durejd, što je iskrivljena verzija. Ez-Zehebi u *El-Mizanu* navodi: "Lažac, lažno je zagovarao da je slušao hadise od Malika Sevrija i velikana, i pogrešno je smatrano da je imao 130 godina." Ibn Hibban kaže: "Izmišljao je hadise na Hamida et-Tavila..." , a zatim navodi ovaj hadis.

prenosi Ja'la navodi u poglavlju koje je posvetio duha-namazu. Ibn Adij kaže: "Ja'la ibn Ešdek koji prenosi od svoga amidže Abdullaha ibn Džerrada, a on od Poslanika, prenosi brojne apokrifne hadise, a on i njegov amidža su nepoznati. Do mene su doprle riječi Ebu Mushira koji kaže: 'Upitao sam Ja'la ibn Ešdeka šta je njegov amidža čuo od Poslanika, s.a.v.s., pa mi je rekao: 'Sufjanov *Džami'*, *Muvettau* od Malika i još neke druge hadise.''' Ebu Hatim Ibn Hibban kaže: "Ja'la je sreo Abdullaha ibn Džerrada, pa kad je ostario, neki ljudi bezbožnici su izmislili oko dvije stotine hadisa koje je on nesvjesno pripovijedao. Neki šejhovi su ga upitali koje je hadise čuo od Abdullaha ibn Džerrada, pa je rekao: 'Ovaj primjerak, Sufjanov *Džami'*, tako da se njegovim predanjima, ni u kom slučaju, nije dozvoljeno koristiti."

Isto tako, hadis Omera ibn Subha, kojeg on prenosi od Mukatila ibn Hajjana, a on od Aiše, r.a., a koji smo već spominjali: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je klanjao dvanaest rekata duha-namaza", a radi se o dugom hadisu kojeg Hakim spominje u poglavlju o duha-namazu, to je apokrifan hadis za čije izmišljanje je odgovoran Omer ibn Subh. Buharija veli: "Obavijestio me Jahja od Alije ibn Džerira da je rekao kako je čuo Omera ibn Subha da kaže: 'Izmislio sam Poslanikovu hutbu.'" Ibn Adij kaže da se njegovi hadisi ne prihvataju. Ibn Hibban o tome kaže: "On je izmišljao hadise na pouzdane prenosioce i nije dozoljeno oslanjati se na hadise koje on prenosi, osim radi uzimanja pouke." Darekutni kaže: "Njegovi hadisi se ne prihvataju." Ezdi za njega kaže da je lažac.

Sporan je i hadis kojeg prenosi Abdulaziz ibn Ebana od Sevrija od Ibn Hadždžadža, on od Furafisa, on od Mekhula, a on od Ebu Hurejre, r.a., koji kaže da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: مَن حَافظَ عَلَى سبحَة الضّحى، غُفِرَتْ ذُنوبه، وإن كانت مثل عَدَدِ الجَرَادِ، وَأَكثر مِنْ زبَدِ البَحر "Ko ustraje na klanjanju duha-namaza, biće mu oprošteni grijesi, pa makar ih bilo koliko skakavaca, ili bili brojniji od morske pjene." Hakim navodi i ovaj hadis. Ibn Numejr za Abdulaziza kaže da je lažac, a Jahja kaže

da je neuračunljiv, da je pokvareni lažac koji izmišlja hadise, dok Buharija, Nesai i Tirmizi kažu da se njegovi hadisi ne prihvataju.

Sporan je i hadis kojeg prenosi Nuhas ibn Kuhum od Šeddada, a on od Ebu Hurejre, r.a., koji ga prenosi od Poslanika, s.a.v.s., a u kojem se kaže: من حَافَظَ عَلَى شُفْعَةِ الضُحَى، غُفِرَتْ ذُنُوبُه وَإنْ كَانَتْ أَكْثَر مِن زَبَدِ البحر "Ko ustraje na obavljanju dva rekata duha-namaza biće mu oprošteni grijesi, pa makar bili kao morska pjena."[633] Jahja za njega kaže da je slab prenosilac i da je od Ataa i Ibn Kesira prenosio mnoge apokrifne hadise. Nesai kaže da je slab, Ibn Adi da nema nikakvu vrijednost, Ibn Hibban da je od poznatih prenosilaca prenosio nepoznate hadise i da se razilazio sa poznatim prenosiocima, te da se nije dozvoljeno oslanjati na njegove hadise, a Darekutni smatra da su njegovi hadisi slabi s nepouzdanim prenosiocima i da ga Jahja el-Kattan nije prihvatao.

Što se tiče hadisa kojeg prenosi Humejd ibn Sahr od Makberija, a on od Ebu Hurejre: "Allahov Poslanik je poslao hadis...", koji je već spominjan, Nesai i Jahja ibn Mein Humejda ga smatraju slabim, dok ga drugi smatraju pouzdanim. Neki njegovi hadisi su označeni kao slabi. On se ubraja u one prenosioce čiji se hadisi ne prihvataju, ako ih u jednoj generaciji prenosi samo on, a Allah najbolje zna.

Što se, pak, tiče hadisa kojeg prenosi Muhamed ibn Ishak od Musaa od Abdullaha ibn el-Musenne koji ga prenosi od Enesa, on od svoga amidže Sumame koji ga prenosi od Enesa, koji kaže da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: مَنْ صَلَّى الضُّحَى، بنى الله له قَصْراً في الجَنَّةِ مِنْ ذَهَب "Ko klanja duha-namaz, Allah će mu u Džennetu sagraditi dvorac od zlata", radi se o garib hadisu, a Tirimizi za njega kaže da je hadis garib i da je poznat samo u ovom obliku.

---

633 Bilježe Tirmizi (486), Ibn Madža (1382) od En-Nuhasa ibn Kuhama, koji ga prenosi od Šeddada a on od Ebu Hurejre.

Što se tiče hadisa Neima ibn Hemmara: ابن آدَمَ لاَ تَعْجِزْ لِي عَنْ أَرْبَعِ رِكَعَاتٍ فِي أَوَّلِ النَّهَارِ، أَكْفِكَ آخِرَهُ "Sine Ademov, obavi četiri rekata na početku dana, to će ti biti dovoljno za njegov kraj", kao i hadisa kojeg pranosi Ebu Derda, te hadisa kojeg prenosi Ebu Zerra, čuo sam šejhul-islama, Ibn Tejmijju, da kaže: "Mislim da se ta četiri rakata odnose na četri rekata sabahskog farza i sunneta."

POSLANIKOVA, S.A.V.S., PRAKSA ČINJENJA SEDŽDE IZ ZAHVALE ALLAHU, DŽ.Š.

Poslanik, s.a.v.s., a i njegovi ashabi imali su običaj da, kada bi ih zadesila neka blagodat koja bi ih obradovala, ili kada bi ih prošla neka nedaća, zahvale Uzvišenom Allahu čineći sedždu zahvale, kao što se to navodi u hadisu koji se nalazi u Ahmedovom *Musnedu*, a kojeg prenosi Ebu Bekre u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., kada bi ga zadesilo nešto što bi ga obradovalo, iz zahvalnosti prema Allahu, dž.š., ničice pao na sedždu.[634]

Ibn Madža navodi hadis koji se prenosi od Enesa, r.a., a u kojem se kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., jedne prilike bio obradovan nečim, nakon čega je pao na sedždu Uzvišenom Allahu.[635]

---

[634] Bilježi Ahmed u *Musnedu* (5/45) hadis Ebu Bekreta u kojem se navodi da je vidio vjesnika koji je jedne prilike došao Vjerovjesniku, s.a.v.s., i obavijestio ga o pobjedi njegove vojske nad njegovim neprijateljima, a Poslanikova glava je bila u krilu Aiše, r.a., pa je ustao i pao na sedždu. Zatim je ispitivao vijesnika, koji ga je, između ostalog, obavijestio i o tome da je njihova upraviteljica bila žena, na što je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Propali su ljudi koji se pokoravaju ženama, propali su ljudi koji se pokore ženama." To je ponovio tri puta.
Bilježi Tirmizi (1578), Biografije, Poglavlje o sedždi iz zahvale; Ebu Davud (2774), Džihad, poglavlje: O onome što je preneseno o namazu i sedždi kod zahvale. U Ebu Davudovoj verziji ovog hadisa stoji da je Poslanik, s.a.v.s., kada bi mu se desilo nešto što bi ga obradovalo, pao na sedždu iz zahvale prema Allahu, dž.š. Sened ovog hadisa je pouzdan. Ebu Davud ovaj hadis prenosi još i u poglavlju: Hadis Ka'ba ibn Malika o Poslanikovom, s.a.v.s., postupku kada je obradovan viješću da je Allah, dž.š., primio njegovu tevbu.

[635] Bilježi Ibn Madža (1392) Uspostavljanje namaza, Predanja o namazu i sedždi iz zahvale, a u lancu prenosilaca je Ibn Luheja, koji je slabog pamćenja, dok su ostali prenosioci puzdani. Potvrđuju ga hadisi prije njega, pa je on hadis hasen.

Bejheki po Buharijevim uvjetima navodi od Alije, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., nakon što je obaviješten o Hemedanovom primanju islama, pao na sedždu, a zatim je podigao glavu i rekao: "Selam Hemedanu". Početak hadisa se navodi kod Buharija,[636] a ovo je kod Bejhekija njegova potpuna verzija.[637]

U *Musnedu* se u hadisima koje prenosi Abdurrahman ibn Avf navodi da je Poslanik, s.a.v.s., učinio sedždu iz zahvale prema Allahu, kada mu je od njegovog Gospodara dostavljena radosna vijest da Allah, dž.š., donese salavat (oprašta) na onoga ko donese salavat na Poslanika i da Allah donese selam (spasi) na onoga ko donese selam na Poslanika, s.a.v.s.[638]

U Ebu Davudom *Sunenu*, među hadisima koje prenosi Sa'd ibn Ebi Vekkas navodi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., podigao svoje ruke i molio Uzvišenog Allaha jedno vrijeme, a zatim je tri puta pao na sedždu, te je rekao:

إنِّي سَأَلْتُ رَبِي وشَفَعْتُ لأمَّتي، فَأَعْطَاني ثلث أُمَّتي، فَخرَرْت سَاجداً شُكْرَاً لِربِّي، ثُمَّ رَفعت رأسْي، فَسَألتُ رَبِّي لأمَّتي، فَأَعْطَاني الثُّلثَ الثاني، فَخَرَرَت سَاجداً شكْراً لِربِي ثمّ رَفَعت رَأسي، فَسَأَلْتُ رَبِّي لأُمَّتي، فأعطَاني الثُّلثَ الآخَرَ، فَخَررَتُ ساجداً لربِّي.

"Molio sam Gospodara i zauzimao se za svoj ummet, pa mi je dao trećinu moga ummeta, a zatim sam iz zahvale prema Gospodaru pao na sedždu, a zatim sam podigao glavu i molio Gospodara za moj ummet pa mi je poklonio drugu trećinu moga ummeta, onda sam iz zahvale prema Gospodaru pao na sedždu, a onda sam podigao glavu, pa sam ponovo molio Gospodara za svoj ummet i on mi je dao i treću trećinu moga naroda, pa sam mu ponovo iz zahvale

636 Bilježi Buhari (8/25), Pohodi, poglavlje: Slanje Alije ibn Ebi Taliba i Halida ibn Velida u Jemen.

637 Bilježi Bejheki u *Sunenu* (2/369).

638 Bilježi Ahmed (1/191), a u lancu prenosilaca ovog hadisa je Abdulvahid ibn Muhammed ibn Abdurrahman ibn Avf kojeg je povjerljivim smatrao samo Ibn Hibban, dok su ostali prenosioci pozdani, pa je on, ako se uzmu u obzir i druga predanja, hadis hasen.

pao na sedždu."[639]

Buhari navodi da je K'ab ibn Malik učinio sedždu Uzvišenom Allahu kada je bio obradovan viješću da je Allah primio njegovo pokajanje.[640]

Ahmed prenosi od Alije, r.a., da je učinio sedždu kada je među poginulim Haridžijama pronašao Zas-sudejje.[641]

Seid ibn Mensur spominje da je Ebu Bekr, r.a., učinio sedždu kada mu je došla vijest o Musejleminom smaknuću.[642]

---

[639] Bilježi Ebu Davud (2775), Džihad, Poglavlje o sedždi zahvale, a u lancu prenosilaca je Musa ibn Ja'kub ez-Zemii, koji je slabog pamćenja, i dvojica nepoznatih.

[640] Bilježi Buhari (5/289), Oporuke, poglavlje: Kada udijeli sadaku i ostavi nešto novca; Džihad, poglavlje: Ko poželi otići u bitku; Poslanici, poglavlje: Svojstva Poslanika, s.a.v.s.; Vrline Vjerovjesnikovih ashaba, poglavlje: Delegacije ensarija kod Poslanika, s.a.v.s., u Mekki; Bitke, poglavlje: Bitka na Bedru, poglavlje: Pohod na Tebuk; Tefsir, poglavlja: Bera' (Allah je oprostio Vjerovjesniku), poglavlje(A na trojicu koji su izostali...), poglavlje("O vi koji vjerujete Allaha se bojte i uz iskrene budite"); Traženje dozvole, poglavlje: Ko ne nazove selam onome ko počini grijeh; Zakletve i zavjetovanja, poglavlje: Ako udijeli svoj imetak iz zavjeta i kao nagradu; Propisi, poglavlje: Je li dozvoljeno imamu da zabrani prestupnike i grješnike da razgovaraju s njim i da ga posjećuju? Bilježe ga, također, Muslim (2769), Pokajanje, poglavlje: Hadis o pokajanju Ka'ba ibn Malika; Tirmizi (3101), Tefsir, Poglavlje o suri Berae; Ebu Davud (2202), Razvod braka, poglavlje: Naum razvoda braka; Džihad, poglavlje: Nagrada onome ko dođe s radosnom viješću; Zavjeti, Ko se zavjetuje da će udijeliti sadaku. Navode ga još i Ahmed u *Musnedu* (3/459, 460) i Et-Taberi (17447), a u hadisu su brojne pouke koje je Hafiz ibn Hadžer sakupio u *Fethu* (8/93,95).

[641] Hadis hasen, prenosi ga Ahmed u *Musnedu* (844) i (1253).

[642] Bilježe Bejheki (2/371), a Begavi u Šerhussunne (3/316) kaže da je sedžda zahvale sunnet onome koga zadesi neka blagodat, a on je bude očekivao, ili od njega bude otklonjena neka nedaća, a on to bude očekivao ili kod viđenja čovjeka koji je iskušavan nekom bolešću ili griješenjem pri čeme treba sakriti činjenje sedžde od bolesnika da ga to ne bi navelo na nevjerovanje, dok će u slučaju grješnika, obznaniti svoju sedždu, ne bi li ga to navelo na pokajanje.

NAČIN NA KOJI JE POSLANIK, S.A.V.S., ČINIO SEDŽDU KOD KUR'ANSKIH SEDŽDI

Kada bi Poslanik, s.a.v.s., naišao na ajet u kojem se spominje sedžda, donio bi tekbir i učinio sedždu, a nekad bi na sedždi rekao:

سَجَدَ وَجهي لِلَّذي خَلَقَهُ وَصوَّرَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصرَهُ بِحَولِه وَقُوَّتِه.

"Lice moje sedždu je učinilo Onome koji ga je svojom moći i snagom stvorio i oblikovao, i vid i sluh mu darivao."[643]

Nekada bi rekao:

اللهم احطط عَنِّي بها وِزرا، واكتُب لي بها أَجْرَاً، واجْعَلْهَا لي عِنْدَكَ ذُخْرَاً، وَتَقَبَّلها مِنِّي كَمَا تَقَبَّلْتَها من عَبْدِكَ داوُدَ.

"Allahu moj, ovom sedždom jedan moj grijeh s mene skini, nagradu mi za nju upiši, zalihom mi je učini i primi je, kao što si je primio od svoga roba Davuda."[644]

Nije preneseno da je donosio tekbir kada je ustajao s tih sedždi, tako da to ne spominje Hireki ni ranija ulema, niti je prene-

643 Bilježe Ahmed u *Musnedu* od Aiše, r.a. (6/31,317), Tirmizi (580), Namaz, poglavlje: Šta se kaže pri nailasku na mjesto u Kur'anu gdje se spominje sedžda; Ebu Davud (1414), Namaz, Šta se kaže kad se učini sedžda; Nesai (2/222), Početak, poglavlje: Dova na sedždi; Lanac prenosilaca je dobar, a Tirmizi smatra da se radi o hasen sahih hadisu, dok ga Hakim smatra sahih hadisom (1/22), a s njim se slaže i Ez-Zehebi.

644 Bilježe Tirmizi od Ibn Abbasa (579), Ibn Madža (1503), Obavljanje namaza, poglavlje: Kur'anske sedže, a u njegovom lancu prenosilaca je Hasan ibn Muhammed ibn Abdillah kojeg je povjerljivim smatrao jedino Ibn Hibban, ali ga je Ibn Huzejme i pored toga smatrao vjerodostojnim (562), Ibn Hibban (691) i Hakim (1/219, 290), a s njim se složio i Ez-Zehebi.

seno da bi ostajao na sjedenju i predavao selam. Ahmed i Šafija nisu odobravali selam pri ovim sedždama, a od Šafije je zabilježeno da kod ovih sedži nema tešehhuda i selama, a Ahmed je rekao da što se tiče selama nema uporišta, a to je jedino isravno mišljenje.

U vjerodostojnim predanjima je preneseno da je činio sedždu u surama: Elif lam mim tenzil..., zatim suri Sad, Nedžm, Izassemaunšekkat, u El-Alek.

Ebu Davud prenosi od Amra ibn el-Asa da ga je Poslanik, s.a.v.s., naučio petnaest sedždi od kojih dvije u kraćim surama i dvije u suri El-Haždž.

Što se tiče hadisa Ebu Derdaa u kojem stoji da je s Poslanikom, s.a.v.s., učino jedanaest sedždi, nijednu u kratkim surama: (El E'araf, Er- R'ad, En-Nahl, Beni Israil, Merjem, El-Hadž dvije sedžde u Furkanu, Neml, Sedžda, Sad, sedžda u surama koje počinju sa Ha-mim), za njega Ebu Davud kaže: "Ebu Derda' je od Poslanika, s.a.v.s., prenio jedanaest sedždi, a lanac prenosilaca je slab."[645]

Slično je i sa hadisom kojeg prenosi Ibn Abbas, a bilježi Ebu Davud, a u kojem se navodi da Poslanik, s.a.v.s., nije činio sedždu u Mufessalu od kada se preselio u Medinu. To je slab hadis u čijem lancu prenosilaca se nalazi Ebu Kudame Haris ibn Ubejd čiji se hadisi ne prihvataju kao dokaz. Imam Ahmed kaže da su hadisi Ebu Kudame kontradiktorni. Jahja ibn Mein ga smatra slabim, Nesai da je povjerljiv ali da prenosi neke slabe hadise, Ebu Hatim el-Besti za njega kaže da je bio čestit i pobožan. Ibn el-Kattan ga smatra slabim i još dodaje da je po slabom pamćenju sličio Muhammedu ibn Abdurrahmanu ibn Ebi Lejla, i da je Muslimova mahana što je bilježio njegove hadise.

---

[645] Bilježi Tirmizi (568, 569), Namaz, poglavlje: Predanja o kur'anskim sedždama; Ibn Madža (1056), u njegovom lancu prenosilaca je Omer ibn Hajjan ed-Dimiški, a on je po Hafizom mišljenju, kojeg navodi u *Takribu*, nepoznat. Također ga prenosi Ebu Davud (1403), Namaz, poglavlje: Ko smatra da se sedžda ne nalazi u kraćim surama.

Međutim, nije tačno da je Muslimova greška što je bilježio njegove hadise, jer iz takvih se hadisa odabiru oni hadisi za koje se zna da ih je zapamtio, kao što se i od pouzdanih prenosilaca odbacuju oni hadisi za koje se utvrdi da su ih pogrešno upamtili, tako da o ovome griješe svi koji su nastojali zabilježiti sve hadise koje prenose pouzdani prenosioci, kao i oni koji su sve hadise koje prenose prenosioci sa slabim pamćenjem smatrali slabim. Najbolje je postupati onako kako su to činili Hakim i njemu slični, ili, barem, onako kako je to činio Ebu Muhammed ibn Hazm, a Muslim je postupao onako kako postupaju velikani ove nauke, a od Allaha je pomoć.

Od Ebu Hurejre je zabilježeno vjerodostojno predanje da je s Poslanikom, s.a.v.s., učinio sedždu u suri Alek i u suri Inšikak,[646] a Ibn Abbas navodi da je on primio islam šest ili sedam godina nakon Poslanikovog preseljenja u Medinu. U slučaju kontradiktornosti ova dva hadisa daje se prednost hadisu Ebu Hurejre jer je potvrdan i sadrži znanje koje nije doprlo do Ibn Abbasa. Osim toga, hadis Ebu Hurejre je upotpunosti vjerodostojan, i o njegovoj vjerodostojnosti se svi slažu, a u Ibn Abbasovom hadisu je nama poznata slabost. A Allah najbolje zna.

---

[646] Bilježe Muslim (578), Mesdžidi, poglavlje: Sedže-tilave; Tirmizi (573, 574), Namaz, poglavlje: Sedžda u suri Ikre i Inšikak; Nesai (2/162), Početak, poglavlje: U suri Alek; Ibn Madža (1058), Obavljanje namaza, poglavlje: Broj kur'anskih sedždi.

Poglavlje o uputi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., na dan džume i nekim odlikama petka

U oba *Sahiha* se spominje da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

نَحْنُ الآخِرُونَ الأَوَّلُونَ السَّابِقونَ يَوْمَ القِيامَةِ، بَيْدَ أَنَّهم أُوتُوا الكتاب مِنْ قَبْلِنَا، ثُمَّ هذا يَوْمُهُمُ الَّذِي فَرَضَ اللهُ عَلَيْهِم، فاخْتَلَفوا فِيهِ، فَهَدَانَا اللهُ له، والنَّاسُ لَنا فيه تَبَعٌ، اليَهُودُ غداً، والنَّصَارَى بَعْدَ غَدٍ.

"Mi smo se posljednji pojavili na dunjaluku, a prvi ćemo biti na ahiretu, mada je njima data Knjiga prije nas. Ovo je dan kojeg im je Allah odredio za blagdan, ali su se oni podijelili oko njega pa je Allah nas uputio na njega. Zbog petka svi narodi slijede iza nas; dan jevreja je sutradan, a dan kršćana dan iza."[647]

U Muslimovom *Sahihu*, u predanju od Huzejfe, r.a., i Ebu Hurejre navodi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, rekao:

أَضَلَّ اللهُ عَنِ الجُمُعة مَنْ كان قَبْلَنا، فكانَ لِلْيَهُودِ السَّبْتِ، وكَانَ لِلنَّصارى يَوْمُ الأَحَدِ، فجاء اللهُ بِنَا، فَهَدَانَا ليوم الجمعة فَجَعَلَ الجُمُعَةَ والسَّبْتَ والأَحَدَ، وكَذلِكَ هُم تَبَعٌ لَنَا يَومَ القِيَامَةِ، نحن الآخِرُونَ مِنْ أَهْلِ الدُّنيا، والأَوَّلونَ يَوْمَ القِيامَةِ، المَقْضِيُّ لهم قبل الخلائق.

"Allah je učinio da drugi narodi prije nas zaborave na petak, pa su jevreji uzeli subotu, a kršćani nedjelju. Zatim je Allah izveo nas i uputio nas na petak, učinivši da redoslijed bude: petak, subota pa nedjelja. Isto tako, oni će nas slijediti na ahiretu. Mi smo poslje-

[647] Bilježe Buhari (2/293 i 294), Muslim (855), Nesai (3/85) i Ibn Madža (1083).

dnji ummet koji se pojavio na dunjaluku, ali ćemo biti prvi na ahiretu. Nama će biti presuđeno prije svih drugih."[648]

U *Musnedu* i *Sunenima*, u predanju od Evsa ibn Evsa, r.a., navodi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: أَفْضل أَيَّامِكُم يَوْمُ الجمعَةِ، فيه خَلَقَ الله آدَمَ، وفيه قُبضَ، وفيه النَّفخَةُ، الصعْقَةُ، فأكثِرُوا عليَّ مِنَ الصَّلاةِ فيه، فإنَّ صَلاتَكُم مَعرُوضةٌ عليَّ "Najbolji dan je petak; u njemu je stvoren Adem i u njemu je umro. U petak će se puhnuti u rog, i na taj dan će nastupiti smrt svih stvorenja, pa zbog toga što više donosite salavat na mene, a vaši salavati će mi biti izlagani." Neko reče: قالوا: يا رسولَ الله وَكَيْفَ تُعْرَضُ صَلاتنا عَلَيْكَ وَقَدْ أَرَمْتَ؟ (يعني: قدْ بَلِيتَ). "إنَّ الله حَرَّمَ على الأرض أَنْ تأْكُلَ أَجْسَادَ الأنبياء". "O Allahov Poslaniče, zar će naš salavat biti izlagan tebi i kada se sjediniš sa zemljom?!" Poslanik, s.a.v.s., odgovori: "Allah je, doista, zabranio zemlji da rastvara tijela poslanika!"[649] Isto predanje su zabilježili Hakim u djelu *Mestedrek* i Ibn Hibban u svom *Sahihu*.

U zbirci Tirmizija, u predanju od Ebu Hurejre, r.a., navodi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Najbolji dan u kojem se sunce pojavilo je petak; u njemu je stvoren Adem, na taj dan je uveden u Džennet i izveden iz njega. I Sudnji dan će nastupiti u petak."[650] Tirmizi kaže da je hadis hasen sahih, a Hakim ga ocjenjuje kao ispravan.

Malik je u svom djelu *Muvetta'*, u predanju od Ebu Hurejre, r.a., zabilježio da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

خيْرُ يَوْمٍ طَلَعَت عليه الشَّمْس يومُ الجُمُعةِ، فيه خُلِقَ آدمُ، وفيه أُهْبِطَ، وفيه تِيبَ عَليه،

---

[648] Bilježe Muslim (856), Nesai (3/87) i Ibn Madža (1083).

[649] Bilježe Ahmed u *Musnedu* (4/8), Ebu Davud (1047), Nesai (3/91), Ibn Madža (1085), a sened hadisa je ispravan. Ibn Huzejme, također, ga ocjenjuje kao sahih (1733); zatim Ibn Hibban (550) i Hakim (1/278), a njegovu ocjenu je potvrdio i Ez-Zehebi. Munziri i Ibn Hadžer ga ocjenjuju kao hasen – dobar, dok En-Nevevi u djelu *El-Ezkar* za hadis kaže da je ispravan.

[650] Bilježe Tirmizi (488), Nesai (3/89), Hakim u djelu *El-Mustedrek* (1/278), a Ez-Zehebi je potvrdio njegovu ocjenu ispravnosti. Autoru je promaklo da je ovo predanje zabilježio i imam Muslim (854).

وفيه مَاتَ، وفيه تقومُ السَّاعةُ، وما منْ دابَّةٍ إلا وَهِيَ مُصيخَةٌ يَوْمَ الجُمُعة مِنْ حِينَ تصبحُ حتَّى تَطْلعَ الشَّمْسُ شَفَقاً مِنَ السَّاعَةِ إلاَّ الجِنَّ والإِنسَ، وفيه سَاعَةٌ لا يُصادفُهَا عَبدٌ مُسْلمٌ وَهُوَ يُصَلِّي يَسْألُ اللّه شَيْئاً إلاَّ أَعْطَاهُ إيَّاه". قال كعب: ذلك في كلِّ سنَةٍ يَوْمٌ، فقلتُ: بَلْ في كُلِّ جُمُعَةٍ، فَقَرأَ كَعْبٌ التَّوْراةَ، فَقَالَ: صدَقَ رَسُولُ الله صلى الله عليه وسلم. قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ، ثُمَّ لَقِيتُ عَبْدَ الله بْنَ سَلاَم، فحَدَّثْتُهُ بِمَجْلسي مَعَ كَعب، قَالَ: قَدْ عَلِمتُ أَيَّة سَاعَةٍ هي، قُلت: فأَخبِرْني بِهَا، قال: هِيَ آخِرُ سَاعَةٍ في يَوْمِ الجُمُعَةِ، فَقُلتُ: كَيفَ وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللّه صلى الله عليه وسلم لا يصَادفُهَا عَبدٌ مسلِمٌ وَهوَ يصَلِّي وَتِلْكَ السَّاعَةُ لاَ يُصَلَّى فيها؟ فَقَالَ ابن سلام: أَلَمْ يَقُلْ رَسُولُ اللّه "مَن جَلَسَ مَجلِساً يَنْتَظِرُ الصلاَةَ، فَهُوَ في صَلاةٍ حَتَّى يُصلِّيَ"؟

"'Najbolji dan u kojem je sunce izašlo je petak. U njemu je stvoren Adem i u njemu je spušten na Zemlju. U petak mu je oprošten (džennetski) grijeh i u tom danu je i umro. I nastupanje Sudnjeg dana bit će u petak. Nema nijednog stvorenja na Zemlji, osim ljudi i džina, a da petkom, od zore pa do izlaska sunca, ne osluškuje strahujući od Sudnjeg dana. Petkom ima jedan čas, pa ako u njemu rob-vjernik zatraži u namazu od Allaha neku potrebu, Allah će mu udovoljiti tu potrebu.' Ka'b je upitao: 'Je li to samo jedan dan u godini?!' Odgovorio sam mu: 'Ne, nego svakog petka.'" Zatim je Ka'b čitao Tevrat, pa je rekao: 'Istinu je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s.'" Ebu Hurejra, r.a., nastavlja kazivati: "Susreo sam Abdullaha ibn Selama, pa sam mu ispričao moj slučaj sa Ka'bom, a on me upita: 'A znaš li koji je to čas?!' Rekoh mu: 'Obavijesti me o njemu!' Na to će Abdullah ibn Selam: 'On je u zadnjem satu petka.' Upitah ga: 'Zar nije rečeno: '… ako u njemu rob-vjernik u namazu zatraži…', a tada se ne klanja (nafila)?!' Abdullah ibn Selam odgovori: 'Nije li Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Ko sjedne da iščekuje namaz, on je u namazu sve dok ga i ne obavi.' - 'Da, tako je', odgovorih. A Abdullah ibn Selam reče: 'I ovo je tako.'"[651]

---

[651] Ovo predanje je zabilježio i imam Malik u *El-Muvettau* (1/108 i 110), Ebu Davud (1046), Tirmizi (491), Nesai (3/113 i 115), Ahmed u *Musnedu* (2/486). Sened hadisa je ispravan. Hakim ga, također, ocjenjuje kao ispravan (1/278 i 279), a Tirmizi kaže da je hasen sahih.

U *Sahihu* Ibn Hibbana navodi se predanje u kojem se kaže: "Sunce se ne pojavljuje nad danom boljim od petka."[652]

U *Musnedu* imama Šafije, u predanju od Enesa ibn Malika, r.a., stoji:

أتى جبريلُ عليه السلام رسولَ الله صلى الله عليه وسلم. بمرْآة بَيْضَاءَ، فيها نُكتةٌ، فَقَالَ النبيُّ صلى الله عليه وسلم ما هذِهِ؟ فقال: "هذِهِ يَومُ الجُمُعةِ، فُضِّلْتَ بِهَا أَنْتَ وَأُمَّتُكَ، والنَّاسُ لَكُمْ فيها تَبَعٌ، اليهودُ والنَّصارى، ولكم فيها خَيْرٌ، وفيها سَاعَةٌ لا يُوافِقُها عَبْدٌ مُؤْمِنٌ يدعو اللهَ بِخَيْرٍ إلا اسْتُجيبَ لَهُ وهُوَ عِنْدَنَا يَوْمُ المزيد، فقال النبي صلى الله عليه وسلم: يا جبْريلُ ! ما يومُ المزيدِ؟ قال: إنَّ رَبَّكَ اتَّخَذَ في الفِرْدَوْس وَادِياً أفيحَ فِيهِ كُثُبٌ مِنْ مِسْك، فإذا كَانَ يَوْمُ الجُمُعَةِ أنزلَ اللهُ سُبحَانَهُ ما شَاءَ مِنْ مَلائِكَتِهِ، وَحَوْلَهُ مَنابِرُ مِنْ نُور عَليها مَقَاعِدُ النَّبيِّينَ، وحَفَّ تلكَ المنابرَ بِمنَابرَ مِنْ ذَهَب مُكَلَّلَة بالياقوت وَالزَّبرجَد، عليها الشُّهداءُ والصِّدِّيقُونَ، فجلسوا مِنْ وَرَائهم على تِلْكَ الكُثُبِ"، فيقولُ اللهُ عزّ وجَلَّ: "أَنا رَبّكم قَدْ صَدَقتكم وعدي، فَسَلُوني أُعْطِكُم، فيقولون: ربَّنا نسألك رضوانَك، فيقول: قَدْ رَضِيتُ عنْكُم وَلَكُم مَا تَمَنَّيْتُم وَلَدَيَّ مَزيد، فهم يُحِبُّونَ يَوْمَ الجُمُعةِ لِما يُعطيهم فيه ربُّهم مِنَ الخَيْرِ، وهُوَ اليومُ الَّذي اسْتوى فيه ربُّك تَبارَكَ وتَعالى على العرش، وفيه خَلَقَ آدم، وفيه تقوم السَّاعة".

"Došao je Džibril, a.s., do Allahovog Poslanika, s.a.v.s., noseći sa sobom blistavo ogledalo na kojem je bila jedna tačka. Vjerovjesnik, s.a.v.s., ga je upitao: 'A šta je to?!' On odgovori: 'To je petak! Zbog njega ste ti i tvoj ummet odlikovani nad drugim narodima, i oni će biti iza vas (jevreji i kršćani). U njemu imate mnogo dobra. U njemu ima jedan čas, ako vjernik u tom času zatraži nešto od Allaha, On će mu udovoljiti na molbu. Taj dan mi zovemo *el-mezid* (dan povišice).' Na to Vjerovjesnik, s.a.v.s., reče: 'O Džibrile, a kakav je to dan *el-mezid*?!' On reče: 'Tvoj Gospodar je u Džennetu izabrao jednu prostranu dolinu u kojoj su dine od miska. Kada dođe petak,

---

[652] Ibn Hibban (551), a potpuna verzija hadisa glasi: "Sunce se ne pojavljuje i ne zalazi nad danom boljim od petka. Nema nijednog stvorenja a da ne strahuje od petka, osim džina i ljudi." Sened ovog hadisa je jak.

Allah dopusti da se tu spuste meleki u onom broju koliko On hoće. Oko te doline su divani od svjetlosti na koje će sjedati poslanici, a.s. Iza njih će biti postavljeni zlatni nasloni ukrašeni draguljima na kojima će sjediti šehidi i istinoljubivi, a iza njih po dinama će se smjestiti ostali stanovnici Dženneta. Tada će im se Allah Uzvišeni obratiti: 'Ja sam vaš Gospodar! Ispunio sam Svoje obećanje prema vama, pa sada dodatno tražite od Mene šta god hoćete, Ja ću vam to dati!' Svi će povikati: 'Gospodaru naš, tražimo Tvoje zadovoljstvo!' On će reći: 'Ja sam vam već dao Svoje zadovoljstvo. Poželite šta god hoćete, a kod mene je 'mezid' – povišica.' Oni će voljeti petak zbog onoga što im Njihov Gospodar bude davao od dobra. To je dan u kojem se tvoj Gospodar uzdigao nad Arš. U tom danu je stvoren Adem, i u njemu će nastupiti Sudnji dan.'"[653]

Hadis prenosi Šafija od svog učitelja Ibrahima ibn Muhammeda. On je imao veoma lijepo mišljenje o svom učitelju Ibrahimu, ali imam Ahmed ibn Hanbel za njega kaže: "On pripada mu'tezilama, džehmijama i kaderijama. Sve loše je sabrano kod njega."

Ovaj hadis je prenio i Ebu Jeman el-Hakem ibn Nafi' koji kaže: "Kazivao nam je Safvan da je čuo Enesa ibn Malika, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Došao mi je Džibril...", pa je spomenuo cijeli hadis.

U *Musnedu* imama Ahmeda, u predanju od Alija ibn Ebu Talhe koji prenosi od Ebu Hurejre, r.a., stoji da je neko upitao Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: "Zbog čega se petak zove jevmul-džuma (dan okupljanja)?!" On mu je odgovorio:

لأَنَّ فيه طُبِعَت طِينَةُ أَبيكَ آدَمَ، وفيه الصَّعْقَةُ، والبعْثَةُ، وفيه البَطْشَةُ، وفي آخِرِه ثَلاثُ سَاعاتٍ، منها سَاعَةٌ مَنْ دعا الله فيها اسْتُجيبَ له.

---

[653] Bilježi Šafija (1/148). U senedu hadisa se spominje Ibrahim ibn Muhammed, jedan od učitelja imama Šafije, a od njega se ne uzimaju hadisi kako navodi Hafiz ibn Hadžer u djelu *Et-Takribu*. Zatim, tu je i Musa ibn Ubejde koji je ocijenjen slabim.

"U njemu je sakupljena zemlja od koje je stvoren naš otac Adem. U njemu će nastupiti Sudnji dan, dan proživljenja i dan najvećeg straha. I, pri kraju petka su tri sata, a u jednom od njih, ko zamoli Allaha za nešto, On će mu udovoljiti."[654]

Hasan ibn Sufjan en-Nesevi[655] u svom *Musnedu* je rekao: "Kazivao nam je Ebu Mervan Hišam ibn Halid el-Ezrek, njemu Hasan ibn Jahja el-Hušeni, a njemu Omer ibn Abdullah, oslobođeni rob Gufre, a on kaže: 'Kazivao mi je Enes ibn Malik, r.a., da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kada je rekao:

أتاني جبريلُ وفي يَده كَهَيْئَة المرْآة البيضاء، فيها نكْتَةٌ سَوْداءُ، فقلت: ما هذه يا جبريلُ؟ فقال: هذه الجُمُعَة بُعِثْتُ بها إلَيْكَ تكُونُ عيداً لكَ وَلأُمَّتك مِنْ بعدِك. فقلت: وما لَنا فيها يا جبْريل؟ قال: لَكمْ فيها خيْرٌ كَثير، أَنْتُمُ الآخِرُون السَابقونَ يَوْمَ القيامَة، وفيها سَاعَةٌ لا يُوافِقُها عَبْدٌ مُسْلِمٌ يصلِّي يَسْألُ الله شَيئاً إلاَّ أَعْطاه. قلتُ: فما هذه النَّكْتَةُ السَّوداء يا جبريلُ؟ قال: هذه السَّاعة تكون في يوم الجُمُعة وهو سَيِّد الأَيَّام، ونحنُ نسميه عندنا يومَ المَزيد. قلت: وما يومُ المَزيد يا جبْريل؟ قال: ذلك بأَنَّ رَبَّكَ اتَّخَذَ في الجَنَّة وادياً أفيحَ مِنْ مِسْك أبْيض، فإذا كان يَوْمُ الجُمُعة مِنْ أَيَّام الآخرة، هَبَطَ الرَّبُّ عَزَّ وَجلَّ مِن عَرْشِه إلى كُرسِيِّه، ويُحَفُّ الكُرْسيّ بمنابرَ مِنَ النُّورِ فيجلسُ عليها النَّبِيُّونَ وتُحَفُّ المنابِرُ بكَراسي مِنْ ذَهَب، فيجلِسُ عليها الصِّدِّيقون والشُّهداء، ويَهْبطُ أهلُ الغُرَفِ من غُرَفهم، فيجلسون على كُثبانِ المِسكِ لا يرون لأهلِ المنابِرِ والكراسي فَضلاً في المجلِس، ثمَّ يَتَبدَّى لهم ذو الجَلال والإكرام تبارك وتعالى، فيقول: سلوني، فيقولون بِأَجْمَعِهم: نَسْأَلُك الرِّضى يا ربُّ، فيَشْهَدُ لَهم عَلى الرِّضى، ثم يقول: سَلوني، فيسألونَه حَتَّى تَنتَهِيَ نَهْمَةُ كُلِّ عَبْدٍ مِنْهُم، قال: ثُمَّ يُسْعى عَلَيْهِم بما لا عَيْنٌ رَأت، ولا أُذنٌ سَمِعَتْ، ولا خَطَر على قَلب بَشَر، ثُمَّ يرتَفع الجَبَّار مِنْ كُرْسيِّه إلى عَرشِهِ، وَيرْتَفعُ أهْلُ الغُرَف إلى غُرَفِهم، وهي غُرفَةٌ مِنْ لُؤلُؤَةٍ بَيْضاء، أو ياقُوتَة حَمراء، أو زُمرُّدة خضراء، ليس فيها فَصْمٌ وَلاَ وَصمٌ مُنَوَّرة، فيها أنهارُها، أو قال: مُطَّرِدةٌ مُتَدَلِّيَةٌ فيها ثِمارُها، فيها أزواجُها وَخَدمُها وَمَساكِنُها قال:

[654] Bilježi Ahmed u *Musnedu* (2/311). U senedu hadisa se spominje El-Feredž ibn Fudale, a on je ocijenjen kao slab prenosilac. Zatim, u senedu ima i prekid, jer Ali ibn Ebu Talha nije slušao hadise od Ebu Hurejre, r.a.

فأهلُ الجَنَّة يَتباشَرون في الجنَّة بِيَوم الجُمُعة، كما يَتبَاشَرُ أهل الدُّنيا في الدُّنيا بالمطر

'Došao mi je Džibril, a u ruci je imao nešto poput blistavog ogledala. U njemu je bila jedna crna tačka, pa sam ga upitao: 'Šta je ovo, Džibrile?!', a on reče: 'Ovo je petak, došao sam ti s njime, da ti on bude blagdan, tebi i tvom ummetu poslije tebe.' Rekao sam: 'A šta imamo petkom?!' On odgovori: 'U njemu imate mnoga dobra. Vi ste posljednji narod koji se pojavio na dunjaluku, ali ste prvi na ahiretu. Petkom ima jedan čas u kojem rob-vjernik neće moliti nešto od Allaha u svom namazu, a da mu Allah to neće dati.' Rekoh: 'A šta znači ova crna tačka?!' On reče: 'Ovo je Sudnji dan koji će nastupiti u petak. Mi ga nazivamo *jevmul-mezid* (dan povišice).' Upitao sam: 'A šta je to *jevmul-mezid*?!' On reče: 'Tvoj Gospodar je izabrao jednu prostranu dolinu u Džennetu od bijelog miska. Pa, kada u ahiretskim danima dođe petak, Gospodar će se sa Arša spustiti na Kursijj, a njega će okružiti divanima od svjetlosti da na njih sjednu vjerovjesnici. Zatim će divani biti okruženi naslonima od zlata da na njih sjednu šehidi i istinoljubivi.

A potom će doći ostali stanovnici Dženneta pa će posjedati na dine od miska, ne smatrajući da vlasnici divana i naslona imaju neku prednost nad njima. Onda će im se pokazati Gospodar Lica Plemenitog i kazat će im: 'Tražite od Mene!' Pa će svi zajedno povikati: 'Mi tražimo Tvoje zadovoljstvo, naš Gospodaru.' On će im tada posvjedočiti da im je dao Svoje zadovoljstvo, a potom će kazati: 'Tražite od Mene šta hoćete!', pa će oni tražiti sve dok kod svakog od njih ne nestane želja. Nakon toga, Allah će im dati ono što oko nije vidjelo, niti je uho za to čulo, niti je to ljudski um mogao i zamisliti. Onda će se Gospodar Veličanstveni uzdignuti sa Kursijja na Arš (Prijestolje). Svi stanovnici Dženneta vratit će se u svoje dvorce i odaje, a to su dvorci i odaje od bijelog bisera, ili rubina crvenoga ili smaragda zelenoga, ni napuklog niti spajanog. U njima imaju svoje rijeke, ili je rekao, između kojih rijeke teku, a plodovi voća se nad njima svinuli. U njima su i žene njihove i posluga, i oni

koji tu žive.' Zatim reče: 'i zato se stanovnici Dženneta raduju i jedni druge obveseljaju dolaskom petka, kao što se stanovnici dunjaluka raduju dobroj kiši.'"[656]

Ibn Ebi Dunja u knjizi *Sifatul-dženne* (*Opis Dženneta*) kaže: "Kazivao mi je Ezher ibn Mervan, lancem do El-Ameša, a on je čuo od Ebu Vaila, a on od Huzejfe, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Došao mi je Džibril, a na dlanu je imao ogledalo poput najboljeg i najčistijeg ogledala, a u sredini njega bio je jedan crni biljeg. Upitao sam: 'Kakav je ovo biljeg koji vidim u njemu?!' On reče: 'To je petak!', a ja rekoh: 'A šta ti je petak?!'[657] On reče: 'To je jedan od velikih dana kod Gospodara tvoga! Ja ću ti kazati o njegovoj veličini i vrijednosti na dunjaluku, i šta će dobiti oni koji ga budu prihvatili. I obavijestit ću te o njegovom imenu na ahiretu. Što se tiče njegove vrijednosti i veličine na dunjaluku, Allah je doista u njemu dovršio stvaranje. Šansa koju nudi petak jeste da u njemu ima jedan čas u kojem nijedan rob musliman ili robinja muslimanka neće tražiti nešto od Allaha, a da im On to dobro neće dati.

Što se tiče njegove vrijednosti i položaja na ahiretu, kao i imena kojim se tamo zove, kada Allah Uzvišeni uvede džennetlije u Džennet, a stanovnike vatre u Vatru, dani će prolaziti, a i noći, iako na ahiretu nema dana niti noći, ali Allah zna period koliko oni traju. Pa kada dođe vrijeme u kojem su stanovnici zemlje izlazili na džuma-namaz, prozvat će glasnik: 'O stanovnici Dženneta, izađite u dolinu El-Mezid (dolina povišice).' Njena širina i prostranost nije poznata nikom drugom do Allahu Uzvišenom. U njemu su dine od miska čiji su vrhovi visoko uzdignuti ka gore. Tada će posluga vjerovjesnika iznijeti divane od svjetlosti, a posluga vjernika će iznijeti

---

[655] Zove se Ebu Abbas eš-Šejbani, autor djela *El-Musnedul-kebir*, umro 303. h.g.

[656] U senedu hadisa se navodi Omer ibn Abdullah, oslobođeni rob Gufre, a on je ocijenjen kao slab prenosilac. El-Hasen ibn Jahja el-Hušeni je mnogo griješio pri prenošenju hadisa. Darekutni kaže: "On se ne uzima kao prenosilac."

[657] U arapskom je upotrijebljen termin "džuma", (okupljanje), dok su Arapi prije islama petak nazivali "jevmul-uruba". (o.p.)

naslone od dragog kamena, pa kada budu postavljeni i svi sjednu na svoja mjesta, Allah će ka njima usmjeriti blagi vjetrić koji se zove El-Musire (onaj koji potiče, podiže), pa će on izmiliti miris miska i unijeti ga pod njihovu odjeću, provlačeći ga kroz njihovu kosu i preko lica. Taj vjetrić dobro poznaje kako će raznositi miris miska po tijelu nekog od vas, bolje nego što to poznaju ili čine vaše supruge, čak i kad bi joj bio dat sav miris dunjaluka. Potom će Allah obznaniti nosačima Arša: 'Spustite ga do svojih ramena!'

Prvo što će džennetlije čuti od Allaha Uzvišenog jesu riječi: 'Dođite Meni, o robovi Moji koji ste Mi se pokoravali, iako sam od vas bio skriven i niste Me vidjeli, i povjerovali ste Mojim izaslanicima i uzeli ste slijediti ono što sam vam naredio. Tražite od Mene šta hoćete, ovo je dan povišice!' U tom će se oni složiti oko riječi jedne: 'Zadovoljni smo s Tobom, pa Ti budi zadovoljan s nama!' Allah će im uzvratiti: 'O stanovnici Dženneta, da nisam bio zadovoljan s vama, ne bih vas nastanio u Mojoj kući. Tražite od Mene, ovo je dan povišice!' Opet će se složiti oko jednog zahtjeva: 'Gospodaru naš, pokaži nam Svoje lice da u Njega pogledamo!' Tada će biti podignuti zastori, i On će im se pokazati. Prekrit će ih dio Njegove svjetlosti, a da On nije odredio da ih ona ne sprži, oni bi svi izgorjeli od jačine svjetlosti.

Iza ovoga će im biti kazano: 'Vratite se u svoja staništa.' Oni će se vratiti, a svaki od njih će zateći duplo više od onoga što je do tada imao od blagodati. Povratit će se svojim ženama, a one će im s radošću prilaziti, a i oni njima zbog Allahove svjetlosti koja ih je obasjala. Svjetlost će se povući tako da će se vratiti u ono stanje u kojem su bili prije toga. Žene njihove će im govoriti: 'Otišli ste od nas u jednom liku, a vratili ste se u drugom'. Oni će odgovoriti: 'To je zato što nam se Allah Uzvišeni ukazao, pa smo Ga samo malo vidjeli!' On reče: 'To je zato što stvorenja ne mogu Allaha obuhvatiti (pogledom). On im je pokazao od Svoje veličine onoliko koliko je htio da oni vide. I to je značenje njihovih riječi: 'Pa smo Ga samo

malo vidjeli.' Dalje reče: 'Oni će uživati u džennetskim blagodatima i misku, a svake sedmice će imati duplo više nego prethodne.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'To je značenje riječi Uzvišenog:

﴿فَلا تَعْلَمُ نَفسٌ ما أُخفِيَ لَهُم مِن قُرَّةِ أَعيُنٍ جَزاءً بِما كانوا يَعمَلونَ﴾

'I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju.'" (Sedžda, 17) [658]

Ebu Nuajm u djelu *Sifatul-dženne*, u predanju od Ismeta ibn Muhammeda koji prenosi od Musaa ibn Ukbe, on od Ebu Saliha, a on od Enesa, r.a., navodi hadis sličan ovome.[659]

Ebu Nuajm u djelu *Sifatul-dženne*, u predanju od El-Mesudija, koji prenosi od Ebu Ubejde, a on od Abdullaha navodi da je rekao: "Požurujte na džumu dok ste na dunjaluku, jer će se, zaista, Allah Uzvišeni pokazivati stanovnicima Dženneta svakog petka. Oni će biti na dinama od bijelog kamfora. Biće mu toliko blizu koliko su požurivali na džuma-namaz na dunjaluku. Tada će im ukazati počasti koje do tada nisu vidjeli. Vraćat će se svojim ženama, a na njima će se vidjeti nova blagodat."[660]

---

[658] Abdullah ibn Urare, jedan od prenosilaca hadisa ocijenjen je kao slab. Buhari za njega kaže da prenosi nepoznate hadise. Zatim, u senedu je i El-Kasim ibn Mutajjib za kojeg Ibn Hibban kaže: "Griješi u pripisivanju hadisa onima od kojih ih je slušao, mada ne prenosi puno hadisa." Zbog toga se njegova predanja i ostavljaju s obzirom da tako često griješi.

[659] Ismet ibn Muhammed je ocijenjen kao slab prenosilac. Ebu Hatem kaže da nije jak. Jahja ibn Mein kaže: "Lažac, izmišlja hadise." Darekutni je rekao: "Ostavlja se." Na osnovu svega ovoga, sened hadisa je slab.

[660] El-Mesudi se zove Abdur-Rahman ibn Abdullah ibn Utbe ibn Mesud. Pri kraju života je počeo miješati hadise. Ebu Ubejde u ovom predanju prenosi od svoga oca, ali on nije slušao hadise od njega, tako da u senedu postoji i prekid.

PREDANJA O TOME KADA SE POČELA KLANJATI DŽUMA

Ibn Ishak navodi: "Kazivao mi je Muhammed ibn Ebu Umame ibn Sehl ibn Hanif, prenoseći od svoga oca, a on od Abdur-Rahmana ibn Ka'ba ibn Malika da je rekao: "Vodio sam svoga oca kada je izgubio vid, pa kada bi izašli na džumu i on čuo ezan, tražio bi od Allaha oprosta za Ebu Umamu Esada ibn Zuraru. Slušao sam to nekoliko puta, a onda sam rekao: 'On je ostario, morat ću ga upitati o tome.' Tako sam, opet, izašao sa njim kao i obično, pa kada je čuo ezan za džumu, zatražio je oprosta za Ibn Zuraru, a ja sam ga upitao: 'Oče moj, zar moraš uvijek tražiti oprosta za Esada ibn Zuraru kad god čuješ ezan za džuma-namaz?!' On mi odgovori: 'Esad je bio prvi koji nas je okupio na džuma-namaz prije nego što je došao Allahov Poslanik, s.a.v.s., u Medinu. Klanjali smo kod naselja Benu Bejade, u podnožju po imenu El-Hadamat.' Upitah ga: 'Koliko vas je tada bilo?!' On reče: 'Četerdeset ljudi!'"[661]

Bejheki za ovo predanje kaže: 'Kada Muhammed ibn Ishak navede da je od nekoga slušao određeno predanje, onda je taj prenosilac pouzdan, a sened dobar.' Ovaj hadis je hasen, ispravnog seneda.

Moje mišljenje je da je ovako počelo klanjanje džuma-namaza. Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., došao u Medinu i odsjeo u Kubi, u plemenu Benu Amr ibn Avf u utorak, srijedu i četvrtak, kako navodi Ibn Ishak. Tada im je utemeljio džamiju, a onda je u petak krenuo

---

[661] Bilježe Ibn Hišam u djelu *Es-Siretun-nebevijje* (1/435), Ebu Davud (1069), Ibn Madža (1072), Hakim (1/281) i Bejheki (3/176). Sened hadisa je jak.

dalje, pa ga je džuma-namaz zatekla u plemenu Benu Salim ibn Avf. Džumu je klanjao, tu u džamiji u podnožju doline. To je prva džuma koju je Allahov Poslanik, s.a.v.s., klanjao u Medini i to je bilo prije nego je Allahov Poslanik, s.a.v.s., sagradio medinsku džamiju.[662]

Ebu Ishak navodi kako je Allahov Poslanik, s.a.v.s., održao prvu džumu, po onome kako mu je prenio Ebu Selem ibn Abdur-Rahman. "Bilo je to ovako. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je ustao da drži hutbu. Zahvalio je Allahu i pohvalio Ga je onako kako to Njemu dolikuje. Potom je rekao:

أَمَّا بَعْدُ أَيُها النَّاسُ، فَقَدِّموا لأَنْفُسكمَ تَعْلَمُنَّ وَالله لَيُصْعَقَنَّ أَحدُكم، ثُمَّ لَيَدعَنَّ غنمه لَيس لها رَاع، ثُمَّ ليقولَنَّ لَهُ ربُّه ولَيْس لَهُ تُرْجُمان، ولا حاجبٌ يَحْجبُه دُونه أَلَمْ يَأتكَ رَسولي، فَبَلَّغَك، وآتَيْتك مَالاً، وأَفْضَلْتُ عَلَيْكَ، فَمَا قَدَّمْتَ لِنَفسك، فَلَيَنْظرنَّ يمينا وشِمالاً، فلا يَرى شَيئاً، ثُمَّ لَيَنْظرَنَّ قدَّامه فَلاَ يَرى غَيْرَ جهنَّم، فَمَن اسْتَطاعَ أنْ يَقِيَ وَجْهَهُ مَنَ النَّارِ ولو بشقٍّ مِنْ تَمْرة، فَلْيَفْعَل، ومن لَمْ يَجد، فَبِكَلمَةٍ طَيِّبَة، فَإنَّ بِهَا تُجْزى الحَسَنةُ بعَشْرَ أَمْثَالها إلى سَبعمائة ضعف، والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

'O ljudi, udijelite nešto radi sebe jer to ćete naći. Tako mi Allaha, neki od vas će možda doživjeti strašan glas pa će pasti. Njegovo stado više neće imati pastira. A onda će mu Gospodar njegov kazati, a među njima neće biti zastora niti prevodioca: 'Zar ti nije došao moj Poslanik i Objavu ti dostavio?! Zar ti nisam dao imatak i mnoge ti blagodati darovao, pa šta si za sebe pripremio?!' Čovjek će pogledati desno, pa lijevo, ali nikakva dobra neće vidjeti. Zatim će pogledati ispred sebe, pa će vidjeti samo Džehennem. Pa ko od vas može da zaštiti svoje lice od vatre, makar i sa pola hurme, neka to učini. A onaj ko ne pronađe ništa da udijeli, neka se zaštiti lijepom riječju, jer se za dobro djelo nagrađuje deset puta više, pa do sedam stotina puta. I neka je na vas Allahov spas, milost i blagoslov!'"[663]

---

[662] Bilježi Ibn Hišam u *Es-Siretun-nebevijje* (1/494).

[663] Bilježi Ibn Hišam u *Es-Siretun-nebevijje* (1/500,501). Ibn Ishak je vidio Ebu Selemu, ali nije prenosio od njega, a Ebu Seleme prenosi od nekih ashaba, ali on nije upamtio Poslanika, s.a.v.s., za njegova života, jer je umro 94.h.g.

Ibn Ishak kaže: "Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., održao drugu hutbu, pri čemu je rekao:

إن الحمد لله أَحَمَدُهُ وأَسْتَعِينُه، نَعوذُ باللّه مِنْ شرور أَنْفُسِنا، وسَيِّئاتِ أعْمالِنا مَنْ يَهْدِه الله، فلا مُضِلَّ له، ومَن يُضْلِل، فلا هادِيَ له، وأَشْهَدُ أن لا إله إلاَّ اللهُ وَحْدَه لا شَرِيكَ له، إنَّ أحسَنَ الحَديث كِتابُ الله، قَدْ أَفْلَحَ مَن زَيَّنَه اللهُ في قلبه، وأدخله في الإسلام بعد الكفر، فاختارَه على ما سواه مِنْ أحاديث النَّاس، إنَّه أَحْسَنُ الحديثِ وأَبْلَغُه، أَحِبُّوا ما أَحَبَّ اللهُ، أَحِبُّوا اللهَ مِنْ كُلِّ قُلوبِكُم، ولا تَمَلُّوا كَلامَ اللهِ وذِكْرَه، ولا تَقسُ قُلوبُكم، فإنَّه مِنْ كُلِّ مَا يَخْلُقُ اللهُ يَخْتَارُ وَيَصْطَفِي، قد سَمَّاه اللهُ خِيَرَته مِنَ الأعمال، ومُصطفَاهُ من العِبَادِ والصَّالح مِنَ الحديث، ومِنْ كُلِّ مَا أُوتِيَ النَّاسُ من الحَلالِ وَالحَرَام، فاعْبُدوا اللهَ ولا تُشْرِكوا به شَيْئاً، واتَّقوه حَقَّ تُقَاته، واصْدُقُوا اللهَ صالحَ ما تقولون بأفواهِكم، وَتَحابُّوا بِرُوحِ اللهِ بَيْنكم، إنَّ اللهَ يَغْضَبُ أَنْ يُنكَثَ عَهْدُه، والسَّلامُ عَلَيكم وَرَحْمَةُ اللهِ وبركاته.

'Zahvala pripada Allahu, Njemu zahvaljujem i od Njega podršku tražim. Utječemo se Allahu od zla naših duša i hrđavosti naših djela. Koga Allah uputi, niko ga u zabludu ne može odvesti, a koga Allah u zabludi ostavi, niko mu na Pravi put ne može ukazati. Svjedočim da nema boga osim Allaha. On je Jedan i nema sudruga. Najbolji govor su Allahove riječi. Zaista je uspio onaj kome Allah ukrasi srce i iz nevjerstva ga uvede u islam, a on izabere Allahov govor pored mnoštva drugog ljudskog govora. Uistinu je to najbolji i najjezgrovitiji govor. Volite ono što Allah voli. Volite Allaha iz dubine svojih srca. Nemojte da vam dosade riječi Allahove i Njegovo veličanje. I neka vaša srca ne budu pusta od Allahovih riječi. Sve što je Allah stvorio, On od toga odabira i probira. Allah je ponavljanje Njegovih riječi svrstao u najbolja djela. Obožavajte Allaha i nemojte Mu sudruga pripisivati. Bojte se Allaha onako kako Ga se treba bojati i budite iskreni u dobru koje obećajete da ćete radi Allaha uraditi. Volite se međusobno radi Allaha bratskom ljubavlju. Allah se srdi kada se zavjet prema Njemu iznevjeri. I neka je na vas Allahov spas, milost i blagoslov!'"[664]

---

[664] Bilježi Ibn Hišam u *Es-Siretun-nebevijje*(2/500) i nije naveo sened predanja.

POGLAVLJE O ODLIKAMA PETKA

U praksu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ubraja se i veličanje i poštivanje petka, kao i činjenje nekih ibadeta kojima je on odlikovao petak nad drugim danima.

Učenjaci nisu složni da li je petak vredniji od dana Arefata. Iznesena su dva mišljenja o tom pitanju, a učenici imama Šafije prenose oba kao dvije verzije u šafijskoj pravnoj školi.

Poslanik, s.a.v.s., petkom je na sabah-namazu učio sure Sedžda i El-Insan.[665] Mnogi kojima je uskraćeno znanje smatraju da je sabah dodatnom sedždom odlikovan nad drugim namazima. Zbog toga, sabah petkom nazivaju "džumanska sedžda". Iz tog razloga, ako neko od zagovarača ove tvrdnje petkom ne bi proučio ovu suru na sabahskom namazu, onda preporučuju učenje neke druge sure u kojoj ima ajet sedžde. Mnogi učenjaci, osporavajući prethodno mišljenje, smatraju pokuđenim stalno učenje sure Sedžde na sabahu petkom, kako neupućeni ne bi pomislili da je sabah petkom odlikovan dodatnom sedždom.

Čuo sam od mog učitelja, Ibn Tejmijje, da je, u vezi ovoga, rekao: "Poslanik, s.a.v.s, učio je petkom ove dvije sure na sabahu zbog toga što one govore o onome što se zbilo i što će se zbiti u tom danu. One govore o stvaranju Adema, a.s., o Sudnjem danu,

[665] Muslim (879) u predanju od Ibn Abbasa, r.a, navodi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., petkom na sabah-namazu učio suru Sedžde i Ed-Dehr, te da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., na džuma-namazu učio suru El-Džuma i El-Munafikun. Ovaj hadis, također, bilježe Tirmizi (520), Ebu Davud (1074), Ahmed u *Musnedu* (1/226, 334, 340). Zatim, Muslim (880) i Nesai (2/159) u poglavlju: Šta se uči na sabahu i džuma-namazu, u predanju od Ebu Hurejre, r.a.

o proživljenju ljudi, a sve to će biti na dan petka. Učenje ovih sura petkom podsjeća ummet na protekle događaje i na ono što će se u budućnosti zbiti. Međutim, sedžda iz ove sure nije činjena u namazu s namjerom da bi je klanjač petkom na sabahu tražio i u drugim surama, nego ona dolazi usputno."

Ovo je jedna odlika petka.

Druga odlika je ta što je petkom pohvalno donositi što više salavata na Vjerovjesnika, s.a.v.s., uoči i na dan petka, zbog njegovih riječi: أكثِروا مِنَ الصلاة عَلَيَّ يوم الجُمُعة وَلَيْلَة الجُمُعة "Na dan petka i u njegovoj noći donosite što više salavata na mene!"[666]

Allahov Poslanik, s.a.v.s, je prvak svih stvorenja, a petak je prvak dana. Tako je donošenje salavata na Poslanika, s.a.v.s., u ovom danu posebna počast za Poslanika, s.a.v.s., što ne pripada nikom drugom. U ovom se krije još jedna mudrost, a to je da je svako ovodunjalučko ili ahiretsko dobro ovog ummeta, upravo dobiveno zbog Poslanika, s.a.v.s., i njegovim sebebom. Time je Allah Poslanikovom ummetu sastavio sva dunjalučka i ahiretska dobra. Najviše počasti ummet će dobiti na dan petka. U tom danu će ih Allah uputiti ka njihovim staništima i dvorcima u Džennetu. Petak će im u Džennetu biti dan povišice (*jevmul-mezid*). Petak im je blagdan na dunjaluku, i u tom danu Allah će udovoljiti svim njihovim molbama i traženjima, pa nijednog od njih neće odbiti. Sve navedeno smo upoznali i naučili posredstvom Poslanika, s.a.v.s., i njegovim zalaganjem. Stoga je potrebno, kako bi se bar malo odužili Poslaniku, s.a.v.s., i zahvalili mu, donositi što više salavata na njega, uoči i na dan petka.

Treća odlika petka je da se u ovom danu klanja džuma-namaz koja je uvrštena u najpritvrđenije obaveze u islamu i najmasovnije okupljanje muslimana. Vrednija je od svakog drugog okupljanja muslimana, osim hadžskog skupa na Arefatu. Ko iz nemara propu-

---

666 Bejhaki bilježi predanje od Enesa, r.a. Hadis je ocijenjen kao hasen.

sti džuma-namaz, Allah će zapečatiti njegovo srce. Blizina stanovnika Dženneta na Sudnjem danu i prilikom posjeta Gospodaru u danu el-mezid biće ravnomjerna njihovom požurivanju na džuma-namaz i blizini do imama.

Četvrta odlika petka je da se preporučuje kupanje na ovaj dan, i ova preporuka je u šerijatskim tekstovima veoma potvrdna. Ako govorimo o stepenu obaveznosti kupanja, on je veći od obaveznosti klanjanja vitr-namaza, ili učenja bismile u namazu, ili obnavljanja abdesta zbog dodira žene, doticanja polnog organa ili zbog glasnog smijanja u namazu. Također, veći je od obaveze obnavljanja abdesta poslije poticanja krvi iz nosa, ili zbog hidžame (puštanja krvi), nakon povraćanja, a veći je i od obaveznosti učenja salavata na Poslanika, s.a.v.s., na zadnjem sjedenju u namazu te od obaveznosti učenja Fatihe i sure od strane muktedije iza imama u dnevnim namazima.

Što se tiče mišljenja učenjaka u vezi obaveznosti kupanja na dan petka, imamo tri skupine:

Jedni potvrđuju obavezu, drugi je negiraju, a treći prave podjelu te kažu: ko treba da ukloni neku neprijatnost sa sebe, njemu je kupanje obavezno, a ko je nema, njemu je kupanje u stepenu pohvalnog čina. Sva tri spomenuta mišljenja prenose se od učenika imama Ahmeda.

Peta odlika petka: Upotreba mirisa, što je vrednije petkom nego bilo kojim drugim danom u sedmici.

Šesta odlika petka: Korištenje misvaka što petkom, također, ima prednost nad korištenjem misvaka u drugim danima.

Sedma odlika petka: Požurivanje, rani odlazak na džuma-namaz.

Osma odlika petka: Klanjanje nafila, činjenje zikra i učenje Kur'ana sve dok se imam ne popne na minber.

Deveta odlika petka: Slušanje hutbe, što je po jednom od dva mišljenja obaveza za onoga koji čuje imama. Pa, ako takva osoba

ne bi slušala hutbu, ubrajat će se u one koji besposličare za vrijeme hutbe, a besposličar je izgubio džumu. U *Musnedu* imama Ahmeda navodi se predanje od Poslanika, s.a.v.s.: والذي يقول لصاحبه أنصتْ، فَلا جُمُعَةَ لَهُ "Ko (za vrijeme hutbe) kaže svome prijatelju (koji sjedi do njega): 'Šuti!', izgubio je džumu!"[667]

Deseta odlika petka: Učenje sure El-Kehf. Od Vjerovjesnika, s.a.v.s., prenosi se da je rekao: مَنْ قَرأَ سُورَةَ الكَهْفِ يَوْمَ الجمُعَة، سَطَعَ لَهُ نُورٌ من تحتِ قَدَمِه إلى عَنَانِ السَّماء يُضيء به يَوْمَ القيامَة، وغُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَ الجُمُعَتَيْن "Ko petkom proući suru El-Kehf, ispod njegovih stopala pa sve do neba izbijat će svjetost koja će mu osvjetljavati put na Sudnjem danu, i bit će mu oprošteni grijesi koje je počinio između dvije džume."[668]

Međutim, Seid ibn Mensur ovo predanje navodi kao izreku Ebu Seida el-Hudrija, r.a., što je i približnije.

Jedanaesta odlika petka: Petkom nije pokuđeno klanjati nafilu u vremenu kada se sunce nađe na polovini neba, u zenitu. Ovo je mišljenje imama Šafije, i još nekih učenjaka, a zastupa ga i naš učitelj Ebu Abbas Ibn Tejmijje. Potporu za ovo mišljenje nije uzeo iz predanja Lejsa, lancem od Mudžahida preko Ebu Halila do Ebu Katade, r.a., po kojoj je Vjerovjesnik, s.a.v.s., pokudio obavljanje dobrovoljnog namaza u vremenu kada se sunce nađe na polo-

---

[667] U nešto dužoj verziji bilježe ga Ahmed (1/93), Ebu Davud (1051) u predanju od Alije, r.a., gdje stoji: "Ko na džumi kaže svome prijatelju: 'Šuti!'....."

[668] Hadis je sahih a bilježe ga Hakim (2/368), zatim Bejheki u predanju od Nuajma ibn Hammada kao merfu' predanje, s tim što je Nuajm ocijenjen kao ravija koji je mnogo griješio u onom što je prenosio. Također ga bilježi Ed-Darimi u svom *Musnedu* (2/454) kao mevkuf predanje od Ebu Seida, r.a., pa se, stoga, tretira kao merfu', jer ashab o ovim stvarima neće govoriti po ličnom nahođenju. Slična predanja navode Ebu Bekr ibn Mirdevejh od Abdullaha ibn Omera, r.a., u svom tefsiru, kako to navodi El-Munziri u djelu *Et-Tergibu vet-terhib* (2/33). El-Munziri o datom predanju kaže da je prihvatljivo. Slično predanje se navodi od Alije, r.a., u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, rekao: "Ko prouči suru El-Kehf petkom biće zaštićen od svake smutnje u narednih osam dana, čak i da se Dedžal pojavi i od njega bi bio zaštićen." Ovo predanje je zabilježio Ed-Dija' el-Makdisi u *El-Ahadisul-muhtare*, lancem od Abdullaha ibn Musaba kojeg je Ibn Mein ocijenio kao slabog raviju.

vini neba, osim petkom,[669] već se oslanjao na predanje po kojem je pohvalno obavljati nafile sve dok se imam ne popne na minber. U sahih predanju stoji:

لا يَغْتَسِلُ رَجُلٌ يَوْمَ الجُمعَةِ، وَيَتَطَهَّرُ مَا اسْتَطَاعَ مِنْ طُهْرٍ، وَيَدَّهِنُ مِن دُهْنِه، أَوْ يَمَسُّ مِن طِيبِ بَيتِه، ثُمَّ يَخرُجُ، فَلاَ يُفرِّقُ بَيْنَ اثْنَيْنِ، ثُمَّ يُصَلِّي مَا كُتِبَ لَهُ، ثُمَّ يِنْصِتُ إذا تكَلَّمَ الإِمَامُ إلاَّ غُفِرَ لَهُ مَا بَينَهُ وَبَيْنَ الجُمُعَةِ الأُخْرَى.

"Svaki čovjek koji se okupa petkom i očisti koliko je u mogućnosti, naulji kosu svojim uljem ili se namiriše mirisom kojeg ima u kući, a zatim izađe u džamiju pa ne razdvoji dvojicu u safu i klanja što više može, te sluša imama kada otpočne govoriti, bit će mu oprošteni grijesi između dvije džume." Hadis je zabilježio Buhari.[670] Tako Poslanik, s.a.v.s., preporučuje što više obavljanje nafila petkom i ne zabranjuje je, osim po ispinjanju imama na minber. Zbog toga su mnogi predstavnici selefa, među njima Omer ibn el-Hattab, r.a., a u tome ga slijedi i imam Ahmed ibn Hanbel, govorili: "Kada se imam ispne na minber, zabranjeno je klanjati nafilu, a kada počne kazivati hutbu, zabranjeno je pričati!"

Tako su ispinjanje imama na minber prihvatili kao razlog zabrane obavljanja nafile, a ne položaj sunca u zenitu.

Dodajmo ovome da se ljudi nalaze u natkrivenim džamijama i spriječeni su da vide položaj sunca u zenitu, a klanjač je obuzet namazom i ne osjeća kada je sunce u zenitu, te nije u mogućnosti izlaziti preko ramena ljudi iz džamije i gledati u sunce. To mu i vjera ne nalaže.

Što se tiče predanja od Ebu Katade, Ebu Davud za njega kaže da je mursel, jer Ebu Halil nije slušao hadise od Ebu Katade.

Mursel predanje se prihvata ako je spojeno (mutesil), ili ga potvrđuje kijas, ili stav nekog ashaba, ili je iz reda poznatih mursel

[669] Bilježi Edu Davud (1083), a Lejs ibn Ebu Selim je ocijenjen kao slab ravija, a u lancu prenosilaca se pojavljuje i prekid.
[670] Bilježi Buhari (2/308 i 309).

predanja koja su prihvaćena kod učenjaka hadisa čiji je prenosilac poznat po tome da ne uzima predanja slabih i odbačenih ravija, ili ima nešto slično što ga osnažuje pa biva prihvaćeno.

Također, imamo druga predanja koja osnažuju mišljenje da petkom nije zabranjeno klanjati nafilu u vremenu kada je sunce na polovini neba, od čega izdvajamo predanje koje je zabilježio Šafija u svojoj knjizi. On kaže: "Prenosi se od Ishaka ibn Abdullaha, a on od Seida ibn Ebi Seida, on od Ebu Hurejre, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s, zabranio obavljanje (nafile) namaza tačno u podne (kada sunce bude na polovini neba), sve dok sunce ne nagne ka zapadu, osim petkom."[671]

Šafija je spomenuti hadis zabilježio na ovaj način u *Kitabu Ihtilafil-hadis,* a u djelu *Kitabul-džuma,* on kaže: "Kazivao nam je Ibrahim ibn Muhammed[672], od Ishaka ..." Isti hadis prenosi Ebu Halid el-Ahmer lancem od nekog šejha iz Medine po imenu Adullah ibn Seid el-Makberi, a on od Ebu Hurejre, r.a. Zabilježio ga je i Bejheki u *El-Ma'rife* lancem od Ataa ibn Adžlana koji prenosi od Ebu Nadre, on od Ebu Seida i Ebu Hurejre, r.a., da su rekli: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., je zabranjivao obavljanje (nafile) namaza tačno u podne (kada sunce bude na polovini neba), osim petkom."

Međutim, u lancu prenosilaca ovog hadisa nalazi se ravija čije se predanje ne prihvata. Bejheki je povodom ovoga rekao: "Ako se ovi hadisi pridodaju hadisu Ebu Katade, r.a, djelimično će osnažiti njegov stepen."

Šafija je rekao: "Ljudi su uobičajili da rane na džumu i da klanjaju sve dok se imam ne ispne na minber."

Bejheki je rekao: "Ovo, o čemu govori Šafija, navodi se u ispravnim hadisima." Dakle, riječ je o tome da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., podsticao na što raniji odlazak na džuma-namaz i klanjanje nafile

[671] Bilježi Šafija (1/52). Ishak ibn Abdullah je metruk - odbačen ravija.

[672] Ibrahim ibn Muhammed je jedan od šejhova Šafije, ali se njegova predanja ne prihvataju.

sve dok se imam ne ispne na minber bez ikakvog ograničenja. A to se upravo uklapa u kontekst onih hadisa koji odobravaju obavljanje nafile petkom kada je sunce u zenitu. Zabilježili smo predanja od Ataa, Tavusa, Hasan el-Basrija i Mekhula u kojima i oni odobravaju ovu olakšicu.

Učenjaci su se podijelili u tri skupine oko obavljanja nafile u vrijeme kada je sunce na polovini neba:

Stav prve skupine je da obavljanje nafila u ovo doba ni u kom slučaju nije pokuđeno, i ovo je stav imama Malika.

Druga skupina tvrdi da je ovo pokuđeno vrijeme za obavljanje nafile, kako petkom tako i drugim danima, i ovo je stav imama Ebu Hanife i prihvaćena praksa u mezhebu imama Ahmeda.

Treća skupina zauzima stav da je ovo pokuđeno vrijeme za obavljanje nafile, osim petkom, a ovo mišljenje zastupa imam Šafija.

Dvanaesta odlika petka: Učenje sure El-Džuma i El-Munafikun, ili sure El-A'la i El-Gašije na farzu džuma-namaza, jer je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kako navodi Muslim u svom *Sahihu*, učio ove sure na džumi.[673]

Muslim, također, navodi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., na džumi učio suru El-Džuma i El-Gašije.[674] Sve spomenuto se prenosi od Poslanika, s.a.v.s.

Nije pohvalno učiti od svake sure po jedan dio, ili proučiti samo jednu od spomenutih sura na dva rekata džuma-namaza. To je oprečno sunnetu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., mada neki neuki imami to praktikuju.

Trinaesta odlika petka: Petak je stalni sedmični blagdan. Ebu Abdullah ibn Madža je u svom *Sunenu* zabilježio hadis u predanju od

---

673 Bilježe ga Muslim u svom *Sahihu*, u predanju Ebu Hurejre, r.a. (877), Ebu Davud (1124), Tirmizi (519) i Ibn Madža (1118).

674 Bilježi ga Muslim u predanju od En-Nu'mana ibn Beširа (878).

Ebu Lubabe ibn Abdul-Munzira da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

إن يَومَ الجُمُعَةِ سَيِّدُ الأيام، وأَعْظَمُها عند الله، وهُوَ أَعْظَم عِنْدَ الله مِنْ يَوْم الأضْحَى، وَيَوْم الفِطْر، فيه خَمسُ خِلالٍ: خَلَقَ الله فيه آدم، وأَهْبَطَ فيه آدم إلى الأرض، وفيه توفَّى الله آدم، وفيه ساعَةٌ لا يَسْأَلُ الله العَبدُ فيها شيئاً إلا أعطاه، ما لم يسأل حراماً، وفيه تقومُ السَّاعَةُ، ما مِنْ مَلَكٍ مُقَرَّبٍ، ولا سماءٍ، ولا أرضٍ، وَلا رِيَاحٍ، ولا جِبالٍ، ولا شَجَرٍ إلا وهنّ يُشْفِقن مِنْ يَوْم الجمعة.

"Petak je najodabraniji dan i najsvetiji kod Allaha. Kod Allaha je svetiji od Ramazanskog i Kurbanskog bajrama. Petak ima pet odlika: u njemu je Allah stvorio Adema, u njemu ga je spustio na Zemlju i u njemu ga je i usmrtio. Petkom ima jedan čas u kojem Allah uslišava dovu Svoga roba koji Ga zamoli, ako ne traži zabranjeno. I u petak će nastupiti Sudnji dan. I nijedan melek plemeniti, ni nebo, ni zemlja, ni vjetar, ni brdo, ni drvo, ne postoje a da ne strahuju od petka!"[675]

Četrnaesta odlika petka: Petkom je pohvalno obući najljepšu odjeću koju čovjek može priuštiti. U vezi toga, imam Ahmed je u svom *Musnedu* zabilježio predanje od Ebu Ejjuba, r.a., koji kaže da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao:

مَنِ اغْتَسَلَ يوم الجمُعةِ وَمَسَّ مِنْ طِيبٍ إنْ كانَ له، ولَبِسَ مِن أَحسَنِ ثيابِه، ثمَّ خَرَجَ وعليه السَّكِينةُ حتَّى يَأْتِيَ المسجدَ، ثُمَّ يَرْكَعَ إنْ بَدا له، ولمْ يُؤْذِ أحداً ثُمَّ أَنصَتَ إذا خَرَج إمامُه حتَّى صَلِّيَ، كانت كَفَّارَةً لما بينهما.

"Ko se okupa petkom i upotrijebi miris ako ga ima, te obuče najljepše od svoje odjeće, a zatim skrušeno dođe do džamije pa klanja koliko može i nikoga ne omete, i sluša imama kada se ispne na minber sve dok ne obavi namaz, to će mu biti iskup za grijehe između dvije džume."[676]

---

[675] Bilježe ga Ibn Madža (1084), Ahmed u *Musnedu* (3/430), a El-Busiri u *Ez-Zevaidu* za sened ovog hadisa kaže da je hasen.

[676] Bilježi ga Ahmed u *Musnedu* (5/420), a lanac prenosilaca je hasen. Također ga je zabilježio i Ibn Huzejme (1775) i ocijenio ga je kao sahih.

U Ebu Davudovom *Sunenu*, u predanju od Abdullaha ibn Selama, r.a., navodi se da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kada je sa minbera u petak rekao:

ما على أَحَدِكم لو اشترى ثَوبين لِيَومِ الجُمعة سوى ثَوْبَيْ مِهْنَتِه

"Je li trošak nekom od vas da kupi još dva plašta za džumu pored odjeće u kojoj svakodnevno radi?"[677]

U Ibn Madžinom *Sunenu* se navodi, u predanju od Aiše, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., izlagao hutbu ljudima u petak, pa je na njima primijetio trošnu odjeću, a onda je rekao:

ما على أَحَدِكُمْ إن وَجَدَ سَعَةً أَنْ يَتَّخِذَ ثَوبَيْنِ لِجُمُعَتِه سوَى ثَوبَيْ مِهنَتِه.

"Je li teško nekom od vas koji ima imetka da priušti sebi dva plašta za džumu pored odjeće u kojoj radi?!"[678]

Petnaesta odlika petka: Pohvalno je petkom namirisati (nakaditi) džamiju. Seid ibn Mensur navodi od Neima ibn Abdullaha el-Mudžmira da je Omer ibn el-Hattab, r.a., naredio da se svakog petka prije džume namiriše (nakadi) medinska džamija.

Smatram da je zbog toga Neim i dobio nadimak El-Mudžmir – onaj koji miriše, kadi.

Šesnaesta odlika petka: Onome kome je džuma obavezna, nije dozvoljeno da krene na put nakon što nastupi vrijeme džuma-namaza prije nego je i obavi. Međutim, što se tiče kretanja prije nego što nastupi vrijeme džume, učenjaci o tome iznose tri mišljenja: jedni to zabranjuju, drugi odobravaju, a treći odobravaju takvo

---

677 Bilježe ga Ebu Davud (1078) i Ibn Madža (1095) i ovo je njegova verzija. Sened hadisa je sahih kako navodi El-Busiri u *Ez-Zevaidu*.

678 Bilježe ga Ibn Madža (1096) i Ibn Huzejme (1765), međutim, u senedu hadisa je Zuhejr ibn Muhammed et-Temimi, od njega hadis prenosi Amr ibn Ebu Seleme ed-Dimaški, a predanja ravija Šama, koji su preuzimali hadis od Zuhejra, nisu validna, te je zbog toga ovo predanje u stepenu daifa. Međutim, prethodni hadis potvrđuje ovo predanje te ga izdiže na stepen sahiha.

putovanje sami radi borbe na Allahovom putu.

Po mišljenju šafijske pravne škole, zabranjeno je kretanje na put nakon što sunce dospije u zenit.[679] U slučaju da se radi o putovanju radi ibadeta, oni iznose dva stava: jedan zastupa imam En-Nevevi koji to smatra zabranjenim, a drugo mišljenje zastupa imam Er-Rafijj koji takvo putovanje odobrava.

Što se tiče kretanja na put petkom prije *zevala,* odnosno nastupanja džumanskog vremena, sam imam Šafija iznosi dva mišljenja: ranije (koje je iznio za vrijeme boravka u Iraku) u kojem odobrava takvo putovanje, dok po novom mišljenju (nakon preleska u Egipat) takvo putovanje poistovjećuje sa putovanjem poslije nastupanja džumanskog vremena (to jest, da nije dozvoljeno).

Po mišljenju malikijske pravne škole, autor[680] *Et-Tefria* kaže: "Nakon što sunce dođe u zenit nije dopušteno nikome da putuje prije nego klanja džuma-namaz. Nema zapreke da otputuje prije nastupa džumanskog vremena, ali je bolje za onoga koji je kod kuće da nakon nastupa zore u petak nikuda ne putuje dok ne klanja džuma-namaz."

Imam Ebu Hanifa općenito odobrava kretanje na put petkom. Darekutni u zbirci *El-Efrad*, u predanju od Abdullaha ibn Omera, r.a., navodi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko petkom otputuje iz mjesta u kojem boravi, meleki mu upućuju dovu da ne pronađe sudruga na svome putovanju!" Ovo je jedno od predanja Ibn Luheja.

U *Musnedu* imama Ahmeda nalazi se predanje od El-Hikema, koji prenosi od Miksema, on od Abdullaha ibn Abbasa, r.a., koji je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je poslao Abdullaha ibn er-Revahu u jedan od pohoda. Dan kada su trebali krenuti bijaše petak, pa su svi određeni za pohod krenuli, a Ibn er-Revaha je rekao: 'Neću sad

[679] Jer time nastupa vrijeme u kojem se može klanjati džuma-namaz (o.p.).

[680] Abdullah ibn el-Hasan ibn el-Dželab el-Basri, šerijatski pravnik i metodolog, umro 378. h.g. u povratku sa hadždža, pogledaj *Ed-Dibadžul-mezheb* (146).

krenuti nego ću klanjati džumu sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., a potom ću im se pridružiti!' Kada je Vjerovjesnik, s.a.v.s., završio namaz, opazio je Ibn er-Revahu, pa ga je upitao: 'Šta te je spriječilo pa da jutrom ne kreneš u pohod sa tvojim drugovima?!' On odgovori: 'Želio sam da klanjam s tobom, zatim ću ih sustići!' Na to mu Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Kada bi udijelio sve što je na zemlji u sadaku, time ne bi dostigao vrijednost njihovog jutarnjeg izlaska u pohod.'"[681]

Međutim, ovaj hadis ima nedostatak jer El-Hikem nije slušao hadise od Miksema.[682]

Ovakvo će postupiti putnik ako ne strahuje da će izgubiti saputnike. Međutim, ako strahuje da će izgubiti saputnike na putovanju i boji se da ih neće moći sustići, onda mu je putovanje dopušteno bez ikakvog uvjetovanja, jer to je dovoljna isprika da čovjeka oslobodi od obaveznosti džume i namaza u džematu.

Najvjerovatnije da se i riječi imama El-Evzaija odnose na ovu situaciju, kada je upitan o čovjeku koji je bio osedlao svoju jahalicu za put u momentu kada je zaučio ezan za džuma-namaz, pa je rekao: "Neka krene na put!", kao i izjava Abdullaha ibn Omera, r.a.: "Džuma nije zapreka za putovanje!"

Činjenica da njih dvojica odobravaju kretanje na put petkom, općenito, predstavlja pitanje oko kojeg se učenjaci nisu usaglasili, ali argumenti će i tu presuditi. Abdur-Rezzak u svom *Musannefu* bilježi, u predanju od Muammera, preko Halida el-Hazaa, on od Ibn Sirina, da je Omer ibn el-Hattab, r.a., nakon što je klanjao džuma-namaz vidio nekog čovjeka u putničkoj odjeći, pa ga je upitao. "Šta

---

681 Bilježe Ahmed u *Musnedu* (1/224) i Tirmizi (527).

682 U lancu prenosilaca hadisa nalazi se i El-Hadždžadž ibn Erta' kojeg su kao prenosioca ocijenili da je iskren sa puno pogrešaka i premetanja hadisa. Tirmizi za hadis kaže da je garib i ne poznajemo ga osim putem ovog lanca prenosilaca. Jahja ibn Seid navodi: "Šu'be je kazao: 'El-Hikem nije čuo od Miksema osim pet hadisa, a zatim ih je pobrojao, a ovaj hadis nije među njima.'"

je s tobom?!" A ovaj mu odgovori: "Htio sam krenuti na put, ali mi je bilo neprijatno da krenem prije nego klanjam džuma-namaz!" Na to mu Omer, r.a, reče: "Džuma-namaz te ne sprečava od putovanja sve dok ne nastupi njeno vrijeme."[683] Ovo je dokaz onih koji zabranjuju kretanje na put nakon što nastupi vrijeme zevala - odnosno džume, a odobravaju ga prije toga.

Isto predanje Abdur-Rezzak navodi od Es-Sevrija, on od El-Esveda ibn Kajsa, a on od svog oca koji je rekao: "Zapazio je Omer ibn el-Hattab, r.a., nekog čovjeka spremnog za putovanje koji je govorio: 'Danas je dan džuma-namaza, a da nije tako, već bih krenuo na put!' Na to mu Omer, r.a., uzvrati: 'Džuma-namaz ne sprečava čovjeka od putovanja, zato kreni na put prije nego nastupi podne.'"[684]

Također navodi predanje od Es-Sevrija, on od Ibn Ebi Zi'ba, on od Saliha ibn Kesira, a on od Ez-Zuhrija koji kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je krenuo na put u petak ujutro ne čekajući džuma-namaz."[685]

U *El-Musannefu* se, također, navodi predanje od Muammera koji kaže: "Pitao sam Jahja ibn Ebu Kesira: 'Da li da čovjek kreće na put petkom?', pa mi je odgovorio da je to pokuđeno. Zatim sam počeo govoriti o šerijatskoj olakšici u vezi toga, a on mi na to reče: 'Rijetko da se desi da čovjek krene na put petkom, a da na tom putovanju ne doživi nešto što ne voli. Ako to bolje razmotriš, vidjet ćeš da je tako!'"[686]

Ibn El-Mubarek navodi od El-Evzaija riječi Hassana ibn Ebu Atijje: "Kada čovjek petkom krene na put, dan ga proklinje da ne bude potpomognut u onome što želi postići i da ne nađe saputnika na tom putovanju!"[687]

---

683 Bilježi Abdur-Rezzak u *El-Musannefu* (5536), a lanac prenosilaca je pouzdan.

684 Bilježi Abdur-Rezzak u *El-Musannefu* (5537).

685 Bilježi Abdur-Rezzak u *El-Musannefu* (5540). Ovo je mursel predanje, a Salih ibn Kesir je nepoznat kao ravija.

686 Bilježi Abdur-Rezzak u *El-Musannefu* (5541).

687 Bilježi Abdur-Rezzak u *El-Musannefu* (5542).

El-Evzai prenosi da je Ibn el-Musejjib rekao: "Petkom se putuje poslije džuma-namaza!" Ibn Džurejdž kaže: "Upitao sam Ataa: 'Da li je do tebe doprlo predanje u kojem se kaže: 'Ko zanoći uoči petka u nekom naseljenom mjestu u kojem se klanja džuma, neka ga ne napušta dok ne obavi džuma-namaz!' On mi odgovori: 'Samo je pokuđeno.' Rekoh: 'Misliš da putuje dok je četvrtak?' Reče: 'Ne, u tom danu nema smetnje za putovanje.'"[688]

Sedamnaesta odlika petka: Onaj ko krene na džuma-namaz, za svaki korak ima nagradu svih godišnjih namaza i posta kojeg je u njoj postio. Abdur-Rezzak u predanju od Muammera, koje on prenosi od Jahja ibn Ebi Kesira, preko Kilabe i Ebu el-Ešasa es-Sananija od Evsa ibn Evsa, r.a., navodi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

من غسَّل واغْتَسَلَ يَوْمَ الجُمُعَةِ، وبَكَّرَ وابتَكَرَ، ودنا مِنَ الإمام، فأَنْصَتَ، كانَ لَه بِكُلِّ خطْوَةٍ يَخْطُوها صِيامُ سَنَةٍ وقيامها، وذلِكَ على اللهِ يسير.

"Ko se očisti i okupa u petak, te porani i požuri (u džamiju na džumu), te sjedne u blizini imama i pomno sluša (hutbu), za svaki korak kojeg je napravio (do džamije) imat će za nagradu kao vrijednost svih namaza i posta u jednoj godini, a to je Allahu lahko dati."[689] Ovo predanje navodi i imam Ahmed u svom *Musnedu*.

Imam Ahmed riječ "očisti se" (gassele) spomenutu u hadisu tumači kao čišćenje nakon spolnog odnosa sa svojom ženom. Na isti način je tumači i imam Veki'.

Osamnaesta odlika petka: To je dan u kojem se praštaju grijesi. Imam Ahmed u svom *Musnedu* navodi predanje od Selmana, r.a., koji kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., me upitao:

---

[688] Bilježi Abdur-Rezzak u *El-Musannefu* (5543).

[689] Bilježe Abdur-Rezzak u *El-Musannefu* (5570), Ahmed u *Musnedu* (4/8), Tirmizi (496), Ebu Davud (345), Nesai (3/95), Ibn Madža (1087). Sened hadisa je ispravan, i Ibn Huzejme ga je, također, ocijenio kao sahih (1758 i 1767).

"أَتَدري ما يَومُ الجُمعة؟" قلت: هُوَ اليوم الذي جَمعَ اللّه فيه أَباكم آدم قال: "ولكنِّي أَدْري ما يَومُ الجُمُعة، لا يَتَطَهَّر الرَّجُلُ فَيحسِن طهُورَة، ثم يأتي الجُمُعة، فَيُنْصت حَتَّى يَقضيَ الإمام صَلاتَه إلا كانت كَفَّارَةَ لما بَيْنَه وبَين الجمعةِ المقبلَة ما اجْتُنبَتِ المَقْتَلة".

'Znaš li koji je to dan petak?!' Odgovorio sam: 'To je dan u kojem je Allah stvorio našeg oca Adema!' Na to Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Ja znam koji je to dan petak! Nijedan čovjek se neće lijepo očistiti, a zatim doći na džuma-namaz, pa poslušati i šutjeti sve dok imam ne završi sa namazom, a da mu to ne bude iskup za grijehe koje će počiniti do sljedeće džume, ako se izuzmu veliki grijesi.'"[690]

U Ahmedovom *Musnedu* se, također, navodi predanje Ataa el-Hurasanija od Nubejša el-Huzelija koji je kazivao hadise Allahovog Poslanika, s.a.v.s.:

إنَّ المسلِمَ إذا اغتَسَلَ يومَ الجُمُعَةِ، ثُمَّ أَقبَلَ إلَى المَسجد لا يؤذي أحداَ، فإن لَّمْ يَجِدِ الإمام خَرَجَ، صَلَّى مَا بَدَا لَهُ، وَإن وَجَدَ الإمَامَ قد خَرَجَ، جَلَسَ، فَاسْتَمَع وَأَنصتَ حَتّى يَقضيَ الإمَامُ جُمُعَتَهُ وكَلامَهُ، إن لَّمْ يُغْفَرْ لَه في جُمعَتِه تِلْك ذُنوبُه كلُّها، أن تكُون كَفَارَةً لِلْجُمُعَةِ الَّتِي تَلِيها.

"Kada se musliman okupa petkom, a zatim se uputi ka džamiji ne vrijeđajući nikoga, pa dođe prije nego se imam ispne na minber, te klanja koliko može, a ako imam već bude na minberu, tada sjedne, šuti i sluša sve dok imam ne završi govor i džuma-namaz, ako mu tim postupkom ne budu oprošteni svi grijesi, bit će mu iskup za grijehe koje će počiniti do sljedeće džume."[691]

U Buharijevom *Sahihu*, u predanju od Selmana, r.a., navodi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

---

[690] Bilježi Ahmed u *Musnedu* (5/439). Lanac prenosilaca je pouzdan, s tim što se u senedu navodi ananana od Hejsema i El-Mugire ibn Miksema. El-Hejsemi spominje predanje u *Medžmeuz-zevaidu* (2/174) navodeći: "Zabilježio ga je Taberani u djelu *El-Kebir*, a lanac prenosilaca mu je hasen."

[691] Bilježe Ahmed u *Musnedu* (5/75), a El-Munziri u *Et-Tergibu* (2/6-7) za ovo predanje kaže: "Bilježi ga Ahmed, mada Ata, po onom što znam, nije slušao hadise od Nubejša. El-Hejsemi u *Medžmeuz-zevaidu* (2/171) kaže: "Hadis bilježi Ahmed i prenosioci koje navodi su prenosioci *Sahiha*, osim šejha Ahmeda, a on je kod nas pouzdan."

لا يَغْتَسِلُ رَجُلٌ يومَ الجُمُعَةِ وَيَتَطَهَّرُ ما استطاعَ مِن طُهْرٍ، وَيَدَّهِنُ مِنْ دُهنِه أَوْ يَمَسُّ مِن طيبِ بيْتِه، ثُمَّ يَخْرُجُ، فلايفرِّقُ بيْنَ اثنين، ثُمَّ يُصَلِي ماكتبَ لَهُ، ثُمَّ يُنصِتُ إذا تَكَلَّمَ الإمَامُ، إلا غفِرَ لَهُ مَا بيْنَهُ وبَيْنَ الجُمعةِ الأُخرَى.

"Svaki čovjek koji se okupa petkom i očisti koliko je u mogućnosti, naulji kosu svojim uljem ili se namiriše mirisom kojeg ima u kući, a zatim izađe u džamiju pa ne razdvoji dvojicu u safu i klanja što više može, te sluša imama kada otpočne govoriti, bit će mu oprošteni grijesi između dvije džume."[692]

U Ahmedovom *Musnedu*, u predanju od Ebu Derdaa, r.a., navodi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

مَنِ اغْتَسَلَ يَوْمَ الجُمُعةِ، ثمَّ لَبِسَ ثِيابَه، وَمَسَّ طيبًا إن كان عنده، ثُمَّ مَشَى إلى الجُمُعةِ وعَلَيْهِ السَّكِينَةُ، ولم يَتَخَطَّ أَحَدًا، ولم يُؤذِه، وركَعَ ما قُضِيَ له، ثُمَّ انتظرَ حتَّى يَنْصَرِفَ الإمامُ، غُفِرَ له ما بَيْنَ الجُمُعَتَيْنِ.

"Ko se okupa petkom, zatim obuče svoju odjeću i namiriše se ako ima mirisa, potom sa smirenošću krene na džuma-namaz, ne prekorači ni preko čijeg ramena i nikoga ne uznemiri, te klanja nafile koliko mu Allah dopusti i sačeka (sa odlaskom) da se imam okrene (poslije farza), bit će mu oprošteni grijesi između dvije džume."[693]

Devetnaesta odlika petka: Džehennem se svakog dana razbuktava dodatnim gorivom osim petkom, a ranije smo navodili predanje od Ebu Katade, r.a., u vezi toga. Tajna takvog postupka, a Allah najbolje zna, skriva se u ibadetima, dovama i skrušenim poniznim molbama koje se upućuju Allahu Uzvišenom u tom danu, što sve zajedno doprinosi da se Džehennem na taj dan ne razbuktava i razjaruje. Stoga su i grijesi vjernika mnogo manji petkom u poređe-

[692] Bilježi Buhari (2/308 i 309).

[693] Bilježi Ahmed u *Musnedu* (5/198) u predanju od Harba ibn Kajsa, a on od Ebu Derdaa, mada Harb nije slušao hadise od ed-Derdaa, ali mu u idu prilog predanja od Ebu Seida i Ebu Hurejre, r.a., koje je zabilježio Ahmed kao i predanje Ebu Zerra koje se, također, nalazi kod Ahmeda, pa je na osnovu toga sahih bigajrihi.

nju sa njihovim griješenjem u drugim danima, kao što se i razvratnici i veliki grješnici ustručavaju od činjenja nekih grijeha petkom, dok tako ne postupaju subotom ili drugim danima.

Na osnovu teksta spomenutog hadisa može se zaključiti da se razbuktavanje Džehennema odnosi na period dok postoji dunjalučki život, što znači da se Džehennem svakodnevno razbuktava osim petkom. Džehennemska patnja i bol poslije Sudnjeg dana neće stišavati niti će se nekada ublažavati kazna onima koji budu boravili u njemu. Iz tog razloga, džehenemlije će dozivati čuvare vatre da zamole njihovog Gospodara da im, samo za jedan dan, ublaži patnju, ali im se čuvari neće odazvati.

Dvadeseta odlika petka: U ovom danu skriven je momenat uslišavanja u kojem Allah Uzvišeni ne odbija molbu roba muslimana koji nešto zatraži. U oba *Sahiha* navodi se predanje od Ebu Hurejre, r.a., koji kaže:

إنَّ في الجُمُعَةِ لَساعَةً لا يوافِقها عبدٌ مُسلم وهو قائم يصلِّي يسألُ الله شَيئاً إلاّ أعْطاهُ إيّاهُ، وقال: بيدِه يقلِّلها.

"Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Petkom ima jedan momenat, u kojem, ukoliko rob musliman zatraži nešto od Allaha, klanjajući namaz, Allah će mu to i dati', i pokazao je rukom da je to kratak momenat."[694]

U *Musnedu* se u predanje od Ebu Lubabe ibn Abdul-Munzira, r.a., navodi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

سيِّدُ الأيّام يومُ الجُمُعَة، وأَعْظَمُها عِندَ الله، وأعظم عِند الله مِنْ يوم الفِطْر، وَيَوْم الأضْحى، وفيهِ خَمسُ خِصالٍ: خَلَقَ الله فِيه آدَمَ، وأَهبَطَ الله فِيه آدَمَ إلى الأرْض، وفيه تَوَفّى الله عَزَّ وَجَلَّ آدَمَ، وفيه ساعةٌ لا يَسْأَلُ الله العبد فيهَا شَيْئاً إلاّ أتاهُ الله إيّاهُ ما لم يَسْأل حَراماً، وفيهِ تَقُومُ الساعَةُ، ما مِنْ مَلَكٍ مُقرَّبٍ، ولا أرْضٍ، ولا رِياحٍ، ولا بَحْرٍ، ولا جِبالٍ، ولا شَجَرٍ، إلا وهنَّ يُشْفِقْنَ مِن يَوْم الجُمُعَة.

[694] Bilježe Buhari (2/344), Muslim (853), Nesai (3/115) i Ibn Madža (1137).

"Najodabraniji dan je petak i on je najsvetiji kod Allaha. Svetiji je kod Allaha od dana Ramazanskog i Kurbanskog bajrama. Petak ima pet odlika. U njemu je Allah Uzvišeni stvorio Adema, u njemu ga je spustio na Zemlju, i u petak je Allah Uzvišeni usmrtio Adema. Petkom ima jedan čas u kojem Allah ne odbija molbu roba, ako ne traži zabranjeno. I u petak će nastupiti Sudnji dan. Nema meleka plemenitog, ni zemlje, ni vjetra, ni mora, ni brda, ni drveta, a da ne strahuju od petka."[695]

Učenjaci se razilaze oko vremena nastupanja časa uslišanja, i da li taj čas još uvijek postoji ili je dokinut sa Poslanikovom, s.a.v.s., smrću. U vezi postojanja časa imamo, kako navodi Ibn Abdul-Berr i drugi učenjaci, dva mišljenja. Oni koji smatraju da taj čas još uvijek postoji nisu saglasni da li je taj čas stalno u jednom određenom dijelu dana ili nije, i u vezi toga imamo dva mišljenja. Skupina koja zagovara da taj čas nije vezan za konkretan dio dana, razišla se na jedanaest mišljenja.

Ibn El-Munzir kaže: "Zabilježili smo predanje od Ebu Hurejre, r.a., da je rekao: 'Taj čas nastupa od pojave zore pa do izlaska sunca, i poslije ikindije pa do zalaska sunca!'"

Drugo mišljenje: Čas uslišanja dove nastupa sa nastankom podneva (zeval). Ovo navodi Ibn el-Munzir kao stav Hasana el-Basrija i Ebu Alije.

Treće mišljenje: To je čas kada mujezin zauči ezan za džuma-namaz. Ibn el-Munzir kazuje: "Ovo smo zabilježili u predanju od Aiše, r.a."

Četvrto mišljenje: To je čas kada imam sjedne na minber pa sve dok ne završi. Ibn el-Munzir kaže: "Ovo smo prenijeli od Hasana el-Basrija."

---

695 Bilježe Ahmed u *Musnedu* (3/43) i Ibn Madža (1084). Hadis smo ranije navodili, a ocijenjen je kao hasen.

Peto mišljenje: To je čas kojeg je Allah Uzvišeni izabrao da se u njemu obavi džuma-namaz. Ovo mišljenje zastupa Ebu Burde.

Šesto mišljenje: Navodi ga Ebu es-Sivar el-Adevi, a on kaže: "Smatrali su da se dova udovoljava u vremenu od nastupanja podneva pa do početka džuma-namaza."

Sedmo mišljenje: Ebu Zerr, r.a., smatra da je to čas kada sunce pri izlasku odskoči od horizonta za pedalj i traje dok se sunce ne podigne za visinu aršina.

Osmo mišljenje: To je čas od nastupanja ikindijskog vremena pa do zalaska sunca. Ovo mišljenje zastupaju Ebu Hurejra, r.a., Ata, Abdullah ibn Selam i Tavus, a sve to navodi Ibn el-Munzir.

Deveto mišljenje: To je zadnji čas u ikindijskom vremenu. Ovo je mišljenje imama Ahmeda i većine ashaba i tabiina.

Deseto mišljenje: To je čas od kada se imam nađe na minberu radi hutbe i traje do završetka namaza. Ovo navodi En-Nevevi i drugi.

Jedanaesto mišljenje: Taj čas nastupa u zadnjoj trećini dana petkom. Ovo mišljenje navodi autor *El-Mugnija*. Ka'b, r.a., je rekao: "Ako bi čovjek podijelio dan petka na iste dijelove, (pa svakog petka molio u drugom dijelu) za nekoliko petaka bi pronašao taj čas." Omer, r.a., je rekao: "Zaista je u jednom danu veoma lahko nešto tražiti."

Najispravnija mišljenja od svih spomenutih su dva mišljenja koja osnažuju sljedeća predanja, a jedno od ta dva je opet jače od ovog drugog:

Prvo mišljenje je da je to čas od trenutka kada imam sjedne na minberu pa do završetka džuma-namaza, a dokaz koji to potvrđuje jeste hadis kojeg je zabilježio Muslim u svom *Sahihu* u predanju od Ebu Burde ibn Ebu Musaa koji navodi da mu je Abdullah ibn Omer, r.a., rekao: "Jesi li čuo svoga oca da nešto govori o času uslišanja dove petkom?" "Da, čuo sam ga kako govori: 'Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao:

هِيَ مَا بَيْنَ أَن يَجْلِسَ الإِمَامُ إلى أن تُقْضَى الصَّلاةُ.

On je između imamovog sjedanja pa do završetka namaza!'"[696]

Ibn Madža i Tirmizi, u predanju od Amra ibn Avfa el-Muzenija, bilježe hadis Vjerovjesnika, s.a.v.s., u kojem stoji:

"إنَّ في الجمُعة سَاعةً لا يسألُ الله العبد فيها شيئاً إلاّ آتاه الله إيّاه" قالوا: يا رسول الله ! أَيَّةُ سَاعَةٍ هِيَ؟ قال: "حِينَ تُقام الصَّلاة إلى الانصراف منها".

"Zaista petkom ima jedan čas u kojem nijedan rob neće zatražiti nešto od Allaha, a da mu On to i ne dadne." Upitaše: "O Allahov Poslaniče, koji je to čas?!" On odgovori: "Od početka namaza pa do odlaska s njega."[697]

Drugo mišljenje, koje kaže da čas uslišanja dove nastupa poslije ikindije namaza, pritvrđenije je mišljenje od onog prethodnog. Ovo mišljenje zastupa Abdullah ibn Selam, r.a., Ebu Hurejra, r.a., imam Ahmed i mnogi drugi. Argument za ovo mišljenje nalazimo u *Musnedu* imama Ahmeda u predanju od Ebu Seida i Ebu Hurejre, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

إنَ في الجمعة ساعة لا يُوافقها عَبْدٌ مسلم يَسأَلُ الله فيهَا خَيْراً إلاَّ أعْطاه إيَّاهُ وهيَ بَعْدَ العَصرِ.

"Zaista petkom ima jedan čas u kojem nijedan rob neće zatražiti nešto od Allaha, a da mu On to i ne dadne. I on je poslije ikindije!"[698]

---

[696] Bilježi Muslim (853).

[697] Bilježe Ibn Madža (1138), Tirmizi (490). U senedu hadisa je i Kesir ibn Abdullah ibn Amr ibn Avf el-Muzeni, a on je ocijenjen kao slab - daif ravija, mada Tirmizi njegovo predanje ocjenjuje kao garib hasen. Munziri u *Et-Tergibu* navodi: "Kesir ibn Abdullah ima ocjenu vahin bi merre" (jedna od ocjena slabih ravija), iako Tirmizi njegova predanja smatra dobrima - hasen. U poglavlju o sulhu (nagodba, pomirenje) jedno njegovo predanje je ocijenio kao sahih - ispravno. Hafiz je osporio obje ocjene Tirmizija u pogledu Kesira ibn Abdullaha el-Muzenija, a Allah najbolje zna.

[698] Bilježi Ahmed u *Musnedu* (2/282). U senedu hadisa pojavljuje se Muhammed ibn Seleme el-Ensari, a on je nepoznat. Međutim, predanje potvrđuje hadis koji slijedi.

Ebu Davud i Nesai bilježe predanje od Džabira, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

يوم الجمعةِ اثنا عَشَرَ سَاعَةً، فِيهَا سَاعَةٌ لا يُوجَدُ مُسلِمٌ يَسْأَلُ الله فِيهَا شَيْئاً إلاَّ أعطاه، فالتَمِسُوها آخرَ سَاعَةٍ بَعدَ العَصر.

"Petak ima dvanest sati, a u jednom od njih ima čas u kojem, ako musliman nešto zatraži od Allaha, On će mu to i dati. Tražite taj čas u zadnjem satu poslije ikindije."[699]

Seid ibn Mensur je zabilježio u svom *Sunenu*, u predanju od Ebu Seleme ibn Abdur-Rahmana, r.a., da se jedna skupina drugova Allahovog Poslanika, s.a.v.s., okupila i razgovarala o času u kojem se uslišava dova petkom, pa su se i rastali sa sijela a nisu se razišli u mišljenju da je taj čas u zadnjem satu petka.

U *Sunenu* Ibn Madže navodi se predanje od Abdullaha ibn Selama, r.a.: "U društvu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., sam rekao:

إِنَّا لَنَجِدُ فِي كِتَابِ الله (يعني التوراة) فِي يَومِ الجُمُعَةِ سَاعَةً لا يُوافِقُها عَبدٌ مُؤمِنٌ يُصلي يسألُ الله عَزَّ وَجَلَّ شَيْئاً إلاَّ قَضَى الله لَهُ حَاجَتَهُ قالَ عَبدُ الله: فأشارَ إلي رسولُ الله صلى الله عليه وسلم أو بَعْضَ سَاعَةٍ. قلت: صدقتَ يا رسُولَ الله، أو بَعضَ سَاعة. قلت: أيُّ ساعةٍ هي؟ قال: "هي آخرُ ساعةٍ من سَاعاتِ النَّهار". قلت: إنها ليست ساعةَ صلاة، قال: بلى إن العبدَ المؤمنَ إذا صلَّى، ثم جَلَسَ لا يَحبِسُه إلاَّ الصلاةَ، فهو في صَلاةٍ".

'U Allahovoj Knjizi nalazimo (misleći na Tevrat) da petkom ima jedan sat u kojem nijedan rob-musliman na namazu neće zatražiti nešto od Allaha, a da mu Allah ne udovolji potrebu.' Abdullah nastavlja: 'Pa mi na to Allahov Poslanik, s.a.v.s., išaretom uputi: 'Ili

[699] Bilježe Ebu Davud (1048), Nesai (3/99) i (100). Sened hadisa je dobar, a Hakim mu daje ocjenu sahiha (1/279), što je potvrdio i Ez-Zehebi. Imam Nevevi ga, također, ocjenjuje kao sahih, dok Hafiz Ibn Hadžer za ovo predanje kaže da je hasen. Tirmizi navodi: "Ahmed (misli na Ibn Hanbela) kaže: 'Najviše hadisa, koji govore o času uslišanja dove petkom, ukazuju da je taj čas iza ikindija-namaza, a treba ga tražiti i poslije nastupa podnevskog vremena.'" Pogledaj *Fethul-Bari* (2/351).

dio sata.' Rekao sam: 'Istinu si rekao, o, Allahov Poslaniče, ili dio sata.' Zatim sam upitao: 'Koji je to čas?' On odgovori: 'To je čas u zadnjim satima dana!' Dodao sam: 'To nije neki čas u namazu?', a Poslanik, s.a.v.s., uzvrati: 'Jeste, jer rob vjernik kada obavi namaz pa ostane sjediti radi namaza, i dalje je u namazu!'"[700]

U *Musnedu* imama Ahmeda, u predanju od Ebu Hurejre, r.a., navodi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio upitan: "Zašto se petak zove *jevmul-džuma* (dan sakupljanja)? Odgovorio je:

لأنّ فيها طُبِعَتْ طينَةُ أبيك آدَمَ، وفيها الصَّعْقَةُ والبَعْثَةُ، وفيها البَطْشَةُ، وفي آخِرِ ثَلاثِ سَاعَاتٍ مِنها سَاعَةٌ مَنْ دَعَا الله فِيهَا استُجيبَ لَهُ.

'Na taj dan je sakupljena (uobličena) ilovača tvog oca Adema, u njemu će nastupiti smrt svih stvorenja, a onda proživljenje. U njemu će nastupiti najveći strah, a u zadnja tri sata petka ima čas, pa ko u njemu zamoli Allaha, bit će mu udovoljeno.'"[701]

U zbirkama Ebu Davuda, Tirmizija i Nesaija navodi se hadis u predanju od Ebu Seleme ibn Abdur-Rahmana koji prenosi od Ebu Hurejre, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

"خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ فِيهِ الشَّمس يَوْمُ الجُمُعَة، فيه خُلِقَ آدَمُ، وفيه أُهْبِطَ، وفيه تِيبَ عليه، وفيه مات، وفيه تقومُ الساعة، وما مِن دابَّةٍ إلا وهي مُصيخَةٌ يَومَ الجُمُعَة، من حين تُصبِحُ حتي تَطْلُعَ الشَّمْسُ شَفَقاً من السَّاعَة، إلا الجنَّ والإنسَ، وفيه ساعةٌ لا يُصادفها عَبْد مُسْلِمٌ وهو يُصَلِّي يَسْأَلُ الله عَزَّ وَجَلَّ حاجةً إلا أعطاهُ إيَّاها" قال كعب: ذلك في كلِّ سنةٍ يوم؟ فقلتُ: بل في كل جُمُعَةٍ قال: فقرأ كعبٌ التوراة، فقال: صدق رسول الله صلى الله عليه وسلم. قال أبو هريرة: ثمَّ لَقِيْت عبدَ الله بنَ سلام، فحدثته بمجلِسي مَعَ كَعْب، فَقَالَ عَبْدُ الله بنُ سلام: وقد علمتُ أيَّةَ سَاعَةٍ هِيَ. قال أَبُو هُرَيْرَةَ: فَقُلْتُ: أَخْبِرني بِهَا، فَقَالَ عَبْدُ الله بنُ سَلاَم: هي آخِرُ سَاعَةٍ مِنْ يَوْم الجُمُعَةِ، فقلت: كَيْفَ هِيَ آخِرُ سَاعَةٍ مِنْ يَوْمِ الجُمُعَةِ، وَقَدْ قَالَ رَسُولُ الله صلى الله عليه وسلم:

---

700 Bilježi Ibn Madža (1139)

701 Bilježi Ahmed u *Musnedu* (2/311). U senedu hadisa je El-Feredž ibn Fudala koji je ocijenjen kao slab ravija, kao i Ali ibn Ebi Talha koji nije slušao hadise od Ebu Hurejre, r.a.

"لا يُصَادِفُهَا عَبْدٌ مُسْلِم وَهُوَ يُصَلِّي" وتِلْكَ السَّاعَةُ لا يُصَلَّى فِيهَا؟ فقال عبدُ اللّٰه بن سلام: أَلَم يَقُل رَسُولُ الله صلى الله عليه وسلم: "من جَلَسَ مَجْلِساً يَنْتَظِرُ الصلاَةَ، فَهُوَ في صَلاَةٍ حَتَّى يُصَلِّيَ"؟ قال: فقلت: بلى. فقال: هُوَ ذَاكَ.

"Najbolji dan u kojem je sunce izašlo je petak. U njemu je stvoren Adem i u njemu je spušten na Zemlju. U petak mu je oprošten (džennetski) grijeh i u tom danu je i umro. I nastup Sudnjeg dana bit će u petak. Nema nijednog stvorenja na Zemlji, osim ljudi i džina, a da petkom od zore pa do izlaska sunce ne osluškuje strahujući od Sudnjeg dana. Petkom ima jedan čas, pa ako u njemu rob vjernik u namazu traži od Allaha neku potrebu, Allah će mu udovoljiti tu potrebu." Ka'b je upitao: "Je li to samo jedan dan u godini?", pa mu je odgovoreno: "Ne, nego svakog petka." Zatim je Ka'b čitao Tevrat, pa je rekao: "Istinu je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s." Ebu Hurejre, r.a., nastavlja kazivati: "Susreo sam Abdullaha ibn Selama, pa sam mu ispričao moj slučaj sa Ka'bom, a on me upita: ‚A znaš li koji je to čas?!' Rekoh mu: ‚Obavijesti me o njemu!' Na to će Abdullah ibn Selam: ‚On je u zadnjem satu petka.' Upitao sam ga: ‚Zar nije rečeno: ‚... ako u njemu rob vjernik na namazu traži...', a tada se ne klanja (nafila)?' Abdullah ibn Seam odgovori: ‚Nije li Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: ‚Ko sjedne da iščekuje namaz, on je u namazu sve dok ga i ne obavi.' – 'Da, tako je', odgovorih, a Abdullah ibn Selam reče: 'I ovo je tako!'"[702]

Tirmizi ovo predanje ocjenjuje kao hasen sahih, a u zbirkama Buharija i Muslima navodi se dio ovog predanja.

Oni koji kažu da čas uslišanja dove nastaje od početka hutbe pa do završetka džuma-namaza, za dokaz uzimaju predanje koje je zabilježio imam Muslim u svom *Sahihu* od Ebu Burde ibn Ebu Musaa el-Ešarija, koji kaže: "Upitao sam Abdullaha ibn Omera: 'Jesi li čuo svoga oca da nešto govori o času uslišanja dove petkom?'

---

[702] Bilježe Ebu Davud (1046), Tirmizi (491) i Nesai (114). Ovo predanje je zabilježio i imam Malik u *El-Muvetti* (1/182 i 183). Sened hadisa je ispravan.

– 'Da, čuo sam ga kako govori: 'Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao:

هِيَ مَا بَيْنَ أَنْ يَجْلِس الإِمامُ إلى أن يقضِيَ الإمام الصلاة.

'On je između imamovog sjedanja pa do završetka namaza.'"[703]

Oni koji smatraju da je čas uslišanja dove za vrijeme džuma-namaza dokazuju to hadisom kojeg je zabilježio Tirmizi i Ibn Madža u predanju od Amra ibn Avfa el-Muzenija, r.a., koji kaže: "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: إنَّ في الجُمُعَة لَسَاعَةً لا يَسْأَلُ الله العَبْدُ فِيهَا شَيْئاً إلاَّ آتاهُ الله إيَّاهُ 'Zaista petkom ima jedan čas u kojem nijedan rob neće zatražiti nešto od Allaha, a da mu On to i ne dadne.' Upitaše: 'O Allahov Poslaniče, koji je to čas?!' On odgovori: حِينَ تُقامُ الصَّلاة إلى الانصرَاف مِنْهَا 'Od početka namaza pa do odlaska s njega.'"[704] Međutim, ovaj hadis je slab. Ebu Omer ibn Abdul-Berr u vezi hadisa kaže: "Po onome što znam, ovaj hadis prenosi samo Kesir ibn Abdullah ibn Amr ibn Avf preko svog oca od djeda, a njegovi hadisi se ne uzimaju kao argument."

Ruh ibn Ubade prenosi od Avfa, on od Muavije ibn Kurre, on od Ebu Burde, on od Ebu Musaa, r.a., da je rekao Abdullah ibn Omeru, r.a.: "To je čas kada se imam ispne na minber pa do završetka namaza." Na to mu Abdullah ibn Omer, r.a., reče: "Allah nas je tobom uputio na dobro."

Abdur-Rahman ibn Hudžejre prenosi od Ebu Zerra, r.a., kako ga je njegova žena upitala o času kada se dova roba vjernika uslišava petkom, a on joj je odgovorio: "To je čas oko ispinjanja sunca u zenit. A ako me upitaš išta više o tome, puštena si od mene!"

Zastupnici ovog mišljenja za dokaz iznose i riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., spomenute u predanju od Ebu Hurejre, r.a.: "... ako rob vjernik u tom času u namazu traži...", a iza ikindije namaza

---

[703] Hadis ima mahanu, a njegov izvor smo spomenuli ranije.

[704] Hadis je slab, a njegov izvor smo spomenuli ranije.

se ništa ne klanja, te je preče da se hadis prihvati kako i glasi.

Ebu Omer kaže: "Za potvrdu ovog mišljenja oni uzimaju i predanje od Alije, r.a., u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: 'Kada sunce dođe u zenit, nestane sjene i stvorenja pohrle za odmorom, tražite od Allaha ono što vam treba, jer to je čas onih koji se Allahu kaju.'[705] Zatim je proučio:

﴿فَإِنَّهُ كَانَ لِلأَوَّابِينَ غَفُورًا﴾

'*Allah će doista oprostiti onima koji se kaju*!'" (El-Isra, 25)

Seid ibn Džubejr prenosi od Abdullaha ibn Abbasa, r.a., da je rekao: "Čas koji se spominje vezano za petak je između ikindija-namaza pa do zalaska sunca." Navodi se da Seid ibn Džubejr nije ni sa kim razgovarao nakon klanjanja ikindija-namaza sve dok ne zađe sunce. Ovo je stav većine predstavnika selefa i najveći broj hadisa to i potvrđuje. Sljedeće mišljenje po jačini jeste da čas uslišanja dove biva u vrijeme džuma-namaza, dok se ostala mišljenja ne mogu argumentovati.

Smatram da je upravo vrijeme džuma-namaza momenat u kojem se uslišava dova, ali oba ova trenutka možemo smatrati trenutkom uslišanja dove. Ako kažemo da se čas uslišanja dove odnosi samo i posebno na vrijeme poslije ikindije namaza, to je onda precizno određen vremenski period u danu koji se ne pomjera. Međutim, vrijeme džuma-namaza se donekle pomjera, jer se namaz može klanjati s početka vremena ili kasnije. Okupljanje muslimana, njihov zajednički namaz, skrušena dova i ponizno predavanje Allahu ima uticaja na uslišanje dove. Zbog toga je čas njihovog okupljanja, nadamo se, podoban za uslišanje dove. Na ovaj način se mogu

---

[705] Hafiz Ibn Hadžer u djelu *Fethul-Bari* (2/347) kaže: "Hadis pripovijeda Ibn el-Munzir od Ebu Alije." Nešto slično navodi se i u predanju od Alije, r.a. Hafiz Ibn Hadžer nastavlja: "Ibn Asakir putem Seida ibn Urve od Katade prenosi da je rekao: 'Smatrali su da čas u kojem se dova uslišava nastupa kada sunce iz zenita nagne ka zapadu." Kao da su uporište tome nalazili u činjenici da je to vrijeme kada se okupljaju meleki, nastupa vrijeme džuma-namaza, uči se ezan itd.

uskladiti različite verzije svih hadisa, a Vjerovjesnik, s.a.v.s., u tom slučaju postiče sljedbenike svoga ummeta da se predaju Allahu i ponizno Ga mole u ova dva časa.

Sa ovim možemo uporediti riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kada su ga upitali o džamiji koja je izgrađena iz bogobojaznosti, radi Allaha,[706] a on odgovorio: "To je ova vaša džamija, pokazjući na medinsku džamiju."[707] Tako ovo predanje ne isključuje da je i džamija u mjestu Kuba sagrađena iz bogobojaznosti, radi Allaha, obje su izgrađene radi Allaha.

Izjava Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u vezi časa uslišanja dove petkom: "Taj čas je između imamovog sjedanja (na minber) pa do završetka namaza", ni u kom slučaju ne isključuje njegove riječi u drugom hadisu: فالتمسُوها آخر ساعة بَعْد العَصْر "Tražite ga u zadnjim satima iza ikindije."

Slično je i sa upotrebom nekih naziva u hadisima Allahovog Poslanika, s.a.v.s.:

"ما تَعُدُّون الرَّقوبَ فيكم"؟ قالوا: مَن لَمْ يُولَد له، قال: "الرَّقوبُ مَنْ لَمْ يُقَدِّم مِنْ وَلَدِه شَيْئاً".

"Koga vi smatrate da je nesretni otac - rekub[708]?" Ashabi, r.a., odgovoriše: "Onaj kome dijete bude uskraćeno!" A Poslanik, .s.a.. v.s., reče: "Nesretni otac je onaj kojem smrt njegovog djeteta ne bude razlog da zasluži nagradu!"[709]

Allahov Poslanik, s.a.v.s., nas obavještava da je nesretni otac onaj kome njegovo dijete ne bude razlog za sticanje nagrade kao što

---

[706] Autor aludira na 109. ajet iz sure Et-Tevbe. (o.p.)

[707] Bilježi Muslim (1398) u predanju od Ebu Seida el-Hudrija, a imam Ahmed je, također, zabilježio hadis o tome u predanju od Ubeja ibn Ka'ba (5/116).

[708] "Rekub" od glagola "jerkubu" (očekivati, pogledati), a sama riječ koristi se za oca koji strahuje da će mu novorođeno dijete umrijeti. (o.p.)

[709] Bilježe Ahmed u *Musnedu* (1/382 i 384) te Muslim (2608) u predanju od Abdullaha ibn Mesuda, r.a.

to zasluži onaj otac kojem dijete umre prije njega. Međutim, ovo ne isključuje da se i onaj kome djeca budu uskraćena naziva nesretni otac - rekub.

U istom kontekstu su i njegove riječi:

"ما تعُدُّونَ المُفْلسَ فيكم"؟ قالوا: من لا درْهَمَ له ولا مَتَاع. قال: "المُفْلسُ من يَأتي يَومَ القيامَة بحَسَنات أمْثَال الجبال، ويأتي وقد لَطمَ هذا، وضَرَبَ هذَا، وسَفَكَ دَمَ هذَا، فَيَأْخُذ هذا من حَسَّناته، وَهَذَا منْ حَسَنَاته"

"Za koga kažete da je bankrot?!" Oni rekoše: "Onaj ko nema novca ni imanja!" Poslanik, s.a.v.s., na to uzvrati: "Bankrot je onaj koji se pojavi na Sudnjem danu sa dobrim djelima veličine brda, ali je nekog udario, drugog povrijedio, trećem krv prolio; pa će onaj prvi uzeti od njegovih dobrih djela, zatim drugi...."[710]

U tom smislu je i hadis Allahovog Poslanika, s.a.v.s.:

"ليس المسكينُ بهذا الطَوّاف الّذي تَرُدّهُ اللُّقْمَةُ واللُّقْمتَان، والتَّمْرةُ والتَّمْرتَانِ، وَلكِنَّ المسْكينَ الَّذي لا يَسْألُ النَّاسَ، ولا يُتَفَطَنُ لَهُ فَيُتَصَدَّقَ عليه".

"Nije siromah onaj koji ide od vrata do vrata i zadovoljava se zalogajem ili dva, hurmom ili dvije. Pravi siromah je onaj koji ne traži od ljudi, i ne pokazuje da mu treba pa da mu se zbog toga udijeli."[711]

Čas uslišanja dove nastupa u posljednjim satima iza ikindije i sljedbenici svih ummeta ga veličaju. Kod sljedbenika Knjige taj čas

---

[710] Bilježe Ahmed u *Musnedu* (2/303, 334 i 372), Muslim (2581) u predanju od Ebu Hurejre, r.a., u kojem stoji: "Bankrot u mome ummetu je onaj koji se pojavi na Sudnjem danu sa namazom, postom i zekatom, ali je povrijedio nekoga, nekoga bludno potvorio, nečiji imetak pojeo, nečiju krv prolio, nekoga udario; pa svakom bude dato od njegovih dobrih djela, pa ako ih nestane prije nego mu bude presuđeno, onda će mu se natovariti od njihovih hrđavih djela, a potom će biti bačen u vatru."

[711] Bilježe Malik u djelu *El-Muvetta* (2/923), Buhari (3/269 i 270), Muslim (1039) i Nesai (5/85).

je, također, čas uslišanja dove. Oni nemaju nikakvog povoda niti cilja da ga mijenjaju, a naročito što to potvrđuju njihovi vjernici.

Što se tiče mišljenja da se čas uslišanja dove petkom premješta, time su njegovi zastupnici, po uzoru na tumačenje hadisa u vezi noći Kadr, htjeli usaglasiti raznovrsna predanja u vezi tog časa. Međutim, ovakvo tumačenje nema neku snagu, jer je Allahov Poslanik, s.a.v.s., za noć Kadr kazao: "Tražite je u petoj, sedmoj i devetoj noći zadnje desetine (ramazana)!",[712] a tako nešto nije kazao o času uslišanja dove petkom.

Dodajmo tome da nijedan hadis koji govori o neći Kadr ne ukazuje precizno da je to neka određena noć, za razliku od hadisa koji tretiraju čas uslišanja dove petkom. Otuda uviđamo razliku između jednog i drugog predanja.

Mišljenje da je ovaj čas nestao jeste poput stava da je i noć Kadr nestala. Ako zagovarači ovoga kažu da time misle da je nastanak časa uslišanja nekada bio poznat, a zatim zaboravljen, odgovara im se da znanje o času uslišanja nije nepoznato cijelom islamskom ummetu, iako ga mnogi ne posjeduju. Međutim, ako misle da je čas uslišanja dove stvarno nestao, onda je to odbačeno i iskrivljeno mišljenje koje se kosi sa jasnim i ispravnim hadisima, te se takvo mišljenje ignoriše. A Allah najbolje zna!

Dvadeset i prva odlika petka: U njemu je propisan džuma-namaz koji se po mnogo čemu izdvaja od drugih obaveznih namaza, kao što je okupljanje muslimana i uvjetovanje određenog broja prisutnih, uvjetovanje boravka u mjestu klanjanja džume, glasno učenje u namazu, a i u vezi ostavljanja džuma-namaza spominju se prijetnje koje se ne spominju u vezi drugih namaza, izuzev ikindije. U četiri *Sunena*, u predanju od Ebu Dža'da ed-Damrija, a on se ubraja u ashabe, r.a., navodi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: مَن تَرَكَ ثلاثَ جُمَعٍ تَهاوُناً، طَبعَ الله على قَلْبِه "Ko iz omalovažavanja ostavi

[712] Bilježe Buhari (1/104 i 105), i Ebu Davud (1381) u predanju od Abdullaha ibn Abbasa, r.a.

tri džume, Allah će zapečatiti njegovo srce!"[713] Tirmizi za predanje kaže: "Hadis hasen." On, također, kaže: "Pitao sam Muhameda ibn Ismaila (Buhari) o imenu Ebu Dža'da, a on mi reče: 'Njegovo ime je nepoznato.' Nije mi poznato da od Vjerovjesnika, s.a.v.s., prenosi, osim ovog, ijedan drugi hadis."

U *Sunenima* se spominje predanje od Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je naredio onome ko ostavi džuma-namaz da jedan (zlatni) dinar udijeli kao sadaku. Pa ako ne bude imao toliko, onda pola dinara. Ovo su zabilježili Ebu Davud i Nesai u predanju od Kudame ibn Vebra, a on to prenosi od Semure ibn Džunduba.[714] Međutim, Ahmed kaže: "Kudama ibn Vebre je nepoznat", a Jahja ibn Mein za njega kaže da je pouzdan. Od Buharija se pripovijeda da je za ovog prenosioca hadisa rekao: "Netačna je tvrdnja da je slušao predanja hadisa od Sumure."

Muslimani se, bez razilaženja, slažu da je džuma-namaz stroga obaveza svakom pojedincu - fardi ajn, mada se navodi i mišljenje da je kolektivna obaveza - fardi kifaje, koje se pripisuje imamu Šafiji. Međutim, ovo je neispravno predanje, a osnov po kojem to iznose jeste izjava Šafije: "Što se tiče bajram-namaza, on je obavezan za one kojima je obavezan džuma-namaz. Zbog ovoga su neki pomislili da je i džuma kolektivna obaveza - fardi kifaje kao što je to u slučaju bajram-namaza. Ovakvo tumačenje je apsolutno netačno, jer imam Šafija tvrdi da je bajram-namaz obavezan svima. Ova izjava se može razumjeti na dva načina: da je bajram obavezan svakom pojedincu -

---

[713] Bilježe Tirmizi (500), Ebu Davud (1/52), Nesai (3/88); Ibn Madža (1125); Ahmed u *Musnedu* (3/424 i 425). Sened hadisa je dobar. Ibn Hibban ga je ocijenio kao sahih (1126) a istu ocjenu mu daje i Hakim (1/280), što je potvrdio Ez-Zehebi. Predanje ima i potvrdu kod Ibn Madže (1126) u predanju od Džabira, r.a., koje je Hafiz ocijenio kao dobro, a El-Buse-jri ga ocjenjuje kao ispravno kao i zadnji dio predanja od Ebu Katade koje navodi Ahmed (5/300). Sened drugog predanja koje ga pojačava je dobar, a Hakim kaže da je sahih.

[714] Bilježe Ebu Davud(1053), Nesai (3/89) i Ahmed (5/8 i 14.) U senedu hadisa je Kudama ibn Vebre a on je nepoznat ravija. Ali, i pored toga, Ibn Hibban (582) predanje ocjenjuje kao ispravno, a tako je postupio i Hakim (1/280) što je potvrdio Ez-Zehebi. Hadis je zabilježio i Ibn Madža (1128) u predanju od El-Hasana od Semure.

fardi ajn kao što je džuma-namaz, ili da je bajram-namaz kolektivna obaveza - fardi kifaje; jer i kolektivna obaveza - fardi kifaje je, također, obavezna za sve pojedince kao i fardi ajn, s tim, što se razlikuju samo po tome što u slučaju fardi kifaje, nakon što jedna skupina izvrši datu obavezu, ta obaveza spada sa ostalih muslimana.

Dvadeset i druga odlika petka: U njemu se održava hutba koja ima za cilj da pohvali, veliča i slavi Allaha, dž.š., da se u njoj posvjedoči Allahova jednoća, prizna poslanstvo Njegovog Izaslanika, s.a.v.s., i da se podsjete robovi na Allahovu vlast, da ih upozori na Allahovu srdžbu i odmazdu te im oporuči ono što će ih približiti Njemu i Njegovom Džennetu. Zatim, da ih upozori i zabrani im ono što će izazvati Allahovu srdžbu i približiti ih Njegovoj vatri. Ovo su ciljevi i svrha hutbe i okupljanja radi nje.

Dvadeset i treća odlika petka: To je dan kojeg je pohvalno rezervirati samo za ibadete Allahu, a petak se upravo po mnogim dobrovoljnim i obaveznim ibadetima odlikuje nad drugim danima. Allah Uzvišeni je svakom ummetu odredio dan u kojem će se samo predavati ibadetu, a ostavljati ovodunjalučke poslove. Petak je dan ibadeta; među ostalim danima on je poput ramazana među ostalim mjesecima, a položaj časa uslišanja dove u ovom danu je poput položaja noći Kadr u ramazanu. Zbog toga, ko ispravno provede petak i ne ogriješi se u njemu, ispravno će postupati i biće sačuvan od grijeha do narednog petka, baš kao i onaj kome ramazan bude ispravan i ne ogriješi se u njemu, ispravno će i bez grijeha provesti i ostatak godine do narednog ramazana, ili kome hadždž bude ispravan i ne ogriješi se u njemu, ispravno će i bez grijeha provesti ostatak svoga života. Petak je mizan čovjekovog ponašanja u narednoj sedmici, ramazan je mizan za narednu godinu, a hadždž je mizan za ostatak života. A Allah daje podršku za dobro.

Dvadeset i četvrta odlika petka: S obzirom da petak u sedmici ima položaj bajrama u godini, a bajram se sastoji od namaza i prinošenja žrtve Allahu, dok petak ima samo namaz, Allah Uzvišeni je

požurivanje u džamiju petkom učinio zamjenom za kurban. Zbog toga, onaj ko odlazi u džamiju dobiva nagradu namaza i kurbana kako stoji u oba *Sahiha* u predanju od Ebu Hurejre, r.a., od Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je rekao:

مَن رَاحَ فِي السَّاعَةِ الأُولى، فَكَأَنما قَرَّبَ بَدَنَةً، ومَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّانِيَةِ، فَكَأَنَّما قَرَّبَ بَقَرَةً، ومَنْ رَاحَ فِي السَّاعة الثَّالِثَةِ، فَكَأَنَّما قَرَّبَ كَبْشَاً أَقرَنَ.

"Ko ode na džumu u prvom satu, kao da je žrtvovao kamilu. Ko ode u drugom satu, kao da je žrtvovao kravu. Ko ode u trećem satu, kao da je žrtvovao rogatog ovna!"[715]

Učenjaci su se podijelili na dvije skupine oko toga kada počinje odbrojavanje prvog sata:

Prvo mišljenje: Od početka dana, i ovo je zvanično mišljenje mezheba imama Šafije, Ahmeda i drugih.

Drugo mišljenje: To su dijelovi šestog sata koji nastupa poslije podneva, i ovo je zvanični stav mezheba imama Malika, a zastupaju ga i neki pravnici šafijske škole. Svoje mišljenje temelje na dva dokaza:

Prvi dokaz: Riječ "revah", koja je upotrijebljena u hadisu, koristi se kao izraz za izlazak poslije podneva, i on je suprotan izrazu "guduvv" koji se koristi za izlazak ujutro, prije podneva. Uzvišeni je rekao:

﴿وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ﴾

"... *A Sulejmanu – vjetar: ujutro* (guduvvuha) *je prevaljivao rastojanje od mjesec dana, a navečer* (revahuha) *rastojanje od mjesec dana.*" (Saba, 12)

---

[715] Bilježe Buhari (2/304 i 305), Muslim (850), Malik u djelu *El-Muvetta* (1/101), Tirmizi (499), Ebu Davud (350), Nesai (3/99) u predanju od Ebu Hurejre, r.a., a završetak hadisa glasi: "... Ko izađe u četvrtom satu kao da je žrtvovao kokoš. Ko izađe u petom satu kao da je žrtvovao jaje. A kada se imam ispne na minber, meleki se okupe da slušaju pouku."

El-Dževheri kaže: "Revah nema drugo značenje do izaći negdje poslije podneva."

Drugi dokaz: Naši dobri prethodnci - selef su bili najbrižniji prema dobru, ali nisu jutrom, po izlasku sunca, ranili na džuma-namaz. Imam Malik je porekao osnovanost požurivanja na džumu s prva dana, rekavši: "Nismo upamtili da Medinjani tako postupaju."

Zagovornici prvog mišljenja argumentiraju svoj stav predanjem Džabira, r.a., koje prenosi od Vjerovjesnika, s.a.v.s.: "Petak je podijeljen na dvanaest časova."[716] Časovi spomenuti u hadisu su, ustvari, uobičajenih dvanaest časova, koje dijelimo na šest prije podnevnih i šest poslije podnevnih. Oni dalje kažu: "A na ovo upućuju riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pri čemu je spomenuo samo šest sati. Da se u hadisu misli na čas u kojem se može klanjati džuma, onda taj čas ne bi bio ograničen sa samo šest dijelova.

Za razliku od toga, ako se pod spomenutim časovima misli na nama poznate časove dana, onda, čim završi šesti čas i nastupi sedmi, imam se pojavljuje da otpočne sa džuma-namazom, savijaju se spisi meleka i nikome se poslije toga ne piše prinošenje kurbana, što je jasno navedeno u *Sunenu* Ebu Davuda u predanju od Alije, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao:

إذا كَانَ يَوْمُ الجُمُعَة، غَدَتِ الشَّيَاطِينُ بِرَايَاتِهَا إلى الأَسْوَاق، فَيَرْمُونَ النَّاسَ بالترابيث أَو الرَّبَائِثِ وَيُثَبِّطُونَهُم عَنِ الجُمُعَةِ، وَتَغْدُو المَلَائِكَةُ، تَجْلِسُ عَلَى أَبْوَاب المَسَاجِدِ، فَيَكْتُبُونَ الرَّجُلَ مِن سَاعَةٍ، والرَّجُلَ مِنْ سَاعَتَيْن حتَّى يَخْرُجَ الإِمَام.

"Kada osvane petak, šejtani porane sa svojim zastavama na gradske tržnice, a onda napasno podsjećaju ljude na njihove potrebe i poslove kako bi ih odvratili od džuma-namaza. Meleki također porane pa posjedaju kod džamijskih kapija i zapisuju ljude koji dođu u prvom času, pa one koji dođu u drugom, i tako redom dok

---

[716] Bilježe Ebu Davud (1048), Nesai (3/99). Sened ovog hadisa je jak.

se ne pojavi imam."[717]

Ebu Omer ibn Abdul-Berr je rekao: "Učenjaci se razilaze oko tih časova, jedni kažu da je mislio na časove od izlaska sunca. Zastupnici ovog mišljenja smatraju da je najbolje poraniti na džumu odmah u tom vremenu, a među njima su: Es-Sevri, Ebu Hanifa, Šafija i mnogi drugi. Zapravo, svi učenjaci smatraju pohvalnim što raniji odlazak na džumu.

Imam Šafija, Allah mu se smilovao, rekao je: "Ako bi neko poranio na džumu odmah poslije sabah-namaza, a prije izlaska sunca, to bi mu zaista bilo dobro." El-Esrem navodi: "Rečeno je Ahmedu ibn Hanbelu: 'Malik je govorio: 'Ne treba požurivati na džumu od ranog jutra!' Na to Ahmed uzvratio: 'Ovo je oprečno hadisu Vjerovjesnika, s.a.v.s. Subhanallah, za čim li se povodio pri tome, a Vjerovjesnik, s.a.v.s., kaže: '... kao da je žrtvovao kamilu?!'"

El-Esrem nastavlja: "Što se tiče Malikovog mišljenja, Jahja ibn Omer prenosi od Hermela da je ovaj upitao Ibn Vehba o tumačenju časova spomenutih u hadisu; da li su to prvi časovi s početka dana ili je pod tim časovima mislio na vrijeme poslije podneva, na što mu je Ibn Vehbe odgovorio: "Pitao sam Malika o ovome, pa mi je rekao: 'Ono čemu naginje moje srce jeste da je Poslanik, s.a.v.s., mislio na jedan čas u kojem su sadržani ovi spomenuti časovi. Pa, kao da je rečeno, ko ode na džumu s početka tog časa, ili u drugom dijelu, ili u trećem, četvrtom, petom i onda šestom. A da nije tako, ja ne bih otpočinjao sa klanjanjem džuma-namaza sve dok ne bi nastupio deveti čas u ikindiji ili oko ikindije.'" Ibn Habib je poricao ovo Malikovo mišljenje, naginjući prvom mišljenju. On je rekao: "Ovo Malikovo mišljenje je iskretanje hadisa pri njegovom tumačenju i zbog više razloga ono nema nikakve osnovanosti: činjenica je da svi ovi časovi ne mogu biti sabrani u jedan čas jer sunce u šestom

[717] Hadis je slab, a ranije smo spomenuli i njegov izvor. El-Hattabi za ovo predanje kaže da se ne ubraja ni u jednu kategoriju.

času obdanice dolazi u zenit čime nastupa vrijeme ezana, izlaska imama radi džume, ispinjanja imama na minber i sve to upućuje da se časovi spomenuti u hadisu odnose na ove poznate časove dana. Zbog toga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., otpočeo sa prvim časom dana, rekavši: 'Ko ode u prvom času kao da je žrtvovao kamilu...', a zatim kaže: '... Ko ode u petom času, kao da je žrtvovao jaje', i tada se prekida požurivanje na džumu jer je nastupilo vrijeme za ezan. Riječi hadisa su jasne za tumačenje, ali su izgubile svoju svrhu i protumačene su suprotno. Tumač hadisa odvraća ljude od ranog požurivanja na džumu, a na to ih poziva Allahov Poslanik, s.a.v.s., i smatra da su ti časovi sabrani u jedan podnevni čas. Mnogo je predanja koja govore o požurivanju na džuma-namaz, još od ranog jutra. O tome smo već navodili hadise što je dovoljno kao pojašnjenje i dokaz."

Sve prethodno navedeno su riječi Abdul-Melika ibn Habiba, a na njih odgovara Ebu Omer, pa kaže: "Ovo je napad i nepravda prema Maliku, Allah mu se smilovao. Ono što je iznio (Abdul-Melik ibn Habib na Malika) pa negirao i konstatovao da je to krivo tumačenje, to su zapravo njegove riječi. Ono što je kazao Malik potvrđuju vjerodostojna predanja koja su zabilježili učenjaci, kao i praksa Medinjana koja je poznata Maliku, a njihova praksa u ovom slučaju može poslužiti kao argument, jer je to nešto što se ponavlja svakog petka i ne može biti nepoznato i skriveno učenjacima. Među predanjima kojima Malik argumentuje svoje mišljenje je i predanje Ez-Zuhrija od Seida ibn el-Musejjiba koji prenosi od Ebu Hurejre, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: إذا كَانَ يَوْمُ الجُمُعَة، قَامَ عَلَى كُلِّ بَابٍ مِنْ أبْواب المَسْجد مَلائكة، يَكتُبُونَ النَّاسَ، الأوَّلَ فَالأوَّل، فالمُهَجِّرُ إلَى الجُمُعَة كَالمُهْدي بَدَنَةً، ثُمَّ الَّذي يَليه كَالمُهْدي بَقَرةً، ثُمَّ الَّذي يَليه كَالمُهدي كَبْشًا، حَتَّى ذكَرَ الدَّجَاجَة وَالبَيْضَة، فإذَا جَلَسَ الإمَامُ، طُويَت الصَّحُفُ، واسْتَمَعُوا الخُطْبَة 'Kada osvane petak, na svim vratima džamija poredaju se meleki i zapisuju ljude redom; prvog, pa drugog. Ko dođe odmah s podneva kao da je žrtvovao kamilu, zatim onaj iza njega kao da je žrtvovao kravu, zatim onaj sljedeći kao da

je žrtvovao ovna...', i tako redom dok nije spomenuo: 'kao da je žrtvovao jaje. Pa kada imam sjedne (na minber), listovi se sklope i (meleki) slušaju hutbu.'"[718] Ebu Omer nastavlja: "Zar ne vidiš šta se navodi u ovom hadisu? Poslanik, s.a.v.s., je rekao: '... i zapisuju ljude redom; prvog, pa drugog. Ko dođe odmah s podneva kao da je žrtvovao kamilu, zatim onaj iza njega...' Poslanik, s.a.v.s., za prvog koji dođe na džumu kaže "el-muhedždžir", odnosno onaj ko dođe odmah s podneva, od riječi "hadžere" i "tehdžir" - podnevni izlazak, a to je i period kada nastupa vrijeme za odlazak na džuma-namaz, i nikako se ne može protumačiti kao vrijeme izlaska sunca, jer to je vrijeme prije podneva.

U hadisu se kaže: "... zatim onaj iza njega ..., zatim onaj iza njega....", i nigdje se ne spominju časovi odlaska. Ovakva verzija hadisa spominje se u više predanja, a sva su spomenuta u djelu *Et-Temhid*, a u nekim od tih verzija umjesto riječi: "el-muhedždžir" navodi se riječ "el-muteadždžil" - onaj ko požuri - na džumu kao da je žrtvovao kamilu, ali je u većini predanja upotrijebljena riječ "el-muhedždžir". U nekim predanjima imamo ukazatelje da onaj ko ode na džuma-namaz na početku prvog sata, ali i na njegovom kraju, ima nagradu kao da je žrtvovao kamilu, a tako i onaj ko ode na početku, ali i na kraju drugog sata ima za nagradu kao da je žrtvovao kravu.

Neki pravnici šafijske škole tvrde da Allahov Poslanik, s.a.v.s., u hadisu: 'Ko porani na džumu u prvom satu kao da je žrtvovao kamilu...', pod terminom "el-muhedždžir" nije mislio na onoga koji u podne izlazi na džumu, nego je to izvedenica od glagola "hedžere", što znači ostaviti, prepustiti. Stoga je značenje hadisa: 'Ko žureći na džumu ostavi ovodunjalučke poslove kao da je žrtvovao kamilu.' Iz istog korijena je izvedenica 'hidžra' koja znači napuštanje domovine, pa se iseljenici iz svoga grada nazivaju muhadžiri. Imam Šafija,

---

[718] Bilježe Buhari (2/336), Muslim (850), Nesai (3/98) i Ibn Madža (1092).

Allah mu se smilovao, je rekao: 'Ja volim poraniti na džumu i na nju se dolazi pješke.'" Ovo je sve navod Ebu Omera.

Moje mišljenje je da se osnova po kojoj se poriče jutarnje požurivanje na džuma-namaz vezuje se za tri stvari:

Prvo: za riječ "revah" koja se ne može tumačiti osim kao poslijepodnevni izlazak.

Drugo: za riječ "tehdžir" koja označava vrijeme jake vreline i žege.

Treće: za praksu stanovnika Medine koji nisu ranili na džumu od jutarnjih sati.

Što se, pak, tiče riječi "revah" nema sumnje da se ona koristi za izlazak poslije podneva, no češće se upotrebljava kao pojam suprotan riječi "guduvv" (jutarnji izlazak), kao što je u riječima Uzvišenog: "*...ujutro* (guduvvuha) *je prevaljivao rastojanje od mjesec dana, a navečer* (revahuha) *rastojanje od mjesec dana*" (Saba, 12), ili u riječima Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: مَنْ غَدا إلى المَسجد وَرَاحَ، أَعَدَّ الله لَهُ نُزُلاً في الجَنَّة كُلَّما غَدَا أَوْ رَاحَ "Ko ujutro ode (gada) u džamiju ili poslijepodne (raha), Allah mu pripremi mjesto u Džennetu svakim njegovim jutarnjim ili popodnevnim odlaskom."[719] Ili u riječima pjesnika:

Ti ujutro i u podne zbog potreba naših ideš,
a potrebe, dok smo živi, nikad neće da prestanu![720]

Ponekad se riječ "revah" koristi u značenju idenja i odlaska, a koristi se u slučaju kada ne dolazi zajedno sa riječju "guduvv".

El-Ezheri u svom djelu *Et-Tehzib* navodi: "Čuo sam neke Arape kako koriste riječ "revah" uopćeno za svako idenje bez obzira na vrijeme. U tom značenju se koristi ova riječ u nekim ispravnim i potvrđenim predanjima. To jest, misli se općenito na odlazak i

---

[719] Bilježe Ahmed u *Musnedu* (2/509), Buhari (2/124), Muslim (669) u predanju od Ebu Hurejre, r.a.

[720] Stih iz pjesme Sultana Es-Sadija koju je El-Džahiz spomenuo u svom djelu *El-Hajvan* (3/477).

požurivanje na džuma-namaz, a ne na poslijepodnevni izlazak."[721]

Što se tiče riječi "tehdžir" i "muhedždžir", značenjem su vezane za riječi "hedžir" i "hadžire", a El-Dževheri kaže: "To je polovina dana kada vrelina postaje jača." Imrul-Kajs u pjesmi kaže:

Prepusti to, i na nju misli
na devi brzoj, kad dan upolovi i užegne![722]

I ovaj način upotrebe riječi potvrđuje stav stanovnika Medine.

Drugi kažu da se riječ "tehdžir" koristi u dva značenja kao i riječ "revah", a u ovom slučaju njom se misli na ranjenje.

El-Ezheri u djelu *Et-Tehzib* kaže: "Malik prenosi od Sumejja, on od Saliha, a on od Ebu Hurejre, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: لَوْ يَعلَمُ النَّاس مَا فِي التَّهجِير، لاستَبَقُوا إِلَيه "Da ljudi poznaju vrijednost tehdžira (ranjenja, popodnevnog odlaska) na namaz, zaista bi se u tome natjecali."[723]

U drugom hadisu, koji se pripisuje Poslaniku, s.a.v.s., stoji: "Ko porani na džuma-namaz, kao da je žrtvovao kamilu."[724]

El-Ezheri nastavlja: "Mnogi misle da je riječ 'tehdžir' spomenuta u hadisu pojačani oblik infinitiva od riječi 'hadžire' u značenju poslijepodnevnog odlaska, što je, apsolutno, pogrešno. Ispravno u ovom slučaju je predanje koje je zabilježio Ebu Davud el-Musahifi od En-Nadra ibn Šumejla koji je rekao: "Tehdžir u kontekstu džume znači požurivati i raniti. Čuo sam El-Halila kada je o ovome tako govorio i to je spomenuo pri tumačenju ovog hadisa."

El-Ezheri je rekao: "Ovo je tačno. Tako govore stanovnici Hidžaza i oni u njihovom susjedstvu iz plemena Kajs."

---

[721] *Et-Tehzib* (5/221,222).

[722] Upotrijebljen je izraz: "ve hedždžere", a spomenuti stih je iz Imrul-Kajsove pjesme, pogledaj njegov *Divan (*62. str).

[723] Bilježe Malik u djelu *El-Muvetta* (1/68) i Buhari (2/78).

[724] Ranije smo naveli izvor hadisa.

Riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: "Da ljudi poznaju vrijednost požurivanja (tehdžir) na namaz, zaista bi se u tome natjecali", upućuju na rani odlazak na sve namaze, to jest, odlazak u vrijeme nastupanja namaza. El-Ezheri kaže: "Ostali Arapi riječ "tehdžir" koriste u značenju popodnevnog odlaska." Ebu Ubejd prenosi od Ebu Zejda da je rekao: "Vrijeme "tehdžira"nastupa od polovine dana."

Činjenica da stanovnici Medine nisu ranili i požurivali na džumu, s prva dana, ne predstavlja ništa više do njihovu praksu koju je zatekao imam Malik, Allah mu se smilovao. Njihov postupak se ne može uzeti kao šerijatski argument, čak ni kod onih koji smatraju da je konsenzus (idžma') stanovnika Medine validan šerijatski argument. Njihov postupak samo ukazuje na izostavljanje ranog odlaska na džuma-namaz, a to je u nuždi i dopušteno. Ponekad je čovjeku okupiranost potrebama i potrebama svoje porodice, te zauzetost dunjalučkim i ahiretskim interesima vrednija od ranog odlaska na džuma-namaz. Mada, nema sumnje da je iščekivanje namaza iza namaza i sjedenje čovjeka na mjestu gdje je klanjao dok ne nastupi naredni namaz, pa i njegovo klanjanje vrednije od odlaska iza prvog namaza i ponovnog dolaska na drugi namaz o čemu je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: والَّذِي يَنْتَظِر الصَّلاَةَ، ثُمَّ يُصَلِّيهَا مَعَ الإمام أَفْضَلُ مِنَ الَّذِي يُصَلِّي، ثُمَّ يَرُوح إلى أَهْلِه "Onaj ko iščekuje namaz pa ga obavi sa imamom, bolji je od onoga koji obavi namaz a onda ode svojoj porodici."[725] U drugoj verziji hadisa stoji: "... i meleki donose salavat na njega sve dok je u svom namazu."[726] Allahov Poslanik, s.a.v.s., nas obavještava da je iščekivanje namaza iza namaza jedan od uzroka kojima Allah briše grijehe, podiže stepen i to računa kao vojno bdijenje na granicama.[727] U drugom hadisu kaže: "Allah se ponosi

---

[725] Bilježe Buhari (2/116), Muslim (662) u predanju od Ebu Musaa el-Ešarija, r.a., u verziji: "Najviše sevapa za namaz imaju oni kojima je nadalje doći na namaz, zatim oni bliži od njih. A onaj koji iščekuje namaz sve dok ga ne klanja sa imamom ima veću nagradu od onoga koji klanja namaz pa legne da spava."

[726] Bilježe Malik u djelu *El-Muvetta* (1/160), Buhari (2/119) i Muslim (649) u predanju od Ebu Hurejre, r.a.

[727] Bilježe Malik u djelu *El-Muvetta* (1/161) i Muslim (251) u predanju od Ebu Hurejre, r.a.

pred melekima sa onim koji obavi farz namaz (u džamiji) i ostane sjediti iščekivajući sljedeći namaz."[728] Ovaj hadis ukazuje na to da je onaj ko klanja sabah-namaz petkom, pa ostane u džamiji da iščekuje džuma-namaz bolji od onoga koji ode poslije sabah-namaza pa ponovo dođe na džumu. Činjenica da stanovnici Medine i neki drugi ovo nisu praktikovali ne ukazuje na to da je spomenuto pokuđeno. Ovo se ubraja u požurivanje i rani dolazak na džumu, a Allah najbolje zna!

Dvadeset i peta odlika petka: Sadaka petkom ima posebnu odliku u odnosu na sadaku u drugim danima. Sadaka petkom u odnosu na sadaku u drugim danima je kao sadaka u mjesecu ramazanu u odnosu na sadaku u drugim mjesecima. Vidio sam svog učitelja Ibn Tejmijju, Allah mu se smilovao, kako je petkom nosio hljeb ili nešto drugo što bi se našlo u kući, te potajno dijelio putem do džamije. Čuo sam ga kako govori: "Ako nam je Allah Uzvišeni naredio da udijelimo sadaku prilikom dozivanja Allahovog Poslanika, s.a.v.s., onda je sadaka prilikom dozivanja Allaha Uzvišenog obaveznija i vrednija." Ahmed ibn Zuhejr ibn Harb kaže: "Kazivao mi je moj otac, a njemu je pričao Džerir u predanju od Mensura preko Mudžahida koji je slušao od Ibn Abbasa, r.a., da je rekao: 'Sastali su se Ebu Hurejre i Ka'b, pa je Ebu Hurejre rekao: 'Petkom ima jedan čas, ako u njemu musliman u svom namazu zatraži nešto od Allaha, Allah će mu to i dati.' Zatim Ka'b reče: 'Ja ću vam nešto kazati o petku. Kada osvane petak, strah obuzme i nebesa i Zemlju, i kopno i more, i brda i drveće i sva druga stvorenja osim ljudi i šejtana. Meleki se okupe oko džamijskih ulaza pa upisuju one koji dolaze, prvog, pa drugog i tako redom sve dok se imam ne ispne na minber. A kada se ispne na minber, oni savijaju svoje listove, pa ko dođe poslije toga, došao je radi Allahovog prava kojeg mu je obavezao. A obaveza svakog punoljetnog je da se okupa petkom kao

[728] Bilježi Ibn Madža (801) u predanju od Abdullaha ibn Amra, r.a. Sened hadisa je ispravan, a tako ga je ocijenio i El-Busiri u djelu *Ez-Zevaid*.

što se kupa kada je džunup. Sadaka petkom je vrednija od sadake u nekom drugom danu. I sunce nije obasjalo niti napustilo dan bolji od petka.'" Ibn Abbas, r.a., dodaje: "Ovo je predanje Ebi Hurejre i Ka'ba, a ja dodajem: 'Ako čovjek u kući ima nekog mirisa, neka se njime namiriše.'"[729]

Dvadeset i šesta odlika petka: To je dan kada će se Allah Uzvišeni pokazivati Svojim odabranim vjernicima u Džennetu i kada će ga oni posjećivati. Najbliži do Allaha biće oni koji su bili najbliži imamu na džuma-namazu, a prvi će u posjetu dolaziti oni koji su najranije odlazili na džuma-namaz. Jahja ibn el-Jeman prenosi od Šerika, on od Ebu Jakzana, a on od Enesa ibn Malika, r.a., da je u povodu riječi Uzvišenog: ﴿وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ﴾ *"U njemu će imati sve što požele, - a od Nas i više!"* (Kaf, 35), rekao: "On će im se ukazivati svakog petka!"[730]

Taberani navodi u svom djelu *El-Mu'džem* u predanju od Ebu Neima el-Mesudija koji prenosi od El-Minhala ibn Amra, a on od Ebu Ubejde koji navodi da je Abdullah rekao: "Požurujte na džuma-namaz jer će se Allah Uzvišeni ukazivati stanovnicima Dženneta na dini od kamfora svakog petka, a oni će biti u Njegovoj blizini srazmjerno njihovom požurivanju na džuma-namaz. Tada će im Allah ukazivati počast koju do tada nisu osjetili, a zatim će se vraćati svojim porodicama kazujući im o onome što im je Allah Uzvišeni ukazao." Zatim je Abdullah ušao u džamiju i zatekao samo dvojicu ljudi, a onda rekao: "Ja sam treći, ako Allah htjedne ukazat će Svoj blagoslov trećem."[731]

---

[729] Prenosioci hadisa su pouzdani, a sened je ispravan. Hadis je zabilježen u djelu *El-Musannef* (5558).

[730] Jahja ibn el-Jeman, Šurejk el-Kadi i njegov učitelj, svi su ocijenjeni kao slabi ravije. Predanje navodi i Ibn Kesir u svom tefsiru (4/228) u predanju od El-Bezzara i Ibn Ebi Hatema.

[731] Predanje navodi El-Hejsemi u djelu *Medžmeuz-zevaid* (2/178) i kaže: "Zabilježio ga je Taberani u djelu *El-Kebir*. Ebu Ubejde nije slušao hadise od svog oca, pa se u lancu predanja javlja prekid - inkita'."

Bejheki u djelu *Šuabul-iman* prenoseći od Alkame ibn Kajsa navodi da je rekao: "Otišao sam sa Abdullahom ibn Mesudom, r.a., na džuma-namaz, pa smo zatekli trojicu koji su nas pretekli, te Abdullah na to reče: 'Četvrti od četverice, a četvrti, ipak, nije daleko!' Zatim reče: 'Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s, da kaže:

إِنَّ النَّاسَ يَجْلِسُونَ يَوْمَ القِيَامَةِ مِنَ اللهِ عَلَى قَدْرِ رَوَاحِهِمْ إِلى الجُمُعَةِ، الأول، ثُمَّ الثاني، ثُمَّ الثالث، ثُمَّ الرابع.

'Ljudi će na Sudnjem danu doista sjediti do Allaha srazmjerno njihovom ranjenju na džuma-namaz, prvi, pa drugi, pa treći, pa četvrti.' Potom reče: وَمَا رَابِعُ أَرْبَعَةٍ بِبَعِيدٍ 'A nijedan od četverice nije daleko!'"[732]

Darekutni u djelu *Er-Ru'je* kaže: "Kazivao nam je Ahmed ibn Sulejman ibn El-Hasen, prenoseći od Muhammeda ibn Osmana ibn Muhammeda, on od Mervana ibn Dža'fera, on od Nafia Ebu el-Hasena, on od Ataa ibn Ebu Mejmune, a on od Enesa ibn Malika, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

إِذَا كَانَ يَوْمُ القِيَامَةِ، رَأَى الْمُؤْمِنُونَ رَبَّهم، فَأَحْدَثُهُم عَهْداً بِالنَّظَرِ إِلَيهِ مَنْ بَكَّرَ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ، وَتَرَاهُ الْمُؤْمِنَاتُ يَوْمَ الفطر وَيَوْمَ النَّحْرِ.

"Kada bude Sudnji dan, vjernici će ugledati svoga Gospodara, pa će Ga prvi vidjeti oni koji su ranili na svaku džumu, a vjernice će Ga gledati svakog Ramazanskog i Kurbanskog bajrama."[733]

Kazivao nam je Muhammed ibn Nuh, njemu Muhammed ibn Musa ibn Sufjan es-Sukeri, njemu Abdullah ibn el-Džehm er-Razi, njemu Amr ibn Ebu Kajs, od Ebu Tajjiba, od Asima, od Osman ibn Umejra Ebul-Jakzana, a on od Enesa ibn Malika, r.a, koji navodi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, rekao:

---

[732] Bilježi Ibn Madža (1094). Sened hadisa je dobar, tako su ga ocijenili El-Munziri u djelu *Et-Tergibu vet-terhib* i El-Busajri u djelu *Ez-Zevaid*.

[733] U senedu ovog hadisa ima nepoznatih prenosilaca.

أَتَانِي جِبْرِيْلُ وَفِي يَدِهِ كَالمِرْآةِ البَيْضاءِ فِيهَا كَالنُّكْتَةِ السَّوْدَاءِ، فَقُلْتُ: مَا هَذَا يَا جِبْرِيلُ؟ قَالَ: هذه الجُمُعَة يَعْرِضُهَا اللهُ عَلَيْكَ لتكونَ لكَ عِيداً ولِقَوْمِكَ مِنْ بَعْدِكَ، قُلْتُ: وَمَا لَنَا فيها؟ قَالَ: لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ، أَنْتَ فِيهَا الأَوَّلُ، واليَهُودُ وَالنَّصَارَى مِنْ بَعْدِكَ، وَلَكَ فِيهَا سَاعَةٌ لا يَسْأَلُ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ عَبْدٌ فِيهَا شَيْئاً هُوَ لَهُ قَسْمٌ إلاَّ أَعْطَاهُ، أَوْ لَيْسَ لَهُ قَسْمٌ إلاَّ أَعْطَاهُ أَفْضَلَ مِنْهُ، وَأَعَاذَهُ اللهُ مِنْ شَرٍّ مَا هُوَ مَكْتُوبٌ عَلَيْهِ، وإلاَّ دَفَعَ عَنْهُ مَا هُوَ أَعظَمُ مِنْ ذلك. قال: قُلْتُ: وَمَا هذه النُّكْتَةُ السَّوْدَاءُ؟ قال: هِيَ السَّاعَةُ تَقُومُ يَوْمَ الجُمُعَة، وَهُوَ عِنْدَنَا سَيِّدُ الأَيَّامِ، وَيَدْعُوهُ أَهْلُ الآخِرَةِ يَوْمَ المَزِيد. قَالَ: قُلْتُ: يَا جبريلُ! وَمَا يَوْمُ المَزِيد؟ قال: ذلك أَنَّ رَبَّكَ عَزَّ وَجَلَّ اتَّخَذَ فِي الجَنَّةِ وَادِياً أَفْيَحَ مِنْ مِسْكٍ أَبْيَض، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الجُمُعَة، نَزَلَ عَلَى كُرْسِيِّهِ، ثُمَّ حُفَّ الكُرْسِيُّ بِمَنَابِرَ مِنْ نُورٍ، فَيَجِيءُ النَّبِيُّونَ حَتَّى يَجْلِسُوا عَلَيْهَا، ثُمَّ حُفَّ المَنَابِرُ بِمَنَابِرَ مِنْ ذَهَبٍ، فَيَجِيءُ الصِّدِّيقُونَ وَالشُّهَدَاءُ حتى يَجْلِسُوا عَلَيْهَا، وَيَجِيءُ أَهْلُ الغُرَفِ حَتَّى يَجْلِسُوا عَلَى الكُثُب، قَالَ: ثُمَّ يَتَجَلَّى لَهُمْ رَبُّهُمْ عَزَّ وَجَلَّ، قال: فَيَنْظُرُونَ إِلَيْهِ فَيَقُولُ: أَنَا الَّذِي صَدَقْتُكُمْ وَعْدِي، وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُم نِعْمَتِي، وَهَذَا مَحَلُّ كَرَامَتِي فَسَلُونِي، فَيَسْأَلُونَهُ الرِّضَى. قَالَ: رِضَايَ أَنْزَلَكُمْ دَارِي، وَأَنَالَكُمْ كَرَامَتِي، فَسَلُونِي، فَيَسْأَلُونَهُ الرِّضَى. قَالَ: فَيُشْهِدُ لَهُمْ بالرِضى، ثُمَّ يَسْأَلُونَهُ، حَتَّى تَنْتَهِيَ رَغْبَتُهُمْ، ثُمَّ يُفْتَحُ لَهُمْ عِنْدَ ذَلِكَ مَا لاَ عَيْنٌ رَأَتْ وَلاَ أُذُنٌ سَمِعَتْ، وَلاَ خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ. قَالَ: ثُمَّ يَرْتَفِعُ رَبُّ العِزَّةِ، وَيَرْتَفِعُ مَعَهُ النَّبِيُّونَ والشُّهَدَاء، وَيَجِيءُ أَهْلُ الغُرَفِ إِلَى غُرَفِهِم. قَالَ: كُلُّ غُرْفَةٍ مِنْ لُؤْلُؤَةٍ لا وَصْلَ فِيهَا وَلاَ فَصْمَ، يَاقُوتَةٌ حَمْرَاءُ، وَغُرْفَةٌ مِنْ زَبَرْجَدَةٍ خَضْرَاءَ، أبوابها وعَلاَلِيهَا وسَقَائِفُهَا وأَغْلاقُهَا منها أَنْهَارُهَا مُطَّرِدَةٌ مُتَدَلِّيَةٌ فِيهَا أَثْمَارُهَا، فِيهَا أَزْوَاجُهَا وخَدَمُهَا. قَالَ: فَلَيْسُوا إِلَى شَيْءٍ أَحْوَجَ مِنْهُمْ إِلَى يَوْمِ الجُمُعَةِ لِيَزْدَادُوا مِنْ كَرَامَةِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ وَالنَّظَرِ إِلَى وَجْهِهِ الكَرِيم، فَذَلِكَ يَوْمُ المَزِيد.

"Došao mi je Džibril a u ruci je imao nešto poput čistog ogledala na kojem je bila jedna crna tačka. Upitao sam ga: 'Šta je to, Džibrile?' On odgovori: 'Ovo je petak, Allah ti ga daje da tebi i tvome narodu bude blagdan.' Upitao sam ga: 'A šta imamo u njemu?' On reče: 'U njemu imate svako dobro! Ti ćeš u njemu biti prvak. Jevreji i kršćani su iza tebe. U njemu imaš jedan čas u kojem nijedan rob neće zatražiti nešto od Allaha, a da mu On, ako mu je od toga nešto zapisano, ne dadne, a ako mu u tome nije ništa zapisano, Allah će

mu dati bolje od toga i zaštitit će ga od zla koje mu je propisano, ili će otkloniti od njega ono što mu je štetnije.' Upitao sam ga: 'A kakva je ovo crna tačka u njemu?!' – 'To je Sudnji dan koji će se dogoditi u petak. Petak je kod nas najodabraniji dan. Stanovnici Ahireta ga nazivaju *jevmul-mezid* (dan povišice).' Upitao sam: 'Šta je to *jevmul-mezid*, Džibrile?' On reče: 'To je prostrana dolina od bijelog miska koju je tvoj Gospodar Uzvišeni izabrao u Džennetu. I kada bude petak, On će se spustiti na Svom Prijestolju, a onda će oko Prijestolja biti poredani divani od svjetlosti na koje će posjedati poslanici.

Zatim će biti postavljeni divani od zlata, pa će doći istinoljubivi i šehidi i na njih će posjedati. Zatim će doći stanovnici džennetskih odaja pa će posjedati po mirisnim dinama. A potom će im se ukazati Allah Uzvišeni, Oni će gledati u Njega, a On će im reći: 'Ja sam Svoje obećanje prema vama ispunio i blagodat sam Svoju prema vama upotpunio. Ovo je mjesto na kojem dijelim Svoju plemenitost, pa tražite od mene šta želite!' Pa će zatražiti Njegovo zadovoljstvo! A On će im kazati: 'Moje zadovoljstvo prema vama dovelo vas je u ovu dolinu. Ja vam nudim Svoju plemenitost, pa tražite od Mene šta želite!' Oni će opet zatražiti Njegovo zadovoljstvo, pa će im On posvjedočiti da im je dao Svoje zadovoljstvo. Zatim će tražiti od Njega sve dok im ne ponestane želja. Nakon toga, On će im dati ono što oči nisu vidjele, uši za to nisu čule, niti je um to mogao i zamisliti. Onda će se Moćni Gospodar uzdignuti, a sa njim i poslanici, i šehidi.

Stanovnici džennetskih odaja će se vratiti u svoje odaje. Svaka odaja bit će od oblog nespajanog i nenapuklog bisera, ili od crvenog rubina, ili od smaragda zelenoga. Od istog kamena bit će i vrata, i zidovi, i krovovi i ključaonice. Između njih će se provlačiti rijeke, a plodovi džennetski bit će povrh odaja nadvijeni. U odajama će biti i njihove žene i posluga. Nizačim neće osjećati veću potrebu kao za narednim petkom kako bi se povećala Allahova plemenitost prema

njima i da uživaju u pogledu prema Njegovom Plemenitom Licu. To je *jevmul-mezid*!'"[734]

Dvadeset i sedma odlika petka: Svjedok - šahid,[735] kojeg Allah Uzvišeni spominje u Svojoj Knjizi, tumači se da je petak. Humejd ibn Zendževejh kaže: "Kazivao nam je Abdullah ibn Musa, prenoseći od Ubejde, on od Ejjuba ibn Halida, on od Abdullaha ibn Rafia, a on od Ebu Hurejre, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

اليَوْمُ المَوْعُودُ: يَوْمُ القِيَامَةِ، والْيَوْمُ المَشْهود: هو يَومُ عَرَفَة، وَالشَّاهِدُ يَوْمُ الجُمُعَةِ، مَا طَلَعَتْ شَمْسٌ، وَلاَ غَرَبَتْ عَلَى أَفْضَلَ مِن يَوم الجُمُعَة، فيه سَاعَةٌ لاَ يُوافِقُهَا عَبْدٌ مُؤْمِنٌ يَدْعُو الله فيهَا بخَير إلاَّ اسْتَجَابَ لَهُ، أَوْ يَسْتَعيذُهُ منْ شَرٍّ إلاَّ أعَاذَ منْهُ.

"Dan određeni (*el-jevmul-mev'ud*) je Sudnji dan, dan koji se svjedoči (*el-jevmul-mešhud*) je dan Arefata, dok je svjedok - *šahid* petak. Zaista sunce nije obasjalo, niti je napustilo ljepši dan od petka. U njemu ima čas u kojem rob vjernik neće tražiti od Allaha neko dobro, a da mu ga On neće dati. Ili da od nečega zatraži utočište, a da ga On od toga neće zaštititi."[736]

Ovo predanje je zabilježio El-Haris ibn Ebu Usame u svom *Musnedu* u predanju od Ruha koje je čuo od Musaa ibn Ubejda.

---

[734] Sened hadisa je slab zbog prenosioca Osmana ibn Umejra. U *Musnedu* imama Šafije spominje se slično predanje (1/148). Predanje, također, navodi Es-Sujuti u svom djelu *Ed-Durrul-mensur* (6/108), pripisujući ga Ibn Ebi Šejbeu, koji je prenio od El-Bezzara, on od Ebu Ja'laa i Ibn Ebi Dunjaa. Također ga navode Ibn Džerir, Ibn el-Munzir, Taberani u djelu *El-Mu'džemul-evsat*, Ibn Mirdevejh, El-Adžiri u djelu *Eš-Šeria*, Bejheki u djelu *Er-Ru'je* i Ebu Nasr es-Sedžzi u djelu *El-Ibane*.

[735] Šahid - svjedok, kojeg spominje Allah Uzvišeni u trećem ajetu sure El-Burudž, u prijevodu Kur'ana od Korkuta: "*Tako mi neba sazviježđima okićenog i Dana već određenog, i prisutnih, i onoga što će biti prisutno*!" (o.p.)

[736] Bilježi Tirmizi (3336) i za njega kaže: "Ne poznajemo ovo predanje osim preko Musaa ibn Ubejda, a on je ocijenjen kao slab u onome što je pamtio." Predanje navodi Ibn Kesir u svom tefsiru (4/491). On kaže: "Ovako hadis prenosi Ibn Huzejme putem prenosilaca od Musa ibn Ubejde ez-Zebdija, a njegova predanja su slaba. Predanje se navodi kao mevkuf od Ebu Hurejre, što je i tačnije. Navodi ga i Es-Sujuti u *Ed-Durrul-mensuru* (6/331), zatim Ibn Džerir (30/129), Bejheki u djelu *Es-Sunen* i drugi.

U Taberanijevom *Mu'džemu* navodi se predanje od Muhammeda ibn Ismaila ibn Ajjaša koji kaže: "Kazivao mi je moj otac, a njemu Damdam ibn Zera, od Šurejha ibn Ubejda, a on od Ebu Malika ibn el-Ešarija, r.a., koji kazuje da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

الْيَوْمُ الْمَوْعُودُ: يَوْمُ القِيَامَةِ، والشَّاهِدُ يَوْمُ الجُمُعَةِ، والْمَشْهُودُ: يَوْمُ عَرَفَةَ، وَيَوْمُ الجُمُعَةِ ذَخَرَهُ اللهُ لَنَا، وَصَلاَةُ الوُسْطَى صَلاَةُ العَصْرِ.

"Dan određeni (*el-jevmul-mev'ud*) je Sudnji dan, dan svjedok (*šahid*) je petak, a dan koji se svjedoči (*el-jevmul-mešhud*) je dan Arefata. Blagodat petka nam je Allah ostavio za ahiret, a središnji namaz (salatul-vusta) je ikindija."[737] Hadis je zabilježen i u predanju od Džubejra ibn Mutima.[738]

Smatram da je ovo najvjerovatnije tumačenje Ebu Hurejre, r.a., a Allah najbolje zna, jer imam Ahmed kaže: "Kazivao nam je Muhammed ibn Dža'fer, prenoseći od Šu'be, on od Alija ibn Zejda, on od Junusa ibn Ubejda, on od Ammara štićenika Benu Hašima, a on od Ebu Hurejre, r.a., s tim da Ali ibn Zejd predanje pripisuje Vjerovjesniku, s.a.v.s., dok Junus u lancu predanja ne ide dalje od Ebu Hurejre, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., u povodu ajeta: "*Tako mi neba sazviježđima okićenog i Dana već određenog, i svjedoka, i onoga što je posvjedočeno!*", rekao: "Dan svjedok - šahid je petak, dan koji se svjedoči (*el-jevmul-mešhud*) je dan Arefata, a dan određeni (*el-jevmul-mev'ud*) je Sudnji dan."[739]

Dvadeset i osma odlika petka: To je dan od kojeg strahuju nebesa i zemlja, brda, mora i sva stvorenja osim ljudi i džina. Ebul-

[737] Muhammedu ibn Ismail ibn Ajjašu prebacuju da nije slušao hadise od svoga oca. El-Hejsemi ga spominje u djelu *Medžmeuz-zevaid* (7/135) u tumačenju sure El-Burudž, te za njega kaže: "U lancu hadisa je Muhammed ibn Ismail ibn Ajjaš, a on je slab prenosilac." Predanje spominje i Es-Sujuti u *Ed-Durrul-mensur* (6/332) i pripisuje ga Ibn Džeriru (30/129) i Taberaniju.

[738] Ovo navodi Es-Sujuti (6/332) i pripisuje ga Ibn Mirdevejhu i Ibn Asakiru.

[739] Bilježe Ahmed u *Musnedu* (2/298), Hakim (2/519) kao mevkuf i merfu' predanje. Što se tiče merfu' predanja, ono je slabo zbog slabosti Ali ibn Zejda, dok je mevkuf predanje jakog seneda.

Dževvab prenosi od Ammara ibn Ruzejka, on od Mensura, on od Mudžahida, a on od Abdullaha ibn Abbasa, r.a., koji kaže: "Sastali su se Ebu Hurejra i Ka'b, pa je Ebu Hurejra rekao: 'Petkom ima jedan čas u kojem, ako musliman zatraži nešto od Allaha, Allah će mu to i dati.' Zatim Ka'b reče: 'Ja ću vam nešto kazati o petku. Kada osvane petak, strah obuzme i nebesa i Zemlju, i kopno i more, i brda i drveće i sva druga stvorenja osim ljudi i šejtana. Meleki se okupe oko džamijskih ulaza pa upisuju one koji dolaze, prvog, pa drugog i tako redom sve dok se imam ne ispne na minber. A kada se on ispne na minber, oni savijaju svoje listove, pa ko dođe poslije toga, došao je radi Allahovog prava kojeg mu je obavezao. A obaveza svakog punoljetnog je da se okupa petkom kao što se kupa kada je džunup. Sadaka petkom je vrednija od sadake u nekom drugom danu. I sunce ne izađe niti zađe u danu koji je bolji od petka.'" Ibn Abbas, r.a., kaže: "Ovo je predanje Ebu Hurejre i Ka'ba, a ja dodajem: 'Ako čovjek u kući ima nekog mirisa, neka se njime namiriše.'"[740]

U drugom predanju od Ebu Hurejre, r.a., navodi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Sunce ne izađe niti zađe u danu koji je vredniji od petka. I nema nijednog stvorenja na Zemlji a da ne strahuje od petka, osim ljudi i džina." Ovaj hadis je ispravan.[741] Oni ga tako doživljavaju jer će u njemu nastupiti Sudnji dan, smotati se kosmos, uništiti dunjaluk i ljudi biti razvrstani na svoje položaje u Džennetu ili Vatri.

Dvadeset i deveta odlika petka: To je dan kojeg je Allah Uzvišeni sačuvao za ovaj ummet, a prije nas je sljedbenike Knjige odvratio od petka, kako se navodi u *Sahihu* u predanju od Ebu Hurejre, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

ما طلعتِ الشَّمْسُ، ولا غَرَبَتْ عَلَى يَوْم خَيرٍ مِن يَوْم الجُمُعَة، هَدَانا اللهُ لَهُ، وَضَلَّ النَّاسُ عنَه، فالنَّاس لَنَا فِيهِ تَبَعٌ، هوَ لَنَا، وَلليَهودِ يَوْمُ السَّبْت، وللنَّصَارَى يَومُ الأحد.

---

[740] Prethodno smo spomenuli izvor ovog hadisa, i hadis je vjerodostojan.

[741] Ranije smo spomenuli njegov izvor.

"Sunce nije izašlo niti je zašlo u danu koji je bolji od petka. Allah nas je uputio na njega, a drugi narodi su se udaljili od njega. Zbog petka svi ljudi slijede iza nas. Petak je naš, jevreji imaju subotu, a kršćani nedjelju."[742] U drugom predanju stoji: "Allah ga je ostavio za nas."

Imam Ahmed kaže: "Kazivao nam je Ali ibn Asim da je slušao od Husejna ibn Abdur-Rahmana, on od Omera ibn Kajsa, on od Muhammeda ibn el-Eš'asa koji je čuo od Aiše, r.a., da je rekla:

بينما أنا عِند النبي صلى الله عليه وسلم إذ استأذن رجلٌ من اليهود، فأذِن له، فقال: السَّامُ عَلَيْكَ، قال النبي صلى الله عليه وسلم: وعَلَيْكَ. قالت: فَهَممْت أن أتكلَّم، قالت: ثم دخل الثانية، فقال مِثلَ ذلك، فقال النبي صلى الله عليه وسلم: وَعَلَيكَ، قالت. فهممتُ أن أتكلَّم، ثم دخل الثالثة، فقال: السَّامُ عليكم، قالت، فقلتُ: بل السَّامُ عَلَيْكُم، وغَضَبُ الله، إخوانَ القردة والخنازير، أتُحَيُّون رسولَ الله بما لم يُحيِّه به اللهُ عَزَّ وجَلَّ. قالت: فنظر إليَّ فقال: مَهْ إنَّ اللهَ لا يُحِبُّ الفُحْشَ وَلاَ التَّفَحُّشَ، قَالُوا قَوْلاً فَرَدَدْنَاه عَلَيْهِم، فَلَم يَضُرَّنَا شيئاً، وَلَزِمَهُم إلى يَوم القِيَامَةِ، إنَّهم لا يَحْسُدُونَا عَلَى شيء كَمَا يَحْسُدُونَا عَلَى الجُمُعَةِ التي هَدَانَا الله لَهَا، وضَلّوا عَنْهَا، وَعَلَى القِبلَةِ الَّتي هَدَانَا الله لَهَا، وضَلوا عَنها، وعَلَى قَوْلِنَا خلف الإِمام: آمين.

"Bila sam sa Vjerovjesnikom, s.a.v.s., kad neki jevrej zatraži dozvolu da uđe kod njega, pa mu on dopusti. Ovaj reče: 'Es-samu alejke (smrt neka ti je)!' A Vjerovjesnik, s.a.v.s, samo uzvrati: 'I na tebe!' Htjela sam progovoriti! Zatim uđe i drugi i reče isto kao i onaj prvi. I opet htjedoh progovoriti! Zatim uđe i treći i reče onako isto. Tada sam uzvratila: 'Neka je na vas smrt i Allahovo prokletsvo, braćo majmuna i svinja. Zar Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pozdravljate onako kako ga ne pozdravlja Allah Uzvišeni?!' Vjerovjesnik, s.a.v.s., pogleda u mene i reče: 'Polahko, jer Allah ne voli razvrat i bestidnost! Rekli su riječ, a mi smo im je vratili. Ona nam ništa nije škodila, a njih će da prati kroz cijeli život. Oni nam ni na čemu ne zavide kao što nam zavide na petku na kojeg nas je Allah Uzvišeni

[742] Ranije smo naveli izvor hadisa.

uputio, a oni nisu znali za njega. I na kibli na koju nas je Allah uputio, a oni nisu znali za nju. Kao i na riječima: Amin (Bože uslišaj!) u namazu iza imama.'"[743]

U oba *Sahiha* se navodi predanje od Ebu Hurejre, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

نَحنُ الآخِرونَ السَّابِقونَ يَوْمَ القِيامَةِ، بَيْدَ أَنَّهُمْ أُوتُوا الكِتابَ مِن قَبْلِنا، وأُوتِيناهُ مِن بَعدِهِمْ، فَهَذا يَوْمُهُمُ الَذِي فَرَضَ اللهُ عَلَيْهِمْ، فَاخْتَلَفُوا فِيه، فَهَدانَا اللهُ لَهُ، فَالنَّاسُ لَنَا فيه تَبَعٌ، اليَهُودُ غَداً، والنَّصارَى بَعْدَ غَدٍ.

"Mi smo se posljednji pojavili na dunjaluku, ali smo prvi na ahiretu, osim što je njima data Knjiga prije nas, a mi smo je dobili iza njih. Ovo je dan (misli na petak) kojeg im je Allah naredio (kao blagdan), ali su se oni u mišljenju podijelili, pa je Allah nas uputio na njega. Svi ljudi zbog petka slijede iza nas. Dan jevreja je sutradan, a dan kršćana dan iza."

Trideseta odlika petka: To je najbolji dan u sedmici isto kao što je ramazan najbolji mjesec u godini, ili kao što je noć Kadr najbolja noć od svih drugih noći, ili kao što je Mekka najbolje mjesto na Zemlji, ili kao što je Muhammed, s.a.v.s., najbolji Allahov rob.

Adem ibn Ebu Ijjas je rekao: "Kazivao nam je Šejban ibn Ebu Muavija da je čuo od Asima ibn Ebu Nudžuda, a on od Ebu Saliha koji prenosi da je Ka'b el-Ahbar rekao: 'Doista je Allah Uzvišeni odredio mjesece, a između njih je izabrao ramazan. Oderedio je dane, a između dana izabrao je petak. Odredio je noći, pa je između njih izabrao noć Kadr. Odredio je sate, pa je između sati odredio vremena kada se obavlja namaz. Džuma briše grijehe do naredne džume i još tri dana preko toga. Ramazan briše grijehe do sljedećeg ramazana. Hadždž briše grijehe do sljedećeg hadždža, a umra briše grijehe do sljedeće umre. Tako čovjek i umre između dva dobra;

743 Bilježi Ahmed (6/134 i 135), a sened hadisa je hasen. U *Sahihu* Buharija ima potvrde u nekim drugim predanjima.

dobra kojeg je završio i dobra kojeg iščekuje, to jest, između dva namaza. Šejtani su u ramazanu okovani. U njemu se zatvaraju vrata Džehennema, a otvaraju vrata Dženneta. I glasnik poviče: 'O ti koji za dobrom hrliš, dođi! Sakupljaj dobra ramazanska. A nema noći u kojima je Allahu Uzvišenom draže činjenje dobra, od dobra učinjenog u deset noći[744] (zul-hidždžeta)!'"

Trideset i prva odlika petka: Petkom se duše umrlih spuštaju do njihovih kaburova i tu se okupljaju. Tada prepoznaju one koji ih posjećuju, prolaze pored njih i selame ih od živih. Petkom ih oni bolje i više prepoznaju nego li u drugim danima. Petak je dan u kojem se susreću mrtvi sa živima, a kada nastupi Sudnji dan, tada će se susresti prvi ljudi ljudskog roda sa posljednjima, stanovnici zemlje sa stanovnicima neba. Susrest će se rob sa svojim Gospodarom, trudbenik sa svojim trudom, potlačeni sa onim koji ga je tlačio, Sunce sa Mjesecom, mada se prije toga nisu nikada sreli. Petak je dan okupljanja i susreta, te se zbog toga i ljudi na dunjaluku petkom mnogo češće sreću nego li u nekom drugom danu. To je dan kojeg Allah u Kur'anu naziva "jevmut-telak" (dan sveopćeg susreta). Ebut-Tijah Jezid ibn Humejd je rekao: "Mutarrif ibn Abdullah je dolazio svakog petka, pa je tako, jedne prilike, u sumrak prolazio pored greblja, i po njegovom kazivanju desilo mu se sljedeće: '...Kad ono svi umrli sjede na svom kaburu, te povikaše: 'To je Mutarrif koji dolazi petkom!' Pa sam im rekao: 'Zar i vi imate petak?!' A oni uzvratiše: 'Svakako! I poznato nam je šta i ptice govore na taj dan!' Pa sam upitao: 'A šta to govore ptice petkom?!' Oni rekoše: 'Gospodaru, spas nam daj, spas nam daj! Nek to bude dobar dan!'"[745]

Ibn Ebi Dunja navodi u svom djelu *El-Menamat*, a i neki drugi prenosioci, u predanju od nekih potomaka Asima el-Džehderija, sljedeće: "Vidio sam Asima el-Džehderija u snu dvije godine

[744] Govori o deset noći kojima se Allah Uzvišeni zaklinje u suri El-Fedžr.

[745] Ovo predanje autor spominje u svom djelu *Er-Ruh* (str. 5-6), a preuzeo ga je iz knjige *Kitabul-kubur* od Ibn Ebi Dunjaa, navodi ga u predanju od Halida ibn Hadaša, koji kaže: "Kazivao nam je Dža'fer ibn Sulejman od Ebu Tejjaha."

nakon njegove smrti, pa sam ga upitao: 'Zar nisi umro?!' A on reče: 'Da, jesam.' Upitao sam: 'Gdje si sada?!' A on mi odgovori: 'Tako mi Allaha, sad sam sa skupinom svojih drugova u jednom džennetskom vrtu. Okupljamo se svake noći uoči petka i petkom ujutro radi posjete Bekra ibn Abdullaha el-Muzenija i od njega slušamo vijesti o vama.' Upitao sam: ' Okupljaju se vaša tijela ili duše?' A on odgovori: 'Eh da je tako, ali tijela su davno istruhnula. Okupljaju se naše duše.' Rekoh: 'A da li vi znate kada vas neko od nas živih posjeti?' - 'Da, poznato nam je to od petka navečer pa cijeli dan petka i uoči subote, sve dok sunce ne izađe u subotu ujutro.' Upitao sam: 'Kako to da ne poznajete u drugim danima, osim petkom?' On na to uzvrati: 'To je zbog veličine i vrijednosti petka!'"

Ibn Ebu Dunja, u predanju od Muhammeda ibn Vasia, također, navodi da je išao svake subote ujutro do mjesta El-Džebbane. Tamo bi stajao kod mezarja, nazivao selam onima koji su tu pokopani i učio dovu za njih, a onda bi se vraćao. Neko mu je rekao: "Šta bi bilo kada bi taj dan zamijenio sa ponedjeljkom?!" A on mu je odgovorio: "Do mene je doprla vijest da umrli prepoznaju svoje posjetioce petkom, te u danu prije i poslije njega."[746]

Trideset i druga odlika petka: Pokuđeno je izdvojiti petak za post. Ahmed ibn Hanbel potvrđuje ovaj stav. El-Esrem navodi da je Ebu Abdullah[747] upitan o postu petkom, pa je u odgovoru spomenuo hadis koji zabranjuje izdvajanje petka za post, a onda je rekao: "Osim da se zadesi u uobičajenom postu čovjeka. Međutim, da posti samo u petak, to ne može." - "Upitao sam: 'Ako čovjek posti jedan dan, a drugi ne posti, pa dan kada ne posti zadesi se četvrtak, a dan kada posti bude petak, zatim u subotu ne posti, tako da petak opet bude izdvojen postom', a on reče: 'Tako može, osim ako hoće namjerno da posti u petak, jer je pokuđeno postiti samo u petak.'"

---

[746] Autor je ova predanja spomenuo u svom djelu *Er-Ruh* (str. 5).

[747] Nadimak - kunje imama Ahmeda ibn Hanbela. (o.p.)

Imam Malik i imam Ebu Hanifa odobravaju post petkom kao u svakom drugom danu. Imam Malik kaže: "Nisam čuo nijednog učenjaka ili šerijatskog pravnika da zabranjuje post petkom. Post petkom je pohvalan. Vidio sam da neki učeni poste petkom. Štaviše, neki ljudi, čak, isplaniraju da im post padne u petak. Ibn Abdul-Berr je rekao: "Različita su predanja od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u vezi posta petkom. Abdullah ibn Mesud, r.a., prenosi: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., je postio po tri dana od svakog mjeseca, a malokad sam vidio da ne posti petkom..."[748] Ovo je vjerodostojan hadis. Prenosi se od Abdullaha ibn Omera, r.a., da je rekao: "Nisam nikada vidio Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da petkom ne posti." Ovo predanje je zabilježio Ibn Ebu Šejbe od Hafsa ibn Gajjasa, on od Lejsa ibn Ebu Sulejma, on od Umejra ibn Ebu Umejra, a on od Abdullaha ibn Omera, r.a.[749]

Abdullah ibn Abbas, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., postio petkom i tako je redovno činio. Što se tiče učenjaka kojeg je spomenuo imam Malik kao primjer, neki kažu da je to Muhamed ibn el-Munkedir, a drugi smatraju da je to Safvan ibn Sulejm.

Ed-Deraverdi je zabilježio predanje od Safvana ibn Sulejma, a on od nekog čovjeka iz plemena Benu Džušem koji je čuo Ebu Hurejru, r.a., kako govori: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao:

مَنْ صامَ يَوْمَ الجُمُعَةِ، كُتِبَ لَهُ عَشْرَةُ أَيّامٍ غُرَرٌ زُهْرٌ مِن أَيّامِ الآخِرَة لا يُشاكِلُهُنَّ أيامُ الدُّنيا.

'Ko bude postio petkom, za svaki dan će mu biti upisano po

---

[748] Bilježe Ahmed u *Musnedu* (1/406), Tirmizi (742), Nesai (4/204), Ebu Davud (2450), i sened predanja je dobar. Ovo predanje je u oprečnosti sa predanjima koja govore o zabrani posta petkom, jer se predanja koja ukazuju na pokuđenost - zabranu posta petkom odnose na izdvajanje petka postom, dok se ovaj hadis odnosi na to da Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije prekidao post petkom, ako bi se petak našao u nekom uobičajenom, konstantnom postu.

[749] Lejs ibn Ebu Sulejm je ocijenjen kao slab prenosilac, a Umejr ibn Ebu Umejr je nepoznat. U ovom kontekstu to navodi El-Hejsemi u djelu *Medžmeuz-zevaid* (3/200). On kaže: "Hadis su zabilježili Ebu Ja'la i El-Bezzar, ali se u njegovom senedu nalazi El-Hasen ibn Ebu Dža'fer koji je ocijenjen kao slab prenosilac."

deset ahiretskih vedrih ukrašenih dana kojima ovodunjalučki dani nimalo ne sliče.'"[750]

U vezi posta petkom, možemo kazati da je to dobro djelo koje ne možemo osporiti osim uz jasan i neoboriv dokaz.

Smatram da postoji ispravan dokaz, u čiju ispravnost nema nimalo sumnje, koji osporava izdvajanje petka za post. U oba *Sahiha* se navodi predanje od Muhammeda ibn Ubada koji je upitao Džabira, r.a.: "Da li je Vjerovjesnik, s.a.v.s, zabranio da se posti petkom?', a on mu odgovori: 'Da, zabranio je!'"[751]

U Muslimovom *Sahihu* se navodi predanje Muhammeda ibn Ubada da je upitao Džabira ibn Abdullaha, dok je ovaj tavafio oko Kabe: "Da li je Vjerovjesnik, s.a.v.s., zabranio da se posti petkom?!" On reče: "Da, jeste, tako mi Gospodara ove Kuće!'"[752]

U oba *Sahiha* se navodi predanje od Ebu Hurejre, r.a., da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kada je rekao:

لا يَصُومَنَّ أحدُكُم يَوْمَ الجُمُعَةِ إلا أنْ يَصُومَ يَوْمَاً قبلَهُ، أَو يَوَمَاً بَعْدَه.

"Neka nijedan od vas ne posti petkom, osim da posti dan prije njega, ili dan poslije njega." Ovo je verzija koju je zabilježio Buhari.[753]

U Muslimovom *Sahihu* navodi se predanje Ebu Hurejre, r.a., koji prenosi od Vjerovjesnika, s.a.v.s, da je rekao:

لا تَخصوا لَيْلَةَ الجُمُعَةِ بقيام من بين الليالي، ولا تَخُصُّوا يومَ الجُمُعَةِ بصِيَام منْ بَيْنِ سَائِرِ الأَيَّامِ، إلا أَنْ يَكُونَ في صَوْمٍ يَصُومُهُ أَحَدُكُم.

"Ne izdvajajte noćnim namazom noć uoči petka između ostalih noći, niti izdvajajte petak postom između ostalih dana, osim da

---

[750] Ed-Deravurdi se zove Abdul-Aziz, kazivao je hadise iz zapisa drugih ravija po je često griješio, a čovjek iz plemena Džušem je nepoznat.

[751] Bilježe Buhari (4/203) i Muslim (1143).

[752] Bilježi Muslim (1143).

[753] Bilježe Buhari (4/203) i Muslim (1144).

se u petak zadesi ustaljeni post nekog od vas."[754]

U *Sahihu* Buharija navodi se predanje od Džuvejrijje bint el-Haris da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., došao kod nje u petak, a ona je postila, pa ju je upitao: "Da li si jučer postila?" "Nisam", odgovori ona. Na to je Vjerovjesnik, s.a.v.s., opet upita: "A hoćeš li sutra postiti?" - "Ne", opet će ona. Tada joj Poslanik, s.a.v.s., reče: "Onda prekini post!"[755]

U *Musnedu* imama Ahmeda navodi se predanje od Abdullaha ibn Abbasa, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s, rekao: لا تَصُومُوا يَومَ الجُمُعَةِ وَحْدَهُ "Nemojte postiti samo petak!"[756]

U njegovom *Musnedu* se, također, navodi predanje od Džunada el-Ezdija, r.a., koji kaže:

دخلتُ على رسول صلى الله عليه وسلم، يومَ جمعة في سبعة من الأزد، أنا ثامنهم وهو يتغدَّى، فقال: "هلموا إلى الغداء" فقلنا: يا رسولَ الله ! إنا صيام. فقال: أصُمتم أمسِ؟ قلنا: لا. قال: فتصومُون غداً؟ قلنا: لا. قال: فأَفْطِروا. قال: فأكلنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم قال.: فلما خرج وجَلَس على المنبر، دعا بإناء ماء، فشرب وهو على المنبر، والناسُ ينظرون إليه، يُريهم أنه لا يَصومُ يَومَ الجمعة".

"Došao sam kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u petak sa sedmericom ljudi iz plemena El-Ezd. Ja sam bio osmi. Zatekli smo da jede, pa nam je on rekao: 'Priđite!' Odgovorili smo: 'Mi postimo', a on nas upita: 'Jeste li postili jučer?' Rekosmo: 'Ne, nismo!' Ponovo upita: 'A hoćete li postiti sutra?' - 'Nećemo', uzvratili smo. Na to nam on reče: 'Onda prekinite svoj post.' Zatim smo jeli sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., a kada izađe i ispe se na minber, zatraži da mu se donese posuda sa vodom. Napi se iz nje na minberu, dok su ljudi gledali u njega, želeći im pokazati da on ne posti petkom."[757]

---

[754] Bilježi Muslim (1144).
[755] Bilježe Buhari (4/203) i Ebu Davud (2422).
[756] Bilježi Ahmed u *Musnedu* (1/288). U senedu hadisa nalazi se El-Husejn ibn Abdullah ibn Ubejdulah ibn Abbas, a on je ocijenjen kao slab prenosilac.
[757] Bilježe Ahmed i Hakim (3/608). U senedu hadisa se navodi Huzejfe el-Bariki ili El-Ezdi, a on je nepoznat kao prenosilac. Hafiz u svom djelu *El-Isaba* (1198) hadis pripisuje Nesaiu.

U Ahmedovom *Musnedu* se navodi i predanje od Ebu Hurejre, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, rekao:

يَوْمُ الْجُمُعَةِ يَوْمُ عِيدٍ، فَلَا تَجْعَلُوا يَوْمَ عِيدِكُمْ يَوْمَ صِيَامِكُمْ إِلَّا أَنْ تَصُومُوا قَبْلَهُ أَوْ بَعْدَهُ.

"Petak je blagdan, zato nemojte da na vaš blagdan postite, osim da postite dan prije njega ili dan poslije njega."[758]

Ibn Ebu Šejbe navodi od Sufjana ibn Ujejna, on od Imrana ibn Zabjana, on od Hukejma ibn Sa'da, on od Alija ibn Ebu Taliba, r.a., da je rekao: "Ko od vas bude postio dobrovoljni post u mjesecu, neka se u danima koje posti nađe četvrtak, a nemojte postiti petkom, jer je petak dan jela, pića i veličanja Allaha. Ko tako postupi, Allah će mu spojiti dva lijepa dana: dan kada posti i dan kada se raduje sa muslimanima."[759]

Ibn Džerir navodi u predanju od Mugire, a on od Ibrahima da je post petkom smatran pokuđenim kako bi se lakše obavio džuma-namaz.

Pokuđenost posta petkom temelji se na tri argumenta:

Prvo: Argument kojeg navodi Ibn Džerir, mada je ovaj argument sporan, zbog toga što pokuđenost prestaje ako se na post petka doda post dana prije ili poslije njega.

Drugo: Jer je petak blagdan na što je ukazao Allahov Poslanik, s.a.v.s. Međutim, i na ovo pojašnjenje postoji prigovor. Prvi prigovor je da petkom nije zabranjeno postiti, a poznato je da je za vrijeme blagdana zabranjeno postiti. Drugi prigovor je da pokuđenost posta petkom prestaje ako mu se pridruži post u danu prije ili poslije njega. Odgovor na ove prigovore bi bio da petak nije opći

[758] Bilježe Ahmed u *Musnedu* (2/303 i 532), Hakim u djelu *El-Mustedrek* (1/437). U senedu hadisa se navodi Ebu Bišr, mujezin džamije u Damasku kao i Abbas ibn el-Ešari, a njima dvojici niko nije ukazao povjerenje kao prenosiocima osim El-Adžlija. Ranije smo spomenuli vjerodostojan hadis u predanju od Ebu Hurejre koji je u značenju ovog hadisa.

[759] Imran ibn Zabjan je ocijenjen kao slab prenosilac.

blagdan, nego sedmični, a zabrana posta na dan blagdana vezuje se samo za godišnje blagdane. A, u slučaju da se posti dan prije ili poslije petka, to znači da postač nije postio u petak zbog petka i zbog toga što je taj dan blagdan muslimana, tako da ne postoji zapreka koja se pojavljuje kada se posti samo na dan petka, jer petak indirektno ulazi u dane posta. U tom kontekstu i razumijevamo predanje koje je zabilježio imam Ahmed, Allah mu se smilovao, u svom *Musnedu*, kao i predanje koje su zabilježili Nesai i Tirmizi od Abdullaha ibn Mes'uda, r.a., koji kaže: "Rijetko sam viđao Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da ne posti petak...."[760] Ako je ovo tačno, post petkom moramo razumjeti kao post više dana u nizu, a ne kao odvojen i zaseban post petkom jer je potvrđeno predanje o njegovoj pokuđenosti. Zatim, koliko je samo potvrđenih hadisa u oba *Sahiha* koji govore o pokuđenosti posta u petak, naspram hadisa koji govore o opravdanosti posta na ovaj dan, a koje nisu zabilježili nijedan od sakupljača u vjerodostojnim hadiskim zbirkama! Tirmizi je predanje o opravdanosti posta u petak ocijenio kao garib, pa kako onda takvim predanjem možemo osporavati jasna i ispravna predanja, a zatim mu dati i prioritet nad ispravnim predanjima?!

Treće: Radi preventivne zaštite vjere od onoga što joj ne pripada. Naime, ako bismo postili samo petkom sličili bismo sljedbenicima Knjige koji u pojedinim danima ostavljaju sve ovodunjalučke poslove. Ovome se može dodati i činjenica da zbog toga što petak ima prednosti nad drugim danima postoji dobar razlog i jak povod da ljudi baš poste u njemu i da se raduju zbog posta u njemu više nego zbog posta u nekom drugom danu, a to je onda pripisivanje vjeri onoga što joj ne pripada. Iz istog razloga je, a Allah najbolje zna, zabranjeno izdvajanje noći uoči petka sa posebnim noćnim namazom, jer je to jedna od vrednijih noći. Postoji mišljenje da je vrednija i od noći Kadr, a neki to mišljenje pripisuju imamu Ahmedu. Zbog mogućnosti da ljudi ovu noć izdvajaju posebnim

---

760 Ranije smo spomenuli izvor hadisa, a ocijenjen je kao dobar - hasen.

ibadetom, Zakonodavac je preventivno zabranio posebno obilježavanje ove noći nekim ibadetom. A Allah najbolje zna.

Ukoliko bi bilo mišljenja da neki drugi dana treba izdvajati zbog posta, odgovor bi bio da postoje dani koje je Šerijat izdvojio i pohvalio post u njima, kao što su: ponedjeljak, dan Arefata, dan ašure, a post u tim danima je sunnet. Međutim, izdvajanje nekih drugih dana, naprimjer subote, utorka, nedjelje, srijede je pokuđeno. Što je tako izdvajanje bliže oponašanju sljedbenika Knjige, time je pokuđenost veća i bliža zabrani.

Trideset i treća odlika petka: Petak je dan u kojem se ljudi okupljaju i podsjećaju jedni druge na početak stvaranja i na povratak ljudi Allahu. Allah Uzvišeni je svakom narodu odredio jedan dan u sedmici u kojem će se više predavati ibadetu i podsjećati se na početak stvaranja i na povratak Allahu, i da se u njemu sjete nagrade ili kazne za djela koja su radili i da se kroz okupljanje u određenom danu prisjete velikog okupljanja kada će svi stajati pred Gospodarom svjetova. Taj postavljeni cilj najbolje će ispuniti upravo onaj dan u kojem će Allah i okupiti sva stvorenja, a to je petak. Iz tog razloga Allah Svevišnji je sačuvao petak za ovaj ummet i zbog njegove vrijednosti i položaja. On im je propisao okupljanje u tom danu da bi Mu ibadet činili. Odredio je da se u ovom danu posljednji ummet sakupi sa svim prijašnjim umetima, kako bi im ukazao Svoju počast. Petak je za ovaj ummet Šerijatom određen da bude dan okupljanja na dunjaluku, a u kaderu je određen da to bude i dan okupljanja na ahiretu. Kada se obdanica petka upolovi, u vrijeme džuma-namaza i hutbe, obradovani Džennetom će već biti u svojim staništima u Džennetu, a i kažnjeni Džehennemom u to vrijeme će biti na svojim mjestima u vatri, kako se navodi u predanju od Abdullaha ibn Mesuda, r.a., koje je zabilježeno u više prenosilačkih lanaca, a u kojem on kaže: "Neće nastupiti podnevlje u Danu svиđanja računa, a da obradovani Džennetom neće uživati u poslijepodnevnom odmoru u svojim staništima u Džennetu, a

kažnjeni Džehennemom patiti na svojim mjestima u vatri. Zatim je proučio: ﴿أصحابُ الجَنَّةِ يومئذ خير مستقراً وأحسنُ مَقيلاً﴾ "*Stanovnici Dženneta će tog dana najbolje prebivalište i najbolje odmaralište imati*" (El-Furkan, 24). Iza toga je proučio: "*A potom će poslijepodnevno vrijeme u Džehennemu provesti*"[761] (Es-Saffat, 68). Zbog toga je određeno da broj dana bude sedam. To je poznato ummetima koji su dobili nebesku objavu, ali drugi ummeti kojima nije data objava nisu upoznati sa ovom činjenicom, osim ako to preuzmu od onih koji su dobili objavu. Jer, u svemiru nije ostavljen materijalni vidljiv znak po kojem bi se utvrdio broj dana u sedmici, za razliku od mjeseci i godina i vremenskih mijena u njima. Kada je Allah Uzvišeni stvorio nebesa i Zemlju u šest vremenskih perioda - dana, ostavio je to kao znak koji posredstvom poslanika i vjerovjesnika upućuje ljude na Njega. Onda im je ostavio jedan dan u sedmici da se u njemu prisjećaju toga. Da se podsjete na mudrost stvaranja i na ulogu zbog koje su stvoreni. Da ne zaborave da će svijet trajati do časa određenog, da će se nebesa zajedno sa Zemljom smotati i da će se sve vratiti baš kako je i počelo - to je istinito obećanje Allahovo. Iz tog razloga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na sabahu petkom učio sure Es-Sedžda i El-Insan jer govore o početku stvaranja, o povratku Allahu, o okupljanju ljudi i njihovom usmjeravanju ka Džennetu ili vatri, a ne zbog ajeta sedžde kako to misle oni čije je znanje i spoznaja ograničena, pa onda i iz drugih sura uče ajete sedžde misleći da je sabah petkom odlikovan sa dodatnom sedždom i prebacuju onima koji tako ne postupe.

Na taj način je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učio sure na velikim skupovima muslimana i na bajramima. Učio je sure u kojima se spominje Allahova jednoća, početak stvaranja i povratak Allahu, kao i sure koje govore o vjerovjesnicima, a.s., i njihovom odnosu

[761] Ovo je kiraet Abdullaha ibn Mesuda, a on tumači 68. ajet sure Es-Saffat, koji u prijevodu glasi: "*A potom će se, sigurno, opet u Džehennem vratiti.*" Ovo predanje navodi Ibn Kesir u svom tefsiru (3/315). U senedu predanja postoji prekid.

prema narodima u koje su poslati, te o tome kako je Allah Uzvišeni uništio i unesrećio one koji su poricali i nevjerstvo pokazivali, a nagradio spasom i uspjehom one koji su povjerovali vjerovjesnicima, a.s., i prihvatili ih.

Allahov Poslanik, s.a.v.s, je na bajramima nekada učio sure Kaf i El-Kamer,[762] a ponekad sure El-A'la i El-Gašije.[763] Petkom je, nekada, na prvom rekatu džuma-namaza učio suru El-Džuma zbog toga što se u njoj spominje naredba za obavljanje džuma-namaza, poziva se, čak, i na prestanak traženja znanja koje bi moglo omesti od obavljanja namaza, traži se da se što više na ovaj dan veliča i slavi Allah čime bi se zaslužio uspjeh na oba svijeta, jer je zapostavljanje Allahovog veličanja i slavljenja velika prepreka za dobro i uspjeh na oba svijeta. Na drugom rekatu Vjerovjesnik, s.a.v.s., je učio suru El-Munafikun upozoravajući cijeli ummet na pogubnost dvoličnjaštva i na štetnost zaokupljenosti imetkom i porodom od obavljanja džuma-namaza, ili veličanja Allaha. Pa, ako tako postupe, onda će zasigurno propasti. Sura podstiče vjernike na udjeljivanje koje će im biti najveći razlog uspjeha i sreće, upozoravajući na iznenadni dolazak smrti da u tom času ne bi tražili produženje života ili ponovni povratak na dunjaluk radi činjenja dobrih djela, jer se takve molbe ne primaju. Tako je Allahov Poslanik, s.a.v.s, postupao kada bi mu došla neka delegacija jer je želio da čuju nešto iz Kur'ana. Vjerovjesnik, s.a.v.s., je iz ovih razloga duže učio na noćnim namazima kada se uči naglas. Zabilježeno je da je nekad na akšam-namazu učio sure El-E'raf, Et-Tur i Kaf, a na sabah-namazu je učio oko stotinu ajeta.

Njegova hutba je tematski, također, bila poput ovih sura. Hutbom je potvrđivao temelje vjerovanja: vjerovanje u Allaha, u meleke, Allahove objave, Njegove poslanike, a.s., i vjerovanje u susret s Njim. U njima je spominjao Džennet, Džehennem, te ono

---

[762] Bilježe Ahmed u *Musnedu* (5/217 i 218), Muslim (891), Tirmizi (534), Ebu Davud (1154) i Nesai (3/183 i 184) u predanju od Ebu Vakida el-Lejsija, r.a.

[763] Bilježe Muslim (878), Tirmizi (533), Nesai (/3/184) i Ibn Madža (1281).

što je Allah pripremio vjernicima i Svojim štićenicima, kao i ono što je pripremio Svojim neprijateljima i grješnicima. Njegova hutba ispunjavala je srce čvrstim imanom i tevhidom, i upoznavanjem Allaha i onoga što je odredio. Nije ličila na hutbe drugih ljudi koje govore o uobičajenim stvarima, a sve se svodi na kuđenje života i prijetnju dolaskom smrti. Takve stvari doista ne podstiču iman u srcima, ne osnažuju uvjerenje u Allahovu jednoću, ne proširuju spoznaju o Allahu i onome što On određuje, ne pobuđuju ljubav u srcima prema Njemu i želju za susretom sa Njim. Slušaoci takve hutbe se raziđu a da sa sobom ne ponesu nikakvu korist, osim što čuju da će umrijeti, njihova imovina se podijeliti, a zemlja njihovo tijelo rastočiti. Da mi je samo znati kako se na ovaj način može probuditi vjera, spoznaja ili kakvo korisno znanje?

Ko bolje pogleda u hutbe Allahovog Poslanika, s.a.v.s, i hutbe njegovih ashaba, r.a., pronaći će sasvim dovoljno pojašnjenje upute i Allahove jednoće. Naići će na dovoljno spomena o Allahovim svojstvima, zatim o temeljnim pitanjima vjerovanja, te jasan poziv u Allahovu vjeru, kao i spominjanje Allahovih blagodati kojima se On pribižava Svojim robovima i ukazivanje na teške dane kojima Allah zastrašuje Svoje robove. U njima se jasno vidi poziv na veličanje Allaha kao i na zahvalu koja ih približava Njemu Uzvišenom. Slušaoci će dosta čuti o Allahovoj veličini, Njegovim osobinama i imenima, što kod robova izaziva ljubav prema Njemu, kao što će čuti dosta poziva na iskazivanje pokornosti, zahvale i veličanja Allahu, što će biti razlogom da Allah Uzvišeni zavoli njih. Slušaoci će se razići, a već su zavoljeli Allaha, a i On je zavolio njih. A onda kako je vrijeme prolazilo svjetlo poslanstva se počelo gubiti u očima ljudi. Šerijatske odredbe su postale samo forma koja se sprovodi bez osvrta na suštinu i ciljeve. Ljudi su ukalupili obrede i ukrasili ih onako kako su ih ukrasili, pa je forma postala praksom koja se ne smije ostaviti. Oni su zapostavili ciljeve šerijatskih odredbi koje se ne bi smjele zapostaviti, a hutbe su uredili po kalufima pjesničkih

sricanja, a time su srca izgubila ono što je njima pripadalo u hutbi i hutbe su izgubile svoj pravi smisao.

Jedna od hutbi koje su upamćene od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., jeste njegova hutba u kojoj je koristio suru Kaf. Ummu Hišam bint el-Haris en-Nu'man je rekla: "Suru Kaf sam naučila iz usta Allahovog Poslanika, s.a.v.s., dok je njom vazio na minberu."[764]

U predanju od Alija ibn Zejda ibn Džedana, u kojem postiji slabost, navodi se jedna od upamćenih Poslanikovih, s.a.v.s., hutbi. U njoj stoji:

يا أَيُّها الناسُ توبوا إلى اللّه عز وجل قبل أن تَموتوا، وبادِرُوا بالأعمال الصالحة قَبلَ أَن تُشغَلوا، وصِلوا الَّذي بينكم وبين ربِّكم بكثرة ذِكركم له، وكثرةِ الصدقة في السرِّ والعلانية تُؤجروا، وتحمَدوا، وتُرزقوا. واعلموا أن الله عز وجل، قد فرض عليكم الجمعةَ فريضةَ مكتوبةَ في مقامي هذا، في شهري هذا، في عَامي هَذَا، إلى يَوْمِ القِيامَةِ، مَنْ وَجَدَ إليها سَبيلاً، فَمَن تَركَهَا في حياتي، أو بعد مماتي جحوداً بها، أو استخفافاً بها، وله إمامٌ جائر أو عادِل، فلا جمع اللّه شملَه، ولا بارَكَ له في أمره، ألا ولا صَلاة له، ألا ولا وضوءَ له، ألا ولا صَومَ له، ألا ولا زَكَاةَ له، ألا ولا حجَ له، ألا ولا بَرَكَة له حتى يتوبَ، فإن تابَ، تابَ اللهُ عليه، ألا ولا تَؤُمَنَّ امْرَأَةٌ رَجُلاً، ألا ولا يَؤُمَنَّ أعرابي مُهاجِراً، ألا ولا يَؤمَنَّ فَاجرٌ مُؤمناً، إلا أن يَقهَرَهُ سلطَانٌ فَيخَافَ سَيْفَه وسَوطَه.

"O ljudi, pokajte se Allahu Uzvišenom prije nego vas smrt zatekne. Požurite sa činjenjem dobrih djela prije nego postanete zauzeti. Uvezujte ono što je između vas i vašeg Gospodara sa mnoštvom zikra i veličanja Allaha, i sa čestim udjeljivanjem sadake tajno i javno, bit ćete zbog toga nagrađeni, pohvaljivani i opskrbljeni. I dobro znajte da vam je Allah Uzvišeni kao obaveznu dužnost propisao džuma-namaz na mjestu ovom gdje stojim, u mjesecu ovom i u godini ovoj pa sve do Sudnjeg dana, za onoga koji na nju može doći. Onaj ko je iz omalovažavanja ili poricanja ostavi, a može je obaviti za pravednim ili nepravednim imamom, Allah mu neće dobro sakupiti, niti će mu u poslovima Svoj blagoslov dati. A znate

764 Bilježe Muslim (872), Ebu Davud (1102) i Nesai (2/157).

li da mu ni drugi namazi neće biti primljeni, ni abdest, ni post, ni zekat, ni hadždž? Bit će mu uskraćen Allahov blagoslov sve dok se ne pokaje. Pa, ako se pokaje, Allah će mu oprostiti. Znajte da žena ne može predvoditi muškarca, niti beduin muhadžira, niti grješnik vjernika, osim da to nametne vladar od čije se sablje ili biča plaši za svoj život."[765]

Također je upamćena i ova Vjerovjesnikova, s.a.v.s., hutba:

الحمدُ لله نستعينُه، ونستغفرُه، ونعوذُ بالله مِنْ شُرورِ أنفسنا، مَنْ يَهْدِ اللهُ، فلا مضلَّ له، ومن يضلِل فلا هادي له، وأشهدُ ألاَّ إله إلا اللهُ وحدَه لا شَرِيكَ لَهُ، وأشهدُ أن محمداً عبده ورسولُه، أرسله بالحقِّ بشيراً ونذيراً بَيْنَ يَدَي السَّاعَةِ، مَنْ يُطعِ اللهَ وَرَسُولَه، فَقَدْ رَشَدَ ومن يَعْصِهِمَا، فإنه لا يَضُرُّ إلا نَفْسَهُ، ولا يَضُرُّ اللهَ شيئا.

"Hvala Allahu, od Njega pomoć i oprost tražimo. I utječemo se Allahu od zla nas samih. Koga Allah uputi niko ga u zabludu ne može odvesti, a koga On u zabludi ostavi, niko mu na Pravi put ne može ukazati. Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha, On je Jedan i nema sudruga. I svjedočim da je Muhammed Allahov rob i Njegov Poslanik, kojeg je On poslao sa Istinom da obraduje ljude i da ih upozori prije nego dođe Sunji dan. Ko se Allahu pokori i njegovom Poslaniku, zaista će biti od upućenih, a ko prema Njima pogriješi taj, doista, samo sebi šteti, a Allahu on neće ništa naškoditi." Ovo predanje je zabilježio Ebu Davud.[766] U nastavku ćemo, nešto kasnije, ako Bog da, govoriti o Poslanikovoj hutbi na hadždžu.

---

[765] Bilježi Ibn Madža (1081) prenoseći od Abdullaha ibn Muhammeda el-Advija, on od Alija ibn Zjeda ibn Džedana, on od Seida ibn el-Musejjeba, a on od Džabira ibn Abdullaha, r.a. Abdullah ibn Muhammed el-Advi je metruk (odbačen) kao prenosilac, a Zjed ibn Džedan je slab. Ovo predanje je naveo i Ibn el-Munziri u djelu *Et-Tergibu vet-terhib* (1/260) i kaže: "Zabilježio ga je Taberani u djelu *El-Evsat*, u predanju od Seida ibn el-Hudrija."

[766] Bilježi Ebu Davud (1097) u predanju od Abdullaha ibn Mesuda, r.a. U senedu hadisa se spominje Ebu Ijad el-Medeni, a on je ocijenjen kao nepoznat prenosilac. Zatim, u ovom predanju nalazimo pogrešku na koju je Allahov Poslanik, s.a.v.s., upozorio čovjeka koji je držao govor pa kazao: "Ko se pokori Allahu i Njegovom Poslaniku, taj je upućen, a ko se ogriješi prema njima, taj je zalutao." Na ovo je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Loš li si ti govornik. Ne reci: 'A ko prema njima pogriješi, nego kaži: ko pogriješi prema Allahu i Njegovom

POGLAVLJE O UPUTI ALLAHOVOG POSLANIKA, S.A.V.S, O HUTBI

Kada bi Poslanik, s.a.v.s., držao hutbu oči bi mu se zacrvenile, podigao bi glas, a na licu su mu se vidjeli tragovi srdžbe, kao da govori pred vojskom koja treba krenuti u boj. Govorio bi: "Bog vam dao dobro jutrom i večerim", i: بُعِثْتُ أَنَا والسَّاعَة كَهَاتَيْنِ، وَيَقْرُنُ بَيْنَ أصبُعَيه السَّبَّابَة وَالوُسْطَى "Blizina između mog dolaska i nastupa Sudnjeg dana je kao blizina ova dva prsta", pa je pokazao kažiprst i srednji prst. أَمَّا بَعْدُ، فإنَّ خَيْرَ الحديثِ كِتَابُ الله، وَخَيْرَ الهدْي هَدْي مُحَمَّدٍ، وَشَرَّ الأمور مُحْدَثَاتُهَا، وَكُلَّ بدعَة ضَلاَلَة "A zatim, doista je najbolji govor u Allahovoj Knjizi, a najbolja uputa je uputa Muhammeda, s.a.v.s. Najgore stvari su novotarije, a svaka novotarija je zabluda." Govorio je: أَنَا أَوْلَى بِكُلِّ مؤْمِنٍ مِنْ نَفْسِه، مَن ترَكَ مَالاً، فَلأَهلِه، وَمَنْ تَرَكَ دَيْنًا أو ضَيَاعًا، فإليَّ وعليَّ "Ja sam preči svakom muslimanu i od njega samoga. Ko ostavi iza sebe imetak, to pripada njegovoj porodici, a ko je ostavio neki dug ili neki propust, to pripada meni i ja ću to nadoknaditi." Ovo je zabilježio Muslim.[767]

U drugoj verziji hadisa navodi se da je Poslanik, s.a.v.s., hutbu petkom počinjao sa zahvalom Allahu i pohvalom Uzvišenog, a poslije bi mu glas postao jači, citirajući riječi spomenute u prethodnom hadisu.

Poslaniku.'" Učenjaci kažu da mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., osporio ovakav način izražavanja jer je upotrijebio zamjenicu koja podrazumijeva izjednačavanje onih na koje se odnosi, te ga je uputio na drugi način pri čemu se Allah stavlja na prvo mjesto s ciljem poštivanja i veličanja, a onda dolazi ime Poslanika, s.a.v.s. Bilježe Muslim (870), Ebu Davud (1099), Nesai (6/90), Ahmed (4/256 i 379) u predanju od Adijja ibn Ebu Hatema, r.a.

767 Hadis bilježe Muslim (867) u predanju od Džabira ibn Abdullaha, r.a. i Nesai (3/188), a sened hadisa je ispravan.

U sljedećoj verziji stoji da bi Poslanik, s.a.v.s., zahvalio Allahu i pohvalio Ga kako to njemu dolikuje, a onda bi rekao:

مَنْ يَهْدِ اللهُ، فَلا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضْلِلْ، فلاَ هَادِيَ لَهُ، وَخَيْرُ الحَدِيثِ كِتَابُ اللهِ.

"Koga Allah uputi, niko ga u zabludu ne može odvesti, a koga On u zabludi ostavi, niko mu na Pravi put ne može ukazati."

U verziji koju je zabilježio Nesai stoji i dodatak:

وكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلالَةٌ، وَكُلُّ ضَلاَلَةٍ فِي النَّارِ.

"...i svaka novotarija je zabluda, a svaka zabluda vodi u vatru."

Poslanik, s.a.v.s., je prilikom hutbe poslije zahvale Allahu, Njegove pohvale i izgovaranja šehadeta govorio: أَمَّا بَعْدُ "A zatim...!"[768]

Poslanikova hutba je bila kratka, a namaz dug. Mnogo je veličao Allaha birajući pri tome sveobuhvatne riječi. Govorio bi:

إِنَّ طُولَ صَلاَةِ الرَّجُلِ وَقِصَرَ خُطْبَتِهِ، مَئِنَّةٌ مِنْ فِقْهِهِ.

"Doista su dug namaz i kratka hutba od znakova čovjekovog razumijevanja vjere."[769]

Poslanik, s.a.v.s., je na hutbama podučavao ashabe, r.a., temeljima islama i njegovim propisima. Ponekad bi, ako se ukaže potreba, nekome za vrijeme hutbe nešto naredio ili zabranio, kao što je naredio čovjeku, koji je ušao u džamiju dok je on držao hutbu, da klanja dva rekata nafile.[770] Druge prilike je zabranio nekom čovjeku da preskače preko ramena ljudi, naredivši mu da sjedne.[771]

---

[768] Bilježi Buhari (2/334 i 335) prenoseći od Ikrime, a on od Abdullaha ibn Abbasa, r.a. Također ga je zabilježio u predanju od El-Musevvira ibn Mahrema, a on od Aiše, r.a.

[769] Bilježe Ahmed u *Musnedu* (4/263) i Muslim (869).

[770] Bilježi Buhari (2/342) u predanju od Džabira ibn Adbullaha, r.a., u kojem se kaže: "Jednog petka je neki čovjek ušao u džamiju, a Poslanik, s.a.v.s., je držao hutbu, pa ga je upitao: 'Jesi li klanjao?' Čovjek uzvrati da nije, a Poslanik, s.a.v.s., mu reče: 'Klanjaj dva rekata.'" Ovo su zabilježili i Muslim (875), Ebu Davud (1115), Nesai (3/103) i Ibn Madža (1162).

[771] Bilježe Ebu Davud (1118), Nesai (3/103) u predanju od Abdullaha ibn Jesira, r.a., koji kaže: "Došao je neki čovjek u petak i stade preskakati preko ramena ljudi, dok je Poslanik,

Znao je i prekinuti hutbu radi potrebe ili pitanja negog od ashaba, r.a. Odgovorio bi na pitanje, a zatim bi se vratio pa dovršio hutbu.

Nekada bi sišao sa minbera zbog neke potrebe, a potom bi se vraćao pa dovršio hutbu, kao što je silazio da uzme Hasana i Husejna r.a. Podigao ih je, a zatim se vratio na minber i dovršio hutbu.[772] Poslanik, s.a.v.s, je nekada pozivao čovjeka sa hutbe: "Dođi!", oslovivši ga imenom, "Sjedni!", pozivajući čovjeka po imenu, "Klanjaj!", pozvavši nekog imenom.

Naređivao bi ashabima, r.a., ono što je data situacija zahtijevala. Kada bi vidio nekog siromašnog među njima, naredio bi da mu udjele sadaku i na to ih je podsticao.[773]

Prilikom spominjanja Allahovog imena na hutbi, Poslanik, s.a.v.s., je podizao kažiprst, a tako je postupao i prilikom dove.[774]

Nekada je na hutbi, kada bi godina bila sušna, učio dovu za kišu.[775] Nije žurio sa klanjanjem džuma-namaza kako bi se ljudi sakupili. Kada bi se oni sakupili, Poslanik, s.a.v.s, bi izlazio sam među njih. Ispred njega nije išao glasnik koji bi ga najavljivao. Tom prilikom nije oblačio zeleni ili crni ogrtač. Kada bi ušao u džamiju nazvao bi selam, a onda bi se popeo na minber i okrenuo se ljudima, i tada bi im, opet, nazivao selam. Prilikom dove nije se okretao prema kibli, nego bi sjeo. Bilal bi tada počeo učiti ezan, a kada bi on završio, Poslanik, s.a.v.s., bi ustajao i otpočinjao sa hutbom, ne praveći stanku između ezana i hutbe.

s.a.v.s. držao hutbu, pa mu Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Sjedni, doista si mnoge povrijedio.'" Sened hadisa je hasen - dobar.

[772] Bilježe Tirmizi (3776), Ebu Davud (1109), Nesai (3/108) i Ibn Madža (3600), sened hadisa je hasen.

[773] Bilježi Muslim (1017).

[774] Bilježe Muslim (874), Ebu Davud (1104) i Nesai (3/108).

[775] Bilježi Buhari (2/342) u predanju od Enesa ibn Malik, r.a., u kojem navodi: "U jednoj od godina za vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ljude je zadesila suša. I dok je Vjerovjesnik, s.a.v.s., držao hutbu, ustade neki beduin pa reče: 'O Allahov Poslaniče, stoka nam pomrije, a porod izgladnje, pa moli Allaha za nas!' Tada Vjerovjesnik, s.a.v.s., podiže ruke i uputi dovu. Na nebu nismo vidjeli niti jednog malog oblačka, ali Vjerovjesnik, s.a.v.s., i ne spusti ruke

U ruci, za vrijeme hudbe, Poslanik, s.a.v.s., nije držao ni sablju, niti nešto drugo, nego se oslanjao na štap ili strijelu prije nego što su mu napravili minber.

Kada je držao hutbu (govor) pred neku bitku ili u borbi, oslanjao se na strijelu, a prilikom džume oslanjao se na štap.[776] Nije upamćeno da se ikada oslanjao na sablju, kao što tvrde neznalice da je tako stalno postupao, zagovarajući mišljenje da se vjera raširila sabljom. Koliko je njihovo neznanje govori i činjenica da se pouzdano zna da nakon što je Poslaniku, s.a.v.s., izgrađen minber nikada se na njega nije ispeo sa sabljom, strijelom ili nečim drugim. Ni prije toga nije nikada držao sablju za vrijeme hutbe, nego se oslanjao na štap ili strijelu.

Minber Allahovog Poslanika, s.a.v.s., imao je tri stepenice, a prije toga je hutbu držao pored panja na koji se naslanjao. Kada je počeo držati hutbu sa minbera iz panja se čulo jecanje koje su čuli svi prisutni u džamiji, pa mu je Poslanik, s.a.v.s., prišao i zagrlio ga.[777] Enes, r.a., kaže da je panj zajecao zbog toga što više nije mogao slušati Objavu i što ga Poslanik, s.a.v.s., više nije dodirivao.

Minber nije bio postavljen na sredini džamije nego su ga postavili u zapadnom dijelu, blizu zida, a između minbera i zida

---

u dovi, kad se oblaci poput brda počeše gomilati na nebu. Vjerovjesnik, s.a.v.s., nije sišao sa minbera, a sa vlasi njegove brade su klizile kapi kiše. Kiša je padala taj dan, i sutradan i dan poslije toga, pa sve do narednog petka. U petak ustade onaj isti beduin, ili neki drugi i reče: 'O Allahov Poslaniče, kuće nam se obrušavaju, a imetak voda potopi. Moli Allaha za nas!' Tada Vjerovjesnik, s.a.v.s., podiže ruke i reče: 'Bože, oko nas, a ne na nas!', i ne pokaza rukom ni na koju stranu a da se oblaci ne raziđoše. Spram tih oblaka koji su se razlazili, Medina je bila kao neka provalija, a voda je još mjesec dana tekla dolinama. Svako ko je došao u Medinu, s bilo koje strane, govorio je o dobroti te kiše." Predanje je zabilježio i Muslim (897).

[776] Bilježi Ebu Davud (1096) prenoseći od El-Hakema ibn Hazna el-Kelefija: "Proveli smo jedno vrijeme u Medini i klanjali smo sa Poslanikom, s.a.v.s., džumu-namaz. Prilikom hutbe je stajao oslanjajući se na štap ili strijelu." Sened hadisa je dobar kako navodi Hafiz u djeli *Telhisul-habir* (2/65). Ibn Huzejme predanje ocjenjuje kao sahih.

[777] Bilježe Buhari (6/444) u predanju od Džabira ibn Abdullaha, r.a.; Tirmizi (505) u predanju od Abdullaha ibn Omera, r.a.; Nesai (3/102); Ibn Madža (1416) u predanju od Džabira, r.a.

bilo je prostora toliko da bi mogla proći jedna ovca.[778]

Kada bi Poslanik, s.a.v.s., u nekom danu osim petka sjeo na minber ili stajao petkom na njemu, ashabi, r.a., bi se svojim licima okrenuli prema njemu, a i Poslanik, s.a.v.s., je za vrijeme hutbe svojim licem bio okrenut prema njima.

Poslanik, s.a.v.s., je držao hutbu stojeći, a zatim bi nakratko sjeo pa ustao i održao drugi dio hutbe. Kada bi završio sa hutbom, Bilal bi počinjao sa učenjem ikameta. Za vrijeme hutbe Poslanik, s.a.v.s., je naređivao ljudima da mu se približe i da pomno slušaju, govoreći im da, ukoliko bi čovjek opomenuo onoga ko sjedi do njega da šuti, da bi bio od onih koji nepromišljeno govore.[779] Poslanik je u hadisu rekao: "Ko nepromišljeno govori za vrijema hutbe, taj i nema džume."[780]

Poslanik, s.a.v.s., je govorio: "Ko bude govorio na džumi dok imam drži hutbu, on je poput magarca koji nosi knjige, a ko kaže nekome da šuti, i taj nema džume." Hadis prenosi imam Ahmed.[781]

Ubejj ibn Ka'b je rekao: "Poslanik je na džumi, dok je stajao, proučio suru Tebareke, pa smo se prisjetili Allahovih dana koji će uslijediti." Dalje navodi: "Ebu ed-Derda ili Ebu Zerr me tada ušti-

---

[778]Bilježe Buhari (1/475), Muslim (509), Ebu Davud (1082) u predanju od Seleme ibn el-Ekvea, r.a.

[779] Bilježe Buhari (2/343), Muslim (851), Ebu Davud (1113), Nesai (3/104) i Ibn Madža (1110).

[780] Ovo je dio dugog hadisa kojeg je zabilježio imam Ahmed u svom *Musnedu*, a na kraju hadisa stoji: "... Ko kaže: 'Šuti!', ubraja se u one koji pričaju, a ko priča na džumi, taj i nema džume!" Sened ovog hadisa je slab, ali ga potvrđuje predanje koje je zabilježio Ibn Huzejme u svom *Sahihu* (1810) u predanju od Abdullaha ibn Amra, r.a, kao merfu' predanje, u kojem se kaže: "Ko se bude poigravao, ili preskako preko ramena ljudi, džuma će mu se računati kao podne-namaz." Sened ovog predanja je hasen.

[781] Bilježi Ahmed u *Musnedu* (2032) u predanju od Abdullaha ibn Abbasa, r.a. U senedu hadisa je Mudžalid ibn Seid, a on je ocijenjen kao slab prenosilac. El-Hejsemi ga navodi u *Medžmeuz-zevaidu* (2/184) pripisujući predanje još El-Bezzaru i Taberaniju, i hadis smatra slabim zbog Mudžalida.

nuo i rekao: 'Kada je objavljena ova sura? Ja je do sada nisam čuo!' Ovaj mu išaretom reče da šuti, a on ga, kada su se razišli sa džume, upita: 'Pitao sam te kada je objavljena ova sura, a ti mi nisi odgovorio?' Ubejj mu tada reče: 'Ti od svog namaza danas nemaš ništa do zabavljanja', pa je otišao do Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i o tome ga obavijestio. Poslanik, s.a.v.s., mu je rekao: 'Ispravno ti je rekao Ubejj.'"[782] Ovo predanje navode Ibn Madža i Seid ibn Mensur, a njegova osnova je u *Musnedu* imama Ahmeda.

Poslanik, s.a.v.s je rekao:

يَحْضُر الجُمُعَة ثَلاثَةُ نَفَر: رَجُلٌ حَضرَها يَلغُو وَهُوَ حَظُه منها، ورَجُلٌ حَضَرَها يَدْعو، فَهُوَ رَجُلٌ دَعا الله عَزَّ وَجَلَّ إن شَاءَ أَعْطَاهُ، وإنْ شَاءَ مَنَعَهْ، وَرَجلٌ حَضَرَهَا بإنْصاتٍ وَسُكُوت، وَلَمْ يَتَخطَّ رَقَبَةَ مُسْلِم، وَلَمْ يُؤْذِ أحداً، فَهي كَفَّارَةٌ له إلى يَوْمِ الجُمُعَةِ التي تَليها، وَزيادَة ثَلاثَةَ أَيَام، وَذَلِكَ أن الله عزَّ وجَلَ يقول: ﴿مَن جَاءَ بالحَسَنَة فَلَهُ عَشْرُ أمثالِها﴾ [الأنعام: ١٦٠]

"Na džumu dolaze tri vrste ljudi: čovjek koji je došao na džumu pa se poigrava, i to je sve što ima od svoje džume. Drugi čovjek je došao na džumu i moli Allaha, pa će mu Allah, ako htjedne, uslišati dovu ili, ako htjedne, odbiti je. Treći čovjek je došao na džumu pa šuti i pomno sluša, ne prelazi preko ramena muslimana i nikoga ne vrijeđa; njemu je džuma iskup od grijeha do naredne džume i još tri dana preko toga. To je zato što uzvišeni Allah kaže: 'Ko učini jedno dobro djelo deseterostruko će biti nagrađen.'" Hadis navode imam Ahmed i Ebu Davud.[783]

Kada bi Bilal, r.a., završio ezan, Vjerovjesnik, s.a.v.s., bi otpočinjao hutbu. Niko nije klanjao dva rekata sunneta prije toga i ezan se učio samo jednom. Ovo upućuje na to da je džuma kao i bajram, to jest, ne postoji sunnet namaz prije džumanskog farza. Ovo je ispra-

---

782 Bilježe Ahmed u *Musnedu* (5/143), Ibn Madža (1111) i Ibn Hibban (577). U senedu hadisa je Isa ibn Džarije, a on je od strane hadiskih kritičara svrstan u kategoriju "lejjin" (nestabilan, koji nije čvrst). Pogledaj *Medžmeuz-zevaid* (2/184).

783 Bilježe Ahmed u *Musnedu* (2/214) i Ebu Davud (1113) u predanju od Amra ibn Šuajba, koje on prenosi od svog oca, a on od djeda. Sened hadisa je dobar.

vnije mišljenje od dva mišljenja koja navode učenjaci. Takvo mišljenje potvrđuje i praksa Allahovog Poslanika, s.a.v.s. On je, zaista, izlazio iz svoje kuće i odmah se penjao na minber. Tada je Bilal, r.a., učio ezan za džumu. Po završetku ezana, Vjerovjesnik, s.a.v.s., bi bez ikakve stanke otpočinjao hutbu. Ovo su svi vidjeli svojim očima, pa kada su oni klanjali džumanski sunnet?! Onaj ko misli da su klanjali dva rekata po završetku ezana, zaista, ne poznaje sunnet Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Mišljenje da nema sunnet namaza prije džumanskog farza zastupa imam Malik, Ahmed u poznatom predanju od njega, i to je jedno od dva mišljenja kod učenika imama Šafije.

Oni koji smatraju da postoji sunnet namaz prije džume kažu da je to skraćeno podne i sve propise vezane za podne vezuju za ovaj namaz. Ovo je veoma slab dokaz, jer je džuma zaseban namaz koji se razlikuje od podne po glasnom učenju u namazu, broju rekata, hutbi i uvjetima koji trebaju da se ispune za ispravnost džume. Džuma i podne imaju samo zajedničko vrijeme u kojem se namaz obavlja. Zbog toga je važnije da gledamo na razlike između ova dva namaza, jer je njih mnogo više, a ne na ono u čemu su slični.

Neki su pridodali džuma-namazu i sunnet analogno podne-namazu, što je neispravna analogija, jer je sunnet ono što je potvrđeno za života Allahovog Poslanika, s.a.v.s., riječima ili djelom, ili što je potvrđeno u praksi prvih pravednih halifa, r.a. Međutim, o ovome ništa ne nalazimo u njihovoj praksi, niti u praksi Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Dakle, nije dopušteno tvrditi da je nešto sunnet na osnovu ovakve analogije.

U vrijeme života Allahovog Poslanika s.a.v.s., postojao je povod za klanjanje suneta prije džume, ali s obzirom da ga Poslanik, s.a.v.s., nije klanjao niti ga je propisao, onda je izostavljanje tog namaza, zapravo, sunnet.

Isto bi bilo da analogijom ustvrdimo klanjanje sunneta prije ili poslije bajrama. U istom kontekstu je i to da nije sunnet kupanje za

vrijeme boravka na Muzdelifi, niti je sunnet da se kupa prije bacanja kamenčića, prije tavafa, niti za vrijeme namaza zbog pomračenja Sunca ili Mjeseca, jer se Allahov Poslanik, s.a.v.s, a ni njegovi ashabi, r.a., nisu kupali kada su obavljali te ibadete.

Neki od njih kao dokaz za obavljanje suneta prije džume uzimaju navod Buharija u *Sahihu,* u poglavlju o namazu prije i poslije džume, gdje kaže: "Kazivao nam je Ibn Jusuf koji je prenio od Malika, a on od Nafija, a on od Ibn Omera, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s, i prije i poslije podne klanjao dva rekata. Poslije akšama je klanjao dva rekata u svojoj kući, a prije jacije, također, dva. Poslije džuma-namaza nije klanjao sve dok ne bi izašao iz džamije, i tada bi klanjao dva rekata."[784]

Međutim, iz ovoga se ne može izvući nikakav dokaz. Buhari ne potvrđuje postojanje sunnet-namaza prije džume, nego kroz naslov hoće da ukaže na dilemu oko postojanja predanja koje potvrđuje namaz prije džume. A, zatim, on navodi ovaj hadis koji govori samo o sunnet-namazu poslije džumanskog farza, dok se o namazu prije džume ništa ne prenosi.

Slično je i sa Buharijevim naslovom u poglavlju o bajram-namazima, gdje stoji: Poglavlje o namazu prije i poslije bajram-namaza. Ebu el-Mualla[785] kaže: "Čuo sam Seida, a on prenosi od Ibn Abbasa, r.a, da je on prezirao klanjanje sunnet-namaza prije bajrama." A zatim je citirao predanje Seida ibn Džubejra od Ibn Abbasa, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., izašao na Ramazanski bajram, pa je klanjao dva rekata bajrama, ne klanjavši prije toga, a ni

---

784 Bilježi Buhari (2/354). Hafiz veli: "Najjači dokaz onih koji smatraju da prije džuma-namaza treba klanjati dva rekata sunneta jeste merfu' predanje od Abdullaha ibn ez-Zubejra, koje je Ibn Hibban ocijenio kao ispravno, a u kojem stoji: "Nema nijednog obaveznog namaza, a da se prije njega ne klanjaju dva rekata!" Ili predanje Abdullaha ibn El-Mugaffela: "Između svakog ezana i ikameta propisan je (sunnet) namaz."

785 Njegovo ime je Jahja ibn Mejmun el-Attar el-Kufi. U Buharijinoj zbirci se navodi samo u ovom poglavlju.

poslije toga, ništa više. Sa njim je bio i Bilal.[786]

Buhari je naslovio Poglavlje o džumi kao i Poglavlje o bajramima, te je naveo hadis koji ukazuje da nema sunnet-namaza prije, a ni poslije bajram-namaza, što nas upućuje na to da je ovime htio dokazati sličnost sa džuma-namazom.

Neki misle, vodeći se činjenicom da je džuma-namaz zamjena za podne, da ukoliko je Buhari u hadisima o podne-namazu spomenuo namaz prije i poslije podnevskog farza, onda i džuma isto tako ima namaz prije i poslije farza. Međutim, on je rekao: "A poslije džuma-namaza nije klanjao sunnet sve dok ne bi izašao iz džamije!", pojašnjavajući da postoji samo džumanski sunnet koji se klanja poslije farza, i to poslije izlaska iz džamije. Dakle, ovo je pogrešno mišljenje, jer je Buhari u poglavlju o dobrovoljnim (sunnet) namazima, u predanju od Ibn Omera, r.a, naveo hadis: "Klanjao sam sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s, dva rekata prije podne i dva rekata poslije podne, dva rekata poslije akšama, dva rekata poslije jacije i dva rekata poslije džuma-namaza."[787] Ovo je jasan argument da je džuma-namaz kod ashaba, r.a., bila zaseban namaz, odvojen od podne. U protivnom je ne bi trebali spominjati naknadno, jer bi se podrazumijevala pod nazivom podne-namaza. I, s obzirom da je spomenut samo sunnet-namaz poslije džumanskog farza, to nam dokazuje da ne postoji sunnet namaz prije džume.

Neki učenjaci su kao dokaz za klanjanje sunnet-namaza prije džumanskog farza uzeli predanje koje je zabilježio Ibn Madža u svom *Sunenu*, u predanju od Ebu Hurejre i Džabira, r.a., gdje stoji: "Došao je Sulejk el-Gatafani dok je Allahov Poslanik, s.a.v.s., držao hutbu, pa ga je Poslanik, s.a.v.s., upitao: 'Jesi li klanjao dva rekata prije nego što si došao?!' On mu je odgovorio: 'Ne, nisam', a Poslanik, s.a.v.s., mu reče: 'Klanjaj dva rekata i ne dulji ih.'" Prenosioci hadisa su pouzdani.[788]

---

[786] Bilježe Buhari (2/396), Muslim (884), Nesai (3/193), Ebu Davud (1159) i Ibn Madža (1291).
[787] Bilježi Buhari (3/411).
[788] Bilježe Ibn Madža (1114) i Ebu Davud (1116).

Ebul-Berakat Ibn Tejmijja kaže: "Poslanikove riječi: '...prije nego što si došao', ukazuju na to da su ta dva rekata sunnet džuma-namaza, a ne tehijjetul-mesdžida", a naš učitelj, Ebul-Abbas, unuk Ebul-Berekata, kaže: "Ovo je pogrešno, jer je spomenuti hadis u dva *Sahiha* spomenut u sljedećoj verziji: "Ušao je u petak u džamiju neki čovjek dok je Allahov Poslanik, s.a.v.s., držao govor, pa ga je upitao: 'Jesi li klanjao dva rekata?!' Reče: 'Nisam!' A Poslanik, s.a.v.s., uzvrati: 'Klanjaj dva rekata!'[789] i još je rekao: إذا جاء أَحَدُكُم الجُمُعَةَ والإمَامُ يَخْطُب، فليَرْكَعْ رَكعَتَيْن، ولْيَتَجوَّزْ فيهما 'Kada neko od vas dođe na džumu, a imam drži hutbu, neka klanja dva rekata ne duljeći ih.'"[790] Hadis je ovako upamćen, dok su dodaci Ibn Madže u predanjima, u većini slučajeva, netačni.

Naš učitelj Ebul-Hadždžadž Hafiz el-Muzeni je rekao: "Ovo je pogreška prenosilaca, jer ispravna verzija glasi: 'Jesi li klanjao prije nego što si sjeo', što znači da je onaj ko je zapisivao hadis pogriješio. Knjigu Ibn Madže su preuzeli učenjaci koji joj nisu pridavali veliku pažnju, za razliku od *Sahiha* Buharija i Muslima. Njih su preuzeli jaki hafizi hadisa koji su pridavali veliku pažnju tim zbirkama, njihovom dotjerivanju i ispravkama. Iz tog razloga su se u zbirci Ibn Madže i dešavale pogreške i miješanje predanja.

Smatram da ispravnost ovog mišljenja potvrđuje i to da oni koji su se trudili da urede i preciziraju namaske sunnete, one prije i poslije farza, napisali su mnogo stvari oko toga, ali niko od njih nije spomenuo ovaj hadis u vezi džumanskog sunnet-namaz, već su ga spomenuli u poglavlju o pohvalnosti klanjanja namaza tehijjetul-mesdžid dok imam drži hutbu. I taj su hadis koristili kao dokaz protiv onih koji osporavaju klanjanje namaza tehijjetul-mesdžid u vremeneu dok imam drži hutbu. Da je taj namaz džumanski sunet, bilo bi važnije da ga spomenu sa sunetima, da mu daju poseban naslov, jer bi bilo važnije da se on pamti i čuva nego namaz tehij-

[789] Bilježe Buhari (3/342) i Muslim (875).

[790] Bilježe Muslim (875) i Ebu Davud (1117).

jetul-mesdžid i on bi trebao biti poznatiji. Ono što potvrđuje da je taj namaz zapravo tehijjetul-mesdžid jeste da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naređivao da ga klanjaju samo oni koji bi tek ulazili u džamiju, zbog toga što je to namaz za pozdrav džamiji, a da je džumanski sunet, onda bi ga naredio svim prisutnima u džamiji, a ne bi izdvajao samo one koji ulaze u džamiju.

Neki su za dokaz sunnet-namaza prije džumanskog farza uzeli predanje koje je zabilježio Ebu Davud u svom *Sunenu*: "Kazivao nam je Musedded, a njemu Ismail, njemu Ejjub prenoseći od Nafia koji je rekao: 'Ibn Omer, r.a., je imao običaj da odulji namaz prije džume, a poslije džume je klanjao dva rekata kod kuće. Govorio je da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., tako postupao.'"[791]

Međutim, i ovo nije nikakav dokaz da postoji sunnet-namaz prije džumanskog farza, nego je Abdullah ibn Omer, r.a., riječima: "Ovako je postupao Allahov Poslanik, s.a.v.s.", htio reći da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao dva rekata sunneta poslije džume u kući, a nije ih klanjao u džamiji. Bolje ih je klanjati kod kuće, nego u džamiji, kako je i potvrđeno u predanju od Ibn Omera, r.a, u oba *Sahiha*, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., iza džuma-namaza klanjao dva rekata u kući. U *Sunenima* se od Ibn Omera, r.a., navodi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada bi klanjao džumu u Mekki, poslije farza istupao naprijed pa klanjao dva rekata, zatim bi istupio još naprijed pa klanjao četiri rekata, a kada bi bio u Medini, klanjao bi džuma-namaz, a onda bi se vratio u kuću i klanjao dva rekata i ništa nije klanjao u džamiji. Tako je neko Ibn Omera upitao šta klanja, a on je odgovorio: "Ovako je postupao i Allahov Poslanik, s.a.v.s."[792] Što se tiče namaza kojeg je Ibn Omer, r.a., oduljivao, to je bila obična nafila. Dakle, čovjeku je i najbolje kada dođe na džuma-namaz da klanja sve dok se ne pojavi imam, kako se i preporučuje u hadisu kojeg prenosi Ebu Hurejra i i Nubejše el-Huzeli od Allahovog Poslanika, s.a.v.s.

---

[791] Bilježe Ebu Davud (1128) i Nesai (3/113). Sened hadisa je ispravan.

[792] Bilježi Ebu Davud (1130). Sened hadisa je dobar.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: من اغتسل يوم الجمعة، ثم أتى المسجدَ، فصلَّى ما قُدِّرَ له، ثم أنصتَ حتى يَفرُغَ الإمامُ من خُطبته، ثم يُصلي معه، غُفِرَ له ما بينه وبين الجمعة الأخرى، وفضل ثلاثة أيام "Ko se okupa u petak, a zatim dođe u džamiju pa klanja onoliko koliko mu je Allah odredio da klanja, potom pomno sluša sve dok imam ne završi hutbu, i onda klanja sa imamom džumu, bit će mu oprošteni grijesi između dvije džume i tri dana preko toga."[793] U predanju od Nubejša el-Huzelija stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada se musliman okupa petkom, a zatim se uputi ka džamiji ne vrijeđajući nikoga, pa dođe prije nego se imam ispne na minber, te klanja koliko može, a ako imam već bude na minberu, tada sjedne, šuti i sluša sve dok imam ne završi govor i džuma-namaz, ako mu time ne budu oprošteni svi grijesi, bit će mu iskup za grijehe koje će počiniti do sljedeće džume."[794]

Ibn el-Munzir kaže: "Zabilježili smo u predanju da je Ibn Omer, r.a., klanjao dvanaest rekata prije džume."[795]

U predanju od Ibn Abbasa, r.a., stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., klanjao osam rekata prije džume.[796] Ovo može poslužiti kao dokaz da se u ovom slučaju radilo o općoj dobrovoljnoj nafili. Iz tog razloga i nailazimo na razilaženje oko broja rekata koje je tada klanjao. U Tirmizijinoj zbirci stoji, u predanju od Abdullaha ibn Mesuda, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao prije džume četiri rekata, i poslije džume još četiri.[797] Ovakav postupak zastupa Ibnul-Mubarek i Es-Sevri.

Ishak ibn Ibrahim ibn Hani en-Nejsaburi je rekao: "Vidio sam Ebu Abdullaha (Ahmed ibn Hanbela) da petkom klanja sve

---

793 Bilježi Muslim (857).

794 Ranije smo spomenuli izvor hadisa, a navodi ga i imam Ahmed u *Musnedu* (5/75).

795 Ranije smo spomenuli izvor hadisa, pogledaj pod naslovom: Doborvoljni namazi.

796 Ranije smo naveli izvor ovog predanja, pogledaj u poglavlju o dobrovoljnom namazu.

797 Bilježi Tirmizi, poslije hadisa pod brojem (523), Abdur-Rezzak (5524). Abdur-Rerzzak, također, navodi u predanju do Ebu Abdur-Rahmana es-Selemija gdje stoji: "Naređivao nam je Abdullah da klanjamo četiri rekata prije džume i četiti poslije." Sened ovog drugog predanja je ispravan.

dok ne primijeti da je sunce došlo skoro u zenit, i kada se približi taj period, on je prekidao namaz. A kada mujezin počne učiti ezan, on bi ustajao i klanjao još dva ili četiri rekata; razdvajajući ih selamom. Nakon što bi klanjao džumanski farz, sačekao bi u džamiji neko vrijeme, a onda bi izašao. Otišao bi u neki obližnji mesdžid i tamo klanjao dva rekata iza kojih bi malo sjeo. Ponekad bi odmah klanjao četiri, pa iza njih sjeo, a onda bi opet ustao i klanjao još dva rekata. To je ukupno šest rekata kao u hadisu koji se prenosi od Alije. Ponekad je iza šest rekata klanjao još šest, ili manje ili više od toga. Zbog ovoga su neki njegovi učenici kazali da džuma ima četiri ili dva rekata sunnet-namaza prije farza. Međutim, to nije tačno. Čak se to ne može ni nazrijeti u predanju, jer je imam Ahmed prekidao namaz u zabranjenom vremenu za nafile, a onda bi nastavljao sa klanjanjem nafila poslije isteka zabrane, sve dok se imam ne bi pojavio. Tako je nekada uspio da klanja četiri a nekada samo dva rekata nafile.

Neki za potvrdu sunnet-namaza prije džumanskog farza uzimaju predanje koje je zabilježio Ibn Madža u svom *Sunenu*, u poglavlju: Namaz prije džume, u kojem stoji: "Kazivao nam je Muhammed ibn Jahja, a njemu Zejd ibn Abdu Rabbihi, sa lancem prenosilaca koji seže do Ibn Abbasa, r.a., koji kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., prije džuma-namaza klanjao četiri rekata, koja nije ničim razdvajao."[798]

U senedu ovog hadisa nalazimo više nedostataka:

Prvi je da je Bekije ibn Velid, jedan od prenosilaca hadisa, ocijenjen kao imamul-mudellisin (predvodnik krivotvoritelja hadisa), i on hadis prenosi riječima "prenosi se od", ne naglašavajući da ga je čuo.

Drugi je da je Mubeššir ibn Ubejd ocijenjen kao "munkerel-

---

[798] Bilježi Ibn Madža (1129). Sened hadisa je slab. El-Busajri u djelu *Ez-Zevaid* za ovo predanje kaže: "Sened hadisa je ispleten od slabih prenosilaca."

hadis" (na lošem je glasu kao prenosilac hadisa). Darekutni za njega kaže: "Hadisi Mubeššira ibn Ubejda su odbačeni, i njegova predanja se ne slijede."

Treći je što je El-Hadždžadž ibn Erta slab, podvalnik.

Četvrti: Atijje el-Aufi, a o njemu Buhari kaže: "Hušejm ga obezvrjeđuje kao prenosioca, a imam Ahmed i drugi ga smatraju slabim."

Bejheki je rekao: "Atijje el-Aufi se ne uzima kao autoritet u hadisu. Mubeššir ibn Ubejd el-Himsi je izmišljao hadise, a El-Hadždžadž ibn Erta se, također, ne uzima kao autoritet." Neki učenjaci tvrde da je najvjerovatnije jedan od ove trojice slabih prenosilaca izvrnuo hadis zbog nepreciznosti i nedovoljne pažnje, pa je rekao: "Klanjao je prije džume četiri rekata", umjesto da kaže: "... poslije džume". U tom slučaju bi se njihovo predanje podudaralo sa onim što je preneseno u *Sahihu*. Slična je i izjava Šafije u predanju od Abdullaha ibn Omera el-Amrija u kojem on kaže: "Jahaču pripadaju dvije mjere iz ratnog plijena, a pješaku jedna." Šafija kaže: "Kao da sam čuo Nafia kako kaže: 'Konju pripadaju dvije mjere, a pješaku jedna', ali, on, ipak, kaže: "Jahaču pripadaju dvije mjere, a pješaku jedna", kako bi njegovo predanje bilo istovjetno sa predanjem prenosičevog brata Abdullaha, i kaže: "Niko od učenjaka ne sumnja da je Ubejdullah ibn Omer u pamćenju hadisa ispred svoga brata Abdullaha."

Smatram da sa ovim možemo usporediti i riječi šejhul-islama, Ibn Tejmijje, u vezi hadisa kojeg prenosi Ebu Hurejra, r.a.: لا تَزَالُ جَهَنم يُلقى فيهَا، وهي تَقُول: هَل مِن مَزيد؟ حتى يَضَعَ ربُّ العزَّة فيها قدمَه، فَيَزْوِي بَعضُها إلى بَعْض، وتقول: قَطَ، قط. وأما الجنةُ: فيُنشىء الله لها خلقاً "U Džehennem će biti bacani ljudi, a on će govoriti: 'Ima li još?' Sve dok Gospodar Moćni ne stavi Svoje Stopalo u vatru, a ona ustegne i povuče se govoreći: 'Dosta je, dosta je!' A što se tiče Dženneta, Allah će stvoriti nova stvorenja da bi ga popunio."[799] Neki prenosioci su obrnuli predanje,

---

[799] Bilježe Buhari (8/458), Muslim (2846) i Tirmizi (2560).

pa su kazali: "A što se tiče Džehennema, Allah će za njega stvoriti nova stvorenja pa ga popuniti."

Isto je i sa hadisom kojeg prenosi Aiša, r.a.: إن بلالا يؤذن بليل، فكلوا واشربوا حتى يؤذن ابن أم مكتوم "Bilal uči ezan noću, pa jedite i pijte sve dok ezan ne zauči Ibn Ummu Mektum." Ovo predanje je navedeno u oba *Sahiha*.[800] Neki prenosioci su obrnuli predanje pa kazali: "Ibn Ummu Mektum uči ezan noću, pa jedite i pijte sve dok ezan ne zauči Bilal."

U ovom kontekstu možemo spomenuti i predanje Adijja od Ebu Hurejre, r.a.: إذا صلى أحدكم فلا يبرك كما يبرك البعير وليضع يده قبل ركبتيه "Kada neko od vas klanja, neka ne pada na sedždu kao što kamila liježe; neka prvo spusti ruke pa onda koljena."[801] Ja mislim da je prenosilac pogriješio, a Allah najbolje zna, u vezi onoga što je prenio od Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Trebalo je reći: "... i neka spusti prvo koljena pa onda ruke", kako se navodi i u predanju od Vaila ibn Džuhra, r.a.: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., bi prilikom spuštanja na sedždu spuštao koljena prije ruku."[802] El-Hattabi i drugi u vezi ovoga kažu: "Hadis Vaila ibn Džuhra je ispravniji od hadisa Ebu Hurejre." Ovo pitanje je, hvala Allahu, opširno tretirano u ovoj knjizi.

Nakon što bi klanjao džuma-namaz, Allahov Poslanik, s.a.v.s., je ulazio u kuću i u njoj klanjao još dva rekata sunneta. Naređivao je da poslije džuma-namaza klanjaju i po četiri rekata sunneta. Naš učitelj, šejhul-islam, Ibn Tjemijja kaže: "Ako čovjek klanja sunnet poslije džume u džamiji, klanjat će četiri rekata, a ako klanja u kući, onda samo dva."

Na ovakvu podjelu upućuju i hadiski tekstovi. Ebu Davud je spomenuo u predanju od Ibn Omera, r.a, da je on, ako je klanjao

---

[800] Bilježe Buhari (2/87) i Muslim (1092).

[801] Bilježe Ebu Davud (840 i 841), Nesai (2/207), Tirmizi (269) i Ahmed u *Musnedu* (2/381) i hadis je ispravan.

[802] Bilježe Tirmizi (268), Ebu Davud (838), Nesai (2/207). U senedu hadisa nalazi se Šerik el-Kadi koji je bio slabog pamćenja.

sunnet iza džume u džamiji, klanjao četiri rekata, a ako je klanjao u kući, onda je klanjao samo dva.[803]

U oba *Sahiha* se navodi u predanju od Ibn Omera, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao dva rekata iza džume u svojoj kući.[804]

U Muslimovom *Sahihu*, u predanju od Ebu Hurejre, r.a, stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمُ الْجُمُعَةَ، فَلْيُصَلِّ بَعْدَهَا أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ; "Kada neko od vas klanja džuma-namaz, neka iza nje klanja još četiri rekata." A Allah najbolje zna.[805]

[803] Bilježi Ebu Davud (1130). Sened ovog hadisa je jak.

[804] Bilježe Buhari (2/354); Muslim (882); Tirmizi (521); Ebu Davud (1132) i Nesai (3/113).

[805] Bilježi Muslim (881).

POSLANIKOVA, S.A.V.S., PRAKSA PRILIKOM BAJRAM-NAMAZA

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je klanjao bajram-namaze na otvorenom prostoru - musali. Ova musala se nalazi na istočnom ulazu u Medinu. Nije klanjao bajrame u džamiji, osim jednog bajrama zbog kiše, kako se navodi u hadisu, ako je vjerodostojan. Hadis navode Ibn Madža i Ebu Davud.[806] Praksa Allahovog Poslanika, s.a.v.s., je bila da oba bajrama klanja na musali.

Prilikom odlaska na Bajram, oblačio je najljepšu odjeću. Imao je ogrtač kojeg je oblačio za bajrame i džume. Jedne prilike je obukao dva zelena plašta, a drugi put crvenkasti. Nije to bila potpuno crvena boja, kako neki misle, jer da je bio takav ne bi se zvao vezeni plašt. Neki su ga nazvali crvenim zbog crvenih vlakana koja su u obliku pruga uvezena u njemu. Ispravna su predanja, koja se ne mogu ignorirati, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio (muškarcima) nošenje crvene i žute odjeće. Kada je na Abdullahu ibn Amru, r.a., ugledao dva crvena platna, naredio mu je da ih zapali.[807] Otuda je nezamislivo da Poslanik, s.a.v.s., oblači takvu odjeću ako ju je toliko prezirao. Ono što podržavaju argumenti vezani za crvenu odjeću jeste da je zabrana nošenja takve odjeće neupitna, odnosno, da je to strogo pokuđeno.

---

[806] Bilježe Ebu Davud (1160) i Ibn Madža (1313). U senedu hadisa se navodi Isa ibn Abdul-A'la ibn Ebu Ferve, a on je nepoznat kao prenosilac, kao i njegov učitelj Ebu Jahja Abdullah et-Tejmi.

[807] Bilježe Muslim (2077) i Nesai (8/203).

Vjerovjesnik, s.a.v.s., je prije odlaska na Ramazanski bajram uzimao nekoliko hurmi te ih jeo, a na Kurban-bajram ne bi ništa jeo dok se ne vrati sa bajram-namaza, te bi jeo od svoga kurbana.

Vjerovjesnik, s.a.v.s., bi se kupao uoči Bajrama. U vezi toga imamo jedan ispravan i dva slaba hadisa: hadis Ibn Abbasa, r.a., kojeg prenosi Džubare ibn Mugassel[808] i hadis El-Fakiha ibn Sa'da kojeg prenosi Jusuf ibn Halid es-Semti.[809] Međutim, potvrđeno je od Abdullaha ibn Omera, r.a, koji je bio krajnje dosljedan u slijeđenju prakse Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da se on kupao na dan bajrama prije nego što pođe na bajram-namaz.[810]

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je na bajram-namaz odlazio pješke, a pred njim su nosili štap koji su ubadali u zemlju da prema njemu klanja, jer je mjesto na kojem su klanjali bajram bio otvoreni prostor. Tu nije bilo kuće, zida ili ograde, pa je strijela bila sutra[811] Allahovog Poslanika, s.a.v.s.[812]

Požurivao je sa klanjanjem kurbanskog bajram-namaza, a ramazanski bajram-namaz je volio klanjati što kasnije. Ibn Omer, r.a., uz svoju dosljednost sunnetu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., nije izlazio na bajram prije nego što sunce izađe, i učio je tekbire od kuće pa sve do mjesta gdje se klanja bajram-namaz.

Kada bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., došao do mjesta gdje će klanjati bajram-namaz, otpočinjao bi sa namazom bez učenja ezana

---

808 Bilježi Ibn Madža (1315). Džebbare je slab prenosilac kao i njegov učitelj Hadždžadž ibn Temim.

809 Bilježi Ibn Madža(1316). Jusuf es-Semti je u više navrata izmišljao predanja. Ibn Hibban veli: "Poturao je lažne hadise."

810 Bilježi Malik udjelu *El-Muvetta* (1/177). Sened hadisa je ispravan, a hadis je u *El-Musannefu* pod brojem (5754).

811 Pregrada, ono što razdvaja klanjača i one koji prolaze ispred njega, koji mu mogu pokvariti namaz ili umanjiti njegovu vrijednost. (o.p.)

812 Bilježe Buhari (2/386) i Ibn Madža (1304) u predanju od Ibn Omera, r.a.

i ikameta.[813] Niko nije vikao: "Okupite se za namaz!" i sunnet je da se ništa od toga ne praktikuje.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., a ni njegovi ashabi, r.a., nisu ništa klanjali po dolasku do musale, ni prije bajram-namaza, a ni poslije.[814]

Poslanik, s.a.v.s., bi prvo klanjao bajram-namaz, a zatim bi držao hutbu. Klanjao bi dva rekata. Na prvom rekatu je učio uzastopnih sedam tekbira, računajući i početni tekbir. Između dva tekbira bi nakratko zašutio. Od njega se ne prenosi neki poseban i određen zikr između tekbira. Navodi se od Ibn Mesuda, r.a., da je rekao: "Neka zahvaljuje Allahu, hvali Ga, donosi salavat na Poslanika, s.a.v.s." Ovo navodi El-Hallal. Ibn Omer, r.a., je uz svoju dosljednost sunnetu podizao ruke pri izgovaranju svakog tekbira.

Kada bi završio sa tekbirima, Poslanik, s.a.v.s., bi počinjao sa učenjem. Učio je Fatihu, a zatim suru Kaf na jednom rekatu, a na drugom je učio suru Ikterebetis-sa'tu venšekkal-kamer.[815]

Nekad je na bajram-namazu učio suru El-A'la i suru El-Gašije. Ispravnim predanjima potvrđeno je i jedno i drugo, a sva ostala predanja nisu ispravna.

Kada bi završio sa učenjem na kijamu, učinio bi ruku', a po završetku sedžde ustao bi na drugi rekat. Na početku drugog rekata izgovorio bi pet uzastopnih tekbira, a potom bi počeo učiti. Prenosi se u drugim predanjima da je Poslanik, s.a.v.s., spajao učenje prvog rekata sa učenjem na drugom rekatu. Na prvom rekatu bi izgovorio tekbire, pa bi učio, zatim učinio ruku'. A kada bi ustao na drugi

[813] Bilježe Buhari (2/375 i 377), Muslim (886 i 887), Ebu Davud (1148), Tirmizi (532) u predanju od Džabira ibn Semure koji kaže: "Klanjao sam bajram-namaz sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., više puta, a nikada se nije učio ezan ni ikamet."

[814] Bilježe Buhari (2/396), Tirmizi (537), Nesai (3/193) i Ibn Madža (1291). Svi prenose od Ibn Abbasa, r.a., a o istome imamo i predanje od Seida el-Hudrija, koji prenosi od Amra ibn Šuajba, on od njegovog oca, a on od djeda.

[815] Bilježe Muslim (891) u predanju od Vakida el-Lejsija, Nesai (3/183), Tirmizi (534) i Ibn Madža (1282).

rekat, odmah je učio, a tekbire je izgovarao poslije učenja. No, ovo nije potvrđeno autentičnim predanjima, jer to prenosi Muhammed ibn Muavija en-Nejsaburi, a El-Bejhaki za njega kaže: "Mnogi mu pripisuju laž u predanjima."

Tirmizi prenosi u hadisu od Kesira ibn Abdullaha ibn Amra ibn Aufa koji prenosi od njegovog djeda, a on od oca, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na prvom rekatu bajram-namaza izgovorio sedam tekbira prije učenja, a na drugom pet tekbira prije učenja.[816] Tirmizi je rekao: "Pitao sam Muhammeda, to jest, Buharija, o ovome hadisu, a on mi reče: 'O ovom pitanju nema ispravnijeg predanja od ovog, i ja po njemu postupam.' I još je rekao: 'Hadis Abdullaha ibn Abdur-Rahmana et-Taifija od Amra ibn Šuajba o ovome je, također, ispravan.'"

Pod ovim hadisom se misli na hadis u kojem se navodi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na bajramu izgovarao dvanaest tekbira; sedam na prvom rekatu i pet na drugom, i da ništa od nafila nije klanjao prije bajram-namaza, niti poslije njega. Ahmed je rekao: "Ja zauzimam ovaj stav."

Što se tiče Kesira ibn Abdullaha ibn Amra, njegova predanja Ahmed nije uvrstio u *Musned*, i rekao je: "Njegovi hadisi ne vrijede ničemu." Tirmizi ponekad njegova predanja ocjenjuje kao sahih, a nekada kao hasen. Buhari je izjavio da je njegovo predanje u vezi bajrama najispravnije od postojećih, i pored toga što je predanje Amra ibn Šuajba ocijenio kao sahih, dodajući da postupa po predanju Kesira. A Allah najbolje zna.

---

[816] Bilježe Tirmizi (536), Ibn Madža (1279), Darekutni (1/181), Et-Tahavi (2/399) i Bejheki (3/286), ali je spomenuti sened hadisa slab. Tirmizi je predanje ocijenio kao hasen zbog brojnih potvrda koje govore o istoj temi kao što je predanje Aiše, r.a., kod Ebu Davuda (1149), Ibn Madže (1280) i drugih, mada i ovo predanje nije ispravno zbog Ibn Luheja koji je slab. Međutim, kod imama Ahmeda u *Musnedu* (2/180), Ebu Davuda (1151) i Ibn Madže (1278) stoji predanje od Amra ibn Šuajba, i ono je ocijenjeno kao dobro. Pogledaj *Nasbur-raje* (2/216-219).

Kada bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., završio bajram-namaz, okrenuo bi se i stao bi naspram ljudi koji su još sjedili u safovima. Davao im je savjete i oporuke. Zabranjivao im je i naređivao. Ako je htio da pošalje neku konjicu ili izvidnicu, poslao bi ih, ili ako je ima neku obavezu za njih, obavezao bi ih.[817]

Na mjestu gdje su klanjali bajram-namaz nije bilo minbera niti su tamo prenosili minber iz Poslanikove džamije, nego im je Poslanik, s.a.v.s., držao hutbu stojeći na tlu. Džabir, r.a., kaže: "Prisustvovao sam bajram-namazu sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., pa je prvo klanjao bez ezana i ikameta, a onda je držao hutbu. Ustao je oslanjajući se na Bilala, r.a., pa nam je preporučio bogobojaznost i podstakao nas na pokornost Allahu. Opomenuo je ljude i podsjetio ih na Allaha. Zatim je otišao do žena i njima se okrenuo. Opomenuo ih je i podsjetio na Allaha."[818]

Ebu Seid el-Hudri, r.a., je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je izlazio za Ramazanski i Kurbanski bajram do musale, pa je odmah počinjao sa bajram-namazom, a onda se okretao i stajao okrenut ljudima, a ljudi bi još sjedili u safovima..." Hadis je zabilježio Muslim.[819]

Ebu Seid el-Hudri, r.a., također navodi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., izlazio na dan Bajrama i klanjao sa ljudima dva rekata pa predao selam. Potom se ispinjao na svoju jahalicu okrećući se ljudima koji su sjedili u safovima. Govorio je: "Udijelite sadaku!", a najviše bi sadaku udjeljivale žene, dajući naušnice, burme i drugo. I, ako je imao namjeru da pošalje neku vojnu konjicu, spomenuo bi to, a, ako ne, otišao bi.[820]

Čini mi se da je prenosilac pogriješio u ovome hadisu, jer je Vjerovjesnik, s.a.v.s., izlazio na bajram-namaz pješke, dok su pred njim nosili štap za sutru, a vazio je ljudima sa jahalice na Mini, na

---

817 Bilježi Buhari (2/374) u predanju od Ebu Seida el-Hudrija, r.a.

818 Bilježe Buhari (2/377) i Muslim (885).

819 Bilježi Muslim (899).

820 Sened hadisa je ispravan, a prenosioce će autor spomenuti nešto kasnije.

dan Kurbanskog bajrama. Držao sam se toga sve dok nisam vidio da je Beki ibn Muhalled Hafiz spomenuo ovo predanje u svom *Musnedu* prenoseći od Ebu Bekra ibn Ebu Šejbe, on od Abdullaha ibn Numejra, on od Davuda ibn Kajsa, on od Ijada ibn Abdullaha, a on od Ebu Seida el-Hudrija, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., izlazio na dan Bajrama i klanjao sa ljudima dva rekata pa predao selam. Potom se ispinjao na svoju jahalicu okrećući se ljudima koji su sjedili u safovima. Govorio je: "Udijelite sadaku!", a najviše bi sadaku udjeljivale žene, pa je spomenuo ovaj hadis.

Zatim je rekao: "Kazivao nam je Ebu Bekr ibn Hallad, a njemu Ebu Amir, a njemu Ijad, a on je čuo od Ebu Seida, r.a, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., izlazio na dan Ramazanskog bajrama pa klanjao ljudima. Počeo bi sa klanjanjem dva rekata, a onda bi se okrenuo ljudima koji su sjedili. Govorio im je: "Udijelite sadaku!", pa je spomenuo hadis sličan prethodnome.

Ovo je predanje Ibn Madže, s tim što ga on bilježi od Ebu Kurejba koji prenosi od Ebu Usame, a on od Davuda.[821] Najvjerovatnije se i u ovom predanju spominje: "... zatim se ispeo na svoju jahalicu!", kao što kod Džabira stoji: "Oslanjao se na Bilala!" To je sigurno promaklo prepisivaču. A Allah najbolje zna.

U slučaju prigovora, a s obzirom na ono što je zabilježeno u oba *Sahiha* u predanju od Ibn Abbasa, r.a., koji kaže: "Prisustvovao sam Ramazanskim bajramima sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., i sa Ebu Bekrom, Omerom i Osmanom, r.a. Svi su klanjali bajram-namaz prije hutbe, a poslije namaza su držali hutbu." Dalje je rekao: "Sišao je Allahov Poslanik, s.a.v.s., a evo i sada kao da gledam u njega dok je rukom išaretio ljudima da ostanu sjediti, a onda kroz ljude prošao do žena, a sa njim je bio Bilal. Tada je rekao: 'O Vjerovjesniče, kada ti dođu vjernice da ti polože prisegu: '*da neće Allahu*

[821] Bilježi Ibn Madža (1288) i sened hadisa je ispravan. Hadis je spomenut u *Musnedu* (3/36, 42 i 54), zatim u *El-Musannefu* (5634) i u djelu *Sunenul-Bejheki* (3/297).

nikoga ravnim smatrati...' (El-Mumtehina, 12). Proučio je ajet do kraja."[822]

Također u oba *Sahiha* stoji u predanju od Džabira, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., ustao pa klanjao bajram-namaz, a zatim održao govor muškarcima. Kada bi završio, Allahov Vjerovjesnik, s.a.v.s., je silazio i odlazio do žena i podsjetio ih na Allaha.[823]

Ovo upućuje na to da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., držao hutbu sa minbera, ili sa jahalice, a možda su mu od pečene gline ili ćerpića izgradili minber sa kojeg je držao hutbu?!

Nema sumnje da su ova dva hadisa tačna, a tačno je i da nisu iznosili minber iz Poslanikove džamije do mjesta gdje su klanjali bajram-namaz. Prvi koji je iznio minber iz džamije na bajramsku musalu bio je Mervan ibn el-Hakem, i svi su osudili njegov postupak. Što se tiče izgradnje minbera od gline ili nečeg drugog, prvi minber od pečene gline napravio je Kesir ibn es-Salt u vrijeme kada je Mervan bio namjesnik u Medini, što je zabilježeno u *Sahihima*.[824] Najvjerovatnije da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., na musali bio na nekom uzvišenijem mjestu, pa se s njega spuštao do položaja gdje su klanjale žene te ih opominjao i podsjećao na Allaha. A Allah najbolje zna.

Vjerovjesnik, s.a.v.s., je otpočinjao bajramsku hutbu zahvalom Allahu. Nije upamćeno nijedno autentično predanje u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., otpočinjao bajramsku hutbu tekbirima. Ibn Madža je zabilježio u predanju od Sa'da el-Kurza, Vjerovjesnikovog mujezina, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., izgovarao mnogo tekbira između dijelova hutbe, a, također, je često izgovarao i tekbire u obje bajramske hutbe.[825]

---

822 Bilježe Buhari (2/388, 389), Muslim (884), Ebu Davud (1143 i 1144), Nesai (3/184), Ibn Madža (1273) u predanju od Ibn Abbasa, r.a.

823 Bilježe Buhari (2/388), Muslim (885), Ebu Davud (1141).

824 Bilježe Buhari (2/374), Muslim (889), Ebu Davud (1140), Ibn Madža (1275) u predanju od Seida el-Hudrija, r.a. Kesir ibn es-Salt el-Kindi bio je pisar pisama Abdul-Melika ibn Mervana.

825 Bilježi Ibn Madža (1287) ali u senedu ovog predanja nalazi se Abdur-Rahman ibn Sa'd ibn Ammar, a on je ocijenjen kao slab prenosilac, a Sa'd ibn Ammar je nepoznat.

Međutim, ovo predanje ne ukazuje na to da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., otpočinjao hutbu sa tekbirima. Učenjaci se razilaze oko mišljenja da li se hutba na nekom od dva bajram-namaza ili prilikom kišne dove može otpočeti sa tekbirima. Navode se mišljenja da se može otpočeti sa tekbirima te da se hutba prilikom kišne dove otpočinje sa istigfarom. U oba slučaja hutba treba da počne sa zahvalom Allahu. Šejhul-islam, Ibn Tejmijja, kaže da je zadnje mišljenje najispravnije, jer je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

كل أمرٍ ذي بال لا يُبدأ فيه بحمد الله، فهو أجذم.

"Svako dobro djelo, ako ne bude otpočeto sa zahvalom Allahu, ono je manjkavo."[826]

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je sve svoje hutbe otpočinjao sa zahvalom Allahu. Za onoga ko je prisustvovao bajram-namazu, dopustio je olakšicu da ostane slušati hutbu ili da ide. Također je olakšao, da ako se bajram podudari sa petkom, oni koji su bili na bajram-namazu ne moraju doći i na džuma-namaz.[827]

Vjerovjesnik, s.a.v.s., je išao jednim putem na bajram-namaz, a drugim se vraćao.[828] Navodi se da je tako postupao da bi nazivao selam svim ljudima koji se zateknu na jednom ili na drugom putu, zatim kako bi ukazao na vrijednost i jednog i drugog puta, odnosno onih koji ga koriste, da ukaže pomoć onima kojima je ona potrebna na oba puta, da pronese i pokaže islamska znamenja i simbole na

---

826 Bilježe Ahmed u *Musnedu* (8697), Ebu Davud (4840), Ibn Madža (1894) i Ibn Hibban u svom *Sahihu* (1/135) sa hadiskim ocjenama od Ahmeda Šakira. Međutim, u senedu hadisa nalazi se Kurre ibn Abdur-Rahman el-Mearifi. Za njega Ahmed Šakir kaže: "Njegovi hadisi su veoma čudni", a Ibn Muin kaže da je slab.

827 Bilježe Ebu Davud (1073), Ibn Madža (1311) u predanju od Ebu Hurejre, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Danas su vam se u ovom danu sastavila dva blagdana, pa ko hoće bajram-namaz mu može biti dovoljan da ne klanja džuma-namaz, ali mi ćemo se opet sabrati (da klanjamo džumu)." Sened hadisa je dobar.

828 Bilježi Buhari (2/392) u predanju od Džabira ibn Abdullaha, r.a., a hadis glasi: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., je na dan Bajrama mijenjao put." Hadis je zabilježio i: Tirmizi (541), Ibn Madža (1301) u predanju od Ebu Hurejre, r.a., zatim Ebu Davud (1156) i Ibn Madža (1299) u predanju od Ibn Omera, r.a. , i još jednom Ibn Madža (1300) u predanju od Ebu Rafia.

svim putevima i stazama, da bi izazvao srdžbu i gnjev licemjera kad vide veličinu islama i njegovih sljedbenika kao i veličinu njegovih propisa koji se sprovode. Također se navodi i kao razlog da što više zemaljskih svjedoka bude na Sudnjem danu koji će svjedočiti u korist čovjeka, jer onaj koji ide u džamiju ili do bajramske musale, jednim mu se korakom podiže stepen kod Allaha, a drugim korakom se brišu njegovi grijesi sve dok se ne vrati svojoj kući. Učenjaci kažu da je zadnje mišljenje najprihvatljivije, mada se može reći da je Poslanik, s.a.v.s., mijenjao put odlaska i dolaska zbog svega ovog spomenutog i zbog drugih mudrosti kojih mora biti u njegovim djelima.

Prenosi se od Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je iza farzova dnevnih namaza učio tebire počev od sabaha na dan Arefata, pa sve do ikindije četvrtog dana Bajrama. Tekbir je glasio: الله أَكْبَرُ، الله أَكْبَرُ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ الله، والله أَكْبَرُ، الله أَكبَر، وَلله الحَمْدُ "Allahu ekber, Allahu ekber! La ilahe illellah. Allahu ekber. Allahu ekber ve lillahil-hamd."[829]

829 Bilježi Ibn Ebu Šejbe, a prenosioci hadisa su povjerljivi.

Poslanikova, s.a.v.s., praksa vezana za klanjanje namaza zbog pomračenja Mjeseca ili Sunca

Kada se desilo pomračenje Sunca, Allahov Poslanik, s.a.v.s., je žureći uplašen izašao do džamije vukući za sobom svoj ogrtač. Pomračenje se desilo ujutro, nakon što je sunce odskočilo od horizonta za dužinu dva ili tri koplja. Vjerovjesnik, s.a.v.s., je istupio pred ljude i klanjao dva rekata. Na prvom rekatu je učio Fatihu i dugu suru. Učio je naglas. Zatim je učinio ruku' i na njemu je dugo ostao. Podigao se sa rukua i onda je dugo stajao na kijamu, nešto manje nego na prvom. Kada se podigao sa rukua izgovorio je: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا لَكَ الحَمْدُ "Semiallahu limen hamideh, rabbena lekel-hamd!", zatim je opet počeo da uči. Iza učenja je učinio ruku' na kojem je dugo ostao, ali nešto kraće nego na prvom. Potom se podigao sa rukua i učinio sedždu. Na sedždi je dugo ostao. Zatim je na drugom rekatu učinio sve što i na prvom. Na svakom rekatu je učinio dva rukua i dvije sedžde. Na dva rekata je učinio četiri rukua i četiri sedžde. U ovom namazu, Vjerovjesnik, s.a.v.s., je vidio Džennet i Džehennem. Htio je uzeti jedan grozd iz Dženneta, da bi ga pokazao ljudima. Vidio je stanovnike Džehennema kako bivaju kažnjavani. Vidio je ženu kako joj mačka, koju je zatvorila pa je od gladi i žeđi umrla, čupa meso. I vidio je Amra ibn Malika,[830] a on je prvi promijenio vjeru Ibrahima, a.s., kako vuče svoj želudac kroz vatru. Vidio je, također, lopova koji pokrada hadžije kako biva kažnjavan. A zatim

[830] Prvi je iz Perzije i Bizantije donio kipove na Arabijski poluotok i u Mekku, a zatim ih ponudio svom narodu da im budu posrednici kod Allaha. (o.p.)

se, nakon obavljanja namaza, Vjerovjesnik, s.a.v.s., okrenuo ljudima i održao im dirljivu i dojmljivu hutbu. Od te hutbe neki su upamtili:

إِنَّ الشَّمْسَ وَالقَمَر آيَتَان من آيات الله لا يَخْسِفَانِ بِمَوْتِ أَحَدٍ، وَلا لِحَياته، فإذا رَأَيْتُم ذَلِكَ، فادعوا الله وكَبروا، وصَلُّوا، وتَصدَقوا يا أُمَّةَ مُحَمَّد، والله مَا أَحَدٌ أَغيَرَ مِنَ الله أَنْ يزنيَ عَبدُهُ، أَوْ تَزْنِيَ أَمته، يا أمَّة محمَّد، والله لو تعلَمون ما أَعلم لَضحكتم قليلاً، وَلَبَكَيْتُمْ كَثيراً.

"Doista su Sunce i Mjesec dva znaka Allahova i oni ne bivaju zasjenjeni zbog smrti ili rođenja nekog čovjeka. Kada vidite pomračenje upućujte dovu Allahu, izgovarajte tekbir, klanjajte namaz i udijelite nešto u sadaku, o ummete Muhammedov! Kunem se Allahom, da niko nije više ljubomoran od Allaha da njegov rob čini blud, ili da njegova robinja čini blud. O ummete Muhammedov, tako mi Allaha da znate ono što ja znam, doista bi se malo smijali, a puno plakali!"

Na toj hutbi je, također, rekao:

لَقَدْ رَأَيتُ فِي مَقَامِي هذا كُلَّ شيءٍ وُعدتُم به، حَتَّى لَقَدْ رأيتُني أريد أن آخذَ قِطفاً مِن الجنة حِينَ رأيتُمُوني أَتَقدَمُ، وَلَقد رأيتُ جَهَنَّم يَحطِم بَعْضُها بَعْضاً حِينَ رأيتُمُوني تَأَخَرتُ.

"Zaista sam sa ovog svog mjesta vidio sve stvari koje vam se obećavaju. Čak sam pohrlio da uzmem grozd iz Dženneta kada ste me vidjeli da se naginjem naprijed. A zaista sam, kada sam ustuknuo nazad, vidio i Džehennem kako od žestine sam sebe slama!"

U drugoj verziji stoji:

وَرَأيت النَارَ فلم أَرَ كاليوم مَنْظرا قط أَفْظَعَ منها، ورَأَيْت أَكثر أهلِ ألنار النِّسَاءَ. قالُوا: وَبِمَ يا رسول الله؟ قال: بِكُفرهِنَّ. قيل: أيكفُرنَ باللَّهِ؟ قال: يَكْفرنَ العَشِيرَ، وَيَكفرنَ الإحسَان، لو أَحسَنْتَ إِلَى إِحْداهنَّ الدَّهْرَ كُلَّه، ثُمَّ رأت منك شيئا، قالت: ما رَأَيْتُ منك خيراً قطُّ.

"Vidio sam i vatru. I nisam vidio strašnijeg i jezivijeg prizora do danas. Vidio sam da su stanovnici Džehenema većinom žene." Neko upita: "A zbog kojih to djela, o Allahov Poslaniče?!" On reče:

"Zbog njihovog poricanja!" Rekoše: "Zbog poricanja Allaha?!" A Vjerovjesnik, s.a.v.s., odgovori: "Zbog poricanja dobra svoga muža! Zbog poricanja dobročinstva! Kada bi nekoj od njih cijeli život dobročinstvo činio, a onda joj se nešto kod muža ne svidi, rekla bi: 'Nikada od tebe i nisam nekog dobra vidjela!'"

Na ovoj hutbi je izgovorio i sljedeće riječi:

ولَقَدْ أُوحِي إلِيَّ أنكُم تُفتَنون فِي القُبور مِثل، أو قَريباً مِنْ فِتنَة الدَّجال، يُؤتى أَحَدُكُم فَيُقال له: ما عِلْـمُك بِهَذا الرَّجُل؟ فَأَمَّا المُؤمِن أو قال: المُوقِن، فيقول: مُحَمَّد رَسُول الله، جاءنَا بالبيِّنَات وَالهدَى، فَأَجبنا، وآمنَّا، واتَّبَعنَا، فيُقال لَهُ: نم صَالحاً فقَدْ عَلمنَا إن كنتَ لمؤمنا، وأمَّا المُنافِق أَوْ قَالَ: المُرْتابُ، فيَقُول: لا أدْري، سمعْت النَّاسَ يَقولُون شَيئاً، فقلته.

"Objavljeno mi je da ćete biti iskušavani u svojim kaburovima smutnjom kakva je Dedžalova ili nešto poput nje. Svakom od vas će doći pa kazati: 'Šta znaš o ovom čovjeku?!' A on će kazati: 'To je Muhammed, Allahov poslanik! Došao nam je sa Uputom i dokazima jasnim, pa smo mu povjerovali i njega smo slijedili.' Tada će mu biti rečeno: 'Dobro spavaj, saznali smo da si bio pravi vjernik!' A kada dođu munafiku (ili je rekao: nesigurnom), on će reći: 'Ne znam. Čuo sam ljude da nešto govore, pa sam i ja govorio.'"[831]

Kod imama Ahmeda u *Musnedu*, samo sa drugim lancem prenosilaca, navodi se: "Kada je, Poslanik, s.a.v.s., predao selam, zahvalio je Allahu i pohvalio Ga kako Njemu dolikuje. Posvjedočio je da nema boga osim Allaha i da je on Njegov rob i Poslanik. Zatim je rekao:

"أَيُّها النَّاسُ، أُنشِدُكُم بالله هَلْ تَعْلَمونَ أنِّي قَصرْتُ في شيء مِنْ تَبْلِيغ رِسَالات رَبِّي لَمَا أخْبَرتُمُوني بذَلك؟ فَقامَ رَجُلٌ، فَقَال: نَشْهَدُ أنكَ قَدْ بَلَّغْتَ رِسَالاَت رَبِّكَ، وَنَصَحْتَ لأُمَّتِكَ، وقَضيْتَ الَّذي عَلَيْكَ". ثُمَّ قَال: "أمَّا بعدُ فإنَّ رجالاً يَزعُمُون أَنَّ كُسُوف هذه الشَّمْس،

[831] Bilježe Buhari (2/438 i 439), Muslim (901), Malik u djelu *El-Muvetta* (1/186-187) u predanju od Aiše, r.a. Zatim Buhari (2/447), Muslim (907), Malik u djelu *El-Muvetta* (1/186-187) u predanju od Ibn Abbasa, r.a. i Buhari (1/251), Muslim (905) i Malik u djelu *El-Muvetta* (1/188-189) u predanju od Esme, r.a.

وكُسُوفَ هَذا القَمَر، وَزَوَالَ هذه النُّجُوم عَن مَطالِعها لِموتِ رجَالِ عُظَمَاءَ مِنْ أَهْل الأَرْض، وإنَّهم قَدْ كَذَبُوا، وَلَكنَّهَا آيات مِن آيات الله تَبارَكَ وَتَعالى يَعْتَبرُ بِهَا عِبادُهُ، فَيَنظُرُ مَنْ يُحْدثُ مِنهُم تَوْبَةً، وايْمُ الله لَقَدْ رَأيْتُ مُنذ قُمْتُ أُصَلِّي ما أَنْتُم لاقُوه مِنْ أَمْرِ دُنيَاكُمْ وآخِرَتكُم، وإنَّهُ – والله أَعْلَمُ – لا تَقوم السَّاعَةُ حَتَّى يَخْرُجَ ثَلاثَون كَذَّاباً آخرُهُم الأعْوَرُ الدَّجَّالُ، مَمْسُوح العَيْنِ اليسْرى، كَأَنَّها عَيْنُ أَبي تحيى لِشيْخٍ حِينَئذٍ مَن الأَنْصَارِ، بَينَه وبَيْنَ حُجرَة عائشة، وإنَّه مَتى يَخْرُجْ، فسَوْفَ يَزْعُمُ أنَّه الله، فَمَن آمَنَ بِهِ وَصَدَّقَهُ واتَّبعَه، لَم ينفَعْه صَالح مِن عَمَلِه سَلَفَ، وَمن كَفَر به وكَذَّبه، لَم يُعاقَبْ بشيءٍ مِنْ عَمَلِه سَلَفاً، وإنَّه سَيظهَرُ عَلَى الأَرْضِ كُلِّهَا إلاَّ الحَرَمَ وَبَيْتَ المَقدِس، وإنه يَحْصُر المُؤمنين في بَيْت المَقْدِس، فَيُزَلْزَلونَ زلزَالاً شَدِيدَاً، ثُمَّ يُهلِكُه الله عزَّ وجَلَّ وَجنودَه، حتى إنَّ جذْمَ الحَائِط أَوْ قَال: أَصْلَ الحَائِطِ، وأَصْلَ الشَّجَرَة لَيُنَادِي: يا مُسْلمُ، يا مُؤْمِن، هذا يَهُودِيٌّ، أَوْ قَالَ: هَذَا كَافِرٌ، فَتعَال فاقْتُلْهُ قَال: وَلَنْ يَكُونَ ذلكَ حَتى تَرَوْا أُموراً يَتَفَاقَمُ بَيْنكم شَأْنُهَا في أَنْفُسِكم، وتساءلونَ بَيْنكم: هَلْ كَانَ نَبيّكُمْ ذَكَر لَكُمْ مِنْهَا ذِكراً: وحتَّى تَزُولَ جِبَالٌ عَنْ مَراتِبها، ثمَّ على أثَرِ ذَلِكَ القَبْضُ".

'O ljudi, tako vam Allaha, da li znate da sam u nečemu pogriješio i obezvrijedio dostavljanje Allahove poslanice. Obavijestite me o tome!' Tada ustade neki čovjek i reče: 'Svjedočimo da si dostavio Allahovu poslanicu! Ummetu si uvijek savjete upućivao i ispunio si ono čime si bio obavezan.' Poslije ovoga, Vjerovjesnik, s.a.v.s., je kazao: 'A zatim. Ima ljudi koji misle da je pomračenje Sunca ili Mjeseca i gubljenje zvijezda sa položaja svog izlaska zbog smrti velikih ljudi na Zemlji. Oni doista laž iznose! To su Allahovi znakovi koje On daje da bi robovi Njegovi pouku prihvatili. On gleda ko će od njih učiniti pokajanje. Tako mi Allaha, ja sam od časa kada sam počeo klanjati vidio sve što ćete doživjeti na dunjaluku i ahiretu. Zaista, a Allah najbolje zna, neće nastupiti Sudnji dan dok se u mome ummetu ne pojavi trideset varalica. Posljednji od njih je ćoravi Dedždžal, zbrisanog lijevog oka. Kao da je to oko Ebu Tuhejja (u to vrijeme jedan od staraca među Medinelijama). Kada se pojavi zagovarat će da je bog. Ko mu povjeruje i pođe ga slijediti, neće mu koristiti nikakvo dobro koje je prije uradio. A ko odbaci

njegov poziv i ne povjeruje mu, taj neće biti pitan nizašta od onoga što je prije toga radio. On će zaposjesti sve zemlje osim dva Harema i Bejtul-Makdis. On će opkoliti vjernike u Bejtul-Makdisu i tu će velikim potresom biti potrešeni. Zatim će ga Allah uništiti zajedno sa njegovom vojskom. Doista će i temelji zidova i korijenje drveća dozivati: 'O muslimanu, o vjerniče, evo jevreja', ili će reći: 'evo nevjernika, dođi i ubij ga!' To se neće desiti dok se ne dese neke stvari koje će i vama biti zamršene, pa ćete se pitati: 'Je li Poslanik, s.a.v.s., o ovome išta govorio?' Neće se desiti dok se brda sa mjesta svojih ne pomjere, a tada će uskoro nastupiti i kabd - kolektivna smrt."[832]

Ovo su ispravna predanja od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o načinu klanjanja namaza pri pomračenju Sunca ili Mjeseca. Prenosi se da je ovaj namaz klanjao i na druge načine:

- Da je na svakom rekatu činio po tri rukua. [833]

- Da je na svakom rekatu činio po četiri rukua.[834]

- Da je ovaj namaz klanjao kao i svaki drugi namaz; čineći na svakom rekatu po jedan ruku'.

Međutim, islamski velikani iz reda učenjaka ovo predanje ne smatraju ispravnim, a među njima su imam Ahmed, Buhari, Šafija. Ovo predanje oni smatraju pogrešnim. Neko je rakao Šafiji: "Prenosi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao namaz prilikom pomračenja Sunca sa tri rukua na svakom rekatu?!" Šafija ga je upitao: "A držiš li se ti tog predanja?!" On mu odgovori: "Ne, ali zašto ga ti ne prihvatiš jer to je predanje u kojem ima još više rukua od vašeg predanja?!", misleći na predanje koje spominje dva rukua na svakom rekatu. Na to mu imam Šafija reče: "Mi ne prihvatamo predanje čiji

[832] Bilježi Ahmed (5/16), mada se u senedu ovog hadisa nalazi Sa'lebe ibn Ibad el-Abdi, a njega niko ne smatra povjerljivim, osim Ibn Hibbana. Ostali prenosioci su povjerljivi. U skraćenoj verziji ga navodi Ebu Davud (1184) i Nesai (3/140).

[833] Bilježe Muslim (901), Ebu Davud (1177), Nesai (3/129 i 130) u predanju Ubejda ibn Umejra od Aiše, r.a.

[834] Bilježe Muslim (908 i 909) i Ebu Davud (1183).

je lanac prekinut i smatramo da je, a Allah najbolje zna, pogrešno!" Bejheki je rekao: "Čiji je lanac prekinut", misleći na riječi Ubejda ibn Umejra koji kaže: "Kazivao mi je onaj kojem vjerujem na riječ!" Ata je rekao: "Pomislio sam da misli na Aišu, r.a!" U tom hadisu se kaže: "Na svakom rekatu je učinio tri rukua, i četiri sedžde."[835] Katada je rekao: "Čuo sam od Ataa, u predanju od Ubejda ibn Umjera, a on prenosi od Aiše, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao namaz sa šest rukua i četri sedžde."[836] Ata prenosi ovaj hadis od Aiše, r.a., misleći da je ona tako rekla, ali u to nije siguran.

Postavlja se pitanje kako bi takvo nešto moglo biti upamćeno od Aiše, r.a., kad se u predanju od Urve koje je čuo od Amra navodi da je Aiša, r.a., izjavila suprotno prethodnom predanju.[837] A Urve i Amre su bili bliskiji sa Aišom od Ubejda ibn Umejra. Zatim, njih su dvojica, i to osnažuje njihovo predanje da je bolje upamćeno. A ono što imam Šafija smatra da je pogrešno, mislim da se odnosi na predanje Ataa od Džabira, r.a., u kojem se kaže: "Dogodilo se pomračenje Sunca u vremenu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., na dan kada je umro njegov sin Ibrahim. Ljudi su povikali: 'Sunce se zamračilo zbog smrti Ibrahima!' Tada je Vjerovjesnik, s.a.v.s., ustao i klanjao sa ljudima namaz (od dva rekata) u kojem je učinio šest rukua i četiri sedžde."[838]

Bejheki je rekao: "Ko bolje razmotri događaj o kojem govori ovaj hadis i hadis Ebu Zubejra, zaključit će da oba hadisa govore o jednom događaju. Zatim, da je namaz o kojem govore, Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao samo jednom, i to na dan kada mu je umro sin Ibrahim.

On dalje nastavlja: "Zatim je došlo do razilaženja između Abdul-Melika, to jest, Ibn Ebu Sulejmana koji prenosi od Ataa, a on od Džabira, r.a, i Hišama ed-Destavija koji prenosi hadis od

---

835 Ranije smo spomenuli izvor ovog hadisa.

836 Ranije smo spomenuli izvor ovog hadisa.

837 Ranije smo spomenuli izvor ovog hadisa.

838 Ranije smo spomenuli izvor ovog hadisa.

Ebu Zubejra od Džabira, r.a., vazano za broj rukua koje je Vjerovjesnik, s.a.v.s., učinio na svakom rekatu. Došli smo do zaključka da je Hišamovo predanje bitnije da se prihvati, odnosno, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., na svakom rekatu učinio po dva rukua. Njegovo predanje smo prihvatili zbog toga što je Ebu Zubejr bolje pamtio hadise od Abdul-Melika. Zatim, što se njegovo predanje poklapa sa predanjem Urvea i Amra od Aiše, r.a., oko broja rukua na svakom rekatu. Njegovo predanje se slaže i sa predanjem od Kesira ibn Abbasa i Ataa ibn Jesara koje prenosi od Ibn Abbasa, r.a., kao i sa predanjem Ebu Seleme od Abdullaha ibn Amra, i sa predanjem Jahja ibn Selima i drugim. Međutim, sa predanjem Abdul-Melika od Ataa, razilaze se predanja Ibn Džurejdža i Katade koji, također, prenose od Ataa, a on od Ubjeda ibn Umjera u kojem se navodi: "Šest rukua sa četiri sedžde." Tako je predanje Hišama od Ebu Zubejra od Džabira, a oko kojeg ne postoji razilaženje i koje mnogi potvrđuju, bitnije da se prihvati od oba predanja Ataa gdje je u senedu jednog od njih došlo do zabune. Sened drugog predanja, koje je čisto od zabune, u jednom prenosilačkom stupnju navodi samo Abdul-Melik ibn Ebu Sulejman za kojeg se pouzdano zna da je griješio u predanjima više hadisa.

On kaže: "U hadisu Hubejba ibn Ebu Sabita koji prenosi od Tavusa, a on od Ibn Abbasa, r.a., navodi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., prilikom pomračenja Sunca klanjao namaz. Počeo je učiti na kijamu, zatim je učinio ruku'. Potom je ustao i učio, pa opet je učinio ruku'. Iza toga je učio i poslije učenja učinio ruku'. Opet je učio i učinio ruku', a onda je otišao na sedždu. Na drugom rekatu je postupio kao i na prvom." Ovo predanje je zabilježio Muslim u svom *Sahihu*[839] i navodi ga samo Hubejb ibn Sabit, a on, iako je bio povjerljiv prenosilac, ponekad je znao poturiti drugo predanje. Zatim, on u ovom predanju ne pojašnjava da je hadis čuo od Tavusa, što bi moglo značiti da je predanje uzeo od nekog nepovjerljivog prenosioca. Zatim,

[839] Bilježi Muslim (909).

s njim se u ovom predanju, oko teksta hadisa - metna i pripisivanja hadisa Poslaniku, s.a.v.s., ne slaže Sulejman el-Mekki el-Ahvel, jer on isto predanje navodi od Tavusa, a on od Ibn Abbasa, r.a. da je rekao: "U praksu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ubraja se i to da je na jednom rekatu učinio tri rukua." Međutim, i sa Sulejmanom se ne slažu oko pitanja broja rukua na jednom rekatu. Više prenosilaca prenose od Ibn Abbasa, r.a., da je pri klanjanju namaza za pomračenje Sunca postupao onako kako je prenio Ata ibn Jesar i drugi od Ibn Abbasa, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., postupao tako i tako, to jest, na svakom rekatu je učinio po dva rukua.

Muhammed ibn Ismail Buhari je ostavio sva tri predanja i nijedno nije zabilježio u svom *Sahihu*, jer su ona oprečna onome što je boljeg i ispravnijeg seneda, što prenose povjerljiviji prenosici i što je mnogobrojnije od njih. Buhari je rekao kako to od njega navodi Ebu Isa Tirmizi. Smatram da je najispravnije predanje ono koje kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s, u namazu prilikom pomračenja Sunca klanjao (dva rekata) sa četiri rukua i četiri sedžde.

Bejheki je rekao: "Od Huzejfe, r.a., se prenosi predanje da je Vjerovjesnik, s.a.v.s, učinio četiri rukua na svakom rekatu." Međutim, sened ovog predanja je slab.[840]

Od Ka'ba ibn Ubejja se navodi da je činio pet rukua na svakom rekatu.[841] Buhari i Muslim njegova predanja ne uzimaju kao dokaz.

On kaže: "Neki učenjaci hadisa potvrđuju i prihvataju sva navedena predanja oko broja rukua koje je Vjerovjesnik, s.a.v.s., učinio na jednom rekatu u namazu prilikom pomračenja Sunca. Oni kažu da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., više puta klanjao ovaj namaz te da

---

840 Bilježe Bejheki u djelu *Es-Sunenul-kubra* (3/359) i El-Hejsemi u djelu *Medžmeuz-zevaid* (2/208) i kaže: "Prenosi ga El-Bezzar, a u senedu se navodi Muhamed ibn Ebu Lejla, a o njemu su iznešene kritike. Hafiz u djelu *Et-Takrib* kaže: " Istinoljubiv, ali je veoma lošeg pamćenja."

841 Bilježi Ebu Davud (1182), ali u senedu predanja se navodi Ebu Dža'fer er-Razi, a on je ocijenjen kao loš prenosilac.

su svi spomenuti načini klanjanja dopušteni." Ovo mišljenje zastupa Ishak ibn Rahivejh, Muhammed ibn Ishak ibn Huzejme, Ebu Bekr ibn Ishak ed-Dabbi i Ebu Sulejman el-Hatibi, a Ibnul-Munzir ga smatra dobrim. Ono što su imam Buhari i Šafija prihvatili kao ispravnije predanje od svih spomenutih, važnije je da se slijedi zbog toga što se radi, kako smo već naveli, samo o jednom događaju pri kojem je Vjerovjesnik, s.a.v.s, klanjao namaz zbog pomračenja Sunca, a to je bilo na dan kada mu je umro sin Ibrahim.

Od Ahmeda se, također, prenosi da je on prihvatio samo hadis Aiše, r.a., odnosno, da se na svakom rekatu čine dva rukua i dvije sedžde. U predanju od El-Muzenija, navodi se da je rekao: "Ja zastupam mišljenje da se u namazu zbog pomračenja Sunca čine četiri rukua i četiri sedžde. Na svakom rekatu po dva rukua i dvije sedžde. Prihvatam hadis Aiše, r.a., jer većina predanja govori u tom kontekstu."

Ovo je izbor Ebu Bekra i prvih učenika imama Ahmeda. To je prihvatio i naš učitelj Ebul-Abbas Ibn Tejmijja. On je sve druge hadise smatrao slabim, govoreći: "To je pogrešno, jer je Vjerovjesnik, s.a.v.s., samo jednom klanjao namaz zbog pomračenja Sunca, na dan kada mu je umro sin Ibrahim." A Allah najbolje zna.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je preporučio da se prilikom pomračenja Sunca ili Mjeseca veliča Allah, klanja, upućuje dova Allahu, čini istigfar i oslobađaju robovi. A Allah najbolje zna.

PRAKSA ALLAHOVOG POSLANIKA, S.A.V.S., PRILIKOM UPUĆIVANJA KIŠNE DOVE

Potvrđeno je da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na više načina upućivao kišnu dovu:

Prvi način: Petkom sa minbera za vrijeme hutbe uputio je ovu dovu:

اللهم أغثنا، اللهم أغثنا، اللهمّ أغثنا، اللهم اسقِنا، اللهُم اسقِنا، اللهمّ اسقِنا.

"Bože naš, daj nam obilnu kišu! Bože naš, daj nam obilnu kišu! Bože naš, daj nam obilnu kišu! Bože naš, napoj nas! Bože naš, napoj nas! Bože naš, napoj nas!"[842]

Drugi način: Vjerovjesnik, s.a.v.s., je nagovijestio ljudima da će u određenom danu izaći do musale.[843] Po izlasku sunca on je izašao do tog mjesta idući skrušeno, ponizno, pokazujući strah od Allaha, opušteno, predajući se Allahu i pokazujući svoju ovisnost o Allahu Uzvišenom.[844] Kada je stigao do musale, ispeo se na minber (ako je ovo tačno, u protivnom u hadisu je došlo do zamjene), zahvalio se Allahu, pohvalio Ga i izgovarao je tekbir. Upamćeno je da je na taj dan uputio sljedeću dovu:

---

[842] Bilježe Buhari (2/417,421,423), Muslim (897) i Nesai (3/160,161) u predanju od Enesa ibn Malika, r.a.

[843] Otvoren prostor u pustinji, na periferiji Medine gdje su klanjali bajrame. (o.p.)

[844] Bilježe Ebu Davud (1165), Ibn Madža (1266), Et-Tahavi (1/191-192), Nesai (3/156), Tirmizi (558) i kaže za hadis da je dobar - hasen. A Ibn Huzejme (1405) i Ibn Hibban (603) za hadis kažu da je vjerodostojan - sahih, u predanju od Ibn Abbasa, r.a.

الحَمْدُ لله رَبِّ العالَمين، الرَّحْمن الرَّحيم، مالِكِ يَوْمِ الدِّين، لا إله إلا الله، يَفْعَلُ ما يُريد، اللهُم أَنتَ الله لا إله إلا أنت، تَفْعَل ما تُريدُ، اللهُم لا إلا إلَه إلا أَنْتَ، أَنْتَ الغَنيُ وَنَحْنُ الفُقَراءُ، أَنْزِل عَلَينا الغَيْثَ، واجعَل ما أَنْزَلْتَه علينا قُوَّةً لَنا، وَبلاغاً إلى حين.

"Hvala Allahu Gospodaru svjetova! Milostivom, Svemilosnom. Vladaru Dana sudnjeg. Nema boga osim Allaha. On čini šta hoće. Moj Bože, ti si Allah i nema drugog boga pored Tebe. Ti radiš šta hoćeš. Moj Bože, ti si Allah i nema drugog boga pored Tebe. Ti sve posjeduješ, a mi smo siromasi. Spusti na nas plodnu kišu. I učini da nam ona bude snaga i opskrba do vremena određenog."[845] Zatim je podigao ruke i ponizno se, pokazjući ovisnost o Allahu, predao u dovi. Toliko je podizao ruke ka nebu da mu se ukazala bjelina pazuha. Zatim je ljudima okrenuo leđa, a lice usmjerio ka kibli. Tada je izvratio svoj ogrtač; desni dio je prebacio preko lijevog ramena, a lijevi preko desnog. Vanjski dio je okrenuo unutra, a unutrašnji vani. Nosio je taj dan crni vuneni ogrtač sa prugama. Dugo je učio dovu okrenut prema kibli, a i prisutni su tako postupali. Potom je sišao i zajedno s ljudima klanjao dva rekata kao na bajram-namazu bez ezana, ikameta ili bilo kakvog drugog poziva. U namazu je učio naglas. Na prvom rekatu je proučio Fatihu i suru El-A'la, a na drugom rekatu je proučio suru El-Gašije.

Treći način: Uputio je kišnu dovu sa minbera u Medini, ali ne na dan džume, nego u nekom drugom danu. Nije preneseno da je

---

845 Bilježi Ebu Davud (1173) u predanju od Aiše, r.a.'U senedu ovog hadisa spominje se Junus ibn Jezid el-Ejli. U djelu *Et-Takrib* stoji da je on pouzdan prenosilac u svim predanjima osim u onima koje prenosi od Ez-Zuhrija, ona su pogrešna, a ovo je jedno od tih predanja. I pored toga, Ibn Hibban (604) za predanje kaže da je ispravno, tako je kazao i Hakim (1/328), a njegovu ocjenu je potvrdio Ez-Zehebi. Ebu Davud kaže: "Ovo je garib hadis a njegov sened je dobar." Dio ovog hadisa prenosi i Hakim (1/326) i Darekutni (2/66) u predanju od Ibn Abbasa, r.a. Međutim, u senedu tog predanja spominje se Muhammed ibn Abdul-Aziz, a za njega Buhari navodi da su njegovi hadisi odbačeni. Nesai kaže: "Hadisi koje on prenosi se ne uzimaju." Ebu Hatem za njega kaže: "On prenosi slabe hadise." Zatim, Ebu Abdul-Aziz je nepoznat. Buhari je u svom *Sahihu* zabilježio (2/415) u predanju od Abdullaha ibn Zejda da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., izašao do musale i uputio dovu za kišu. Okrenuo se prema kibli, izvratio svoj ogrtač i klanjao je dva rekata.

prlikom ove kišne dove klanjao i namaz.[846]

Četvrti način: Uputio je kišnu dovu dok je sjedio u svojoj džamiji u Medini. Podigao je ruke i zamolio Allaha Uzvišenog. Od te dove upamćeno je da je kazao:

اللهُم اسْقِنا غَيْثاً مُغيثا مَريعاً طَبَقاً عاجِلاً غَيْرَ رائِث، نافِعاً غَيْرَ ضارٍّ.

"Allahu naš, napoj nas dobrom kišom uz koju će plodovi iznići. Obilnom i koja će ubrzo doći, a ne onom koja će samo proći. Korisnom, a ne štetnom."[847]

Peti način: Uputio je kišnu dovu kod uljanog kamenja blizu Ez-Zevre, kod ulaza u Mesdžidul-haram, a danas su to vrata Mesdžidul-harama po imenu Babus-selam (Kapija mira).[848]

Šesti način: Uputio je kišnu dovu i u jednom od ratnih pohoda, kada su mušrici stigli do izvora vode prije muslimana, pa ih je zbog toga zadesila žeđ. Vjernici su mu se požalili na žeđ, pa su neki licemjeri kazali: "Ako je Vjerovjesnik, on bi molio Allaha za kišu kao što je Musa molio za kišu svome narodu." To je dospjelo do Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pa je upitao:

أَوَقَدْ قالوها؟ عَسَى رَبّكم أَنْ يَسْقيَكم، ثُمَ بَسَط يَدَيه، ودعا، فما ردَّ يديه من دعائه، حتى أظَلَّهُمُ السَّحابُ، وأمطروا، فأفعمَ السيلُ الوادي، فشرب الناس، فارتَوَوْا.

"Zar su to već rekli?! Sigurno će vas vaš Gospodar i napojiti." Tada je pružio ruke i počeo učiti dovu, i prije nego je spustio ruke,

---

[846] Bilježi u *Sunenu* Ibn Madža (1270).

[847] Bilježe Ebu Davud (1169), Bejheki (3/355) u predanju od Džabira ibn Abdullaha, r.a. Sened hadisa je ispravan. Hakim za predanje kaže da je vjerodostojno (1/327), a to je potvrdio i Ez-Zehebi.

[848] Bilježe Ebu Davud (1168), Ahmed (5/223) u predanju od Umejra, oslobođenog roba Abil-Lahma. Sened hadisa je ispravan, tako ga je ocijenio Hakim (1/327), a to je potvrdio Ez-Zehebi. Zatim, hadis je zabilježio i Nesai (3/159); Tirmizi (557) u predanju od Umejra, oslobođenog roba Abil-lahma koje prenosi od Abil-lahma, međutim, to je pogreška nekog od prenosilaca.

oblaci su se nadvili nad njima i Allah je spustio kišu. Vodena bujica je ispunila dolinu, ljudi su pili vodu i svi su je se zadovoljili.

Također su upamćene i još neke dove za kišu koje je učio: "اللهُم اسق عِبَادَكَ وَبَهَائِمَكَ، وانْشُرِ رَحْمَتَك، وأَحْيِ بَلَدَكَ الْمَيِّتَ"، "اللَهُم اسْقِنا غيثاً مُغيثاً مَرِيئاً، مريعاً، نافعاً غير ضارٍّ، عاجلاً غَيْرَ اجل". "Allahu moj, napoj Svoje robove i stoku Svoju. Raširi Svoju milost i oživi Svoju zemlju mrtvu."[849] Zatim: "Allahu moj, napoj nas dobrom kišom. Ugodnom i onom uz koju će plodovi izniknuti. Korisnom, a ne štetnom. Ubrzo, a ne onom koja će kasniti."[850]

Jedne prilike je Allahov Poslanik, s.a.v.s., uputio Allahu Uzvišenom dovu za kišu, pa je ustao Ebu Lubabe i kazao: "Allahov Poslaniče, hurme su u sušarama!" Na to Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče:

"اللهم اسقِنَا حَتَّى يَقومَ أبو لُبَابة عُرياناً، فَيَسدَّ ثَعلَبَ مِرْبَدِه بإزاره"، فأمطرت، فاجتمعوا إلى أبي لُبابة، فقالوا: إنها لن تُقلعَ حتى تقوم عُرياناً، فتسُدَّ ثعلبَ مربدك بإزارك كما قال رسول الله صلى الله عليه وسلم، ففعل، فاستهلت السماء.

"Allahu moj, spusti na nas kišu sve dok Ebu Lubabe ne ostane nag i svojim plaštom ne začepi prolaze na njegovoj sušari." Utom je kiša počela padati, pa su ljudi otišlo do Ebu Lubabe i kazali mu: "Kiša neće prestati sve dok nag ne odeš i svojim plaštom ne začepiš prolaze na sušari, kako je Allahov Poslanik, s.a.v.s., i rekao!" Pa on to učini i kiša prestade.[851]

U situacijama kada bi kiša bila obilna i počela plaviti, od Vjerovjesnika, s.a.v.s., je traženo da moli Allaha za prestanak kiše, i tada je on upućivao ovu dovu:

---

849 Bilježi Ebu Davud (1176) u predanju od Amra ibn Šuajba, koje on prenosi od njegovog oca, a on od djeda. Sened hadisa je dobar. Zabilježio ga je i imam Malik u djelu *El-Muvetta* (1/190,191), ali kao mursel predanje.

850 Ranije smo spomenuli izvor ovog hadisa. Sened hadisa je ispravan.

851 El-Hejsemi navodi ovo predanje u djelu *Medžmeuz-zevaid* (2/215) i dodaje: "Zabilježio ga je Taberani u djelu El-*Mu'džemus-sagir*, ali u senedu hadisa ima prenosilaca koji su nepoznati."

اللهم حَوَالَيْنَا ولا عَلَينَا، اللهُم على الآكام والجِبال، وَالظِّراب، وبُطونِ الأودية وَمَنَابِتِ الشَّجَر.

"Allahu naš, pored nas, ne na nas! Bože, na brda i brežuljke, na humke i doline! Bože, tamo gdje rastinje niče!"[852]

Kada bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., vidio da će pasti kiša, govorio bi: "Allahu moj, neka bude obilna i korisna!"[853]

Vjerovjesnik, s.a.v.s., je raširivao svoju odjeću da je pokvasi kiša, a kada su ga upitali zašto to čini, on je rekao: "...jer je kiša skoro bila kod svoga Gospodara!"[854]

Imam Šafija, Allah mu se smilovao, je rekao: "Obavijestio me onaj u čiju iskrenost ne sumnjam, od Jezida ibn el-Hadia da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kada bi potekla kišna bujica, govorio:

اخرُجُوا بِنَا إِلَى هَذَا الذِي جَعَلَهُ الله طَهُوراً، فَنَتَطَهَّرَ منه، ونَحْمَدَ الله عَلَيْه.

'Izađimo do onoga što nam je Allah učinio sredstvom za čišćenje, da se njime očistimo i Allahu zahvalimo!'"[855]

"Obavijestio me onaj u čije riječi ne sumnjam u predanju od Ishaka ibn Abdullaha da je Omer, r.a., kada bi potekla kišna bujica, odlazio sa svojim društvom tamo kuda ona teče i govorio bi: 'Nijedna bujica nije potekla da se nismo njome umili.'"

Kada bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., vidio oblake ili osjetio vjetar, to bi se poznalo na njegovom licu. Bojao se da s njima ne dolazi Allahova kazna. Kada bi počela padati kiša, to bi ga obveselilo i nestalo bi zabrinutosti sa njegovog lica. Šafija je rekao:

---

[852] Ranije smo naveli izvor ovog predanja koje prenosi Enes ibn Malik, r.a., a zabilježili su ga Buhari, Muslim, Nesai i imam Malik u djelu *El-Muvetta*.

[853] Bilježe Buhari (2/430) i Nesai (3/164) u predanju od Aiše, r.a.

[854] Bilježe Muslim (898) i Ebu Davud (5100).

[855] Bilježi Šafija u svom djelu *El-Umm* (1/252 i 253); Bejheki u djelu *Es-Sunenul-kubra* (3/359). Bejheki za ovo predanje kaže: "Sened ovog hadisa je prekinut. Ovo predanje se prenosi od Omera, r.a., a Zejd ibn Abdullah nije slušao hadise od Allahovog Poslanika, s.a.v.s."

اللهُم اسقِنَا غيثاً مُغيثاً هَنيئاً مَريئاً غدَقاً مُجلِّلاً عَامًّا طَبقاً سَحًّا دائِماً، اللهُم اسقِنا الغَيْثَ، ولا تجعلنا من القَانطين، اللهم إن بالعباد والبلاد والبهائم والخلق مِن اللأواء والجهد والضَّنْك ما لا نشكوه إلاَّ إليك، اللهم أنبِتْ لنا الزَّرعَ، وأدِرَّ لنا الضَّرْعَ، واسقِنا مِن بركات السماء، وأنبِتْ لنا مِن بركات الأرض، اللهم ارفع عنا الجَهْدَ والجُوعَ والعُرِيَ، واكشِفْ عنا مِن البلاء ما لا يكشِفُه غيرُك، اللهم إنا نستغفرك، إنك كنتَ غفَّاراً، فأرسل السماء علينا مِدراراً.

"Prenosi se od Salima ibn Abdullaha koji prenosi od svog oca, r.a., predanje da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., prilikom upućivanja kišne dove učio: 'Allahu naš, napoj nas blagoslovljenom kišom, blagom i ugodnom. Obilnom i onom koja će sušu utoliti. Sveopćedobrom i onom koja će zemlju natopiti. Bože, uvijek dovoljnom! Allahu naš, napoj nas kišom i nemoj nas učiniti od onih koji nadu u Tebe gube! Allahu naš, doista je robove Tvoje, i zemlju, i stoku i stvorenja druga snašla žeđ, patnja, zbog čega se samo Tebi žalimo. Allahu naš, učini da nam usjevi izniknu i vimena stoke mlijekom se napune. Napoj nas blagoslovom s neba, i učini da iznikne blagoslov zemlje. Allahu naš, spasi nas bijede, suše i gladi. Otkloni od nas nedaću koju ne može otklonuti niko osim Tebe. Allahu naš, mi od Tebe oprosta tražimo, jer Ti si Onaj koji grijehe praštaš. I oblake s kišom nama stalno šalji.'"[856]

Šafija, Allah mu se smilovao, je rekao: "Volim da imam prilikom kišne dove uči ovu dovu." Još je dodao: "Čuo sam predanje da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kada bi molio prilikom kišne dove, dizao ruke.[857] Također sam čuo da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., izlazio na kišu

---

[856] Bilježi Šafija u djelu *El-Umm* (1/251). U predanju postoji prekid između Šafije i Salima ibn Abdullaha.

[857] Bilježi Malik u *El-Muvetti* (1/192). Imam Buhari je zabilježio hadis (4/429) i Muslim (895) u predanju od Enesa ibn Malika, r.a., da Vjerovjesnik, s.a.v.s., nije dizao ruke prilikom učenja dove, osim u kišnoj dovi. Podizao je ruke tako visoko da mu se ukazivala bjelina pazuha. Ebu Davud je zabilježio predanje (1171) koje pripovijeda Enes ibn Malik, r.a., gdje stoji: "Ovako je Poslanik, s.a.v.s., činio prilikom kišne dove", pa je ispružio ruke okrenuvši dlanove ka zemlji, a podigao ih je tako visoko da mu se ukazala bjelina pazuha. Sened ovog predanja je ispravan.

pri prvim kapima koje su padale stojeći pod kišom dok mu ona ne pokvasi tijelo." Još navodi: "Čuo sam da su neki ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kada bi osvanuli i zatekli da je kiša padala, govorili: 'Kišu nam je donijela "zvijezda" El-Feth (Darovnica), a onda bi učili ajet: '*Kada Allah svoju milost podari ljudima, niko je ne može uskratiti. A kada On nešto uskrati, niko to, pored Njega, ne može dati!*" (Fatir, 2)[858]

On kaže: "Obavijestio me je onaj u kojeg ne sumnjam od Abdul-Aziza ibn Omera, a čuo je od Mekhula koji prenosi od Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je rekao: 'Molite da vam se usliša dova pri sukobu vojski, pri učenju ikameta za namaz i kada se spušta kiša!'"[859]

Upamtio sam od mnogih da se dova prima prilikom spuštanja kiše i učenja ikameta za namaz. Bejheki je rekao: "Prenijeli smo hadis spojenog seneda od Sehla ibn Sa'da koji prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: 'Dova neće biti odbijena prilikom poziva na namaz, u borbi i uz kišu!'"[860]

A od Ebu Umame se prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

تُفتَحُ أبوابُ السماء، ويُستجابُ الدعاء في أربعة مواطن: عند التقاء الصُّفوف، وعِندَ نُزُول الغَيْث، وعندَ إقَامَة الصَّلاةِ، وَعِنْدَ رُؤْيَةِ الكَعْبَةِ.

"U četiri prilike se otvaraju nebeske kapije i uslišava se dova: pri susretu vojski u bojnom redu, prilikom spuštanja kiše, prilikom učenja ikameta za namaz i prilikom viđenja Kabe!"[861]

---

[858] Predanje je zabilježio Malik u *El-Muvetti* (1/192). Hadis je ocijenjen kao mu'dal.

[859] Bilježi Šafija u svom djelu *El-Umm* (1/223). Hadis je mursel, jer Mekhul nije upamtio Vjerovjesnika, s.a.v.s.

[860] Bilježe Ebu Davud (2540), Bejheki (3/360), a sened hadisa je dobar. Ibn Hibban predanje ocjenjuje kao ispravno (297 i 298), a što se tiče riječi: "uz kišu", kod Ebu Davuda i Bejhekija se one navode u predanju u kojem ima nepoznat prenosilac.

[861] Bilježi Bejheki (3/360). U senedu hadisa se spominje Ufejr ibn Ma'dan, a on je ocijenjen kao slab prenosilac.

POGLAVLJE O UPUTI ALLAHOVOG POSLANIKA, S.A.V.S., PRILIKOM PUTOVANJA I O IBADETIMA NA PUTOVANJU

Putovanja Allahovog Poslanika, s.a.v.s., bila su zbog jednog od četiri razloga: radi seobe - hidžre, radi džihada, i njih je bilo najviše, radi obavljanja obreda umre i radi hadždža.

Prije putovanja Vjerovjesnik, s.a.v.s., je bacao kocku koju od svojih žena da povede na put, pa je putovao sa onom na koju je kocka pokazala. Kada je išao na hadždž putovao je sa svim svojim ženama.

Na putovanje bi kretao ujutro, s početka dana. Volio je da na put kreće četvrtkom,[862] a od Allaha Uzvišenog je tražio da njegovom ummetu podari blagoslov u ranim jutranjim satima.[863]

Također je ujutro slao i vojsku ili izvidnicu. Preporučivao je putnicima da kada trojica krenu na neki put, da između sebe izaberu jednog za predvodnika.[864] Zabranio je da se na put ide sam.[865]

---

[862] Bilježi Buhari (6/80) u predanju od Ka'ba ibn Malika, r.a.

[863] Hadis je ispravan, a zabilježili su ga Ed-Darimi (2/214), Ebu Davud (2606), Tirmizi (1212), Ibn Madža (2236), Ahmed (3/416, 417, 431 i 432) u predanju od Ja'laa ibn Ataa. Hadis ima i ševahide kod Abdullaha ibn Ahmeda, u predanju od Alija, r.a., zatim kod Ibn Madže u predanju od Ibn Omera, r.a. O istom su zabilježena predanja od Abdullaha ibn Mesuda, r.a., Ibn Abbasa, r.a., Džabira, r.a., i drugih. Sva predanja su slaba, ali se međusobno osnažuju i uzdižu do stepena ispravnosti.

[864] Bilježi Ebu Davud (2608 i 2609) u predanju od Ebu Hurejre, r.a., a sened hadisa je dobar.

[865] Bilježe Buhari (6/92) i Tirmizi (1673), predanje od Abdullaha ibn Omera, r.a., gdje stoji: "Da ljudi znaju šta se krije u samoći na putovanju ono što ja znam, doista niko ne bi sam putovao noću!"

Vjerovjesnik, s.a.v.s., pojašnjava da je jadan jahač - putnik šejtan, dvojica su dva šejtana, a tek kada su trojica onda su pravi putnici.[866]

Prenosi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., prilikom kretanja na putovanje izgovarao sljedeću dovu:

اللَّهُم إلَيْك تَوَجَهْتُ، وبِكَ اعْتَصَمْت، اللهُم اكْفِني مَا أَهمَّني وَمَا لاَ أَهْتَم بهِ، اللهُمَّ زَوِّدْني التَّقْوَى، وَاغْفِرْ لي ذَنْبِي، وَوَجِّهْنِي لِلخَيْرِ أَيْنَمَا تَوَجَّهْتُ.

"Allahu moj, Tebi sam se uputio! Na Tebe se oslanjam. Allahu moj, Ti riješi ono što me zabrinjava i ono na što i ne mislim. Allahu moj, povećaj moje strahopoštovanje prema Tebi i oprosti mi grijehe! I uputi me na dobro kuda god da se zaputim!"[867]

Kada bi mu bila dovedena jahalica da na nju uzjaše, prilikom umetanja stopala u uzengiju izgovorio bi: "Bismillahi - S Allahovim imenom!", a kada bi pojahao i uspravio se u sedlu, izgovorio bi:

الحمدُ لله الَذي سَخَّرَ لَنَا هَذا وَمَا كُنَّا لَهُ بمقْرنينَ وَإنَّا إلَى رَبِّنَا لمنْقَلبون، ثُمَّ يَقُولُ: الحَمْدُ لله، الحَمد لله، الحَمْدُ لله، ثم يقول: الله أَكْبَرُ، الله أَكْبَرُ، الله أَكبر، ثم يقولُ: سُبْحَانَكَ إنِّيَ ظَلَمْتُ نَفْسِي، فَاغفِر لي إنَّه لا يَغْفر الذُنُوبَ إلاَّ أَنتَ.

"Hvala Allahu koji nam je potčinio životinje da nam one služe, mi to sami ne bi mogli postići. Mi se doista Gospodaru našem vraćamo!" Zatim bi proučio: "Hvala, Allahu! Hvala Allahu! Hvala Allahu! Allah je najveći! Allah je najveći! Allah je najveći! Slavljen neka si Ti, ja sam uistinu sebi nasilje učinio, pa mi oprosti, jer grijehe niko ne prašta osim Tebe!"[868]

---

866 Bilježe Malik udjelu *El-Muvetta* (2/978), Tirmizi (1674) i Ebu Davud (2607). Sened hadisa je dobar, a Ibn Huzejme i Hakim ga ocjenjuju kao ispravan.

867 Predanje je zabilježio Ibnus-Senni u djelu *Amelul-jevmi vel-lejle* (str. 185). U senedu predanja se navodi Amr ibn Musavvir, a on je ocijenjen kao slab prenosilac. Hafiz je u djelu *Tahridžul-ezkar* rekao: "Ovaj hadis je garib."

868 Bilježe Tirmizi (3443), Ebu Davud (2602). Sened hadisa je dobar. Ibn Hibban za predanje kaže da je ispravno (2380 i 2381), a tako ga ocjenjuje i Hakim (2/98).

Učio je i ovu dovu:

اللهم إِنَّا نَسْأَلُكَ فِي سَفَرِنَا هَذَا البِرَّ وَالتَّقْوَى، وَمِنَ العَمَلِ مَا تَرْضَى، اللهُم هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هذا، وَاطو عَنَّا بُعْدَهُ، اللهم أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفرِ، وَالخَلِيفَةُ فِي الأَهْلِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِن وَعْثَاءِ السَّفَرِ، وَكَآبَةِ المنقَلَب، وَسوءِ المَنْظَرِ فِي الأَهلِ وَالمَالِ.

"Allahu naš, od Tebe tražimo da ovo naše putovanje bude u dobročinstvu i bogobojaznosti, te da radimo ona djela s kojima si Ti zadovoljan. Allahu naš, olakšaj nam putovanje, a daljinu smanji. Allahu naš, Ti si naš Pratilac na putovanju i Tebi na pouzdanje predajemo naše porodice. Allahu naš, mi Ti se utječemo od teškoća putovanja, loše prekretnice i lošega dešavanja u porodici i imetku." Kada bi se vraćao s putovanja, još bi dodao: آيبون تَائِبُونَ عَابِدُون لِرَبِّنَا حَامِدُون "Vraćamo se i Allahu kajemo se! Robujemo samo Njemu, Gospodaru našem hvala!"[869]

U praksi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i njegovih ashaba, r.a., bilo je da prilikom uspinjanja na neku uzvisinu uče tekbire: Allahu ekber! (Allah je najveći!), a kada se spuštaju u dolinu da izgovaraju tesbih: Subhanallah! (Slavljen neka je Allah!).[870]

Kada bi se približio nekom naselju u koje želi ući, Vjerovjesnik, s.a.v.s., bi učio ovu dovu:

اللهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وما أَظْلَلْنَ، وَرَبَّ الأَرضين السَّبْعِ وَمَا أَقْلَلْنَ، وَرَبَّ الشَّيَاطِينِ وما أَضْلَلْنَ، وَرَبَّ الرِّيَاحِ وَمَا ذَرَيْنَ، أَسْأَلُكَ خَيْرَ هذه القَرْيَةِ وَخَيْرَ أَهْلِهَا، وأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا، وَشَرِّ أَهْلِهَا وَشَرِّ مَا فِيهَا.

"Allahu moj, Gospodaru sedam nebesa i onoga što ona prekrivaju, i Gospodaru sedam zemalja i onoga što one nose, Gospo-

869 Bilježe Muslim (1342), Tirmizi (3444) i Ebu Davud (2599) u predanju od Abdullaha ibn Omera, r.a.

870 Ebu Davud, (2599) je to zabilježio poslije prethodno citiranog hadisa od Abdullaha ibn Omera, r.a. Muslim uz prethodni hadis ne navodi ovaj dodatak. On nije zabilježen istim senedom kao i hadis. Dodatak je zabilježio Abdur-Rezzak, u djelu *El-Musanne,* (5/160) u predanju od Ibn Džurejdža. Hadis je mu'dal.

daru šejtana i onih koje su oni zaveli, Gospodaru vjetra i onoga što on nosi; od Tebe tražim dobro ovog naselja i dobro njegovih stanovnika. Tebi se utječem od zla ovog naselja, zla njegovih stanovnika i zla onoga što je u njemu!"[871]

Prenosi se od Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je tom prilikom učio i ovu dovu:

اللهُمَّ إِنِّي أسألُكَ مِنْ خَيْرِ هذهِ القَرْيَة وَخَيْرِ مَا جَمَعْتَ فيهَا، وَأَعُوذُ بكَ مِنْ شَرِّهَا وَشرِّ مَا جَمَعْتَ فِيهَا، اللهُمَّ ارزُقْنَا جَنَاهَا، وَأَعِذْنَا مِنْ وَبَاهَا، وَحَبِّبْنَا إِلَى أَهْلِهَا، وَحَبِّب صَالِحِي أَهْلِهَا إِلَيْنَا.

"Moj Allahu, od Tebe tražim dobro ovog naselja i dobro koje si u njemu sakupio. Tebi se utječem od zla ovog naselja i zla koje si u njemu sakupio. Allahu naš, opskrbi nas plodovima ovog naselja, a zaštiti nas od bolesti koje su u njemu. Allahu naš, učini da nas zavole njegovi stanovnici i da mi zavolimo doboročinitelje njegove!"[872]

Vjerovjesnik, s.a.v.s., je na putovanju kratio četverorekatne namaze. Od svakog takvog namaza klanjao je samo po dva rekata, i tako je postupao od časa kada krene na putovanje pa sve dok se ne vrati u Medinu. Nije potvrđeno predanje da je ikada na putovanju upotpunio četverorekatni namaz. Što se tiče predanja Aiše, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., i kratio namaze na putovanju i klanjao ih upotpunjene, te da je nekada postio, a nekada nije, ovo nije vjero-

---

[871] Bilježe Ibnus-Senni u djelu *Amelul-jevmi vel-lejle* (str. 197), Ibn Hibban (2377) i Hakim (2/100) u predanju od Suhejba. Sened hadisa je dobar, a Hakim kaže da je ispravan, što je potvrdio i Ez-Zehebi. Hafiz ga je u djelu *Emalil-ezkar* ocijenio kao dobar hadis.

[872] Predanje je zabilježio Ibnus-Senni u djelu *Amelul-jevmi vel-lejle* (str. 196) u predanju od Aiše, r.a. Hafiz je rekao: "U senedu ovog predanja nailazimo na slabost, s tim što ga osnažuje predanje od Abdullaha ibn Omera, r.a.", a zatim je naveo taj sened. Dalje nastavlja: "Mada se i u ovome senedu nazire slabost, isti je hadis prenio Mubarek ibn Hassan u predanju od Nafia, od Ibn Omera, r.a. gdje stoji: 'Putovali smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., pa kada bi ugledao neko naselje u koje želi ući, rekao bi: 'Allahu naš, podari nam blagoslov u njemu', to bi ponovio tri puta. Zatim bi dodao: 'Allahu naš, opskrbi nas plodovima njegovim, a zaštiti nas od bolesti koje su u njemu'", pa je naveo ostatak hadisa kao što se navodi u predanju od Aiše, r.a. Oko Mubareka se, također, spore vezano za njegovu povjerljivost, ali spomenuta predanja međusobno se osnažuju.

dostojno predanje.[873] Čuo sam šejhul-islama, Ibn Tejmijju, kako u vezi ovog predanja kaže: "To je laž na Allahovog Poslanika, s.a.v.s.!" U nekim predanjima se navodi: "Poslanik, s.a.v.s., je kratio farzove (na putovanju), a ona ih je klanjala u cijelosti. On je mrsio, a ona je postila!" Dakle, majka pravovjernih, r.a., je u cijelosti izvršavala farzove u oba slučaja, zanemarujući olakšicu. Na ovo naš učitelj Ibn Tejmijja kaže: "Ovo je apsolutno netačno. Majka pravovjernih, Aiša, r.a., ne bi sebi dopustila da postupa suprotno praksi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i svih njegovih ashaba, r.a., pa da ona obavlja namaz drukčije nego oni! Kako da to bude tačno, a ona je govorila: 'Allah Uzvišeni je u početku propisao namaz sve po dva rekata, pa kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učinio hidžru u Medinu, povećan je broj rekata u namaza koji se obavljaju u mjestu boravka, a na putovanju je ostao isti broj!'[874] Kako se može i pomisliti da ona postupa suprotno postupku Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i ostalih muslimana prilikom obavljanja namaza na putovanju?!

Smatram da je Aiša, r.a., doista, nakon Vjerovjesnikove smrti, farz-namaz na putovanju nekada klanjala i u cijelosti. Ibn Abbas, r.a., u vezi toga kaže: "Ona je posegla za tumačenjem kao i što je postupio i Osman, r.a.!"[875] Vjerovjesnik, s.a.v.s., je, uistinu, uvijek

---

[873] Bilježi El-Hejsemi u djelu *Medžmeuz-zevaid* (2/157) u predanju od Aiše, r.a. On kaže: "Hadis je prenio El-Bezzar, ali se u senedu hadisa spominje El-Mugire ibn Zijad, a učenjaci se razilaze oko uzimanja njegovih predanja kao argument." Ahmed je za njega rekao: "Njegovi hadisi su slabi", a Nesai, pak, kaže: "Nije jak prenosilac." Navode se slična predanja od Aiše, r.a., sa drugim lancima prenosilaca, ali svako od njim ima neku slabost.

[874] Bilježe Buhari (2/470) i Muslim (685).

[875] Bilježe Buhari (2/470) i Muslim (685) u predanju od Ez-Zuhrija preko Urve od Aiše, r.a., da je namaz u prvo vrijeme bio propisan po dva rekata. Zatim je namaz na putovanju ostao nepromijenjen, a namaz u mjestu boravka je upotpunjen. Urve kaže: "Upitao sam Ez-Zuhrija: 'Zašto onda Aiša ne krati namaz na putovanju?!' A on mi reče: 'I ona je protumačila predanje kao i Osman, r.a., koji je kraćenje namaza smatrao samo za onoga koji je u toku putovanja, a ne za onoga koji za vrijeme putovanja odsjedne u nekom mjestu. Takav putnik je u statusu onoga koji je kod kuće.'" Dokaz za ovakav postupak je predanje koje je zabilježio Ahmed (4/94) koje prenosi Ubad ibn Abdullah ibn Ez-Zubejr, a predanje je dobro. On kaže: "Kada je došao Muvija na hadždž, predvodio je namaz pa je podne klanjao samo dva rekata, a zatim se otišao u Darun-nedve. Kod njega su ušli Mervan i Amr ibn Osman, te su mu rekli: ,Doista

kratio namaske farzove na putovanju, ali su neki prenosioci od dva hadisa načinili jedan. Predanje kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kratio namaske farzove, a da ih je Aiša, r.a., klanja u cijelosti, pa su otuda neki prenosioci rekli: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., je i kratio namaze i klanjao ih u cijelosti!"

Što se, pak, tiče tumačenja zbog kojeg Aiša, r.a., nije kratila namaze na putovanju, učenjaci se razilaze oko njega. Jedni kažu da je ona mislila kako je kraćenje namaza vezano za postojanje straha na putovanju, pa, tako, u slučaju kada ne postoji strah, tada se namazi i ne krate. Međutim, ovo mišljenje je potpuno netačno, jer je Vjerovjesnik, s.a.v.s., nekada putovo potpuno siguran od neprijatelja, a opet je kratio namaze. Ajet koji govori o kraćenju namaza bio je nejasan Omeru, r.a., i drugim ashabima, pa je on o tome upitao Allahovog Poslanika, s.a.v.s., a on mu je razjasnio ajet i kazao da je to Allahov dar robovima[876] koji kao propis važi za cijeli ummet. Poslanikove, s.a.v.s., riječi ukazuju na to da ajet ne postavlja normu koja nam se nameće iz konteksta ajeta, već ukazuje na to da ne postoji zapreka kraćenja namaza u oba slučaja: prilikom postojanja straha i kada je putnik sasvim siguran na putovanju. Smisao ajeta jeste ograničavanje konteksta ili njegova anulacija. Neki kažu da ajet ukazuje na općenito kraćenje namaza; kraćenje namaskih ruknova obuhvaćeno je olakšicom, a kraćenje broja rekata obuhvaćeno je smanjenjem obaveznih rekata. Oboje je uvjetovano sa dvije stvari: putovanjem i postojanjem straha ili opasnosti. Tako

---

si okaljao postupak svog stričevića jer on nije kratio namaz!'" On nastavlja: "Osman, r.a., nije kratio namaz kada bi došao u Mekku. Podne, ikindiju i jaciju bi klanjao po četiri rekata, a tek kada bi izašao na Minu i Arefat, tada bi kratio namaz. A kada bi završio obrede hadždža i odsjeo na Mini (još tri dana radi bacanja kamenčića), opet je namaz klanjao u potpunosti."

[876] Bilježe Muslim (686), Ebu Davud (1199), Tirmizi (3037) i Ibn Madža (1065) u predanju od Ja'la ibn Umejje u kojem stoji: "Pitao sam Omer ibn el-Hattaba, r.a., o ajetu: ,*Nije vam grijeh da molitvu na putovanju skratite ako se bojite da će vam nevjernci neko zlo nanijeti*' (En-Nisa, 101). Zar ljudi danas nisu potpuno sigurni?! Omer, r.a., odgovori: ,Začudio sam se onome čemu se ti sada čudiš, pa sam o tome upitao Allahovog Poslanika, s.a.v.s., a on mi reče: ,To je Allahov dar kojeg vam poklanja, pa primite Njegov dar!'"

je u situaciji u kojoj se nađu oba razloga dopušteno skratiti namaske ruknove i broj rekata. Klanjat će se namaz u strahu skraćenih namaskih ruknova i rekata. U slučaju kada ne postoji nijedan od dva spomenuta razloga za kraćenje, to jest, kada nisu na putovanju i ne postoji strah i opasnost, tada će namaz klanjati u cijelosti. Ako, pak, bude prisutan samo jedan od dva spomenuta razloga za kraćenje, u tom slučaju će se kratiti namaz shodno postojećem razlogu. Ako bude prisutan razlog straha, tada će se izostaviti neki namaski ruknovi, a broj rekata se neće smanjivati. To je jedna od više vrsta kraćenja namaza, a ne općenito ili potpuno kraćenje spomenuto u ajetu. Međutim, ako postoji razlog putovanja, a ne i razlog straha, tada će se namaski ruknovi ispoštovati, a skratit će se broj rekata. Ovaj namaz se naziva namaz u sigurnosti.

Ovo je druga vrsta kraćenja namaza, i to nije ono totalno kraćenje spomenuto u ajetu. Ovaj namaz se može nazvati skraćenim, jer se u njemu krati broj rekata, ali se naziva i potpuni namaz zbog toga što su svi namaski ruknovi ispoštovani. Prvi termin je ustaljen u upotrebi mnogih poznih šerijatskih pravnika, dok drugi termin koriste ashabi, r.a., kao što se može vidjeti u riječima Aiše, r.a., Ibn Abbasa, r.a., i drugih. Aiša, r.a., je kazala: "Namaz je naređen po dva rekata, pa kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učinio hidžru u Medinu, povećan je broj rekata u namaza koji se klanjaju u mjestu boravka, a broj rekata u namaza na putovanju samo je potvrđen!" Ovo ukazuje na to da broj rekata u namaza na putovanju, po stavu kojeg zastupa Aiša, r.a., nije skraćen sa četiri na dva, već je to načelno tako i propisano. Dakle, putniku je naređeno da klanja samo dva rekata farza. Ibn Abbas, r.a., je rekao: "Allah je preko vašeg Poslanika, s.a.v.s., propisao da se namaz u mjestu boravka klanja četiri rekata, a na putovanju dva, a za namaz u strahu propisao je samo jedan rekat!" Predanje od Aiše, r.a., zabilježili su i Buhari i Muslim, dok je predanje Ibn Abbasa, r.a., zabilježio samo Muslim.[877]

---

877 Bilježe Muslim (687), Ebu Avane (2/335), Ahmed (2124, 2177 i 2293), Ebu Davud (1247) i Nesai (3/169).

Omer, r.a., je rekao: "Namaz na putovanju se sastoji od dva rekata, džuma od dva i bajram-namaz, također, od dva rekata. To su potpuni namazi, bez kraćenja kako su i propisani sa jezika Muhammeda, s.a.v.s. A propao je onaj ko laži iznosi!"[878] Ovo je potvrđeno predanje od Omera, r.a., a on je i pitao Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: "Zašto kratimo kada je nestalo straha i opasnosti?" Na to mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovorio: صَدَقَةٌ تَصَدَّقَ بِهَا اللهُ عَلَيْكُمْ، فَاقْبَلُوا صَدَقَتَهُ "To je dar kojeg vam je Allah dao, pa primite Njegov dar!"

Nema nikakve kontradiktornosti između dva hadisa Allahovog Poslanika, s.a.v.s., jer kada je on odgovorio Omeru, r.a., da je to Allahov dar kojeg im je darovao i da je Allahova vjera lahka i blaga, Omer, r.a., je saznao da se ajet ne odnosi na kraćenje broja rekata, kako su to mnogi razumjeli. Zbog toga je i rekao: "Namaz na putovanju sastoji se od dva rekata. To su potpuni namazi, bez kraćenja!" Otuda u ajetu ne nalazimo uporište da je dopušteno kratiti broj rekata u namazu prilikom putovanja, pa ako klanjač hoće, može kratiti, a može i klanjati namaz u cijelosti.

Allahov Poslanik, s.a..v.s., je uvijek praktikovao da na putovanju klanja samo po dva rekata farza. Nikada nije klanjao četiri rekata, osim jedne prilike kada je klanjao namaz straha, ali o tome ćemo, ako Allah dadne, govoriti kasnije i pojasnit ćemo razloge vezane za to.

Enes, r.a., je rekao: "Krenuli smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., iz Medine u Mekku. Tom prilikom je farzove klanjao po dva rekata sve dok se nismo vratili u Medinu."[879]

Kada je do Abdullaha ibn Mesuda, r.a., doprla vijest da je Osman ibn Affan, r.a., za vrijeme boravka na Mini klanjao četiri

---

[878] Bilježe Nesai (3/118), Ibn Madža (1064), Ahmed (1/37) i Et-Tajalisi (1/124), ali bez riječi: "A propao je onaj ko laži iznosi!" Sened hadisa je ispravan, a Ibn Hibban je hadis ocijenio kao ispravan (544).

[879] Bilježe Buhari (2/463), Muslim (693), Tirmizi (548), Nesai (3/121) i Ibn Madža (1077).

rekata farza, on je rekao: "Mi smo Allahovi i Njemu se vraćamo![880] Klanjao sam sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na Mini po dva rekata farza. Zatim sa Ebu Bekrom, također, dva rekata, pa poslije sa Omerom isto tako! Daj Bože da od četiri rekata budu prihvaćena dva!"[881] Abdullah ibn Mesud, r.a., ne bi se začudio i izgovorio "terdži"[882] zbog Osmanovog, r.a., postupka da je bilo ostavljeno na izbor klanjaču da na putovanju krati namaz ili ne. On je izgovorio "terdži" zbog poznavanja prakse Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i prve dvojice halifa koji su namaz na putovanju klanjali po dva rekata.

U *Sahihu* Buharija, u predanju od Ibn Omera, r.a., stoji: "Bio sam u društvu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i na putovanju nikada nije klanjao više od dva rekata farza. Tako su postupali i Ebu Bekr, Omer i Osman!",[883] misleći na početak njegove vladavine. Dakle, ovo je praktikovano u prvom periodu Osmanovog hilafeta, jer je Osman, r.a., pri kraju hilafeta klanjao četiri rekata farza na putovanju. Zbog toga su mu neki i prigovarali, a njegov postupak su protumačili na razne načine:

Prvo tumačenje: Te godine su došli mnogi beduini na hadždž, pa je on htio da ih poduči da se namaski farz sastoji od četiri rekata, kako ne bi pomislili da se namaz i u mjestu boravka kao i na putovanju klanja po dva rekata. Ovo tumačenje je odbačeno zbog toga što je bilo bitnije da se u vrijeme Poslanikovog hadždža namaz klanja po četiri rekata, ali Vjerovjesnik, s.a.v.s., je klanjao farzove samo po dva rekata, iako su mnogi bili tek prihvatili islam i namaz im je bio novina.

Drugo tumačenje: Osman, r.a., je tada bio vladar, a vladar gdje god da odsjedne, to je dio njegove uprave i mjesto boravka. I ovo

---

880 Bilježi Buhari (2/465), Muslim (695) i Nesai (3/120).

881 Bilježe Buhari (2/465), Muslim (695) i Nesai (3/120).

882 Riječi koje se izgovaraju kao znak suosjećanja sa bolom porodice koja je pogođena smrću. (o.p.)

883 Bilježi Buhari (2/476).

tumačenje odbacujemo jer je Allahov Poslanik, s.a.v.s., apsolutni vladar i predvodnik svih stvorenja, pa je bilo važnije da farzove klanja po četiri rekata, ali to on nije učinio.

Treće tumačenje: U vrijeme Osmana, r.a., Mina je bila naseljena i izgrađena, pa je imala status naselja, ali tako nije bilo u vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Navodi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitan: "Zar ti nećemo sagraditi kuću na Mini da te štiti od vreline?" On je rekao: "Mina je prebivalište za onoga ko do nje prije stigne."[884] Osman, r.a., je protumačio da je kraćenje namaza vezano za putovanje, no i ovo tumačenje se odbacuje, jer je Vjerovjesnik, s.a.v.s., proveo deset dana u Mekki i svih deset dana je kratio namaz.

Četvrto tumačenje: Osman je u Mekki boravio tri dana, a Vjerovjesnik, s.a.v.s., je rekao: "Muhadžir će u Mekki poslije obavljanja obreda hadždža boraviti još tri dana!" U hadisu je spomenut boravak što je antonim od putovanja. I ovo tumačenje je odbačeno jer je boravak spomenut u hadisu ograničen u toku putovanja, a ne odnosi se na onaj boravak koji u šerijatsko-pravnoj praksi stoji nasuprot putovanja. Zatim, Vjerovjesnik, s.a.v.s, je u Mekki boravio deset dana krateći namaz, kao i na Mini tri dana, u periodu bacanja kamenčića, pri čemu je, također, kratio namaz.

Peto tumačenje: Osman, r.a., je bio odlučio da boravi i nastani se na Mini te da tu podigne upravu hilafeta i zbog toga nije kratio namaz. Međutim, kasnije je uvidio da je bolje da se vrati u Medinu. I ovo tumačenje ne možemo prihvatiti jer je Osman, r.a., jedan od prvih muhadžira, a Vjerovjesnik, s.a.v.s., je zabranio muhadžirima da

---

884 Bilježe Tirmizi (881), Ebu Davud (2019), Ibn Madža (3006), Hakim (1/466 i 467), Ed-Darimi (2/73) i Ahmed (6/187 i 207). Svi su zabilježili hadis u predanju od Ibrahima ibn el-Muhadžira, a on je slušao od Jusufa ibn Mahika, a on od svoje majke Mesike, a ona od Aiše, r.a. Ibrahim ibn el-Muhadžir je nestabilan u pamćenju hadisa, a Mesika, majka Jusufova, je nepoznata kao prenosilac hadisa. I pored toga, Hakim je hadis ocijenio kao ispravan, a to je potvrdio Ez-Zehebi. Tirmizi za hadis kaže da je dobar.

poslije obavljenih obreda hadždža borave više od tri dana u Mekki. Dakle, nezamislivo je da bi Osman, r.a., boravio u Mekki, a Vjerovjesnik, s.a.v.s., im je to zabranio! On im je dopustio da ostanu samo tri dana poslije hadždža, jer su muhadžiri Mekku napustili radi Allaha Uzvišenog, a onome što je ostavljeno radi Allaha, više se ne vraća niti se to traži. Iz istog razloga Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio je da čovjek kupi stvar koju je dao kao sadaku. Omer, r.a., je čovjeku, koji je htio otkupiti ono što je udijelio kao sadaku, rekao: "Ne kupuj to i ne vraćaj ono što si udijelio!"[885] Dakle, Omer, r.a., smatra da čovjek u ovom slučaju vraća ono što je udijelio, čak i ako to kupuje.

Šesto tumačenje: Osman, r.a., se oženio na Mini, a putnik ako odsjedne negdje i tu se oženi ili u tom mjestu ima suprugu, onda ne krati namaze. U vezi toga navodi se predanje koje prenosi Ikrime ibn Ibrahim el-Ezdi od Ibn Ebi Zubaba, a on od svoga oca koji je rekao: "Osman, r.a., je predvodio namaz ljudima na Mini pa je klanjao četiri rekata farza, a zatim je kazao: 'O ljudi, kada sam došao na Minu, oženio sam se. A ja sam čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: 'Kada se čovjek oženi iz nekog mjesta, klanjat će namaz u tom mjestu kao onaj koji tu stalno boravi.'" Ovo predanje je zabilježio imam Ahmed u svom *Musnedu,*[886] kao i Abdullah ez-Zubejr el-Humjedi u svom *Musnedu*. Bejheki je za ovo predanje kazao da je prekinuto i slabo zbog Ikrime ibn Ibrahima. Ebul-Berekat Ibn Tejmijja kaže: "Možemo tražiti da se dokaže slabost ovog predanja, jer ga je Buhari spomenuo u svom *Tarihu*, a nije ukazao na njegovu slabost, iako on obično spomene slabost predanja i slabe prenosioce." Imam Ahmed navodi, a tako je izjavio i Ibn Abbas, r.a., da čovjek ako se oženi u nekom mjestu, onda tu ne krati namaz. Ovakvo mišljenje zastupa i imam Ebu Hanifa i Malik i njihovi učenici. I ovo je najbolje tumačenje postupka Osmana, r.a.

---

[885] Bilježe Buhari (3/279), Muslim (1621), Malik u djelu *El-Muvetta* (1/282) i Nesai (5/159) u predanju od Omera ibn el-Hattaba, r.a.

[886] Bilježi Ahmed (1/62), ali sened predanja je slab.

Razlog za postupak Aiše, r.a., pronašli su u tome da je ona majka pravovjernih, pa gdje god da dođe, to je mjesto njenog boravka. Međutim, ovo je slab razlog, jer je Allahov Poslanik, s.a.v.s., otac pravovjernih, također, a majčinstvo njegovih žena nad pravovjernima proističe iz njegovog očinstva nad njima. Vjerovjesnik, s.a.v.s., ovo nije uzimao za razlog da ne krati namaz na putovanju. Hišam ibn Urve prenosi od svoga oca: "Aiša, r.a., je na putovanju klanjala četiri rekata farza, pa sam joj kazao: 'A da klanjaš samo dva rekata?!' A ona mi je odgovorila: 'Sestriću moj, meni ovo nije teško!'"[887]

Imam Šafija, Allah mu se smilovao, rekao je: "Da se namaski farz za putnika sastoji samo od dva rekata, Osman, r.a., ga ne bi upotpunjavao sa još dva rekata, niti bi to činila Aiša, r.a., ni Ibn Mesud, r.a. Također, putnik ne bi smio da upotpuni namaz kada klanja za onim koji se nalazi u mjestu svog boravka. A potvrđeno je da je Aiša, r.a., kazala: 'Sve to je činio Allahov Poslanik, s.a.v.s.: kratio je i upotpunjavao namaz.'" Zatim Šafija navodi predanje od Ibrahima ibn Muhammeda koji je slušao od Talhe ibn Amra, a on od Ataa ibn Ebu Rebbaha da je Aiša, r.a., rekla: "Sve to je činio Vjerovjesnik, s.a.v.s.: kratio je namaz na putovanju, a nekada ga je klanjao i u cijelosti."[888]

Bejheki je rekao: "Ovo predanje prenosi i El-Mugire ibn Zijad od Ataa. Najispravniji sened ovog predanja je onaj u kojem nas obavještava Ebu Bekr el-Harisi od Darekutnija, on od El-Muhamilija, on od Seida ibn Muhammeda ibn Sevaba, on od Asima, on od Omera ibn Seida, on od Ataa koji prenosi od Aiše, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kratio namaze na putovanju, a nekada ih klanjao i u cijelosti. Na putovanju je nekada postio, a nekada mrsio.

---

[887] Bilježi Bejheki u djelu *Es-Sunenul-kubra* (3/143). Sened hadisa je ispravan. Ez-Zejlei i Ibn Hadžer su hadis ocijenili kao ispravan.

[888] Bilježe Šafija u djelu *El-Umm* (1/159), u *Musnedu*(1/114), Darekutni (1/242) i Bejheki (3/142). A Talha ibn Amr ibn Osman el-Hadrami je odbačen kao prenosilac hadisa.

Darekutni je rekao: "Ovo je ispravan sened."[889] Zatim on navodi u predanju od Ebu Bekra en-Nejsaburija, od Abbasa ed-Durija koji kaže: "Obavijestio nas je Ebu Neim prenoseći od El-A'laa ibn Zuhejra, a on od Abdur-Rahmana ibn el-Esveda koji kazuje da je Aiša, r.a., krenula iz Medine za Mekku sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., da obavi obred umre, pa kada su bili nadomak Mekke, Aiša, r.a., reče: 'O Allahov Poslaniče, važniji si mi od oca i majke, ti si kratio namaze, a ja nisam?! Ti si postio, a ja nisam! 'A on na njene riječi uzvrati: 'Dobro si postupila, o Aiša!'"[890]

Čuo sam šejhul-islama, Ibn Tejmijju, da je rekao: "Ovaj hadis se lažno pripisuje Aiši, r.a., jer ona ne bi klanjala suprotno namazu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i njegovih ashaba, r.a., naročito što je vidjela da oni krate namaz. Neshvatljivo je da ona sama pored njih, bez ikakvog razloga, ne krati namaz?! Kako to da prihvatimo, a ona je izjavila: 'Namaz je u prvo vrijeme bio propisan sve po dva rekata, a zatim je povećan broj rekata u namaza koji se obavlja u mjestu boravka, a namaz na putovanju je samo potvrđen kakav je i bio!' Kako možemo i pomisliti da će ona dodavati na ono što je Allah Uzvišeni odredio i ograničio, suprotstavljajući se praksi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i njegovih ashaba, r.a.?!"

Ez-Zuheri je upitao Urvu, nakon što mu je on dostavio predanje od Aiše, r.a.: "Zašto je onda klanjala namaz u cijelosti?" A Urve odgovori: "Protumačila je to kao i Osman, r.a."[891]

Ako je Vjerovjesnik, s.a.v.s., pohvalio njen postupak i potvrdio ga, onda tumačenje po kojem je ona u cijelosti klanjala namaz nema nikakva smisla. U tom slučaju, činjenica da je u cijelosti obavljala namaz na putovanju se ne može pripisati datom tumačenju, a

---

[889] Bilježe Bejheki (3/141), Darekutni (2/189) i on je sened hadisa ocijenio kao ispravan kako je naveo i autor.

[890] Bilježe Bejheki (3/142) i Darekutni (2/188). Sened hadisa je ispravan, pogledaj djelo *Nasbur-raje* (2/191).

[891] Ranije smo naveli izvor hadisa u zbirkama Buharija i Muslima.

pogotovo kada u obzir uzmemo predanje Ibn Omera, r.a., koji kaže da Allahov Poslanik, s.a.v.s., nikada na putovanju nije klanjao više od dva rekata farza, kao ni Ebu Bekr, ni Omer, r.a.[892] Zar možemo zamisliti da bi Aiša, r.a., majka pravovjernih, postupala suprotno njihovoj praksi, a ona ih je gledala kako krate namaz na putovanju?! A, što se tiče njenog postupka poslije smrti Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i ona i Osman su u cijelosti klanjali namaz na osnovu ličnog tumačenja dokaza, no dokaz je u onome što oni prenose, a ne u njihovim postupcima jer se drugi ashabi s njima ne slažu u tom tumačenju. A Allah najbolje zna!

Umejje ibn Halid je upitao Abdullaha ibn Omera, r.a.: "U Kur'anu se spominje namaz u mjestu boravka i namaz prilikom straha i opasnosti, ali nigdje ne nalazimo spomen o namazu na putovanju." Abdullah ibn Omer, r.a., mu reče: "Brate moj, kada je Allah poslao Muhammeda, s.a.v.s., mi doista tada ništa nismo znali. Zato sada postupamo onako kako smo vidjeli Muhammeda, s.a.v.s., da postupa!"[893]

Enes, r.a., je rekao: "Otputovali smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., do Mekke i on je cijelo vrijeme klanjao samo po dva rekata farza, sve dok se nismo vratili u Medinu."[894]

Ibn Omer, r.a., je rekao: "Bio sam u društvu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i nikada na putovanju nije klanjao više od dva rekata farza. Tako je postupao i Ebu Bekr, Omer, i Osman, r.a. A sve su ovo ispravna predanja."

[892] Ranije smo naveli izvor ovog predanja.

[893] Bilježi Bejheki u djelu *Es-Sunen* (3/136). Sened predanja je dobar.

[894] Ranije smo naveli izvor ovog predanja.

VJEROVJESNIK, S.A.V.S., JE NA PUTOVANJU KLANJAO SAMO FARZ-NAMAZE, VITR I SABAHSKI SUNNET

Poslanik, s.a.v.s., je imao običaj da se na putovanjima ograničava na farzove. Nije zabilježeno da je klanjao sunnete namaza, prije ili poslije farza, osim vitra i sabahskog sunneta. To dvoje nije ostavljao ni u stalnom mjestu boravka, a ni na putovanju. Ibn Omer, r.a., je o tome rekao: "Drugovao sam sa Poslanikom, s.a.v.s., i putovao s njim, ali ga nikada nisam vidio da je klanjao namaske sunnete na putovanju. Uzvišeni Allah je rekao: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ "*Vi u Allahovom Poslaniku imate divan uzor*" (El-Ahzab, 21).[895] Međutim, postoji i predanje da je klanjao sunnete na leđima jahalice i u pravcu u kojem je jahao. U dva *Sahiha* se nalazi predanje od Ibn Omera, r.a., da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., klanjao bi na leđima jahalice u pravcu u kojem je životinja išla. Klanjao je noćni namaz, gestom, dok farz-namaze nije tako klanjao, a i vitr je klanjao na leđima jahalice."[896]

Šafija kazuje: "Potvrđeno je da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao noćnu nafilu i da je skraćivao namaz. U dva *Sahiha* je zabilježeno od Amira ibn Rebia da je vidio Vjerovjesnika, s.a.v.s., kako klanja noćnu nafilu na leđima životinje koju je jahao.[897] Radilo se o noćnom namazu.

---

[895] Hadis bilježe Buhari (2/476) i Muslim (689).
[896] Hadis bilježe Buhari (2/407,474) i Muslim (700).
[897] Hadis bilježe Buhari (2/474) i Muslim (701).

Imam Ahmed je bio pitan o dobrovoljnom namazu na putovanju, pa je rekao: "Nadam se da nema nikakve smetnje u obavljanju dobrovoljnog namaza na putu." Prenosi se od Hasana da je rekao: "Poslanikovi, s.a.v.s., ashabi su putovali i klanjali su dobrovoljne namaze prije propisanih, a i poslije njih."[898] Ovo isto se prenosi i od Omera, Alije, Ibn Mesuda, Džabira, Enesa, Ibn Abbasa i Ebu Zerra.

Što se tiče Ibn Omera, on nije klanjao dobrovoljni namaz ni prije ni poslije farza, osim u noći, kada je klanjao zajedno uz vitr. To je očito i iz prakse Vjerovjesnika, s.a.v.s. On nije klanjao ni prije ni poslije skraćenog farza ništa od dobrovoljnih namaza. Međutim, nije zabranjivao da se klanja, nego je to smatrao kao i svaku drugu nafilu, a ne kao pritvrđeni sunnet određenom namazu, kao što je slučaj sa sunnetima u stalnom mjestu boravka i kada se nije na putu. Ovo potvrđuje i činjenica da su se četverorekatni farzovi skratili na dvorekatne kako bi se olakšalo putniku, pa kako onda da se uz njih klanjaju i sunneti, a farzovi su skraćeni na dva rekata?! Da nije olakšice za putnika, bilo bi važnije da se klanjaju farzovi u cijelosti. Zbog ovoga je Abdullah ibn Omer rekao: "Kada bih klanjao sunnete uz farzove, onda bih i farzove klanjao u cijelosti i ne bih ih kratio." Međutim, potvrđeno je da je na Dan oslobođenja Mekke, Poslanik, s.a.v.s., klanjao osam rekata duha-namaza, a zna se da je bio putnik.

Što se tiče predanja koje bilježe Ebu Davud i Tirmizi od Lejsa, a on Safvana ibn Sulejma, a on od Ebu Busre Gifarija, a on od Berraa ibn Aziba da je rekao: "Putovao sam sa Poslanikom, s.a.v.s., na osamnaest putovanja. Nikada nisam vidio da je ostavio dva rekata, kada je sunce na polovini neba, prije podnevskog farza."[899] Tirmizi kaže da je ovaj hadis garib. Još kaže: "Pitao sam Muhammeda o

---

[898] Hadis je mursel, jer Hasan nije vidio Poslanika, s.a.v.s.

[899] Hadis bilježe Ebu Davud (1222), Tirmizi (550). U lancu prenosilaca je Ebu Busre Gifari kojeg Adžli smatra pouzdanim. Ibn Hibban ga navodi u *Sikatu*. Ostali prenosioci su pouzdani. U istom poglavlju Tirmizi bilježi i hadis od Ibn Omera i kaže da je dobar, (br.552).

ovom hadisu i nije mu bio poznat osim kao predanje od Lejsa ibn Sa'da. On nije znao ime Ebu Busre, ali je smatrao hadis dobrim."

Što se tiče hadisa kojeg prenosi Aiša, a u kojem se govori o tome da Vjerovjesnik, s.a.v.s., nikada nije ostavljao četiri rekata prije podnevskog farza, i dva rekata poslije njega, taj hadis bilježi Buhari u svom *Sahihu*, ali hadis nije izričit o tome da li je to radio i na putu ili ne. Vjerovatno je riječ o njegovoj ustaljenoj praksi koja se odnosi na stalno mjesto boravka. Ipak su muškarci bolje znali kako se on ponašao na putu nego njegove supruge. Ibn Omer kazuje da on nije klanjao više od dva rekata, a ni on sam nije klanjao ni prije ni poslije farza ništa od dobrovoljnih rekata. Allah najbolje zna.

POSLANIKOVA, S.A.V.S., PRAKSA VEZANA ZA OBAVLJANJE NAMAZA NA JAHAĆOJ ŽIVOTINJI

Poslanik, s.a.v.s., je imao praksu da dobrovoljne namaze i sunnete klanja na jahalici u onom pravcu u kojem je životinja išla. Lagahnim naklonom glave je označavao ruku' i sedždu, s tim da je glavu spuštao malo niže nego kada bi bio na rukuu. Ebu Davud i Ahmed bilježe od Enesa, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., okretao svoju devu prema kibli kada bi izgovarao početni tekbir, a onda bi ostatak namaza klanjao u pravcu u kojem je životinja išla.[900] O ovom hadisu bi se dalo govoriti, jer ostali hadisi koji govore o Vjerovjesnikovom, s.a.v.s., namazu na jahalici kazuju da je klanjao u pravcu u kojem se životinja kretala, ne izuzimajući ni početni tekbir, niti bilo koji drugi. Prenosioci hadisa su: Amir ibn Rebia, Abdullah ibn Omer, Džabir ibn Abdullah, a njihovi hadisi su vjerodostojniji od spomenutog hadisa Enesa, r.a. Allah najbolje zna.

Klanjao je na devi a i na magarcu, ako je vjerodostojno predanje koje govori o tome. Taj hadis bilježi Muslim u *Sahihu* od Ibn Omera.[901]

---

[900] Hadis bilježe Ahmed u *Musnedu* (3/203), Ebu Davud (1225), lanac prenosilaca je dobar. Munziri ga smatra dobrim hadisom, a više njih ga smatraju vjerodostojnim.

[901] Hadis bilježi Muslim (700) i (35.) od Malika, a on od Amra ibn Jahjaa Mazinija, a on od Seida ibn Jesara, a on od Ibn Omera da je rekao: "Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako jaše na magarcu, kada je išao na Hajber." Darekutni i drugi kažu da je ovo greška Omera ibn Jahjaa Mazinija, pa kažu: "Poznato je da je Vjerovjesnik, s.a.v.s, klanjao na devi ili dromedaru." Ispravno mišljenje je da je Enes klanjao na magarcu, kao što to bilježi Muslim (702).

Predvodio je i farz-namaze na jahalici, ako bi padala kiša ili bilo blatno tlo, ukoliko su ispravni hadisi koji govore o tome. Ove hadise bilježe Ahmed, Tirmizi, Nesai: "Poslanik, s.a.v.s., je došao do jednog tjesnaca sa svojim ashabima. On je jahao, a kišilo je i bilo je mokro tlo. Kada je nastupio namaz, naredio je mujezinu da uči ezan i ikamet. Onda je Poslanik, s.a.v.s., istupio, na jahalici, pred ashabe i klanjao, ne silazeći s jahalice, nego je lagahnim naklonom označavao ruku', a malo dubljim naklonom označavao sedždu."[902] Tirmizi kaže: "Hadis je garib", i prenosi se samo od Omera ibn Rimaha, a pouzdano se zna da je Enes praktikovao ovakav način klanjanja.

* * *

Poslanikova, s.a.v.s., praksa je bila da, ukoliko bi putovao prije nego je sunce nagnulo zapadu, odgodio bi podne do ikindijskog vremena, a onda bi sjahao, spojio podne i ikindiju. Ako bi sunce prešlo polovinu neba prije nego je krenuo, onda bi klanjao podne i krenuo. Ako bi nekuda žurio, onda je akšam odgađao kako bi ga spojio sa jacijom u jacijskom vremenu. Prenosi se da je u bici na Tebuku, ako je sunce naginjalo ka zapadu prije njegova polaska, sastavljao podne i ikindiju, a ako je kretao prije nego sunce nagne ka zapadu, odgađao je podne do ikindije i spajao ih. Tako je radio i sa akšamom i jacijom. Međutim, postoji razilaženje oko ovog hadisa. Ima ih koji ga smatraju vjerodostojnim, onih koji ga smatraju dobrim, onih koji ga smatraju slabim, a i onih koji ga smatraju izmišljenim, kao što

[902] Hadis bilježe Ahmed (4/174),Tirmizi (411). U Tirmizijevom lancu prenosilaca je Amr ibn Osman ibn Ja'la ibn Murre, koji je mestur (nedovoljno poznat prenosilac). Njegov otac je Osman ibn Ja'la, a on je nepoznat, kao što kaže Hafiz u *Takribu*. Tirmizi kaže da je hadis garib i da je poznat samo preko Omera ibn Rimaha Belhija. Dosta učenjaka je prenosilo hadis od njega. Prenosi se i da je Enes ibn Malik klanjao namaz na jahalici kada bi kišilo ili bila blatna zemlja. Ovakav postupak su praktikovali učenjaci i to smatraju ispravnim Ahmed i Ishak. Ebu Bekr ibn Arebi je rekao: "Hadis koji prenosi Ja'la je slabog lanca prenosilaca, ali ispravnog značenja." Još je rekao: "Namaz na jahalici je ispravan, pokretima, ako se čovjek boji da će mu proći namasko vrijeme, a nije u stanju da sjaše zbog tjeskobe mjesta, ili na zemlji ima blata ili vode."

je Hakim. Lanac prenosilaca ispunjava uvjete vjerodostojnosti, ali Hakim nalazi čudnu primjedbu. On kaže: "Pričao nam je Ebu Bekr ibn Muhammed ibn Ahmed ibn Balivejh da je njima pričao Musa ibn Harun prenoseći od Kutejbe ibn Seida, on od Lejsa ibn Sa'da, on od Jezida ibn Ebi Hubejba, on od Ebu Tufejla, a on od Muaza ibn Džebela da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., za vrijeme pohoda na Tebuk, ako bi kretao prije nego bi sunce nagnulo ka zapadu, odgađao podne do ikindijskog vremena i klanjao ih zajedno, a ako bi kretao nakon što sunce nagne ka zapadu, klanjao je podne i ikindiju zajedno, a onda kretao. Ako bi kretao prije akšama, odgađao je akšam do jacije i onda ih klanjao zajedno, a ako bi kretao prije jacije, onda je jaciju klanjao u akšamsko vrijeme spajajući je s akšamom."[903]

Hakim kaže: "Ovaj hadis prenose pouzdani prenosioci, ali je šaz (kada pouzdan prenosi od nekoga ko je pouzdaniji od njega) kako u pogledu lanca prenosilaca, tako i u pogledu teksta hadisa. Nije nam poznat neki poseban razlog zbog kojeg bi ga ocijenili slabim. Da je hadis prenesen preko Lejsa od Ebu Zubejra, a on od Ebu Tufejla, onda bismo imali razloga da hadis smatramo slabim. Da je hadis prenesen preko Jezida ibn Ebu Hubejba, a on od Ebu Tufejla, opet bismo ga smatrali slabim. Pošto nismo našli ni jedne ni druge manjkavosti, hadis izlazi iz okvira slabih hadisa. Onda smo istraživali i nismo našli da je Jezid ibn Ebu Hubejb prenio išta od Ebu Tufejla, niti smo ovakav sadržaj hadisa našli ovakvim od bilo kojeg učenika Ebu Tufejla, niti ikoga ko prenosi od Muaza ibn Džebela, osim Ebu Tufejla, i ocijenili smo hadis kao šaz."

Prenosi se od Ebu Abbasa Sekafija da je rekao: "Kutejbe ibn Seid nam je pričao: ‚Ovaj hadis kao argument uzimali su Ahmed ibn Hanbel, Ali ibn Medeni, Jahja ibn Mein, Ebu Bekr ibn Ebu

---

[903] Ovaj hadis Hakim navodi u djelu *Ulumul-hadis*. Hadis bilježe Ebu Davud (1220), Tirmizi (553), Hafiz u *Fethu* (2/480) i kaže: "Neki smatraju ovaj hadis slabim zbog Kutejbinog izdvajanja od Lejsa." Buhari ukazuje na to da su neki slabi prenosioci ovo pripisali Kutejbi. Tako Hakim kazuje u djelu *Ulumul-hadis*.

Šejbe, Ebu Hajsem. Kutejbe nam je nabrojao sedmericu hadiskih učenjaka koji su zabilježili ovaj hadis. Svi oni su hadis čuli od Kutejbe i čudili se i lancu prenosilaca i sadržaju hadisa. Ne znam da je ijedan od njih stavio neku primjedbu na hadis.' Onda je rekao: ,Još smo istraživali i uočili da je hadis izmišljen. Kutejbe jeste pouzdan prenosilac', pa je naveo njegov lanac prenosilaca do Buharija." On kaže: "Pitao sam Kutejbu: ,S kim si pisao i bilježio hadis od Lejsa ibn Sa'da koji on prenosi od Jezida ibn Ebu Hubejba a on od Ebu Tufejla?' On reče: ,Pisao sam ga sa Halidom ibn Kasimom Ebu Hejsemom Medainijem.'" Buhari je rekao: "Halid Medaini je lažno pripisivao hadise učiteljima."

Smatram da je njegova ocjena hadisa kao izmišljenog neprihvatljiva. Ebu Davud ovaj hadis bilježi od Jezida ibn Halida, a on od Abdullaha ibn Mevhiba Rumelija, da im je pričao Mufeddal ibn Fudale prenoseći od Lejsa ibn Sa'da, a on od Hišama ibn Sa'da, a on od Ebu Zubejra, a on od Ebu Tufejla, a on od Muaza, pa navodi hadis...[904] Ovaj Mufeddal slijedi Kutejbu, mada je Kutejbe cjenjeniji od Mufeddala i zna više hadisa, međutim, to potiskuje Kutejbina izdvojenost po pitanju predanja. Samo Kutejbe tvrdi da je čuo hadis, pa kaže: "Pričao nam je", a nije prenio hadis riječima: "prenosi se od..." Kako se može sumnjati u to da je on čuo hadis, iako on zauzima mjesto koje mu je Allah dao kao povjerljivom i pouzdanom, obdarenom dobrim pamćenjem i pravednom?! Ishak ibn Rahivejh prenosi pa kaže da im je govorio Šebabe, prenoseći od

[904] Hadis bilježi Ebu Davud (1208). Hišam ibn Sa'd nije jedinstveno ocijenjen. S njim se ne slažu hafizi od učenika Ebu Zubejra: Malik, Sevri, Kure ibn Halid i drugi. Niko od njih ne spominje da se može neki namaz klanjati prije nego mu vrijeme nastupi. Na istu temu Šafija bilježi od Ibn Abbasa, (1/116,117), Ahmed (1/367). U lancu prenosilaca je Husejn ibn Abdullah ibn Ubejdullah, a on je slab prenosilac. Međutim, postoji drugo predanje koje ga potvrđuje preko Hammada ibn Zejda, a on prenosi od Ejjuba, a on od Ebu Kilabe, a on od Ibn Abbasa. Njega bilježe Ahmed (2191), Bejheki (3/164). Svi prenosioci su pouzdani, ali je kao što Hafiz kaže: "...sumnjivo oko toga da potiče od Poslanika, s.a.v.s." Poznato je da se lanac prenosilaca zaustavlja na ashabu. Bejheki ga bilježi i drukčijim lancem prenosilaca, tvrdeći da je zaustavljen na Ibn Abbasu, i da ne seže do Poslanika, s.a.v.s.

Lejsa, on od Ukajla, a on od Ibn Šihaba, a on od Enesa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na putu, kada bi sunce prešlo polovinu neba, klanjao podne i ikindiju, a onda nastavljao putovanje.[905]

Šebabe je Ibn Suvvar, on je pouzdan i svi su jedinstveni da su oni hadisi koje on prenosi valjani i pouzdani. Muslim u svom *Sahihu* bilježi hadis od Lejsa ibn Sa'da s ovim lancem prenosilaca, koji odgovara uvjetima i Buharije i Muslima. Najmanji stepen hadisa je da se kaže da je on potpora Muazovom hadisu. Osnov hadisa je zabilježen u dva *Sahiha*, ali tu nije spomenuto da se može namaz klanjati prije svog vremena zajedno sa namazom u dotičnom vremenu.

Ebu Davud kaže: "Hišam prenosi od Urve, a on od Husejna ibn Abdullaha, a on od Kurejba, a on od Ibn Abbasa, a on od Vjerovjesnika, s.a.v.s., hadis sličan onome koji prenosi i Mufeddal, mislim na hadis koji prenosi Muaz, a koji govori o spajanju namaza i prije nego nastupi vrijeme drugog namaza. Kod njega on glasi: ‚Prenosi se od Husejna ibn Abdullaha ibn Ubejdullaha ibn Abbasa, a on od Kurejba, a on od Ibn Abbasa da je rekao: ‚Hoćete li da vam kažem kako je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao na putu? Kada bi sunce prešlo pola neba, a on bio u logorištu, spajao bi podne i ikindiju u podnevskom vremenu. Ako bi krenuo na put prije nego bi sunce prešlo pola neba, odgađao je podne do ikindijskog vremena kako bi ga spojio sa ikindijom.' I dodaje: ‚Mislim da je rekao i za akšam i jaciju istu stvar.'" Šafija bilježi ovaj hadis od Ibn Ebi Jahjaa, a on od Husejna i od Ibn Adžlana da je čuo od Husejna.

Bejheki kaže: "Ovako ga prenose i bilježe istaknuti učenjaci, Hišam ibn Urve i drugi, od Husejna ibn Abdullaha." Hadis bilježi i Abdurrezzak od Ibn Džurejdža, a on od Husejna, a on od Ikrime, a on od Kurejba, i obojica od Ibn Abbasa. Ejjub ovo prenosi od Ebu

[905] Hadis bilježi Bejheki (3/162) i lanac prenosilaca je vjerodostojan.

Kilaba, a on od Ibn Abbasa, i kaže: "Ja ne znam za drukčije predanje ovog haadisa, osim da se veže za Poslanika, s.a.v.s., kao merfu'."

Ismail ibn Ishak je rekao: "Pričao nam je Ismail ibn Ebu Idris, pa kaže: ,Govorio nam je moj brat prenoseći od Sulejmana ibn Malika, a on od Hišama ibn Urve, a on od Kurejba, a on od Ibn Abbasa da je rekao: ,Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada bi ga izmorio put, pa htio odmoriti prije nego bi sunce krenulo ka zapadu, jahao bi neko vrijeme, a onda bi sjahao i klanjao skupa podne i ikindiju. Ako nije odmarao prije nego sunce krene ka zapadu, klanjao je zajedno podne i ikindiju (u podnevskom vremenu, op. prev.) a onda bi nastavljao s putovanjem. Kada bi htio krenuti na put, a nastupilo je akšamsko vrijeme, klanjao bi zajedno akšam i jaciju, a onda nastavljao s putovanjem.

Ebu Abbas ibn Surejdž je rekao: "Jahja ibn Abdulhamid prenosi od Ebu Halida Ahmera, a on od Hadždžadža, a on od Hakema, a on od Muksema, a on od Ibn Abbasa da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., ako nije putovao prije nego sunce krene ka zapadu, klanjao bi podne i ikindiju zajedno, a ako sunce nije bilo krenulo ka zapadu, odgodio bi podne do ikindijskog vremena, a onda bi ih klanjao zajedno."

Ibn Tejmijja je rekao: "Na činjenicu da se namaz može klanjati prije svoga vremena spojeno sa prethodnim namazom ukazuje Poslanikovo, s.a.v.s., spajanje podne i ikindije na Arefatu zbog samog boravka na Arefatu, kako dova ne bi bila prekinuta obavljanjem ikindije, mada je to mogao učiniti bez ikakve poteškoće. Otuda se izvodi zaključak da je spojiti namaz kada je potreba i tjeskoba još bitnije."

Šafija kaže: "Smatrao je da je bolje da, na dan Arefata, spoji ikindiju sa podne-namazom u podnevskom vremenu kako bi dova bila neprekinuta, a, isto tako, smatrao je kako je na Muzdelifi bilo bolje da spoji akšam s jacijom u jacijskom vremenu kako ne bi pre-

kidao zbog akšama, jer to bi bilo mučno ostalim ljudima." Allah najbolje zna.

VJEROVJESNIKOVA, S.A.V.S., PRAKSA SPAJANJA NAMAZA NA PUTOVANJU

Poslanik, s.a.v.s., nije imao praksu da spaja namaz, na putu, jašući, kao što rade mnogi, niti je spajao namaz kada bi sjahao. On je spajao namaz kada bi bio izmoren putovanjem i ako bi putovao odmah po nastupanju namaskog vremena, kao što je rečeno u kazivanju o pohodu na Tebuk. Što se tiče spajanja namaza, u odmorištu, ne postoji predanje o tome, osim na Arefatu, zbog spojenosti dove i stajanja. Tako kaže Šafija i naš učitelj. Zbog ovoga Ebu Hanifa smatra da se spajanje namaza odnosi samo za Arefat i čini spajanje namaza upotpunjenjem obreda. On ne pridaje pažnju putovanju. Ahmed, Malik i Šafija dozvoljavaju spajanje i uzrok spajanju vide u putovanju. Onda se razilaze, pa Šafija i Ahmed, u jednom od svojih predanja, kažu da putovanje treba da bude dugo te da spajanje namaza nije dopušteno stanovnicima Mekke. Malik i Ahmed u drugom rivajetu smatraju da je dozvoljeno i Mekkelijama da spoje namaz i da skrate namaz na Arefatu.

Ovaj stav su uzeli i Ibn Tejmijja i Ebu Hattab u svojim *Ibadatima*. Potom je Ibn Tejmijja odbacio ovaj stav i učinio dozvoljenim kraćenje i spajanje namaza i na dugom i na kratkom putu. Tako su smatrali mnogi iz prethodnih generacija. Malik i Ebu Hattab su smatrali da se to naročito odnosi na Mekkelije.

Poslanik, s.a.v.s., nije odredio granicu putovanja koju je potrebno preći da bi se kratio namaz i da se ne bi postilo, nego je to ostavio općenito vezanim za putovanje. Putovanje je ono što ljudi smatraju putovanjem. Isto tako, ostavio je općenito vezanim za putovanje i

tejemmum na svakom putovanju. Nijedno predanje koje govori o ograničenosti putovanja na dan, dva ili tri dana, nije vjerodostojno. Allah najbolje zna.

POGLAVLJE O POSLANIKOVOJ, S.A.V.S., PRAKSI U UČENJU KUR'ANA, SLUŠANJU UČENJA, SKRUŠENOSTI, PLAČU PRILIKOM UČENJA, ULJEPŠAVANJU GLASA I OSTALOM ŠTO JE VEZANO ZA UČENJE

Poslanik, s.a.v.s., je imao četvrtinu džuza koju je učio i nije je zanemarivao. Njegov način učenja je bio takav da nije učio ni pre-sporo, a ni brzo, nego razgovjetno, slovo po slovo. Na svakom ajetu je pravio stanku. Otezao je na slovima koja se trebaju otegnuti, pa je otezao učeći Er-rahman i Er-rahim.

Učenje Kur'ana je započinjao Euzom i govorio:

أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيطانِ الرَّجيم

"Euzu billahi mineš-šejtanir-radžim", a nekada je govorio i:

اللهُمَّ إِنِّي أَعوذُ بِكَ مِنَ الشَّيْطانِ الرَّجيم مِن هَمْزِهِ وَنَفْخِهِ، وَنَفْثِه.

"Allahumme inni euzu bike mineš-šejtanir-radžimi min hemezihi ve nefhihi ve nefsihi."

"Allahu moj, utječem Ti se od prokletog šejtana, njegova došaptavanja, zavođenja i nagovaranja."[906]

---

[906] Hadis bilježe Ahmed (4/80,85), Ebu Davud (764), Ibn Madža (807) od Džubejra ibn Mut'ima. Ibn Hibban ga smatra vjerodostojnim (443) kao i Hakim (1/235). S njim se slaže i Ez-Zehebi. Ahmed (3/50), Ebu Davud (775) i Tirmizi (242) sa dobrim lancem prenosilaca bilježe od Ebu Seida Hudrija sljedeći hadis: "Poslanik, s.a.v.s., kada bi ustao na noćni namaz, rekao bi: 'Subhanekellahumme ve bihamdike'...a onda bi rekao: 'la ilahe illellahu' tri puta, a onda bi rekao: 'Allahu ekberu kebiren', tri puta, pa: 'Euzu billahissemiil-alimi mineš-šejtanir-radžimi min hemezihi ve nefhihi ve nefsihi', a onda bi počeo sa učenjem."

Tražio je zaštitu prije učenja Kur'ana. Volio je slušati Kur'an od nekog drugog. Govorio je Abdullahu ibn Mesudu da uči, a on bi slušao. Toliko bi se prepustio učenju da su mu se oči punile suzama.[907]

Učio je Kur'an stojeći, sjedeći, ležeći, pod abdestom i bez abdesta. Od učenja Kur'ana ga je sprječavalo jedino ako bi bio nečist.

Poslanik, s.a.v.s., je melodično učio Kur'an i ponekad je ponavljao ajete, kao što je ponavljao učenje ajeta: ﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا﴾ "*Mi ćemo ti dati sigurnu pobjedu*" (El-Feth, 11), na dan oslobođenja Mekke. Abdullah ibn Mugaffel prenosi da je ponavljao 'a' tri puta. To bilježi Buhari.[908]

Ukoliko se ovi hadisi povežu sa njegovim riječima: زَيِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ "Uljepšavajte svoje glasove prilikom učenja Kur'ana"[909] i: لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَتَغَنَّ بِالْقُرْآنِ "Ne pripada nam onaj ko ne uljepša glas prilikom učenja Kur'ana"[910] kao i riječima: ما أذن الله لشيء، كأذنه لنبيّ حسن الصّوت يتغنّى بالقرآن "Allah ničemu nije dozvolio nešto kao što je dozvolio Vjerovjesniku, s.a.v.s., lijep glas kojim će melodično učiti Kur'an",[911] jasno je da je ovo Poslanikovo, s.a.v.s., ponavljanje pri učenju bilo dobrovoljno od Poslanika, s.a.v.s., a ne zbog kretanja i njihanja deve. Da je bilo zbog njenog kretanja i njihanja, onda ono ne bi bilo svojevoljno i ne bi to radio Abdullah ibn Mugaffel sam od sebe kako bi se ugledalo na njega. On je vidio kako je zbog devinog njihanja Vjerovjesnikov glas prestajao, a onda je rekao: "Ponavljao je svoje

907 Hadis bilježi Buhari (9/81) od Abdullaha ibn Mesuda: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., je rekao: 'Uči mi Kur'an!' Rekao sam: ‚Zar da učim tebi, a tebi je on objavljen?!' On reče: ‚Volim da ga čujem od drugog.'"

908 Hadis bilježi Buhari (9/80).

909 Hadis bilježe Ebu Davud (1468), Nesai (2/179,180) sa dobrim lancem prenosilaca, Darimi (2/474), Ahmed (4/283,285,296,304), Ibn Madža (1342) od Berraa ibn Aziba. Ibn Hibban ga smatra vjerodostojnim (66) a s tim se slažu i Hakim i Ez-Zehebi.

910 Hadis bilježi Ebu Davud (1471) sa jakim lancem prenosilaca od Ebu Lubabe, (1469,1470) od Sa'da ibn Ebi Vekkasa, Ahmed (1476) sa vjerodostojnim lancem prenosilaca. Buhari (13/418) bilježi od Ebu Hurejre.

911 Hadis bilježe Buhari (9/60,61), Muslim (792), Ebu Davud (1473), Nesai (2/180).

učenje." On je ponavljanje pripisao Poslanikovom, s.a.v.s., izboru. Da je to bilo zbog njihanja deve, ne bi bio proizvoljni postupak i ne bi se nazvalo ponavljanjem.

Jedne noći Vjerovjesnik, s.a.v.s., je slušao učenje Kur'ana Ebu Musaa Ešarija. Kada mu je rekao da ga je slušao, Ebu Musa je rekao: "Da sam znao da si me slušao, potrudio bih se da ga učim najljepše što mogu." [912] Ebu Davud bilježi od Abduldžebbara ibn Verda da je rekao: "Čuo sam Ibn Ebu Mulejku da kaže: 'Abdulah ibn Ebu Jezid je rekao: 'Pored nas je prolazio Ebu Lubabe. Slijedili smo ga do njegove kuće. Tamo je bio neki čovjek neugledna izgleda koji je rekao: 'Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., da kaže: لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَتَغَنَّ بِالقرآنِ 'Ne pripada nam onaj ko ne uljepša glas prilikom učenja Kur'ana.' Ja sam pitao Ibn Ebu Mulejku: 'Oče Muhammedov, a šta ako čovjek nema lijep glas?' On reče: 'Uljepšavat će ga koliko može.'"[913]

Smatram da je neophodno pojasniti ovo pitanje i navesti razilaženja učenjaka o ovome kao i dokaze svake skupine, ono što je u prilog njima i ono što je protiv njih, te ukazati na ono što je ispravno, uz Allahovu pomoć.

Jedna skupina kaže: Pokuđeno je melodičnim glasom učiti Kur'an. Među zagovornicima ovoga stava su Malik, Ahmed i drugi.

---

912 Hadis sa ovim sadržajem bilježi Hejsemi u *Medžmeu* (7/170) od Ebu Musaa i kaže: "Prenosi ga Ebu Ja'la. U lancu prenosilaca je Halid ibn Nafi' Eš'ari koji je slab." Hafiz u *Fethu* (9/81) kaže: "Ibn Sa'd bilježi od Enesa, sa lancem prenosilaca koji ispunjavaju Muslimove uvjete, da je Ebu Musa klanjao noćni namaz. Supruge Poslanika, s.a.v.s., su čule njegov glas, a bio mu je milozvučan glas, pa su ustale da ga slušaju. Kada je svanulo, to mu je preneseno i on je rekao: 'Da sam znao da me slušaju, potrudio bih se da još ljepše učim.'" Rujani bilježi preko Malika ibn Mogula, a on od Abdullaha ibn Burejde, a on od svoga oca, sličan sadržaj kao što je od Musaovog sina. Tu stoji da je Ebu Musa rekao: "Da sam znao da me Vjerovjesnik, s.a.v.s., sluša, još bih bolje učio." Bilježe Buhari (9/81) i Muslim (793) od Ebu Musaa da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Da si me vidio kako slušam tvoje učenje sinoć. Tebi je data jedna od svirala Davudove porodice." Pod sviralom se podrazumijeva lijep glas. U djelu *Nihaje* stoji: "Uporedio je njegov lijep glas, prijatnost glasa i milozvučnost sa sviralom."

913 Hadis je naveden na prethodnoj stranici i vjerodostojan je.

Ahmed u predanju koje prenosi od Alija ibn Seida o melodičnom učenju Kur'na kaže: "To mi se sviđa, ali je novotarija." U predanju od Mervezija kaže: "Melodično učenje Kur'ana je novotarija koju ne treba slušati." U predanju od Abdurrahmana ibn Mutabbiba stoji da je rekao: "Zapijevanje u učenju je novotarija." U predanju svoga sina Abdullaha, Jusufa ibn Musaa, Jakuba ibn Buhtana, Isrima i Ibrahima ibn Harisa stoji da je rekao: "Melodično učenje mi se ne sviđa, osim ako je tužno, pa da neko tugaljivo uči kao što je to učio Ebu Musa." Predanje od Saliha: "Uljepšavajte Kur'an svojim glasovima", prokomentirao je riječima: "Popravite." U Mervezijevoj predanju: "Allah ničemu nije dozvolio nešto kao što je dozvolio Vjerovjesniku, s.a.v.s., lijep glas kojim će melodično učiti Kur'an", i: "Ne pripada nam onaj ko ne uljepša glas prilikom učenja Kur'ana", prenio je da je Ibn Ujejne rekao: "To znači ko ne postane neovisan zahvaljujući Kur'anu."

Šafija je rekao: "To znači: ko ne podigne glas." Naveli su mu hadis Muavije ibn Kurre o slučaju učenja sure Feth i ponavljanja ajeta, pa je Ebu Abdullah zanijekao da je to u smislu uljepšavanja učenja i negira sve hadise koji govore o dozvoli melodičnog učenja Kur'ana.

Ibn Kasim prenosi od Malika da je upitan o uljepšavanju glasa u namazu, pa je rekao: "Ne sviđa mi se." Još je rekao: "To je uljepšavanje koje oni provode kako bi naplatili svoj glas."

Među onima koji smatraju pokuđenim uljepšavanje glasa je i Enes ibn Malik, Seid ibn Musejjeb, Seid ibn Džubejr, Kasim ibn Muhammed, Hasan, Ibn Sirin i Ibrahim Nehai. Abdullah ibn Jezid Akberi je rekao: "Čuo sam nekog čovjeka da pita Ahmeda: 'Šta kažeš o uljepšavanju glasa prilikom učenja Kur'ana?' On mu je rekao: 'Kako se ti zoveš?' Čovjek reče: 'Muhammed.' On ga upita: 'Bi li volio da te neko zove: 'Muuhammeeed', otežući?'" Kadi Ebu Ja'la je rekao: "Ovo je jasan pokazatelj koliko je to smatrao pokuđenim." Hasan ibn Abdulaziz Džerevi je rekao: "Jedan mi je čovjek oporukom ostavio neku sluškinju koja je uljepšavala glas prilikom

učenja i ona je bila značajan dio nasljedstva. Pitao sam Ahmeda ibn Hanbela, Harisa ibn Miskina i Ebu Ubejda kako da je prodam. Oni mi rekoše da je prodam kao i svaku drugu. Ja sam im rekao da ću tako izgubiti na njenoj cijeni, a oni rekoše da je prodam kao običnu." Kadi kaže: "To su rekli jer je slušati njeno učenje pokuđeno i nije dozvoljeno da joj se računa kao da je pjevačica."

Ibn Bettal je rekao: "Jedna skupina smatra da treba melodično učiti Kur'an i da je to uljepšavanje glasa i ponavljanje prilikom učenja." Oni koji smatraju da se neka slova trebaju otezati pri učenju i melodizirati su Ibn Mubarek, Nadr ibn Šumejl, a od onih koji smatraju dozvoljenim melodično učenje Kur'ana je Taberi. Omer ibn el-Hattab je rekao Ebu Musau: "Podsjeti nas na našeg Gospodara." Ebu Musa bi učio i uljepšavao glas. Onda je Omer rekao: "Ko može da uljepša glas i melodično uči kao Ebu Musa, neka tako i radi." Ukbe ibn Amir je bio jedan od učača koji su to radili najljepšim glasom i izvedbom. Omer bi mu rekao da mu prouči neku suru i on bi mu je učio. Omer bi zaplakao i rekao: "Ne bih nikada rekao da je i ta sura objavljena." Melodično učenje su dozvoljavali i Ibn Abbas, Ibn Mesud. Prenosi se od Ataa ibn Ebi Rebbaha da je rekao: "Abdurrahman ibn Esved ibn Jezid je uljepšavao svoj glas u džamijama tokom ramazana." Tahavi prenosi od Ebu Hanife i njegovih učenika da su slušali Kur'an koji se melodično učio. Muhammed ibn Abdulhakem je rekao: "Vidio sam svog oca, Šafiju i Jusufa ibn Omera da slušaju melodičnu izvedbu Kur'ana." Ovo je prihvatio i Ibn Džerir Taberi.

Oni koji dozvoljavaju, citiraju Taberija kao dokaz: "Značenje hadisa je ulješavanje glasa." Prihvatljiva melodičnost je da učač rastuži i raznježi slušaoca, baš kao što je cilj pjevanja pjesme da bi se pobudila pažnja slušaoca. Sufjan prenosi od Zuhrija, a on od Ebu Seleme, a on od Ebu Hurejre da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: مَا أذنَ الله لشيء مَا أذنَ لنبيٍّ حسن التَّرنُّم بالقُرآن "Allah ničemu nije dozvolio nešto kao što je dozvolio Vjerovjesniku, s.a.v.s., lijep glas kojim će melo-

dično učiti Kur'an." Oni koji ovo uzimaju kao dokaz smatraju da je logično da se melodično učenje može izvesti jedino lijepim glasom kojim će se pobuditi pažnja. Ovaj hadis ima i predanje: ما أذن الله لشيء ما أذن لنبي حسن الصوت يتغنى بالقرآن يجهر به "Allah ničemu nije dozvolio nešto kao što je dozvolio Vjerovjesniku, s.a.v.s., lijep glas kojim će melodično učiti Kur'an i to činiti naglas." Taberi kaže: "Ovaj hadis je najjasniji dokaz našem stavu. Da je onako kako kaže Ibn Ujejne, a to je da ga to obuzme od nečega drugog, onda navođenje lijepog glasa i da se to čini naglas, ne bi imalo svrhe." Poznato je da Arapi pod pojmom zapijevanje (teganni) misle na poj koji se izvodi milozvučnim i melodičnim glasom. Pjesnik je rekao:

Zapjevao je stihove koje si ti rekao
samo pjesma ove stihove će uljepšati.[914]

Tvrdnja da je pjevanje u značenju zaokupljenosti od nečega je neprihvatljiva i ne znamo da je ijedan poznavalac arapskog jezika to rekao.

Što se tiče njegova dokazivanja kroz popravljanje i tumačenje A'šaa koji je rekao:

Bijah čovjek koji je vrijeme proveo u Iraku
slabih kostiju i dugog boravka,[915]

on tvrdi da se htjelo reći da je čovjek dugo bio neovisan, ali je to greška. A'aši je mislio, u ovim stihovima, na dug boravak. U tom značenju su i Allahove riječi: ﴿كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا فِيهَا﴾ "*kao da nikada u njoj nisu ni bili*" (El-E'raf, 92). Slično je i sa njegovim dokazivanjem u stihovima:

Obojica ne trebamo život brata mu,
a kad umremo još manje ćemo nekom trebati.[916]

---

914 Stihove je kazao Hassan i oni su u njegovom *Divanu* (str. 420).

915 U njegovom *Divanu* (str. 25) gdje hvali Kajsa ibn Ma'dijekriba Kindija. Radi se o tumačenju gdje se neki priklanjaju mišljenju da u hadisima navedena riječ teganna znači melodično, pjevljivim glasom učiti, dok drugi smatraju da se mislilo na istagana (biti neovosan zahvaljujući Kur'anu).

916 Ovi stihovi nalaze se u djelima: *Hamase basrijje* (2/55), *Egani* (13/127) i u *Zejlu-l-emali* (str. 73).

Ako neko hoće da zapijevanje i melodičnost učenja Kur'ana poveže s ovim i na ovakav način, onda je to daleko od razumijevanja Arapa i posljedice njegove greške su tim veće. Onda bi to značilo da Allah nije dozvolio svom Vjerovjesniku, s.a.v.s., da melodično uči Kur'an, nego mu je dozvolio i preporučio da se pokazuje drukčijim nego je on ustvari. Ovo je očito neprihvatljivo.

Na neprihvatljivost Ibn Ujejnijevog tumačenja ukazuje i činjenica da je nemoguće da se ljudi osjećaju neovisnim s Kur'anom, ili da se nekoga opiše da mu je dozvoljeno ili nije dozvoljeno, osim ako dozvola kod Ibn Ujejne ne znači uopćenost i dopuštenost. Ako je tako, onda je to dvostruka greška, prvo što je pogrešno sa strane jezika, a drugo što se prikazuje nemoguće značenje. Što se tiče jezika, osnova je: neko je slušao nečiji govor. On ga sluša i šuti, kao što kaže Uzvišeni: ﴿وأذنت لربها وحقت﴾ *"i posluša (ezinet) Gospodara svoga - a ona će to dužno biti"* (El-Inšikak, 2), u značenju da je čula svoga Gospodara i obavezna je na to, ili kao što kaže Adijj ibn Zejd:

Sva moja briga je u sluhu i slušanju.[917]

Značenje riječi: "Allah nije dozvolio ničemu" je da Allah nije ništa poslušao i ne sluša ljudski govor, kao što sluša učenje Kur'ana od svog Vjerovjesnika, s.a.v.s. Ovim je završen govor Taberija.

Ebu Hasan ibn Bettal je rekao: "I u ovome može biti problem, barem na osnovu predanja koje bilježi Ibn Ebu Šejbe: 'Pričao nam je Zejd ibn Habbab da je njemu pričao Musa ibn Ali ibn Rebbah, prenoseći od svoga oca, a on od Ukbe ibn Amira da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Naučite se Kur'anu i učite ga milozvučno. Zapisujte ga, tako mi Onoga ko upravlja mojim životom, on brže izmiče nego deva koja se otrgne sa povodca.'"'[918] Omer ibn Šebbe je rekao: "Ebu

---

[917] U djelu *Emali* Ibn Šedžerija (2/36) i djelu *Divan Ibn Adijj* (str, 172).

[918] Jak lanac prenosilaca. Bilježi ga Ahmed (4/146) preko Alija ibn Ishaka od Ibn Mubareka, a on od Musaa ibn Alija, a on od svoga oca, a on od Ukbe: "Naučite se Allahovoj Knjizi i obnavljajte je. Milozvučno je učite. Tako mi Onoga ko upravlja mojim životom, on se lakše gubi nego deva koja se otkine sa povodca."

Asimu Nebilu je spomenuto tumačenje Ibn Ujejne o riječima: 'uljepšavajte glas prilikom učenja Kur'ana', kao da je to neovisnost, na šta je on rekao: 'Ništa Ibn Ujejne nije pogodio. Nama je pričao Ibn Džurejdž, od Ataa, a on od Ubejda ibn Umejra da je rekao: 'Davud, Allahov vjerovjesnik, s.a.v.s., je imao muzički instrument na kojem je izvodio melodije kojima je rasplakivao slušaoce, a i sam instrument kao da je plakao.'"

Ibn Abbas je rekao: "Učio je Zebur na sedamdeset načina i melodija i na takav način kojima je raznježivao one koji su ga slušali." Šafija je upitan o Ibn Ujejnijevom tumačenju, pa je rekao: "Znamo za ovo, ali da je htio da ukaže na neovisnost, onda bi rekao: 'Ko se ne osamostali Kur'anom', međutim, pošto je rekao: 'Zapijevajte i melodično učite Kur'an', znamo da je htio ukazati na melodičnost i zapijevanje."

Neki učenjaci su rekli da uljepšavanje, melodičnost i dotjerivanje prilikom učenja ima veći uticaj na slušaoca i njegovu psihu i privlačnije je za slušati i razmišljati. Na takav način se njegova riječ bolje čuje a značenje ima jači uticaj na srce. To je pomoć za ostvarenje cilja i to je kao slatko koje se stavi u lijek kako bi ga se lakše progutalo i riješilo bolesti. Ili kao začini i mirisi koji se stavljaju u hranu kako bi hrana bila ukusnija i privlačnija. Ili kao miris i nakit žene koja ih koristi kako bi bila privlačnija svome mužu.

Drugi, pak, govore da je nefs podložan da uživa u muzici i melodičnosti, pa tako je melodičnost Kur'ana zamjena melodičnosti pjesme, kao što postoji zamjena za svaki haram u nečemu što je bolje od njega. Naprimjer, predavanje vračanju i proricanju je zamijenjeno istiharom koja je znak vjerovanja u Jednog Boga i pokornosti. Razvratnost je zamijenjena brakom, kocka je zamijenjena kroz konjske trke i nagrade za to. Slušanje šejtanskih melodija je zamijenjeno slušanjem kur'anskih koje su melodije Milostivog. Ovakvih i sličnih primjera je još mnogo.

Neki učenjaci kažu da ono što je zabranjeno mora imati nešto i negativno, da prevladava ili da je negativno u cijelosti, a melodično učenje Kur'ana ne sadrži ništa od toga. Melodično učenje ne mijenja značenje, niti se prijeći između slušaoca i njegovog razumijevanja onoga što se uči. Kada bi se dodavala slova, kao što kažu oni koji zabranjuju melodično učenje Kur'ana, onda bi riječ izgubila svoje značenje i isprijećila bi se slušaocu u razumijevanju onog što se uči i on ne bi znao pravo značenje, a činjenica je da nije tako.

Također postoji i mišljenje da je melodičnost i zapijevanje nešto što se odnosi na izvođenje. Nekada je ono prirodno i urođeno, a nekada je stvar truda. Način izvedbe ne mijenja značenje riječi koje se uče. One ovisno o svojstvima glasa onoga koji uči, bivaju izgovorene dublje, više i slično. Međutim, ti načini su vezani za izgovor harfova, a melodičnost i izvođenje su vezani za glasove. Sva predanja o ovome je teško nabrojati, za razliku od predanja koja govore o izgovoru harfova. Stoga su ova predanja prenesena kako su i kazana, a predanja o melodičnosti je nemoguće tako prenijeti, nego je preneseno ono što se moglo prenijeti, kao što su Poslanikovo, s.a.v.s., ponavljanje iz sure Feth, kao trostruko dugo "a". Neki učenjaci kažu da je melodičnost uvjetovana dvjema stvarima: otezanjem i zapijevanjem. Pouzdano se zna da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., otezao glas u učenju, kao, naprimjer, kada je otezao prilikom učenja Er-rahman i er-rahim, i da je ponavljao dužinu.

Protivnici ovog stava kažu da su dokazi na njihovoj strani iz više razloga. Jedan od njih je predanje Huzejfe ibn Jemana da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: إقرؤوا القُرْآن بلحُون العَرَب وأصْوَاتها، وإيَاكُم وَلُحُونَ أهْل الكِتَاب وَالفسْق، فإنَّهُ سَيَجيء فى مِنْ بَعْدِي أقوَامٌ يُرَجِّعُونَ بِالقُرْآنِ تَرْجِيعَ الغنَاء وَالنَّوْح، لا يُجَاوِزُ حَنَاجِرَهم، مَفتُونَةً قلوبُهُم، وَقلوبُ الذِينَ يُعْجِبُهُم شَأنُهُم "Učite Kur'an melodičnošću i glasovima Arapa, a dobro se čuvajte da ga učite melodičnošću ehlul-kitabija i grješnika. Poslije mene će doći ljudi koji će Kur'an zapijevati i pritom zavijati. On neće prelaziti njihove glasnice. Bit će zavedenih srca i oni i oni kojima se bude svidjelo njihovo učenje

Kur'ana."[919] Ovaj hadis bilježi Ebu Hasan Rezin u *Tedžridussihahu*, Ebu Abdullah Hakim Tirmizi u *Nevadirul-usulu*. Kadi Ebu Ja'la u *Džamiu*, kao argument uzima ovaj hadis i hadis u kojem se spominju predznaci Kijametskog dana, pa se spominje i sljedeće:

أن يُتخذ القرآنُ مَزامِيرَ، يُقدِّمونَ أحَدَهُم لَيْسَ بأقْرَئِهِم وَلا أفْضَلِهِم ما يُقَدِّمُونَهُ إلا لِيُغَنِّيَهُم غِناءً.

"Kur'an će se uzeti kao pjesma. Davat će se prednost nekome ko nije najbolji poznavalac Kur'ana, a nije ni najbolji među njima. Davat će mu prednost samo zbog toga da bi im zapijevao Kur'an."[920]

Navodi se, također, da je Zijad Nehdi došao kod Enesa s ostalim učačima i rečeno mu je: "Uči!", a on je podigao glas i dotjerivao je glasom učenje. Imao je jak glas. Enes je otkrio lice koje mu je bilo pokriveno crnom krpom, i rekao: "Hej ti! Nisu tako radili." Enes je imao običaj da, kada vidi nešto što mu se ne sviđa, otkrije lice.

Neki učenjaci navode da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., spriječio svog mujezina da dotjeruje ezan. Ibn Džurejdž bilježi od Ataa, a on od Ibn Abbasa da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., je imao mujezina koji je melodično učio ezan, pa je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: ‚Ezan je

919 Hadis bilježi Taberani u *Evsatu* i Bejheki u *Šuabu* preko Bekijjeta, a on od Husejna Fizarija, a on od Ebu Muhammeda, a on od Huzejfe. Hadis nije vjerodostojan. Bekijje pravi tedlis od slabih prenosilaca a ima i dosta anana. Ebu Muhammed je nepoznat.

920 Ovaj hadis je vjerodostojan i bilježi ga Ahmed (3/494) od Šurejka, a on od Ebu Jakzana Osmana ibn Umejra, a on od Zazana, a on od Ulejma, a on od Abbasa da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da kaže: 'Bolje vam je umrijeti nego dočekati šestero: razvratne namjesnike, mnoštvo policije, prodaju vlasti (korupciju), olahko ubijanje, prekidanje rodbinskih veza i generaciju koja će Kur'an uzeti kao pjesmu. Davat će prednost onima koji imaju lijepe glasove, makar bili najslabiji poznavaoci vjere i propisa.'" Lanac prenosilaca je slab zbog slabosti Šurejka i Ebu Jakzana, ali je hadis vjerodostojan. Taberani i Ibn Šahin ga bilježe od Musaa Džuhenija, a on od Zazana da je rekao: "Bio sam sa jednim ashabom Allahova Poslanika, s.a.v.s., koji se zvao Abbas." Postoji i predanje koje je potvrda ovom predanju, zabilježeno kod Ahmeda (6/22,23) od Avfa ibn Malika, i drugo od Hakema ibn Amra Gifarija kod Hakima (3/443). Sva ova predanja daju vjerodostojnost i jačaju prvo predanje. U djelu *Isabe* stoji, u biografiji o Abbasu: "Ibn Šahin preko Kasima, a on preko Ebu Umameta, a on od Abbasa Gifarija, ashaba Poslanika, s.a.v.s., bilježi..." , a onda navodi njegove kvalitete.

lahak i prijatan, pa ako ti je ezan takav onda ga uči, a ako nije, ostavi se toga.'" Hadis bilježi Darekutni.[921]

Abdulgani Seid Hafiz bilježi predanje od Katade, a on od Abdurrahmana ibn Ebu Bekra, a on od svoga oca da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., je učio otežući bez zapijevanja."

Jedna grupa učenjaka smatra da zapijevanje i otezanje iziskuje izgovaranje hemzeta u riječima gdje ga nema, da se otežu one riječi koje ne treba otezati i otezanje jednog *elifa* kao da ih ima više, *vava* kao da ih je više, *jaa* kao da ih je više. Takav način dovodi do proširivanja Kur'ana, a to nije dozvoljeno.

Drugi, pak, kažu da u ovome nema granice između dozvoljenog i onoga što nije dozvoljeno. Ako bi se postavila određena granica, to bi bilo određivanje u Allahovoj Knjizi i Njegovoj vjeri. Ako se ne bi postavile granice, onda bi se počiniocu dopustilo da određene glasove ponavlja koliko hoće, da zavija i ponavlja koliko hoće, da proizvodi različite melodije i napjeve koji bi bili slični pjevanju, kao što pjevači i kompozitori rade sa stihovima, i mnogi učači kada prate dženazu. To rade i mnogi drugi učači što podrazumijeva promjenu Allahove Knjige i zapijevanje kao što se čini sa poezijom i pjesmom. Oni komponuju i prave melodije drznuvši se na Allaha i Njegovu Knjigu i poigravajući se Kur'anom, predajući se šejtanskom ukrašavanju i uljepšavanju, a to ne dozvoljava nijedan islamski učenjak. Poznato je da je melodičnost i zapijevanje stvar koja će ubrzo dovesti do gore navedenog. Spriječiti takav način je kao sprječavanje sredstava koja vode u zabranjeno. Ovo je krajnji rezultat argumentacije i jednih i drugih.

Melodičnost i dotjerivanje glasa (zapijevanje) može biti dvojako: jedno je prirodna nadarenost kada se uči bez napora, vježbe ili poduke, i kada se pusti čovjeku da uči po svojoj volji, na odre-

---

921 Hadis bilježi Darekutni (1/239). U lancu prenosilaca je Ishak ibn Ebu Jahja Kabi. Ez-Zehebi u *Mizanu* kaže da je on nikakav prenosilac jer prenosi neprihvatljiva predanja. Hadis je vrlo slab.

đeni način i sa određenom melodijom. To je dozvoljeno. Ukoliko bi pomogao svoj talenat ukrašavajući i uljepšavajući svoje učenje, kao što je rekao Ebu Musa Ešari Vjerovjesniku, s.a.v.s.: "Da sam znao da me slušaš, potrudio bih se da još ljepše učim", i kada bi još tužnije učio, pa ga obuzela ljubav, čežnja i ne bi se mogao ustegnuti od toga da slušaoca rastuži i raznježi učenjem, i kada bi slušaoci to prihvatali na lijep način jer im prija, a bez dodatnog truda i napora od strane učača, to bi bilo prirodno, a ne izvještačeno, jednostavno, a ne uz napor. Tako su radili selefije i takve su učače slušali. Ova vrsta zapijevanja je pohvalna i dozvoljena. Takvo učenje ima uticaja i na učača i na slušaoca. Oko ovoga načina se spore i navode dokaze i jedna i druga skupina.

Drugi način je da se to nauči. Ne postoji prirodna nadarenost, nego se ostvaruje trudom i vježbom, kao što se uče različite melodije za pjesmu, zasnovane na različitim notama i koje se mogu ostvariti samo trudom, vježbanjem i učenjem. Ovaj način su stare generacije prezirale, kudile, kritikovale i sprječavale da se tako uči. Oni su kudili svakog ko je tako učio. Oni koji kritikuju melodično učenje govore o ovakvom načinu učenja.

Uz ovo pojašnjenje nestaju nesuglasice oko učenja i uviđa se šta je ispravno. Svako ko poznaje način života prvih generacija, zasigurno zna da oni nisu imali ništa sa učenjem Kur'ana kao što to rade pjevači, uz učenje određenih melodija. Oni su čestitiji od toga da uče na takav način i da to praktikuju. Pouzdano se zna da su oni učili tužno ili melodično, da su uljepšavali svoje glasove prilikom učenja, pa su nekada učili melodično, nekada nježno. Ovo je stvar koja je urođena i to Zakonodavac nije zabranio zbog same prirode ljudi, nego na to ukazuje i podstiče i kazuje da i Allah sluša takvog učača, pa Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Ne pripada nama onaj ko ne zapijeva prilikom učenja Kur'ana." U ovom hadisu su dvije stvari: jedna od njih je da to svi praktikujemo, a druga je odbacivanje svih onih koji ne slijede Poslanikovu, s.a.v.s., praksu.

Poglavlje o Poslanikovoj, s.a.v.s., praksi posjećivanja bolesnih

Poslanik, s.a.v.s., je obilazio svoje bolesne ashabe. Navodi se da je obišao i momka, ehlul-kitabiju, koji ga je služio, kada se momak razbolio,[922] kao i svog amidžu koji je bio mušrik-mnogobožac.[923] I jednom i drugom je ponudio da prime islam, pa je jevrej primio islam, a njegov amidža nije.

Običaj mu je bio da se primakne bolesniku, da sjedne kod njegove glave i pita ga o stanju riječima: "Kako se osjećaš?"

Navodi se da je, zatim, pitao bolesnika: "Da li bi nešto volio?"

---

[922] Ovaj hadis bilježi Buhari (3/176) od Enesa ibn Malika da je rekao: "Jedan jevrejski mladić je služio Vjerovjesnika, s.a.v.s., pa se razbolio. Vjerovjesnik, s.a.v.s., je otišao da ga obiđe. Sjeo je kod njegove glave i rekao mu: 'Primi islam.' Momak je pogledao u svoga oca koji mu je rekao: 'Poslušaj Kasimovog oca' (to jest, Vjerovjesnika, s.a.v.s., op.prev.) i mladić je primio islam. Vjerovjesnik, s.a.v.s., je izašao od mladića i rekao: 'Hvala Allahu koji ga je spasio od Džehennema.'" Ovaj hadis bilježi i Ebu Davud (3095).

[923] Ovaj slučaj bilježi Buhari (3/176) od Seida ibn Musejjiba, a on od svoga oca da mu je rekao: "Kada je Ebu Talib bio na samrti, došao mu je Poslanik, s.a.v.s., i kod njega zatekao Ebu Džehla ibn Hišama, Abdullaha ibn Ebu Umejju ibn Mugiru. Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Amidža, reci: 'Nema boga osim Allaha', izjavu koju ću potvrditi kod Allaha za tebe.' Ebu Džehl i Abdullah ibn Ebu Umejje su rekli: 'Ebu Talibe, zar ćeš napustiti vjeru Abdul-Muttalibovu?' Poslanik, s.a.v.s., je tražio od amidže da primi islam, a ona dvojica su ponavljali svoje pitanje sve dok Ebu Talib nije izgovorio zadnje riječi da ostaje pri vjeri Abdul-Muttaliba. Odbio je da kaže šehadet. Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Allaha mi, tražit ću oprosta za tebe sve dok mi se ne zabrani.' Onda je Allah objavio: '*Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno da mole oprosta za mnogobošce, makar im bili i rod najbliži, kad im je jasno da će oni stanovnici u Džehennemu biti*' (Et-Tevba, 113). Allah je vezano za Ebu Taliba objavio Poslaniku, s.a.v.s.: '*Ti, doista, ne možeš uputiti na Pravi put onoga koga ti želiš uputiti, – Allah ukazuje na Pravi put onome kome On hoće, i On dobro zna one koji će Pravim putem poći*'" (El-Kasas, 56). Hadis bilježi i Muslim (24).

Ako bi bolesnik izjavio da nešto želi, a Poslanik, s.a.v.s., znao da mu to neće naškoditi, naredio bi da mu se to donese.

Desnom rukom je potirao bolesnika i govorio:

اللهُمَّ رَبَّ النَّاس، أَذْهِبِ البأسَ، واشْفِه أنتَ الشَّافي، لا شِفَاءَ إلا شِفاؤكَ، شِفاءً لا يُغادر سَقَماً.

"Allahu moj, Gospodaru ljudi, odnesi bolest. Izliječi ga, jer Ti si Liječnik. Nema lijeka osim Tvoga lijeka. Izliječi ga tako da bolest ne ostane."[924]

Govorio je:

امسَح البَأسَ رَبَّ الناس، بيَدكَ الشِّفَاءُ، لا كَاشفَ له إلاَّ أنت.

"Potari bolest, Gospodaru ljudi, u Tvojoj je moći lijek i njega možeš dati samo Ti."

Za bolesnika je molio do tri puta, kao što je rekao za Sa'da:

اللهم اشْفِ سَعْداً، اللهُمَّ اشْفِ سَعْداً اللهُمَّ اشْفِ سَعْداً.

"Allahu moj, izliječi Sa'da! Allahu moj, izliječi Sa'da! Allahu moj, izliječi Sa'da!"[925]

Kada bi došao bolesniku, rekao bi: "Nema brige, čist ako Allah da."[926]

Nekada je govorio: لا بَأسَ طَهُورٌ إنْ شَاءَ الله "Ovo je iskup i čišćenje."

Ako bi neko imao čir ili ranu, ili neku bol, Poslanik, s.a.v.s., bi stavio kažiprst na zemlju, onda ga podigao i izgovorio: "Bismillahi, prašinom naše zemlje, pomiješanom s pljuvačkom nekog od nas, liječi se naš bolesnik, s dozvolom našeg Gospodara."

بِاسْمِ الله تُرْبَةُ أَرْضِنا بريقة بَعْضِنا يُشْفى سَقِيمُنا بِإِذْنِ رَبِّنَا.

---

924 Hadis bilježe Buhari (1/176) Muslim (2191) od Aiše, a i drugo predanje bilježi Buhari.

925 Hadis bilježe Buhari (10/103), Muslim (3/1253) i (8) od Sa'da.

926 Hadis bilježi Buhari (10/103) od Ibn Abbasa, a drugo predanje je kod Ibn Sunnija.

BISMILLAHI TURBETU ERDINA BI RIKATI BA'DINA JUŠFA SEKIMUNA BI IZNI RABBINA

Ovo je zabilježeno u dva *Sahiha*.[927] Ovaj hadis niječe hadis o sedamdeset hiljada onih koji će ući u Džennet bez polaganja računa, gdje stoji da oni niti kome izgovaraju dovu za ozdravljenje niti od koga traže da im je uči (rukja).[928] Riječi: ne uče rukju je greška prenosioca. Čuo sam Ibn Tejmijju da kaže: "Hadis glasi: 'Oni su oni koji ne traže da im se rukja uči.'" Smatram da je to zbog činjenice da oni ulaze u Džennet bez polaganja računa a zbog svog tevhida. Zbog toga se negira da su tražili da ih se liječi rukjom. Zbog toga i završava hadis riječima: "Oni se oslanjaju na svoga Gospodara." Zbog njihovog oslanjanja na Gospodara, njihove vjere i predanosti Njemu, njihovog zadovoljstva Njime i traženja samo od Njega, oni ne traže od ljudi bilo šta. Ne traže ni rukju, niti bilo šta drugo, niti ih nešto može omesti od njihove težnje. Loš predznak i povođenje za njim umanjuje i slabi tevhid. On kaže: "Onaj ko uči rukju je dobročinitelj, dok je onaj ko traži da mu se uči rukja potrebnik. Vjerovjesnik,. s.a.v.s., je učio rukju, ali nije tražio da mu se ona uči. On je rekao: ,Ko od vas može da koristi svome bratu, neka mu bude od koristi.'"[929]

U hadisu koji je zabilježen u dva *Sahiha*, od Aiše, r.a., navodi se da je Poslanik, s.a.v.s., kada bi lijegao u postelju, skupljao dlanove i puhao u njih, a onda učio sure Ihlas, Felek i Nas. Nakon toga bi rukama potirao tijelo koliko je mogao. Počinjao je od glave i lica i koliko je mogao dokučiti prednje strane tijela. To je radio tri puta. Aiša, r.a., kaže: "Kada se Poslanik, s.a.v.s., razbolio, tražio je od mene da mu to radim."[930]

---

[927] Hadis bilježe Buhari (10/176,177), Muslim (2194.), Ebu Davud (3895).

[928] Hadis bilježe Buhari (10/179), Muslim (220) od Ibn Abbasa.

[929] Hadis bilježi Muslim(2199) od Džabira, r.a.

[930] Hadis bilježe Buhari (10/178), Muslim (2192), Ebu Davud (5056).

Ovaj hadis se bilježi na tri načina. Jedan je spomenuti, drugi je da je puhao sam sebi, treći je da je ona rekla: "Puhala sam u njegove ruke i njima potirala, zbog blagoslovljenosti njegovih ruku." U četvrtom predanju stoji da je, kada bi se razbolio, učio samome sebi spomenuta sureta i puhao. Sva ova predanja tumače jedno drugo. Poslanik, s.a.v.s., je puhao sebi samom, a slabost i bol su ga sprječavali da potare rukama tijelo, pa je govorio Aiši da mu ruke prevuče preko tijela, nakon što bi on puhnuo u njih. To nema nikakve veze sa traženjem da se uči rukja. Ona nije rekla da je tražio od nje da mu uči rukju, nego je rekla da je prevlačila njegovom rukom po tijelu, nakon što bi on puhnuo u ruke. Onda je rekla: "Govorio mi je da mu to uradim umjesto njega", u značenju da mu potare njegovim rukama tijelo onako kako je on radio.

Poslanik, s.a.v.s., nije imao praksu da odredi određeni dan za posjetu bolesnicima, niti da to čini u određeno vrijeme, nego je svom ummetu ostavio praksu posjete bolesnicima noću i danju i u svako vrijeme. U *Musnedu* je zabilježeno:

إذا عادَ الرَّجُلُ أخاهُ المُسلم مَشَى في خُرفة الجَنة حتى يَجلس، فإذا جلس، غَمَرَتْهُ الرَّحمَةُ، فإن كانَ غدوَةً، صَلى عَليْهِ سَبْعُونَ ألف مَلكٍ حَتَّى يُمْسيَ، وَإن كانَ مَسَاءً، صَلى عَليْهِ سَبْعُونَ ألفَ مَلَكٍ حتَّى يُصْبِحَ.

"Kada čovjek obiđe brata muslimana, hodi džennetskom hladovinom sve dok ne sjedne. Kada sjedne, prekrije ga milost. Ako to učini ujutro, za njega se moli sedamdeset hiljada meleka sve dok ne omrkne, a ako to učini navečer, za njega se moli sedamdeset hiljada meleka sve dok ne osvane."[931]

U drugom predanju stoji:

ما مِنْ مُسْلِمٍ يَعُودُ مُسْلِماً إلا بَعَثَ اللهُ له سَبْعِينَ ألْفَ مَلَكٍ يصلّونَ عَليه أيَّ ساعةٍ مِنَ النَّهار كانت حتَّى يُمْسيَ، وأيَّ ساعَةٍ مِن الليل كانت حتَّى يُصْبِحَ.

[931] Hadis bilježe Ahmed (612), Ibn Madža (1442) i lanac prenosilaca je jak.

"Nema nijednog muslimana koji obiđe muslimana a da Allah ne pošalje sedamdeset hiljada meleka koji se mole za njega, u bilo koje vrijeme dana, sve dok ne omrkne, i bilo koje vrijeme noći sve dok ne osvane."[932]

Obilazio je bolesne i zbog manjih bolesti, naprimjer, ako bi nekome oko krmeljalo, kao i drugih bolesti. Nekada je stavljao ruku na čelo bolesnog, potirao mu prsa i trbuh i govorio: "Allahu moj, izliječi ga", a nekad mu je potirao i lice.

Ako bi vidio da bolesniku nema lijeka, govorio je: "Svi smo Allahovi i Njemu se vraćamo."[933]

---

[932] Hadis bilježe Ahmed (754), Tirmizi (969), Ebu Davud (3098). Ebu Davud kaže: "Ovo je pripisano kao predanje Alije od Vjerovjesnika, s.a.v.s., ali nije na vjerodostojan način." Hakim smatra jedan od lanaca vjerodostojnim (3/341), a s njim se slaže i Ez-Zehebi.

[933] Nismo našli hadis sa ovakvim sadržajem. Hejsemi ga bilježi u *Medžmeu* (2/331) sa sličnim značenjem od Ibn Abbasa da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Smrt ima svoje strahote, pa kada nekome od vas dođe vijest o smrti brata muslimana, neka kaže: 'Svi smo Allahovi i Njemu se vraćamo.'" Ovo bilježi Taberani u *Kebiru*, a u lancu prenosilaca je Kajs ibn Rebi' Esdi o kojem postoji razilaženje da li je pouzdan ili ne.

Poglavlje o Poslanikovoj, s.a.v.s., praksi vezano za prisustvovanje dženazi

Poslanik, s.a.v.s., je imao najbolju praksu vezanu za dženazu, bolju od prakse svih ostalih naroda. Njegova praksa je obuhvatala dobročinstvo umrlom i odnos koji će mu koristiti u kaburu a i na ahiretu. Obuhvatala je i dobročinstvo njegovoj porodici i rođacima, a i predanost živih pokoravanju Allahu kroz praksu i odnos prema umrlom. Njegova praksa na dženazi je bila provođenje pokornosti Allahu na najpotpuniji način, dobročinstvo prema umrlom i spremanje Allahu na najljepši način. Stajao je sa ashabima u safovima, hvaleći Allaha, moleći Ga za oprost umrlom, za milost i prelaženje preko hrđavih postupaka. Išli su pred njim sve dok ga ne bi stavili u kabur. Onda bi on i ashabi zastali nad kaburom učeći dovu za postojanost umrlog koja mu je i najpotrebnija. Zatim bi obilazili njegov kabur, nazivali mu selam i činili dove za njega kao što živi obilazi svoga brata na dunjaluku.

Prvo što je Vjerovjesnik, s.a.v.s., činio jeste da je obilazio bolesnika, podsjećao ga na ahiret, preporučivao mu oporuku, pokajanje, naređivao je da ga oni koji su uz njega podsjećaju na izgovaranje 'La ilahe illellah', kako bi to bilo zadnje što izgovori na dunjaluku.[934]

[934] Hadis bilježe Muslim (916), Tirmizi (976), Ebu Davud (3117), Nesai (4/5) od Ebu Seida Hudrija da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Svoje umrle podsjećajte na 'la ilahe illellah'." Bilježe Ebu Davud (3116), Hakim (1/351), Ahmed (5/233) sa dobrim lancem prenosilaca od Muaza ibn Džebela da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Čije zadnje riječi budu 'la ilahe illellah', ući će u Džennet." To potvrđuje i predanje Ebu Hurejre kod Ibn Hibbana (719): "Podsjećajte svoje umrle na 'la ilahe illellah'. Čije zadnje riječi budu 'la ilahe illellah', na samrti, ući će u Džennet jedan dan, ma šta radio prije toga."

Potom dolazi zabrana provođenja običaja onih naroda koji ne vjeruju u proživljenje: udaranje po licu, cijepanje odjeće, brijanje glave, naricanje, kletva i slične stvari.

Uveo je u praksu poniznost i skrušenost, plač bez podizanja glasa, srčanu tugu. To je radio i govorio:

تَدْمَعُ العينُ وَيَحْزَنُ القَلبُ وَلاَ نَقولُ إلا ما يُرضي الرَّبَّ.

"Oko suzi, srce tuguje, ali govorimo samo ono sa čime je zadovoljan naš Gospodar."[935]

Uveo je u praksu svom ummetu da zahvale Allahu i da kažu da je sve od Allaha i Njemu da se vraća, da se bude zadovoljno Allahom. Sve to nije nijekalo plač oka i tugu srca. Zbog toga je bio najzadovoljniji Allahovom odredbom. I pored svega toga, plakao je za svojim sinom Ibrahimom, žaleći za njim i iz očinske samilosti. Srce mu je bilo ispunjeno zadovoljstvom Allahom i zahvalnosti Njemu, a jezik stalno Njega spominjao i hvalio.

Pošto je bilo teško pomiriti ove dvije stvari, neki naročito pobožan čovjek se, na dan kada mu je umrlo dijete, smijao, pa su ga ljudi pitali: "Zašto se smiješ u ovakvoj muci?", a on je rekao: "Allah je odredio odredbu, a ja želim da budem zadovoljan Njegovom odredbom."

Ovo je predstavljalo problem nekim učenjacima, pa su rekli: "Kako je Poslanik, s.a.v.s., plakao kada mu je sin Ibrahim umro, a bio je najzadovoljniji čovjek Allahovom odredbom, a zadovoljstvo ovog pobožnjaka je dostiglo taj stepen da se smijao?" Čuo sam Ibn Tejmijju da kaže: "Vjerovjesnikova, s.a.v.s., praksa je bila potpunija i bolja od prakse ovog arifa. On je pokornosti dao njeno mjesto, i srce mu je bilo ispunjeno zadovoljstvom Allahom, ali je i milost prema sinu i nježnost imala svoje mjesto. On je zahvalio Allahu i

---

935 Hadis bilježe Buhari (3/139,140), Muslim (2315), Ebu Davud (3126) od Enesa ibn Malika, r.a.

zadovoljan je Njegovom odredbom, ali je plakao iz samilosti i ljubavi prema djetetu. Očinstvo ga je nagnalo na plač, a njegovo robovanje na zadovoljstvo i zahvalnost. Ovaj arif nije bio u stanju da pomiri obje stvari i njegova nutrina nije mogla da podnese oboje, pa je robovanje kroz zadovoljstvo nadvladalo robovanje kroz očinstvo."

Poglavlje o dženaza-namazu u džamiji

Poslanik, s.a.v.s., je imao običaj da požuri sa opremanjem umrlog i spremanjem za Allaha, sa njegovim čišćenjem, mirisanjem, umotavanjem u bijele ćefine. Onda bi umrlog donijeli do njega i on bi mu klanjao dženazu. Prije toga umrlom bi na samrti bile učene dove. Poslanik, s.a.v.s., je imao običaj da ostaje uz bolesnika dok on ne bi izdahnuo. Prisustvovao je i njegovom opremanju, klanjao mu dženazu i pratio ga do kabura. Ashabi su na njemu vidjeli tragove poteškoće, pa su, nakon toga, Poslanika, s.a.v.s., zvali kada bi umirući izdahnuo, i on bi prisustvovao njegovom opremanju, kupanju i umotavanju u ćefine. Nakon što su vidjeli da mu je i to teško, oni su opremali umrle i nosili ih na tabutima do Poslanika, s.a.v.s., i on bi im klanjao dženazu izvan džamije.

Nije mu bila ustaljena praksa da klanja dženazu u džamiji, nego je klanjao dženazu izvan džamije. Nekada je klanjao dženazu i unutar džamije, kao što su bile dženaza Suhejl ibn Bejda i njegovog brata.[936] To se ponekad dešavalo, ali mu to nije bila stalna praksa. Ebu Davud bilježi od Saliha, sluge Teveme, a on od Ebu Hurejre da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko klanja dženazu u džamiji, nema nikakve nagrade."[937] Postoji razilaženje oko sadržaja ovog hadisa. Hatib u svom predanju u *Sunenu* kaže: "U osnovi hadisa se kaže: 'Nema

---

[936] Hadis bilježe Muslim (973), Ebu Davud (3189,3190), Ibn Madža (1518) od Aiše, r.a.

[937] Hadis bilježe Ebu Davud (3191), Ibn Madža (1517), Ahmed (2/444,455), Tahavi na (str.284), Bejheki (4/51) i lanac prenosilaca je jak, jer je Ibn Ebi Zib čuo od Saliha, sluge Teveme prije nego je posenilio, kao što će to i Ibn Kajjim pojasniti.

nikakve štete', dok drugi bilježe: 'Nema nikakve koristi.'" Ibn Madža bilježi: "Nema nikakve nagrade." Međutim, Ahmed i drugi smatraju ovaj hadis slabim. Imam Ahmed kaže: "Ovaj hadis je od onih koje prenosi samo Salih, sluga Teveme." Bejheki kaže: "Ovaj hadis se smatra od onih kojima se izdvaja Salih. Hadis kojeg prenosi Aiša je vjerodostojniji od njegovog. O Salihovoj pravičnosti je različit stav. Malik ga je smatrao slabim prenosiocem", a potom navodi predanje da se Ebu Bekru i Omeru klanjala dženaza u džamiji.

Smatram da je Salih pouzdan, kao što kaže i Abbas Duri prenoseći od Ibn Meina: "On je pouzdan sam za sebe." Ibn Ebu Merjem i Jahja kažu: "Pouzdan je i prihvatljiv." Ja sam ga pitao: "Malik ga odbacuje?", a on mi reče: "Malik ga je upoznao nakon što je posenilio, Sevri ga je sreo nakon što je posenilio i čuo je od njega hadis, ali je Ibn Ebu Zib čuo od njega prije nego je posenilio." Ali ibn Medeni je rekao: "On je pouzdan, samo što je posenilio i ostario, pa je Sevri od njega čuo hadis nakon senilnosti, a Ibn Ebi Zib prije nego je posenilio." Ibn Hibban je rekao: "On je posenilio 125. godine, pa je kazivao predanja koja su nalikovala izmišljenim hadisima i pripisivao ih pouzdanim prenosiocima. Miješao je posljednje hadise sa onima koje je prije kazivao i nije bio u stanju da ih razluči, te stoga i zaslužuje da ga se odbaci."

Ovaj hadis je dobar jer ga prenosi Ibn Ebu Zib od njega, a on je slušao hadis od Saliha prije nego je posenilio. Senilnost nije uvjet da se hadis koji je rečen prije senilnosti odbaci. Tahavi se poveo za ovim kada je prenosio hadis Ebu Hurejre, a primijenio je drugu metodu u prenošenju hadisa od Aiše, r.a. On kaže: "Dženaza-namaz Suhejl ibn Bejda u džamiji je derogiran i stavljen van važnosti." To je prosudio na osnovu naknadnog Poslanikovog, s.a.v.s., postupka. Tu je i argument koji se ogleda u činjenici da je većina ashaba opovrgla Aišu, r.a. Oni to ne bi radili da nisu znali za drukčiji postupak od onoga kojeg prenosi Aiša.

Ovaj Tahavijev stav pobija grupa učenjaka, među kojima su Bejheki i drugi. Bejheki je rekao: "Da je Ebu Hurejra imao argument koji protivrječi Aišinom predanju, on bi ga naveo na dan kada je klanjana dženaza Ebu Bekru u džamiji, i onda kada je klanjana dženaza Omeru u džamiji. Ebu Hurejra bi to spomenuo i onda kada je Aiša kazivala hadis. Hadis niječu oni koji ne znaju za dozvolu namaza u džamiji. Pošto im je prenijela hadis, oni su ušutjeli i nisu se tome protivili niti iznosili kontraargument.

Hitabi kaže: "Pouzdano se zna da je dženaza Ebu Bekru i Omeru klanjana u džamiji i zna se da su mnogi muhadžiri i ensarije prisustvovali dženazi. Pošto se niko od njih nije bunio, to je dokaz da je dozvoljeno klanjati dženazu u džamiji." Također, je rekao: "Moguće je i da značenje hadisa Ebu Hurejre, ako se potvrdi njegova ispravnost, bude u smislu umanjenja nagrade stoga što se klanja u džamiji." Logično je da će ljudi poslije toga otići svojim kućama i neće prisustvovati njegovom ukopu. Onaj ko ode na dženazu i klanja je na mezarju, prisustvovat će i ukopu umrlog, pa će steći dvije nagrade, to jest, bit će nagrađen i za koračanje za dženazom. Onaj ko klanja u džamiji imat će umanjenu nagradu u odnosu na onoga ko klanja izvan džamije.

Jedna grupa tumači riječi: "nema nikakve nagrade" u smislu da nema nikakva tereta i kazne za to, kako bi se objedinila oba predanja i kako ne bi bilo nejasnoća, kao što Uzvišeni kaže: ﴿وإن أسأتم فلها﴾ "*Sve što činite - činite sebi, dobro i zlo*" (El-Isra, 7). Ovako učenjaci tumače ova dva hadisa.

Ispravno je ono što smo rekli na početku, a to je da je ustaljena praksa bila da se klanja izvan džamije, osim ako postoji neki razlog da se klanja unutra. I jedno i drugo je dozvoljeno. Bolje je klanjati izvan džamije, a Allah najbolje zna.

NAČIN NA KOJI JE VJEROVJESNIK, S.A.V.S, PREKRIVAO, GASULIO I UMOTAVAO UMRLOG U ĆEFINE

Poslanik, s.a.v.s., je imao običaj da prekrije umrlog kada umre, zatvori mu oči, prekrije njegovo lice i tijelo. Ponekad bi ga i poljubio, kao što je poljubio Usmana ibn Mezuna, a zatim zaplakao.[938] Tako je postupio i Ebu Bekr es-Siddik kada je Poslanik, s.a.v.s., umro, to jest, nadnio nad njega i poljubio ga.[939]

Božiji Poslanik, s.a.v.s., je naređivao da se umrli okupa sapirući ga tri ili pet puta, ili više od toga, ako onaj koji kupa smatra da je to potrebno. U zadnjem sapiranju naređivao je da se koristi miris kafur.

Nije kupao šehide,[940] a imam Ahmed, r.a., navodi da je zabranjivao njihovo kupanje. Sa šehida je skidao njihove kožne predmete i oklope, a onda ih je zakopavao u njihovoj odjeći[941] i nije im klanjao dženazu.

---

[938] Hadis je dobar; Bilježe Ebu Davud (3163), Tirmizi (989), Ibn Madža (456) u predanju od Aiše, r.a.

[939] Bilježi Buhari (3/91) u predanju od Aiše, r.a., i Ibn Abbasa, r.a.

[940] Bilježi Buhari (7/288) u predanju od Džabira, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., sastavio dva čovjeka koji su ubijeni na Uhudu u odjelo jednog od njh, a zatim je pitao koji je više držao do Kur'ana, pa kada su mu pokazali na jednog od njih, prvog ga je stavio u kabur i kazao: "Ja ću biti svjedok ovima na Sudnjem danu", i naredio je da se zakopaju, a nije im klanjao dženazu niti ih je kupao.

[941] Bilježe Ebu Davud (3134), Ibn Madža (1515), Abdur-Rezak u djelu *El-Musanef* (6579), Et-Tahavi (1/284), Bejheki (4/15) u predanju od Ibn Abbasa, r.a.: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je naredio da se sa šehida koji su poginuli na Uhudu skinu kožni predmeti i oklopi i da ih zakopaju krvave u njihovim odijelima." U ovom hadisu je Ata ibn es-Saib, a on je miješao hadise.

Kada bi neko umro na hadžu, pod ihramima, naredio je da ga okupaju vodom i lotosom - sidrom, umotao bi ga u dva ćefina, a ćefini bi bili njegova dva ihrama. Nije dozvoljavao da mu se prekriva glava[942] i da se miriše. Tražio je od onog ko se prihvati da sprovede dženazu da mu izabere lijepe, bijele ćefine; nije dozvoljavao skupocjene ćefine, a u slučaju da ćefini ne bi prekrili cijelo tijelo umrlog, ćefinima bi prekrio glavu a noge bi mu prekrio travom.

Poglavlje o onome šta je Vjerovjesnik, s.a.v.s., pitao o umrlom prije klanjanja dženaza-namaza

Kada bi donijeli umrlog pred Poslanika da mu klanja dženazu, pitao bi da li je umrli nekom bio dužan ili ne, pa ako nije ostao nikome dužan, klanjao bi mu on dženazu, a u slučaju da je umrli ostao dužan nekom, Poslanik, s.a.v.s., mu ne bi klanjao, a ashabima je dozvolio da mu klanjaju, jer u Poslanikovom namazu je zauzimanje, koje se neće odbiti, a čovjek je vezan za svoj dug, i neće ući u Džennet sve dok se taj dug ne izmiri.

Kada ga je Allah opskrbio ratnim plijenom, klanjao je dženazu i dužnicima i on je izmirivao njihove dugove, a njihov imetak bi ostavljao njihovim nasljednicima.[943]

Prilikom klanjanja dženaze počinjao je sa prvim tekbirom, a zatim bi zahvaljivao Allahu i uputio mu riječi pohvale. Ibn Abbas je

---

[942] Bilježe Buhari (4/55), Muslim (1206) u pradanju od Ibn Abbasa, r.a., da je sa Poslanikom, s.a.v.s., bio čovjek kojeg je udarila njegova deva pa je umro, a bio je pod ihramima, pa je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Okupajte ga vodom i lotosom - sidrom, zamotajte ga u njegova dva ihrama i nemojte ga mirisati, jer će on biti proživljen na Sudnjem danu i učiće telbiju."

[943] Bilježe Buhari (9/451), Muslim (1619), Tirmizi (1080) u predanju od Ebu Herejre, r.a., da su donijeli čovjeka Poslaniku, s.a.v.s., a bio je dužan, pa je Poslanik, a.s., pitao da li je ostavio sredstva da se vrati njegov dug, pa ako je ostavio, klanjao bi mu Poslanik, a ako ne, rekao bi: "Klanjajte vašem bratu!" Kada ga je Allah opskrbio sa ratnim plijenom, rekao je: "Ja sam važniji muslimanima od samih njih, pa ko je umro a ostao dužan, ja ću izmiriti, a ko je ostavio imetka iza sebe, to je njegovim nasljednicima."

klanjao dženazu, pa je poslije prvog tekbira proučio Fatihu naglas, i rekao: "Da znate da je to sunnet."[944] Ebu Umame ibn Sehl je rekao da je učenje Fatihe na prvom rekatu dženaza-namaza sunnet.[945] Od Poslanika, s.a.v.s., se spominje da je na dženazi učio Fatihu, ali sened hadisa nije ispravan. Ibn Tejmijja kaže: "Učenje Fatihe na dženaza-namazu nije obavezno, to je sunnet." Ebu Umama ibn Sehl navodi od skupine ashaba, da se treba donositi salavat na Božijeg Poslanika, s.a.v.s., u dženaza-namazu.[946]

Prenosi Jahja ibn Seid el-Ensari, od Seida el-Makburija, a on od Ebu Hurejre, r.a., da je pitao Ubadu ibn Samita o učenju salavata na dženazi, pa je rekao: "Ja ću te, tako mi Allaha, obavijestiti o tome. Počneš sa tekbirom a zatim doneseš salavat na Božijeg Poslanika i proučiš dovu:

اللهُمَّ إنَّ عَبْدَكَ فلانا كَانَ لا يُشْرِكُ بك وَأَنْتَ أَعْلَمُ بِه، إنْ كَانَ مُحْسِناً، فَزِدْ في إحسَانِهِ،
وإنْ كَانَ مُسِيئاً، فَتَجاوَزْ عَنْهُ، اللهُمَّ لا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ، ولا تُضِلَّنَا بَعْدَهُ.

Allahu Moj, zaista Tvoj rob, taj i taj, nije Tebi druga pripisivao, a Ti ga najbolje znaš; ako je bio dobar, povećaj mu u njegovom dobročinstvu, a ako je bio loš, pređi preko njegovih grijeha. Allahu moj, ne uskrati nam nagradu za ovo djelo, i ne dopusti da zalutamo poslije njega."[947]

---

944 Bilježe Buhari "3/164), Tirmizi (1027), Ebu Davud (3198) i Nesai (4/75).

945 Bilježi Abdu er-Rezak u djelu *El-Musanef* (6428) u predanju od Ebi Umame ibn Sehla ibn Hunejfa.

946 Bilježe Šafija u djelu *El-Um* (1/270), Hakim (1/360), Bejheki (4/39) u predanju od Ebu Umame ibn Sehla ibn Hunefa.

947 Bilježi Bejheki (4/40).

DOVA ZA UMRLOG KOJA SE UČI PRILIKOM KLANJANJA DŽENAZA-NAMAZA

Svrha dženaze jeste upućivanje dove Allahu za umrloga. Upamćene su mnoge dove koje je Božiji Poslanik učio pored Fatihe i salavata. Neke od njih su:

اللهُمَّ اغفرْ لَهُ، وارْحَمْهُ، وعَافه، واعَفُ عَنهُ، وَأَكْرِمْ نُزُلَه، وَوَسِّعْ مَدْخَلَه، واغْسلْهُ بِالمَاءِ وَالثَّلج وَالبَرَدِ، ونَقِّه مَنَ الخطَايَا كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الأبْيَضُ مِنَ الدَّنَس، وأبْدِلْهُ دَاراً خَيْراً مِنْ دَاره، وَأَهْلاً خَيْراً مِنْ أَهْلِهِ، وَزَوجاً خَيْراً مِنْ زَوْجِهِ، وأَدْخِلْهُ الجَنَةَ، وَأَعِذْهُ مِن عَذَابِ القَبْرِ وَمِنْ عَذَابِ النَارِ.

"Gospodaru moj, oprosti mu, smiluj mu se, očisti ga i pređi preko njegovih hrđavih djela, učini njegov kabur plemenitim i vrata na koja ulazi širokim, operi ga vodom, snijegom i gradom, očisti ga od grijeha kao što se bijela odjeća čisti od nečisti. Podaj mu bolju kuću od one u kojoj je bio i porodicu bolju od one koju je ostavio, i drugu bolju od njegove druge, uvedi ga u Džennet i zaštiti ga od patnje u kaburu i patnje u vatri."[948]

اللهُمَّ اغفرْ لِحَيِّنَا، وَمَيِّتِنَا، وَصَغِيرِنَا، وكَبِيرِنَا، وَذَكَرِنَا، وأُنْثَانَا، وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا، اللهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا، فأَحْيِه عَلَى الإِسْلَامِ، وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا، فتَوَفَّه عَلَى الإِيمَانِ، اللهُمَّ لا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ، وَلا تَفتنَّا بَعْدَهُ.

"Gospodaru naš, oprosti našim živima i mrtvima, prisutnima

[948] Bilježe Muslim (963), Tirmizi (1025), Nesai (4/73), Ibn Madža (1500), Ahmed (6/23) u predanju od Avfa ibn Malika.

i odsutnima, malim i velikim, muškim i ženskim. Gospodaru, kome od nas daš život, učini ga muslimanom, a koga od nas usmrtiš, usmrti ga kao vjernika. Allahu moj, ne uskrati nam nagradu za ovo djelo i ne dopusti da zalutamo poslije njega."[949]

Bilježe se i ove dove:

اللهُمَّ إنَّ فُلانَ بْنَ فُلانٍ في ذِمَّتِكَ وَحَبْلِ جِوَارِكَ، فَقِهِ مَنْ فِتْنَةِ القَبْرِ، وَمِنْ عَذَابِ النَّارِ،
فَأَنْتَ أَهْلُ الوَفَاءِ وَالحَقِ، فَاغفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ، إنَّكَ أَنْتَ الغَفُورُ الرَّحِيمُ.

"Gospodaru, zaista je Tvoj rob taj i taj u Tvojoj vlasti i blizini, sačuvaj ga kaburske smutnje i patnje u vatri. Ti zaista svoje obećanje ispunjavaš i stojiš uz istinu, oprosti mu i smiluj mu se, jer Ti si Milostiv i Onaj koji prašta."[950]

اللهُمَّ أَنْتَ رَبهَا، وَأَنْتَ خَلَقْتَهَا، وَأَنتَ رَزَقْتَهَا، وأَنْتَ هَدَيْتَهَا للإِسْلامِ، وَأَنْتَ قَبَضْتَ
رُوحَهَا، وتَعْلَمُ سِرَّهَا وَعَلانِيَتَهَا، جِئْنَا شفَعَاءَ فَاغفِرْ لَهَا.

"Bože, Ti si Gospodar umrloga, Ti si ga stvorio, opskrbio i u islam uputio, Ti si mu dušu uzeo i poznaješ njegovu tajnost i javu. Mi smo došli da se zalažemo za njega, pa mu oprosti."[951]

Poslanik, s.a.v.s., je naređivao da dova za umrlog bude iskrena. Učio je četiri tekbira u dženaza-namazu, a tačno je i to da je donosio i pet tekbira. Ashabi poslije Poslanikove smrti su tekbire donosili četiri, pet i šest puta. Zejd ibn Erkam je učio pet tekbira i rekao je da je Poslanik, s.a.v.s., donosio toliko tekbira, a prenosi Muslim.[952] Ali ibn Ebu Talib, r.a., donio je na dženazi Sehla ibn Hunejfa šest

---

[949] Bilježe Tirmizi (1024), Ebu Davud (3201), Nesai (4/73), Ibn Madža (1498) u predanju od Ebu Hurejre, r.a.

[950] Bilježe Ebu Davud (3202), Ibn Madža (1499), Ahmed (3/491) u predanju od Vasila Ibn el-Eskaa. Sened hadisa je dobar.

[951] Bilježi Ebu Davud (3200) u predanju od Ebu Hurejre, r.a. Ovaj hadis je dobar, bilježi ga i Nesai u djelu *Es-Sunen el-Kebir*.

[952] Bilježe Muslim (957), Tirmizi (1023), Ebu Davud (3157), Nesai (4/72) i Ibn Madža (1505).

tekbira.[953] Darekutni prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., šehidima na Bedru učio šest tekbira, ostalim ashabima je učio pet tekbira, a običnim ljudima po četiri tekbira.[954]

Navodi se od Sejida el-Mensurija, a on od Hikma ibn Utejbe da je rekao da su šehidima Bedra učili po pet, šest i sedam tekbira, a ovo su ispravna predanja, i nema ništa što bi ih moglo osporiti. Poslanik, s.a.v.s., nije osporavao da se uči više od četiri tekbira na dženaza-namazu, čak je to praktikovao kao i njegovi ashabi poslije njega.

Oni koji se suprotstavljaju činjenju više od četiri tekbira, argumentuju to hadisom Ibn Abbasa u kojem se navodi da je na zadnjoj dženazi koju je Poslanik, s.a.v.s., klanjao donio samo četiri tekbira.[955] Oni smatraju da je to posljednja Poslanikova uputa o klanjanju dženaze, a uzima se ono što je posljednje. Za ovaj hadis El-Halal u njegovom djelu *El-Ilel* kaže: "Kazivao mi je Harb da je imam Ahmed upitan o hadisu Ibn Meliha koji prenosi od Mejmuna, a on od Ibn Abbasa, pa je spomenuo taj hadis, a imam Ahmed je rekao: 'To je laž i nema mu temelja, nego ga je prenio Muhammed ibn Zijad et-Tahan, a on je izmišljao hadise.'" Uzimali su za dokaz i to da je Mejmun ibn Mehran prenio hadis od Ibn Abbasa u kojem se navodi da su meleki, kada su klanjali dženazu Ademu, a.s., izgovorili četiri tekbira i kazali: "To je vama sunnet, o, potomci Ademovi." Ovaj hadis se pripisuje i El-Esremu. Kada je spomenut Muhammed ibn Muavija en-Nisaburi koji je bio u Meki, čuo sam Ebu Abdullaha da kaže kako je vidio njegove apokrifne hadise, a zatim spomenuo ovaj hadis koji se prenosi od Ebu Meliha, on od Mejmuna ibn Mehran, a on od Ibn Abbasa, da su meleki kada su klanjali dženazu Ademu, a.s., proučili četiri tekbira. Začudio mu se

---

[953] Bilježi Bejheki u djelu *Es-Sunen* (4/36). Senedi ovog hadisa su dobri. U predanju od Muhammeda ibn Ubada od Ujejne.

[954] Bilježe Darekutni (2/73), Et-Tahavi (1/278) i Bejheki (4/37), sened je ispravan.

[955] Bilježi Bejheki, (4/37), u njegovom senedu je En-Nadr ibn Abu-Rahman Ebu Omer el-Hazaz, a on je metruk.

Ebu Abdullah i rekao: "Ebu el-Melih je bio tačan prenosilac hadisa i bogobojazan da bi nešto ovako prenosio." Za dokaz su, također, uzeli i ono što prenosi Bejheki, a to je hadis koji se prenosi od Jahje, on od Ubeja, a on od Poslanika, s.a.v.s.: "Kada su meleki klanjali dženazu Ademu, a.s., donijeli su četiri tekbira i rekli su: 'Ovako postupajte, o sinovi Ademovi'", ali ovo je netačno[956] jer se hadis prenosi kao merfu' i mevkuf.

Muazovi prijatelji su učili pet tekbira. Alkama navodi da je rekao Abdullahu: "Neki od prijatelja Muazovih došli su iz Šama i donijeli su pet tekbira umrlom od njih", a zatim je rekao Abdullah: "Ne postoji vrijeme kada se uče tekbiri nad umrlim, donesi onoliko tekbira koliko donese imam, pa kada imam ode, idi i ti."[957]

POSLANIKOVA, S.A.V.S., PRAKSA VEZANA ZA PREDAVANJE SELAMA POSLIJE DŽENAZA-NAMAZA

Što se tiče prakse Božijeg Poslanika, s.a.v.s., vazane za predavanje selama na dženazi, prenosi se da je predavao selam samo na jednu stranu, ali da je predavao selam i na dvije strane.

Bejheki prenosi i drugi hadis od El-Makburija, a on od Ebu Hurejre, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., predvodio dženazu, pa je izgovorio četiri tekbira i predao selam na jednu stranu.[958] Međutim, imam Ahmed kaže da se u predanju nalazi El-Esrem i da se zbog toga ovaj hadis smatra apokrifnim. Bilježi ga El-Halal u djelu *El-Ilel*.

---

956 Bilježi Bejheki (4/36). U senedu ovog hadisa je Osman ibn Sa'ad, a on je slab.

957 Bilježe Abdur-Rezak u djelu *El-Musannef* (6403), Bejheki (4/37) i Ibn Hazm u djelu *El-Muhalla* (5/126). Sened je ispravan.

958 Bilježe Darekutni (2/72), Hakim (1/360) i Bejheki (4/43) u predanju od Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., klanjao dženazu, donio je četiri tekbira i predao lagahan selam samo na jednu stranu. Sened je ispravan.

Ibrahim el-Hadžeri je kazao: "Pričao nam je Abdullah ibn Ebu Evfa da je predvodio dženazu svojoj kćerki, i da je donio četiri tekbira a potom je zastao nekoliko trenutaka sve dok nismo pomislili da će donijeti i peti tekbir, pa je predao selam na desnu i na lijevu stranu. Kada su krenuli upitali su ga zbog čega je to učinio, pa je rekao: "Neću donijeti više tekbira nego što sam vidio od Poslanika, s.a.v.s., da donosi."[959]

Ibn Mesud je rekao: "Postoje tri stvari koje je Poslanik, s.a.v.s. činio, a ljudi su ih ostavili: jedna od tih stvari je i predavanje selama na dženaza-namazu, kao što se to čini i u ostalim namazima.[960] Ovo predanje bilježi Bejheki, ali Ibrahim ibn Muslim el-Abedi el-Hidžri, Jahja ibn Muin, Nesai i Ebu Hatim kažu da je ono slabe vjerodostojnosti. Ovo prenosi i Šafija od Sufjana: "Izgovorio je četiri tekbira, a zatim je stajao neko vrijeme, sve dok ga nisu ljudi opomenuli, pa je potom predao selam i rekao: 'Mislili ste da ću izgovoriti više od četiri tekbira, a vidio sam Poslanika, s.a.v.s., da je donio samo četiri tekbira i ne manje od toga, a zatim je predao selam na desnu i na lijevu stranu.'" Prenosi Ibn Madža u predanju od El-Muharibija, a on od El-Hidžrija, s tim što se ne spominju riječi: "A onda je predao selam na desnu i na lijevu stranu."[961] Da se selam predavao na desnu i na lijevu stranu navodi samo Šerik od El-Hidžrija. Bejheki je rekao: "On predanje vezuje za Poslanika samo u broju tekbira, ili u tekbirima i drugom."

Smatram da je ono što je poznato od Ibn Ebu Evfa suprotno ovome, to jest, da je donosio samo jedan selam, što navodi imam Ahmed od njega. Ahmed ibn el-Kasim je rekao: "Upitali su Ebu

---

[959] Bilježi Bejheki u djelu *Es-Sunen* (4/43), u senedu je Ibrahim ibn Muslim i Ishak el-Hadžeri, a oni su slabi u hadisu.

[960] Bilježi Bejheki u djelu *Es-Sunen* (4/43), sened je ispravan, El-Hajsemi u djelu *El-Medžme'a* (3/34), Taberani u djelu *El-Kebir* i En-Nevevi u djelu *El-Medžmu'* (5/239); Sened je dobar.

[961] Bilježi Ibn Madža (1503), u senedu ovog hadisa je Ibrahim ibn Muslim, a on je slab kao što je to prethodno spomenuto.

Abdullaha: 'Da li znaš da je neko od ashaba na dženazi donosio dva selama?', pa je rekao: 'Ne, ali znam da su šesterica ashaba donosili jedan lagahan selam, na desnu stranu.' Onda je spomenuo Ibn Omera, Ibn Abbasa, Ebu Hurejru, Vasila ibn el-Eskaa, Ibn Ebu Evfa i Zejd ibn Sabita." Bejheki još dodaje: "Ali ibn Ebi Talib, Džabir ibn Abdullah, Enes ibn Malik, Ebu Umame ibn Sehal; to je onda deset ashaba." Ebu Umame je doživio Vjerovjesnika i on ga je nazvao po imenu njegovog djeda od majke, Esad ibn Zurare; on se ubraja među ashabe i velikane tabiina. Što se tiče dizanja ruku na dženazi, Šafija kaže: "Ruke se dižu zbog predanja o tome i analogijom sa namaskim sunnetima, jer je Poslanik, s.a.v.s., podizao ruke prilikom svakog tekbira u namazu." Pod spomenutim predanjem on misli na ono što prenose Ibn Omer i Enes ibn Malik, to jest, da su njih dvojica dizali ruke na svakom tekbiru na dženazi."[962] Bejheki navodi u djelu *Es-Sunen* od Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je on podizao ruke na prvom tekbiru i stavljao desnu ruku preko lijeve. Tirmizi u predanju od Ebu Hurejre, r.a., navodi da je Poslanik, s.a.v.s., na dženaza-namazu stavljao desnu ruku preko lijeve, ali to je slabo predanje zbog Jezida ibn Senana er-Rehavija.[963]

POGLAVLJE O NAKNADNOM KLANJANJU DŽENAZA-NAMAZA

Poslanik, s.a.v.s., je praktikovao da ukoliko bi propustio dženazu, da je klanja naknadno kod kabura,[964] tako da je jedne prilike

[962] Bilježi Bejheki u djelu *Es-Sunen* (4/44).

[963] Bilježe Bejheki u djelu *Es-Sunen* (4/37), Tirmizi (1077), u senedu ovog hadisa je Jahja ibn Ja'la el-Eslemi i Ebu Ferva Jezid ibn Senan, a oni su slabi. Rekao je Ibn Hazm u djelu *El-Muhalla* (5/128): "Što se tiče dizanja ruku na dženaza-namazu, ne bilježi se od Poslanika, s.a.v.s., da je to činio, osim prilikom početnog tekbira, pa zato nije dozvoljeno dizati ruke, jer ne postoji predanje za to."

[964] Bilježe Buhari (3/152), Muslim (954) u predanju od Ibn Abbasa, a u predanju od Ebu Hurejre bilježe Buhari (1/460), Muslim (956), Bejheki (4/48).

klanjao kod kabura nakon jednog dana, drugi put nakon tri dana-,[965] a jedne prilike nakon mjesec dana,[966] što kazuje da u tome ne postoji određeno vrijeme.

Ahmed je kazao: "Ko sumnja u dženazu kod kabura, a od Poslanika, s.a.v.s., se prenosi da je, ukoliko bi propustio dženazu, klanjao je naknadno kod kabura."

Imam Ahmed je ograničio naknadno klanjanje dženaze kod kabura sa mjesec dana, jer je to najduži period koji se prenosi od Poslanika da je klanjao nakon dženaze.

Šafija je to ograničio na period dok se umrli ne raspadne, dok su Malik i Ebu Hanifa to zabranili, osim vladaru, i to u slučaju ako je bio odsutan.

Poslanik, s.a.v.s., je imao praksu da prilikom klanjanja dženaze stane naspram glave muškarca i naspram sredine ženske osobe.[967]

POGLAVLJE O KLANJANJU DŽENAZA-NAMAZA DJETETU

Božiji Poslanik, s.a.v.s., je klanjao dženaza-namaz i djetetu. Tačno se prenosi od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: الطِّفْل يُصَلَّى عَلَيْه "Djetetu se klanja dženaza-namaz."[968] U *Sunenu* Ibn Madže navodi se hadis u kojem se kaže: صلُّوا على أَطْفَالِكُم، فإنَّهم مِنْ أَفْرَاطِكم "Klanjajte

[965] Bilježi Bejheki (4/47).

[966] Bilježi Bejheki (4/48) i kazao je da je ovaj hadis mursel sahih.

[967] Postoje dva vjerodostojna hadisa. Prvi hadis bilježe Ebu Davud (3194), Tirmizi (1034), Et-Tahavi (1/283), Et-Tajasi (2149) i Ahmed (3/118, 204) u predanju od Malika ibn Enesa, r.a. Drugi hadis bilježe Buhari (3/162), Muslim (864), Ebu Davud (3195), Nesai (4/70, 71), Tirmizi (1035), Ahmed (4/14, 19) i Et-Tajasi (902) u predanju od Semre ibn Džunduba: "Klanjao sam iza Poslanika, s.a.v.s., ženi koja je umrla u nifasu, pa je Poslanik, s.a.v.s., klanjao tako što je stao kod sredine tijela umrle."

[968] Bilježe Ahmed (4/247, 248, 252), Ebu Davud (3180), Nesai (4/55, 56), Tirmizi (1031) i Ibn Madža (1481 i 1507) u predanju od El-Mugire ibn Šu'be od Poslanika, s.a.v.s.: "Onaj ko jaše ide iza nje, a onaj ko ide pješke, ide i iza nje, i ispred nje, i sa desne ili lijeve strane, pobačenom djetetu se klanja dženaza, a njegovim roditeljima se moli za oprost i milost."

dženazu vašoj djeci, zaista su oni vaši zagovornici na ahiretu."[969]

Ahmed ibn Ebu Ubade je rekao: "Pitao sam Ahmeda kada je obavezno klanjati dženazu pobačenom djetetu. Rekao je: 'Ako bude imalo više od četiri mjeseca u utrobi majke, jer tada je duša već udahnuta u njega', pa sam mu rekao: 'A šta da radimo sa hadisom kojeg prenosi El-Mugire ibn Šu'be: "Umrlom djetetu se klanja dženaza?' Odgovorio je: 'To je vjerodostojan hadis ali je merfu', pa sam mu rekao: 'U tom hadisu se nigdje ne spominje četiri mjeseca ili bilo šta drugo.' On je rekao: 'Tako je kazao Sejid ibn el-Musejjeb.'"

Učenjaci se razilaze oko toga da li je Poslanik, s.a.v.s., klanjao dženazu svom sinu Ibrahimu kada je umro. Ebu Davud u djelu *Es-Sunen* prenosi od Aiše, r.a., da je kazala: "Umro je Ibrahim, sin Poslanika, s.a.v.s., kada je imao osmanaest mjeseci, a Poslanik, s.a.v.s., mu nije klanjao dženazu."[970] Imam Ahmed je rekao: "Kazivao nam je Jakub ibn Ibrahim, prenoseći od Ubejja, on od Ibn Ishaka, on od Abdullaha ibn Ebu Bekra ibn Muhammeda ibn Amra ibn Hazma, a on od Amre koja je čula od Aiše, r.a., pa je citirala ovaj hadis." U drugom predanju je rekao: "Ovo je odbačeno predanje, a Ibn Ishak je pogriješio." El-Hilal kaže: "Čitali su hadise pred Abdullahom: 'Kazivao mi je Ubejj prenoseći od Esveda ibn Amira, on od Israila, on od Džabira el-Džafija, on od Amra, on od El-Beraa ibn Aziba koji je rekao: 'Klanjao je Allahov Poslanik, s.a.v.s., dženazu svom sinu Ibrahimu, koji je umro u šesnaestom mjesecu života.'"'[971] Ebu Davud je rekao u predanju od El-Behija: "Kada je umro Ibrahim, sin Poslanika, s.a.v.s., Poslanik mu je klanjao dženazu odmah."[972] Ovaj hadis je mursel. Puno ime El-Behija je Abdullah ibn Jesar el-Kufi.

---

[969] Bilježi Ibn Madža (1509).

[970] Bilježe Ebu Davud (3187) i Ahmed (1/267).

[971] Bilježi Ahmed u djelu *Musned* (4/283), u senedu je Džabir ibn el-Džafi', a on je ocijenjen kao slab.

[972] Bilježi Ebu Davud (3188).

Ata ibn Ebi Rebah je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., je klanjao dženazu svom sinu Ibrahimu, koji je imao sedamdeset dana."[973] I ovo predanja je mursel. Ata je pogriješio jer je Ibrahim imao više od godine dana.

Učenjaci se razilaze oko ovih predanja. Jedni potvrđuju da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao dženazu Ibrahimu, osporavajući ispravnost hadisa kojeg prenosi Aiša, r.a. Među tim učenjacima su Imam Ahmed i drugi. Oni kažu da, iako su ovo mursel predanja, uz hadis El-Beraa ona osnažuju jedno drugo. Druga skupina smatra hadis El-Beraa slabim jer se u senedu spominje Džabir ibn el-Džafi', a osporavaju i sva druga mursel predanja i kažu da je hadis Ibn Ishaka bolji od njih.

Oni koji kažu da Poslanik, s.a.v.s., nije klanjao dženaza-namaz Ibrahimu, razilaze se oko razloga. Jedni kažu da mu dženaza nije klanjana jer nije bilo potrebe pošto je on Vjerovjesnikov sin, što je za njega vrednije od dženaza-namaza, čija je svrha šefa'at. To je isto kao što se i šehidu ne klanja, jer mu je šehadet dovoljan, pa mu ne treba dženaza-namaz. Drugi kažu da je to zbog toga što je Poslanik, s.a.v.s., bio zauzet namazom povodom pomračenja Sunca. Treća skupina kaže da ova predanja nisu oprečna jer je Poslanik, s.a.v.s., naredio da se klanja dženaza-namaz djetetu, a on nije klanjao dženazu Ibrahimu jer je klanjao namaz povodom pomračenja Sunca. Sljedeća skupina kaže da mu se dženaza uopće nije klanjala. Neki kažu da se djetetu ne klanja dženaza. Mišljenje koje zastupaju treći glasi: predanje koje nešto potvrđuje ima prioritet jer se njime uvećava znanje. Ukoliko se sučele potvrda i nijekanje, prednost se daje potvrdi.

---

973 Bilježe Ebu Davud (3188) i Bejheki (4/9).

POGLAVLJE O KLANJANJU DŽENAZA-NAMAZA SAMOUBICI, ONOME KO UKRADE RATNI PLIJEN I KO BUDE UBIJEN ŠERIJATSKOM KAZNOM-HADDOM

Poslanik, s.a.v.s., nije klanjao dženazu samoubici i onome ko je potkradao ratni plijen,[974] a razilaze se o tome da li je Poslanik, s.a.v.s., klanjao dženazu onome ko je ubijen šerijatskom kaznom-hadom, kao što je bludnik koji se kamenuje. Tačno je da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao dženazu ženi iz plemena El-Džuhejne koju je kamenovao, pa je Omer, r.a., rekao: "O Allahov Poslaniče! Klanjaš dženazu onoj koja je počinila blud", pa je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Zaista se pokajala takvom tevbom, da kada bi bila podijeljena na sedamdesetero stanovnika Medine, to bi im bilo dovoljno. Zar može biti bolje pokajanje od tog da je žrtvovala svoj život radi Allaha!" Bilježi Muslim.[975]

Zabilježio je Buhari u svom *Sahihu* priču od Maiza ibn Malika u kojoj se kazuje da je Poslanik, s.a.v.s., o njemu lijepo govorio i klanjao mu je dženazu.[976] Prenosioci od Ez-Zuhrija razilaze se oko ove dženaze, da li ju je klanjao ili nije. Mahmud ibn Gejlan je potvrdio predanje Abdur-Rezaka od Ez-Zuhrija, ali osmerica drugih prenosilaca od Abdur-Rezaka je ne potvrđuju, a to su: Ishak ibn Rahivejh,

---

[974] Bilježe Muslim (978), Tirmizi (1068), Ibn Madža, Nesai (4/66), Hakim (1/364), Ebu Davud et-Tajasi (779) i Ahmed (5/87, 91, 92, 94, 96, 97, 102, 107) u predanju od Džabira ibn Semre, r.a.

[975] Bilježe Muslim (1696), Tirmizi (1435), Ebu Davud (440), Nesai (4/51) i Ahmed u djelu *El-Musned* (4/43, 435, 437, 440) u predanju od Umrana ibn Hasina, r.a.

[976] Bilježi Buhari (12/115).

Muhammed ibn Jahja ez-Zuhli, Nuh ibn Habib, Hasan ibn Ali, Muhammed ibn Mutevekkil, Hemed ibn Zendževejh i Ahmed er-Remadi. El-Bejheki je rekao: "Potvrda predanja od Muhammeda ibn Gejlana da je Poslanik klanjao dženazu je pogrešna zbog toga što se svi prenosioci od Abdur-Rezaka ne slažu s tim kao i prenosioci od Ez-Zuhrija. Također se razilaze oko Maiza ibn Malika. Ebu Sejdi el-Huri kaže: "Poslanik, s.a.v.s., nije tražio za njega oprosta niti je o njemu ružno govorio." Burejde ibn Husejb kaže da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Tražite oprosta za Maiza ibn Malika", pa su rekli: "neka Allah oprosti Maizu." Ovo predanje spominje Muslim.[977] Džabir je rekao: "Poslanik mu je klanjao dženazu", a to spominje i Buhari, i to je hadis kojeg prenosi Abdur-Rezak, o kojem smo ranije govorili.[978] Ebu Berze el-Eslemi je rekao da mu Poslanik, s.a.v.s., nije klanjao dženazu, ali nije ni zabranio da mu se klanja, što spominje Ebu Davud.[979]

Što se tiče El-Gamidije, nema razilaženja da mu je Poslanik klanjao dženazu,[980] a što se tiče Maiza, može se reći da ne postoji oprečnost među različitim predanjima u vezi klanjanja dženaze Maizu, jer 'salat' može značiti dova da mu Allah oprosti, a da je neklanjanje dženaza-namaza samo radi upozorenja drugima. Budući da se predanja razilaze, ostavit ćemo ih i uzećemo predanja o El-Gamidiji kao dokaz za klanjanje dženaze bludniku.

---

977 Bilježi Buhari (1694).

978 Ranije smo naveli izvor ovog hadisa u verziji od Buharija.

979 Bilježi Ebu Davud (3186).

980 Bilježe Muslim (1695, 23) i Ebu Davud (4442).

POGLAVLJE O PRAĆENJU MEJJITA DO KABURA

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je, nakon što bi klanjao dženazu umrlom, slijedio ga do mezarja, idući ispred njega. To je bio sunnet i njegovih pravovjernih halifa poslije njega, i ostavio je to sunnetom onima koji slijede dženazu. Onaj ko jaše, treba da ide iza nje, a ko ide pješke, da bude blizu nje, ispred ili iza, sa desne ili lijeve strane. Naređivao je da se požuri sa dženazom, toliko da bi skoro lagahno trčali prilikom nošenja dženaze. Što se tiče današnjeg običaja da ljudi vuku korak za korakom, to je pokuđena novotarija koja je oprečna sunnetu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koja sasvim sigurno odgovara postupku sljedbenika Knjige - jevrejima. Ebu Bekr, r.a., je podizao svoj štap na one koji tako čine i govorio im: "Zaista smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., ubrzano hodali prilikom dženaze."[981]

Rekao je Ibn Mesud, r.a: "Pitali smo Božijeg Poslanika, s.a.v.s., o slijeđenju dženaze, pa je rekao: 'Samo da ne bude trčanje.'"[982] Kada je slijedio dženazu, govorio je: لم أكن لأركبَ والملائكة يَمْشون "Zašto bih jahao a meleki hode?!"[983] Sa dženaze se nekada vraćao jašući, a nekada pješke.

Kada je slijedio dženazu, nije sjedao sve dok se umrli ne spusti u kabur, i rekao je: إذا تَبِعتُم الجِنَازَة، فلا تَجْلِسُوا حتى توضعَ "Ako pratite

[981] Bilježe Ebu Davud (3182), Nesai (4/43), Et-Tajasi (883), Ahmed (5/36, 38) i Et-Tahavi (1/276). Senedi su ispravni.

[982] Bilježe Ahmed u djelu *El-Musned* (1/394, 415, 419, 491), Tirmizi (1011) i Ebu Davud (3184).

[983] Bilježi Ebu Davud (3177) u predanju od Su'bana, r.a.

dženazu, nemojte sjedati sve dok se ne spusti."[984] Šejhul-islam, Ibn Tejmijja, Allah mu se smilovao, rekao je: "pod riječima 'dok se ne spusti', misli se na spuštanje na zemlju." Ebu Davud je rekao: "Ovaj hadis prenosi Es-Sevri, lancem do Ebu Hurejre, i u njemu stoji: 'Sve dok se ne spusti na zemlju.'" Ebu Muavija od Sehala prenosi: "Sve dok se ne spusti u kabur", i dodaje: "Sufjan bolje pamti hadise od Ebu Muavije." Ebu Davud i Tirmizi prenose od Ubade ibn es-Samita da je Poslanik, s.a.v.s., stajao nad dženazom sve dok se ne spusti u kabur,[985] ali u senedu ovog hadisa se nalazi Bišr ibn er-Rafii, a Tirmizi za njega kaže da nije bio jak u hadisu, a Buhari je rekao da se njegovi hadisi ne slijede, Ahmed je rekao da je slab, Ibn Muin je rekao da je iznosio čudna predanja, Nesai kaže da nije jak, Ibn Hiban kaže da prenosi apokrifne stvari kao da to namjerno čini.

POGLAVLJE O KLANJANJU DŽENAZA-NAMAZA U ODSUSTVU

U praksi i sunnetu Poslanika, s.a.v.s., nije bilo da klanja dženazu svakom umrlom u odsustvu. Umrlo je mnogo muslimana u odsustvu, a Poslanik, s.a.v.s., im nije klanjao dženaza-namaz.

Tačno je da je klanjao dženaza-namaz u odsustvu Nedžašiju,[986] i o tome se učenjaci razilaze u tri pravca. Jedan od njih je da je to propisano Poslaniku, s.a.v.s., i praksa ostavljena u nasljedstvo ummetu da se klanja svakom umrlom u odsustvu, i ovo je mišljenje

---

[984] Bilježe Buhari (3/143), Muslim (959) i Ebu Davud (3173) u predanju od Ebu Seida el-Hudrija.

[985] Bilježe Ebu Davud (3176) i Tirmizi (1020).

[986] Skupina ashaba, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao Nedžašiju dženazu u odsustvu. Hadis bilježe Buhari (3/163), Muslim (951), Ebu Davud (3204), Et-Tajasi (2300), Ibn Madža (1534), Nesai (4/70) i Tirmizi (1022) u predanju od Ebu Herejre, r.a. Također ga bilježe Buhari (3/163), Muslim (952), Nesai (4/69), Et-Tajasi (1681) i Ahmed (3/295) i (319) u predanju od Džabira ibn Abdullaha.

Šafije, r.a., i Ahmeda u jednom od njegovih predanja, a Ebu Hanifa i Malik, r.a., su rekli: "To je zaseban propis za Poslanika, s.a.v.s., a ne drugima." Njihovi učenici su rekli: "Moguće je da je njemu bio uzdignut njegov tabut pa mu je klanjao dženazu u prisustvu, gledajući ga, iako je bio daleko i ashabi ga nisu mogli vidjeti, ali su slijedili Poslanika, s.a.v.s.," i još dodaju: "Ovo mišljenje se potvrđuje i time da se ne prenosi od Poslanika, s.a.v.s., da je klanjao svakoj umrloj osobi dženazu u odsustvu, pa kao što je klanjanje dženaze u odsustvu sunnet, tako je i ostavljanje dženaze u odsustvu sunnet, i ne postoji mogućnost da se ikom drugom osim Poslaniku, s.a.v.s., uzdigne nečiji tabut i da vidi dženazu u daljini, da bi obavio dženazu u odsustvu. Zna se da se to isključivo odnosilo samo na njega." Prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., da je klanjao dženazu Muaviji ibn Muaviji el-Lejsiju, a on je bio odsutan,[987] ali to nije tačno jer je u senedu Alla ibn Zejd ili Ibn Zejdel. Ali ibn el-Medini je rekao da je on izmišljao hadise, a to prenosi i Mahbub ibn Halal od Ate ibn Ebi Mejmuna, a on od Enesa.[988] Buhari je rekao da se njegovi hadisi ne slijede.

Rekao je šejhul-islam, Ibn Tejmijja: "Ispravno je da se čovjeku koji umre u zemlji u kojoj mu nisu klanjali dženazu, klanja dženaza u odsustvu, kao što je Poslanik, s.a.v.s., klanjao Nedžašiju, jer je on umro među nevjernicima i nisu mu klanjali dženazu. Ako mu se klanja tamo gdje je umro, u tom slučaju mu se ne bi klanjala dženaza u odsustvu, jer bi tada farz - obavezna dužnost prestala zbog muslimana koji su mu već klanjali dženazu." Poslanik, s.a.v.s., je nekada klanjao dženazu u odsustvu, a nekada bi je ostavljao, tako da je i jedno i drugo sunnet, sve ima svoj povod, a Allah najbolje zna. Tri mišljenja u mezhebu imama Ahmeda jesu i najispravnija, a to su mišljenja koja smo već spomenuli. Njegovi učenici zastupaju mišljenje da je, općenito, dozvoljeno klanjati dženazu u odsustvu.

---

987 Bilježe Bejheki u djelu Es-Sunen (4/50) i Ala' ibn Zejd.

988 Bilježi Bejheki u djelu *Es-Sunen* (4/51).

Poglavlje o ustajanju kada dženaza prolazi

Ispravno je predanje u kojem se kazuje da je Poslanik, s.a.v.s., ustao kada je prolazila dženaza pored njega, i naredio je da se ustane, kao što je ispravno i predanje da je sjedio, tako da se razilaze u tome, i tumači se da je ustajanje derogirano, a sjedenje zadnja uputa Poslanikova.[989] Neki kažu da je i jedno i drugo dozvoljeno. Poslanik, s.a.v.s., je ustao da bi pokazao da je to pohvalno, a sjedio je da bi pokazao da je i to dozvoljeno. Ovo tumačenje je bolje nego poziv na derogaciju.

Propisi o ukopavanju umrlih

Poslanik, s.a.v.s., nije ukopavao umrle prilikom izlaska i zalaska sunca, i kada je sunce bivalo na sredini neba,[990] a upućivao je da se iskopa kabur, da se produbi i da se proširi kod glave i nogu. Bilježi se da je, kada bi stavljao umrlog u kabur, govorio: "U Ime Allaha, i uz Allaha, i po praksi Njegovog Poslanika", a u drugom predanju stoji da je rekao: "U Ime Allaha, na Allahovom putu i po

[989] Bilježe Muslim (962), Ibn Madža (1544), Et-Tahavi (1/383), Et-Tajasi (150) u predanju od Alija ibn Ebu Taliba da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je ustao dženazi pa smo i mi ustali, a zatim je sjeo pa smo i mi sjeli." Malik (1/232), Ebu Davud (3175), Ahmed (267), Et-Tahavi (1/272) i Bejheki (4/27).

[990] Bilježe Muslim (831), Ebu Davud (3192), Nesai (4/82), Tirmizi (1030), Ibn Madža (1519), Et-Tajasi (1001) i Ahmed (4/152) u predanju od Ukbeta ibn Amira: "Tri su vremena kada nam je Allahov Poslanik zabranjivao da klanjamo u njima i da kopamo naše umrle: prilikom samog izlaska sunca pa sve dok potpuno ne izađe, kada je sunce na sredini neba i kada počne da zalazi pa sve dok potpuno ne zađe."

praksi Njegovog Poslanika."[991]

Bilježi se, također, da je tri puta nagrtao zemlju od glave umrloga.[992]

Kada bi završio sa zagrtanjem, ustao bi on, a i ashabi nad kaburom, i molio bi Allaha da umrlom da čvrstoću, sigurnost u kaburu, i preporučivao je ashabima da tako uče dove.[993]

Nije sjedio kod kabura i učio Kur'an, i nije učio talkin kao što se to danas radi, a imamo hadis kojeg prenosi Taberani u predanju od Ebu Umame od Poslanika, s.a.v.s.:

إِذَا مَاتَ أَحَدٌ مِنْ إِخْوَانِكُم فَسَوَّيْتُمُ التُّرَابَ عَلَى قَبْرِهِ، فليقم أَحَدكم عَلَى رَأسِ قَبْرِهِ ثُمَّ لِيَقُلْ: يَا فُلان، فَإِنَّهُ يَسْمَعُهُ وَلاَ يجيب، ثَمَّ يَقُول: يا فلانَ بنَ فلانَة، فإنَّه يَسْتَوي قَاعداً، ثُمَّ يَقُول: يَا فُلاَنَ بنَ فُلاَنَة، فإنَّه يَقولُ: أَرْشِدنَا يَرْحَمكَ الله ولَكِنْ لاَ تَشْعُرونَ، ثُمَّ يَقُولُ: اذْكُرْ مَا خَرَجْتَ عَلَيه مِنَ الدُّنْيَا: شَهَادَةَ أَنْ لاَ إِلَهَ إلاَّ الله، وأَنَ محَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسولُه، وَأَنَّكَ رَضِيتَ باللهِ رَبَّاً، وبالإِسْلاَمِ دِيناً، وبِمُحَمَّد نَبيّاً، وبالْقُرْآنِ إِمَاماً، فإنَّ مُنكَراً وَنَكيراً يَأْخُذُ كُلُّ وَاحد مِنْهُمَا بيَدِ صَاحِبِهِ وَيَقُولُ: انْطَلِق بِنا مَا نَقْعُد عِنْدَ مَنْ لُقِّنَ حُجَّتَهُ، فَيَكونُ اللهُ حَجِيجَهُ دُونَهُمَا. فَقَالَ رجلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ! فَإِنْ لَمْ يَعرِفْ أُمَّه؟ قَال: فَيَنْسِبُه إِلى حَوَّاء: يا فُلان بن حَوَّاء.

"Kada umre neko od vas i zagrnete njegov kabur, neka ustane neko od vas i neka ga tri puta pozove imenom. On to čuje, ali ne može da se odazove. A, zatim, neka ga pozove njegovim imenom i imenom njegove majke, on će se tada uspraviti u kaburu, a, zatim, neka ga opet dozove njegovim imenom i imenom njegove majke, on će tada reći: 'Uputi me, Allah ti se smilovao', ali vi to ne osjećate, a, zatim, neka mu kaže: 'Sjeti se onoga na čemu si preselio sa ovoga svijeta: svjedočenja da nema drugog boga osim Allaha i da

---

991 Bilježe Tirmizi (1046), Ibn Madža (1550), Ebu Davud (3213), Ahmed (4990, 5233, 5370,6111) i Bejheki (4/55) u predanju od Ibn Omera.

992 Bilježi Ibn Madža (1565) u predanju od Ebu Hurejre, r.a. En-Nevevi je rekao da je sened hadisa dobar.

993 Bilježe Ebu Davud (3221) i Bejheki (4/56).

je Muhammed Njegov rob i Njegov Poslanik, te da si bio zadovoljan da ti Allah bude Gospodar, islam vjera, Muhammed Poslanik i Kura'n kao predvodnik.' Tada se Munkir i Nekir uzmu za ruke i kažu: 'Šta da radimo sa čovjekom kojem su rečeni njegovi dokazi kod nas?', pa mu onda Allah bude zaštitnik od njih dvojice." Neki čovjek je rekao: "O Allahov Poslaniče, a ako se ne zna ime njegove majke?" Rekao je: "Onda neka ga pripiše pramajci Havi: 'O, ti i ti, sine Havin.'"[994] Ovaj hadis ne možemo pripisati Poslaniku, s.a.v.s, ali je El-Esrem rekao: "Pitao sam Ebu Abdullaha: 'Da li su ovako postupali kada neko umre i govorili da se dozove njegovim imenom i imenom njegove majke i kaže mu da se sjeti onoga na čemu je preselio sa ovoga svijeta, svjedočenju da nema drugog boga osim Allaha', pa je rekao: 'Nisam vidio da iko tako postupa osim stanovnici Šama kada je umro Ebu el-Mugira.'"

Sejid ibn Mensur u svom djelu *Sunen* kazuje od Rašida ibn Sa'da, Damre ibn Habiba i Hakima ibn Umejra, da su rekli: "Kada se umrli zakopa u kabur i svi se raziđu smatrali su lijepim da se kod njegovog kabura kaže: 'O, ti i ti! Reci: 'Nema drugog boga osim Allaha, svjedočim da nema drugog boga osim Allaha', tri puta. 'O, ti i ti! Reci: 'Moj Gospodar je Allah, moja vjera je islam i moj Poslanik je Muhammed, s.a.v.s.', a zatim neka ode."

POGLAVLJE O IZGLEDU KABURA

U praksi Božijeg Poslanika, s.a.v.s., nije bilo da uzdiže kabur niti da gradi nešto na kaburu, bilo to glinom, kamenom ili nečim drugim. Kaburove nije oblјepljivao glinom niti je pravio na njima kubeta, sve je to pokuđena novotarija koja se sukobi sa uputom Poslanika, s.a.v.s. Poslanik je poslao Alija ibn Ebu Taliba u Jemen s ciljem da ne ostavi nijednog kipa a da ga ne sruši niti uzdignutog

---

[994] Bilježi El-Hajsemi u djelu *El-Medžmauz-zevaid* (3/45).

kabura a da ga ne poravna.[995]

U praksi Allahovog Poslanika jeste da kabur bude poravnat sa zemljom, a zabranio je krečenje kabura i da se na njemu nešto gradi ili piše.[996]

Što se tiče kabura njegovih ashaba, nisu bili uzdignuti, niti udoljeni, a takav je i njegov kabur i kaburovi njegova dva druga.

Njegov kabur je ravan sa blagom izbočinom, nije ograđen a po njemu je obična cvrenkasta zemlja, a takvi su i kaburovi njegove dvojice halifa.[997] Kabur je označavao samo sa jednim kamenom.[998]

Poglavlje o zabrani uzimanja kabura mjestom za klanjanje

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je zabranio da se od kaburova prave džamije i da se na njima pale svijeće.[999] Strogo je to zabranio, čak je i prokleo one koji to čine. Zabranio je i klanjanje prema kaburu. Zabranio je i svom ummetu da njegov kabur uzimaju kao mjesto koje će posebno obilaziti i prokleo je žene koje često posjećuju mezarje.

---

[995] Bilježe Muslim (969), Tirmizi (1049), Ebu Davud (3218), Nesai (4/88), Hakim (1/369), Et-Tajasi (155) i Ahmed (741,1064) u predanju od Ebi el-Hajadža el-Esedija koji je rekao: "Kazao mi je Ali ibn Ebu Talib: 'Da li želiš da te pošaljem za ono što je i mene Allahov Poslanik poslao, da ne ostaviš ni jednog kipa a da ga ne srušiš, niti uzdignutog kabura a da ga ne poravnaš?!'"

[996] Bilježe Muslim (970) u predanju od Džabira, r.a., Ebu Davud (3226), Nesai (4/86) i Ibn Madža (1563).

[997] Bilježi Buhari u njegovom djelu *Sahih* (3/203).

[998] Bilježi Ebu Davud (3206) preko Bejhekija (3/312), sened je dobar, u predanju od El-Matleba ibn El-Vedaa.

[999] Bilježe Ahmed (1/229 i 287 i 321 i 337), Ebu Davud (3236), Tirmizi (320), Nesai (4/94, 95), Ibn Madža (1575) i Ibn Hibban (788) u predanju od Ibn Abbasa, r.a: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je prokleo one koji često posjećuju mezarje, uzimaju ih za džamije i pale na njima svijeće."

U praksi Poslanika, s.a.v.s., je bilo da ne ponizuje kabure i da se po njima ne hoda, sjedi ili oslanja.[1000] Zabranjivao je da se kaburima pridaje važnost, da ih ljudi ne bi prihvatili za svetišta ili mjesta koja se obilaze.

POGLAVLJE O UPUTI ALLAHOVOG POSLANIKA, S.A.V.S., PRILIKOM POSJETE MEZARJIMA

Posjećivao je kabure svojih ashaba zbog dove i da bi Allaha molio za milost i oprost njima, a ovako je propisao i njegovom ummetu i govorio bi im da kažu prilikom posjete:

السَّلامُ عَليكُم أَهْلَ الدِّيارِ مِنَ المُؤمِنِينَ والمُسْلِمِينَ، وإنَّا إن شَاءَ الله بِكُمْ لاَحِقُون، نَسْأَلُ الله لَنَا وَلَكُم العَافِيَةَ.

"Neka je Božiji mir i spas na vas, o vjernici i muslimani, stanovnici ovih kuća, mi ćemo vam se pridružiti, neka Allah oprosti nama i vama."[1001]

Prilikom posjete mezarju govorio je i radio slično onome što je govorio i radio prilikom dženaza-namaza, kao što je dova, traženje milosti i oprosta od Allaha. Oni koji čine širk Allahu, odbijaju to i traže i upućuju dove umrlome i zaklinju Allaha mrtvima, od mrtvih traže pomoć i njima se u tegobama okreću, a sve je to suprotno uputi Allahovog Poslanika, s.a.v.s.

Uputa Allahovog Poslanika, s.a.v.s., je ispravno vjerovanje u

---

1000 Bilježe Muslim (971), Ebu Davud (3228), Nesai (4/95) i Ibn Madža (1566) u predanju od Ebu Hurejre, r.a.: "Allahov Poslanik je rekao: 'Bolje vam je da sjednete na žar i da vam odjeća progori i do kože da dođe, nego da sjedate na kabur.'"

1001 Bilježe Muslim (975), Nesai (4/94) i Ahmed (5/353, 359, 360) u predanju od Beride da ih je Allahov Poslanik, s.a.v.s., podučavao šta da govore kada dođu na mezarje, pa je jedan od njih govorio: "Neka je Božiji mir i spas na vas, o vjernici i muslimani, stanovnici ovih kuća. Vi ste naši zagovornici a mi vama pripadamo. Neka Allah oprosti nama i vama."

Allaha i činjenje dobročinstva prema umrlom, a praksa mušrika je činjenje širka Allahu, nepravde sebi i nepravde prema umrlome. Njih možemo podijeliti u tri skupine: Oni koji dove upućuju umrlom, ili koji mole Allaha, ali posredstvom umrloga, ili one koji mole Allaha, ali kod kabura umrloga, i još smatraju da je dova kod kabura vrednija i obaveznija za Allaha od dove u džamiji. Ko bolje pogleda upute Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i njegovih drugova, zaista će mu biti jasna razlika između ovoga dvoga. A Allah daje podršku za dobro.

POGLAVLJE O IZRAŽAVANJU SAUČEŠĆA

U praksi Poslanika, s.a.v.s., je bilo da izrazi saučešće porodici umrlog i nije mu bilo u praksi da se okuplja na žalosti i da se umrlom uči Kur'an, nije to činio kod kabura, niti bilo gdje, sve je to nepoželjna novotarija.

U praksi mu je bilo da bude spokojan i da se pomiri sa Allahovom odredbom, da Allahu zahvaljuje i da izgovori kur'anski ajet u kojem se navodi da ćemo se svi Allahu vratiti (istirdža').[1002] Odricao se onog ko je palio svoju odjeću zbog neke nedaće koja ga je zadesila i onog ko podiže svoj glas iz žalosti i ko nariče, ili ko obrije glavu zbog žalosti koja ga je zadesila.[1003]

Bilo je u praksi Poslanika, s.a.v.s., da porodica umrlog ne pravi

---

1002 Pokoravajući se riječima Uzvišenog: *"Mi ćemo vas dovoditi u iskušenje malo sa strahom i gladovanjem, i time što ćete gubiti imanja i živote, i ljetine. A ti obraduj izdržljive, one koji, kada ih kakva nevolja zadesi, samo kažu:'Mi smo Allahovi i mi ćemo se Njemu vratiti..'" "Njih čeka oprost od Gospodara njihova i milost i oni su na Pravom putu"* (El-Bekara, 155-157). Muslim bilježi u djelu *Sahih* (918) i Ibn Madža (1598) u predanju od Umi Seleme, r.a.: "Čula sam Poslanika, s.a.v.s., da kaže: 'Nema ni jednog muslimana kojeg zadesi neka nedaća pa on kaže: 'Mi smo Allahovi i mi ćemo se Njemu vratiti. Bože nagradi me zbog moje nedaće i daj mi dobro iza nje', a da mu Allah ne dadne dobro iza onog što ga je zadesilo i nagradi ga zbog toga."

1003 Bilježi Buhari (3/132, 133) u predanju od Ebu Musa el-Ešarija da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao da se on odriče onoga ko nariče, trga odjeću ili brije kosu zbog nedaće koja ga je zadesila.

hranu. Naređivao je da im drugi naprave hranu i da im donesu.[1004] Ovo je najplemenitiji ahlak i vrlina koja se ogleda u potpomaganju porodice umrlog, jer oni su okupirani onim što ih je zadesilo.

U praksi Poslanika, s.a.v.s., je bilo da izbjegava naricanje za umrlim, štaviše, to je i zabranjivao i govorio da je to običaj iz džahilijjeta. Huzejfa nije želio da se njegova smrt razglašava pa je govorio svojoj porodici: "Bojim se da neće biti onih koji nariču."[1005]

Poglavlje o namazu u strahu

Allah, subhanehu ve teala, dozvolio je da se izostave sastavni dijelovi namaza i broj rekata prilikom putovanja i postojanja straha i nesigurnosti, kraćenje broja rekata na putovanju ako ne postoji ni strah ni nesigurnost, a da se prilikom postojanja straha, i bez putovanja, krate samo namaski runovi, a ne i broj rekata. Ovo je bila praksa Poslanika, s.a.v.s., i u njoj se ogleda mudrost u dozvoljavanju kraćenja namaza na putu i u strahu.

Poslanik, s.a.v.s., je u situaciji kada je klanjao namaz u strahu, klanjao ga tako da bi, ako je neprijatelj bio između njih i kible, svi stali iza Poslanika u dva safa i zanijetili svi zajedno sa početnim tekbirom, potom bi učinili ruku' svi zajedno i vratili se sa rukua. Zatim bi prvi saf pao na sedždu, a drugi bi posmatrao neprijatelja, a kada se prvi saf vrati sa sedžde na kijam, drugi saf bi pao na sedždu. Kada bi i ovi obavili sedždu i ustali na drugi rekat, istupili bi naprijed u

---

1004 Bilježe Šafija (1/208), Ahmed (1/205) Ebu Davud (3132), Tirmizi (998), Ibn Madža (1610), Darekutni (194 i 197) i Bejheki (4/61) u predanju od Abdullaha ibn Džafera. Kada je poginuo Džafer, Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Napravite hrane Džaferovoj porodici jer njima se desilo nešto čime su okupirani." Sened ovog hadisa je dobar.

1005 Bilježe Ahmed (5/406), Tirmizi (986), Ibn Madža (1476), Bejheki (4/74) u predanju od Huzejfe, r.a., da je zabranjivao naricanje i cvilenje, i govorio: "Bojim se da će biti od onih koji cvile, a čuo sam Poslanika, s.a.v.s., da je zabranjivao da se cvili." Sened ovog hadisa je ispravan.

prvi saf, a oni koji su već stajali u prvom safu vratili bi se unazad i formrali drugi saf, tako da bi svi klanjači postigli nagradu prvog safa i da bi oni iz drugog safa činili sedždu sa Poslanikom, s.a.v.s., na drugom rekatu, kao što su to oni iz prvog safa ranije učinili. Oba safa će biti jednaka u onome što su klanjali sa Poslanikom, s.a.v.s., i u onome što su sami za sebe učinili, jer je jedini cilj pravda. Nakon što bi obavili ruku' oba safa, kao što su to učinili na prvom rekatu i kada jedni sjednu na tešehhud, drugi saf bi išao na sedždu i sustigao ih na sjedenju tako da bi zajedno predali selam.[1006]

U slučaju da je neprijatelj bio na nekoj drugoj strani, ne prema kibli, Poslanik, s.a.v.s., ih je podijelio u dvije grupe; jedna je nadgledala neprijatelja, a druga je klanjala sa Poslanikom. Klanjala bi sa njim jedan rekat, a zatim otišla na mjesto one koja nadgleda neprijatelja, a ona koja je nadgledala neprijatelja bi došla i klanjala drugi rekat sa Poslanikom, zatim bi on predao selam pa bi potom svaka grupa naklanjala po jedan rekat.[1007]

Jedne prilike je klanjao jedan rekat sa jednom od dvije skupine, zatim su ustali na drugi rekat, pa je ta skupina obavila i drugi rekat i predala selam prije nego što je Poslanik obavio ruku, a potom je došla druga skupina i klanjala sa Poslanikom drugi rekat, a kada je on ostao na tešehhudu, oni su ustali i naklanjali još jedan rekat i sustigli ga na sjedenju, obavili tešehhud i predali selam s njim.[1008]

Druge prilike je klanjao dva rekata sa jednom grupom, pa su potom oni predali selam prije njega, a zatim je došla druga grupa pa su i oni klanjali dva rekata i predali selam, tako da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao četiri rekata, a dvije grupe po dva rekata.[1009]

[1006] Bilježe Ebu Davud (1236), Nesai (3/177, 178) u predanju od Ebi Ajaša er-Rezakija.

[1007] Bilježe Buhari (7/329), Muslim (839), Ebu Davud (1243), Tirmizi (564) i Nesai (3/171) u predanju od Abdullaha ibn Omera.

[1008] Bilježe Malik u djelu *El-Muvetta* (1/183), Buhari (7/325, 326), Muslim (842) i Ebu Davud (1238) u predanju od Saliha ibn Havata.

[1009] Bilježe Buhari (7/331) i Muslim (843) u predanju od Džabira ibn Abdullaha.

U trećem slučaju je klanjao sa jednom grupom dva rekata pa su zajedno predali selam, a potom je došla druga grupa pa je i sa njima klanjao dva rekata i predali su selam, tako da je svaka grupa posebno obavila namaz.[1010]

Također je zabilježeno da je klanjao sa jednom grupom jedan rekat, a potom je ta grupa otišla a došla druga grupa, pa su i oni klanjali jedan rekat, potom su otišli tako da su obje grupe klanjale po jedan rekat i nisu naknadno klanjali drugi, to jest, svaka grupa je klanjala po jedan rekat, a Poslanik dva.[1011] Ovo su sve dozvoljeni načini klanjanja namaza u strahu.

Imam Ahmed, r.a., je rekao: "Svaki hadis koji se prenosi o načinu klanjanja namaza u strahu ispravan je i dozvoljeno je postupiti po bilo kojem od njih, postoji šest ili sedam načina za namaz u strahu i svaki od njih je ispravan."

El-Esrem je rekao: "Pitao sam Ebu Abdullaha: 'Prihvataš li sve hadise o namazu u strahu? Je li svaki hadis na svom mjestu ili si izdvojio neki od njih?' On mi je rekao 'Ja kažem da onaj ko postupa po tim hadisima, postupa ispravno.'"

Dakle, najvjerovatnije da je on dopustio da imam sa svakom skupinom klanja po jedan rekat, a muktedije poslije toga neće ništa više naklanjavati. Ovo je stav Ibn Abbasa, Džabira ibn Abdullaha, r.a., Tavusa, Mudžahida, Hasana el-Basrija, Katade, El-Hikema i Ishaka ibn Rahvejha.

Autor djela *El-Mugni* kaže: "Općenitost Ahmedove izjave upućuje na to da je dopušteno na taj način klanjati namaz u strahu, mada to učenjaci našeg mezheba poriču."

1010 Bilježe Nesai (2/178), Darekutni (1/186), Bejheki (3/295) u predanju od Džabira ibn Abdullaha.

1011 Bilježe Nesai (2/129) u predanju od Ibn Abbasa, r.a., Ahmed u djelu *El-Musned* (2063 i 3364), Et-Tahavi (1/182) i Hakim (1/335) u predanju od Ibn Abbasa, r.a.

Od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., prenose se još neke verzije obavljanja namaza u strahu, a sve se one vezuju za prethodno spomenute načine i razlikuju se samo u nekim riječima. Neki, vezano za ta predanja, navode deset načina obavljanja namaza u strahu, a Muhammed ibn Hazm navodi oko petnaest načina. Najispravnije je ono što smo ranije već spomenuli. Kada god navedu neki od načina obavljanja namaza u strahu, uz njega navode i događaj prilikom kojeg je obavljen taj namaz, pripisujući taj način praksi Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Međutim, to je samo razilaženje predanja datih prenosilaca. A Allah najbolje zna.

SADRŽAJ

Imam Šemsuddin Muhammed
ibn Ebu Bekr ibn Kajjim el-Dževzijje

Ahiretska opskrba

Izdavač:
El-Kelimeh

Za izdavača:
Malik Nurović

Redaktura i recenzija:
Prof. dr. Šefik Kurdić
Hfz. Munir Mujić
Hfz. Dževad Hrvačić

Lektura:
Amela Jašić

DTP:
El-Kelimeh

Design:
Bookline d.o.o.

Štampa:
Bemust, Sarajevo

Za štampariju:
Mustafa Bećirović

Tiraž:
300

Ibn Kajjim
el-Dževzijje

AHIRETSKA OPSKRBA
Zādu-l-meʿād

